

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. IV.

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1887.

[All Rights Reserved.]

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY
AND
THE REV. S U B H Ū T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 35 read C^k Bf.
 — 5 l. 36 read ¹¹ C^k and ¹⁴ C^k.
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 74.
 — 22 l. 28 add: 5. Cfr. Morris, B. & C. p. 86.
 — 27 l. 32 add: 6. Cfr. Morris, B. & C. p. 99.
 — 43 l. 16 read yañce.
 — 47 l. 24 dele , .
 — 54 l. 22 read aññatra.
 — 62 l. 26 read r k. Bodhisatto.
 — 71 l. 18 add: (Cfr. III $\frac{313}{10-11}$).
 — 71 l. 24 add: (Cfr. Milindap. p. 402).
 — 71 l. 31 read ruddho.
 — 100 l. 32 add: 3. Cfr. Morris, B & C. p. 89.
 — 101 l. 23 read (III $\frac{29}{4}$).
 — 107 l. 16 read tñyam eva.
 — 109 l. 1 read jññatarāsti.
 — 119 l. 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92.
 — 236 l. 32 add: 7. Cfr. Morris, B. & C. p. 73.
 — 286 l. 22 read ramañiyā.
 — 320 l. 14 all three MSS. posemi for pesemi?
 — 320 l. 33 read Pischel for Morris.
 — 371 l. 20 add: (Cfr. $\frac{362}{25}$).
 — 375 l. 25 add: 1. Cfr. Morris, B. & C. p. 88.
 — 398 l. 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer p. 2).
 — 413 l. 3 read jīvitapariccāgaṃ.
 — 494 l. 31 add after ¹⁰: so B^d for -pariyayin.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Vol. IV	Page	5 l. 36	11. 14	read	Ck ^s .
—	—	48 l. 16	read	niddhāpaye,	cfr. $\frac{41}{26}$, III $\frac{92}{8}$.
—	—	57 l. 2	read	na	asmase.
—	—	64 l. 8	cfr.	Feer,	Saṃyutta- I p. 18 sq.
—	—	71 l. 18	cfr.	III	$\frac{313}{10}$.
—	—	89 l. 1	read	rājā	satim.
—	—	95 l. 14	read	ekadā.	
—	—	132 l. 15	read	ayapaṭṭen' eva,	cfr. V $\frac{559}{4}$.
—	—	141 l. 1	read	patidissati.	
—	—	163 l. 11	read	modathavho.	
—	—	166 l. 1	cfr.	Milindap.	p 422.
—	—	177 l. 5	read	gāmakūṭakammaṃ	vā pisunakammaṃ vā.
—	—	192 l. 27	read	appaṭivekkhitvā.	
—	—	239 l. 22	read	sammantaṃ.	
—	—	266 l. 23	read	me.	
—	—	285 l. 8	read	paribhāsenti.	
—	—	357 l. 24	read	vedayittho.	
—	—	398 l. 6	cfr.	Saṃyutta-	I p. 2.
—	—	499 l. 26	read:	¹ B ^d C ^k	

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C² C' B^d and occasionally B', and further B' from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā seṭṭham
Buddham appaṭipuggalam
ñeyyasāgaram uttinṇam
tiṇṇam samsārasāgaram |
Tatveva paramam santam
gambhiram duddhasam aṇum
bhavābhavakaram suddham
Dhammam saddhammapūjitam |
Tatveva panagham Saṅgham
asaṅga saṅgham uttamam
uttama dakkhiṇeyyānam
santindriyam anāsavam |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiraḍhirehi āgamaññūhi viññūhi apādānatthakatham bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito ham yasassati tasmā-
ham sāpadānassa sesato dipissa Piṭakattaye yathā Pālinayeneva
atthasamvaṇṇanam bhu subham

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etam
 bhāsitaṃ dhammam uttamam
 kimattha bhāsitaṃ c' etam
 etam vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosasallattham ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantam vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesatam
 Purāṇasihaḷabhāsāya
 Porāṇatṭhakathāyam ca
 ṭhapitam tam na sādheti
 sādhuṇam taccitticcam
 Tasmā tam upanissāya
 Porāṇatṭhakathānam
 vivajjetvā viruddhatthe
 visesatthappakāsāyam
 visesavaṇṇanam seṭṭham
 karissām' atthavaṇṇanam ti

ca paṭiññātā¹ | Sā panāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānam etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C. B. S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1887.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
B. or Bo. = Bodhisatto.
Bh. = Bhagavā.
D. = Dasabalo.
G. = Gotamo.
M. = Mahāsatto.
R. = rajjam.
S. = Satthā.
T. = Tathāgato.
V. = viharanto.
 2. A. ā. = atītam āhari.
A. B. = atīte Bārāṇasiyam.
A. k. = ārabha kathesi.
 3. Dh. k. s. = dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum.
E. k. s. = etarahi kathāya sannisinnā.
S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imam desanam āharitvā jātakam samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. = imam desanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi.
-

Formerly published :

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaran ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dubbacāṃ¹ ā. k. Paccuppannavatthum Navanipātassa paṭhamajātaka vitthāritam eva. idha pana S. taṃ bhikkhum „saccāṃ kira tvam dubbaco“ ti pucchitvā „saccāṃ bhante“ ti vutte „pubbe pi tvam bhikkhu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkaṃ āsādesīti“² vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapa dasabalassa kāle Bārāṇasiyaṃ asīti-koṭṭivibhavassa setṭhino⁴ putto Mittavindako nāma ahoṣi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesum, so pana dussīlo assaddho. Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate³ mātā kuṭumbaṃ vicārentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁵ laddhaṃ, dānaṃ dehi, sīlaṃ rakkha⁶, uposathakammaṃ kara⁷, dhammaṃ suṇāhīti“.

„Amma na mayhaṃ dānādīhi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmīti“ evaṃ vadantam⁸ pi naṃ ekadivasaṃ punṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā vihāraṃ gantvā sabbarattim dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te sahaṃsaṃ dassāmīti“.

So „sādhū“⁹ ti dhanalobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttapātāraṣo vihāraṃ gantvā divasaṃ vītināmetvā rattim yathā ekam pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ Bḍ dubbacabhikkhum. ² Bḍ adds bhikkhu. ³ Cks -do-, Bḍ āhasesīti, Bḍ bhārasīti. ⁴ Bḍ adds eko. ⁵ Bḍ kālaṅka-. ⁶ Bḍ -bhāṣiṃ-. ⁷ Bḍ -khāhi
⁸ Bḍ karohī. ⁹ Bḍ caran-.

ekasmim padese nipajjitvā niddam okkamitvā punadvase pāto
 va mukham dhovivā geham gantvā nisīdi. Mātā pan'assa
 „ajja me putto dhammam sutvā pāto va dhammakathikatheram'
 ādāya āgamissatīti“ yāgum² khādaniyam bhojaniyam paṭiyāde-
 5 tvā āsanam paññāpetvā³ tassāgamanam⁴ patimānenti⁵ tam eka-
 kam āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānito“⁶ ti vatvā
 „na mayham dhammakathiken“⁷ attho⁸ ti vutte⁹ „tena hi yā-
 gum⁹ pivā“¹⁰ 'ti āha. So „tumhehi mayham sahasam paṭi-
 sutam, tam tāva me detha, pacchā pivissāmīti“¹¹ āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissatīti“. „Gahetvā va pivissāmīti“. Ath' assa
 mātā sahasabhaṇḍikam purato ṭhapesi. So yāgum⁹ pivitvā
 sahasabhaṇḍikam gahetvā vohāram karonto nacirass' eva
 vīsam¹¹ satahasam uppādesi. Ath' assa etad ahosi: „nāvam
 upatṭhapetvā¹² vohāram karissāmīti“. So nāvam upatṭhapetvā¹²
 15 „amma aham nāvāya vohāram karissāmīti“ āha. Atha nam
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmim ghare dhanam pi ba-
 hum¹³, samuddo anekādīnavo, mā gamīti“¹⁴ vāresi. So „aham
 gamissām' eva, na sakkā maṃ vāretun“¹⁵ ti vatvā „aham¹⁴ tāta
 vāressāmīti“¹⁶ mātaraṃ hatthe gahito¹⁵ hattham vissajjāpetvā
 20 mātaram paharivā pātetvā antaram katvā gantvā¹⁶ nāvāya sam-
 uddam pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakam nissāya
 samuddapitṭhe niccalā atṭhāsi. Kālakamṇisalākā vāriyamānā¹⁷
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattum pati. Ath' assa ulum-
 pam¹⁸ datvā „imam ekam nissāya bahū¹⁹ mā vinassantū“¹⁸ 'ti
 25 tam samudde²⁰ khipimsu, tāvad eva nāvā javena samuddam²¹
 pakkhandi. So pi ulumpe²² nipajjitvā ekam dīpam²³ pāpuni.
 Tattha phalīkavimāne²⁴ catasso petiyo addasa. Tā sattāham

¹ B^d -kattheram. ² C^k -gu. ³ B^d pañña-. ⁴ B^d tassa āg-. ⁵ B^d patimāntena
⁶ C^k tena āni-, B^d kena nānito. C^b B^a kena ā-. ⁷ B^d -na. ⁸ C^k -o. ⁹ B^d
 -gum. ¹⁰ B^d adda te dassāmīti. ¹¹ B^d vīsasahasāḍhikam, B^e vīsatīsasahasāḍhika.
¹² B^d upatṭha-, C^k utṭhā-. ¹³ B^d -hu, C^e -hum corr. to hu. ¹⁴ B^d abantam.
¹⁵ B^d adda pl. ¹⁶ B^d omitsga-. ¹⁷ all three MSS. -salākam, C^e vāpiya-, B^d cāriya-
 māno, B^e kariyamāno. ¹⁸ C^e ulu- corr. to ulu-, B^d ulu-. ¹⁹ C^k -u. ²⁰ B^d -dda-
 pitṭhe. ²¹ B^d mahāsa-. ²² B^d ulu-. ²³ B^d dīpakam, C^e ekadīpakam. ²⁴ C^e B^d -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ
 dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-
 thāya gacchamānā „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamissāma,
 yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā“
 'ti vatvā agamaṃsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmīṃ yeva pha- 5
 lake nipajjitvā puna samuddapitṭhena gacchanto aparam pi
 dīpaṃ² patvā tattha rajatavimāne aṭṭha petiyo disvā eten' eva
 upāyena aparasmīṃ dīpake maṇivimāne soḷasa aparasmīṃ³ kana-
 kavimāne dvattimsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ
 anubhavitvā tāsam pi dukkhaṃ anubhavituṃ gatakāle puna 10
 samuddapitṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhitaṃ catudvā-
 raṃ⁴ nagaraṃ⁵ addasa, ussadanirayo⁶ kira so bhāhunnaṃ⁷ nerayi-
 kasattānaṃ kammakaraṇānubhavanaṭṭhānaṃ⁸, Mittavindakassa
 pana alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So
 „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā 15
 khuracakkaṃ ukkhipitvā⁹ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa,
 ath' assa taṃ¹⁰ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹¹ hutvā upaṭ-
 ṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹² uracchadapasādhanam hutvā
 sarīrato galantaṃ¹³ lohitaṃ lohita-candanavilepanaṃ¹⁴ hutvā
 paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa 20
 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ,
 dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khura-
 cakkaṃ¹⁶ etan“ ti. „Tvam mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-
 sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ
 bhavissati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatena bha- 25
 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho,
 gaṇha imaṃ padumaṃ¹⁷“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi,
 taṃ tassa matthakaṃ¹⁸ piṃsamānaṃ¹⁹ bhassi. Tasmīṃ khaṇe

¹ B^d adds tattha. ² B^d dipakaṃ. ³ B^d adds dipake. ⁴ B^d - ra. ⁵ B^d - ram.
⁶ C^k - dā-. ⁷ B^d - hūnaṃ ⁸ C^k - bhāvaṭṭhā-. ⁹ B^d adds sīse. ¹⁰ C^k naṃ.
 B^d omits taṃ. ¹¹ B^d adds viya. ¹² B^d - kamba-. ¹³ B^d gal-. ¹⁴ B^d omits
 lohita, and adds viya. ¹⁵ B^d - rasarogi-, and adds viya. ¹⁶ C^k - kam. ¹⁷ B^d
 iman, omitting pa-. ¹⁸ C^k - kaṃ. ¹⁹ C^k - piṃsamānaṃ. B^d khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ ñatvā „tava khuracakkaṃ
 gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ 'ti vedanāmatto' paridevi.
 Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto' mahantena parivārena
 ussadacārikam caramāno taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
 5 taṃ ulloketvā³ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁴ cakkaṃ saṅhakara-
 nī⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ
 katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ daḷhapākāraṃ⁸,
 oruddhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sābbe apihitā¹⁰ dvārā, oruddho 'smi yaṭhā dvijo,
 kimādhikaraṇaṃ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḷhapākāraṃ ti thirapākāraṃ, daḷhatorāṇaṃ ti pi pāṭho, thira-
 dvāraṃ ti attho, oruddhapatiruddhosmiṃti anto katvā samantā pākārena
 ruddho, palāyanaṭṭhānaṃ na paññāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
 15 mayā pāpakammaṃ kataṃ, apihitā ti thakitā, yaṭhā dvijo¹¹ ti pañjare
 pakkhitto sakuno viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹² kiṃ kāraṇaṃ, cakkābhinihato
 ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarājā¹³ kāraṇaṃ kathetuṃ¹⁴ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
 20 anukampakānaṃ nātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Lamghī samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
 catūhi¹⁵ aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi ca¹⁶ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁷ ca battimsa¹⁸, atriccho¹⁹ cakkam āsado,
 icchāhatassa posassa cakkaṃ bhamati matthake. 5.
- 95 6. Uparivīsālaṃ duppūraṃ icchāviśaṭagāminin²⁰
 ye va²¹ taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahūṃ²² bhaṇḍaṃ apahāya²³ maggaṃ appaṭivekkhiya
 yesaṃ c'etaṃ asaṃkhātaṃ²⁴ te honti cakkadhārino. 7.

¹ B^d -patto, B^e -naṃ patto. ² B^d adds rukkhadevatā hutvā. ³ B^d olo-. ⁴ B^d
 imaṃ in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C^e B^d -ni. ⁶ C^k piṃsaṃsa-, B^d siṃsamānaṃ.
⁷ B^d paka-. ⁸ C^k daḷhatorāṇaṃ. ⁹ B^d -paṭi-. ¹⁰ C^k hi pi-. ¹¹ C^k B^d dijo.
¹² B^d adds kiṃ adhikaraṇaṃ. ¹³ B^d omits de-. ¹⁴ B^d adds devaputto. ¹⁵ B^d
 -tubhi. ¹⁶ C^k ca omitting pi, C^e catu omitting pi, B^d aṭṭhāsi vāpi, B^e attha pi
 vā ca, B^f aṭṭhāhi sā ca. ¹⁷ C^k -sāpi, C^e -sāri, B^d -sābhi. ¹⁸ C^k -sā. ¹⁹ C^e
 -echa, C^k -cchaṃ. ²⁰ C^k -nī, C^e -ni, B^d viśaragāminī. ²¹ C^k omits va. ²² B^d
 u. ²³ C^e avhāya, B^f vahāya, B^d ca ohāya, B^e bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C^k -kha-.

8. Kammañ samekkhe vipulañ ca bhogañ,
icchañ na seveyya anattasamhitam¹,
kareyya vākyam anukampakānam,
tam tādisañ nātivatteyya cakkam ti.

8.

Tattva laddhā satasahassāni² atirekāni vīsati tvam uposatham³ 5
katvā mātu santikā sahassañ gahetvā vohārañ karonto satasahassañ³ ca atire-
kāni vīsati labhivā, nākarīti tena dhanena atuttūho nāvāya samuddaṃ pavisanto
samudde ādīnavaṃ⁴ kathetvā mātara vāriyamāno pi anukampakānam nātinam
samma vacanaṃ⁵ nākari⁶, sotāpannam mātaram paharivā antaram katvā nik-
khanto yevāsīti dipeti, lamghīti nāvaṃ ullamghanasamattham(?), pakkhandīti 10
pakkhanto si, appasiddhikan⁷ ti mandasiddhīm⁸ vināsabahulam, catūhi⁹
aṭṭhā 'ti atha nam nissāya ṭhītāya nāvāya phalakaṃ datvā samudde khīto
pi¹⁰ tvam¹¹ mātaram nissāya ekadivasaṃ katassa uposathakamma nissan-
dena phalīkavimāne catasso itthiyo labhivā tato rajatavimāne aṭṭha maṇḍavimāne
soḷasa kanakavimāne dvattimsa adhigato si¹², atriccho¹³ cakkamāsado ti 15
atha tvam yathā laddhena asantuṭṭho atra uttaritaram labhissāmīti evam laddham
laddham atikkamanalobhasamkhātāya¹⁴ atricchāya samannāgatattā atriccho¹⁵
pāpappuggalo tassa uposathakamma khīpattā dvattimsa itthiyo atikkamivā
imañ petanagaraṃ āgantvā tassa mātupahāradānaakusalassa nissandena idaṃ
cakkam sampatto si, atricchaṃ ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti¹⁶ attho, 20
atrichā ti pi pāṭho, atricchāya¹⁷ 'ti attho, bhamatīti tassa te icchāhatassa
posassa idaṃ cakkam matthakam nīpīnīsamānaṃ¹⁸ idāni kumbhakārakacakkam¹⁹
viya matthake bhamatīti attho, ye va²⁰ tam anugijjhantīti tanhā nām' eṣā
gacchantī uparūpari viśālā hotī samuddo viya ca²¹ duppurā rūpādisu tassa tassa
icchanaicchāya viśaṭgāmīni²², tam evarūpaṃ tanham ye anugijjhantī giddhā²³ 25
gathitā hutvā punappuna²⁴ allīyanti, te hontī cakkadhārīno ti te evaṃ
paccantā²⁵ khuracakkam dhārentī, bahum²⁶ bhaṇḍaṃ ti mātāpītunnaṃ²⁷
santakam bahum²⁶ dhanam ohāya, maggaṃ ti²⁸ gantabbaṃ appasiddhikam
samuddamaggaṃ apaccavekkhivā, yathā tvam paṭipanno evam evaṃ aññessam pi
yesam c'etaṃ asaṃkhātā²⁹ avīmaṃsitā³⁰ yathā³¹ tvam tath' eva tanhāva- 30
sītā³² hutvā dhanam pahāya³³ gamanamaggaṃ anavekkhivā paṭipannā³⁴ cak-
kadhārīno hontī, kammam samekkhe ti tasmā paṇḍīto puriso attano³⁵
kattabbakammaṃ³⁶ sadosaṃ nu kho niddosaṃ ti samekkheyya paccavekkheyya.

¹ Bā atthasañhi-. ² Cks -na. ³ Bā -ssāni. ⁴ Bā -vañca. ⁵ Cc samma-corr. to sacca-, Bā sammā-. ⁶ Cc na-. ⁷ Cks -yan. ⁸ Bā ddbani. ⁹ Bā -tubbhi. ¹⁰ Bā si. ¹¹ Cc tam. ¹² Bā sīti. ¹³ Cks -cchaṃ. ¹⁴ Cc -nakālābhāsaṃ-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Cks add pi. ¹⁷ Ck -cchā. ¹⁸ Bā omits ni. ¹⁹ Cā -kāraca-. ²⁰ Cks omit va. ²¹ Ck omits ca. ²² Bā visara-. ²³ Bā gijjhā. ²⁴ Bā -nañ. ²⁵ Bā iccbantā. ²⁶ Bā -u. ²⁷ Bā -tūuañ. ²⁸ Cks maggaṃ gacchantī. ²⁹ Bā -kha-. ³⁰ Cks ye. ³¹ Bā vo. ³² Ck tathā. ³³ Cc ta or na. ³⁴ Cks -ko. ³⁵ Bā ohā-. ³⁶ Bā pati-. ³⁷ Bā -nā. ³⁸ Bā -bbamka-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdham dhanarāsīm pi avekkheyya, nātivatteyyā¹ 'ti tañ tādisañ puggalañ idañ cakkam na ativatteyya¹ nāvathareyya², nātivatteti pi paṭho, nāvatharatī attho.

Tañ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā kata-
5 kammañ tatvato³ nātañ, ayañ mayhañ paccanapamañam pi jānissati, pucchāmi⁴ nan⁴ ti cintetvā navamañ gātham āha:

9. Kīva cirañ nu me yakkha cakkam sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, tam me akkhāhi pucchito ti. 9.
Ath' assa kathento Mahāsatto dasamañ gātham āha:

10 10. Atisaro accasaro Mittavinda, suñohi me:
cakkam te sirasi-m-⁵ āviddham, na tañ jīvañ pamokkhasīti. 10

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tass' eva vevacanañ, idañ vuttañ hoti: ambho Mittavindaka⁷ suñāhi⁸ mama vacanañ, tvañ hi atidārupassa kammassa katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇa-
15 nāya vipāko paññāpetun ti⁹ aparimañam atimahantañ vipākadukkhañ sarissasi¹⁰ paṭipajjissasīti¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassānīti vattum na sakkomīti, sirasimāviddhan ti yañ pana te idañ cakkam sirasi¹² āviddham kumbhakāracakkañ¹³ iva¹⁴ bhamati¹⁵, na tañ jīvañ pamokkhasīti¹⁶ tañ¹⁷ tvañ yāva te kamma vipāko na khīyati tēva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kamma vi-
20 pāke pana khīne idañ cakkam pahāya yathākammañ gamissasīti.

Idañ vatvā devaputto attano ṭhānañ¹⁹ eva gato, itaro pi mahādukkhañ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako²⁰ dubbacabhikkhu ahoṣi, devarājā²¹ aham evā²² 'ti. Catudvārajātakañ²².

95

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyañ puriso ti. Idañ S. Kapilavatthum nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sita pātuka mmañ ā. k. Tadā kira S.

¹ Cks nāti-. ² Cks nātivatteyya. ³ Bđ tatthato, B² tathato? ⁴ Bđ pucchis-sāmi. ⁵ Cks sirasmiñ. ⁶ Bđ tattha atisaro ti atisarīti pi atisaro atisarissatīti pi atisaro. ⁷ Bđ -da. ⁸ Bđ -no-. ⁹ Bđ vipākañ vattanti. ¹⁰ Cks pariss-. ¹¹ Ck -pajjasīti, Bđ patipaccissasīti. ¹² Bđ sirasmiñ. ¹³ Ck -rañ ca-, C² -rāñ ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Cks add tañ. ¹⁶ Cks -si. ¹⁷ Bđ omits tañ. ¹⁸ Bđ pamo-. ¹⁹ Bđ devaṭhā-. ²⁰ Bđ adds ayañ. ²¹ Bđ adds pana. ²² Bđ adds paṭhamañ. ²³ Bđ² upani-.

„sāyaṇhasamāye Nigrodhārāme bhikkhusamghaparivuto jaṅghāvihāraṃ¹
 anucāṃkamanto aññatarasmim padese sitaṃ pātvākāsi. Anandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na³
 ahetu Tathāgatā sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“⁴ 'ti añjalim⁵
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ananda⁶
 Kaṇho nāma isi ahoṣi, so imasmim bhūmippadese⁷ 'vihāsi jhāyī jhānarato,
 tassa silatejena Sakkabhavanaṃ kampīti⁸ sitakaraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭṭattā⁹ therena yācīto a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyam⁷ asītikoṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena silaṃ samādiyivtvā putte patthite Bodhisatto¹⁰
 tassa brāhmaṇiyā kucchismim nibbatti, kāḷavaṇṇattā pan'
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipatimā⁸ viya sobhaggapatto⁹ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkasilāya¹⁰ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi¹¹. Atha nam pitā anurūpena dārena sam-¹⁵
 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ¹² sabbaisariyam paṭipajji.
 Ath' ekadivasaṃ ratanakoṭṭhāgārāni viloketvā varapallaṃka-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹³ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹⁴ uppāditaṃ ettakaṃ asukena“¹⁵ 'ti pubbañātīhi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹⁵ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṃ²⁰
 dhanam uppāditaṃ te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idaṃ¹⁶ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁷
 hi¹⁸ asārassa dhanassa¹⁹ dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa silavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic-²⁵
 catābhibhūtassa asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sārāgahaṇatthaṃ dānaṃ dassāmīti“
 so āsanā uṭṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpuc-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ B^d -gha-. ² B^d -dattha-. ³ B^d tana. ⁴ B^d -līm. ⁵ B^d -mipa-. ⁶ C^s apa-
 C^k apāhaṭṭattā, B^s apaka-. ⁷ B^d adds ekena. ⁸ B^d -pati- ⁹ B^d sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ B^d -yam. ¹¹ B^d -gacchi. ¹² B^d -tūnaṃ. ¹³ B^d -pattaṃ. ¹⁴ B^d
 adds nāma. ¹⁵ B^d -patte. ¹⁶ B^d adds dhanam. ¹⁷ B^d pañcannaṃ verānaṃ
 sā-. ¹⁸ B^d omits hi ¹⁹ B^d asāradussadha-. ²⁰ B^d vu-.

aparikkhīyamāna¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābbibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārā² i vivarāpetvā „dinnaṃ ñeva³ harantū“⁴ 'ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bājaṃ pabbajitvā attano vasanattāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokeno imaṃ ṭhānaṃ patvā „idha vasissāmīti“⁵ ekaṃ inda-
 vāruṇikarukkhaṃ⁶ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass' eva
 10 rukkhasa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya ārañṇako
 ahosi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamūliko ahosi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁷ nipajjitukāmo⁸ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁹ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaniko ahosi. Khamāya¹⁰ paṭhaviāpatejavāyusamo¹¹ hutvā ete
 ettake dhutagaṇe samādāya vatti¹². Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹³ ahosi. So nacirass' eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlikaṃ¹⁴ kīlanto tath' eva vasati,
 phalāphalattam pi aññattha na gacchati, rukkhasa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁵, sapattakāle¹⁶
 pattāni¹⁷ khādati, nippattakāle¹⁸ papaṭikaṃ¹⁹ khādati²⁰. Evaṃ
 paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ ṭhāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasam pi²¹ pubbaṇhasamaye tassa rukkhasa pakkāni²² gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²³.
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe ṭhāne²⁴ ṭhitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkayena vā uṇhaṃ hoti puññakkhayena vā

¹ Ck -kkhi-, Bđ -kkha-. ² Bđ yeva. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ nipajjati. ⁵ Bđ -la-
⁶ Bđ chamā-. ⁷ Bđ -pamo, Bđ -yuparamo ⁸ Bđ vasati. ⁹ Ck -mapariccho.
¹⁰ Bđ -kīlaṃ. ¹¹ Ck^o omit khā-. ¹² Bđ omits sa. ¹³ Bđ -ttaṃ. ¹⁴ Ck Bđ nipa-
¹⁵ Bđ pappati-. ¹⁶ Bđ -saṃ, omitting pi. ¹⁷ Bđ adds phalāni gaṇhi. ¹⁸ Bđ gaṇhabhi.
¹⁹ Ck hatthampamāṇe ṭhāne, Bđ hatthappasādaṭhāne.

aññasimīṃ vā mahānubhāvasatte¹ taṃ ṭhānaṃ patthente² dhammi-
kānaṃ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānaṃ³ sīlatejena⁴ uṇhaṃ
ahosi. Sakko „ko nu kho maṃ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjitvā
imasimīṃ padese vane⁷ vasantaṃ Kaṇhaṃ isiṃ rukkhā-
phalāni uccinantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ isi ghoratapo⁸
parimāritindriyo⁹, imaṃ dhammakathāya sīhanādaṃ nadāpetvā
sukhākāraṇaṃ sutvā varena⁹ santappetvā imassa rukkhāṃ
dhuvaphalaṃ katvā āgamissāmīti“ so mahantenānubhāvena
siḡhaṃ otarivā tasmiṃ rukkhamaṇe tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avaṇṇe kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṃsanto¹⁰
paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kaṇho vatāyaṃ puriso, kaṇhaṃ bhuñjati bhojanaṃ

kaṇhe bhūmipadesasimīṃ¹⁰, na mayhaṃ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhaṃ¹¹ ti kālavaṇṇaṃ¹², rukkhaphalabhojanatāya kaṇho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanaṃ sutvā „ko mu kho mayā saddhiṃ
kathetīti¹⁵“ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ṇatvā ani-
vattitvā¹⁶ anoloketvā va dutiyaṃ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,

yasmiṃ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhīpaññāvimuttināpānāpānāpānāsārehi samannāgato, evarūpo
hi bābitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiṃ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīravaṇṇena samannāgato pi
kāḷako va. 35

Evañ ca pana vatvā imesaṃ sattānaṃ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ sīlādayo guṇe pasāmsitvā ākāse candaṃ utṭhāpento

¹ C^k -ve-, C^o -ve-, B^o -vasattehi. ² B^o adds na vā. ³ B^o -ddhikasa-. ⁴ C^o
adds tadā sīlatejena, B^o dānatejena vā. ⁵ C^k omits vā. ⁶ B^o adds ṭhānā. ⁷
B^o omits vane. ⁸ B^o paramajitindriyo. ⁹ C^k sukāraṇaṃ suvarena, B^o sukha-
kāraṇaṃ sāveta varena. ¹⁰ B^o -mippa-. ¹¹ B^o -ho. ¹² B^o -ṇo. ¹³ B^o bhojananti
rukkhaphalabhojanaṃ in the place of rukkhā- - - ¹⁴ B^o isi sakkassa. ¹⁵ C^k
-theti, C^o -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ C^k ni-. ¹⁷ B^o pāpakāni. ¹⁸ B^o -lesu. ¹⁹
B^o -hetvā.

viya Sakkassa dhammān desesi'. Sakko tassa dhammakathaṃ
suttvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṃ varena nimantento
tatiyaṃ gātham āha:

a. Etasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsīte

5 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 13.

Tattha etasmiṃ ti yaṃ idaññi tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ
tasmiṃ sulapite tumbhākam eva ca anucchavikattā patirūpe² subhāsīte, yaṃ
kiñcīti yaṃ yaṃ² kiñci manasā icchasi sabbaṃ te taṃ varaṃ taṃ⁴ icchitaṃ
pattbitaṃ dammiti attho.

15 Taṃ suttvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano
avaṇṇe kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ
chavivaṇṇaṃ ca bhojanaṃ ca vasanaṃtthānaṃ ca garahitvā⁵ idāni
mayhaṃ akuddhabhāvaṃ nātvā pasannacitto varaṃ deti, maṃ
kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyaṇaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamkhābhāvat-
thaṃ⁶ 'mayham paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasam-
pattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto
va bhavēyyaṃ' ti ime mayā cattāro vare gahetuṃ vaṭṭatīti⁷ so
tassa nikkamkhābhāvattāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ
20 gātham āha:

4. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisneham abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṇce me ado ti sace taṃ mayhaṃ varaṃ adāsi, sunik-
25 kodhaṃ ti akujjhanavasena suttunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena
suttuniddosaṃ, nillobhaṃ ti parasampattisu suttunillobhaṃ, vattimattano⁷
ti evarūpaṃ attano pavattim, nisnehaṃ ti puttadhītādisu saviññāpakesu dha-
dhaññādisu vā aviññāpakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatalobhaṃ,
abhikaṃkhāmiti evarūpaṃ imehi catuṅgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādi ke caturo mayhaṃ vare
dehiti vadatī, kiṃ pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ va-
raṃ¹¹ gahetvā va¹² 'me¹³ koddhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ paṇa va-

¹ Bā -ti. ² Bā paṭi-. ³ Bā omits one yaṃ. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -he-. ⁶ Bā
nikkhamka-. ⁷ Bāf vu-. ⁸ Cā ca. ⁹ Bā catubhaṇ-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā taṃ. ¹²
Bā varena. ¹³ Cā mēme, Bā omits me. ¹⁴ Bā adds kho.

raṃ dadante¹ na gaṇhāmīti vacanaṃ na yuttan ti ca tassa ca nikkamkabhā-
vatthāya² gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapaṇḍito varam gaṇhanto ati-
viya anavajjavare³ gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṃ etam eva
pucchissāmīti“. Atha naṃ pucchanto pañcamaṃ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādīnavam sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṃ nu tvam kodhe vā dose vā lobhe vā snehe
vā ādīnavam passasi⁷, tam tāva me pucchito akkhāhi, na hi mayam tattha ādīnavam
pajñānāmi⁸ ti. 10

Atha naṃ Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso
gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁹ hoti vadḍhat' eso⁹ akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodham na rocaye. 16.
7. Duṭṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantarā
tato pāṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamuṭṭhāno, tasmā dosaṃ na rocaye. 17. 15
8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
'dissanti lobhadhammesu, tasmā lobham na rocaye. 18.
9. Snehasaṅgathitā ganthā senti manomayā puthu,
te bhusaṃ upatāpenti, tasmā sneham na rocaye ti. 19. 20

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhivāsikajātikassa akkhanitjo jāto¹³ kodho
paṭhamam paritto hutvā bahu hoti aparāparam vadḍhati tassa vadḍhanabhāvo
Khanthivādijātakena c'eva Culladhammapālajātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissā-
maccassa p' ettha¹⁴ bhariyam ādim katvā sabbam sajanasaparijanaṃ māretvā 25
pacchā attano maritavatthum kathetabbam, āsaṅgiti āsaṅgakarāno¹⁵, yassa
uppajjati tam āsattaṃ lagitaṃ¹⁶ karoti tam vatthum vissajjetvā gantuṃ na deti
nivattitvā nivattitvā¹⁷ akkosanādīni kareti, bahu pāyāso ti bahuna kāyikacetasika-
dukkhasaṅkhātena upāyāsena kilamathena samannāgato, kodham nissāya hi kodha-
vasena ariyādīsukatavitikkamā ditṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

¹ Bā dante. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bāf vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Cks -passi. Bf
ādīnava tvampassī. ⁷ Cks passī. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vadḍhateso, Cks vadḍheteso. ¹⁰
Bāf pharusā. ¹¹ Cks para-. ¹² Bā so. ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha.
¹⁵ Bā āsaṅgiabhāvakarāno. ¹⁶ Bā laggi- ¹⁷ Bā only one ni-

vippaṭṭisarādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni² ca bahūni dukkhāni
 anubhavanti³ kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo
 tasmā kodhaṃ na rocemi, duṭṭhassa⁴ ti kodhanalakkhaṇena⁵ kodhena kujjhita-
 vā aparabhāge dussanalakkhaṇena dosena duṭṭhassa paṭhamāni tāva are dāsa
 5 pessa⁶ ti⁷ pharusavācā niccharati⁸, vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena
 hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena pāpi pavattati, tato daṇḍo⁹,
 daṇḍappahāre¹⁰ atikkamitvā¹¹ pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā
 gati¹² sabbapariyantā satthanipphatti¹³ hoti. yadā hi satthena param jīvita
 voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvita voropeti tadā doso matthakaṃ
 10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kañjikaṃ¹⁴
 vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti tam ekajātikaṃ pi samānaṃ am-
 bilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹⁵ pubbakāle kodho pariṇamitvā aparā-
 bhāge doso hoti, so akusalamūlatta ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā
 vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samuṭṭhānti kodha-
 15 samuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi,
 ālo pasahasākārā ti divādivase¹⁶ eva¹⁷ gāmaṃ paharitvā vilumpanāni¹⁸ ca āvudhaṃ
 sarīre ṭhapetvā idāni¹⁹ nāma me dehiti sahasākārā ca²⁰, nikati vañcaṇāni
 cā²¹ ti patirūpakaṃ²² dassetvā paraṃsā haraṇaṃ nikati nāma, sā asuvaṇṇam eva
 suvaṇṇaṃ ti kūṭakahāpaṇā²³ ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahaṇe²⁴
 20 daṭṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakuṣalātāya parasantakagahaṇaṃ vañcenaṃ²⁵
 nāma, tass' evaṃ pavatti daṭṭhabbā: eko kira ujujātko gāmikapuriso araṇṇato
 sasakaṃ ānetvā nadītīre ṭhapetvā nahāyitum otari, ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ
 sīse katvā nahāyitum otīṇo, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca
 vilokesi²⁶, tam enaṃ dhutto kim²⁷ vilokesīti vatvā imasmiṃ me²⁸ ṭhāne
 25 sasako ṭhapito taṃ na passāmiti vutte andhabāla²⁹ na tvaṃ³⁰ jānāsi sasaka
 nāma nadītīre ṭhapitā palāyanti passa³¹ ahaṃ attano sasakaṃ sīse ṭhapetvā va
 nahāyāmiti, so appaṭibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpaṇena
 migapotakaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpaṇakagghanakassa³² migassa
 gahitvatthum p' ettha³³ kathetabbaṃ, dissanti lobhadhammesū³⁴ ti Sakka³⁵
 30 ime alobbhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³⁶ lobbhābhūtesu sattesu dissanti,
 na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lo-
 bham pi na rocemi, snehasaṃgathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalak-
 khaṇena snehena saṃgathitā³⁷ punappuna uppādasena³⁸ ghatitā suttena

¹ B_d -bandhavippati-. ² B_d pañcavidhabandhana-. ³ B_d kujjhana-. ⁴ B_d ado-
 saṃ passa ti in the place of are-. ⁵ B_d nicchāreti. ⁶ B_d omits daṇḍo, ⁷ B_d
 -rena. ⁸ B_d upakka-. ⁹ B_d param māreti in the place of pa-. ¹⁰ B_d nip-
 phutti. ¹¹ B_d kañjikaṃ. ¹² C_k tadā ¹³ B_d -vaseva. ¹⁴ B_d viluppamānāni.
¹⁵ C_k idāni. ¹⁶ B_d va. ¹⁷ B_d paṭi-. ¹⁸ B_d -ṇe, omitting ca kahāpaṇo, ¹⁹
 B_d -ṇena. ²⁰ B_d -nan. ²¹ C_k olo-. ²² B_d kimbo. ²³ B_d omits me. ²⁴ C_k
 -le. ²⁵ C_k adds na. ²⁶ B_d -yantīti passa, C_k -yanti tassa. ²⁷ B_d ṇaggha-
²⁸ B_d adds dipetvā. ²⁹ C_k omits sakka ³⁰ B_d -venasu- ³¹ B_d -itvā. ³² B_d
 -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā,
 senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādihi
 nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharanādīni² viya manena nibbattattā manomayā
 abhijjhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti, te bhusaṃ upatāpentīti
 te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpentī atikilamenti, tesāṃ
 pana bhusaṃ upatāpane 'sallavidhova ruppattīti' gāthāya vatthum 'piyajātīkko kho
 gāhapatī sokaparivedadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyato jāyate⁵
 pemato jāyate⁶ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṅgalabodhisattassa⁷
 dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ
 domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete⁸ upatāpaṃ
 karontī⁹ yeva, ayaṃ snehe ādīnavo, tasmā sneham pi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇḥapaṇḍita, tayā ime
 pañhā Buddhalīlāyā sādhukaṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te,
 aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmiṃ¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15

varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.

Tato Bodhisatto anantaraṃ gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

araññe me viharato niccaṃ ekavīhārīno

ābādhā na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakarā bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakarā¹⁵ ti imassa¹⁶ tapokammasa antarāyakarā¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇḥapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na
 āmisasannissitaṃ¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokammanissitam eva gaṇhā-
 tīti^{19a}“ cintetvā bhīyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ
 dadamāno itaraṃ gātham āha: 25

12. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte

varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānagātham
 āha:

¹ B^d tesu. ² B^d -ṇāni. ³ C^{ks} etaṃ. ⁴ B^d balavantāsaṅjanentā. ⁵ C^s sujāyate
⁶ B^d omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ B^d suma-. ⁸ B^d pemāni.
⁹ B^d karoti. ¹⁰ C^k -he-, B^d -hā-. ¹¹ B^d -raṃ, omitting pi. ¹² B^d -im. ¹³
 C^{ks} -raṇ. ¹⁴ B^d mā. ¹⁵ B^d adds bhūsā. ¹⁶ B^d adds me. ¹⁷ C^s -karā corr.
 to -kārā, B^d -karā. ¹⁸ B^d adds varaṃ. ¹⁹ B^d -ha-. ²⁰ C^k varāṃgahaṇa-, B^d
 varāṃgahaṇā-, C^s varagahaṇa-.

13. Varam ceme adō Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 284.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṃ Sakka varam vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahaṇena gahītam evā 'ti³ vedītabbaniṃ, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātāṃ⁶ āpajjeyya aparisuddhaṃ assa.
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kīṃsīci⁷ kāle idaṃ tividhaṃ pi⁸ kammaadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammaṃpathehi vimuttaṃ parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varam gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyāhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātuṃ, sattānaṃ
hi¹³ tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patitṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīnajjhāno brahmalokūpagō
ahosi.

20 S. i. d. ā. „Ananda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Kaṇhapaṇḍito¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaka.

Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātakaṃ Puṇṇakajātaka
25 āvibhavissatīti²¹. Catuposathikajātakaṃ²².

¹ Cks maṃkato, Bḍ maṃkute. ² Cks -raṃ vā. ³ Cks eva, omitting ti. ⁴ Cks maṃkato, Bḍ maṃkute. ⁵ Cks -haññethā. ⁶ Bḍ adds mā. ⁷ Ck -smī, Cs -smīcci corr. to -smīci, Bḍ -smīmīvi. ⁸ Cks -dhañhi. ⁹ Bḍ omits na. ¹⁰ Cks -haññetha, Bḍ -haññethā ti. ¹¹ Bḍ -raṃ. ¹² Bḍ -dhikadha-. ¹³ Bḍ -nañca, omitting hi. ¹⁴ Bḍ na sakkā sakkena attānaṃ sakko va. ¹⁵ Bḍ madurapha- ¹⁶ Cks -lim, Bḍ li. ¹⁷ Bḍ Cs a-. ¹⁸ Cks ceso. ¹⁹ Bḍ adds pana. ²⁰ Bḍ adds dutyaṃ. ²¹ Cks -ssati. ²² Bḍ adds tatiyaṃ.

4. Saṃkhajātaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhāradānaṃ
 ā. k. Sāvattihyaṃ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanaṃ
 sutvā pasannacitto svātanāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṃ
 kāretvā alaṃkaritvā punadivase¹ kālaṃ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsane³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha- 5
 pamukkhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ datvā „puna svātanāyā“
 'ti evaṃ sattāhaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhāradānaṃ adāsi. Tam⁵ pana dadamāno upāhanadānaṃ
 ussannaṃ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṃghāto⁶ sahas-
 sagghanako ahoṣi, dvinnaṃ aggasāvakaṇaṃ⁷ pañcasataggaṃ nakā,⁸ 10
 sesānaṃ⁹ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ satagghanakā¹⁰ ti. Iti so sabb-
 parikkhā radānaṃ datvā attano parisāya saddhīm Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sarena aumodanaṃ karonto „upāsaka,
 ulāraṇe¹¹ sabbaparikkhāradānaṃ, attamaṇo hohi, pubbe anuppanne Buddhe
 paccekabuddhassa ekam upāhanasaṃghātaṃ datvā nāvāya bhinnāya 15
 appatitṭhe samudde¹² upāhanadānanissandena¹³ patitṭhaṃ labhiṃsu,
 tvaṃ pana Buddha-pamukkhassa saṃghassa¹⁴ sabbaparikkhāradānaṃ
 adāsi, tassa te upāhanadānaṃ¹⁵ kasmā patitṭhā na¹⁶ bhavissatīti“
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṃ Bārāṇasī Molinī nāma ahoṣi. Molinīnagare 20
 Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Saṃkha nāma brāhmaṇo
 aḍḍho mahaddhano¹⁷ catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁸ ti chasu thānesu dānasālā¹⁹ kāretvā devasikaṃ
 cha satasahassāni vissajjento²⁰ kapaṇiddhikānaṃ²¹ mahādānaṃ
 pavattesi. So ekadivasaṃ cintesi: „ahaṃ gehe dhane khīṇe 25
 dānaṃ dātuṃ na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvanṇabhūmim gantvā dhanam āharissāmi“ so nāvaṃ bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²² puttadāraṃ āmantetvā „yāvāhaṃ“²³

¹ Bd adds tathāgatassa. ² Bd -bhikkhusata-. ³ Bd -tte-. ⁴ Bd adds saputtadāra-
 pariṇāno, ⁵ Bd taṃ. ⁶ Bds -to. ⁷ Cks dinnāni, and omit agga. Bd dvi-. ⁸ Bd -ni-.
⁹ Ck -ranto, Cs -ranto corr. to- rante, Bd -raṃ te. ¹⁰ Bd mahāsa-. ¹¹ Bd
 -dānassa ni-. ¹² Bd bhikkusa-. ¹³ Cd -dānassaphalaṃ. ¹⁴ Bd na patitṭhā. ¹⁵
 Bd adds mahābhogo pahūtavittapakarāno pahūtatadānaḍḍhāsuvaṇṇarajato. ¹⁶
 Bd adds cā. ¹⁷ Bd -lāyo. ¹⁸ Bd -etvā. ¹⁹ Bd -kādināṃ. ²⁰ Bd pūrāpetvā.
²¹ Bd yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānaṃ anupacchindantā¹ pavatteyyāthā²
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattam ādāya upāhanam
 āruhya majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmim
 khaṇe Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā³ dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantam disvā „mahāpuriso dhanam āharitum
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatī“⁴ nātvā „esa maṃ disvā chattaṃ ca
 upāhanaṃ ca mayham datvā upāhanadānanissandena⁵ samudde
 bhinnāya nāvāya paṭiṭṭham labhissati, karissāmi 'ssa⁶ anuggahan⁷
 10 ti⁸ ākāsenāgantvā tassāvidūre otarivā caṇḍavātātape añḅāra-
 santharasadisam uṇhavalukam maddanto tassābhimukho⁹
 āgāñchi¹⁰. So tam disvā va „puññakkhetam me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bijam¹¹ ropetum vaṭṭatī“¹² tuṭṭhacitto vegena tam¹³
 upasamkanitvā vanditvā „bhante mayham anuggahatthāya¹⁴
 15 thokam maggā okkamma imam rukkhamūlam upagacchathā¹⁵
 'ti vatvā tasmim rukkhamūlam¹⁶ upasamkamante¹⁷ rukkhamūle
 vālukam ussāpetvā uttarāsaṃgam paññāpetvā¹⁸ paccekabuddham
 nisīdāpetvā vāsitarissāvitena udakena pāde dhovitvā gandha-
 telena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñchitvā¹⁹
 20 gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā²⁰ „bhante imā
 upāhanā āruhya chattam matthake katvā gacchathā“²¹ 'ti chat-
 tupāhanam²² adāsi. So tassānuggahatthāya²³ tam gahetvā
 pasādasaṃvaddhanattham²⁴ passantass' ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi²⁵. B. pi tam disvā ativiya pasānnacitto
 25 paṭṭanam gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddam
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakam
 ussiñciturū nāsakkhimsu. Mahājano maraṇabhayabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāviraṇam viravi. M. ekam

¹ C^o -cchindāntā, B^d -cchinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^k ssañi.
 C^o ss. ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^o nam, B^d omits tam.
⁹ B^d -haṇatthāya. ¹⁰ B^d . lo. ¹¹ B^d -saṅkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-.
¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttam upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^k pā-, B^d vaḍḍha-. ¹⁸
 B^d eva a-.

upatṭhākaṃ gahetvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacunṇaṃ yāvadatthaṃ khāditvā tam pi¹ khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya „imāya
 disāya amhākaṃ nagaraṃ“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upatṭhākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa tara-
 tass' eva satta³ divasā gatā⁴. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā⁵ „sace⁶ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇagatā⁷ vā silasampannā vā mātāpitidevatā vā⁸ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyāsīti“ samudde ārakkhatthāya⁹
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ oloketi silācārayuttaṃ¹⁰ Saṅkhabrah-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹¹ divaso¹¹ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹² ativiya gārayhā¹³ abhavissaṃ“ ti¹⁴ saṃvigga-
 mānasā¹⁵ ekaṃ suvaṇṇapātīṃ nānaggarasassa¹⁶ dibbabbhojana
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabbhojanaṃ
 bhūñjā“ 'ti¹⁷ āha. So taṃ oloketvā¹⁸ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti¹⁹. Ath' assa upatṭhāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddam eva sutvā „ayaṃ brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena
 vilapati maññe, assāsissāmi²⁰ nan“ ti cintetvā paṭhamaṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṅkha,
 ditṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

25

¹ Ck^o hi. ² B^d upatṭhākena. ³ Ck^o tassa, B^d sattamo. ⁴ B^d divaso jāto. ⁵ B^d devadhitā. ⁶ B^d has added samudde. ⁷ B^d -naṅga-. ⁸ B^d -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupathakā vā tathā. ⁹ B^d -kkhanatthāya. ¹⁰ B^d -rasaṃyu-. ¹¹ Ck^o -e. ¹² B^d sace so marissati. ¹³ B^d -reyhaṃ me. ¹⁴ B^d bhavissati ti. ¹⁵ B^d -mānahadayā hutvā. ¹⁶ B^d -rasa. ¹⁷ Ck^o jati, C^s -jāni corr. to -jāti? ¹⁸ B^d ullo-. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhaṇe dassayase vilāpaṃ,
añño nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
santike suto, diṭṭhā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyavaccaṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkaṇe ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dassesi², paṭimantako¹ ti mayā añño ko tava paṭimantako¹ paṭivacanadāyako¹,
kīṃkāraṇā evaṃ vippalapasīti.

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sā³ devatā na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me añño paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppaṭimuttakambu
paggayha sovannaṃmayāya pātiyā
15 bhūñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti,
saddhā cittā tam ahaṃ no ti brūmīti. 25.

Tattha subbhū⁵ ti subhamukhā⁵, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppaṭimuttakambū⁵ ti paṭimuttasuvannaṃpālāmkārā, paggayhā⁵ ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipivā, saddhā cittā ti saddhā⁶ eva⁶ tuṭṭhacittā
20 ca⁷, saddhaṃ⁸ cittaṃ⁹ ti pi pāṭho, tass' attho: saddhaṃ¹⁰ ti saddhantaṃ¹¹, cit-
taṃ ti tuṭṭhacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹² tam ahaṃ¹³ devataṃ uposathikatta
paṭikkhipanto no ti brūmi¹⁴, na vippalapāmi sammā¹⁵ ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ
25 puccheyya poso sukhaṃ āsasāno¹⁵,
utṭhehi, naṃ¹⁶ pañjalik' āhipuccha:
devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānusi nū¹⁸ ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁵ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ
āsiṃsanto paṇḍito puriso ambhākaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 uṭṭhehīti udakato utṭhānakāraṃ dassento utṭhaha¹⁹, pañjalikābhipucchā²⁰ ti²⁰

¹ Bḍ paṭi-. ² Ck -ti. ³ Bḍ omits sā. ⁴ Bf subbhā subhā, Bḍ subhamukhā in
the place of s. s. ⁵ so Ck* for -mukā? Bḍ tattha subhamukhā ti. ⁶ Bḍ veva. ⁷ Ck ti.
⁸ Ck Bḍ saddhā. ⁹ Ck citta. ¹⁰ Ck Bḍ saddhā. ¹¹ Ck saddhahatthaṃ. ¹² Ck devataṃ
no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū - - -
tamahaṃ wanting in C*. ¹⁴ Bḍ -mīti. ¹⁵ Bḍ āsasāno, Bf āsāmano. ¹⁶ Ck
tam. ¹⁷ Ck* si. ¹⁸ Bḍ āsamāno. ¹⁹ Bḍ utṭhehi tam. ²⁰ Bḍ adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṃ kathesīti“ taṃ pucchanto catutthamā gātham āha:

4. Yaṃ tvaṃ sukhenābhisamekkhase maṃ² 5
bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadesi
pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve:
devī nu si³ tvaṃ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṃ tvaṇ ti yasmā tvaṃ sukheṇa maṃ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi: 10

5. Devī ahaṃ Saṃkha mahānubhāvā
idhāgatā sāgaravārimajjhe⁴
anukampikā no ca paduṭṭhacittā,
tav' eva⁵ atthāya idhāgatāsmi⁶. 28.
6. Idh' annapānaṃ sayanāsanaṃ ca 15
yānāni nānā vividhāni⁷ Saṃkha
sabbassa ty-āhaṃ paṭipādayāmi⁸
yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthitan ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmīṃ samudde, nānā vividhānīti⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca hatthiyānaassayanādīni atthi, sabbassa tyāhan ti tass'¹⁰ 20
annapānādīno sabbassa sāmīkaṃ katvā taṃ te annapānādīni paṭipādayāmi dadāmi,
yaṃ kiñcīti aññam pi yaṃ kiñci tava manasā icchitaṃ sabbaṃ te dammīti.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ devatā¹¹ samuddapiṭṭhe mayhaṃ
'idaṇ c' idaṇ ca dammīti' vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi 25
tāva nan“ ti cintetvā pucchanto sattamaṃ gātham āha:

7. Yaṃ kiñci yitṭhaṃ va¹³ hutaṃ va¹⁴ mayhaṃ
sabbassa no issarā tvaṃ sugatte¹⁵,
sussoṇi subbhuru¹⁶ vilākamajjhe
kissa me kammaṃ ayaṃ vipāko ti. 30. 30

¹ B^d si tvaṃ aha. ² C^k tvaṃ. ³ C^k si. ⁴ B^d sālapādīmajjhe. ⁵ C^k tamēva, B^d tatheva, B^f bhaveva. ⁶ C^k -gatasmīṃ, B^d -gatāsmīṃ. ⁷ B^d vidhā-, B^f nā vidhā-. ⁸ C^k -ma, B^f -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ B^d tassa. ¹¹ B^d devadhītā. ¹² C^k esa. ¹³ C^k omits va, C^o has ba, B^d ca. ¹⁴ B^d ca. ¹⁵ B^d sabhatte. ¹⁶ B^d subbhamusu, B^f subbhamu.

Tattha yitṭhan ti dānavasena yajitam. hutaṃ ti āhunapāhunavasena
 dinnam, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa ambhākaṃ puññakammaṃ sabbassa
 tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānituṃ samatthā ti attho,
 sussaṃṇīti sundarāurullakkaṇe, subbhurū 'ti² sunderabhamuke, suvilāka-
 5 majjhe³ ti suṭṭhuvilaggitatanumajjhe, kissa me ti⁴ mayā katakammesu katara-
 kammassāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatitṭhe samudde patitṭham labhāmīti.

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammaṃ
 kataṃ taṃ maṃ⁷ 'na jānātīti' saññāya⁸ pucchati maññe,
 kathessāmi dāni 'ssa⁹ 'ti kathenti' atṭhamāṃ gātham āha:

- 10 8. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṃ
 ugghatṭhapādaṃ¹⁰ tasitam kilantaṃ
 paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
 sā¹² dakkhiṇā kāmāduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhuṃ ti taṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha, ugghatṭha-
 15 pādaṃ¹³ ti uṇhāvālukāya ghatṭhapādaṃ¹⁴, tasitaṃ ti pipāsitaṃ, paṭipādayīti
 paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmāduhā ti sabbakāmadāyikā.

- M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatitṭhe mahā-
 samudde mayā dinnam upāhanadānam mama sabbakāmadadaṃ
 jātam, aho sudinnaṃ me paccekabuddhassa dānaṃ¹⁸ ti tuṭṭha-
 20 citto navamaṃ gātham āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
 anavassutā erakavātayuttā,
 aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
 ajj' eva maṃ Molinim pāpayassū 'ti. 32.

- 25 Tass' attho: devate evaṃ sante mayham ekaṃ nāvam māpehi, khuddikam¹⁸
 pana ekadonikam¹⁹ nāvam mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpehi²¹ sā hotu nāvā bahūhi
 susibbitehi²² phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena²³ anavassutā erakena

¹ C^{ks} imissāyan ² B^d subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ C^{ks}
 add kissa. ⁵ B^d -massa ayaṃ. ⁶ B^d yaute. ⁷ B^d kamman. ⁸ B^d paññāya. ⁹
 all three MSS. -ti. ¹⁰ B^d -ṭṭa-. B^f ugghatṭitapā-. ¹¹ B^d -nāni. ¹² B^d dasā.
¹³ B^d -ṭṭa-. ¹⁴ C^{ks} ghatṭa-, B^d ghatṭhitapā-. ¹⁵ B^d yojesīti attho, C^{ks} add na
 mama sabbakāmadadaṃ jātam. ¹⁶ C^{ks} taṃ. ¹⁷ B^d taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸
 B^d -dda-. ¹⁹ B^d -kappamānam. ²⁰ alt three MSS. omit mā. ²¹ B^d -pessasi.
²² C^{ks} -siddhi-? ²³ B^d -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, t̥hapetvā hi nāvaṃ² aññassa yānaassa³ ettha bhūmi n' atthi, tāya pana nāvāya⁴ maṃ ajj' eva Molinīnagaraṃ pāpayā⁵ 'ti.

Devatā⁶ tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanamayaṃ nāvaṃ māpesi, sā dīghato aṭṭhausabhā ahoṣi, vitthārato catu-
usabhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁸ sītāni, sovaṇṇa-
mayān' eva⁹ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā taṃ nāvaṃ sattana-
naṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ ālingitvā alaṃkatanāvāya
āropesi, upaṭṭhākaṃ pan' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalyāṇato tassa pattiṃ adāsi, so anumodī, tadā devatā tam¹¹ 10
pi āliṅgitvā nāvāya patitṭhāpesi. Atha naṃ nāvaṃ Molinī-
nagaraṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanāṃ patitṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā¹² sumanā patitā 15
nāvaṃ sucittaṃ abhinimmitvā¹³
ādāya Saṃkhaṃ purisena saddhīṃ
upānayī nagaraṃ sādhanamman ti 33.

imaṃ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṃ 90
-utvā vittisaṃkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramanā¹⁶ pāmujjena patitcittā hutvā citraṃ¹⁷ nāvaṃ nimmitvā¹⁸ taṃ¹⁹
brāhmaṇaṃ paricārakena²⁰ saddhīṃ ādāya sādhanamman atiramaṇiyaṃ nagaraṃ
upānayi.

Brāhmaṇo pi yāvajivaṃ aparimitadhanaṃ²¹ gehaṃ ajjhā- 25
vasanto dānaṃ datvā silaṃ rakkhitvā āyupariyosāne²² sapaṛiso
devanagaraṃ pūresi²³ .

1 Cks -tenā. 2 Cks nāvā, Bd dibbanāvāni. 3 Cks omit yānaassa. 4 Bd nāvāya
corr. to dibbanā-. 5 Bd pāpayassu. 6 Bd devatā corr. to devadhītā. 7 Cks
catuttha us-. 8 Cks -yā, 9 Bd -yāni ca. 10 Cks piyā-. 11 Bd naṃ. 12 Ck
vitthā, Bd tuṭṭhacittā in the place of tattha vittā. 13 Ck -nimmitvā. 14 Bd
cittā corr. to tuṭṭhacittā. 15 Bd has added sumanā ti, Cks omit them. 16 C
suramaṇā, Bd sundaramanaṣā. 17 Bd vicitra. 18 Ck nimmitvā. 19 Bd omits
taṃ. 20 Bd -rik-. 21 Bd amita-. 22 Bd jīvitapa-. 23 Bd paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahoṣi, puriso² Ānando, Saṃkhahrāhmaṇo aham evā“³ ti. Saṃkhajātakaṃ⁴.

5. Cullabodhijātaka.

5 Yo tē imaṃ visālakkhin ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ kodha-
naṃ ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ
niggahetuṃ nāsakkhi, kodhano ahoṣi upāyāsabahulo, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyā⁴. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁵
sutvā pakkosāpetvā „saccam kira tvam kodhano“⁶ ti⁷ pucchitvā
10 „saccam bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n' atthi⁸, tvam⁹ nikkod-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na karimsū“¹⁰ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsinigame¹⁰ eko brāhmaṇo
15 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇī
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmaloḅā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹¹ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇādivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silaṃ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass' eva mātāpitaro samajātikakulā¹² kumārikaṃ ānesuṃ.
Sāpi Brahmaloḅā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ ṇeva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹³ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
saṃrāgavasena¹⁴ aññamaññaṃ olokanaṃ nāma nāhoṣi¹⁵, su-
25 pinena¹⁶ pi nehi¹⁷ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā, ahesuṃ. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu¹⁸ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkosivā „bhaddhe tvam

¹ B^d devatā corr. to devadhīta ² B^d upāṭhākāpu-. ³ B^d adds catuttham. ⁴ C^k -tṭhiyā, B^d patitṭhāsi, B^s patitṭṭhāyā. ⁵ C^k kodhabhā-. ⁶ B^d has added sī. ⁷ B^d adds taṃ. ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvam. ¹⁰ B^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassā, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-, B^d samānajatikā-. ¹³ B^d -naṃ, omitting pi. ¹⁴ B^d sarā-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -lne. ¹⁷ B^d omits nehi. ¹⁸ B^d kālām-.

imaṃ asītikotīdhanam gabetvā sukhena jīvāhīti¹ āha¹. „Tvam
 pana ayyaputtā² ti. „Mayham dhanena kiccaṃ n' atthi, Hima-
 vantapadesam pavisitvā pabbajitvā attano patitṭham karissāmīti³.
 „Kim pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānam yeva⁴ vaṭṭatīti⁵.
 „Itthīnam pi vaṭṭati bhaddhe⁶ ti. „Tena hi aham tayā chaḍḍi- 5
 takhelapiṇḍam⁷ na gaṇhissāmi⁸, mayham pi dhanena kiccaṃ
 n' atthi, aham pi pabbajissāmīti⁹. „Sādhu bhaddhe⁶ ti. Ubho
 pi¹⁰ mahādānam datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assa-
 mam katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi¹¹ yāpento¹² tattha
 dasamattāni samvaccharāni vasimsu, jhānam pana nesaṃ na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukhen' eva dasasamvaccharam
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikam¹³ carantā anu-
 pubbena Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasimsu. Ath' ekadivasam
 rājā uyyānapālam paṇṇākāram ādāya āgataṃ disvā „uyyāna-
 kilikam¹⁴ kilissāma, uyyānam sodhehīti¹⁵ vatvā tena sodhitasajji- 20
 tam¹⁶ uyyānam mahantena parivārena agamāsi. Tasmim khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmim passe pabbajjāsukhena
 vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikam uttamarūpadharam parib-
 bājikam¹⁷ olokeno paṭibaddhacitto ahoṣi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva 'ayam paribbājikā imassa kim
 hotīti¹⁸ Bodhisattam upasamkamitvā „pabbajita ayam te parib-
 bājikā kim hotīti¹⁹ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalam
 ekapabbajjāya pabbajitā, api²⁰ kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahoṣiti²¹. Tam sutvā rājā „ayam kir' etassa kiñci 30
 na hoti, api²² kho pana gihikāle pādaparcārikā kir' assa ahoṣi,
 sace panāham imaṃ issariyabalena gahetvā gaccheyyam kin
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi²³ tāva nan²⁴ ti²⁵ cintetvā
 upasamkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ B^d has added kim karissatha tumhe, and scratched out tvam; so reads B^e
 also. ² B^d -naññeva. ³ C^k chaḍḍhi-. ⁴ C^{ks} -mīti. ⁵ B^d has added jānā.
⁶ C^e uccāpha-, B^e uccācariyāyam pha-, B^e uñchāriyā pha-. ⁷ so all three MSS.
⁸ B^d -kañ. ⁹ B^d -kilam. ¹⁰ B^d susodhitam sus-. ¹¹ C^{ks} add disvā. ¹² B^d
 add ca. ¹³ B^d parigaṇhissāmi. ¹⁴ C^{ks} tāvanti.

1. Yo te imam̄ visālakkhim̄ piyam̄ sammillabhāsiniṃ¹
āḍāya balā gaccheyya² kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyyā
'ti balakkārena āḍāya gaccheyya, kin nu kayirāsīti tassa tvam̄ brāhmaṇa kin
5 kareyyāsīti.

Ath' assa katham̄ sutvā M. dutiyam̄ gātham̄ aha:

2. Uppajja³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
rajam̄ va vipulā vuṭṭhi khippam̄ eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imam̄ gahetvā gacchante kisidci mama abhhan-
10 tare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāham̄ jīvāmi tāva
me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ patiṭṭhātum̄ dassāmi, atha kho
yathā uppamam̄ rajam̄ vipulā meghavuṭṭhi khippam̄ nivārayati⁶ tathā khippam̄
eva tam̄⁷ mettābhāvanāya niggaḍḍetvā vāressāmiti.

Evam̄ M. sihanādam̄ nadi. Rājā pan' assa katham̄ sutvāpi
15 andhabālatāya paṭibaddham̄ attano cittam̄ nivāretum̄ asakkonto
aññataram̄ amaccam̄ āṇāpesi: „imam̄ paribbājikam̄ rājanive-
sanam̄ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā „adhammo loke vattati,
ayuttan“ ti āḍini vatvā paridevamānam̄ nēva nam̄ āḍāya pāyāsi.
B. tassā paridevanasaddam̄ sutvā ekavāram̄ oloketvā puna na
20 olokesi. Tam̄ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanam̄ eva nayim̄su.
So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcam̄ akatvā va sīgham̄ gha-
ram̄⁸ gantvā tam̄ paribbājikam̄ pakkosāpetvā mahantena yasena
nimantesi. Sā⁹ yasassāḡuṇam̄¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca ḡuṇam̄
kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manam̄ alabhanto tam̄
25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayam̄ paribbājikā¹² evarūpaṃ
yasam̄ na icchati, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmam̄ gahetvā gac-
chante¹³ kujjhivā olokitamattam̄ pi na akāsi, pabbajitā kho pana
bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattam̄ pi me kareyya,

¹ B^df sam̄millabhāsi-. ² C^k mandanāhasitabhāsini, C^g manāhasitabhāsini, B^d
mandahasini. ³ C^s -jjā? B^df -jje. ⁴ C^{ks} jīvi-. ⁵ B^d antogharassannivāsena.
⁶ C^{ks} -yeti, B^d -reti. ⁷ B^d nam̄. ⁸ B^d gharam̄ corr. to taram̄. ⁹ B^d add
pana. ¹⁰ B^d yasassa ag-. ¹¹ B^d -jjāya eva. ¹² B^d add silavati kalyāṇadhammā.
¹³ B^d -to. ¹⁴ B^d -m̄ti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiṃ karonto nisinno'¹⁴ ti saṅṭhātum asak-
konto uyyānaṃ agamāsi. B. pi cīvaram sībento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddaṃ akaronto saṅikaṃ upasaṃkami. B.
rājānaṃ anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhivāmayā
saddhiṃ na kathetīti"³ maññamāno „ayaṃ kūtatāpaso 'kopassa'⁴ 5
upparijitum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃ khippam eva niggahessā-
mīti' paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen' eva thaddho⁶ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti"³ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

a. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghāṭim sībham acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito vīya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sībham acchasīti sībanto acchasi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvan'¹⁴ ti cintetvā catutthaṃ gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,

rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippaṃ eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye thātum adāsīṃ, iti so mama jīvato na muc-
citth' eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi vīya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Taṃ sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññaṃ kiñci sippaṃ²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva naṃ"²² ti cintetvā pucchanto pañcamaṃ gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucchi, kin te no²² mucchi jīvato, 25

rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamaṃ tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ B^d sībanto. ² C^k manāpari-, C^s manapa- corr. to manāpa-, B^d manta-, B^s
manda-. ³ B^d sallapasīti. ⁴ B^d kodhassa. ⁵ B^d -naṃ. ⁶ B^d baddho. ⁷ C^k B^d
-kattittho, C^s -katthittho corr. to -katthito, B^f kattittho. ⁸ C^k ca, B^s balamhiya.
⁹ C^k -no. ¹⁰ B^d svajja. ¹¹ C^k -ikkako, B^d ikkato, B^s -ikato? B^f -ikabbo.
¹² C^s ikkako, C^s -ikkako corr. to -ikkhako, B^d -ikkato. ¹³ B^d maññeti. ¹⁴ C^k
apagata-. ¹⁵ B^d muccittha, ¹⁶ B^d -yi. ¹⁷ C^k -jja. ¹⁸ B^d omits one na. ¹⁹ so C^k;
B^d paṭṭhayitvā. ²⁰ C^k omits sippaṃ. ²¹ C^k kathesīti. ²² C^k na. ²³ C^k na, B^d nā.

Tattha kin te uppajji no¹ muccīti kin tava uppajji c' eva na ca mucci.

- Tam sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādīnavo³ mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca taṃ⁴ mettā-
 3 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādīnavam kathento
 6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
 so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.
 7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
 so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.
 10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmim sadattham nāvabujjhati
 so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.
 9. Yenābhibhūto kusalam jahāti
 parakkare vipulaṃ cāpi attham
 sa bhīmaseno balavā pamaddī
 15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.
 10. Kaṭṭhasmim manthamānasmim⁵ pāvako nāma jāyati,
 tam eva kaṭṭham ḍahati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.
 11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
 sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva ḍayhati⁸. 44.
 20 12. Aggīva tiṇakaṭṭhasmim kodho yassa⁹ pavaddhati (Grimblot, 7
 nihiyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]
 13. Anedho⁹ dhūmaketu va kodho yass' upasammati
 āpūراتi tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.
 ime gāthā āha.

- 25 Tattha na passatīti attattham pi na passati pag eva parattham, sādhu
 passatīti attatthaparattham¹⁰ ubhayattham¹¹ sādhu passati, dummedhagocaro
 ti nippaññanam āhārahūto¹², dukkhamesino ti dukkham icchantā, sadatthan
 ti attano atthabhūtam atthato c' eva dhammato ca vaḍḍhim¹³, parakkare ti
 30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayajananiyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na. ² Cks omit kodho. ³ Bd bahuādinavo. ⁴ Bd nan. ⁵ Bd mattha-, Bf madda-
 mā-. ⁶ Bdf da-. ⁷ Hdf omit m. ⁸ Ck yassu, C^o yassū. ⁹ Bd anindho, Bf aniddho.
¹⁰ Cks -ttha. ¹¹ Cks -tthe. ¹² Bds ādhāra-, Bd adds karoti. ¹³ Ck -ī, C^o -i, Bd buddhi.

senāya samannāgato¹, pammaddīti attano balavabhāvena² ulāre pi satte gahetvā attano vase karaṇena maddanasamattho, na me amuccathā 'ti mama santikā mokkham na labhi. hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muhuttaṃ dadhibbhāvena na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁴ ti araṇisāhite mathiyamāne⁵, matthamānasmiṃ ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam⁵ eva dahati, gīṇīti aggi, bālassama vijānato ti bālassa avijānantassa, sārambhā jāyate ti ahaṃ tvaṃ ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṃ karontassa kāraṇuttariyalakkhanasārambhā⁶ araṇimattanaṃ⁷ viya pāvako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so pi bālo ten' eva kodbhena kaṭṭham viya agginā dayhati⁸, anedho⁹ dhūmaketu vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhiवासanakhantiyā samannāgatassa¹⁰ puggalassa sukkapakke¹⁰ cando viya laddho yaso aparāparāṃ āpūrati.

Rājā M-ssa dhammakathaṃ sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccaṃ ānāpetvā¹¹ paribbājikaṃ ānāpetvā¹² „bhante nikkodhatāpasa¹³, ubho pi tumhe pabbajjāsukhena vītināmentā idh' eva uyyāne vasatha, ahaṃ vo dhammikaṃ¹⁴ rakkhāvaraṇaguttiṃ¹⁵ karissāmi-¹⁵ ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth' eva vasiṃsu. Aparabhāge paribbājikā kālam akāsi. B. tassā kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā¹⁶ brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-ka-parāyano ahoṣi.

30

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmi-phale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahoṣi. rājā Anando, paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Culla bodhi-jātakam.

6. Kaṇhadīpāyanajāta.

Sattāhamevāhan ti. Idam S. J. v. ekaṃ¹⁷ ukkaṇṭhita-²⁵ bhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātaka āvibhavissati. S. tam bhikkhum „saccaṃ kira tvaṃ¹⁸ ukkaṇṭhito¹⁹“ ti pucchitvā „saccaṃ“

¹ B^d has added balavā. ² B^d balabbā-. ³ B^d patiṭṭhahitthā ⁴ B^d matha-haṇasmiṃ? ⁵ B^d matthi-. ⁶ B^d ka-, C^k -bho. ⁷ C^k araṇim-, C^s araṇim-. ⁸ B^d da-. ⁹ B^d anindho. ¹⁰ C^k add va. ¹¹ C^k ānā-. ¹² B^d āharāpetvā. ¹³ B^d adds te ¹⁴ B^d -ka. ¹⁵ B^d -caraṇa-. ¹⁶ B^d adds cattāro. ¹⁷ B^d omits ekaṃ. ¹⁸ B^d adds bhikkhu. ¹⁹ B^d adds si.

ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhirakapab-
 bajjāṃ pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṃ
 carantā hirottappabhedabhayena attano ukkaṅṭhitabhāvaṃ kassaci na
 kathesuṃ, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
 5 garuno Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṅṭhita-
 bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhasīti“
 vatvā a. ā.:

A. Vamsaraṭṭhe¹ Kosambiyaṃ Ko'sambiko nāma rājā
 rajjāṃ kāresi. Tadā aññatarasmim̐ nigame dve brāhmaṇā
 10 asitikoṭṭidhanavibhavā aññamaññaṃ piyasahāyakā kāmesu
 dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
 mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Him-
 vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
 vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paññāsavassaṃ⁵ vasimsu, jhānaṃ
 15 uppādetuṃ nāsakkhimsu⁶. Te paññāsavassaccayena loṇambilase-
 vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiraṭṭhaṃ⁷ pāpuṇimsu⁸.
 Tatr' ekasmim̐⁹ nigamagāme¹⁰ Dipāyanatāpasassa gihisahāyo¹¹
 Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
 maṃsu. So te disvā va attamano¹³ pañnasālaṃ kāretvā ubho
 20 pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tatha tīṇi cattāri vassāni
 vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasim̐ patvā Ati-
 muttakasasāne¹⁴ vasimsu. Tatha Dipāyano yathābhirantaṃ
 viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
 tāpaso¹⁵ tath' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ eko coro antonagare
 25 corikaṃ katvā dhanarāsīm̐¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti űatvā
 paṭibuddhehi gharasāmikehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
 baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
 tāpasassa pañnasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
 sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are dutṭhajaṭila tvaṃ rattim̐ corikaṃ

¹ Bā vamaṅkaratṭhe, B^o vamsika-. ² Bā -tasseva. ³ C^o Bā ucchā-. ⁴ C^o -to. ⁵ B^o -ssāni. ⁶ Bā na-. ⁷ Bā kāsikara-. ⁸ Bā samāpā-. ⁹ B^o tatra tasmin̐. ¹⁰ Bā nigame. ¹¹ C^o gihī-, Bā hīhī-. ¹² C^o maṇḍabba. C^o Bā -byo. ¹³ C^o attano. ¹⁴ C^o -kaṃ-, B^o adhimuttika-? ¹⁵ Bā -bya-. ¹⁶ C^o dhanasāpaṃ, B^o dhanasā-
 raiṃ. ¹⁷ B^o -bandhanto. ¹⁸ C^o chaḍḍhe- ¹⁹ B^o manussā.

katva divā tāpasarūpena carasīti¹ tajjetvā pōthetvā taṁ ādāya
 netvā rañño dassayiṁsu. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṁ sūle uttāsethā“² ti āha. Taṁ susānaṁ netvā khadira-
 sūlaṁ³ āropayiṁsu. Tāpasassa sarīre sūlaṁ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṁ āhariṁsu, taṁ pi na pavisati. Ayasūlaṁ⁴ āhariṁsu,⁵
 taṁ pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakammaṁ“⁶
 ti olokesi. Ath' assa jātissarañānaṁ uppajji, tena pubbakam-
 maṁ olokeno addasa⁷. Kim paṇ' assa pubbakammaṁ ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṁ⁸. So kira purimabhava vad-
 dhakiputto⁹ hutvā pitu rukkhatacchanaṭṭhānaṁ gantvā ekaṁ¹⁰
 makkhikaṁ gahetvā koviḷārasakalikāya¹¹ sūle viya¹² vijjhi. Tam
 enaṁ pāpaṁ¹³ imaṁ ṭhānaṁ patvā gaṇhi. So¹⁴ „na sakkā ito
 pāpā¹⁵ muccitun“ ti nātvā rājapurise āha: „sace maṁ sūle
 uttāsetukāṁ“ attha¹⁶ koviḷārasūlaṁ āharathā“ ti. Te tathā
 katvā taṁ sūle uttāsetvā ārakkhaṁ datvā pakkamiṁsu. Ārak-¹⁷
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṁ āgacchante olokeni.
 Tadā Dīpāyano „ciradiṭṭho¹⁸ me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa¹⁹ san-
 tikaṁ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṁ divasaṁ ũeva antarā-
 magge sutvā taṁ ṭhānaṁ gantvā ekamantaṁ ṭhito „kim samma
 kārako sīti“²⁰ pucchitvā „kārako 'mhīti“²¹ vutte „attano mano-
 padosaṁ rakkhituṁ sakkhi na sakkhīti“²² pucchi. „Samma yehi
 ahaṁ gahito n'eva tesāṁ na rañño upari mayhaṁ manopadoso
 atthīti“²³. „Evaṁ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṁ sukhā“
 ti vatvā Dīpāyano sūlaṁ nissāya nisīdi²⁴. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohitaṁ dūni patiṁsu, tāni suvaṇṇavaṇṇa-²⁵
 sarīre²⁶ patitapatitāni sukkhitvā kālakāni sampajjiṁsu, tato paṭ-
 ṭhāya ca so Kaṇhadīpāyano nāma ahoṣi. So sabbarattinū tatth' eva
 nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṁ pavattim rañño
 ārocesuṁ. Rājā „anisāmetvā va²⁷ me katan“ ti vegena tattha

¹ Bds -le. ² Bd tato aya-. ³ Ck -si. ⁴ Cks -vedanaṁ. ⁵ Ck -kī-. ⁶ Bc
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya ⁸ Bds pāpakammaṁ. ⁹ Bd adds taṁ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmātha. ¹² Bd ciram-. ¹³ Bd -byassa. ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd
 -vaṇṇe-. ¹⁶ Bd omits va.

gantvā „pabbajita¹ kasmā sūlaṃ nissāya nisinno sīti“ Dipāyanam
 pucchi. „Mahārāja imam tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kiṃ pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karosīti?“. So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
 5 Ath' assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārinā bhavittabbaṃ,
 'alaso gihī' bhogakāmo' na sādhu“ 'ti ādini vatvā dham-
 maṃ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlaṃ
 harathā“ 'ti āṇāpesi. Sūlaṃ harantā haritum na sakkhiṃsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena eva-
 10 rūpaṃ ayasam² patto, mama sarīrato sūlaṃ haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jīvitam dātukāmo kakacaṃ³ āharāpetvā imam
 sūlaṃ cammasamaṃ⁴ chindāpehīti“. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumam sakalika-
 hīram⁵ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ⁶ pavesesi, tam tassā
 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo¹⁰ Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānam upanissāya
 tath' eva vasi. Dipāyano pana tassa vaṇam¹¹ phāsukaṃ katvā
 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Tam paṇṇa-
 sālaṃ pavisantaṃ disvā sahāyassa ārocesuṃ¹². So sutvā¹³ tuṭṭha-
 citto saputtadāro bahum gandhamālatelaphāṇitādim ādāya tam
 paṇṇasālaṃ gantvā Dipāyanam vanditvā pāde dhovitvā¹⁴ makkhetvā
 pānakaṃ pāyetvā Aṇimaṇḍavyassa pavattim suṇanto nisīdi. Ath'
 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma caṃkamanakotiyam bheṇḍu-
 kena¹⁵ kīli. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsiviso vasati. Kumārassa
 bhūmiyam pahaṭabheṇḍuko¹⁶ gantvā vammikabile āsivisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hattham pavesesi. Atha nam kuddho
 āsiviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁷ tath' eva pati. Ath' assa

¹ B^d -smīti. ² B^d kāresīti. ³ C^s gihī, B^d gīhī. ⁴ C^s repeat kamo, B^d alaso
 gihī gāmahoginī, cfr. III p. 154. ⁵ B^d bhayaṃsam. ⁶ C^k cakataṃ corr. to kakacaṃ,
 C^k kkaṃam? corr. to kakacaṃ. ⁷ C^k cammaṃ sa-. ⁸ B^d -kaṃ hīram. ⁹ B^d
 vecca-. ¹⁰ C^s omīṭ maṇḍavyo. ¹¹ C^k vanaṃ, C^s vanaṃ corr. to vaṇam. ¹² B^d
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ B^d adds va. ¹⁴ B^d adds telena. ¹⁵ B^d
 geṇ-. ¹⁶ B^d -geṇ-. ¹⁷ B^d -geṇa mu..

mātāpitaro sappena daṭṭhabbhāvaṃ¹ nātvā kumāraṃ² ukkhipitvā tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante, pabbajitā nāma osadhaṃ vā paṛittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no nīrogaṃ³ karothā“⁴ 'ti āhaṃsu'. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi, nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmi⁵“ . „Pabbajito ti⁶ tena hi bhante 5 imasmim kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karothā“⁷ 'ti⁸. Tāpaso „sādhu saccakiriyaṃ karissāmi⁹“ vatvā Yaññadattassa sise hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāham evāhaṃ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100) puññatthiko acariṃ⁷ brahmacariyaṃ, 10
athāparaṃ yaṃ caritaṃ mamā-y-idaṃ⁸
vassāni paññāsa samādhikāni
akāmakā vā hi ahaṃ carāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tiatha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttari yaṃ¹¹ brahmacariyacaraṇaṃ, akāmakā vā hīti pabbajjāṃ anicchanto yeva, etena saccena suvatthi hotū 'ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhīrativāsaṃ¹² vasantena mayā kassaci ajānāpītabhāvo saccāṃ etena saccena Yaññadattakumārassa sotthi¹³ hotu jīvitaṃ paṭilabbatū 'ti. 20

Saha saccakiriyaṃ Yaññadattassa thanappadesato¹⁴ uddhaṃ visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi. Kumāro akkhīni ummīletvā mātāpitaro oloketvā „ammā“¹⁵ 'ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath' assa pitaraṃ Kaṇhadīpāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ kataṃ, tvam pi attano balaṃ karohīti“¹⁶. So „aham pi¹⁷ saccāṃ 25 karissāmi¹⁸“ puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yasmā dānaṃ n' abhinandim¹⁶ kadāci
disvānābaṃ atithim vāsakāle

¹ B^d daṭṭha-. ² B^d -rakaṃ. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte. ⁷ C^k acariyaṃ, B^d ācari. ⁸ C^k mama-, B^f mama idaṃ. ⁹ B^d tasmim. ¹⁰ C^o -ha. ¹¹ B^d adds mama. ¹² B^p -rataṃ vā-. ¹³ B^o adds bhāvo. ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi ahaṃ. ¹⁶ C^o B^d nābhīnandi.

na cāpi me appiyatam¹ avedun²
 bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca
 akāmako vā hi ahaṃ dadāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 5 hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakāle ti vasanattāya gebaṃ āgatakāle. na cāpi me appiyatam¹
 avedun² ti bahussutāpi pana samaṇabrāhmaṇā ayam³ n'eva dānaṃ abhinandati
 na amheti imaṃ mama appiyabhāvaṃ n'eva jānimsu, ahaṃ⁴ hi te piyacakkhūhi
 yeva olokemīti dīpeti, etena saccena⁵ 'ti sace ahaṃ dānaṃ dadamāno pi⁶
 10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchābhāvaṃ ca⁷ mama pare
 na⁸ jānanti etena saccena suvatthi hotū 'ti attho.

Evaṃ tena⁹ saccakiriyāya katāya kaṭṭho uddhaṃ visaṃ
 bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, ṭhātun¹⁰
 pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaraṃ aha: „bhadde mayā
 15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni¹¹ saccakiriyāṃ katvā puttassa
 utthāya¹² gamanabhāvaṃ karohīti“. Sā¹³ „atthi mayhaṃ ekaṃ¹⁴
 saccaṃ, tava pana santike kathetun¹⁵ na sakkomīti¹⁶“. „Bhad-
 de yathātathā me puttaṃ ārogaṃ¹⁷ karohīti“. Sā „sādhū“ 'ti
 sampaticchitvā saccaṃ karontī tatiyaṃ gātham āha:

20 s. Āsīviso¹⁸ tāta pahūtatejo
 yo taṃ aḍatthi¹⁹ patarā²⁰ udicca,
 tasmiṃ ca²¹ me appiyatāya ajja
 pitari²² ca te n' atthi koci viseso,
 etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā 'ti puttaṃ ālapati, pahūtatejo¹⁸ ti balaviseso, patarā ti
 padarā¹⁹, ayam²⁰ eva vā pāṭho, udiccā 'ti uddhaṃ nātva²¹ vammikabilato
 utthito²² ti attho, pitari ca²³ te ti te pitari²⁴, atthakathāyaṃ pana ayam
 eva vā pāṭho, idam²⁵ vuttam²⁶ hoti: tāta Yaññadatta asmiṃ ca āsīvise tava ca

¹ Cks -tā. ² B^d ahaṃ. ³ B^d omits pi. ⁴ Cks anicchābhāva-, B^d anicchābhāvaṃ,
 omitting ca. ⁵ B^d neva in the place of pare na. ⁶ B^d e tena. ⁷ B^d idāni.
⁸ Ck vu-. ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ Ck eka B^d ekañca. ¹¹ B^d sakkāti. ¹² B^d ar-.
¹³ Cks as-. ¹⁴ B^d aḍassi viralā atacchi, B^s aḍassi. ¹⁵ B^d satarā, B^s bilārā. ¹⁶
 B^d va. ¹⁷ Ck -rī. ¹⁸ B^d bahuta-. ¹⁹ B^d vigulā ti vivarā satarā ti satarasā,
 B^s vilārā ti vivarā. ²⁰ so Cks for ṭhatvā? B^d uddharitvā in the place of u, ñ.
²¹ B^d utthāyā. ²² Ck -rī, B^d omits ca. ²³ B^d pitari va te, B^s pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayhaṃ koci vīseṣo n' atthi, taṅ ca pana appiyabhāvaṃ
 ṭhapetvā aḷa mayā koci¹ jānāpītapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccam etena
 saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbaṃ viṣaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi,
 Yaṇṇadatto nibbisena sarīrena utthāya kilītuṃ āradḍho. Evaṃ 5
 putte utthite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
 catutthaṃ gātham āha:

4. Santā dantā yeva pariḷbajanti
 aṇṇatra Kaṇhā anakāmarūpā,
 Dīpāyana kissa jigucchamāno 10
 akāmakō carasi brahmacariyan ti. 50.

Tass' attho: ye keci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
 aṇṇatra Kaṇhā bhavantaṃ Kaṇhaṃ ṭhapetvā aṇṇe akāmarūpā nāma n' atthi,
 sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tīṇi⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
 honti tathā tesāṃ damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
 tvaṃ pana bhante Dīpāyana kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmakō hutvā
 brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāram eva na ajjhāvasīti.

Ath' assa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gātham āha :

5. 'Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto,
 so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyaṃ', 20
 etassa vādassa jigucchamāno
 akāmakō carāmi brahmacariyaṃ
 viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṅ ca⁹ ṭhānaṃ,
 evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puññakaro bhavāmi. 51.

Tass' attho: Kaṇho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tāva mahantaṃ 25
 vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahī puna tadattham eva nivatto, so
 ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadārako viya¹² bālo¹³ vatā¹⁴ 'ti imaṃ¹⁵ vādaṃ jiguc-
 chamāno ahaṃ attano hirottappabhedabbayena anicchamāno pi brahmacariyaṃ
 carāmi¹⁶, kiñca¹⁷ bhiyyo: pabbajjīpuññaṃ ca nāma¹⁸ etaṃ viññūhi Buddhādīhi
 pasatthaṃ¹⁹ tesāṃ ōva²⁰ ca²¹ sataṃ nivāsanaṭṭhānaṃ, evaṃ²² imināpi kāra- 30
 ñena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
 yevā²³ 'ti.

¹ C^{ks} kenaci. ² B^d hotu ti. ³ B^d adds pi. ⁴ B^d cakkhādīni. ⁵ B^d abhiramitvā ca. ⁶
 C^{ks} ca, B^f omits va. ⁷ C^k B^d balo, B^f selo, C^s bāle. ⁸ B^d viññūpasatthaṃ va. ⁹ B^d
 va. ¹⁰ B^d evamaharū, B^f evamā puñña-. ¹¹ B^d te. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d ba. ¹⁴ B^d
 idaṃ. ¹⁵ C^k carasi. ¹⁶ C^{ks} kiñci. ¹⁷ B^d -saṭhaṃ. ¹⁸ B^d yeva. ¹⁹ B^d va. ²⁰ C^{ks} adds pahaṃ.

Evañ so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Samaṇe tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idaṃ⁴
annena pānena upetarūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmakko dānam imaṃ⁵ dadāsīti. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhaṃ carantānaṃ⁶ bhikkhañ ca sampādetvā
15 dadāsī⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahāpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇī viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha:

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹¹
15 saddhā, ahū¹³ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁴ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagandhino ahum'¹⁴
etassa vādassa jigucchamāno
akāmakko dānam imaṃ dadāmīti. 53.

20 Tattha āsū¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha karoṭhā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā ca ahesum, taṃ kullavattan¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
aṭṭhakathayā²⁰ pana ayam eva vā pāṭho, māhaṃ kule antimagandhino
ahun ti ahaṃ attano kule sabbapacchimako c' eva kulapalāpo²¹ ca mā assan²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapalāpo²³ ti vādaṃ jigucchamāno ahaṃ
anicchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmīti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
aṭṭhamaṃ gātham āha:

¹ Cks tvam. ² Bđ andhi-. ³ so Bf; Bđ annapānehi, Cks annapānena. ⁴ Cks
tava-, Bđ tava sariraṃ, Bf tavassidaṃ. ⁵ Bđ idaṃ. ⁶ Bđ bhikkhañ ca varadantānaṃ.
⁷ Bđ dadāmi. ⁸ Bđ cā-. ⁹ Ck katha-, Ck katha- corr. to kata-, Bđ khata-.
¹⁰ Bđ omits ca. ¹¹ Bđ va. ¹² Bdf āsum. ¹³ all four MSS. -u. ¹⁴ Bds kulavataṃ.
¹⁵ Ck ahū. ¹⁶ Bđ adds tato. ¹⁷ Bđ vuttanayena va-. ¹⁸ Bđ kulavatan. ¹⁹ Ck
kulla-. ²⁰ Bđ -yam. ²¹ Bđ -palāso. ²² Bđ assun. ²³ Cks kulantimā --, Bđ
etaṃ kulaṃ antimo kulapalāso. ²⁴ Bđ pucchamāno.

8. Daharīm kumārīm asamatthapaññaṃ
 yan t' ānayīm nātikulā sugatte
 na vāpi¹ me appiyataṃ² avedi
 aññaṭṭra kāmā paricārayanti³,
 atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti
 saṃvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

3

Tattha asamatthapaññaṃ ti kuṭumbaṃ vicāretuṃ appaṭṭibalapaññaṃ⁵
 atitaruṇiṃ ũeva samānaṃ, yan tāna yiu ti yan taṃ ānayīm, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
 eva samānaṃ taṃ nātikulato ānesiṃ ti vuttaṃ hoti, aññaṭṭra kāmā pari-
 cārayanti⁷ ettakaṃ kālāṃ viṇā kāmēna anicchāya maṃ paricārayanti⁸ attano
 appiyabhāvaṃ pi maṃ na jānāpēsi, samplyāyamānarūpā va⁹ maṃ paricāri¹⁰,
 kena vaṇṇena¹¹ ti kena kāraṇena, bhoti¹² taṃ ālapati, evarūpo ti āsivisa-
 samānapaṭṭikūlabhāvena¹³ mayā saddhiṃ tava saṃvāsadhammo evarūpo piyasaṃ-
 vāso viya kathaṃ jāto ti.

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kadāci atthi
 paramparā nāma kule imasmim,
 taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā
 'māhaṃ kule antimagandhini¹³ ahum'
 etassa vādassa jigucchamānā
 akāmikā baddha¹⁴ carāmi¹⁵ tuyhan ti. 55.

20

Tattha ārā dūre ti aññaṃaññavevacanaṃ, atidūre ti vā¹⁶ dassenti¹⁶
 evam āha, idhā¹⁷ ti nipātamattaṃ, na kadāci¹⁸ attho, paramparā ti purisa-
 ramparā, idam vuttaṃ hoti: sāmi¹⁹, imasmim amhākaṃ nātikule dūrato paṭṭhāya
 yāva sattaṃ kulaparivattā²⁰ purisaramparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ
 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo²¹ nāma n' atthi, taṃ kullavattaṃ²²
 ti²³ aham pi taṃ kulavattaṃ kulapameṇiṃ anuvattamānā attano kule pacchimikā
 palāpabhūtā²⁴ mā assa²⁵ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinī²⁶ vādaṃ
 jigucchamānā akāmikāpi²⁷ tuyhaṃ baddha²⁸ carāmi, veyyāvaccakārikā padacārikā²⁹
 jāt' amhīti³⁰.

30

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bđ parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bdf hi.
⁵ Cks apaṭṭi-. ⁶ Bđ ānayissam. ⁷ Bđ -yantāti. ⁸ Bds ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bđ
 -ṭikkū. ¹¹ Bdf yidha. ¹² Bdf kulavattaṃ. ¹³ C' baṇḍa, Bđ paṭṭha, Bf patta.
¹⁴ Bđ varami. ¹⁵ Bds add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bds dassenti. ¹⁷ Bđ adds idha.
¹⁸ Bđ -vattā. ¹⁹ C' aññaṃ purisaṃ gahitapubba, C' aññaṃ purisaṃ gahitapubbā.
²⁰ C' Bđ kula-. ²¹ Bđ hi hoti. ²² Bđ palāla-, Bđ palāsa-. ²³ Bđ assun. ²⁴
 C' -dhini, C' -dhini. ²⁵ Bđ -kāsi. ²⁶ C' baṇḍa, Bđ paṭṭha. ²⁷ Bđ padaparicā-.
²⁸ Bđ -tasmīti.

Evañ ca pana vatvā „mayā sāmikassa santike abhāsita-
pub-
bam¹ guyham bhāsitaṃ, kujjheyya pi² me ayaṃ, amhākaṃ kulū-
pakatāpasassa sammukhā³ yeva naṃ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamaṃ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissaṃ abhāsaneyyaṃ,
 taṃ khamyataṃ puttahetu mam' ajja,
 puttapemā na idha par' atthi⁴ kiñci,
 so no ayaṃ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha taṃ khamyatan ti taṃ khamyatu⁵, puttahetu mama jñā⁶ 'ti⁶
10 mama bhāsitaṃ ajja imassa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayaṃ ti yassa
puttassa kāraṇā mayā etaṃ bhāsitaṃ so no putto jīvati, imassa jīvitālābhen'eva⁸
me khamā sāmī. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnaṃ⁹ bhavissāmīti.

Atha naṃ Maṇḍavyo „uṭṭhehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahoṣi, ahaṃ¹⁰ te appiyaṃ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavyaṃ āha: „āvuso tayā dussaṃ-
gharaṃ dhanam saṃgharivā kammaṃ ca phalaṃ ca asaddahitvā
dānaṃ dentena ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
dadeyyāsīti“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā¹¹ B-aṃ āha:
„bhante tayā¹² amhākaṃ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena¹³
20 brahmacariyaṃ carantena¹⁴ ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
yathā tayi katā kāra mahapphalā honti evaṃ cittaṃ pasādetvā
suddhacitto jhānābhīrato hutvā brāhmacariyaṃ carā¹⁶ 'ti. Te
M-aṃ vanditvā uṭṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
sāmike sasnehā¹⁷ ahoṣi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānaṃ
25 adāsi, B. anabhiratiṃ vinodetvā jhānābhīṇṇaṃ uppādetvā Brahma-
loka-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpattiphale paṭiṭṭahi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahoṣi,

¹ B^d -sitabham. ² C^s kujjheyanapi, C^k kujjhe pi, B^d kujjheyyāsi, B^s jīgucchey-
yāsi. ³ B^d -khe. ⁴ B^d panatthi, B^f paritti. ⁵ B^d khamyapiyyatu. ⁶ B^d add
taṃ. ⁷ C^{ks} khaliyatu, B^d khamiyatu. ⁸ C^{ks} -lābhova. ⁹ B^d vasavattinī. ¹⁰
B^d ahampi. ¹¹ B^d add maṇḍabyo. ¹² C^{ks} yadā. ¹³ B^d add hutvā, B^s has-rato hutvā.
¹⁴ B^s -nto. ¹⁵ B^d id-. ¹⁶ B^d carāhi. ¹⁷ B^d sneho. ¹⁸ B^d add bhikkhu.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Aṇimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano
aham evā¹ 'ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṃ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmiti. Idam S. Veḷuvane v. Devadattaṃ
ā. k. Ekadivasam hi¹ tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5
tvam hi Sathhāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadaṃ labhi,
Tepītakam Buddhavacanaṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppādesi, lābhasakkāro
pi te Dasabalass' eva santako² ti bhikkhūhi vuttena² tiṇasalākaṃ
ukkhīpitvā „ettakam pi samaṇena Gotamena mayhaṃ kataggaṇaṃ³ na
passāmiti⁴ vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum. S. āgantvā 10
„kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁴ ti pucchitvā
„imāya nāmā⁴ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto
akataññū mittadūbhī yevā⁴ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagaha Magadhama hārājā nāma rajjāṃ kāresi.
Tadā Rājagahasetṭhi attano puttassa janapadasetṭhino dhītaṃ 15
ānesi. Sā vaṃjhā ahoṣi. Ath' assā aparabhāge sakkāro pari-
hāyi. „Amhākaṃ puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā kathaṃ
kulavaṃso vaḍḍhissatṭi⁵ yathā sā⁵ sunāti evam pi kathaṃ
samuṭṭhāpenti. Sā taṃ sutvā „hotu, gabbhinīlayaṃ katvā ete
vañcessāmiti⁶ cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīm⁶ „amma 20
gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti⁶ gabbhinipari-
hāraṃ pucchitvā sutvā utukālaṃ⁷ paṭicchādetvā ambilādirucikā⁸
hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo
koṭṭhāpetvā⁹ bahalā¹⁰ kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena¹¹
udaravaḍḍhanaṃ vaḍḍhesi¹², thanamukhāni kālāni¹³ kāresi, 25
sarīrakiccaṃ karontī pi aññatra tassā¹⁴ dhātiyā aññesaṃ sam-
mukhe¹⁵ na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhāparihāraṃ adāsi.
Evam¹⁶ nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṃ gantvā
vijāyissāmiti¹⁶ sassusasure āpucchitvā rathaṃ abhiruyha mahantena

¹ B^d add bhikkhū. ² B^d vutte. ³ B^d kataṃ-. ⁴ B^d omits yevā. ⁵ C^k sādhu.
⁶ B^d dhāti āha. ⁷ B^d utunikāle. ⁸ B^d -diniru-. ⁹ B^d koṭṭā-. ¹⁰ B^d pahalaṃ
¹¹ B^d adds ca. ¹² B^d dassesi. ¹³ B^d kālakāni. ¹⁴ C^k tassa, B^d tayā. ¹⁵
B^d aññe pi sammukkhāhāne. ¹⁶ C^k eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānaṃ eṣā pātarāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmiṃ
 satthe ekā duggatīṭṭhi rattiṃ ekasmiṃ nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyivā pāto¹ satthe gacchante „aḥam vinā satthena
 gantuṃ na sakkhissāmi², sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labbituṃ“ ti nigrodhamūle³ jalābuṃ⁴ c' eva gabbhama-
 laṅ ca attharivā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkhaṃ gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Itarā pātarāsakāle
 taṃ ṭhānaṃ patvā „sarīrakiccaṃ karissāmiti“ tāya dhātiyā
 saddhiṃ nigrodhamūlaṃ⁷ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dārakaṃ disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccaṃ“ ti pilotikā⁸ apantvā ucchaṅ-
 gapadesaṃ lohiteṇa ca⁹ gabbhamaleṇa ca¹⁰ makkhetvā attano
 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāṇiyā parik-
 khipivā haṭṭhatuṭṭho parijano Rājagahaṃ paṇṇaṃ pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālate paṭṭhāya pitu kule kiṃ karissati,
 idh' eva āgacchatu“¹¹ ti pesayimsu. Sā paṭinivattivā Rājaga-
 haṃ eva pāvīsi. Tatra naṃ sampaticchitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasaṃ nēva seṭṭhisuṇisāpi¹² vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹³ antarāmagge ekissā rukkhasākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasaṃ
 nēva seṭṭhiṃ¹⁴ nissāya vasantassa tunnakārassa¹⁵ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁶ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁷
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁸ ten' eva saddhiṃ saṃvaḍḍhesi. Te ekato
 vaḍḍhitvā vayappattā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve saḥassāni adamsu.

¹ Bḍ adds va. ² Bḍ miti, C^s -miti corr. to -mī. ³ C^k -mūlajāle. ⁴ C^k jālā-
 mukhaṅ, C^s jalābuṅ, Bḍ jalapuṅ. ⁵ C^k Bḍ āg-. ⁶ Bḍ adds so-. ⁷ Bḍ -le. ⁸ Bḍ
 -kāyo. ⁹ Bḍ -teneva. ¹⁰ C^k omit ca. ¹¹ Bḍs anuse-. ¹² Bḍ gacchanti. ¹³
 Bḍ tunnakārakassa ¹⁴ C^s potta-, Bḍ potthi-. ¹⁵ Bḍ -saññeva. ¹⁶ Bḍ āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „je napada-cārittaṃ jānissāmā“¹ 'ti anupubbena Bārāṇasīṃ patvā ekasmiṃ devakule² nipajjīmsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“³ 'ti nagare bheriṃ⁴ 5 carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkhamūle nipajjitvā niddāyan-tesu Pottiko paccūsakāle utthāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi⁵. Tasmīṃ rukkhe vutthakukkuṭesu⁶ upari-kukkuṭo hetthākukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁷ so „ken' etaṃ pātitaṃ“⁸ ti āha⁹. „Samma, mā kujjhi, mayā¹⁰ ajānantena pātitaṃ“¹¹ ti⁷. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ⁸ maññasi⁹, mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹⁰: „are tvaṃ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi¹¹ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“¹² ti āha. „Yo¹² maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹³ so¹⁴ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁵,¹⁵ kasmā¹⁶ ahaṃ mānaṃ na karissāmīti“. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo atthiṇissitaṃ¹⁷ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“¹⁸ āha. Pottiko tesāṃ kathaṃ sutvā „kin²⁰ no sahaṃsena, rajjam eva varan“¹⁹ ti saṅikaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ¹⁸ gahetvā māretvā aṅgārakesu¹⁹ pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṃsaṃ Sākhassa atthimaṃsaṃ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṃ senā-²⁵ pati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“²⁰ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“²¹ puṭṭho taṃ pavattim ārocesi. Te tato²⁰ pi pātārāsa-velāya Bārāṇasīṃ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyāsaṃ²¹ bhujjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ B^d -cārikaṃ carissāmā. ² B^d rukkhamūle. ³ B^d nisiṃno hoti. ⁴ C^s vutta-, B^d dvisu nivutta-. ⁵ B^d adds itaro. ⁶ C^s ahaṃ. ⁷ B^d adds āha. ⁸ C^s vaccaṇṭṭhā-. B^d vaccaṭṭhā-. ⁹ B^d adds kiṃ. ¹⁰ B^d adds āha. ¹¹ C^s kujjhi-. ¹² B^d adds pana. ¹³ B^d khādeti. ¹⁴ C^s omit so. ¹⁵ B^d labhissati ¹⁶ B^d tasmā. ¹⁷ B^d adds maṃsaṃ, cfr. vol. II ⁴¹²/₄. ¹⁸ B^d -taṃ ku-. ¹⁹ B^d -re. ²⁰ B^d tayo. ²¹ B^d pātārāsaṃ.

- uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpatṭe nipajji, itare dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakakudhābhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa vitthārakathā Mahājanakajātaka āvibhavissati. Phussaratho
- 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito „uyyāne puññavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā kumāraṃ disvā pādato² sātakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇāni upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārānasīrajjāṃ³, sakala-Jambudīpassa pi⁴ rājā bhavitum yutto“ ti sabbatālavacare⁵ paggaṇhāpesi.
- 10 Nigrodhakumāro pabujjhivā mukhato sātakaṃ apānetvā mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭiṭṭhāya „rajjāṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ 'ti vutte tath' eva ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisīnci. So rājjāṃ patvā
- 15 Sākhassa senāpaṭiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ pāvīsi. Pottiyō pi tehi⁸ saddhiṃ nēva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya M. Bārānasiyaṃ dhammena rājjāṃ kāresi. So ekadivasaṃ mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātā-
- 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“ paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ āṇāpesi. So „sādhū“ 'ti tattha gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje paṭiṭṭhito, etha gacchāmā“ 'ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹², alaṃ tattha gāmanenā“ 'ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
- 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca, „mayaṃ¹³ tunnakamma¹⁴ jīviṃsāma, alaṃ“ ti paṭikkhipiṃsu. So tesāṃ manāṃ alabhitvā Bārānasim eva paccāgantvā¹⁵ „senāpatissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodhaṃ passissāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ B^d pā-. ² B^d pādantato. ³ B^d -sīyaṃ rājjāṃ. ⁴ B^d adhipati in the place of pi. ⁵ C^k -tālavacare, B^d sabbatūriyāni. ⁶ C^k -vattetvā. ⁷ B^d jānuna, C^k jānuna. ⁸ C^k omīti tehi. ⁹ C^k āg-. ¹⁰ B^d adda sāmi. ¹¹ C^k vā, B^d te. ¹² B^d -mattāṃ. ¹³ B^d add tāta. ¹⁴ B^d tunnakārakamma. ¹⁵ B^d pacchāg.

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹ 'ti dovārikam āha. So tathā akāsi'. Sākho pana „ayam² mayham rajjam adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti“ tasmim veram bandhi, so tam katham sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, ganhatha tan“ ti vatvā hattha- 5 pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā³ gīvāya⁴ gāhāpetvā niharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatitṭhānam labhitvā akataññū mittadūbhī' mam koṭṭetvā⁵ niharāpesi, Nigrodho pana paṇḍīto kataññū sappuriso, tass' eva santikam gamissā- mīti“ so rājadvāram gantvā⁶ „Pottiyo kira nāma te sahāyo 10 dvāre tṭhito“ ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā tam āgacchantam disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthā- ram katvā massukammādīni kārāpetvā sabbābharanapati- maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena⁷ tena saddhim sukhanisino mātāpitunnam pavattim pucchitvā anāgamana- 15 bhāvam suṇi. Sākho pi „Pottiyo mam rañño santike pari- bhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattum na sakkhissatīti“ tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānam āmantetvā “deva aham maggakilanto 'Sākhassa geham gantvā vissamitvā idhāgamissāmīti' āgamim⁸, atha mam Sākho 20 'nāham⁹ jānāmīti' vatvā koṭṭhāpetvā¹⁰ gīvāya¹¹ gāhāpetvā niharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ etan¹²“ ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vāham etam jānāmi ko vāyam kassa vā ti vā yathā Sākho vadī¹³ evam Nigrodha kin ti maññasi. 57. 25
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayim¹⁴su¹⁵ mam datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanamkarā. 58.
3. Etādisam dummatinā akataññuna¹⁶ dubbhinā kataṃ anariyam¹⁷ Sākhena sakhinā te janādhipā 'ti. 59.

¹ B^d -cehi. ² B^d adds so cintesi. ³ C^{ks} aham, B^d omits ayam. ⁴ B^d nan. ⁵ B^d koṭṭā-. ⁶ B^d -yam. ⁷ C^{ks} -dubhi, B^d dubbhi. ⁸ B^d koṭṭāpe-. ⁹ B^d adds deva. ¹⁰ C^{ks} -rasapari- bho-. ¹¹ C^s -mi, B^d idhāgamīti. ¹² B^d add tam. ¹³ B^d koṭṭā-. ¹⁴ B^d -yam. ¹⁵ C^{ks} evan. ¹⁶ B^d yadi, B^f cari. ¹⁷ B^s niddā-. ¹⁸ B^d -nā. ¹⁹ B^d anariyam.

Tattha kinti maññasīti yathā mañ Sākho avadi¹ kiñ tvam pi evam
eva maññasi udāhu aññathā² maññasi, mañ Sākho evam vadeyyā³ ti⁴ saddahasī,
tañ⁴ na saddahasīti, galaviññitena⁵ ti galaggahena, dubbhinā ti mittadub-
bhinā.

- 5 'Taṃ sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:
4. Na vāham etaṃ jānāmi na pi me koci saṃsati
yam me tvam⁵ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ kataṃ. 60.
5. Sakhīnam sājīvakaro mama Sākhassa c' ūbhayaṃ,
tvam no 's' issariyaṃ dātā manussesu mahantataṃ,
10 ' tay' ambā labbhita⁷ iddhi⁷, ettha me n' atthi saṃsayo. 61.
6. Yathāpi bijaṃ aggismiṃ ḍayhati na virūhati
evam kataṃ asappurise nassati na virūhati. 62.
7. Kataññumhi ca⁸ posamhi sīlavante ariyavuttine
sukhette viya bijāni kataṃ tamhi na nassatīti. 63.
- 15 Tattha⁹ saṃsati¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanakotṭanasamkhātā¹² katanam¹² katan ti attho, sakhīnam sājīva-
karo ti samma Pottiya tvam saḥṣyakānam sājīvakaro¹³ jīvikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīuan
ti attho, tvam no sissariyan ti tvam no āsi issariyaṃ dātā¹⁵, tava santikā
20 ambehi imaṃ laddhaṃ¹⁶, mahantatan ti mahantabhāvaṃ.

Evam¹⁷ pana¹⁸ ettakam kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha naṃ rājā „Sākha imaṃ Pottikam sañjānā-
sīti“ pucchi. So tuñhi ahosi. Ath' assa rājānam¹⁹ ānāpento²⁰
atthamaṃ gātham āha:

- 25 8. Imañ ca jammaṃ nekatikam asappurisacintakam²¹
hanantu Sākham sattihi²², nāssa icchāmi jīvitān ti. 64.
Tattha jammaṃ ti lāmakam, nekatikan ti vañcakanam²³.

Taṃ sutvā Pottiko „mā esa bālo maṃ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

¹ B² acari. ² B^d yathā. ³ B^d si. ⁴ B^d me. ⁵ C^k taṃ. ⁶ B^d kataṃ na, B^f kaḍḍhanam, C^e kantaṃ. ⁷ so C^k; B^f B^d labhivā iddhi. ⁸ B^d va. ⁹ B^d add me. ¹⁰ B^d add mañ. ¹¹ C^k -kodhana sam-. ¹² B^d kataṃ na. ¹³ B^d su-. ¹⁴ C^e -to, B^d -detvā. ¹⁵ all three MSS. āsi, C^e -yadātā. ¹⁶ B^d imaṃ sampatti ambehi laddhaṃ. ¹⁷ B^d evañca. ¹⁸ B^d add vtvā. ¹⁹ C^k rājānam, B^d rājadandam. ²⁰ C^e ānā-. ²¹ C^e cittakam, B^d cintitaṃ. ²² C^k sahinti? C^e sattihi, B^d sattihi? ²³ B^d vañcanikam.

9. Khamyat' assa mahārāja, pānā duppaṭiānaya,
khama deva asappurisassa, nāssa icchām' aham vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatam' assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti atho, duppaṭiānaya ti matassa nāma pānaṃ paṭiānetum² na
sakkā.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā Sākhassa khami, senāpatiṭṭhānam
pi Pottiyassa³ dātukāmo āsi⁴, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnam⁵ vicāraṇārahaṃ bhaṇḍāgārikaṭṭhānam nāma
adāsi. Pubbe⁶ kir' etaṃ ṭhānantaraṃ nāhosi, tato paṭṭhāya
jātam⁷. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁸ puttadhītāhi vaḍ- 10
ḍhamāno attano puttadhītānam ovādasena osānagātham
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākhā upasaṃvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ mataṃ seyyo I. p. 366. Dhp. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitān ti. 66.

S. i. d. ā, „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataṇṇū
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahoṣi, Pottiko Anando,
Nigrodho aham evā“ 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

90

Na takkaḷā¹¹ santi na āḷupānīti¹². Idam S. J. v. ekam
pituposakam upāsakam ā. k. So kira ekasmiṃ daḷiddakule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va utthāya¹⁵ dantakaṭṭhamukho-
dakādīni karonto bhatim vā kasim vā katvā laddhavibhavānurūpena
yāgubhattādīni sampādetvā pitaram posesi. Atha nam pitā āha: 95
„tāta tvam ekako va anto ca bahi ca kattabham karosi, ekam te kula-
dārikam ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabham karissatīti“. „Tāta
itthiyo nāma gharāṃ āgātā n' eva mayham na tumhākam cittasukham¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ¹⁸ cintayittha, aham yāvajīvam tumhe posetvā

¹ B^d khamatu ² B^d pati-. ³ B^d -yasseva. ⁴ B^d ahoṣi. ⁵ B^d -senānam, C^s
-senīnam. ⁶ B^d adda pi. ⁷ B^d jānāti. ⁸ B^d -ko-. ⁹ C^s -smi. ¹⁰ C^k B^d
-smim. ¹¹ C^k -lā. ¹² C^k ālu-. B^d āluvā-. ¹³ C^s B^d -li-. ¹⁴ B^d paccāhā-.
¹⁵ B^d upathāya. ¹⁶ B^d ānema. ¹⁷ B^d cittam-.

tumhākam accayena jānissāmīti¹. Ath' assa pitā anicchamānakassa² ekam kumārikam ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahosi nīcavutti. Sāmiko pi 'ssā „mama pitu upakārikā“ ti tussitvā laddham laddham manāpam manāpam āharitvā deti, sāpi tam sasurass' eva³ upanāmeti⁴. Sā aparabhāge cintesi: „mayham sāmiko laddham laddham pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisheho jāto, imam mahallakam eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkulam katvā gehā niharāpessāmīti“ sā tato paṭṭhāya udakam atisitam vā accuṇham vā⁵ atilonam vā aloṇam vā bhattam uttaṇḍulam vā atikilinnam⁶ vā⁷ ti⁸ evamādīni tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imam mahallakam upaṭṭhātum sakkhissatīti“ pharusāni vatvā kalaham vadḍheti⁹. Tattha tattha khelaṇḍādīni chaḍḍetvāpi sāmikam ujjhāpesi¹⁰, „passa“ pitu kammaṃ, 'idān' c' idān' ca mā karīti' vutto¹¹ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaram vā¹² vāsehi maṃ vā“ ti. Atha naṃ¹³ so „bhaddhe, tvam daharā, yattha katthaci jīvitum sakkhissasi, mayham pitā mahallako, tvam tassa¹⁴ asahantī imamhā gehā nikkhamā“ 'ti āha. Sā bhītā „ito¹⁵ paṭṭhāya evam na karissāmīti“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggitum ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbāḷho Satthu santikam¹⁶ dhammasavanāya agantvā¹⁷ tassā pakatiyam ṭhitakāle agamāsi¹⁸. Atha naṃ S. „kīṃ upāsaka sattaṭṭhadivasāni dhammasavaoāya nāgato sīti“ pucchi. So tam kāraṇam kathesi. „Idāni tāva¹⁹ tassā katham agahetvā pitaram na niharāpesi, pubbe pana²⁰ etissā katham²¹ gahetvā pitaram āmakasusānam netvā āvāte nikhaṇi²², maraṇakāle aham²³ sattavassiko hutvā mātāpitunnam guṇam kathetvā pitughātakammaṃ²⁴ nivāsesim, tadā tvam mama katham sutvā tava pitaram yāvajīvam paṭijaggitvā saggaparāyano jāto, sv-āyam mayā dinnaovādo²⁵ bhavantaragatam pi tam²⁶ na vijahīti²⁷ iminā kāraṇena tassā katham gahetvā²⁸ idāni tayā pitā na nihaṇo²⁹“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

80 A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsīgāme ekassa kulassa³⁰ ekaputto ahosi nāmena Vasiṭṭhako³¹ nāma. So mātāpitaro

¹ B^d pabbajissāmīti. ² C^k -mānatassa, B^d -mānasseva. ³ C^k -mesīti. ⁴ B^d adds āhari sūpaṇā. ⁵ B^d -kilinam, C^k -kīlantaṃ. ⁶ B^d omits ti. ⁷ C^s -esi, B^d -etvā. ⁸ B^d kujjhā-. ⁹ B^d has added te. ¹⁰ B^d -e. ¹¹ B^d mā added afterwards in the place of vā. ¹² B^d et-. ¹³ B^d ito. ¹⁴ B^d -ke. ¹⁵ C^k āg-. ¹⁶ C^k āg-. ¹⁷ B^d sattā idāni tuvaṃ. ¹⁸ B^d adds te. ¹⁹ B^d adds sutvā. ²⁰ C^k nikhaṇitvā, C^s nikkhaṇitvā, B^d khīpitvā. B^s āvātam khaṇitadā. ²¹ B^d omits aham. ²² C^k kammā, C^s -takakammā, B^d -takakammaṃ. ²³ B^d dinno-. ²⁴ C^k naṃ. ²⁵ B^d -hati. ²⁶ B^d ag-. ²⁷ B^d nihaṇo. ²⁸ B^d kulaghare. ²⁹ B^d paviṭṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
 sabbaṃ¹ paccuppannavatthuniyāmen² eva kathetabbaṃ. Ayaṃ
 pan³ ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṃ, ‘idaṃ
 c’ idaṃ ca mā karīti’ vutto⁴ kujjhatīti“ vatvā „sāmi pitā te
 caṇḍo pharusō niccaṃ kalahaṃkaro⁵, jarājinno vyādhipiḷito
 nacirass⁶ eva marissati, ahaṃ⁷ etena saddhiṃ ekagehe vasitum
 na sakkomi, sayam p’esa⁸ katipāhen⁹ eva¹⁰ marissat’ eva¹¹, tvaṃ
 etaṃ āmakasūānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
 khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā¹² jīvitakkhayaṃ pāpetvā
 upari paṃsunā chādetvā āgacchā“¹³ ‘ti āha. So¹⁴ punappuna
 vuccamāno¹⁵ „bhaddo purisamāraṇaṃ¹⁶ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
 naṃ māressāmīti“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti“.
 „Acikkha tāvā“¹⁷ ‘ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipannaṭ-
 ṭhānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
 ‘tāta asukagāme tumhākaṃ dhāraṇako¹⁸ atthi, mayigate na deti,
 tumhākaṃ accayena na dassat’ eva, sve yānake nisīditvā pāto
 va gacchissāmā¹⁹’ ‘ti vatvā tena vuttavelāyam eva vuṭṭhāya²⁰
 yānakaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasūānaṃ netvā
 āvāṭe nikhaṇitvā²¹ corehi acchinnasaddaṃ katvā²² sīsaṃ²³
 nahāyitvā āgacchā“²⁴ ‘ti. Vasitṭhako²⁵ „atth’ esa upāyo“²⁶ ti
 tassā vacanaṃ sampañcchitvā yānakaṃ gamanasajjakaṃ²⁷
 akāsi. Tassa pan²⁸ eko²⁹ sattavassiko putto atthi paṇḍito
 vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
 pitaraṃ me pitighātakammaṃ³⁰ kāreti³¹, ahaṃ imassa pitighā-
 takammaṃ³² kātum na dassāmīti“ saṇikaṃ³³ gantvā ayyakena
 saddhiṃ nipajji. Vasitṭhako³⁴ pi itarāvuttavelāya³⁵ yānakaṃ yoje-
 tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā³⁶“ ‘ti pitaraṃ yānake nisīdā-
 pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānakaṃ abhirūhi. Vasitṭhako³⁷

¹ B^d adds vatthu. ² B^d -e. ³ B^d -karoti. ⁴ B^d ahaṃ ca. ⁵ B^d nisāmsayaṃ so.
⁶ B^d -hena. ⁷ B^d -ti yeva. ⁸ B^d bhind-. ⁹ B^d adds tāya. ¹⁰ B^d -nāya. ¹¹
 C^{ks} -ma-. ¹² B^d uddhā-. ¹³ B^d C^s -mī. ¹⁴ B^d uṭṭhāya. ¹⁵ B^d -taṃ khaṇitvā.
¹⁶ B^d adds māretvā āvāṭe pakkhipetvā. ¹⁷ B^d adds bhinnitvā. ¹⁸ B^d pavitṭhako
 pi corr. to sav-. ¹⁹ B^d -sajjam. ²⁰ C^{ks} eke. ²¹ B^d pitu-. ²² B^d -si. ²³ B^d
 saṇikaṃ. ²⁴ B^d pavitṭhako corr. to sav-. ²⁵ B^d -rā corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pitaraṃ ca puttaṃ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayam otarivā kuddālapitakaṃ ādāya ekasmim
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvātaṃ khaṇituṃ ārabhi. Kumāro³
5 otarivā tassa santikaṃ gantvā ajānanto viya kathaṃ⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶
na biḷāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta,
eko araṇṇamhi susānamajjhe
10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsun ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti piṇḍālukandā na santi¹¹, ālupāniti¹² āluka-
kandā¹³, biḷāliyo¹⁴ ti biḷārivallikandā, kalambāniti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyaṃ gātham āha:

- e. Pitāmaho tāta sudubbalo te
15 anekavyādhīhi dukhena¹⁶ phutṭho¹⁷,
tam ajj' ahaṃ nikhaṇissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṃ jīvitam rocayāmiti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti snehehi vyādhīhi uppannena dukkhena
phutṭho¹⁷, na hīssa taṃ ti ahaṃ hi assa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitam na
20 icchāmi, evarūpā jīvitā maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhaṇissāmiti.

Taṃ sutvā kumāro upadḍhagātham¹⁸ āha:

- a^a. Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹
accāhitaṃ²⁰ kamma²¹ karosi luddan ti.
25 Tass' attho: tāta tvaṃ pitaram dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakaṃ saṃkappaṃ paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
hitaṃ atikkamma ṭhitattā accāhitaṃ kamma karosi luddan ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālaṃ gahetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvātaṃ khaṇituṃ ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ B^d kumārakaṃ. ² B^d -one thāne. ³ B^d -rako. ⁴ C^k taṃ. ⁵ C^k B^f -lā. ⁶ B^d -vāni. ⁷ C^k bilā-. ⁸ B^d kaḷ- corr. to kal-, C^k kalambiyo. ⁹ C^k B^d kha-
ṇāsi. ¹⁰ C^k -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in C^k. ¹² B^d -vāniti. ¹³ C^k
-da, B^d āluva-. ¹⁴ C^k bilā-. ¹⁵ B^d kāla-. ¹⁶ B^d dukkhena. ¹⁷ C^k puṭṭho.
¹⁸ B^d -ḍḍhamaṅgā-. ¹⁹ B^d pāpakaṃ. ²⁰ C^k asāhi-. ²¹ B^d kammaṃ. ²² B^d
pamo-. ²³ B^d -laddham. ²⁴ B^d aññatarāṃ.

upasaṅkamtivā „kasmā tāta āvāṭaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gāthaṃ pūresi²:

- 3^b. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto³,
taṃ kullavattaṃ⁴ anuvattamāno 5
aham pi taṃ nikkhaṇissāmi sobbhe ti. 69.

Tass' attho: tāta aham pi etasmim⁵ sobbhe taṃ mahallakakāle nikkhaṇi-
sāmi. Iti kho tāta mayāpi kate⁶ imasmim⁷ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhīm vasanto aham pi taṃ nikkhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gāthaṃ āha:

4. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṃ tvaṃ vadase kumāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70. 15

Tattha pakubbamāno ti abhībhavanto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagāthaṃ dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta, 30
pāpaṇ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71.
6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsake¹⁵ hiṃsati pāpadhammo¹⁶,
kāyassa bhedā abhisamparāyaṃ
asaṃsayaṃ so nirayaṃ pareti¹⁷. 72. 35
7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upaṭṭhahāti

¹ Cks omit so. ² Bđ gāthamāha. ³ Bdf kammaṃ jaro-. ⁴ Bdf kula-. ⁵ Bđ
eka-. ⁶ C^o tate, Bđ nikkhaṇite. ⁷ Bđ jaro-. ⁸ Bđ tassa in the place of
athassa. ⁹ Ck mamaṃ. ¹⁰ Bđ natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bđ kammaṃ.
¹² Cks so. ¹³ Cks add vā. ¹⁴ Cks saviṭṭha, Bdf saviṭṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bđ -ko
corr to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ Ck paroti, C^o papoti, Bđ pureti, Bf upeti. ¹⁸ Cks
so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bheda abhisamparāyaṃ
asamsayāṃ so sugatīṃ paretīti¹. 73.

Imaṃ² pana puttassa dhammakathaṃ sutvā pitā aṭṭhamāṃ
gātham āha:

- 5 e. Na me tvaṃ putta ahitānukampi
hitānukampi me tvaṃ si putta,
ahañ ca taṃmātarā vuccamāno
etādisaṃ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahañca taṃmātarā ti ahañ ca te mātara, ayam eva vā pāṭho.

- 10 Taṃ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
aniggayhamānā punappuna pāpaṃ karonti, mama mātā yathā
puna evarūpaṃ na karoti tathā naṃ paṇāmetuṃ⁵ vaṭṭatīti“
navamaṃ gātham āha:

- 15 e. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
niddhāmase⁷ taṃ sakā agārā,
aññaṃ pi te sā dukkham āvaheyyā⁸ 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁹ paṇḍitaputtassa kathaṃ sutvā somanassajāto
hutvā „gacchāma tātā“¹⁰ 'ti saddhiṃ puttena ca pitarā ca yānake
20 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhantā no gehā kāla-
kaṇṇīti“ haṭṭhatuṭṭhā allagomayena puñchitvā¹¹ pāyāsaṃ pacitvā
āgamanamaggaṃ oloketī te āgacchānte disvā „nikkhantaṃ
kālakāṇṇiṃ puna gahetvā āgato“¹² ti kujjhitvā „are niggatika“¹³
nikkhantaṃ kālakāṇṇiṃ puna ādāya āgato sīti“¹⁴ paribhāsi¹⁵.
25 Vasiṭṭhako¹⁶ kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā „anācāre kiṃ
vadesīti“ taṃ sukoṭṭhitaṃ koṭṭhetvā¹⁷ „ito paṭṭhāya imaṃ
gehaṃ mā pāvisīti“¹⁸ pāde gahetvā nikkadḍhi. Tato
pitarāṃ ca puttaṃ ca¹⁹ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā²⁰

¹ Bā pureti, Bf upeti. ² Cks idaṃ. ³ Bdf kammaṃ. ⁴ Bā -ro. ⁵ Ck pana-, Bā panā-. ⁶ Bdf jātiyā. ⁷ Bdf niddhāpaye. ⁸ Bā saviṭṭhako. ⁹ C^s pucchitvā, Bā upalim-
petvā, B^s upalimpitvā. ¹⁰ Bā nikatika. ¹¹ Cks -hāsi. ¹² Cks saviṭṭha-, Bā pavittha-
corr. to sav-. ¹³ Bā -koṭṭi-koṭṭe-. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Cks add sayam. ¹⁶ Cks omit
sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsāṃ paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā katipāhaṃ aññasmim̄ gehe vasi. Tasmim̄ kāle putto pitaraṃ āha: „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu maṃkubhāvakaṇaṇattham̄¹ ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi, sā mayhaṃ pitaraṃ ca puttaṃ ca maṃ ca paṭijaggissati, taṃ² ānessāmīti’ vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā khettaṃ anuvaritvā sāyaṃ āgacchathā“³ ‘ti. So tathā akāsi. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññaṃ bhariyaṃ ānetuṃ asukagāmaṃ nāma gato“⁴ ti tassā ācikkhimsu. Sā „idāni ‘mhi natṭhā, n’atthi me puna okāso“⁵ ti bhītatasiṭā hutvā⁶ 10 „puttaṃ eva yācissāmīti“⁷ saṅkaṃ puttassa santikaṃ gantvā tassa pādesu patitvā „taṃ ṭhapetvā’ añño mama paṭisaraṇaṃ n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitaraṃ ca pitāmahaṃ ca alaṃkacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi⁸, puna mayhaṃ imasmim̄ ghare pavesaṃ⁹ karohīti“ āha. So „sādhu amma, sace puna eva-¹⁰ rūpaṃ na karissatha¹¹ karissāmi¹², appamattā hothā“¹³ ‘ti vatvā pitu āgamanakāle dasamaṃ gātham̄ āha:

10. Yā te sā⁷ bhariyā anariyarūpā
mātā mam’ esā sakiyā⁸ janettī
dantā kaṇeru⁹ va vasūpanitā 90
sā pāpadhammā punarāvajātū ‘ti. 76.

Tattha kaṇeru⁹ vā ‘ti¹⁰ idāni sā ānañjakaraṇaṃ¹¹ kārītā hatthini viya dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū ‘ti puna imaṃ geḥaṃ āgacchatū ‘ti.

Evam̄ so pitu¹² kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmikaṃ¹³ 95
kaṃ ca sasuraṃ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā¹⁴ dhammena samannāgatā hutvā sāmikaṃ ca sasuraṃ ca puttaṃ ca paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni karitvā¹⁴ saggaparāyaṇā ahesuṃ.

¹ Ck -kāraṇa-. ² Bā tāta ṭhapetvā taṃ. ³ Bā -mīti. ⁴ Bā -sanaṃ. ⁵ Cks na karissa e, Bā na karissasi, ⁶ after karissasi Bā has added ti na karissāmi tātā ti tena hi. ⁷ Bā omits sā. ⁸ Bā satiyā? corr. to jātiyā, Bf jātiyā. ⁹ Bāf kaṇeru. ¹⁰ Bā adds tāta. ¹¹ all three MSS. añ-. ¹² Bā adds dhammaṃ. ¹³ Cks -ta. ¹⁴ Bā kārēva.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete¹ yeva abesum, paṇḍitakumārako pana' aham evā“ 'ti. Takkakaḷa-jātakam.

5 9. Mahādhammapāḷajātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. paṭhamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanam ā. k. Tadā hi Siddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
10 sammodaniyam karonto „bhante tumhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse ṭhatvā 'putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato' ti mayham ārocesun“ ti āha, Satthārā ca „saddahi⁵ mahārājā“ ti vutte „na saddahim bhante⁴, ākāse ṭhatvā kathentiyo pi pana³ devatā 'mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁶ parinibbānam nāma n'
15 atthīti' paṭikkhipin“ ti āha. „Mahārāja pubbe⁷ tvam Mahādhammapālakāle pi 'putto te mato, imāni 'ssa atthīniti⁶ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa 'amhākam kule tarupakāle kālakiriya nāma n' atthīti' na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti⁹ vatvā tena yācito a. ā. :

20 A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahoṣi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etam nāmam labhi, tattha dasanam kusalakammapathadhammānam pālanato Dhammapālo tv-eva¹⁰ paññāto brāhmaṇo¹¹ paṭivasati. Tassa¹² kule antamaso dāsakammakarāpi dānam denti sīlam rakkhanti uposathakam-
25 mam¹³ karonti. Tadā B. tasmim kule nibbatti, Dhammapālakumāro tv-ev' assa¹⁴ nāmam karimsu. Atha nam vayappattam pitā sahasam datvā sippuggahaṇatthāya¹⁵ Takkasilam pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippam uggaṇhi¹⁶, pañcannam mānavakasatānam jeṭṭhantevāsiko ahoṣi.
30 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo mānava-

¹ Cks te. ² Bā -māro pi. ³ Bā saddahasi pana. ⁴ Bā adds ti. ⁵ Bā omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bā app-. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā adds atthini. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā teva. ¹¹ Bā adds tattha. ¹² Bā tasmim. ¹³ Bā -satham, omitting kammam. ¹⁴ Bā tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bā gaṇhi.

parivuto¹ nātiganena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca nātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodati na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā
 āgamma⁵ ācariyassa santike nisiditvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumhe
 'taruno' ti bhaṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti,
 mahallakakāle¹¹ aniccataṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. 'Kiṃ paṇ'
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ pavenīti“. „Āma kule¹⁷ pavenīti“.
 Mānavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na mīyantīti“. „Saccaṃ ācariyā“ 'ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸“. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattaṭṭhadivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta aham vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehīti“ vatvā ekass'

¹ B^d -vakapa-. ² B^d adds kandanto. ³ B^d -resi, C^k -resiti corr. to -reti. ⁴ B^d veko. ⁵ B^d gamma. ⁶ B^d -a. ⁷ C^k a kasmā, B^d kasmā. ⁸ B^d marati nanu. ⁹ B^d -nabhāvaṃ. ¹⁰ C^k -aṃ. ¹¹ B^d adds pana maranti, C^e pana sattā na maranti mahallakakāle. ¹² C^k aniccaṃtaṃ, C^e aniccaṃtaṃ corr. to aniccantaṃ. ¹³ B^d omits samma. ¹⁴ C^k kiñci, B^d teci corr. to keci. ¹⁵ B^d adds sattā. ¹⁶ B^d -ranti. ¹⁷ B^d kula. ¹⁸ B^d purissāmīti. ¹⁹ C^k -vassissāmi, B^d khippaṃ ṅgamiṣsāmi in the place of vi-.

elakassa¹ atthiṇi gahetvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṃ
 cullupatthākaṃ ādāya Takkasilato nikkhamitvā anupubbena
 taṃ gāmaṃ patvā „kataraṃ Mahādhammapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre atthāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamaṃ addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanaṃ gaṇhi upatthākassāpi² hatthato pasibbakaṃ
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 tthito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ‘ti ca vuttā te „sādhū“ ‘ti
 vatvā⁴ ārocayimsu. So vegena dvāraṃulāṃ gantvā „ito ethā“
 10 ‘ti taṃ gharaṃ ānetvā⁵ pallaṃke nisīdāpetvā sabbaṃ pāda-
 dhovanādikkiccam akāsi. Ācariyo bhuttabhajano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇaṃ vedānaṃ atthārasannaṃ ca sippānaṃ nipphattiṃ patto,
 api kho⁶ pan’ ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 15 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ‘ti āha. Brāhmaṇo pañiṃ
 paharitvā mahāhasitaṃ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayhaṃ putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁷, atthiṇi disvā saddha“ ‘ti
 atthiṇi⁸ nīharitvā „imāni te puttassa atthiṇiṭi“ āha. „Etāni
 20 elakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṃ pana putto
 na marati, amhākaṃ⁹ kule yāva sattamā kulaparivattā taruṇa-
 kāle matapubbā nāma n’atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 miṃ khaṇe sabbe pi pañiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasimsu.
 Acariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 25 maṇa, tumhākaṃ kulapaveṇiyaṃ daharānaṃ amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavituṃ, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na miyaṇṭiṭi“
 pucchanto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ,
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
 kasmā hi tuyhaṃ daharā na miyare ti. 77.

¹ B^d ekassa e-. ² B^d -kassa pi- ³ B^d te? ⁴ B^d gantvā. ⁵ C^k atine-. ⁶ C^s
 pi mo, B^d api va kho. ⁷ B^d ate corr. to te. ⁸ C^k omit atthiṇi. ⁹ B^d adda
 hi. ¹⁰ B^d omits vo.

Tattha vatan ti vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti seṭṭhacariyaṃ,
kissa sucinṇassā¹ ti tumbhākaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katarā-
sucaritassa vipāko¹.

- Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmim
kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto 5
2. Dhammaṃ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma²,
anariyaṃ parivajjemo sabbaṃ,
tasmā ti³ amhaṃ daharā na mīyare. 78.
 3. Suṇoma dhammaṃ asataṃ sataṃ ca, 10
na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.
 4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamaṇā bhavāma, 15
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.
 5. Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanaṃ dalidde
annena pānen⁶ abhitappayāma⁶ -pe-. 81.
 6. Mayaṃ ca bhariyaṃ nātikkamāma, 20
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma -pe-. 82.
 7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁷
medhāvino honti pahūtapāññā
bahussutā vedāgūno⁸ ca honti -pe-. 83. 25
 8. Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṃ ca sabbe
dhammaṃ carāma paralokahetu -pe-. 84.
 9. Dāsā ca dasso⁹ anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe 30

¹ B^d add ti. ² B^d pariva-. ³ B^d hi. ⁴ C^k na. ⁵ B^d ca. ⁶ C^k pānenahatap-
payāma, C^e pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. ⁷ B^f suttamāsu, B^d
muttamāsu. ⁸ C^k -nā, C^e B^d -ṇā. ⁹ B^d dāvesyo? B^f dāyyo.

dhammaṃ caranti paralokahetu

tasmā ti¹ amhāṃ daharā na miyare ti 85.

imā gāthā āha.

Tattha dhammaṃ carāma² 'ti dasakusalakammaphadhammaṃ carā-
 5 ma³, attano jīvitahetu kunthakipillakam⁴ pi jīvitā na voropema, parabhaṇḍam
 lobbacittena na olokemā 'ti sabbam vitthāretabbaṃ, musāvādo⁵ c' ettha⁶ musā-
 vādissa akaraṇapapaṃ nāma n' atthīti⁷ ussadaवासena⁸ puna⁹ vutto, te kira
 hasādhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānīti sabbāni pi nirayagāminī¹⁰
 10 lāmakakammāni¹⁰, a nariyaṃ ti ariyagarahitāni sabbam asunderam aparisuddham¹¹
 kammaṃ parivaḷḷayāma, tasmā ti amhaṃ ti ettha tikāro nīpātamatto, tena
 kāraṇena amhākaṃ daharā na miyanti, antarā¹² akālamaraṇam nāma no n' atthīti
 attho, tasmā hi¹³ amhaṃ ti pi pāṭho, suṇoma¹⁴ 'ti mayam kiriyavādā¹⁴ nāna
 sappurisaṇam kusaladīpanam pi asappurisaṇam akusaladīpanam pi dhammaṃ
 suṇāma¹⁵, so pana no sutamattako va hoti, taṃ na rocayāta¹⁶, tēhi pana no sad-
 15 dhiṃ viggaho vā¹⁷ vivādo vā mā hotū 'ti, dhammaṃ suṇoma, sutvāpi hitvā¹⁸ asante¹⁹
 sante vattāma, ekam pi khaṇam na jāhāma²⁰ sante²¹, pāpamitte pahāya
 kalyāṇamitte sevino va homā 'ti, samaṇe mayam brāhmaṇe ti brāhmaṇa
 mayam samitapābāhītapāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi²² avasesadham-
 mikasamaṇabrāhmaṇe pi addhikādayo²² sesajane pi annapānena abhittappemā
 20 'ti attho, pāliyaṃ pana ayaṃ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya²⁴ pacchato
 āgacchati²⁵, nātikka mā mā 'ti attano bhariyaṃ atikkamitvā bahi aññaṃ
 micchācāraṃ na karoma, aññatra tābhīti tā attano bhariya²⁶ thapetvā sesa-
 itthīsu brahmacariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi²⁷ sesapurisēsu evam eva
 pavattanti²⁸, jāyare ti jāyanti, sugga vā sū²⁹ 'ti susilāsu uttamitthīsu, idaṃ
 25 vuttam hoti: ye etāsu sampannasīlāsu³⁰ uttamitthīsu amhākaṃ puttā jāyanti te
 medhāvino ti evampakārā hontī, kuto tesam antarā maraṇam, tasmāpi amhākaṃ
 kule daharā na marantīti, dhammaṃ carāma 'ti paralokatthāya tividhasucari-
 tadhammaṃ³¹ carāma, dasso³² ti dāsiyo.

Avasāne

30 10. Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ, (Dhp. p. 126, Jāt.
 dhammo sucinṇo sukham āvahāti, vol. I. p. 81, Thera-
 esānisamso dhamme sucinṇe: gāthā by Olden-
 berg p. 88.
 na duggatīṃ gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² C^k dhammakarā. ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶
 Bā natthi ⁷ Bā ussannavasena. ⁸ Bā pana. ⁹ C^k -mini, C^o Bā -mini. ¹⁰ Bā
 omits lāmaak. ¹¹ C^k -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ C^o kiriyavādā corr.
 to -ya-, Bā kiriyathā. ¹⁵ Pā suṇo-. ¹⁶ C^k -mi. ¹⁷ C^k omits vā, ¹⁸ Bā labhivā.
¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā paja-. ²¹ Bā asante. ²² C^k hi. ²³ Bā addhikayā-
 caka. ²⁴ C^k gāthā, C^o thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā
 -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ C^k pattanti, Bā vattanti. ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰
 C^k sammantasi- ³¹ Bā -taṇḍha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ
chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīnam guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nām' esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³
paṭirakkhati, sukhamāvahatīti devamanussasukhāṃ c' eva nibbānasukhāṃ ca
āharati⁴. na duggatin ti nīrayādībhedam duggatīni na gacchati, evam brāh-
maṇa mayam dhammai rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatiti dasseti,
dhammena gutto ti mahāchattasadisena attano gopitadhammena gutto, aññassa
aṭṭhīnīti tayā ānītāni paṃ' aṭṭhīni⁵ aññassa elakassa vā sunakkhassa vā⁶
bhavissanti, chaḍḍeh' etāni⁷, mama putto sukhī kumāro ti.

Tam sutvā ācariyo āha: „mayham āgamanam suāgamanam
saphalam no nipphalan“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa
pitaram khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākam vīmaṃsa-
natthāya imāni elakattḥīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva,
tumhākam rakkhaṇadhammam¹⁰ mayham pi detthā“ ti paṇṇe
likhitvā katipāham tattha vasitvā Takkasilam gantvā Dhamma-
pālam sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imam dhammadesanam ā. saccāni
pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patitṭhahi): „Tadā
mātāpitāro mahārājakulāni abesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-
parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ ti. Mahādhammapāla-
jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

95

Nāsmase katapāpamhīti. Idam S. Veḷuvane v. va-
dhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabhāyam¹¹ bhikkhū
Devadattassa agunakatham¹² samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto dha-
nuggahādipayojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyam karotīti“.

¹ B^d -so. ² C^k add rakkhataṃ, B^d rakkhitam. ³ B^d omits rakkhakaṃ. ⁴ B^d
āvahati. ⁵ B^d pana aṭṭhīni. ⁶ B^d adde aṭṭhīni. ⁷ C^k tiḍḍehotāni, B^d chaḍḍeso-
tāni, B^d chaḍḍetha tāni. ⁸ B^d āgatāni. ⁹ B^d ar-. ¹⁰ C^k -na-, B^d rakkhita-.
¹¹ B^d -yañhi. ¹² C^k agunainkā-, B^d agunā-. ¹³ B^d dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p'esa mayham vadhāya parisakki¹ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyam Kosambako² nāma rājā rajjam kāresi.

5 Tada B. ekasmiṃ veļuvane kukkuṭayoniyam³ nibbattitvā⁴ anekasatakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno vasati, so upāyena ekam⁵ kukkuṭam gahetvā khādanto ṭhapetvā B-am sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya gocaram gahetvā veṇugahanam⁶ pavisitvā vasati. Seno⁸ tam
10 gaṇhitum asakkonto „ekena nam upāyena upalāpetvā gaṇhissā-
mīti“ cintetvā tassāvidūre sākhāya niliyitvā „samma kukku-
ṭarāja, tvam mayham kasmā bhāyasi, aham tayā saddhim
vissāsam kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocaro,
tatha ubho pi gocaram gahetvā aññamaññam piyasamvāsam
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha nam B. āha: „samma mayham tayā
saddhim vissāso nāma n' atthi, gaccha tvan“ ti. „Samma, tvam
mayā pubbe katapāpatāya na saddhasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ
na karissāmīti“. „Na mayham tādisena sabāyen' attho, gacch'
eva¹¹ tvan“ ti. Iti nam yāva tatiyam paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhim vissāso nāma katum
na vaṭṭatīti“ vanaghaṭam unnādento devatāsu¹² sādhu-kāram
dadamānāsu dhammakatham paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,
nāsmas' attatṭhapaññamhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.

25 2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,
ghaṃsanti¹⁵ maṇṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.

3. Sukkhañjalipaggahitā vācāya paliguṇṭhitā
manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmiṃ n' atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bā -sakkati. ² Bā -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks nibbatti. ⁵ Bā ekekam. ⁶ Bā sesam. ⁷ Bā ve|u-. ⁸ Bā so se-. ⁹ Bā -kasmim. ¹⁰ Bā -se. ¹¹ Bā gaccha, omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bā nāsmase attatṭhap-, Bf nāsmase akkattap-. ¹⁴ Bdf -pāsi-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bdf -unā. ¹⁷ Bdf nāsīte, Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasaccittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādīsam pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātināṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādīsam pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasā
vividhehi upāyehi — tādīsam pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisāṃ vā dhanāṃ vāpi yattha passati tādīso
dūbhiṃ⁸ karoti dummedho tañ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.

imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṃ 10
hoti, katapāpamhīti paṭhamakatajāpe¹⁰ puggale, alikavā dine ti musāvādimhi
pi na vissase, tassa hi akattabbaṃ nāma pāpaṃ n' atthī, nāsmasattatṭha-
paññāmhīti¹¹ attano atthāya eva yassa paññā snehavaseṇa na bhajeti dhanatthiko
va bhajati¹² tasmiṃ attatṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannañāsīvasadise¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti gunnaṃ
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitasadise¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsitaḡavo titthaṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pivanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evam evaṃ ekacce idaṇ c' idaṇ ca karissāmā 'ti madburavacanena
mittāni ghaṃsanti¹⁷ piyavacanānucchavikaṃ pana na karonti, tādīsese vissāso 20
mahato anattthāya hotīti dīpeti, sukkhañjalīpaggahītā ti pagghatituccha-
añjalino¹⁸, vācāya paḷigunṭhitā ti idaṃ dassāma karissāmā 'ti vacanena
paṭicchādītā¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma,
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmim natthīti yasmim ca
puggale kataññutā n' atthī tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasaccittānaṃ²² ti aññen'
aññena cittaṇa samannāgatānaṃ, lahucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā 25
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²³ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kōtun ti antarāyakaṃatthati nānākara-
nehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dalhaṃ karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādīsambi²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyānaṃ dussīlānaṃ kammaṃ otaritvā ṭhitāṃ, atthetaṃ²⁹tiathiraṃ³⁰ appa-
tiṭṭhitavacanāṃ, sabbaghātinānaṃ ti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ upaghātakaraṃ³¹,

¹ Bđ aññamaññaccittānaṃ, Bf natthi anaññaññaccittāna. ² Bđ adds vā. ³ Bdf vi. ⁴ Bf casmase, Bđ na vissase. ⁵ Ck -ti, C² -tiṃ. ⁶ Bđ atthetaṃ. ⁷ Bđ adds hi. ⁸ Ck² du-, Bdf dubhi. ⁹ Bđ chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C² paṭhamatiṃ. ¹¹ Bđ nāsmā attattha-. ¹² Ck² bhajeti, Bđ anattthiko pi bhajati. ¹³ Bđ sidhila-paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bđ -si-. ¹⁵ Bđ omite gu- -kā. ¹⁶ Bđ -sika-. ¹⁷ Ck² ghas-. ¹⁸ Ck² pagghatitā-, Bđ -hitarittatuccha-. ¹⁹ C² -dinā, Bds -dikā. ²⁰ Bds nāsīte. ²¹ so Ck²; Bds nābare. ²² Ck² aññaci-, Bđ aññamaññaci-. ²³ Bđ vi. ²⁴ Ck² so. ²⁵ Bđ -kā-. ²⁶ Bđ āvika-. ²⁷ Ck²-simhi, Bđ -sampi. ²⁸ Bđ elarū. ²⁹ Bđ atthetaṃ. ³⁰ Ck² ati-, Bđ adhi-. ³¹ Bđ -kati.

nīsitaṃ va paṭicchannaṃ ti kosiyaṃ vā pīlotikāya vā paṭicchannaṃ nīsi-
 takhaggam iva, tādisampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapaṭirūpakam na
 vissaseyya. 'sākhallena² ti maṭṭhavacanaena, acetasā ti acittakena, vacanam
 eva hi nesaṃ maṭṭham³ cittaṃ pana thaddham⁴ pharusam, vividhehīti vividhehī
 5 upāyehi otārepekha⁵ upagacchanti, tādisampīti yo tehi amittehi mittapaṭi-
 rūpakehi sadiso hoti tam pi na vissase ti attho, āmisaṃ ti khādāniyabhoja-
 niyam⁶, dhanan ti maṇcapaṭipādakam ādim katvā avasesam, yattha passas-
 tīti saḥāyassa⁷ gehe yasmim thāne passati, dūbbhim⁸ karotīti dūbbhicittam⁹ uppā-
 deti tam dhanam harati taṃ ca jhatvā nā¹⁰ ti taṃ ca saḥāyakam hantvāpi¹¹ gacchati-
 10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

8 Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,
 jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakam. 95.
 9. Yo ca uppatitaṃ attham na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
 amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
 15 10. Yo ca uppatitaṃ attham khippam eva nibodhati
 muccate sattusambādhā kukkuṭo viya senakā. 97.
 11. Tam tādisam kūtam iv' oḍḍitaṃ vane
 adhammikam niccavidhamsakāriṇam¹²
 ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo
 20 senam yathā kukkuṭo vaṃsakānane ti¹³ 98.
 imā catasso dhammarājena bhāsītā abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jāheyya,
 bhāro pan' ettha nipātamattaṃ, pacchā ca manutappatīti pacchā ca anu-
 tappati, kūtamivoḍḍitaṃ ti vane migānam bandhanatthāya kūtapāsam viya
 25 oḍḍitaṃ, niccān viddhamsakāriṇan ti niccān viddhamsanakaram¹⁴, vaṃs-
 sakānane ti yathā¹⁵ vaṃsavane kukkuṭo senam vivajjesi evam vicakkhaṇo pāpa-
 mitte vivajjeyya.

So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senam āmantetvā „sace imasmim
 thāne vasissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajjesi. Seno tato
 30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ Bḍ -paṃ, omittim pi. ² Bḍ sākhalyenā. ³ Bḍo maṭṭham, Cks maṭṭha. ⁴ Ck panatthad-
 dham? Bḍ omits thaddham. ⁵ Cks ota-, Bḍ -kā, Bs -kkhā. ⁶ Bḍ -yam bho-
 7 Bḍ -ya. ⁸ Ck dūbbhī, C dubhī, Bḍ dubbhī. ⁹ Cks omit dūbbhī. ¹⁰ Bḍ chetvānā
 11 Bḍ -kampī hantvā, Cks -kam gantvā. ¹² Bḍ niccān. ¹³ Cks omit ti. ¹⁴
 Bḍ -sakaram. ¹⁵ Cks omit yathā. ¹⁶ Bḍ hi. ¹⁷ Bḍ -tra.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi mayham vadhāya parisakkhīti“¹ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahoṣi, kukkuṭo aham evā“² ti. Kukkuṭajātakaṃ.

11. Maṭṭakuṇḍalijāta.

Alaṃkato maṭṭakuṇḍalīti. Idam S. J. v. mataputta-
kuṭumbikam³ ā. k. Sāvathhiyam kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa 5
kuṭumbikassa piyaputto kālam akāsi. So puttasokasamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānaṃ gacchati,
kevalam „piyaputtaka maṃ ohāya paṭhamataram gato sīti“⁴ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsasamaye lokam volokento⁵ tassa sotāpattiṭhalūpani- 10
sāyam disvā punadvase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvathhiyam piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Anandattherena pacchāsama-
nena tassa gharatṭhānaṃ⁶ agamāsi. Satthu āgatabhāvaṃ kuṭumbikassa
ārocesum. Ath' assa gehajano⁷ āsanaṃ paññāpetvā Satthāram nisidāpetvā
kuṭumbikam pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka- 15
mantam nisinnam S. karuṇāsitalena vacanena āmantetvā „kim upāsaka
ekaputtakam⁸ anusocasīti“ pucchitvā „āma bhante“⁹ ti vutte „upāsaka
porānakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānaṃ
katham sutvā alabbhaniyatṭhānaṃ⁷ ti tattato nātvā appam⁸ pi⁹ sokam
na karimsū“¹⁰ ti vatvā tena yācito a. ā.: 20

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasoḷasavassakāle ekenā vyādhinā puṭṭho¹⁰ kālam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹¹ paṭṭhāya
susānaṃ gantvā chārikapuñjam¹² āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹³ sokasamappito vicarati. Devaputto 25
anuvicarantotaṃ disvā „ekam upāyam¹⁴ katvā sokam harissāmīti“
tassa susānaṃ gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharaṇapatimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁵ ṭhatvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bđ -sakkatīti. ² Bđ -puttam-. ³ Bđ olo-. ⁴ Bđs gharadvāraṃ.
⁵ Bđ gehe-. ⁶ Bđ omits eka. ⁷ Bđ Cks alabbhaniya-. ⁸ Bđ appamattakam. ⁹
nisinnam --- appampi wanting in Ck. ¹⁰ Cks puṭṭho. ¹¹ Bđ kālāmkatakālo.
¹² Cks -chaṃ. Bđ -puñcam. ¹³ Bđ paricajitvā. ¹⁴ Bđ upamaṃ. ¹⁵ Bđ
padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
 oloketvā puttapemaṃ paṭilabhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta
 māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
 paṭhamam gātham āha :

- 5 1. Alamkato maṭṭakunḍalī¹ (Dhp. p. 95.)
 mālabhārī² haricandanussado
 bāhā paggayha kandasī,
 vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṇ³ ti. 99.

Tattha alamkato nānābharanabhūsito⁴, maṭṭakunḍalīti⁵ karaṇapari-
 10 niṭṭhitehi⁶ kuṇḍalehi samannāgato, mālabhārīti⁷ vicitrakusumamāladharo⁸,
 haricandanussado ti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti
 susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṇ⁹ ti kiṃkaraṇā dukkhito tvaṃ ācikkha, ahaṃ
 te yaṃ¹⁰ icchasi taṃ 'dassāmiti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha :

- 15 2. Sovanṇamayo pabhassaro
 uppanno rathapañjaro mama,
 tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
 tena dukkhena jahāmi jīvitam ti. 100.

Brāhmaṇo sampaṭicchanto

- 20 3. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ¹¹
 lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ¹²
 [atha] pāvada, ratham kārayāmi¹³ te,
 cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹⁴ tam ti 101.

tatiyaṃ gātham āha.

- 25 Tattha pāvada 'ti yādisena te attho yādisaṃ ca¹⁵ rocesi¹⁶ tādisaṃ vada
 ahaṃ te ratham kārayāmi¹⁷, paṭipādayāmiti pañjaranurūpaṃ cakkayugaṃ
 tam¹⁸ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya¹⁹

- 4^a. So māṇavo tassa pāvadīti
 paṭhamapadaṃ S. abhisambuddho hutvā kathesi,

¹ Cks -li, Bdf maṭha-. ² Cks mālabhāri, Bf māladhāri. ³ Cks tvaṇ. ⁴ Bd -vibhūsito.
⁵ Bd maṭha-. ⁶ Bd -paṭṭini-. ⁷ C Bd māla-. ⁸ Bd -māla-. ⁹ Cks tvaṇ. ¹⁰
 Cks saṃ. ¹¹ C Bdf -dami. ¹² all four MSS. maṇi-. ¹³ Bdf -yamā-. ¹⁴ Cks
 kareyyāmi, Bf karissāmi. ¹⁵ Ck paṭilabhayāmi, C -lābh-. ¹⁶ Bd -saṃ. omitting
 ca. ¹⁷ Cks rocesi. ¹⁸ Bds karissāmi. ¹⁹ Bd omits taṃ. ²⁰ Bd omits so mā-
 ṇavo - - -padaṃ. ²¹ Ck sutvā. ²² Bf so haṇavo tassa pāvadi;

4^b. Candasuriyā¹ ubhay² ettha² bhātaro³,
sovaṇṇamayo ratho mama
tena cakkayugena sobhatīti 102.

sesaṃ māṇavo⁴. Tadanantaram⁵

5. Bālo kho tvaṃ si māṇava
yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyāṃ,
maññāmi tvaṃ⁹ marissasi
na hi¹⁰ tvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.

5

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyan ti apatthetabbaṃ.

Tato

10

6. Gamaṇāgamanam pi dissati vaṇṇadhātū ubhay² ettha vīthiyo,
peto pana n⁷ eva dissati, ko nu kho kandataṃ balyataro¹² ti 104.

māṇavena vuttagāthāya¹³ gamanāgamananti uggamaṇā ca atthagamaṇā
ca, vanna yeva vaṇṇadhātu, ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākāse ayam can-
dassa vīthi ayam suriyassā¹⁵ ti evaṃ ubhayāgatabbhūmiyo¹⁵ pi paññāyanti, peto
panā¹⁶ ti paralokaṃ gatasatto pana na dissat¹⁷ eva, ko nu kho ti evaṃ sante
ambhākaṃ dvīnnaṃ kandatānaṃ ko nu kho balyataro¹⁶.

15

Evam māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṃ kho vadesi māṇava,
aham eva kandataṃ balyataro,
candaṃ viya dārako rudaṃ
petam kālakat¹⁷ ābhipatthaye ti 105. gātham āha.

20

Tattha candaṃ viya dārako¹⁷ ti yathā daharo gāmadārako candaṃ¹⁸
de thā¹⁹ ti candass¹⁹ atthāya rodeyya evaṃ aham pi petam kālaketaṃ abhipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu- 25
tim karonto sesagāthā abhāsi:

8. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ va pāvakaṃ
vārinā viya osiñci¹⁹. sabbaṃ nibbāpaye²⁰ daraṃ. 106.

¹ B^d candīma-. ² B^d -yattha. ³ B^d adds vehāyasaṃgamo. ⁴ B^d brāhmaṇo. ⁵ B^d tassa an-. ⁶ C^k omits āha. ⁷ C^k so. ⁸ B^d satthassasi. ⁹ C^k paññā-
mitvā. C⁹ maññāvitavāṃ, B^d aññāpituvāṃ, B^f maññāpituvāṃ. ¹⁰ B^d omits hi. ¹¹
B^d candīmasu-. ¹² C^k -karo. ¹³ B^d -yaṃ. ¹⁴ B^d -yattha. ¹⁵ B^d ubhayagamaṇā-
gamanabhū-. ¹⁶ C^k -karo, B^d f balyataro. ¹⁷ B^d adds rudan. ¹⁸ B^d adds me.
¹⁹ B^d -ce. ²⁰ C^k -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisaṅgotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallam yam āsi² hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 107.
10. So 'ham abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 3 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, aham devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānam dehi silam rakkha³ uposathakammaṃ karohīti“
ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
ṭhatvā dānādāni puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko
sotāpattiṭṭhale patīṭṭhahi): „Tadā dhammadesakadevaputto aham eva
ahosin“ ti. Maṭṭakunḍalijātakaṃ⁴.

12. Bilārikosiyajātaḥka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekam dānavataṃ⁵ bhikkhum
- 15 ā. k. So kira Bhagavato dhammadesanaṃ sutvā sāsane pabbajita-
kālato paṭṭhāya dānavato⁶ ahosi dānañjhāsayo⁷, pattapariyāpannaṃ⁸
aṇṇassa adatvā na bhūñji, antamaso pāṇiyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati⁹, evaṃ dānābhirato ahosi. Ath'assa¹⁰ dhammasabhāyāṃ guṇakathāṃ
kathesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“
20 ti pucchitvā „imāya nāmā“¹¹ ti vutte taṃ bhikkhum pakkosāpetvā „saccam
kira tvaṃ¹¹ dānavato⁶ dānañjhāsayo“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹²
telabindum¹³ pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṃ ahaṃ dametvā nibbi-
sevanaṃ katvā dānaphalaṃ nāpesim¹⁴, taṃ enaṃ dānaninnaṃ¹⁵ cittaṃ
25 bhavantare pi na vijahatī“ vatvā¹⁶ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto setṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbaṃ saṅṭhāpetvā pitu accayena setṭhiṭṭhānaṃ
patvā ekadivasaṃ dhanavilokanaṃ katvā „dhanam paññāyati,

¹ B^d abbūlhi, B^e abbūlharin, ² C^k yasmāhi. ³ B^d rakkhāhi. ⁴ C^k -la-. ⁵ B^d
-vantaṃ. ⁶ B^d -vanto. ⁷ C^k -yā. corr to -yo. ⁸ B^d adds pi piṇḍapātaṃ.
⁹ B^d pivī. ¹⁰ B^d adds bhikkhū. ¹¹ B^d adds bhikkhu. ¹² B^d tiṇena ¹³ B^d
-dumattaṃ. ¹⁴ B^d -phale patīṭṭhā pesim. ¹⁵ B^d tameva dānam diṇṇa. ¹⁶ B^d
adds bhikkhuhi yācīto.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanāṃ vissajjetvā mayā¹
dānaṃ dātuṃ vattatīti² dānasālaṃ kāretvā yāvajivaṃ mahādānaṃ
pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭaṃ³ mā upacchindīti⁴“
puttassa ovādaṃ datvā Tāvatiṃsabhavane Sakko hutvā nibbatti.
Putto pi 'ssa tath' eva dānaṃ datvā puttaṃ ovaditvā āyupari- 5
yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tassa aputto Suriyo hutvā⁵
tassāpi⁶ putto Mātaḷisaṃgāhako hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho
gandhabbaputtako⁸ hutvā nibbatti. Chatṭho pana assaddho
ahosi thaddhacitto nisneho maccharī, so⁹ dānasālaṃ viddhamsetvā
jhāpetvā¹⁰ yācake pothetvā¹¹ nīharāpesi, kassaci tiṇaggena¹² 10
uddharitvā telabindum¹³ pi na deti. Tadā Sakko devarājā
attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavāṃso
udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānaṃ¹⁴ pavattetvā
Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹⁵ tassa putto Mātaḷi¹⁶
tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana taṃ vaṃ- 20
saṃ upacchindīti¹⁷“ passi. Ath' assa etad¹⁸ ahosi: „imaṃ
pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti¹⁹“
so Canda-Suriya-Mātaḷi-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā²⁰
ambhākaṃ vaṃse chaṭṭho kulavaṃsaṃ samucchinditvā dānasālaṃ
jhāpetvā yācanake²¹ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha²² 25
naṃ damayissāmā“ 'ti tehi saddhiṃ Bārāṇasīṃ agamāsi²³.
Tasmiṃ khane seṭṭhi rājupatṭhānaṃ katvā²⁴ āgantvā sattame
dvārakoṭṭhake antaravithiṃ olokeno caṃkamati²⁵. Sakko
„tumhe mama pavitṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā“ 'ti
vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi²⁶ bhojanaṃ 30
me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattaṃ,
aññattha gacchā²⁷“ 'ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ B^d mahā. ² B^d -vattaṃ. ³ B^d -dāti. ⁴ B^d adds nibbatti. ⁵ B^d tassa. ⁶
C^s -putto, B^d -devaputto. ⁷ B^d yo. ⁸ B^d omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ B^d
tiṇena. ¹¹ B^d -dumattaṃ. ¹² C^s omitt dānaṃ. ¹³ B^d adds hutvā. ¹⁴ B^d adds
saṃgāhako hutvā. ¹⁵ C^s -datī, C^s B^d -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etaṃ. ¹⁷ B^d -a.
¹⁸ B^d -cake. ¹⁹ C^s atha. ²⁰ C^s B^d āg-. ²¹ B^d gantvā. ²² C^s okkamati. ²³ B^d
mahāse-. ²⁴ gacchāhiti.

- yācite na¹ dātum na labbhatīti². „Brāhmaṇa, mama gehe pakkam pi pacitabbam³ pi bhattam n' atthi, apagacchā⁴ 'ti āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁵, suṇāhīti⁶. „N' atthi mayham tava silokenaattho⁷, gaccha mā idha tiṭṭhā⁸ 'ti. Sakko tassa katham asuṇanto viya dve gāthā abhāsi:
1. Apacantāpi⁹ dicchanti santo laddhāna bhojanam, kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na⁷ taṃ samaṃ. 109.
 2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānaṃ na diyyati, puññaṃ ākaṃkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.
- 10 Tāsaṃ attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁹ sauto⁶ sappurisā bhikkhācariyāya laddham pi bhojanam dātum icchanti, na ekakā⁹ paribbuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰ pacamāno yaṃ na dadeyyāsi na taṃ saman taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ na hoti, dānaṃ hi maccherena ca pamādena cā 'ti dvīhi dosesi na diyyati, puññaṃ pana ākaṃkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena¹² dātabbam eva hotīti.
- 15 So tassa vacanaṃ sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchāsīti⁶ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹³ nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattam yāci, „n' atthi te bhattam, gacchā⁴ 'ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno, brāhmaṇavācanakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavississāmīti¹⁴ vatvā „n' atthi brāhmaṇavācanakaṃ, nikkhamā¹⁵ 'ti vuccamāno pi „mahāseṭṭhi imgha tāva silokaṃ suṇāhīti dve gāthā abhāsi:
3. [Yass' eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato¹⁴ bhayaṃ] dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī tam eva bālaṃ phusati asmim loke paramhi ca. 111.
- 25 4. Tasmā vineyya maccheram dajjā dānaṃ malābhibhū, puññaṃ paralokasmim patitṭhā honti paṇinan ti. 112.
- Tattha yassa bhāyatīti aham aññesaṃ datvā sayam jighacchito ca pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

¹ B^d a. ² C^{ks} pacitam. ³ B^d aññattha gacchāhīti. ⁴ B^d adds taṃ. ⁵ B^d -kenattho. ⁶ C^{ks} B^f -to pi. ⁷ B^d ne. ⁸ B^d omits sa-. ⁹ B^d eki-. ¹⁰ C^s adds hi, B^d reads kimeva tvanti tvaṃ kim. ¹¹ B^d samantitam. ¹² B^d adds tava sadisena. ¹³ C^{ks} sajjh-. ¹⁴ B^s suno. ¹⁵ C^k addato, B^d adato. ¹⁶ B^d jigh.-
¹⁷ C^k yassā.

'ti taṃ yeva¹ jighacchāpīpāsāsāṃkhātābhayaṃ² etaṃ balaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīḷeti, accantadāḷḍhiyaṃ³ pāpuṇāti, maḷābhībhū ti macchariyamaḷā⁴ abhibhavanto.

Tassāpi vacanaṃ sutvā „tena hi pavisa, thokaṃ labhisasīti“ āha. So⁵ pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ 5
vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṃ yācitvā⁶ dve gāthā abhāsi:

s. Duddadaṃ dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma⁷ kubbataṃ
asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo. 113.

e. Tasmā sataṃ ca⁸ asataṃ ca nānā hoti itogati: (II $\frac{ae}{1}$.)
asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyanā ti. 114. 10

Tattha duddadan ti dānaṃ nāma⁹ duddadaṃ maccheraṃ abhibhavitvā dātābato taṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ ti tad eva dānakammaṃ dukkaraṃ¹⁰ yuddhasadisāṃ taṃ kubbataṃ, nānukubbantīti¹¹ asappurisaṃ dānaphalaṃ ajānantā tesāṃ gatamagaṃ nānugacchanti, sataṃ dhammo ti sappurisaṃ Bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo¹², asanto ti macchariyavasena dānaṃ 15
adatvā¹³ asappurisaṃ nirayaṃ yanti.

Setṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto „tena hi pavisitvā brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. Tato thokaṃ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā „n' atthīti“
vacanasamakālam¹⁴ eva sattamaṃ gātham āha: 90

v. Appasm' eke¹⁵ pavecchanti, bahunā eke¹⁶ na dicchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseṇa samaṃ mitā¹⁷ ti. 115.

Tattha appasmeke pavecchantīti mahāsetṭhi ekacce paṇḍitapurisā appe pi deyyadhamme pavecchanti dadanti yevā' ti attho, bahunāpi deyyadhammena samannāgatā eke hīnasattā¹⁸, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti 95
kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dinnā¹⁹ dānaṃ, sahasseṇa samaṃ mitā ti evaṃ dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadāneṇa saddhim mitā²⁰, mahāphalattā sahasadānaṇḍisī yeva²¹ hotīti attho.

¹ B^d taññeva. ² B^d -tāmbhayaṃ. ³ C^e -dāḷḍhiyaṃ, B^d dāḷḍhiyaṃ. ⁴ C^e -yamale, C^k -yamale. ⁵ B^d adds pi. ⁶ B^d yācanto. ⁷ B^d -aṃ. ⁸ B^d sataṃ, omitting ca. ⁹ C^k dāma. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ C^k nānugacchantīti. ¹² C^k durā-, B^d duradugamo. ¹³ B^d adantā. ¹⁴ B^d -namattakā-. ¹⁵ B^d appasmeke. ¹⁶ B^d peke, B^f bahuneke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hina, C^e hīnasattā, B^d omits hina. ¹⁹ B^d dinna. ²⁰ C^k matā, C^e manā. ²¹ C^k eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisidā“ 'ti āha. Tato tho-
kam vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhataṃ yācitvā „n'atthi,
gacchā“ 'ti vutte „ahaṃ kahaṃ¹ gatapubbo, imasmiṃ gehe brāh-
maṇavācanakaṃ bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakathaṃ
5 ārabhanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Dhammaṃ care yo pi samuñchakaṃ³ care
dāraṇ⁴ ca posam⁵ dadaṃ appakasmī pi,
sataṃ sahasānaṃ sahasayāgīnaṃ
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁶ ti. 116.

10 Tattha dhammaṃ ti tividhasucaritadhammaṃ⁶, samuñchakaṃ⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhācariyaṃ⁸ araññe vā phalāphalahaṇasamikhātānaṃ uñchaṃ⁹ yo
careyya so pi dhammaṃ eva care, dāraṇa ca posan ti attano ca¹⁰ puttadāraṇa
posento yeva, dadaṃ appakasmī ti paritte pi ca¹⁰ deyyadhamme dhammika-
samaṇabrāhmaṇānaṃ dadamāno va¹¹ dhammaṃ care ti attho, sataṃ¹² sahasā-
15 naṃ sahasayāgīnaṃ ti paraṃ heṭhetvā viheṭhetvā sahasena sahasena¹³
yāgānaṃ yajantānaṃ sahasayāgīnaṃ¹⁴ issarānaṃ sata-sahasam¹⁵ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁶ ti tesānaṃ sata-sahasasamikhātānaṃ¹⁷ sahas-
sayāgīnaṃ¹⁸ yāgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammaṃ uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa soḷasīnaṃ kalam nāgghanti.

20 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa kathaṃ sutvā sallakkhesi. Atha
naṃ anagghakāraṇaṃ²⁰ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Ken' esa yañño vipulo mahagghato²¹
samena dinnassa na aggham eti,
kathaṃ sahasānaṃ sahasayāgīnaṃ
25 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo sata-sahasapariccāgavasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassa²⁵ ti²⁵ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena agghaṃ na upeti, kathaṃ sahasānaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -titī. ³ Ck -kaṇ, C^s samuñjakaṇ, Bā samucchakaṇ. ⁴ Bā
puttadāraṇa. ⁵ Ck^s ne. ⁶ Bā -taṃdha-. ⁷ C^s samuñja-, Bā samuccha-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ C^s uñjaṃ, Bā ucchaṃ. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -gīnaṃ. ¹⁵ Bā -hasānaṃ. ¹⁶ Ck^s
-dhassa, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Ck^s read -khātānaṃ. ¹⁸ Bā gīnaṃ, Ck^s
-gīnaṃ. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Ck^s anagghanaṃ-. ²¹ Ck^s -ano. ²² Ck^s sata-
sahasassa sahasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, B^s -phalattāya. ²⁴ Ck^s va, B^s
adds mahagghattāya ca. ²⁵ Ck^s dinnassa, omitting ti. ²⁶ Ck^s omit dh- di-. ²⁷
Bā tena.

katham̄ saḥassayāginam̄ purisānam̄ bahunnam̄ saḥassānam̄¹ satasahassa-
saṅkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggata-
manussassa³ kalam̄ nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha :

10. Dadanti h' eke visame niviṭṭhā 5
jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,
sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā
samena dinnassa na aggham eti,
evam̄ saḥassānam̄ saḥassayāginam̄
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118. 10

Tattha visame ti visame kāyakammādimhi niviṭṭhā, jhatvā⁴ ti kilametvā,
vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhassa dhammam̄⁵ sutvā „tena hi gaccha, geham̄
pavisitvā nisīda, thokam̄ lacchasīti“ āha. So pi gantvā tesam̄
santike nisīdi. Tato Bilārikosiyaseṭṭhi⁶ dāsim̄ āmantetvā⁷ 15
„etesam̄ brāhmaṇānam̄ palāpavīhīnam̄⁸ nālim̄ nālim̄⁹ dehīti“ āha.
Sā vihi¹⁰ gahetvā brāhmaṇe upasaṅkamitvā „ime ādāya
yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ 'ti āha¹⁰. „Na mayam̄
vihī āmasāmā“ 'ti¹¹. „Ayya¹² vihi kira na āmasantīti“. „Tena
hi nesam̄¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 90
maṇe „taṇḍule gaṇhathā“¹⁴ 'ti āha. Mayam̄ āmakam̄ na pati-
gaṇhāmā“ 'ti. „Ayya āmakam̄ kira na gaṇhantīti“. „Tena hi
nesam̄¹⁵ karotiyaṃ vadḍhetvā gobhattam̄ dehīti“. Sā tesam̄
karotiyaṃ vadḍhetvā mahāgoṇānam̄¹⁶ pakkabhattam̄ āharitvā 95
adāsi. Pañca pi janā kabale vadḍhetvā mukhe pakkhipitvā
gale laggāpetvā akkhini parivattetvā vissatṭhasaṅgā matā viya
nipajjimsu. Dāsī¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā
seṭṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattam̄ gilitum̄

¹ Bā omits saḥ-. ² Ck* purisatasahasasasaṅkhā. ³ Bā adds dānam̄. ⁴ Bā d/ chetvā. ⁵ Bā dhammakatham̄. ⁶ Bā -ra-, ⁷ Bā -tesī. ⁸ Bā palāsa-, ⁹ Bā only one nālim̄. ¹⁰ Ck* vihi, Bā vihinālim̄. ¹⁰ Bā adds brahmaṇā na amhākam̄ vihinā attho. ¹¹ Bā adds tam̄ sutvā sā. ¹² Bā adds ime brahmaṇa. ¹³ Bā te-. ¹⁴ Bā pag-. ¹⁵ Ck* sam̄, Bā jetesam̄. ¹⁶ Bā omits mahā. ¹⁷ Bā sādāsī.

- asakkontā matā“ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālabrahmaṇānaṃ’ gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā’ ti maṃ garahissantīti“.
- Tato dāsim āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karotikesu² bhattaṃ haritvā nānaggarasaṃ³ sālibhattaṃ vaḍḍhehīti“.
- Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-vīthi paṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṃ mama⁴ bhūñjananiyāmena etesaṃ brāhmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhūñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā⁵“ ’ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi⁶.
- 10 Mahājāne⁷ sannipatite brāhmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā „passath’ imassa setṭhissa musāvāditaṃ⁸, amhākaṃ attano bhūñjanabhattaṃ dāpesin ti vadati, paṭhamaṃ amhākaṃ gobhattaṃ dento⁹ amhesu matakesu¹⁰ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ vaḍḍhāpesīti“ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ¹¹ bhūmiyaṃ
- 15 pātetvā dassesuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā¹² „andhabāla attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācanake¹³ gīvāya gahetvā nīharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālabrahmaṇānaṃ bhattaṃ dento gobhattaṃ¹⁴ dāpesi; paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹⁵ gīvāya bandhitvā gamissasi maññe“ ti. Tas-
- 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imasmiṃ gehe¹⁶ dhanaṃ kassa santakan“ ti. „Na jānāmā“ ’ti. „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dānasālā¹⁷ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti’ sutapubbaṃ tumhehīti“.
- „Āma suṇāmā“ ’ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
- 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ anāsetvā¹⁸ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁹ hutvā nibbatto, tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bđ -lānaṃbrā-. ² Cks etesu, Ck -ṭitesu, Bđ karotikesu. ³ Bđ -sa. ⁴ Cks omīti mama. ⁵ Cks jāna-. ⁶ Bđ -pātesi, ⁷ Cks -no. ⁸ Cks -dīnaṃ, Bđ -vādissa taṃ, Bđ -vādī taṃ. ⁹ Bđ datvā. ¹⁰ Bđ matesu. ¹¹ Bđ taṃ bhattaṃ. ¹² Ck garahl, Cđ -hindā? ¹³ Bđ yavake. ¹⁴ Cks repeat vaḍḍhāpesīti - - - gobhattaṃ. ¹⁵ Bđ ghare-. ¹⁶ Bđ adds janasēmikaṃ. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Bđ avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bđ adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ bahugunaṃ² dānaṃ nāna kattabham eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴ kathentā⁵ mahājanassa kaṃkhacchedanattbaṃ ākāse uppativā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā atṭhaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁶ viya ahoṣi. Sakko mahā- 5 janaṃ āmantetvā „mayaṃ⁷ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā⁸ imaṃ kulapacchimakaṃ⁹ kulagaraṃ¹⁰ pāpadhammaṃ Biḷārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālāṃjhāpetvā yācana¹¹gīvāya gahetvā niharāpetvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi¹², ayaṃ adānasilo hutvā 10 niraye nibbatteyyā’¹³ ‘ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹⁴ ‘ti vatvā dānagunaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Biḷārikosiyō¹⁵ añjaliṃ patitṭhāpetvā „deva ahaṃ ito paṭṭhāya porānakulavaṃsaṃ anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajjaādiṃ katvā va antamaso udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15 na khādissamīti¹⁶’ patīṇṇaṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā cattāro devaputte ādāya sakatṭhānam eva gato. So pi seṭṭhi yāvajīvaṃ dānaṃ datvā Tāvatisabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 90 ahoṣi kassaci kinci adātā¹⁵, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalam jānāpesim, tam eva cittaṃ¹⁶ bhavantaragatam pi na jahātīti¹⁷ vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhi ayaṃ dānapatikabhikkhu¹⁷ ahoṣi, Cando Sāriputto, Suriyo¹⁸ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā¹⁹ ‘ti. Biḷārikosiyajātakaṃ¹⁹. 95

¹ B^d gandhabbadevaputto ti. ² C^k add etaṃ. ³ C^k etaṃ. ⁴ C^k repeat ka-, B^d reads kathento va. ⁵ B^d -lantaṃ. ⁶ B^d adds bho. ⁷ C^k -to. ⁸ C^k kusalaṃ pa-, C^d kulavaṃsa-. ⁹ so C^k; B^d kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ B^d -siyaṃ, alt three MSS. read here biḷāra. ¹¹ B^d yācaka. ¹² C^k -diya, B^d ehindi. ¹³ B^d biḷāra-, and adds pi sirasmiṃ. ¹⁴ B^d adds Sakkassa. ¹⁵ B^d adatvā. ¹⁶ B^d dānacittaṃ. ¹⁷ B^d -kobhi-. ¹⁸ B^d puriso. ¹⁹ B^d -ra-, B^f appacantijātakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

Vaṇṇavā abhirūposīti. Idam S. J. v. ekam lolabhikkhum
 ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „khaṃ saṃghabhataṃ khaṃ ni-
 mantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati, āmisakathāyam evābhiramati².
 5 Ath' aṇṇe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesum. S. tam
 pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ
 bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 lolo ahoṣi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako⁶, pubbe pi tvaṃ lolabhāvaṃ nissāya
 Bārāṇasīyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraṇṇaṃ pavittḥo“ ti vatvā
 10 a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇasīyaṃ hatthikuṇapā-
 dīhi atitto „araṇṇaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araṇṇaṃ gantvā tattha
 pi⁷ phalāphalehi asantutṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃ-
 patike cakkavāke disvā „ime sakuṇā ativiya sobhanti, ime⁸
 15 imasmim Gaṅgātīre bahum māmsaṃ⁹ khādanti mañṇe¹⁰, ime
 paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khāditvā vaṇṇavantena
 bhavitum vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākam puc-
 chanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano sañjātarohito
 20 cakkavāka surūpo si vippasanaumukhindriyo. 119.
2. Pāṭhinaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālaṃ¹² muñjarohitaṃ
 Gaṅgātīresu¹³ nisinno¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanan ti. 120.

Tattha ghano ti ghanasarīro, sañjātarohito ti uttattasuvaṇṇaṃ viya
 utṭhujātarohitavaṇṇo. pāṭhinaṃ ti pāṭhinaṃnāmakam¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvusa-
 25 sau ti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pāṭho, vālaṃ¹⁷, vālaṃmacchaṃ¹⁷
 muñjarohitaṃ ti muñjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti
 evarūpaṃ bhojanaṃ mañṇe bhuñjasīti pucchī¹⁸.

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham
 āha:

¹ Bā adds ādinā. ² Bā eva abh-. ³ C^{ks} pucchi. ⁴ Bā si. ⁵ Bā adds ca. ⁶
 Bā mahāpā-. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Bā omits ime. ⁹ Bā bahūmacchamāmsaṃ. ¹⁰
 Bā adds ti. ¹¹ C^{ks} pāvusaṃ, Bā pāvumam. ¹² C^k vālam, C^s vālaṃ, Bā thalaṃ,
 B^f talakam. ¹³ C^{ks} gaṅgāya ti-. ¹⁴ B^df gaṅgātīre nisinno si. ¹⁵ Bā omits
 pā-. ¹⁶ Bā pāvusaṃ. ¹⁷ C^{ks} va-, Bā tha-. ¹⁸ Bā pucchati.

2. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni² vā
aññatra sevālapanakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṃ aññatra sevālā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanam na⁴ bhuñjāmi, yaṃ paṇ'⁵ etaṃ sevālapanakāṃ
etaṃ me samma bhojanan ti.

5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Na vāham etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanam,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyam, 122.
5. Manussesu kataṃ bhataṃ sucim⁵ maṃsūpasecanaṃ,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhaggappatto sariravaṇṇo tādiso
mayham vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nāham tava sevālapanakāṃ mama bhojanan
ti vadantassa vacanam na⁶ saddehāmiti.

Ath' assa cakkavāko dubbhaṇṇakāraṇam kathetvā dhammaṃ
desento sesagāthā abhāsi:

15

6. Sampassam attani veram hiṃsāya mānusiṃ pajam
utrasto ghasasi bhito, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Aham pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinanā
apossukko nirāsamki asoko akutobhayo. 126. 20
9. So karassu ānubhāvam, vītivattassu siliyam,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghātetī na jināti na jāpaye¹¹
mettamso sabbabhūtesu veram tassa na kenacīti. 128. 35

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannam attani vera-
cittam sampassamāno mānusiṃ pajam hiṃsanto¹² vibethento utrasto bhito
ghasasi¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā 'ti kāmā ālapati,
piṇḍo ti bhojanam, ahimsā sabbapāṇinanā¹⁵ ti aham pana sabbasatte

¹ Bā cāham. ² Bdf uda-. ³ Bā -lā-. ⁴ Cks omit na. ⁵ Bdf suci. ⁶ Cks omit
na. ⁷ Bdf tavediso. ⁸ Bdf -rudd ho. ⁹ Bdf kammunā. ¹⁰ Cks Bf caram. ¹¹ Cks
hāpaye. ¹² Bds pajanti satte. ¹³ Bā ghasasīti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto.
¹⁵ Cks -ṇino.

ahimsanto bhujāmīti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyāṃ karohi, attano siliyasamkhātaṃ dussilabhāvaṃ vītivattassu, ahimsāyā² 'ti ahimsāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā³ 'ti evaṃ sante mayā sadiso va lokassa piyo hohisi³, na jināti⁴ dhanajānīm⁵ na karoti, na
 3 jāpaye ti aññena⁶ pi na kareti, mettāṃso ti mettakoṭṭhāso mettacitto, na kenacīti kenaci ekasattena pi saddhīm tassa verāṃ nāma n' atthīti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavituṃ icchasi sabbaverehi vira-
 ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko⁷
 „tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kākā ti vas-
 10 santo uppativā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgamiphale patitṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, cakkavākī Rāhulamātā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavā kajātakāṃ.

14. Bhūripaṇhājātakā.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakam⁸ Ummaggajātake āvibhaviṣṣati. Bhūripaṇhājātakam⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakāṃ.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttaṃ ā. k. Rājagahanagarasmīm hi¹¹ kenacid eva karaṇiyaṃ santhāgāre
 20 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya atthīti“ utthāya āgamāsi. Aparo tassa vacanaṃ¹² sutvā „ayaṃ 'maṅgalan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalam nāma“ 'ti āha. Tam añño „abhimaṅgalarūpadassanaṃ maṅgalam nāma, ekacco hi kālass' eva utthāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinittim vā rohita-
 95 maccham vā punṇaghaṭam vā navavilīnagosappim¹⁶ vā ahatavattham¹⁷ vā pāyāsam vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalam nāma n' atthīti“ āha. Ekacce tena kathitam²⁰ „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo

¹ B^d adds attano. ² B^d mampiṇvā. ³ C^k hoti, C^s hohi. ⁴ C^k jināti. ⁵ C^s -jātim, B^d -hānim. ⁶ B^d añño. ⁷ C^k omit kāko. ⁸ C^k B^d -pañña-. ⁹ B^d -pañña-. ¹⁰ B^d adds mahājano. ¹¹ C^k -titvāssa. ¹² B^d omits va-. ¹³ B^d adds va. ¹⁴ B^d adds ki esa maṅgalam gato. ¹⁵ B^d -setam maṅgala usabham vā. ¹⁶ C^k -sippim, B^d navaṇitam vā gosappim vā. ¹⁷ B^d āhāram vā vattham. ¹⁸ C^k omit vā. ¹⁹ C^s -riyam, B^d -ri. ²⁰ B^d tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutāṃ² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ puṇṇā ti vandantānaṃ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti suṇāti⁶, bhūñjā 'ti khādā 'ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁷ āha. Tena⁷ kathitam pi⁸ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutāṃ⁹ nāma¹⁰ maṅgalaṃ, ekacco¹¹ hi 5
kālāssa'eva utthāya paṭhavim āmasati¹², haritaṃ¹³ tiṇaṃ allagomayaṃ¹⁴ parisuddhasāṭakaṃ rohitamacchaṃ¹⁵ suvaṇṇarajataṃ¹⁶ bhojanaṃ¹⁷ āmasati¹⁷, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁷ āha. Tena¹⁸ kathitam pi¹⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu²⁰. Evaṃ diṭṭhamāṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²¹ hutvā aññamaññaṃ 10
saññāpetuṃ²² nāsakkhimsu²³. Bhummadevatā ādim katvā yāva Brahma-loka „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato²⁴ najānimsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapañhaṃ sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetuṃ samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasaṃkamitvā²⁵ pañhaṃ pucchissāmi“ so rattibhāge Satthāraṃ upasaṃkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha 15
„bahū devā manussā cā“ 'ti pañhaṃ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi²⁶ gāthāhi atṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭente vinivaṭṭente²⁷ koṭisahasamattā devatā arahattaṃ pāpuṇimsu, sotapannādīnaṃ gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ²⁸ sutvā sakaṭṭhānaṃ eva gato. Satthāra maṅgale kathite sadevako²⁹ loko³⁰ „sukathitan“ 20
ti abhinandi. Tadā³⁰ dhammasabhāyaṃ Tathāgataṃsa guṇakathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapañhaṃ sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā³¹ gaganatale candaṃ utṭhāpento viya kathesi, evaṃ mahāpañño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti 25
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama³² maṅgalapañhakathanaṃ, sv-āham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānaṃ kaṃkhā³³ chiditvā maṅgalapañhaṃ kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^o taṃ. ² C^o mata. ³ C^k maṅgalanāma, C^o omits nāma. ⁴ C^k ekasohi C^o ekahiso. ⁵ B^d omis vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhan ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitāṃ, omlitug pi. ⁹ C^k muta. ¹⁰ C^k omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^k amma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^k -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -taṃ, omitting pi. ²⁰ aparo na - - abhinandiṃsu wanting in C^o, ²¹ B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. ²² C^o -pesuṃ. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vitvatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^o -ke. ³⁰ C^o tathā. ³¹ B^d bhin-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -khaṃ.

A. Bo. ekasmiñ nigame vibhavasampannessa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhita kumāro ti 'ssa nāmañ kariṃsu¹. So vayappatto Takkasilāya² uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitunnañ accayena ratanavilokanañ katvā saṃviggamānaso
 5 mahādānañ pavattetvā kāme pahāya Himavantapadeso pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmiñ padeso vāsañ kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā aho si pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasañ te tāpasā B-añ upasaṃkamitvā³ „ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikañ gacchāma, evañ no sarirañ ca thirañ bhavissati jaṃghāvihāro ca kato bhavissatīti“ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahañ idh' eva vasissāmīti“ vuttā⁶ tañ vanditvā Himavanta otaritvā cārikañ caramānā Bārānasiñ patvā rājuyyāne vasīṃsu. Tesañ mahāsakkārasammāno aho si. Ath' ekadivasañ Bārānasiyañ santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samuṭṭhahi Sabbañ paccuppannāyena ena veditabbañ. Tadā pana manussānañ kaṃkhañ chinditvā maṅgalapañhañ kathetuñ samatthañ apassanto mahājano uyyānañ gantvā isigaṇaṃ
 15 maṅgalapañhañ pucchi. Isayo rājānañ āmantetvā „mahārāja, mayañ etaṃ⁷ kathetuñ na sakkhissāma⁸, amhākañ pana ācariyo Rakkhitatāpasō nāma mahāpañño⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittañ gahetvā etaṃ maṅgalapañhañ kathessatīti“ vadīṃsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayañ¹² gantuñ, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikañ gantvā pañhañ pucchitvā uggāṇhitvā puna āgantvā¹⁴ amhākañ kathethā“ ti āha. Te „sadhū“ ti sampatiçchitvā ācariyassa santikañ gantvā¹⁵ katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite tañ diṭṭhamaṅgalādīnañ uppattim ādito paṭṭhāya

¹ B^d akaṃsu. ² B^d -yañ. ³ B^d adds vanditvā. ⁴ B^d omits te. ⁵ C^{ks} omit hi. ⁶ B^d vutte. ⁷ B^d evañ. ⁸ B^d adds ahi ca kho. ⁹ C^{ks} -pañho. ¹⁰ B^d tañ sutvā rājā. ¹¹ B^d va. ¹² B^d adds tattha. ¹³ B^d -ya. ¹⁴ B^d punāgantva. ¹⁵ B^d adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya¹ ca² attano pañhasavanattham³ āga-
tabbhāvaṃ pakāsetvā „sādhū no bhante maṅgalapañham pākataṃ
katvā kathethā“⁴ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle 5
kaṃ vā vijjaṃ katamaṃ vā sutānaṃ
so macco asmiṃ va⁵ paramhi loke
kathaṃkaro sothhānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapatthanakāle, vijjan ti vedam, sutānaṃ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinaṃ, asmiṃ va⁵ ti ettha va⁶ ti nipātamattaṃ, 10
sothhānena 'ti sothhibhāvavahena⁷ maṅgalena, idaṃ vuttaṃ hoti: ācariya
puriso maṅgalaṃ icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
kataraṃ vā vedam katamaṃ⁸ vā sutānaṃ antare sutapariyattim⁹ adhyittvā so
macco imaṃsiṃ loke paramhi ca kathaṃkaro¹⁰ etesu jappādisu kiṃ kiḍḍesena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sothhānena niraparādhamaṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhaya lokahitaṃ gahetvā thitamaṅgalaṃ¹⁵ amhākaṃ kathehīti.

Evam jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañham puṭṭho M. deva-
manussānaṃ kaṃkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalan“¹⁸
ti Buddhalīhāya maṅgalaṃ kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe 20
sirimsapā sabbabhūtāni cāpi
mettāya niccaṃ apacitāni honti
bhūtesu ve¹⁶ sothhānaṃ tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādiṃ katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttariṃ²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², sirim- 25
sapā ti dighajātikā. sabbabhūtāni cāpīti²³ vuttāvesasāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccaṃ apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa disā²⁴
pharaṇavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā hontī mānītā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti taṃ tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sothhānaṃ niraparādhā-

¹ B^d āya-. ² B^d va. ³ B^d attano sattapañhāya nāpanattham. ⁴ B^d asmīdha, C^k B^f
asmīṃ ca, B^e asmiṃ vā. ⁵ C^e pa, B^d dhā. ⁶ B^d idhā. ⁷ B^d suttibhāvaṃ gatena B^e suddhi-
bhāvaṃ gatena. ⁸ B^d kataraṃ. ⁹ C^k -yanti, C^e yanti, B^e -yattinaṃ. ¹⁰ B^d adds ti.
¹¹ B^d omits ki-. ¹² B^d omits one kena. ¹³ C^k -rādham-. ¹⁴ B^d adds taṃ. ¹⁵ B^d
thitān-. ¹⁶ B^d -vāsikena. ¹⁷ B^d e kham. ¹⁸ C^e B^d ce. ¹⁹ B^d yassa ti yassa puggalassa.
²⁰ B^d devā. ²¹ B^d taduttari. ²² B^d rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ C^k cā, omitt-
ing pi. ²⁴ B^d da odissā, B^e odissa? ²⁵ C^e appanāpp-, B^d appanāpa-. ²⁶ B^d
mettābhāvanāya. ²⁷ B^d omits mā-. ²⁸ C^k ce. ²⁹ B^d sabbesu-.

maṅgalam¹ āhu, mettāvihārī hi² sabbesaṃ piyo hoti parūpakkamena³ avidhiko piyo hoti⁴, iti so tvaṃ māṅgalena rakkhito gopito hoti⁵.

Iti M. paṭhamamaṅgalam kathetvā dutiyādini kathento

3. Yo⁴ sabbalokassa nivātavutti
5 itthīpumānaṃ sahadārakānaṃ
khaṇṭā duruttānaṃ apaṭikkūlavādī —
adhivāsanaṃ sothhānaṃ tad āhu. 131.
4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
10 sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
rucipaṇṇo atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 132.
5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisaṃvādakassa
15 na mittadūbhī saṃvibhāgi¹⁴ dhanena —
mittesu ve¹⁵ sothhānaṃ tad āhu. 133.
6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁵
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 134.
7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
20 jānāti soceyyaṃ¹⁶ parakkamaṃ ca
advejjhatā suhad ayaṃ mamaṃ ti —
rājūsu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 135.
8. Annaṃ ca pānaṃ ca dadāti saddho
25 mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 136.
9. Yam ariyadhammena punanti¹⁷ vaddhā
ārādhitā¹⁸ samacariyāya santo

¹ B^d -rādham-. ² B^d add puggalo. ³ B^d parakk-. ⁴ so C^e; C^k avidhi corr. to avidhiko¹ B^d aviko. ⁵ B^d omits hoti. ⁶ C^{ks} so. ⁷ B^d -mitte. ⁸ B^d tulyā-. ⁹ C^{ks} -la. ¹⁰ C^k bhūtima. C^e munimā, B^d sumatimā. ¹¹ B^d ce. ¹² B^d me-. ¹³ B^d ce. ¹⁴ B^d -gi, C^{ks} -gaṃ. ¹⁵ B^d sajjāta. ¹⁶ C^{ks} soveyya, B^d soveyyam. ¹⁷ B^d sunanti. ¹⁸ B^d anādhitā.

bahussutā isayo silavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha'. 137.

Tattha nivātavuttīti muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā
 duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadānaṃ adhivāsako hoti, appaṭik-
 kulavādīti 'akkocchī maṃ avadhī maṃ' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5
 vadati, adhivāsanaṃ ti idaṃ adhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ nīraparādha-
 maṅgalaṃ² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha
 sahaṃsukūlītā sahāyānāma, dasadvādaśa vaśāni ekato vutthā sahāyamattā⁵ nāma⁶,
 te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulīno ime
 nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasaṃpattisaṃkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ aḍḍho ime duggatā'¹⁰
 ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisaṃpanno ime dujjātā' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-
 nāti, rucipaṇṇo ti sādhuṇṇo sunderapaṇṇo, atthakāle ti kassaci eva
 atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutimā¹⁰ ti taṃ¹¹ atthaṃ paricchinditvā
 vicāraṇasamatthātāya mutimā¹² hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹²
 tassa anavajānaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi 15
 so nīraparādhamāṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite
 sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusanālijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā
 sappurisa¹⁶ va¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvissatthā ti gharāṃ pavisitvā
 icchitcchitassa¹⁷ gahaṇavasena viśāsam āpannā, avisaṃvādakassa¹⁸ 'ti avisaṃ-
 vādasīlassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgī dha- 20
 nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. mittesū 'ti mitte
 nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi
 mittehi rakkhito sotthim pāpunāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāku-
 ksaajātakādīhi¹⁸ kathetabbo, tulyavayā ti samānavayā, samaggā ti samagga-
 vāsa²⁰, a nubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25
 roceti, pajātā²¹ ti vijāyanti²² na vaṃjhā²³, dāresū 'ti etehi guṇehi²⁴ saman-
 nāgate matugāme gehe vasante²⁵ sāmikessa sotthi hotīti paṇḍitā kathenti, tattha
 silavantaṃ matugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-
 hāljātakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha-
 tāya, 'na esa mayā saddhīm bhijjivā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena 30
 yaṃ jānāti, suhadayaṃ mamaṃ ti suhādo²⁷ yaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸,
 rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakaṇaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādham-. ³ C^k -vatte, Bā -mitte. ⁴ C^k -matthe, Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā adds hotīti. ⁷ C^k saṃsippā. ⁸ C^k nakul-. ⁹ C^k kalyābhi,

Bā -saṃkhātā parikulyābhi. ¹⁰ C^e munimā, Bā^e matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²

Bā ma-. ¹³ Bā omīti taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano māṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasseva. ¹⁸ C^k -dubhi. ¹⁹ C^k -kukkusa-. ²⁰ C^k avagga-

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vaṃjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ C^k -jātakehikhaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti mamaṃ jānāti. ²⁹

Bā ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti evaṃ sagge devaloke sotthānaṃ niraparādhamaṅgalaṃ² ti paṇḍitā kathenti, taṃ Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbaṃ, punanti vaddhā³ ti yaṃ puggalaṃ nāpavaddhā⁴ ariyadhammena sunderadhammena⁵ punanti⁶ pariso-
 5 dhenti⁷, samacariyāyā⁸ 'ti sammāpaṭipattiyā⁹, bahussutā ti paṭivedhaba-
 hussutā, isayo ti isigaṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīlena samannāgatā, arahanta-
 tamajjhe ti arahantānaṃ majjhe paṭilabhitabban ti sotthānaṃ paṇḍitā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² paṭividdhamaggaṃ ācikkhitvā paṭipādentā¹³
 ārādhakaṃ¹⁴ puggalaṃ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁵ va hoti.

10 Evaṃ M. arahattena desanāya kūtaṃ gaṇhanto aṭṭhahi
 gāthāhi maṅgalāni¹⁶ kathetvā tesam yeva maṅgalānaṃ thutiṃ
 karonto osānagātham āha:

10. Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,

15 tānīdha sevetha naro sapañño,

na hi maṅgale kiñcanaṃ atthi saccaṃ ti. 138.

Tattha na hi maṅgale ti tasmīṃ pana diṭṭhasutamuttappabhede maṅgale
 kiñcanaṃ ekamaṅgalaṃ¹⁸ pi saccaṃ nāma n' atthi, nibbānaṃ eva paṇ' ekaṃ¹⁹
 paramasaccaṃ ti.

20 Isayo tāni maṅgalāni sutvā sattaṭṭhadivasaccayena ācari-
 yaṃ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesam santikaṃ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva²²
 maṅgalapañhaṃ kathetvā Himavantam eva agamaṃsu. Tato
 paṭṭhāya loke maṅgalaṃ pākaṭaṃ ahoṣi. Maṅgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapathaṃ²⁴ pūresuṃ. B.²⁵ brahmavihāre bhā-
 vetvā isigaṇaṃ ādāya Brahmaloke nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ maṅgala-
 pañhaṃ kathesiṃ“ ti²⁶ vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhaparisa

¹ Bḍ ce. ² Bḍ -rādhāñ-. ³ Bḍ sunanti vuddhā. ⁴ Bḍ -vu-. ⁵ Bḍ omits su-.
⁶ Bḍ sun-. ⁷ Cks puri-, Bḍ sodhenti. ⁸ Bḍ sampaca-. ⁹ Bḍ vattapaṭipattiyā.
¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks -tānaṃ. ¹² Bḍ no. ¹³ Bḍ -to. ¹⁴ Ck -dhausikāñ. ¹⁵ Cks
 -ho. ¹⁶ Bḍ aṭṭhamāmaṅg-. ¹⁷ Ck sucudriyāni, C^o sumudiyāni. ¹⁸ Bḍ ekañ-.
¹⁹ Bḍ etaṃ. ²⁰ C^o Bḍ āg-. ²¹ Bḍ atha rā-. ²² Bḍ -mena, omitting eva. ²³
 C^o matā, Bḍ matāmatā. ²⁴ saggapuram. ²⁵ Bḍ adds cattāro. ²⁶ Bḍ kathesi yevā
 ti. ²⁷ Bḍ -ṇā.

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsi³ Sāriputto, ācariyo aham evā⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakam.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁴ ā. k. Vatthum Maṭṭhakuṇḍalivatthusadisam⁵ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁶ „kim 5 upāsaka socasīti“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka- paṇḍitā paṇḍitānam katham sutvā mataputtam⁷ nānusocimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kaṁsabhoge Asitañjananagare⁸ Ma- kākaṁso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṁso ca Upakaṁso cā 'ti 10 dve puttā ahesum, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṁ nibbattaputto Kaṁsa- bhogam¹⁰ Kaṁsavamsam nāsessatīti“ vyākariṁsu. Rājā bala- sinehena dhītarāṁ nāsetum¹¹ nāsakkhi, „bhātaro¹² jānissan- tīti“¹³ yāvatāyukaṁ ṭhatvā kalam akāsi. Tasmim kālakate 15 Kaṁso rājā ahosi, Upakaṁso uparājā, te¹⁴ cintayimṁsu: „sace mayam bhaginim nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṁ kassaci adatvā nissāmikaṁ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūṇakaṁ¹⁵ pāsādam kāretvā tam tattha vasāpesum. Nandagopā nām' assā¹⁶ paricārikā ahosi, Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā 20 sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyam¹⁸ Mahāsāgaro nāma rajjam kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve puttā ahesum. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi, Upasāgaro uparājā. So Upakaṁsassa sahāyako ekā- caryakule ekato²⁰ uggahitasippo, so²¹ bhātu antepure 25 dubbhitvā gayhamāno²² palāyitvā Kaṁsabhoge²³ Upakaṁ- sassa santikaṁ agamāsi. Upakaṁso Kaṁsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesum. ² Bā -paṇhēm pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kuṭumbikaṁ. ⁵ Ck^o -kuṇḍaladasadisam. ⁶ Bā adds pucchī. ⁷ C^o -putta, Ck^o -puttā. ⁸ Ck^o aṁsit-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṁsagottarā. ¹¹ Bā vinā-. ¹² Bā adds pi. ¹³ Bā adds mahākāṁso. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambhaṁ. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷ Bā addhakaveṇḍo. ¹⁸ Bā -mathūrāyam. ¹⁹ Bā -resi. ²⁰ Ck^o eko. ²¹ Bā adds sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ Ck^o -bhogge.

tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupaṭṭhānaṃ gacchanto
 Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūnakapāsādaṃ¹ disvā “kass’ eso
 nivāso“ ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭi-
 buddhacitto ahoṣi. Devagabbhāpi ekadivasaṃ taṃ Upakaṃsena
 5 saddhiṃ rājupaṭṭhānaṃ gacchantaṃ disvā „ko eso“ ti pucchi-
 tvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā“² ’ti Nandagopāya
 santikā sutvā tasmīṃ paṭibaddhacittā ahoṣi. Upasāgaro Nan-
 dagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ
 dassetun“ ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garukan“ ti vatvā taṃ
 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmīṃ
 paṭibaddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū“³ ’ti sampaticchi².
 Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ³ pāsādaṃ
 āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha
 nesāṃ punappunasaṃvāseṇa Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
 15 Aparabhāge tassā gabbhapatitṭhānaṃ pākataṃ ahoṣi. Bhātaro
 Nandagopaṃ⁴ pucchiṃsu. Sā abhayaṃ yācitvā taṃ antaraṃ
 kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁵ nāsetuṃ na sakkā, sace dhīta-
 raṃ vijāyissati taṃ pi na nāsessāma, sace pana putto bhavis-
 sati nāssesāmā“⁶ ’ti cintevā Devagabbhaṃ Upasāgarass’ eva
 20 adāmsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaraṃ vijāyi. Bhātaro sutvā
 haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ kariṃsu. Tesāṃ
 Govaḍḍhamānaṃ⁶ nāma bhogagāmaṃ adāmsu. Upasāgaro⁷
 Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānagāme⁶ vasi. Devagab-
 bhāya puna pi gabbho patitṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasaṃ
 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁸ ekadivasaṃ
 eva Devagabbhā puttaṃ vijāyi Nandagopā dhītaraṃ. Deva-
 gabbhā puttassa nāsanabhayena⁹ puttaṃ Nandagopāya rahassaṇa
 pesetvā tassā dhītaraṃ ānāpesi¹⁰. Tassā vijātabhāvaṃ bhāti-
 kānaṃ ārocesuṃ. Te „puttaṃ vijātā¹¹ dhītaraṃ“ ti pucchitvā

¹ B^d ekathāraṃbhāsiṃ. ² B^d -itvā. ³ C^k naṃ. ⁴ B^d -pakaṃ. ⁵ B^d bhagīni. ⁶ B^d bhogavaḍḍha-. ⁷ B^d adds ca. ⁸ C^k parinātha-, C^s pariṇāna-, B^d paripuṇṇa-.
⁹ B^d vināsaḥbhayena. ¹⁰ B^d āharāpesi. ¹¹ B^d omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṃsu. Eten' upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vaḍḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaraṃ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahoṣi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattamo Ajjuno atṭthamo Pajjuno navamo Ghatapaṇḍito dasamo Aṃkuro nāma ahoṣi. Te „Andhakaveṇḍudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākaṭā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāmalasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantaṃ paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇḍudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭhaṃ vilumpantīti“ rājaṅgaṇe upakkosiṃsu. Rājā Andhakaveṇḍum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kāraṇesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhayaabhīto rājānaṃ varaṃ⁸ yācitvā „deva ete na mayhaṃ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaraṃ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddhaṃ kāretvā tattha ne yuddhamaṇḍalaṃ āgate gāhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṃ ca Muṭṭhikaṃ cā 'ti dve malle pesetvā „ito sattame divase yuddhaṃ bhavissatīti“ nagare bheriṃ carāpetvā rājadvāre¹² yuddhamaṇḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddhamaṇḍalaṃ alaṃkāraṇetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhi¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimañcaṃ 25 bandhīsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddhamaṇḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhantā vicarīsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthim¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasātake nivāsetvā gandhāpaṇesu

¹ Bḍ antakaveṇḍa-. ² Bḍ vaḍḍhim. ³ Bḍ -lā-. ⁴ Bḍ vica-. ⁵ Bḍ -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bḍ andhakaveṇḍa-. ⁷ Bḍ aṇḍakaveṇḍaṃ. ⁸ Bḍ abhayaṃ. ⁹ C^{ks} omit taṃ. ¹⁰ Bḍ te. ¹¹ Bḍ -yuddhacittakā. ¹² Bḍ rājaṅgaṇe. ¹³ Bḍ dhajapaṭākāni. ¹⁴ Bḍ -khubhitāṃ. C^s -khubhitāṃ. ¹⁵ Bḍ^s bhattagandharajaka-.

gandhe mālākārāṇesu mālam vilumpitvā vilittagattā¹ māla-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalam pavisimsu. Tasmim khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṁ disvā „na naṁ hatthena chupissāmīti“
5 hatthisālato mahantaṁ hatthiyottaṁ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṁ khipitvā Cānuraṁ udare veṭhetvā dve yottakoṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṁ
pothetvā⁶ bahi akkhavāte⁷ khipi. Cānure mate rājā Mutṭhika-
mallam āṇāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi.
10 Baladevo taṁ pothetvā aṭṭhīni saṅcunnetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṁ eva „nāham tava mallabhāvaṁ vā amalla-
bhāvaṁ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṁ pothetvā
jīvitakkhayaṁ pāpetvā bahi akkhavāte khipi. Mutṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṁ khāditaṁ labhissāmīti“ patthanaṁ
15 ṭhapesi, so Kālamattiyaataviyaṁ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhātikaceṭake¹⁰“ ti utṭhahi.
Tasmim khāṇe Vāsudevo cakkam khipi, taṁ dvinnam pi bhāti-
kānaṁ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito „avassayo no ho-
thā“ 'ti tesaṁ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
20 Asitañjananagare¹¹ rajjam gahetvā mātāpitaro tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjam gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenarañño¹² nivāsaṁ Ayojjanagaraṁ
gantvā nagaraṁ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṁ¹⁴ viddham-
setvā pākāraṁ bhinditvā rājānaṁ gahetvā taṁ rajjam attano
25 hatthagataṁ katvā Dvāravatim saṁpāpuṇiṁsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṁ
kira taṁ ahosi, tassa ārakkham katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṁ ravati, tasmim khāṇe

¹ Bđ -gatta. ² Bđ -dhārino. ³ Bđ -durā. ⁴ Bđ vivarati. ⁵ Bđ vaṭṭetvā. ⁶ Ck^o
poṭhe-. ⁷ Ck Bđ -te. ⁸ Bđ mahanto. ⁹ Ck kālamattiyam, omitting ataviyam,
C^o kālamattiyam, Bđ kālamattiya ataviyam. ¹⁰ C^o bhāṭice-, Bđ -kece-. ¹¹
Ck asitajjana-, C^o asitajannagare. ¹² Bđ kālayāna-. ¹³ Bđ taṁ. ¹⁴ Bđ gahanaṁ.
omitting ṭhitarukkhā. ¹⁵ Bđ gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagarāṃ uppativā samuddamajjhe
ekasmim dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹
sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasan-
naṃ bhātikānaṃ āgamaṇaṃ nātvā gadrabharavaṃ ravi, na-
garam uppativā dīpake patiṭṭhāya² tesu nagaram adisvā 5
nivattesu punāgantvā¹ sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivat-
tiṃsu, puna⁴ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
rajjam gaṇhituṃ⁵ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikāṃ gantvā
vanditvā „bhante mayā Dvāravatīrajjam gahetuṃ na sakkoma,
ekaṃ no upāyaṃ kathethā“⁶ ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
kasmim nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁶ amitte disvā
viravati, tasmim khane nagaram uppativā gacchati, tumhe
tassa pāde gaṇhatha, ayaṃ vo nipphajjanupāyo“⁶ ti vutte tāpa-
sam vanditvā⁷ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁸ pativā⁹
„sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambākaṃ nissayo¹⁰ n' atthi, 15
ambākaṃ nagaram gaṇhanakāle mā ravitthā¹¹“ ti yāciṃsu.
Gadrabho „na sakkā mayā na viravitum¹², tumhe pana paṭha-
mataram āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹³
catūsu nagaradvāresu¹⁴ mahante ayakhāṇuke bhūmiyaṃ koṭṭe-
tvā¹⁵ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁶ gahetvā naṅgalābad- 20
dham¹⁷ ayasaṃkhalikāṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaram uppa-
titum na sakkhissatīti“ āha. Te „sādhū“⁶ ti vatvā tasmim
aviravante¹⁸ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
bhūmiyaṃ ākoṭetvā¹⁹ atṭhaṃsu. Tasmim khane gadrabho ravi²⁰,
nagaram uppatitum ārabhi, catūsu dvāresuṭṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
gahetvā naṅgalābaddhā ayasaṃkhalikā khāṇuke²¹ bandhiṃsu, na-
garam uppatitum nāsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaram pavisitvā
rājānaṃ māretvā rajjam gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ C^{ks} puna-. ² B^d patiṭṭhāti. ³ C^{ks} puna-. ⁴ B^d adds pi. ⁵ B^d gahi-. ⁶
B^d adds hi. ⁷ B^d adds gantvā. ⁸ B^d adds gahetvā. ⁹ B^d nipati-. ¹⁰ B^d
avassayo. ¹¹ B^d vira-. ¹² B^d ravitum. ¹³ B^d gahetvā. ¹⁴ B^d omits nagara. ¹⁵
C^{ks} koṭṭhe-. B^d ākoṭetvā. ¹⁶ C^{ks} -le. ¹⁷ B^d -bandham. ¹⁸ B^d addharatte. ¹⁹
C^{ks} -the-. ²⁰ B^d vir-. ²¹ B^d ayakhāṇukesu.

tesatṭhiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
 pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
 vibhajīmsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sarīmsu³. Tato
 puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“⁴ 'ti vutte Amkuro⁵ „mama
 5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīviṃsāmi, kevalaṃ
 tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ viṣṣajjethā“⁶ 'ti
 āha. Te „sādhū“⁷ 'ti sampatīchitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
 datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ viṣīmsu, Amkuro
 pana vāññijaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vaḍ-
 10 ḍhamānesu addhāne⁸ gate mātāpitaro kālam akaṃsu. Tadā kira
 manussānaṃ viṣativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
 mahārājassa eko piyaputtako⁹ kālam akāsi. Rājā sokapareṭo
 sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaniṃ pariggahetvā vilapanto
 nipajji. Tasmīṃ kāle Ghatapaṇḍito¹⁰ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
 15 aṅṅo¹¹ mama bhātu sokaṃ haritum¹² samattho nāma n' atthi,
 upāyen' assa sokaṃ harissāmiti“¹³ so ummattakavesaṃ gahetvā
 „sasaṃ me detha sasaṃ me dethā“¹⁴ 'ti ākāsaṃ ullokeno¹⁵ sakala-
 nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“¹⁶ ti sakala-
 nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmīṃ kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
 20 Vāsudevaraṅṅo santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
 ṭhāpento paṭhamāṃ gātham āha:

1. Utṭhehi Kaṇha, kiṃ sesi, ko attho supinena te,
 yopi t'āyaṃ sako¹⁷ bhātā hadayaṃ cakkhum¹⁸ va¹⁹ dakkhiṇaṃ
 tassa vātā baliyanti²⁰, Ghato jappati Kesavā 'ti. 139.

25 Tattha Kaṇhā 'ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti
 katarā nāma vaḍḍhi, hadayaṃ cakkhum²¹ va²² dakkhiṇaṃ ti hadayena
 c' eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā baliyantīti²³
 tassa hadayaṃ apasmāravātāvattarantīti²⁴ attho, jappatīti sasaṃ me dethā
 ti vipplapati, kesavā 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena
 30 taṃ nāmena ālapatī.

¹ Cks add vāññijaṃ akāsi. ² Bd -vī. ³ Bd adamsu. ⁴ Bd aṅṅ-. ⁵ Cks -naṃ.
⁶ Bd -putto. ⁷ Bd ghata-. ⁸ Bd adds koci. ⁹ Bd paha-. ¹⁰ Bd olo-. ¹¹ Bdsf
 tuyhaṃ sakā. ¹² Ck Bf -u. ¹³ Bd Bf ca. ¹⁴ Cks khali-, Bd bali-, Bf paliyanti. ¹⁵ Cks
 khal-, Bds paleyanti. ¹⁶ Bd asamāvātā avattha-. B aghasmīṃ vātā ava-

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ nātvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā vuṭṭhāya siṅhaṃ pāsādā otarivā Ghatapaṇḍitassa 5
santikaṃ gatvā, ubhosu hatthesu daḷhaṃ gahetvā tena saddhimi
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

- a. Kin nu ummattarūpo va¹ kevalaṃ Dvārakaṃ² imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ² imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranta⁴ saso saso ti lapasi³, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So raññā⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovannaṃmayaṃ maṇimayaṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ
saṃkhasilāpavāḷamayaṃ
kārayissāmi te sasam. 142.
5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānayissāmi, kīdisaṃ sasam icchasīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: etesu suvaṇṇamayādīsu yaṃ icchasi taṃ vada,
smaṃ te kāretvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānayissāmi, vada bhadrāmukha kīdisaṃ sasam icchasīti.

Raṇño kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

- a. Na vāham¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭhaviṃ sitā,
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā 'ti. 144. 25

Tattha oharā ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissamsayaṃ me bhātā ummattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ C^{ks} addhito. ² C^k B^f ca. ³ B^d nagaraṃ. ⁴ B^d caranto. ⁵ B^d vilapati. ⁶ B^d avahari. ⁷ C^{ks} rañño. ⁸ B^d -nampi. ⁹ all four MSS. maṇi-. ¹⁰ B^d athāpi ete na rocesi. ¹¹ C^{ks} omit pi. ¹² B^d ghatapa-. ¹³ B^d cā-. ¹⁴ B^d ohārehi.

7. So nūna madhuram nāti jivitaṃ vijahissasi

apatthiyaṃ yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha nātīti kaṇiṭṭhaṃ ālapanto āha, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta 'mayhaṃ piyaṇīti so tvaṃ nūna atimadhuram attano jivitaṃ jahissasi¹ yo apatthetabbaṃ
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṃ sutvā niccalo ṭhatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakaṃ patthentassa taṃ alabhitvā² jī-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtaṃ anusocasīti“
vatvā aṭṭhamaṃ gātham āha:

10 8. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññaṃ anusāsasi

kasmā pure mataṃ puttaṃ ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ³ nāma na patthetabban ti yadi
evaṃ jānāsi, yadaññaṃ ti evaṃ jānanto ca⁴ yadi aññaṃ⁵ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁶ catutthamāsamatthake mataṃ puttaṃ ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁷ so antaravīthiyaṃ ṭhitako va „bhātika ahaṃ tāva
paññāyamānaṃ patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁸ so-
casīti“ vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna

20 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabhiyaṃ. 147.

10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā

sakkā ānayaṭṭhaṃ Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ⁹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹⁰ vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ taṃ tvaṃ patthesī, taṃ pan'
25 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkā ti dipeti, kasmā:
yasmā¹¹ alabhiyaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ hi nāma¹² etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjāti mūlabhesajjena, osadhehi ti nānāvidhosadhehi,
dhanena vā ti koṭṭasatasāmkhenāpi dhanena vā, idaṃ vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasi etehi mantappayogādīhi pi ānetuṃ na sakkā ti.

30 Rājā taṃ sutvā „yuttaṃ tāta sallakkhitaṃ¹³, mama soka-
haraṇatthāya tayā idaṃ katan“ ti Ghatapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Ck^o jahati, B^d vijahessasi. ² B^d adds va. ³ B^d -ṇeyyakaṃ. ⁴ Ck^o va. ⁵ Ck^o
añña. ⁶ B^d adds ito. ⁷ B^d evaṃ. ⁸ B^d -mānassatthāya. ⁹ B^d evaṃ. ¹⁰ B^d
amanussena. ¹¹ B^d omits ya-. ¹² C^o adds ce, C^k me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito— 149.
12. Ādittam vata maṃ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallaṃ -pe- 151.
14. So 'ham' abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo 5
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

Tattha paṭhamagāthāya ayaṃ saṃkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṃ
puttasokaparetaṃ Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva. 10

Avasāne

15. Evaṃ³ karonti sappaṇṇā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jetṭham va bhātaran ti 153.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Evaṃ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇhadīpāyanam 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṃsissāma tāva nan⁵ ti ete⁵ ekaṃ daharakumāraṃ alaṃ-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhitvā
tassa santikaṃ netvā „bhante ayaṃ kumārikā kiṃ vijāyissatīti“ 20
pucchimsu. Tāpaso⁸ „dasabhātikarājūnam vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṃkhāro kīdiso“ ti olokento „ajj' eva
me maraṇam bhavissatīti“ nātvā „kumārā iminā tumbhākam ko
attho“ ti vatvā „katheth' eva no¹⁰“ ti nibaddho „ayaṃ ito
sattame divase khadiraghaṭikaṃ vijāyissati, tāya Vāsudeva- 25
kulaṃ nassissati, api¹¹ kho pana tumhe khadiraghaṭikaṃ gahetvā
jhāpetvā chārikaṃ nadiyaṃ pakkhipeyyāthā¹²“ 'ti āha. Atha
naṃ te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹³ nāma kāraṇam katvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kiṃkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so aham. ² Bd yena kāraṇena. ³ Bd etaṃ. ⁴ Bd -kānam puttā. ⁵ Bd
te. ⁶ Bd -raṃ. ⁷ Bd massu-, B* mayū-. ⁸ Bd adds dibbacakkhunā olokento.
⁹ Bd adds hotī. ¹⁰ Ck -tha va no, Bd -tha bhante. ¹¹ Bd api ca. ¹² Ck
-peyyāthā. ¹³ Bd -rajjū.

mārayitthā“ ’ti pucchitvā sabbaṃ sutvā bhītā tassa ārakkhaṃ datvā sattame divase tassa,¹ kucchito nikkhantaṃ khadiraghaṭṭikāṃ jhāpetvā chārikāṃ nadiyā pakkhipiṃsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakāṃ nibbatti.

5 Ath’ ekadivasaṃ te rājāno „samuddakīlikāṃ² kīḷissāmā“ ’ti mukhadvāraṃ gantvā mahāmaṇḍapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḍape khādantā pivantā keḷivasen’ eva pavattahatthapādaparāmāsā³ dvidhā bhijjivā mahākalahāṃ karīṃsu. Ath’ eko aññaṃ mug-

10 garaṃ alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattaṃ gaṇhi, taṃ gahitamattaṃ eva khadiramusalaṃ ahoṣi, so tena mahājanaṃ potheti. Ath’ aññehi⁴ sabbehi gahitagahitaṃ⁵ musalam eva ahoṣi, te aññamaññaṃ paharivā vināsaṃ pāpuṇiṃsu. Tesu vinassantesu Vāsudevo Baladevo bhaginiṃ Añjanadevī purohito⁶ ti cattāro janā rathaṃ abhirūhitvā palāyiṃsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā.

15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kālamattikāṭavim’⁷ pāpuṇiṃsu. Muṭṭhikamallo patthanaṃ katvā yakkho hutvā tattha nibbatto Baladevassa āgatabhāvaṃ ūtvā tattha gāmaṃ māpetvā mallavesaṃ gahetvā „ko yujjhitukāmo“ ti vagganto gajjanto appoṭhento⁸ vicari. Baladevo taṃ disvā va „bhātika ahaṃ iminā

20 saddhīm⁹ yujjhissāmīti“ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā oruyha tassa santikaṃ gantvā¹⁰ appoṭhesi¹¹. Atha naṃ so pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvaṃ ūtvā bhaginiṃ ca purohitaṃ ca ādāya sabbarattim’ gantvā suriyodaye ekaṃ¹² paccantagāmaṃ patvā¹³ „āhāraṃ

25 pacitvā āharathā“ ’ti bhaginiṃ ca purohitaṃ ca gāmaṃ pahīṇitvā sayāṃ ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkarō¹⁴ ettha bhavissatīti“ saññāya sattim’ khipitvā pāde vijjhitvā¹⁴ „ko maṃ vijjhīti“ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ūtvā bhīto palāyitum

¹ B^d tassā. ² B^d -kīlitaṃ. ³ B^d pavattā-. ⁴ C^k aṭhamāno aṭhamāno ti. ⁵ C^k sabbe gahitaṃ. C^g sabbehitagahitaṃ. ⁶ B^d has added cā. ⁷ C^k kāla-, B^d kālamattika ṭavi. ⁸ B^d omits saddhīm. ⁹ B^d -tento. ¹⁰ B^d has added vagganto gajjanto. ¹¹ B^d -tesī. ¹² C^k omit patvā. ¹³ B^d sukkaro. ¹⁴ B^d vijjhi.

ārabhi. Rājāsa tim paccupaṭṭhapetvā utthāya „mātula mā bhāyi, ehīti“ pakkositvā āgataṃ „kō si nāma¹ tvaṃ“ ti pucchitvā „ahaṃ sāmi Jarā nāma²“ 'ti „Jarāya viddho marissatīti' kira maṃ porāṇā vyākariṃsu, nissamsayaṃ ajja mayā maritabban“ ti űatvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram³ me bandhā“ 'ti tena⁵ pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi, balavavedanā pavat-tiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitum nāsakkhi. Atha te āmantetvā „ajja ahaṃ⁴ marissāmi, tumhe pana sukhumāla aññaṃ kammaṃ katvā jīvitum na sakkhissattha, imaṃ vijjaṃ sikkhathā“ 'ti ekaṃ vijjaṃ sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth' eva¹⁰ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ Añjanadeviṃ ṭhapetvā sabbe va vināsaṃ pāpuṇiṃsū 'ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā attano puttasokaṃ hariṃsu, mā⁵ cintayīti“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā¹⁵ Rohiṇeyyo Ānando ahoṣi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā⁷ Buddhapariṣā, Ghatapaṇḍito pana ahamevā⁸“ 'ti. Ghatajātakaṃ. Dasaniṇipāta-vaṇṇanā⁹ niṭṭhitā¹⁰.

¹ B^d omits nāma. ² C^k nāmo- C^s nāmā altered to nāmo. ³ B^d pādāṃ. ⁴ B^d -āhi. ⁵ B^d ajjāhaṃ. ⁶ B^d tvaṃ mā. ⁷ B^d sabbe pariṣā. ⁸ B^d ahameva sam-māsambuddho loke vivattacchedo ahoṣi. ⁹ B^d Ghatapaṇḍitajātakaṃ iti soḷasaṇḍitaka-paṇḍitassa dasaniṇipātassa atthavaṇṇanā. ¹⁰ B^d adde akkharā ekamekañca bud-dharūpaṃ samaṃ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyāṃ. Nibbāna-paccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātiposakajātaka.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṃ ujjhāyittha, porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānayanīyam nibbatāpi mātaraṃ viyuttā sattāham nirā-
5 hāratāya sussamānā rājārahamaṃ bhojanamaṃ labhitvāpi 'mātaram' vinā
na bhujjissāma' 'ti mātaram disvā va gocaram gaṇhimsū" 'ti vatvā
ā. a. :

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthiyonīyam
nibbatitvā sabbaseto ahoṣi abhirūpo' asītihatthisahassapari-
10 vāro', mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁴ phalā-
phalāni hatthīnam datvā mātu peseti⁵, hatthi⁶ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattiṃ nītvā
„yūthamaṃ chaḍḍetvā mātaram me' possessāmīti“ rattibhāge
aññesam hatthīnam ajānantānam mātaram gahevā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādam gantvā ekaṃ naḷiniṃ upanissāya ṭhitāya pabbata-
guhāya mātaram ṭhapetvā posesi⁸. Ath' eko Bārāṇasi-vāsi'
vanacarako maggamūlho disam vavatthapetum asakkonto

¹ B^d -rā. ² B^d adds dassaniyo pāsādikko lakkhaṇasampanno. B^e pāsādikko manavaḍḍhikaro. ³ B^d adds so jarājīṇṇam mātaram peseti. ⁴ C^k dhuramadhurāni. ⁵ C^e peseti, B^d mātu santikam pesesi. ⁶ B^d hatthayo. ⁷ B^d -rameva. ⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddam sutvā „ayam puriso anātho, na kho pana me tam patirūpaṃ yaṃ esa mayi ṭhite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā tam bhayena palāyantaṃ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
chitvā „sāmi ahaṃ maggamūho, ajja me sattamo divaso“ ti vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan tam manussapathe ṭhapes- sāmīti“ tam attano piṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā araṇṇā nīharitvā nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo āroccasāmīti“ rukkhasaṇṇaṃ pabbatasāṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
nasim āgamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalahatthi' kalam akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṃ' kātum yuttarūpo hatthi' diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṃ carāpesi. So puriso rājānaṃ upasaṃkamtivā „mayā deva tunhākaṃ opavayho' bhavitum yuttarūpo sabbaseto silavā hatthirājā 20
diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhim hatthācariye pesetvā tam gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacara- kena' saddhim mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi. So tena saddhim gantvā B-am naḷinim pavisitvā gocaraṃ gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 25
na āṇato uppannaṃ, tassa purisassa' santikā uppannaṃ bhavissati, ahaṃ kho pana mahābalo hatthisahassam pi vid- dhamsetum samattho, pahomi' kujjhivā raṭṭhakaṃ' senāvāha- nam nāsetum, sace pana kujjhissāmi silam me bhijjissati, tasmā ajja sattihi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsam 30
nāmetvā niccalo' aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaram otarivā tassa lakkhaṇasampattim disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma- sadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārānasim pāpuni'. Bodhisattamātā¹⁰ putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bḍ opaguyhaṃ. ³ Bḍ -guyho. ⁴ Bḍ rājā sādhū imaṃ maggadesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminā vuttaṃ hatthināgam ānethā ti tena. ⁵ Bḍ pāpupu-. ⁶ Bḍ homi. ⁷ Bḍ sara-. ⁸ Bḍ adda va. ⁹ Bḍ -nāti. ¹⁰ Bḍ -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsena ayaṃ vanasaṅḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsena
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājam bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṃsayo ti āsaṃsāvaseu'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti kuruvindarukkhā ca karavīranā-
makāni⁶ mahātiṇāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevati, nivāte ti pabbatapāḍe, pupphitā ti mama puttena
sākhā⁷ bhañjitvā⁸ akhādīyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocid evā 'ti katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇabharanā rājārājamahāmattā, bharanti piṇḍenā 'ti ajja māti-
posakam¹⁰ nāgarājānam¹¹ rājārahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹²
saṅgāmam pavasitvā paccāmittānam kavacam abhihanissati bhindissati, idam
vuttam hoti: yattha mama putte nisīno rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānam kavacam hanissati tam maññe¹³ nāgarājānam suvaṇṇa-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti.

95 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsanam pesesi¹⁵.
Rājā nagaram alamkārāpesi. Hatthācariyo B-am katagandha-
paribhaṇḍam alamkatapaṭiyattam hatthisālam netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanam
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaram vinā gocaram na
80 gaṇhissāmīti“ piṇḍam na gaṇhi. Atha nam yācanto rājā tati-
yam gātham āha:

¹ Bđ -varā. ² Cks Bđ rāja. ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bđ -varā
⁶ Bđ -vara-, Cks -vīranāmakāti. ⁷ Bđ -kham. ⁸ Cks bhañḍitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bđ mātiposaka. ¹¹ Bđ -rājam. ¹² Bđ -bbihanessa-. ¹³ Bđ
me. ¹⁴ Bđ adds vattamāno. ¹⁵ Bđ adds tam sutvā. ¹⁶ Bđ vicitra-.

3. Gaṇhāhi nāga kabalam, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga karissasīti. 3.

Tam sutvā B. catuttham gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³

khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyogena kapaṇā, khāṇun ti tattha tattha patitam rukkhakalīngaram⁵, ghaṭṭetīti paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothenti⁷ nūna pādena hanati⁸ caṇḍoraṇam patīti caṇḍoraṇapabbatābhimukhī pabbatapāde pariphandamānā ti attho.

10

Atha nam pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹

khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti 5.

pañcamaṃ gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹

15

khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti¹² 6.

chaṭṭhagāthāya¹³ tam attham sutvā muñcāpento sattamaṃ gātham āha:

7. Muñcath' etaṃ mahānāgaṃ yo 'yaṃ bharati mātaram,

sametu mātaraṃ nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yo yaṃ bharatīti yaṃ nāgo 'ahaṃ mahārāja andhamātaram posemi, mayā vinā mayhaṃ mātā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṃ issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṃ aṇṇhantiyā¹⁴ sattamo divaso' ti vadati¹⁵, tasmā yo yaṃ mātaram bharati etaṃ mahānāgaṃ khīppaṃ muñcatha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhīm esa mātaraṃ sametu samāgacchatū 'ti.

25

Aṭṭhamaṇavamaṃ abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro

muhuttaṃ assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ B^d tāni. ² B^d kapaṇikā. ³ B^d -ṇā-. ⁴ B^d omits esā. ⁵ C^k -līmgharaṃ B^d dukkharakaḷikaram. ⁶ all three MSS. pāde. ⁷ C^k pothenti, B^d pothenti.

⁸ C^k -haranti. ⁹ C^k B^d -ṇā-. ¹⁰ B^d āha. ¹¹ C^k B^d -ṇā-. ¹² B^d adds rājā.

¹³ C^k chaṭṭham-, B^d chaṭṭhamagā-. ¹⁴ B^d alabhantiyā. ¹⁵ C^k omits va-.

¹⁶ C^k B^d nātibhīti. ¹⁷ B^d dāmāya. ¹⁸ B^d assāsetvāna. ¹⁹ C^k āg-.

9. Tato so naḷiniṅ¹ gantvā sītaṃ kuṅjarasevitaṃ
soṇḍāya udakam āhatvā² mātaraṃ abhisīncathā³ 'ti. 9.

So kira nāgo bandhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārājā'⁴ 'ti ovādaṃ datvā mahi-
5 janena gandhamālādīhi pūjyamāno nagarā nikkhamitvā tadsahe va taṃ paduma-
saraṃ patvā 'mama mātaraṃ gocaraṃ gāhāpetvā va sayāṃ gaṇhissāmīti'⁵ bahum
bhisamuḷālaṃ⁶ ādāya soṇḍapūraṃ udakam gahetvā gubhālenato nikkhamitvā
gubhāvāre nisinnāya mātu⁷ santikaṃ gantvā sattāhaṃ nirāharātāya mātu
sarīraṃ⁸ phassaṇapāṭilābhattham⁹ upari udakam sīnci. Tam atthaṃ āvikaronto
10 S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātāpi⁷ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
tī⁸ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto.

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Utṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedehena¹¹ yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhaṃ ti āgato te ahaṃ, vedehena¹¹ 'ti nāpasampan-
20 nena¹², yasassinā ti mahāparivārena, tena rañña maṅgalahatthibhāvāya gahito
pi ahaṃ mutto idāni tava santikaṃ āgato, utṭhehi gocaraṃ gaṇhāhīti.

Sā¹³ rañño anumodanaṃ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṃ jīvatu so rājā Kāsinaṃ raṭṭhavaddhano¹⁴
yo me puttaṃ amocesi¹⁵ sadā vaddhāpacāyikan¹⁶ ti. 12

25 Rājā¹⁷ B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṃ
māpetvā B-assa ca mātu c' assa¹⁸ nibaddhavattam¹⁹ paṭṭha-
pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^o nali-. ² C^o āhattha, C^o āhatva, B^d āharitvā, B^o -kaṃ gahetvā. ³ B^d mū-, C^o -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^o -ttaṃ, B^d samphassaṇapāṭilā-
bhattam. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS.- ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā.
¹¹ C^o vedena. ¹² C^o nānās-, C^o nānas-, B^o kātis-. ¹³ B^d adds tuṭṭhamānasā.
¹⁴ B^d -vaddhano. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^o mātuc-
cassa, C^o mātussa ca, B^d mātuyā cassa. ¹⁹ C^o nibaṇḍavattam.

katvā Karandakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmim̄ pana
 ṭhāne Himavantato otarivā pañcasatā isayo vasiṃsu, tam̄
 vattam³ tesam̄ adāsi. Rājā B-assa samānarūpam̄ silāpaṭimam̄⁴
 kāretvā mahāsakkāram̄ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṃ-
 vaccharam̄ sannipatitvā hatthimahaṃ nāma kariṃsu. 5

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātiposaka-
 bhikkhu⁵ sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahoṣi⁶,
 hatthini Mahāmāyā devī⁷, mātiposakanāgo⁸ pana aham evā“⁹ ti.
 Mātiposakajātakaṃ.

2. Junḥajātaka.

10

Suṇohi mayham̄ vacanam̄ janindā 'ti. Idam̄ S. J. v
 Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyam̄ hi⁹ visativas-
 sāni Bhagavato anibaddhaupaṭṭhākā ahesum̄, ekadā thero Nāgasamālo
 ekado Nāgito¹⁰ Upavāno¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹³ Sāgalo¹³ ekadā
 Meghiyo Bhagavantam̄ upaṭṭhahi¹⁴. Ath' ekadivasam̄ Bhagavā bhik- 15
 khū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū
 'iminā maggena gacchāmā' ti vutte aññena gacchanti, ekacce may-
 ham̄ pattacīvaram̄ bhūmiyam̄ nikkhipanti, nibaddhaupaṭṭhākam me¹⁵
 ekam̄ bhikkhum̄ jānāthā“¹⁶ ti. „Bhante aham̄ upaṭṭhahissāmi aham̄
 upaṭṭhahissāmīti“¹⁷ sirasi añjalim̄ katvā uṭṭhite Sāriputtatherādayo „tun- 20
 hākam̄ patthanā¹⁶ mattakam̄ pattā¹⁷, alan“ ti paṭikkhipi¹⁶. Tato
 bhikkhū Ānandattheram̄ „tvam̄ āvuso upaṭṭhākapaṭṭhānam̄ yācā¹⁹“ ti
 āhamsu. Thero²⁰ „sace me²¹ Bhagavā attanā laddham²² cīvaram̄ na
 dassati piṇḍapātāṃ na dassati ekagandhakuṭiyam̄ vasitum̄ na dassati
 mam̄ gahetvā nimantanam̄ na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
 gahitam²² nimantanam̄ gamissati sac' āham²⁴ tiroraṭṭhā tirojanapadā
 Bhagavantam̄ daṭṭhum̄ āgataparisaṃ āgatakkhaṇe yeva dassetum̄

¹ B^d kadaṇḍaka. ² C^s -desam̄, B^d assamasapadam̄nam̄. ³ C^s vaddham̄ i. e. vaṭṭam̄. ⁴ C^k silāyapa-. ⁵ B^d mātu-. ⁶ B^d adds pāpapuriso devadatto ahoṣi hatthacariyo sārīputto ahoṣi mātā. ⁷ B^d omits devī. ⁸ B^d mātiposakahatthi. ⁹ B^d -yañhi. ¹⁰ B^d nābhito ekadā. ¹¹ C^s -no, B^d adds ekadā. ¹² B^d adds ekadā. ¹³ B^d sāgato. ¹⁴ C^s -hiṃsu. ¹⁵ B^d marū. ¹⁶ C^s -narū. ¹⁷ C^k patvā. ¹⁸ C^k pari-. ¹⁹ B^d yācāhī. ²⁰ C^s add me. ²¹ B^d add bhante. ²² B^d laddha. ²³ C^k -ta. ²⁴ B^d saceham̄.

labhissāmi yadā me kamkhā uppajjati tasmim̄ khañe¹ Bhagavantam
 upasamkamitum labhissāmi sace yam̄ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammam̄ katheti² tam̄ āgantvā mayham̄ kathessati ev'āham³ Bha-
 5 gavantam̄ upatthahissāmīti⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁵ āyā-
 canā ti⁵ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcavāsativassāni⁶ nibaddhaupatthāko ahoṣi. So pañcasu thānesu⁷
 etadagge thapanam̄ patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahetu-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā⁸ tithavāsasampadā yonisomanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹⁰ santike aṭṭha vare dāyajjam̄ labhitvā Buddhasāsane
 pañnāto gaganamajjhe¹¹ cando viya pākaṭo ahoṣi. Ath' ekadivasam̄¹²
 dhammasabhāyam̄ katham̄ samuṭṭhāpesum̄: „āvuso Tathāgato Ānandat-
 theram̄ varadānena santappesīti¹³. Satthā āgantvā „kāya nu' ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte
 15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham¹³ Anandaṃ varena santappesim̄,
 pubbe p' āham̄ yam̄ yam̄ esa yāci tam̄ tam̄ adāsim̄ evā¹³ 'ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṅhakumāro nāma Takka-
 silāyam̄ sippam̄ uggahetvā ācariyassa anuyogaṃ datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānam̄
 vegena gacchanto aññataram̄ brāhmaṇam̄ bhikkham̄ caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam̄ gacchantam̄ apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātim̄ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kāruṇṇena nivattitvā tam̄ hatthe gahetvā utthāpesi¹⁴.
 25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanam̄ bhinnam̄, bhatta-
 mūlam̄ me dehīti¹⁴ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' āham̄ tava
 bhattamūlam̄ dātum̄ na sakkomi, aham̄ kho pana Kāsirañño
 putto Juṅhakumāro nāma, mayi rajje paṭiṭṭhite āgantvā mam̄
 dhanam̄ yāceyyāsīti¹⁴ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam̄ vanditvā
 30 Bārāṇasim̄ gantvā pitu sippam̄ dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam̄ pi nam̄ passissāmīti¹⁴ rajje abhisiñci.

¹ B^d adds yeva. ² B^d -thessati. ³ B^d -hantam̄. ⁴ C^k B^d omit ca. ⁵ C^k
 -nānīti. ⁶ B^d vassādīni. ⁷ B^d adds te. ⁸ C^k atthattapaṭi-. ⁹ C^k tattha-
 B^d titha-. ¹⁰ C^k buddhānam̄. ¹¹ B^d -ṇa-. ¹² B^d add bhikkhū. ¹³ C^k
 pahan. ¹⁴ C^k upatthā-.

So Junḥarājā nāma hutvā dhammena rajjaṃ kāresi. Brāhmaṇo tam pavattim sutvā „idāni mama bhattamūlaṃ āharissāmīti”¹ Bārāpasim gantvā rājānaṃ alaṃkatanagaraṃ padakkhiṇaṃ karontam eva disvā ekasmiṃ unnatapadese² ṭhito hatthaṃ pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo tena adiṭṭhabhāvaṃ ñatvā kathaṃ samuṭṭhapento paṭṭhamāṃ gātham āha :

1. Suṇohi mayhaṃ vacanam janinda,
atthena Junḥ' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne
gantabbam āhu dipadāna⁴ setṭhā 'ti. 13. 10

Tattha Junḥamhīti mahārāja tayi Junḥambī ahaṃ eken⁵ atthena idhānupatto, na nikkāraṇā idhāgato⁶ 'mhīti dīpeti, addhike ti addhānaṃ āgato, gantabbam ti tam addhikam⁷ addhānam āgataṃ yācamānaṃ brāhmaṇaṃ anoloketvā va gantabbam ti paṇḍitā na āhu na kathentīti. 15

Rājā tassa vacanaṃ sutvā hatthim vajiraṃkusena niggahetvā dutiyaṃ gātham āha :

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi⁸ atthena idhānupatto,
kaṃ vā tvam⁹ atthaṃ mayi patthayāno
idhāgamo¹⁰ brahme tad imḥa brūhīti. 14. 20

Tattha imḥā 'ti codanathe nipāto.

Tatoparaṃ brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-vasena sesagāthā kathitā :

3. Dadāhi me gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹¹ me sādasi¹² dve dadāhi. 15. 25

¹ B^d āharāpessāmīti. ² B^d -ppa-. ³ C^k anikkami, C^s akkami. ⁴ B^d dvi-. ⁵ B^d -na. ⁶ B^d āgāto omitting idh. ⁷ B^d omits addhī-. ⁸ B^d yenāpi. ⁹ C^s tam. ¹⁰ C^s -me, B^d -mā. ¹¹ B^d va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhīmsarūpo,
 mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
 yakkhā va¹ te assavā santi keci,
 atthaṃ vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
 yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
 attham pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
 pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.
6. Paṭhamam imam dassanam jānato me,
 na t' abhijānāmi ito puratthā,
 akkhāhi me pucchito etam atthaṃ,
 kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
7. Gandhārarājassa puramhi ramme
 avasimhase Takkasilāya deva,
 tath' andhakāraṇhi⁶ timisikāyaṃ⁷
 aṃsena aṃsam samaghaṭṭayimha. 19.
8. Te tatha ṭhatvāna ubho janinda
 sārāṇiyam vītisārimha⁸ tatha,
 sā yeva no saṅgati mattam āsi
 tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yādā kadāci manujesu brahme
 samāgamo sappurisenā hoti
 na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
 pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
 pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
 bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
 tathā hi bālā akataṇṇurūpā. 22.
11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
 pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C² ca, B^df nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d atthaṃ si. ⁵ C² ce. ⁶ C² B^d -hī.
⁷ C² B^df timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ B^d va. ¹⁰ C² -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

19. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni,
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe 5
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.
18. Evaṃ sataṃ hoti samecca¹ rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṃ,
tayā hi⁹ me saṅgamo ajja laddho ti. 25. 10

Tattha sādīsīti rūpaṇṇajātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me debhīti attho, bhīm̄sarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasilācāraguṇasaṃkhātāṃ tapokammaṃ athhīti pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthi, assavā ti vacanakārakā⁴
icchiticchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci 15
mama atthaṃ abhijānāsīti pucchati, saṅgatimattan ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīm̄ pubbe mama āsīti vadati, jānato me ti jānantassa mama imaṃ⁶
paṭhamam̄ kataṃ⁶ tava dassanaṃ, na⁷ tābhijānām̄ti⁸ na taṃ abhijānām̄⁹,
eṃisikāyan¹⁰ ti bahalatimīrāya¹¹ rattiyam̄, te, tattha ṭhatvānā¹¹ 'ti te
mayam̄ tasmīm̄ aṃsena aṃsaṃ ghaṭṭitaṭṭhāne ṭhatvā, vītisārimha tatthā¹² 'ti 20
tasmīm̄ yeva ṭhāne sārītabbayuttakam̄ katham̄ sārāyimha¹², ahaṃ 'bhikkhābhāja-
naṃ me tayā bhinnam̄. bhattamūlam̄ me dehīti¹³, avacāṃ, tvaṃ 'idān' ahaṃ tava
bhattamūlam̄ dātum̄ na sakkomi, ahaṃ kho pana Kāsirañño putto Juṇhakumāro
nāma, mayi rajje patīṭṭhite āgantvā maṃ dhanam̄ yāceyyāsīti¹⁴ avacā¹⁴ 'ti imaṃ
sārāṇiyam̄ katham̄ karimhā¹⁵ 'ti āha, sā yeva no saṅgati mattamāsīti deva 25
amhākam̄ sā yeva aññamaññaṃ saṅgati mattam̄ āsi ekamuhuttam̄ ahoṣṭi dīpeti,
tato ti tato pana¹⁵ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kam̄ saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṃ
muhuttikasaṅgatiṃ¹⁶ vā cirakālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagūpaṃ vā na
nāsenti, bahum¹⁷ pīti bahukam̄ pi, akataññurūpā ti yasmā¹⁹ bilā aka- 30
taññusabhāvā tasmā tesu bahum¹⁶ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabhāvā¹⁹, etthāpi²⁰ tathā hīti hikāro kāraṇattho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācītam̄²¹ dadanto evam̄ āha, evam̄ satan ti brāhmaṇo

¹ Bds samacca. ² Bc pi. ³ Ck -soyo, Bc -sā. ⁴ Bd -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.
⁶ Bd omits ka-. ⁷ Cks omit na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cc Bd
timt-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bd vītisā-. ¹³ Cks dehītam̄. ¹⁴ Cks idam̄. ¹⁵ Bd
adds tam̄. ¹⁶ Cks -kā. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Ck etthā,
C² etthāti. ²¹ Bd omits yācita.

rañño anumodanañ karonto vadati, satañ¹ sappurisañāñ ekavāram pi samecca² sañgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro³ nipātamattañ, tārakānanā tārakagaṇamajjhe, Kāsi-patīti rājānañ ālapati, idaṃ vuttañ hoti: deva Kāsi-raṭṭhādhipati yathā cando tārakāmajjhe⁴ 'thito tārāgaṇaparivuto paṭipadato⁵
 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūrati tathā ahaṃ pi ajja tayā dinnehi gāma-varādīhi āpūrāmiti, tayā hi⁶ me ti mayā pubbe tayā saddhīm laddho pi saṃgamo aladdho⁷, ajja pana mama manorathassa nippahannattā mayā tayā saha saṃgamo laddho nāma⁸ 'ti, nippahannañ me tayā saddhīm mettaphalañ ti vadati.

Bodhisatto tassa mahantañ yasañ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ Ānandañ vareña santappemi⁸ yevā⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahoṣi, rājā⁹ ahaṃ evā⁹ 'ti. Juṇḥajātakaṃ.

3. Dhammajātakaṃ.

Yasokaro puññakaro hamasmīti. Idaṃ S. J. v. Deva-
 15 dattassa paṭhavipavesanañ¹⁰ ā. k. Dhammasabbhāyāñ¹¹ ka-
 thāñ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatena saddhīm paṭ-
 virujjhivā paṭhaviñ pavivṭṭho“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā“ 'ti pucchivā „imāya nāma“ 'ti
 vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahārañ datvā
 20 paṭhaviñ pavivṭṭho, pubbe pana¹² dhammacakke pahārañ datvā pa-
 ṭhaviñ pavisivā Avīci-parāyano jāto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma
 devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu
 Dhammo dibbalaṃkārapatimaṇḍito dibbañ rathavaram abhi-
 25 ruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsañ¹³ bhujjivā
 attano attano¹⁴ gharadvāre¹⁵ sukhakathāya nisennesu puṇṇa-
 muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu¹⁶ ākāse thatvā „pānā-
 tipātādīhi dasahi akusalakammapathehi viramivā mātupaṭṭhā-
 nadhammañ pitupaṭṭhānadhammañ tividhasucaritadhammañ¹⁷

¹ Ck omite satañ. ² Bđ samacca. ³ Bđ rivakāro. ⁴ Bđ -kānañ ma-. ⁵ Cks paṭipā-. ⁶ Bđ hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bđ aladdho va. ⁸ Bds -esi. ⁹ Bds add pana. ¹⁰ Bđ pathavippa-. ¹¹ Bđ tadā hi dham-. ¹² Bđ pi. ¹³ Bds sāyam bhattañ. ¹⁴ Bđ only one a-. ¹⁵ Bđ -resu. ¹⁶ Bđ -gamajanapadarājadhānīsu. ¹⁷ Bđ -dhamme ca.

pūretha, evaṃ saggaparāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakammaṃpathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo¹ „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena² akusalakammaṃpathe³ samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ Parisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayāṃ Dhammassa, mayāṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā⁴ dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā⁵ mayhaṃ maggaṃ dehīti“ 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Yasokaro puññakaro 'ham asmi
sadatthuto⁶ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggan ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, dutiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḷham āruhitvā
asantasanto balavāham asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggāṃ ahaṃ Dhamma adionapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pātur ahoṣi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggaṃ,

¹ B^d adds pana devaputto. ² B^d adds dasa. ³ C^k adds hi, C^s hi ramitvā. ⁴
B^d okk-. ⁵ C^k okkamitvā. ⁶ C^s -ttato. ⁷ C^k -ttato. ⁸ C^k sadatthato.
⁹ B^d niccaṃ-. ¹⁰ B^d rajjaṃ corr. to da-, C^k vajjaṃ. ¹¹ B^d -nandano. ¹²
B^d te.

- yuddhañ ca no hotu¹ ubhinnam ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbālo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvañ kathañ vijjessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātārūpañ,
na jātārūpena hananti lohañ,
sace Adhammo hañchati⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyañ. 31.
7. Sace tvañ⁵ yuddhabalo⁶ s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggāñ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmīti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesañ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena ṭhitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumbi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahañ Adhammo,
Adhammayānañ rathañ¹² ārūho abhīto balavā kimkāraṇā ajja bho Dhamma
kassaci adinnapubbañ maggañ tuyhañ dammīti¹⁴, pubbe ti¹⁵ paṭhamakappi-
kakāle imasmīñ loke dasakussalakammapaṭhadhammo¹⁶ ca pubbe pātur aho-
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahañ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho
ca porāṇako ca, tvañ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhīti vadati, na pi pāti-
rūpā¹⁸ ti ahañ hi vo¹⁹ n' eva yācanaṃ na patirūpavacanena²⁰ maggāraha-
tāya maggañ dadeyyaṃ, anuvisaṭo²¹ ti ahañ catasso disā catasso anu-
disā ti sabbadisā attano guṇena paṭthaṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuttāhikena,
25 hañchatīti²² hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvañ yuddhabalo
si Adhamma, vaddhā²³ ea garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhañ ime vuddhā²³
ime garupaṇḍitā²⁵ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁶ appiyenāpi
dadanto²⁷ piyena viya te maggañ dadāmīti attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hanjiti, Bd haññati. ⁵ Cks tvañ. ⁶ Ck saddhamma, Bd adhamma. ⁷ Bd guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bd tesaññeva. ¹¹ Bd kathitā. ¹² Bds tavajja dajjanti. ¹³ Cs omits rathañ. ¹⁴ Cs dammī pi, Ck dhammī pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷ Cks omit ca. ¹⁸ Bd patiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bd te. ²⁰ Bd patī- corr. to paṭi-. ²¹ Cks anusaṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bd vuddhā. ²⁴ Bd guru. ²⁵ Bd adds cā ti. ²⁶ Bd viya. ²⁷ Bd anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhaṇe¹ yeva Adhammo rathe²thātuṃ asakkonto avamsiro paṭhaviyaṃ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avīcimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṃ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abhāsi:

8. Idaṃ ca sutvā vacanaṃ Adhammo
avamsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṃ,
ettāvata hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo² yuddhabalaṃ vijetvā
hantvā Adhammaṃ nihanitva³ bhūmyā⁴
pāyāsi vitto⁵ abhiruyha sandanaṃ
maggen' eva atibalo saccaṇikkamo⁶. 34.
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti⁷
yathā Adhammo patito avamsiro. 35.
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatiṃ vajanti⁸
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanaṃ ti. 36.

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṃ tassa vilāpo, so kir' evaṃ vilapanto yeva patitvā paṭhaviṃ pavittṭho, ettāvata ti bhikkhave yāvata paṭhaviṃ pavittṭho tāvata⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṃ Adhammo paṭhaviṃ pavittṭho, adhvāsana-khantibalo taṃ yuddhabalaṃ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṃ nihanitvā pādetvā vittijātāya¹² vitto¹³ attano rathaṃ āruyha maggen' eva saccaṇikkamo¹⁴ tathaparakkamo¹⁵ Dhammadevaputto pāyāsi, asammānitā ti asakkatā, sarīradehaṃ ti imasmiṃ yeva loke sarīrasaṃ-khātaṃ dehaṃ nikkhipitvā, nirayaṃ vajanti¹⁶ yassa pāpappuggalassa ete sakkārāhā¹⁷ gehe asakkatā tathārūpā¹⁸, yathā Adhammo patito avamsiro evaṃ

¹ B^d -kkhaṇe. ² all four MSS. -ti-. ³ B^df vihanetvā. ⁴ B^d -yā corr. to -yaṃ
⁵ C^k E^f citto. ⁶ C^k -kkhāmo. ⁷ B^de^f add te. ⁸ B^df add te. ⁹ B^d ettā-. ¹⁰
B^d adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² C^k vintijānatāya? C^e vittijānatāya,
B^d citta-jātāya. ¹³ B^e citto. ¹⁴ B^de add ti. ¹⁵ C^e tatha- corr. to tathā-.
¹⁶ C^k vajanti. ¹⁷ C^k -rārahā, B^d -rārahe. ¹⁸ C^k adds ti; C^e tathārūpā ti yā-
thārūpā, B^d yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṃsīrā nirayaṃ vajantīti attho, sugatīṃ vajantīti yassa paṇ' ete sakkatā tādīsā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṃ abhiruyha devalokaṃ gato evaṃ sugatīṃ vajanti¹.

S. evaṃ dhammaṃ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhiṃ paṭivirujjhitvā paṭhaviṃ pavitṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahoṣi, paṇḍāpi 'ssa Devadattapaṇḍā
va², Dhammo pana ahaṃ³, paṇḍā⁴ Buddhapaṇḍā yevā“ 'ti, Dham-
ma jāta kaṃ⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idān S. J. v.⁶ ukkaṇṭhitabikkum ā.
k. Vatthuṃ Kusajātaka āvibhavissati. S. pana taṃ bhikkhuṃ āman-
tettvā⁷ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavasena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porānakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjān karentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhiṃ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsiraṭṭhā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahoṣi. So attano deviyo “putte
20 patthethā“ 'ti āha¹². Tadā Bo. Brahmālokā cavitvā tassa¹³
aggamaheṣiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṃ vadḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo¹⁵ ti nāmaṃ
karīṃsu. Kumārassa pādacāraṃ¹⁶ caraṇakāle añño pi satto
Brahmālokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviyā kuc-
35 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṃ karīṃsu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattim

¹ B^d -tīti. ² C^s yeva, B^d ca. ³ B^d ahaveva. ⁴ B^d adds pana. ⁵ B^d dham-
madevapputtajā-. ⁶ B^d add ekaṃ. ⁷ B^d omits ā-. ⁸ B^d sīti. ⁹ B^d add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ B^d -to. C^k -te. ¹² B^s aññāpasi, B^d adds
aggamaheṣi pi rañño. vacanaṃ sampaticchitvā tathā akāsi tassā silatejena. ¹³
B^d rañño. ¹⁴ B^d -ismim. ¹⁵ B^d -bhaṭ- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṇ, B^d pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^k -rā. ¹⁸ C^k -ismim. ¹⁹ B^d -bhaṭ. ²⁰
B^d -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-
 dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ allīyi. Rājā
 puttaṃ³ rajje abhisiñcitvā „nāṭakāni 'ssa⁴ paccupaṭṭhāpessāmīti“
 sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen' attho, kilesesu
 cittaṃ me na allīyatīti“ paṭikkhipivā punappuna vuccamāno ⁵
 rattajambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evarūpaṃ itthiṃ
 labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti“⁶ mātāpitunnaṃ pesesi. Te
 taṃ suvaṇṇarūpakaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathā-
 rūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa
 santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁷ abhibhavivā aṭṭhāsi. ¹⁰
 Atha tesam⁸ anicchamānānaṃ nēva vemātikabhaginiṃ Udaya-
 bhaddhakumārīṃ⁹ aggamaheṣiṃ katvā B-am rajje abhisiñcimsu.
 Te¹⁰ pana dve pi brahmacariyavāsam eva vasiṃsu. Aparabhāge
 mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho¹¹ ekagabbhe
 vasamaṇāpi lobhasena indriyāni bhinditvā aññamaññaṃ na ¹⁵
 olokesuṃ, api¹² kho pana „yo amhesu paṭhamataraṃ kālaṃ
 karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā 'asukatṭhāne nibbatto
 'smīti' ārocetū“ 'ti saṅgaram¹³ akaṃsu. Atha kho B. abhisekato
 sattavassasataccayena kālam akāsi. Añño rājā nāhosi, Udaya-
 bhaddāya eva¹⁴ āpā pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsimsu. B. ²⁰
 pi Tāvatisabhavane Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya satta-
 haṃ anussarituṃ nāsakkhi. Iti so manussagaṇanāya satta-
 vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītaraṃ¹⁵
 dhanena vīmaṇsitvā sīhanādaṃ nadāpetvā¹⁶ dhammaṃ desetvā
 saṅgaram¹⁷ mocetvā āgamissāmīti“ cintesi. Tadā kira manus- ²⁵
 sānaṃ dasavassasahassāyukālo ahosi¹⁸. Rājadhītā¹⁹ taṃ di-
 vasaṃ rattibhāge supihitesu²⁰ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-
 bhūmakapāsādaratale²¹ alaṃkatasirigabbhe ekikā²² niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāniṣsa corr. to -kāpiṣsa.

⁵ Bā sampaṭi-. ⁶ Bā -rūpakaṃ. ⁷ Bā nesam. ⁸ Ck udayaku-. ⁹ Bā
 adds pi. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭam-.

¹⁴ Bā naṭā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihi-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano sīlaṃ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṃ
ekam suvaṇṇapātiṃ ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha :

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsādam āruya aninditaṅgi,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattim ubhayo vasemā 'ti. 37.

10 Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti suṭṭhūḥapitaūrū iriyā-
patham saṅghapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsīti vuttam hoti, aninditaṅgi
pādantato yāva kesantā¹ aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinna-
ranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnaraṇam
nettasadisēhi cakkhūhi samannāgate, ime karattin ti imam ekarattim ajja imas-
sim alaṅkatasayanagabbhe ekato vaseyyamā 'ti yācāti.

- 15 Tato rājadhitā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkiṇṇantaraparikhāṃ² daḥhamatṭālakotṭhakaṃ³
 rakkhitam khaggahatthehi duppavesam idam puram. 38.
 a. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkiṇṇantaraparikhāṃ⁶ ti idam dvādasayojanikam Suru-
dhanapuram antarantarā udakaparikhānam kaddamaparikhānam sukka-
parikhānam⁷ ca ukkiṇṇattā⁸ ukkiṇṇantaraparikhāṃ⁹, daḥhamatṭālakotṭhakaṃ¹⁰
ti thirehi atṭālakehi dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehi ti
āvudhahatthehi dasahi yodhasahasēhi rakkhitam, duppavesam idam puram
25 ti idam sakalapuram pi tassa anto māpitaṃ mayham nivāsapuram¹¹ pi ubba-
yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo ca¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
ṇassa vā yobbanappattassa vā thāmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantam
pi paṇṇākāram gahetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgamaṃ ti
atha tvaṃ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamaṃ¹⁴ icchasi¹⁵.

- 30 Atha Sakko catuttham gātham āha :

¹ Bḍ kesaggā. ² Ck ukkin-, Bḍ okkiṇṇ-, Bf okki-. ³ Bḍ daḥha atṭā-. ⁴ Bḍ
yūдино, Bf yuddhino. ⁵ Ck va, Bḍ vā. ⁶ Cḥ ukkin-, Bḍ okkiṇṇ-. ⁷ Ck
sukka-. ⁸ Cḥ ukkinna-, Bḍ ukkiṇṇa-. ⁹ Bḍ ukk-. ¹⁰ Bḍ daḥha atṭā-
¹¹ Bḍ -sanapu-. ¹² Bḍ -yampi. ¹³ Cḥ Bḍ vā. ¹⁴ Bḍ saṅgamaṃ. ¹⁵ Bḍ -siti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikaṃ¹,
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, puṇṇakaṃsaṃ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
vena⁴ idhāgato, tvaṃ aḷḷa maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapuṇṇaṃ⁶ suvaṇṇapātīṃ⁷ dadāmiṃti. 5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamaṃ gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjitthā 'ti. 41. 10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha aṭṭhāsi, na me tayā ābha-
tena⁸ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ thānaṃ punar āvajjitthā
'ti.

So tassā sīhanādaṃ sutvā aṭṭhavā gatasadiso hutvā tat- 15
th' ev' antarāhito¹⁰ aṭṭhāsi. So punadivase tāyaṃ ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātīṃ ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmaḷhogināṃ
yaṃhetu sattaṃ visamaṃ caranti¹³ 20
mā taṃ ratiṃ jiyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kaṃsapūraṃ ti. 42.

Tass' attho: bhaddo rājadhīte yā eṣā kāmaḷhogisattānaṃ¹⁵ rati sumethu-
naṃ¹⁶ kāmarati nāma uttamarati yassā ratiyā¹⁷ kāraṇā sattaṃ kāyaduocaritādīvi-
samaṃ caranti taṃ ratiṃ tvaṃ bhaddo sucimhite maṇāpahasite mā jiyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātīṃ
āharīṃ aḷḷa rūpiyapātīṃ¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātīṃ suvaṇṇapūraṃ dadāmiṃti.

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto punap-
punāgamissati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmiṃti“ sā kiñci

¹ B^d tavantike, B^f bbavantike. ² B^d nandas-a, B^f nandassu. ³ B^d omits ev. ⁴ B^d devatānu-. ⁵ C^k mama. ⁶ C^k -kaṃ-, C^s suvaṇṇamāsakapuṇṇa. ⁷ C^s svaṇ-
⁸ C^k āha-, B^d āga-. ⁹ C^k B^d va. ¹⁰ B^d tattheva an-. ¹¹ B^d omits sā. ¹² B^d
-ma, B^f -maṃ. ¹³ B^d varanti. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ B^d -gīnaṃ satt-. ¹⁶ B^d -na,
C^k ratisumethūnaṃ. ¹⁷ B^d dutiyā. ¹⁸ B^d adds suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ nātvā tatth' ev'
 antarahito² tthatvā³ punadivase tāyam eva velāya lohapātim
 kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁴ maṃ kāmaratiyā santappehi,
 imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātim dassāmīti“ āha. Tam
 5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijbhapayam⁵ dhanena
 ukkamsatī yattha karoti chandaṃ,
 vipaccanīko tava devadhammo
 paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṃ jaḷo, naro hi nāma nārīṃ kilēsaratikāraṇā
 dhanena nijbhāpento saññāpento yattha nārīyā chandaṃ karoti tam ukkamsatī
 vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobhetī, tuyhaṃ paṇ' eso devasabhāvo
 vipaccanīko, tvaṃ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇa-
 15 pūraṃ suvaṇṇapātim āharitvā dutiyadivase⁶ rūpiyapātim tatiyadivase kahāpaṇa-
 pūraṃ lohapātim āhasatī.

Tam sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇiyo,
 na niratthakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvaṃ āyunaṃ vā vaṇṇena
 vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyam,
 tvaṃ pana parihāyas' eva, tenāham pi dhanam parihāpemi“
 20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyuni ca vaṇṇaṃ ca manussaloke
 nihiyyati manujānaṃ sugatte,
 ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyhaṃ
 nihiyyati, jīṇatarāsi ajja. 44.

95 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaputti yasassini
 hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānam accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvaṃ vayasā¹² rājaputti sumedhase
 brahmacariyam careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

Tattha nihiyyatīti parissāvane āsittaudakam viya parihāyatī, manussa-
 30 lokaemim hi sattā jīvītena vaṇṇena cakkhupasādādhīti diṇe diṇe parihāyant' eva¹³,

¹ B^o skatana-, C^o akathata-, B^d akathita-. ² B^d tattheva an-. ³ B^d hutvā. ⁴
 B^d adds tvaṃ. ⁵ B^d/ nijjhā-. B^o niṭṭhā-. ⁶ B^d adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B^d sakko.
⁸ C^k -rī. ⁹ B^d nāmemi. ¹⁰ C^k -ne. ¹¹ B^d va. ¹² C^k vasaṃ. ¹³ C^k -yateva.

inṇatarāsi⁵ jātā, evaṃ me ti tiṭṭhatu hiyo ca paramaho⁶ ca, ajj' eva pana may-
ham evaṃ pekkhamānassa⁷ pekkhamānass' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo aho-
rattānam accaye ti ito paṭṭhāya pana⁸ rattimdivesu vītvattesu ahorattānam
accayena apanṇattikabhāvam eva gamissasīti⁹ dasseti, iminā cā¹⁰ 'ti tasmā
bhadde sace tvaṃ iminā va vayena¹¹ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarāya avilutte
yeva seṭṭhacariyaṃ careyyāsi¹² pabbajitvā samanadhammaṃ kareyyāsi¹³ bhiyyo
vaṇṇavati siyā¹⁴ atīrekataravaṇṇā¹⁵ bhaveyyāsi.

Tato rājadhītā itaraṃ gātham āha:

11. Devā na jīranti¹⁶ yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
kathaṃ na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasamkhāto deho devānaṃ sarīraṃ kathaṃ na
jīraṃ, idam ahaṃ¹⁹ pucchāmi vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti, 20
suve suve bhiyyataro va tesam
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīrantā²⁰ rūpeṇa vaṇṇena
bhogena cakkhupasādādhī ca jīraṃ na evaṃ devā, tesam²¹ gattesu valiyo pi
na santi, maṭṭhakañcanaṇapattam eva vaṇṇasarīraṃ²² hoti, suve suve ti divase 25
divase, bhiyyataro vā 'ti atīrekataro va tesam 'dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
bhogā honti, manussesu hi²³ rūpaparihāni²⁴ ciraṇābhāvassa²⁵ sakkhī, devesu²⁶
atīrekarūpasampatti atīrekarivārasampatti ca²⁷, evaṃ aparihānadhammo nāma²⁸

¹ Cks -u. ² Bđ -ampi. ³ Bđ adds va. ⁴ Bđ adds tattheva. ⁵ Bđ -rāpi. ⁶
Bđ parato ⁷ Bđ omits pe-. ⁸ Bđ omits pa-. ⁹ Ck -tīti. Bđ bhavissatīti. ¹⁰
Bđ vā. ¹¹ Cks upāyena. ¹² Bđ vadeyyāsi. ¹³ Bđ -sīti. ¹⁴ Bđ adds ti. ¹⁵
Bđ -, Cks -tarā-. ¹⁶ Cks jīyanti, Bđ jīnanti, Bf jīraṃti. ¹⁷ Bđ -vaṃ. ¹⁸ Cks -nu.
¹⁹ Bđ idam ahaṃ taṃ. ²⁰ Ck -ti. ²¹ Bđ adds hi. ²² so Cks; Bđ maṭṭhakañcanaṇapatta-
vevayamevasarīraṃ. ²³ C' bhī. ²⁴ C' rūpa-, Bđ rūpaṃ-. ²⁵ Bđ ciraṃjāti-. ²⁶
Bđ pasakkhī-. ²⁷ Bđ adds hoti. ²⁸ Bđ nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihānīyasabbhāvā
manussalokā mucchitvā³ aparihānīyasabbhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasāti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ puc-
chantī⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 18. Kim sū 'dha bhītā janatā anekā,
 maggo ca nekāyatanam⁶ pavutto,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
 katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kim sū dha bhītā ti devarāja ayam khattiyādibhedā anekā
10 janatā kimbhītā kassa⁷ bhayena parihānīyasabbhāvā⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchattī pucchati, maggo⁹ ti devalokagāmiṃmaggo, idha paṇa kin ti āharitvā
ko ti pucchā kātābbā, ayam h ettha attho: nekatitthāyatauavasena¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmiṃ magge ṭhito na bhāyati.

- 15 Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

14. Vācaṃ manaṃ ca paṇḍhāya sammā
 kāyena pāpāni akubbamāno
 bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
 saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṅhavāco (III. ²⁶²/₂₁)
 etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammāpathe samādāya vattanto bahū aṇṇapāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
25 nāgato muducitto dānasāṃvibhāgatāya¹⁴ saṃvibhāgī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesāṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭavacanatāya¹⁸
saṅhavāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsīmhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyati.

¹ B^d appatvā. ² B^d -jāhi. ³ B^d cavitvā. ⁴ B^d add tassa, ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ C^k -yatānaṃ, B^d -kāyanaṃ. ⁷ B^d kissa. ⁸ C^k addo nu. ⁹ B^d kim
ma-. ¹⁰ C^k nekā-, B^d anekā-. ¹¹ B^d addo ca. ¹² B^d bahunna-. ¹³ C^k ta.
¹⁴ C^k -bhāgaratāya, B^d -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ C^k -gi. ¹⁶ B^d caranti. ¹⁷ C^k -ga-,
C^d -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ C^d maṭṭha-, B^d maṭṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhitā¹ tassa vacanaṃ sutvā thutiṃ karontī²
itaraṃ gātham āha:

13. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
uḷāravaṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitāro [puttake anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, 5
uḷāravaṇṇa⁴ sobhaggappattarūpa⁵ ko nu si tvan ti⁶ accuggatasarīro⁷ ti.

Tato B. itaraṃ gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabhavē tava sāmiko Udayo nāma 10
Tāvatiṃsabhavane Sakko hutvā nibbatta, idhāgacchanta na kilesavasenāgato, taṃ
vimaṃsitvā¹⁰ pana saṅgaraṃ¹¹ mocessamīti saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmantevā gacchāmi, mutto 'smi tava saṅ-
garā¹¹ ti.

Rājadhitā assasitvā¹² „sāmi, tvaṃ Udayabhaddarājā“ ti as- 15
suhārāya pavattamānāya¹³ „ahaṃ tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumbhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“ 'ti vatvā itaraṃ gātham āha:

17. Sace kho tvaṃ Udayo si¹⁵ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. 20

Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatā¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
ṭhānaṃ n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijjyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. 25

19. Kasinā¹⁹ paṭhavī dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
taṃ cāpi jahāti avītarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ B^d adds taṃ. ² all three MSS. - ti ³ C^s -am. ⁴ C^s -am. ⁵ B^s -paṃ ⁶
B^d asi. ⁷ B^d tvaṃ evaṃ. ⁸ C^{ks} -rā. ⁹ C^s -ratthā, B^d saṅkarattā. ¹⁰ B^d adds
ca. ¹¹ B^d saṅka-. ¹² C^{ks} assā-, B^d assāsetvā. ¹³ B^d -dhārā - - mānā.
¹⁴ B^d -ehi. ¹⁵ C^{ks} omit si. ¹⁶ C^s saṅgaratthā. B^d saṅgarathā. ¹⁷ B^d adds
mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. -ti. ¹⁹ C^{ks} kasinā.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kitā
te cāpi jahanti aññamaññam,
Udaye mā pamāda, carassu dhammañ. 56.
21. Kāyo parabhojanan ti nātva
saṃsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.

Tattha adhipatattī ativiya patati sīgham atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi
10 tividho pi, khaṇo⁴ tathēva⁵ 'ti uppādatthitibhaṅgkhaṇo pi tath' eva adhi-
patatī⁶, ubhayenāpi⁷ bhadde imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāro nāma sīghasotanaḍi⁸
viya anivattanto sīgham atikkamatī⁹ dasseti, ṭhānaṃ natthīti uppannessaṃ-
khārā¹⁰ abhijjivā tittāntū 'ti patthanāya pi tesam ṭhānaṃ nāma n' atthi, evaṃ
ekamsen eva Buddhāṃ Bhagavantaṃ ādīm katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṃ
15 maraṇaṃ, addhuvāṃ jīvitān ti evaṃ maraṇasatiṃ bhāvehiṭi dipeti, pari jīyatīti
idam suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ jīrat' eva, evaṃ jānāhi, māpa mā dā 'ti tasmā tvaṃ
Udayabhaddhe mā pamādaṃ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammāpathadhammaṃ
carāhīti, ka siṇā tīsakalā, ekass' evā ti yadi ekass' eva rañño va tasmīm ekasmīm
ñeva¹¹ anaññadhīnā¹² assa, tam cāpi¹³ jahāti avītarāgo ti taṇhāvasiko puggalo
20 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avītarāgo va tam vijahati, evaṃ taṇhāya
apūraṇīyabhāvaṃ¹⁴ jānāhīti dipeti, te vāpīti mātā puttāṃ putto mātaraṃ
pitā puttāṃ putto pitaraṃ bhātā bhaginīm bhaginī bhātaraṃ bhariyā sāmīkaṃ
sāmīko bhariyan ti ete aññamaññaṃ jahanti¹⁵, nānā honti, evaṃ sattānaṃ
vinābhāvaṃ jānāhīti dipeti, parabhojanan ti vividhānaṃ kākādīnaṃ parasat-
25 tānaṃ bhojanam, ittaravāso ti yā esā imasmīm saṃsāre manussabhūtā sugatī¹⁷
ca tiracchānabhūtā duggatī¹⁷ ca etaṃ ubhayam pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṃ, imesaṃ sattānaṃ nānāṭhānato ḡgantvā ekaḥ
ṭhāne saṃgāmo paritto, ime sattā appakam eva kīlaṃ ekato vasanti, tasmā
appamattā hohīti.

30 Evam M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhammaka-
thāya pasāditvā thutīm karonti¹⁸ osānagātham āha:

¹ Cks omit ca. ² Bđ cāpi, Bf bhariyāpi. ³ Bđ -tiṅca. ⁴ Bđ si. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bđ atī. ⁷ Cks udayenā ti. ⁸ Bđ -sotā-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Bđ -nā-. ¹¹ Bđ omits va, ¹² Bđ yeva. ¹³ Ck amñadhīta corr. to anamñadhīta, Bđ avinā, C^o ataññevadhīta. ¹⁴ Cks vāpi, Bđ tathāpi in the place of tam cāpi. ¹⁵ Cks āp-
¹⁶ Bđ paja-. ¹⁷ Cks -tiyañ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

99. Sādhū bhāsat' ayaṃ' yakkho: appaṃ maccāna jivitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiṃ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu 'ti² appaṃ maccāna jivitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarājā
sādhū bhāsati, kimkāraṇa: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādarahitaṃ parittaṇ 5
ca na bahukaṃ ittarakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi³ samānaṃ dīghakālaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhaveyya vaṭṭeyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vaṭṭadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannitaṃ⁸, sāhan ti sā ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiṃratṭhaṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmiti āha. 10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva gāto. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇiye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvātimsabhavane B-assa pādapariārikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammadesanaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājadhitā
Rāhulamātā ahoṣi, Sakko pana aham evā“ 'ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahaṃ ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyakā
Tathāgatassa dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesum,
sabbaṃ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretabbaṃ. Bhagavato ānattiyā
panāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane 25
nisiditvā anodissakaṃ katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ 'ti avatvā
sabbasaṅgāhikavāsen' eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppānuppannā¹² kilesā niggahetabbā va¹³, porāṇa-
kaṇḍitā anuppanne Buddhe kilese niggahetvā paccekabodhiñāṇaṃ¹⁴
pattā“ ti vatvā a. ā.: 30

¹ Ck -sathayam, Cs -satatiyam, Bdf -satiyam. ² Bd adds bhaddo. ³ Bd omits
pl. ⁴ Bd adds ca. ⁵ Cks vaddheyya. ⁶ Cks vaddha-. ⁷ Bd -yuttaṃ. ⁸ Bd
-nīhitaṃ. ⁹ Bd kāsikara-. ¹⁰ Cks chaḍḍhe-. ¹¹ Bd anto. ¹² Bd uppanna. ¹³
Bd omits va. ¹⁴ Bd -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyakā¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsitakāle āgantvā pāṇiyāṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyāṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyam araññā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpāṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayāṃ taṇhā vaḍḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggāṇhissāmīti“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 atṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāma“ ti āha. „Gaccha tvāṃ, mama gharena
 kiccaṃ n’ atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁶ hontīti“. „Atha⁷ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavaśanā⁸ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ⁹ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekaṃsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹⁰ ṭhapitam eva, bhama-
 ravaṇṇo mattikāpatto¹¹ vāmaṃsakūṭe¹² laggito va ahoṣi, so
 ākāsē ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsīgāme¹³ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinna ekaṃ purisaṃ attano bhariyāṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayāṃ me lobho vaḍḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vaḍḍhetvā pacceka-
 bodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāsē ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ Bḍ -yā. ² C^k khothetvā, C^o koṭṭetvā. ³ Bḍ adds so. ⁴ Bḍ -laddhagūṇaṃ.
⁵ C^k -jjento. ⁶ Bḍ has added na. ⁷ Bḍ adds naṃ. ⁸ Bḍ vatthaniva-.
 Bḍ -pa-. ¹⁰ Bḍ aṃsakūṭe. ¹¹ Bḍ -ka-. ¹² Bḍ vāma aṃ-. ¹³ Bḍ kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigāmvāsino¹ yeva
 dve pitāputtā ekato maggaṃ paṭipajjimsu, aṭavimukhe
 va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhitvā puttaṃ gahetvā
 „dhanāṃ āharitvā tava puttaṃ gaṇhā“ i pitaraṃ vissaj-
 jenti, dve bhātaro labhitvā kaniṭṭhaṃ gahetvā jeṭṭhaṃ 5
 vissajjenti, ācariyantevāsike labhitvā ācariyaṃ gahetvā
 antevāsikaṃ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanāṃ
 āharitvā ācariyaṃ gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tatha
 corānaṃ ṭhitabhāvaṃ ūtvā „tvam maṃ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
 aham pi taṃ⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmi“ katikaṃ katvā corehi 10
 gahitakāle „tumhe aññamaññaṃ kiṃ hothā“ ‘ti puṭṭhā „na
 kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṃ karimsu. Tesu aṭavito
 nikkhamitvā sāyaṃ nahāyivā⁵ ṭhitesu putto attano sīlaṃ
 sodhento taṃ musāvādaṃ disvā „idaṃ pāpaṃ vaḍḍhamānaṃ
 maṃ apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmi“ 15
 vipassanaṃ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse
 ṭhito pitu dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
 Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmaḥojako māghātaṃ kārapesi,
 atha naṃ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
 mayaṃ migasūkarādayo māretvā yakkhānaṃ balikammaṃ
 karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṃ pubbekaraṇa-
 niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahuṃ pāṇātipātama
 akaṃsu. So bahuṃ macchamaṃsaṃ disvā „ime manussā
 ettake pāṇe mārentā maṃ’ ekassa⁸ vacanena mārayimsu“ ‘ti
 kukkucāṃ katvā vātapānaṃ nissāya ṭhitako va vipassanaṃ 25
 vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito⁹
 dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
 pi Kāsiratṭhe¹⁰ yeva gāmaḥojako majjavikkayaṃ vāretvā
 „sāmi, pubbe imasmiṃ kāle surāchano¹¹ nāma hoti, kiṃ
 karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹² “tumhākaṃ porāṇakaniyāmen’ 30

¹ Bđ aparo pi kāsikagā-. ² Bđ ca. ³ Cks mama. ⁴ Bđ omits taṃ. ⁵ Bđ -yitā.

⁶ Bđ aparo pi kāsikagāme. ⁷ Bđ adds ca. ⁸ Bđ mamevekassa. ⁹ Bđ adds va.

¹⁰ Bđ kāsikara-. ¹¹ Ck -chano, C^o -pāṇo. ¹² Bđ -o.

karothā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
 kalahaṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
 chinditvā bahudaṇḍe bajjhimsu. Gāmaḥojako te disvā
 5 ti so ettakena kukkucchaṃ katvā² vipassanaṃ vaḍḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
 ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandaṃulakapabthāraṃ eva gato.
 Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārathāya Bārāṇasi-
 dvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikehi³ abhikkamādhi
 10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇimsu. Rājā te disvā va
 pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁴ pāde dhovitvā
 gandhatelena makkhetvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena
 parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumhākaṃ paṭhama-
 vaye pabbajjā 'sobhati, imasmiṃ vaye pabbajjantā kāmesu
 15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
 tassa kathentā⁵

1. Mitto mittassa pāṇīyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
- 20 2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitarāṃ me mahārāja corā agaṇhuṃ kānane,
 tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākarim,
 25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāṇātipātā akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
 tes' āhaṃ samanūñāsīm,
 tena pacchā vijigucchim -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
 30 bahunnaṃ te anattāya majjapānaṃ akappayum,

¹ Bd bhañjtvā. ² Cks anu-. ³ Bd adds vātapānaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C^s p^a-. ⁵ Bd -setvā. ⁶ Bd adds gāthamāhamsu. ⁷ Cks -jīyaṃ, Bd -jīsaṃ. ⁸ Bd^f upapajj-.

tes' āham samanūñāsīm,
 tena pacchā vijigucchim tam pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahan ti 63.
 imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
 pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutim akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti 'mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
 mittassa santakaṃ pāṇiyam iminā nāma niyāmena paribbuñjīm, tasmā ti
 yasāṃ puthujjanā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā aham pi, mā puna akaraṃ
 pāpaṃ ti tam pāpaṃ ārammaṇaṃ katvā pabbajito 'mhīti, chando ti mahārāja 10
 iminā nāma niyāmena mama paraḍaraṃ dīsvā kāme chando uppajji, agaṇ hun
 ti gaṇhimsu², jānaṃ ti tesam corānaṃ ahaṃ⁴ kin te ayaṃ⁵ hotīti pucchite⁶
 jānanto yeva na kiñci hotīti aññiathā vyākāsi, somayāge ti navachande uttāhite
 somayāgaṃ nāma yakkhabalim⁷ karimsu, tasmim upaṭṭhite, samanūñāsīn ti
 samanūñāsiṃ, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm surāṃ ca pup- 15
 phāsavādimerayaṃ ca pakkamadhu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
 paṭhamāsuṇo ti ye no⁹ gāme janā¹⁰ paṭhamam evarūpā āsum ahesum,
 bahunnaṃ te ti te ekadivasaṃ ekasimim chaṇe¹¹ patte bahunnaṃ anathāya
 majjapānaṃ kappayimsu¹².

Rājā tesam dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake 20
 ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
 anumodanaṃ katvā tath' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
 vatthukāmesu viratto anapekho¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhūñjitvā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto uttāhāya
 sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyam kaṣiṇaparikkammaṃ 25
 katvā jhānaṃ nibbatesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake
 ye aham¹⁶ patisevanto na labhim tādīsaṃ sukhaṃ ti 64.
 gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti babupaccāmitte, ye han¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
 eva vā pāṭho, tādīsaṃ ti etādīsaṃ kilesarahitaḥānasukhaṃ.

¹ B^d paccekabuddhā imā. ² B^d pāpakammaṃ. ³ B^d ag-. ⁴ B^d ayaṃ. ⁵ B^d
 omīta ayaṃ. ⁶ B^d -to. ⁷ B^d yakkhaṃ-. ⁸ B^d -um. ⁹ C^{ks} yo no, B^d ye janā.
¹⁰ C^{ks} gāmajanā. ¹¹ C^{ks} -ṇo. ¹² B^d ak-. ¹³ B^d -pekkho. ¹⁴ C^{ks} -petvā, ¹⁵ C^{ks}
 -maṃ. ¹⁶ B^d yomāhaṃ, B^f ye ayaṃ. ¹⁷ C^s ye ahan, B^d ye maṃhan. ¹⁸ B^d yo.

Ath' assa aggamahesi "ayam rājā paccekabuddhānam dhammakatham sutvā ukkaṅṭhitarūpo¹ amhehi saddhiṃ akathetvā² sirigabbham pavitṭho, parigaṇhissāmi tāva nan³ ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre ṭhitā raṇṇo kāme⁴ garahantassa udānam sutvā „mahārāja, tvam kāme garahasi, kāmāsukhasadisam nāma sukham n' atthīti⁵ kāme' vaṇṇenti⁶ itaram gātham āha:

7. Mahassādā⁷ sukhā kāmā, n' atthi kāmaram⁸ sukham,
ye kāme patisevanti saggan te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṃ aṇṇam sukham n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbantanti attho.

Tam sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁹ sukham nāma kuto¹⁰, vipariṇāmadukkhā hi¹¹ ete¹² ti garahanto
15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmaram¹⁰ dukham,
ye kāme patisevanti nirayan te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹²
sattiva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

10. Aṅgārānam va jalitam kāsūm sādhiporisam¹⁵
phālam va divasamtattam— kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visam yathā halāhalam telam ukkaṅṭhitam¹⁶ yathā
tambalohavilīnam va— kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruṇo, idam pi ekassa khaggassa nāmaṃ duk-
25 khatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārakāsūm vā divasantattam phālam vā paṭicca yam dukkham uppajjati tato pi kāmā yeva dakkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni visādīni dukkhāvahanato dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, tam pana kāmādukkhāni itarehi dukkhehi dukkhataram ti attho.

¹ Bā adds ahoṣi. ² Bā adds va. ³ C^{ks} -mam. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ Bā mahāssā-. ⁶ Bāf kāmā-. ⁷ C^{ks} -me. ⁸ Bā adds atthi. ⁹ Bā omits hi. ¹⁰ Bā kāmā-. ¹¹ C^k āsīm, C^s āsi. ¹² Bā -yito. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ C^k -ram, C^s -ran. ¹⁵ Bā vātikapodisam, B^f sādhiporisam. ¹⁶ so C^{ks}; Bāf telam pakkudhitam. ¹⁷ C^{ks} -ran.

Evam M. deviyā dhammaṃ desetvā amacce sannipātetvā
 „bhe amaccā tumhe rajjaṃ paṭipajjatha¹, ahaṃ pabbajissāmi²“
 vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa³ utthāya ākāse
 tathā ovādaṃ datvā anilapathen⁴ eva Uttarahimavantam
 gantvā ramaṇīye padese assamaṃ māpetvā isipabbajjam⁵
 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloaka-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma³ n' atthi, appa-
 mattako pi paṇḍitena niggahetabbo yevā⁴ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu):
 „Tadā paccekabuddhā parinibbāyimsu, devī Rāhulamātā ahoṣi, rājā¹⁰
 pana aham evā⁵ 'ti. Pāṇiyajātakaṃ.

6. Yuvañjayajātaka.

Mittāmaccapariubbūhan ti. Idam S. J. v. mahābhini-
 khamanaṃ ā. k. Ekadivasam¹ hi dhammasabhāyaṃ sannipatitā²
 bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṃ ajjhāvasissa³ sakalacakkavāḷa-
 gabbhe cakkavattirājā abhāvissa⁴ sattaratanasamannāgato catuiddhī⁷
 samiddho parosahassaputtaparivāro, so evarūpaṃ sirivibhavaṃ pahāya
 kāmesu dosaṃ disvā aḍḍharattasamaye Channasahāyo⁸ Kanthakam⁹
 āruya nikkhamitvā Anomanadīre¹⁰ pabbajitvā chavassāni dukkara-
 kārikam katvā sammāsambodhim¹¹ patto¹² ti Satthu guṇakatham¹³
 kathayimsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinnā¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁵ 'ti vutte „na bhikkhave idān'
 eva Tathāgato¹⁶ mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi dvādasa-
 yojanike Bārāṇasīnagare rajjam pahāya nikkhanto yevā¹⁷ 'ti vatvā
 a. ā.:

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahoṣi.
 Ayaṃ hi Bārāṇasī Udayajātaka Surundhananagaraṃ nāma
 jātam¹⁸ Cullasutasomajātaka Sudassanaṃ nāma Soṇananda-
 jātaka¹⁹ Brahmavaddhanaṃ²⁰ nāma Khaṇḍahārajātaka Puppha-

¹ Bḍ paṭicchatha. ² Bḍ -sseva. ³ Bḍ nāma khuddako. ⁴ Bḍ repeats san-
⁵ Bḍ -vassissaṃ. ⁶ Bḍ -vissaṃ. ⁷ Bḍ -iddhī. ⁸ Bḍ chanda-. ⁹ Bḍ kaṇṭha-
¹⁰ Bḍ -mā-. ¹¹ Bḍ tathā- idāneva. ¹² Bḍ -tā ¹³ Cks sona-. ¹⁴ Cks -nī.

vatī nāma¹, imasmim̄ pana Yuvañjayajātake Rammanagaram
 nāma ahoṣi, evam assā² kadāci kadāci nāmaṃ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassaṃ ahoṣi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjāṃ adāsi. So⁶ ekadivasaṃ pāto va
 5 rathavaram āruyha mahantena sirivibhavena uyyānakilāṃ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭaṇṇasākhaggaṃakkaṭṭakasuttajālādīsu muṭṭā-
 jālakāre nalagge ussāvabindum̄ disvā „samma sārathi kin nām̄
 etan“ ti pucchitvā „etan⁷ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁸ nāmā“ ’ti sutvā divasabhāgam̄ uyyāne kilītvā sāyaṇhakāle
 10 paccāgacchanto⁹ te adisvā „samma sārathi, kahaṃ te¹⁰ ussāva-
 bindū, na te idāni passāmīti“ pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹¹ chijjītvā¹² paṭhaviyaṃ pavisantīti¹³“.
 Tam̄¹⁴ sutvā samvegappatto hutvā „imesaṃ sattānaṃ jīvita-
 samkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāma-
 15 raṇehi apīḷiten’ eva mātāpitaro āpucchitvā pabbajitum̄ vaṭṭatīti“
 ussāvabindum̄ eva ārammaṇaṃ katvā āditte¹⁵ viya tayo bhava
 passanto attano gehaṃ agantvā¹⁶ alaṃkatapaṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikam̄ eva gantvā pitaraṃ vanditvā
 ekamantaṃ ṭhito pabbajjāṃ yācanto

20 1. Mittāmacce paribbūḷhaṃ ahaṃ vande rathesabhaṃ,
 pabbajissaṃ mahārāja¹⁷, taṃ devo anumaññatū ’ti 70.
 paṭhamāṃ gātham̄ āha¹⁸.

Tattha paribbūḷhaṃ ti parivāritāṃ, taṃ devo ti¹⁹ mama pabbajjāṃ devo
 anuññatū ’ti attho.

25 Atha naṃ rājā vārento²⁰ dutiyaṃ gātham̄ āha:

2. Sace te ūnaṃ kāmehi ahaṃ paripūrayāmi te
 yo taṃ himsati vāremi, mā pabbaji²¹ Yuvañjayā ’ti 71.

¹ Bḍ adds sankhabrahmaṇajātake molini nāma. ² Cks assa. ³ Bḍ -vattīti. ⁴
 Cḥ ttha. ⁵ Bḍ yudhañ- throughout. ⁶ Bḍ adds divase divase mahādānaṃ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ Bḍ etc. ⁸ Bḍ -nakaṃus-, Cḥ -nahima-
 bhindū. ⁹ Cks pacchā-. ¹⁰ Bḍ etc. ¹¹ Bḍ omits va. ¹² Bḍ bhijjītvā. ¹³ Bḍ
 patantīti. ¹⁴ Cks omits tam̄. ¹⁵ Bḍ -o. ¹⁶ Cks gantvā. ¹⁷ Bḍ -jissa ma-. Bḍ
 -jissāmaḥaṃ rāja, Bf -jisso. ¹⁸ Cks omits p. g. āḥa. ¹⁹ Bḍ adds tam̄. ²⁰ Bḍ
 nivā-. ²¹ Cks -jji, Bḍ -aja, Bf -jja.

Tam sutvā kumāro tatiyaṁ gātham āha:

2. Na m' atthi ūnaṁ kāmehi, himsitā me na vijjati,
dīpaṇ ca kātum icchāmi yaṁ jarā¹ nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpaṇcā² 'ti tāta n' eva mayhaṁ kāmehi ūnaṁ atthi na maṁ
himsitā³ koci vijjati, ahaṁ pana paralokagamaṇāya attano patitṭham kātum 5
icchāmiti, kidīsaṁ⁴: yaṁ jarā nābhikīratī⁵ na viddhamseti tam ahaṁ kātum
icchāmi, amatamahānibbānaṁ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṁ
mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṁ yāci. rājā mā pabbajā 'ti
vāresi⁶.

Tam attham āvīkaronto S. upaḍḍhagātham āha: 10

4. Putto vā pitaraṁ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiṇḍanatto, idaṁ vuttam hoti: evaṁ bhikkhave putto
ca pitaraṁ yācati pitā ca orasaṁ puttam yācatīti.

Sesaṁ upaḍḍhagātham rājā āha:

4. Negamo⁷ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjaya⁸ 'ti. 73. 15

Tass' attho: ayaṁ te tāta nigamavāsi mahājano yācati, nagarajano pi: mā
svaṁ pabbajīti⁹.

Kumāro puna pi

3. Mā maṁ deva nivāresi pabbajantaṁ rathesabha,
māhaṁ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū⁶ ti 74. 20
imaṁ⁹ gātham āha.

Tattha vasamantagū¹⁰ ti māhaṁ¹⁰ kāmehi sammatto pamatto jarāya
vasagāmi¹¹ nāma homi, vaṭṭadukkhāṁ pana khepetvā yathā sabbaññūtañña-
paṭivijjhānako¹² homi tathā maṁ olokehīti adhippāyo.

Evaṁ vutte rājā appaṭibhāno¹³ ahoṣi, mātā pan' assa 25
„putto te devi pitaraṁ pabbajjaṁ anujānāpetīti“ sutvā “kiṁ
tumhe kathethā“ 'ti nirussāsena¹⁴ mukhena sovaṇṇasivikāya¹⁵
nisīditvā siḡhaṁ vinicchayaṭṭhānaṁ gantvā yācamānā chaṭṭham
gātham āha:

5. Ahaṁ tam tāta yācāmi, ahaṁ putta nivāraye, 30
ciraṁ tam daṭṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁶ Yuvañjaya¹⁶ 'ti. 75.

¹ B^d janā. ² B^d himsanto. ³ C^{ks} -sā. ⁴ B^d -tīti yaṁ dīpaṇ jarā nābhikīratī. ⁵
C^{ks} -eti. ⁶ C^k tegāmo. ⁷ B^d -jīti. ⁸ C^{ks} antagū. ⁹ B^d pañcamāṇ. ¹⁰ B^d mā ahaṁ. ¹¹
all three MSS. -mi ¹² C^{ks} -ṇaṁ pa-. ¹³ B^d -ṇo. ¹⁴ C^{ks} nira-. ¹⁵ B^d su-. ¹⁶ B^d -jja.

Tam sutvā kumāro sattamañ gātham āha :

7. Ussāvo va tinaggamhi suriyass' uggamanam pati
evam āyu manussānam, mā mañ amma nivāraye ti. 76.

Tass' attho: amma yathā tinagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
8 ṭhātuñ asakkoti² paṭhavim patati evañ imesañ ca³ sattānañ jīvitāñ parittāñ
tāvakālikañ aciraṭṭhītikāñ, evarūpe lokasannivāse⁴ kathañ su⁵ tvañ cirañ mañ
passissasi, mā mañ nivārehīti.

Evañ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitarañ
āmantetvā aṭṭhamañ gātham āha :

- 10 e. Taramānā imañ yānañ āropentu rathesabha,
mā me mātā tarantassa antarāyakarā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imañ mama⁶ mātarañ taramānā purisā
sovañnasivikāyānañ⁷ āropentu. mā me jātijarāvāyādhimaraṇakantārañ tarantassa
atikkamantassa mātā antarāyakarā ahū ti.

- 15 Rājā puttassa vacanañ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādañ yeva abhirūhā“⁸ 'ti āha. Sā
tassa vacanañ sutvā ṭhātuñ asakkoti⁹ nārīgaṇaparivutā
gantvā pāsādañ āruya „kā⁹ nu kho puttassa¹⁰ pavattīti“
vinicchayadvārañ oloketi¹⁰ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
90 puna pitarañ yāci. Rājā tañ paṭibāhituñ asakkonto „tena
hi tāta tava manañ matthakañ pāpehi, pabbajāhīti¹¹“
anujāni¹². Anuññātakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitarañ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjāñ anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitarañ vanditvā kāme
95 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamiñsu. Devī¹⁵
M-am oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagarañ tucchañ
bhavissatīti“ paridevamānā gāthadvayam¹⁶ āha :

- e. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññañ hessati Rammakañ¹⁷,
Yuvanājayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

¹ Bđ -yassa ug-. ² Bđ na sak-. ³ Bđ -sañ, omitting ca. ⁴ Ck -so, C^o -so
corr. to -se. ⁵ Bđ omits su. ⁶ Cks omit mama. ⁷ Bđ su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ Cks ko. ¹⁰ Cks omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jāhīti, Bđ adds rājā.
¹² Bđ adds rājā. ¹³ Bđ -hañ, omitting pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Bđ adds pi. ¹⁶
C^o Bđ gāthā-. ¹⁷ Cks -ko, Bđ -ṇam.

10. Y' āhu seṭṭho sahaṣṣassa yuvā¹kañcanasannibho
so 'yaṃ kumāro pabbajito kāsāyavasano balitī¹. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āpāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakani³ ti Rammanagaraṃ sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasahaṣṣassa seṭṭho ahoṣi so⁶, pabbajito ti pabbajjāya gacchantāṃ sandhāy'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitaro vanditvā ka-
niṭṭham⁶ Yudhiṭṭhilakumāraṃ gahetvā nagarā nikkhamma
mahājanaṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantaṃ pavisitvā mano- 10
ramaṭṭhāne⁸ assamaṭṭhānaṃ katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhā-
nābhīnūṇāṃ nibbattetvā vanamūlaphalādihi yāvajīvaṃ yāpen-
tā⁹ Brahmaloḥka-parāyanā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitaro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave [Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitaro pahāya Mārassa santakaṃ
rāgadosamohasaṅgaṃ bhinditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā.¹³ „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṃ 20
chaḍḍetvā¹⁴ pabbajito yevā¹⁵ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro ma-
hārājakulāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānando¹⁵. Yuvañjāyo aham
evā¹⁶ 'ti. Yuvañjayātakāṃ¹⁶.

7. Dasarathajātaka.

Etha Lakkkhāṇa Sītā cā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikāṃ¹⁷ kuṭumbikāṃ ā. k. So hi pitari kālakate sokābhībhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paccūsasamāye lokaṃ
olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvattihīyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakiccō bhikkhū uyyojetvā ekaṃ pacchāsama-

¹ Cks balo ti. ² Bđ -ti. ³ Cks -ko, Bđ -kaṃ. ⁴ Cks omit yo. ⁵ Cks omit so.
⁶ Cks -ṭṭha. ⁷ Bđ adds bhātaro. ⁸ Bđ -ramme ṭhāne. ⁹ Bđ -etvā. ¹⁰ Bđ
-thāya. ¹¹ Bđ ca. ¹² Bđ chln-. ¹³ Bđ adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaḍḍhe-
¹⁵ Bđ adds ahoṣi. ¹⁶ Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbell 1871. ¹⁷ Bđ
yudhañ- throughout. ¹⁸ Cks -pītikāṃ, Bđ -pitarāṃ. ¹⁹ Bđ adds va.

naṃ gaheṭvā tassa gehaṃ gantvā vanditvā nisinnaṃ madhuravacaneṇa
 ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko maṃ
 bādhatīti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā attha' lokadhamme tatvato'
 jānantā pitari kālakate appamattakam pi sokam na karimsū" 'ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamaṇaṃ
 pahāya dhammena rajjāṃ kāresi. Tassa' sojasannaṃ itthi-
 sahaṇānaṃ jeṭṭhikā' aggamaheṣī dve putte ekaṃ ca dhītaṃ
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheṣī
 kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṃ' sokavasaṃ gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabhāparihāraṃ katvā aññaṃ
 aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbhaṃ gaṇhitvā laddhagabbhāparihārā puttāṃ
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhādde, varaṃ te dammi, gaṇhāhīti" āha. Sā gahi-
 takam katvā ṭhapetvā kumārassa saṭṭhavassakāle rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā „deva, tumhēhi mayhaṃ puttassa varo dinno,
 idāni 'ssa naṃ' dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhādde" ti. „Deva
 20 puttassa me rajjāṃ dethā" 'ti. Rājā accharaṃ paharitvā
 „nassa vasali, mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjāṃ yācasīti" tajjesi. Sā bhītā sirigab-
 bhaṃ pavisitvā aññesu' divasesu rājānaṃ punappuna rajjāṃ eva
 yāci. Rājā tassā taṃ varaṃ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mittadūbhī', ayaṃ me kūṭapaṇṇaṃ vā kūṭalañcaṃ vā
 katvā putte ghātāpeyyā' " 'ti so putte pakkosāpetvā taṃ atthaṃ
 ārocetvā: „tāta tumhākaṃ idha vasantānaṃ antarāyo pi bhaveyya,
 tumhe sāmantarajjāṃ vā araññaṃ vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakam rajjāṃ gaṇheyyāthā' " 'ti vatvā puna nemittake'
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṃ pucchitvā „aññāni dvādasā

¹ B^d aṭṭhavidhe. ² B^d tattathato. ³ C^o tattathassa. ⁴ C^o jeṭṭhikā. ⁵ B^d cirataraṃ.
⁶ B^d varaṃ. ⁷ B^d adds pi. ⁸ C^o -bbi, B^d -dubbhī. ⁹ C^o -yyasi. ¹⁰ C^o
 -yyathā, C^o gaṇhethā. ¹¹ B^d nt.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena āgantvā chattaṃ ussāpeyyāthā²“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā pitaraṃ vanditvā rodantā pāsādā otariṃsu. Sītā devī „aham pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmīti“ pitaraṃ vanditvā rodantī³ nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁴ nikkhamitvā mahājanaṃ 5 nivattetvā anupubbena Himavantāṃ pavisitvā sampannodake sulabhaphalāphale padese assamaṃ māpetvā phalāphalena yāpentā vasīṃsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana⁵ Sītā ca Rāmapaṇḍitaṃ yācitvā „tumhe amhākaṃ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva hotha, mayāṃ phalāphalaṃ āharitvā tumhe possessāmā“ 'ti 10 paṭiññaṃ gaṇhiṃsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth' eva hoti, itare⁶ phalāphalaṃ⁷ āharitvā taṃ paṭijaggiṃsu. Evaṃ tesāṃ phalāphalena yāpetvā vasantānaṃ Dasarathamahārājā puttāsokena navame samvacchare kālam akāsi. Tassa sarīra-kiccaṃ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa 15 „chattaṃ ussāpethā“ 'ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā araṇṇe vasantīti“ na adāṃsu⁸. Bharatakumāro „mama bhātaraṃ Rāmapaṇḍitaṃ araṇṇā⁹ ānetvā chattaṃ ussāpessāmīti“ pañca rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginīyā senāya tassa vasanaṭṭhānaṃ patvā avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā¹⁰ katipayehi¹¹ 20 amaccehi saddhiṃ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araṇṇāṃ gatakāle assamapadaṃ pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭṭha-pitakañcanarūpakāṃ¹² viya Rāmapaṇḍitaṃ nirāsāṃkāṃ¹³ sukhanisinnāṃ upasāṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito raṇṇo pavattim ārocetvā saddhiṃ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito 25 n' eva soci na rodi¹⁴, indriyavikāramattam pi 'ssa nāhosi. Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamayā itare dve phalāphalaṃ ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime daharā, mayhaṃ viya parigaṇhanapaṇṇā etesaṃ n' atthi,

¹ so all three MSS. ² C^{ks} -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ B^d adds nagarā. ⁵ B^d ca. ⁶ C^{ks} -ro. ⁷ C^{ks} -le. ⁸ B^d nād-. ⁹ B^d -ñato. ¹⁰ C^{ks} nivāretvā. ¹¹ B^d -pā-. ¹² B^d omits suṭṭhu. ¹³ C^k nirāsakaṃ, B^d nirāsāṃkāṃ. ¹⁴ B^d Paridevi.

sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokam dhāretum² asakkontānam
 hadayam pi tesam phaleyya³, upāyena te udakam otāretvā etaṃ
 pavattim sāveśāmiti⁴. Atha nesam purato ekam udakatthānam
 dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imam udakam otarivā tiṭṭhathā“⁵ 'ti upaḍḍhagātham tāva āha:
 1.^a Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathōdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu⁶, ubho pi otaratha imam
 udakan ti.

Te ekavacanena otarivā atthāmsu. Atha nesam taṃ
 10 pavattim āroceto sesam upaḍḍhagātham āha:

1.^b Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā⁷ ahesum. Puna pi
 nesam kathesi, puna visaññā⁸ ahesun ti evaṃ yāvattiyam
 visaññitam patte te amaccā ukkhipivā udakā nharivā thale
 15 nisidāpetvā⁹ laddhassāsesu tesu⁷ sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisidimsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayham
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu“ matasāsanaṃ
 sutvā va sokam sandhāretum na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa⁹ asocanakāraṇam,
 20 pucchissāmi nan¹⁰“ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gātham āha:

2.^a Kena Rāma ppabhāvena¹⁰ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁰ dukhan¹¹ ti. 82.

Tattha pabhāvenā 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹² ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na piḷeti, kim te asocanakāraṇam, kathehi tāva
 25 nan¹³ ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇam kathento¹⁴

2.^b Yam na sakkā pāletum¹⁵ posena lapataṃ¹⁶ bahum
 sa¹⁷ kissa viññū medhāvī attānam upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bḍ sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bḍ -ta. ⁵ Bḍ -ñi. ⁶ Bḍ omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bḍ pitussa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bḍf sabbhāvena.
¹¹ Bḍ pi sabate. ¹² all three MSS. dukkhan. ¹³ Bḍ no. ¹⁴ Bḍ adds āha. ¹⁵
 Bḍ nipā-, Bf nivā-. ¹⁶ Bf labataṃ, Cks lapitaṃ. ¹⁷ Bḍ taṃ.

4. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
addhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyanā. 84.
5. Phalānam iva pakkānam niccam papatanā² bhayaṃ
evaṃ jātānam maccānam niccam maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyam diṭṭhā bahujanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho hiṃsam attānam kayira⁵ c' enam⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṃsam attānam attano,
na tena petā pāleṇti, niratthā paridevanā. 88. 10
9. Yathā saranam ādittam vārinā parinibbāye
evaṃ pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippam uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhamśaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapāninā. 90. 15
11. Tasmā hi dhirassa bahussutassa
sampassato lokam imaṃ paraṃ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'ham⁸ dassaṃ ca bhokkhaṃ ca⁹ bharissāmi¹⁰ ca nātāke, 20
sesaṃ sampālayissāmi, kiccama evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccataṃ pakāsesi.

Tattha pāletun ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānam, idaṃ vuttaṃ
boti: tāta Bharata yaṃ sattānam jīvitaṃ¹³ bahum pi vippalappantānam¹⁴
purisānam ekenāpi¹⁵ mā upacchijjiti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso attha 25
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhavī paṇḍito maraṇapariyosānajīvitesu¹⁷
satesu¹⁸ kissa attānam upatāpaye, kimkāraṇā anupakārena¹⁹ sokadukkhena
attānam santāpeyya²⁰ 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nām' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bdbuddhā. ² Bf patānato, Cks papatato. ³ Bd bahujanā. ⁴ Bdf ki-
⁵ Cs Bf -rā. ⁶ Cs ve- corr. to ce-, Bd vedaṃ. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bd
gottañca, Bf yasañca bhogañca. ¹⁰ Ck bhariyā, Cs bhariṣa, Bdf bhariyāpi. ¹¹ Bd
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bd adda taṃ. ¹⁴ Bd vilap-. ¹⁵ Bd -napi.
¹⁶ Ck -āto, Bd tattato. ¹⁷ Cks -nejī-. ¹⁸ Ck adda matesu. ¹⁹ Bd anupatāpayena.

- eva suvaṇṇarūpakasādīsānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādīnaṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ puthujjanasattānaṃ na buddhādīnaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattīdīnaṃ issarānaṃ na nirasanaṃ vasauānaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjā³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhaggā⁴ bhavanti
5 yeva' 'ti dassanattamaṃ vuttā⁵, papatānā ti papatanato⁶, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁶ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakalato paṭṭhāya idāni vaṇṭi
chijjivā patissanti idāni patissanti patanato bhayaṃ⁷ niccaṃ dhuvaṃ ekaṃsikaṃ
eva bhavati⁸ evaṃ āsarānikaniyabhāvato¹⁰ evaṃjātānaṃ¹¹ maccaṇaṃ pi ekaṃsikaṃ yeva
maraṇato bhayaṃ¹², na h' atthi¹³ so khaṇo vā layo vā¹⁴ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁵ āsarākitabbaṃ bhavye¹⁶ 'ti, sāyaṇ ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṃ
divasabhāge¹⁶ divasabhāge ca diṭṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
dattānaṃ¹⁶ ti pītā me putto me ti ādīhi paridevayamaṇo ce¹⁶ poso sammūlho
attānaṃ hīmsanto kilamanto appamattakam pi atthaṃ āhareyya, kayira cetāṃ¹⁹
viccakkhaṇo ti²⁰ atha paṇḍito puriso²¹ paridevaṃ kareyya, yasmā pana²²
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaḍḍhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti²³, attānaṃ mattaṇo ti attano
attabhāvaṃ sokaparidevadukkhena hīmsanto, na tenā' 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpentī, nirattā ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇau ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasauāgāre āditte²⁴ muhuttaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā²⁵
ghaṭṭasatena ghaṭṭasahassena vārinā naṃ²⁶ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitaṃ
sokaṃ khippaṃ²⁸ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā ṭṭstū²⁸ na sakkoti evaṃ
dhamasaye viddhamasayeyyā²⁹ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammaṣakā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³⁰
25 atikkamati, khattiyādīkule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
nātimittasāmyogavasena ayaṃ me pītā ayaṃ³¹ mātā ayaṃ³¹ mitto ti saṃyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāpīnaṃ, paramatthena pana tisu³²
bhavesu kammaṣakā ve te sattā ti attho³³, tasmā ti yasmā tesāṃ³⁴ sattānaṃ
nātimittasāmyogaṃ³⁵ nātimittaparibhogaṃ³⁶ ṭhapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassato³⁷ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvavinābhāvaṃ eva sammā
passato³⁸, aññāya dhammaṃ ti atṭhavidhalokadhammaṃ jānitva, hada yaṃ

¹ Ck nirasavaṇa-, Bḍ nidhanānaṃ. ² Bḍ daliddādīnaṃ. ³ Ck lajjā ti. ⁴ Ck saṃ-, Bḍ bhaggapalibhaggā. ⁵ Ck vuttaṃ. ⁶ Ck patanato. ⁷ Bḍ adds hi. ⁸ Bḍ tesāṃ. ⁹ Ck bhavanti, Bḍ bhayanti. ¹⁰ Bḍ anāsarānikaniyato. ¹¹ Bḍ evajā-.
¹² Ck bhaye. ¹³ Bḍ natthi. ¹⁴ Ck add yā. ¹⁵ Bḍ omits na. ¹⁶ Ck omit di-,
¹⁷ Bḍ kiñci-d-. ¹⁸ Bḍ -devamaṇo va. ¹⁹ Ck kayirā me taṃ, Bḍ kayira ve taṃ.
²⁰ Ck omit ti. ²¹ Bḍ adds evaṃ. ²² Ck na. ²³ Bḍ -tīti. ²⁴ Ck -tto. ²⁵ Ck
pajjivā, C' pacchivā corr. to āditte mahantaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā.
²⁶ Bḍ omits naṃ. ²⁷ Bḍ khippameva. ²⁸ Bḍ saṅṭhituṃ. ²⁹ C' Bḍ -seyyā.
³⁰ Ck accayeti. ³¹ Bḍ adds me. ³² Bḍ adds pi. ³³ Ck omit attho.
³⁴ Bḍ tasmā etesaṃ. ³⁵ Ck -saṃvegaṃ. ³⁶ Bḍ -gamattaṃ. ³⁷ Bḍ adds ti.
³⁸ Ck -anto.

manañ cā 'ti¹ idaṃ ubhayam pi cittass' eva nāmañ, idaṃ vuttañ hoti:

Lābho alābho ayaso yaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)
nindā pasamsā ca sukhañ ca dukkhañ,
ete aniccā manujesu dhammā,
mā soca, kiṃ socasi Poṭṭhapādā 'ti

imesaṃ aṭṭhannaṃ lokadhammaṇaṃ yena tena² cittena nāyanti³ (—?) tassa ca⁴
aniccataṃ nātvā tṭhassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukāpi⁵ mahantā⁶ sokā
hadayam na tāpayantīti⁷, etaṃ vā aṭṭhavidhaṃ lokadhammaṇaṃ nātvā tṭhassa
hadayavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho
daṭṭhabbo, sohaṃ dassaṇca bhokkhaṇcā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata
andhabālasattānaṃ viya nama rodanaṃ paridevanaṃ nāma nānucchavikaṃ¹⁰,
ahaṃ pana pītu accayena tassa tṭhāne thatvā kapaṇādīnaṃ¹¹ dānaṃ tṭhanantāra-
rahānaṃ tṭhanantaraṃ yasārahānaṃ yasaṃ dassamīti, pītārā me paribhuttanayena
issariyaṃ bhūjissāmi, nātaka¹² possesāmi, avasesaṃ ca attano¹³ parijanādīkaṃ
janaṃ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dhammikarakkhāvaraṇa-
guttim karissāmi, evaṃ hi vijānato paṇḍitapurisassa anurūpakiccaṃ¹⁵
ti attho.

Parisā imaṃ¹⁶ Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaṇiṃ dhamma-
desanaṃ sutvā nissokā ahoṣi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-
paṇḍitaṃ vanditvā „Bārāṇsirajjaṃ paṭicchathā“ 'ti āha.
„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviṃ ca gahetvā gantvā rajjaṃ
anusāsathā“ 'ti. „Tumhe pana devā“ 'ti. „Tāta, mama pitā
'dvādasavassaccayenāgantvā¹⁸ rajjaṃ kareyyāsīti¹⁹“ maṃ avoca,
ahaṃ idān' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²⁰,
aṇṇāni pana²¹ tṭhi vassāni atikkamitvā āgamissāmīti“. „Etta-
kaṃ kālam ko rajjaṃ kāressatīti“. „Tumhe karothā“ 'ti.
„Na mayam kāressamā“ 'ti. „Tena hi yāva mama āgamaṇā²¹
imā pādukā kāressantīti“ attano tṭhapādukā omuñcitvā adāsi.
Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṃ²² vanditvā mahājana-
parivutā Bārāṇasiṃ agamaṃsu. Tṭhi saṃvaccharāni pādukā
rajjaṃ kāresuṃ. Amaccā tṭhapādukā rājapallaṅke tṭhapetvā
aṭṭaṃ vinicchinenti, sace dubbinicchito hoti pādukā aṇṇa-

¹ C^k cāpi, B^d mananti. ² B^d kevacī. ³ B^d paññāyanti. ⁴ B^d omits ca. ⁵ B^d
-kā. ⁶ C^s B^d -tāpi. ⁷ B^d bhāsayanīti. ⁸ B^d pettha. ⁹ B^d dayaṇca gottaṇcā.
¹⁰ B^d na anu-. ¹¹ B^d adds dānarahānaṃ. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d anto. ¹⁴ B^d
pālessāmi. ¹⁵ B^d -paṅki-. ¹⁶ C^k imā. ¹⁷ B^d ahesuṃ. ¹⁸ B^d -na āg-.
¹⁹ B^d kā-. ²⁰ B^d nāhoṣi. ²¹ B^d pi. ²² B^d mamāgamaṇā. ²³ B^d rāmapa-.

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinti,
 sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisidanti. Paṇḍito²
 tiṇṇaṃ samvaccharānaṃ accayena araṇṇā nikkhamitvā Bāraṇa-
 sinagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvīsi. Tassāgatabhāvaṃ³ ūtvā
 5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sitaṃ aggamahesiṃ
 katvā ubhinnam pi abhisekaṃ kariṃsu⁴. Evaṃ abhisekappatto
 M. alaṃkatarathe tathvā mahantena parivārena nagaraṃ pavi-
 sitvā padakkhiṇaṃ katvā Sucandakapāsādavarassa mahātalaṃ
 abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
 10 rajjaṃ kāretvā⁷ saggapadaṃ⁸ pūresi.

12. Dasa vassasahassāni satṭhi vassasatāni ca
 kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.
 ayaṃ abhisambuddhagāthā tam atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambuṃ¹¹
 15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale
 paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā aho-
 mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Anando, Lakkhaṇo
 Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Rāmapaṇḍito aham evā“ 'ti. Da-
 20 sarathajātakaṃ¹⁴.

8. Saṃvarajātaka.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 vīriyaṃ bhikkhuṃ ā. k. So kira Sāvaththivāsikulaputto Satthu
 dhammedesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁵ ācariyupajjhāyavattaṃ pūrento
 25 ubhayāni pātīmokkhāni paguṇāni katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 maṭṭhānaṃ gahetvā araṇṇe vasissāmiti“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁶

¹ Ck^s -ati. ² B^d rāmapa-. ³ B^d tassa āgamanabhā-. ⁴ B^d akāṃsu. ⁵ B^d
 -ruhi. ⁶ B^d sodasa-. ⁷ B^d adds ayuhapariyosāne. ⁸ B^d saggapūraṃ. ⁹ B^d
 pakāseti. ¹⁰ B^d suvaṇṇā-, C^k -lihasagīvo, C^s -liṅgasadisigīvo. ¹¹ B^d kambu.
¹² B^d -paṭiṭṭhāsi. ¹³ B^d devisitā. ¹⁴ B^d bharatarāmājā-. ¹⁵ B^d adds laddhupa-
 sampado. ¹⁶ B^d pasanna.

manussehi paññasālam katvā upatthiyamāno vassam upagantvā yuñ-
 janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāradhena viriyena temāsam kammaṭ-
 ṭhānam bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetum asakkonto cintesi:
 „addhā-m-aham² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
 me araññavasena³” ti Jetavanam gantvā „Tathāgatassa rūpasirim pas-
 santo madhuram dhammadesanam sunanto vītināmessāmīti⁴” so viriyam ossa-
 jivā⁵ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanam gantvā ācariyupajjhāyehi
 c’ eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇam puṭṭho tam attham
 kathetvā tehi⁶ „kasmā evam akāsīti⁷” garahitvā Satthu santikam netvā
 „kim bhikkhave nicchamānam bhikkhum ānayitthā⁸” ti vutte „ayam⁹
 bhante viriyam ossajivā⁵ āgato¹⁰” ti ārocite S. „saccam kirā¹¹” ti
 pucchitvā „saccam bhante¹²” ti vutte „kasmā bhikkhu viriyam ossaji⁶,
 imasmim hi sāsane nibbiriyaassa kusītapuggalassa aggaphalam ara-
 hattam nāma n’ atthi, āradhaviyā c’ imam dhammam ārādhenti,
 tvam kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten’ eva kāraṇena
 Bāraṇasirañño puttasatassa sabbakaniṭṭho pi⁸ hutvā⁹ paṇḍitānam ovāde
 thatvā setacchattam patto sīti¹³” vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṃvarakumāro nāma puttasatassa ka-
 niṭṭho ahoṣi. Rājā „eekam puttam sikkhitabbayuttakam¹⁰
 sikkhāpethā¹¹” ti eekassa amaccassa adāsi. Saṃvarakumārassa
 ācariyo amacco Bodhisatto ahoṣi paṇḍito vyatto rājaputtassa
 pitiṭṭhāne¹¹ ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte rañño
 dassesum. Rājā tesam janapadam datvā uyyojesi. Saṃvara-
 kumāro sabbasippe nipphattim patvā Bodhisattam pucchi:
 tāta¹² sace maṃ pitā janapadam peseti kim karomīti¹³. „Tāta,
 tvam janapade diyyamāne tam agahetvā ‘deva aham sabba-
 kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākam pādamulam tuccham hes-
 sati¹³, aham pādamūle yeva vasissāmīti’ vadeyyāsīti¹⁴. Ath’
 ekadivasam Saṃvarakumāram vanditvā ekamantaṃ ṭhitaṃ¹⁴
 rājā pucchi: „kim tāta sippam te niṭṭhitaṃ” ti. „Āma devā¹⁵
 ’ti. „Tuyham janapadam vārehīti¹⁵. „Deva tumhākam pāda-

¹ B^d -tentō. ² B^d addhā aham. ³ C^e -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^e -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajje-. ⁶ B^d saccan, omitting bhante. ⁷ B^d -ajji. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ B^d adds sikkham. ¹¹ B^d pati-. ¹² C^e kim tāta. ¹³ B^d bhavissati. ¹⁴ B^d nisinnam. ¹⁵ B^d demīti.

mūlam tuccaṃ bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā
 tussitvā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. Tato² paṭṭhāya rañño pāda-
 mūle yeva hutvā³ Bodhisattaṃ pucchi: „tāta aññaṃ kiṃ karo-
 mīti“. „Rājānaṃ ekaṃ purāṇanyyānaṃ⁴ yācāhīti“. So
 5 „sādhū“ 'ti uyyānaṃ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi
 nagare issarajanaṃ saṃgaṇhitvā⁵ puna „kiṃ karomīti“ pucchi.
 „Tāta rājānaṃ āpucchitvā antonagare⁶ bhattavetaṇaṃ tvaṃ
 eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahā-
 petvā⁷ bhattavetaṇaṃ datvā puna⁸ Bodhisattaṃ pucchitvā rā-
 10 jānaṃ viññāpetvā antonivesane dāsaṇṇasānaṃ pi assānaṃ⁹ pi
 balakāyassāpi vaṭṭaṃ¹⁰ aparihāpetvā adāsi, tirojanaṇṇaṃ pi
 āgātānaṃ dūtānaṃ¹¹ nivesanaṭṭhānaṃ viññānaṃ sumānaṃ¹²
 sabbakaraṇiyyāni attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde
 15 ṭhatvā sabbaṃ antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca raṭṭha-
 vāsino ca āgantuke ca ayapatten' eva¹⁴ tena tena saṃgaha-
 vatthunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁵, sabbesaṃ piyo ahoṣi manāpo.
 Aparabhāge rājānaṃ maraṇamañca¹⁶ nipannaṃ amaccā
 pucchimsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattaṃ kassa
 dassāmā¹⁷“ 'ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
 20 sāmīno va¹⁸, yo pana tumhākaṃ manāṃ gaṇhāti tass' eva da-
 deyyāthā¹⁹“ 'ti. Te tasmīṃ kālakate²⁰ tassa sariraparihāraṃ
 katvā sattame divase sannipatitvā „rañña 'yo tumhākaṃ manāṃ
 gaṇhāti tassa chattaṃ ussāpeyyāthā²¹“ 'ti vuttaṃ, amhākaṃ ca
 25 ayaṃ Saṃvarakumāro manāṃ gaṇhātīti²²“ nātakehi parivāri-
 taṃ²³ tassa kañcanaṃ āsetacchattaṃ²⁴ ussāpayimsu. Saṃvara-
 mahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjaṃ kāresi. Itare
 ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa²⁵ kira

¹ B^d homīti. ² B^d so tato. ³ B^d adda puna. ⁴ B^d -nyyā-. ⁵ B^d -hi. ⁶
 B^d attano na-. ⁷ C^k kañci āhā-. ⁸ B^d punappunānaṃ-. ⁹ B^d hatthinaṃ. ¹⁰
 C^k vaṭṭhaṃ, B^d vattaṃ. ¹¹ C^k -dena. ¹² B^d dūtānaṃ. ¹³ B^d sumānti. ¹⁴
 C^k ayapaṭṭhānaṃ, B^d āyavattānaṃ. ¹⁵ B^d gaṇhi. ¹⁶ B^d -mañca. ¹⁷ B^d dāmaṃ.
¹⁸ B^d ca. ¹⁹ B^d deyyāthā, C^k dadeyyāthā. ²⁰ B^d tālakate. ²¹ C^k -yyāthā.
²² C^k gaṇhātīti. ²³ B^d omits nā- pari-. ²⁴ B^d kañcanaṃ āsetaṃ-. ²⁵ B^d -raku-
 māraṃ.

chattam ussāpesum, so sabbakanittho, tassa chattam na pā-
 punāti, sabbajetthakassa chattam ussāpessāmā¹ "ti sabbe va'
 ekato āgantvā „chattam vā no detu yuddham vā“ ti Saṃvara-
 mahārājassa pannaṃ pesetvā nagaram uparundhimsu. Rājā
 B-assa taṃ pavattim ārocetvā „idāni kiṃ karomā“ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi² saddhim yujjhanakiccaṃ³ n' atthi,
 tvaṃ pitu santakadhaṇaṃ⁴ satakoṭṭhāse kāretvā ekūnasataṃ
 bhātīnaṃ⁵ pesetvā 'imaṃ tumhākaṃ pitu santakaṃ koṭṭhāsaṃ
 gaṇhatha, nāhaṃ tumhehi saddhim yujjhissāmīti⁶“ sāsanaṃ pa-
 hiṇathā⁷ "ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajetthabhātiko 10
 Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānaṃ [nāma
 abhibhavitum samattho nāma n' atthi, ayaṃ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākaṃ pitu santakaṃ
 pesetvā 'nāhaṃ tumhehi saddhim 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayam sabbe⁷ ekakkhaṇe chattam ussāpessāma, ekass'⁸ 15
 eva chattam ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha taṃ pas-
 sitvā rājakuṭumbaṃ⁸ paṭicchāpetvā amhākaṃ janapadam eva
 gaṇhāmā⁹ "ti āha⁹. Atha te sabbe pi kumārā nagaram¹⁰
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaram pavisiṃsu. Rājāpi
 tesam amaccehi sakkāraṃ gāhāpetvā paṭimaggam pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṃ
 abhirūhitvā Saṃvaramahārājassa nipaccākāraṃ dassetvā nīcā-
 sane nisīdiṃsu. Saṃvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṃ sirisobhaggam ahoṣi,
 olokitolokitattānaṃ kampati¹². Uposathakumāro Saṃvara- 25
 mahārājassa siribhavaṃ oloketvā „amhākaṃ pitā attano acca-
 yena Saṃvarakumārassa rājabhāvaṃ nātvā maññe amhākaṃ
 janapade datvā imassa na adāsīti¹³“ cintetvā tena saddhim
 sallapanto tisso gāthā abhāsi:

¹ Id pi. ² Bā bhātikehi. ³ Cks yuddhana-. ⁴ Bā santakaṃ-. ⁵ Bā bhātīkānaṃ.
⁶ Bā yujjhāmīti. ⁷ Bā adda pi. ⁸ Cks -bā. ⁹ Cks āhaṃsu. ¹⁰ Bā -radvāraṃ.
¹¹ Bā nātīma-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava silaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu' deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññiṃsu sampassaṃ attham attano. 95.
- 5 3. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhitṭhasi²,
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti jamaḥkāṃ pitā narindo. ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipothakesu³ pana aññe kumāre ti likhitam⁴, pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenacīti khuddakena⁵ pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbam na maññittha, ayaṃ mama accayena rājā bhavissatīti nātvā va⁶ maññe attano pādamaḷe vāseṭṭi⁷, tiṭṭhante no ti tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati⁸, ādu⁹ deve ti udāhu ambhākaṃ pitari deve divaṃ gate attano attham vaḍḍhim passantā¹⁰ saddhim rājakārakehi negama janapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññiṃsū¹² 'ti¹³, vattena¹⁴ ti silācarena, sañjāte adhitṭhasīti¹⁴ samānajatike ekūnasatabhātaro¹⁵ abhībhavitvā tiṭṭhasi, nātivattanti¹⁶ nābhībhavanti.

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samañānaṃ mahesinaṃ,
20 sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsam anusuyyakāṃ
samañā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samañānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
- 3 7. Hatthārūhā²⁰ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²³ bhattavetaṇaṃ. 100.
8. Mahāmatā ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasiṃ voharanti bahumaṃsasurodakāṃ²⁵. 101.

¹ C^s āhu, Bdf adu. ² Bd atitṭhasi. ³ Bd pālipotha-. ⁴ Bd likkhi-. ⁵ Bd -nā.
⁶ Bd omits va. ⁷ C^s -tīti, Bd ṭhapesīti. ⁸ Bd pucchi. ⁹ C^s āhu, Bd anu. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ C^{ks} omit taṃ. ¹² Bd samanumaññiṃsu. ¹³ Bd omits ti. ¹⁴ Bd atitṭh-. ¹⁵ Bd -re. ¹⁶ C^k nādhī-, C^s nādhivattanti. ¹⁷ C^{ks} samanū-. ¹⁸ C^{ks} isiṃ, Bdf isi. ¹⁹ so all four MSS. ²⁰ C^{ks} -rūhā, Bdf -rohā. ²¹ Bdf -rakā. ²² Bdf tesam. ²³ Bd nivṭṭham, Bf nimittam. ²⁴ C^s Bd -ikā. ²⁵ C^{ks} Bf bahum, C^{ks} maṃsam.

9. Atho pi vāñijā phītā nānāratthāto āgatā,
tesu me vihītā rakkhā, evaṁ jānāh'¹ Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rājaputtā 'ti ahaṁ rājaputta kañci sattaṁ² ayaṁ nāma
sompatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi³, tādinaṁ ti tādilakkhanayuttāṇaṁ
samtapāpatāya samañānaṁ mahantānaṁ silakkhandhādīnaṁ guṇānaṁ esitatāya 5
mahesīnaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ pañcapatitthitena pāde vandāmi,
dānaṁ dadanto dhammikaṁ ca nesaṁ rakkhāvarenaḅuttīm paccupatthapento
sakkaccaṁ te namassaṁi, manena sampiyāyauto va pūjemitī attho, te maṁ ti
te samaṇā⁴ ayaṁ dhammakotthāse yuttapayutto sussūsaṁ anusuyyako⁵ ti
tatvato nātvā maṁ dhammaguṇe yuttaṁ sussūsaṁ anusuyyakaṁ anusāsanti, 10
idaṁ kuru idaṁ⁶ mā karitī ovaḅantitī attho, tesāhaṁ ti tesāṁ ahaṁ, ha-
tthāruha⁷ ti hatthī⁸ āruya yujjanayodhā, anīkaḅḅhā ti hatthānikādisu
ḅhītā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā⁹ ti pattino va¹⁰, nibaddhaṁ¹¹
ti yaṁ tehi sajjitaṁ¹² bhattaṁ ca vetanaṁ ca taṁ¹³ na paḅibandhāmi, aperi-
hāpetvā dadāmitī attho, mahāmatā ti bhātika mayhaṁ mahāpaṇḅā mantesu 15
kusalā mahāmacca c' eva¹⁴ avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṁ
dasseti: tumhe mantasampanne paḅḅite ācariye na labhittha, ambhākaṁ pana
ācariyā paḅḅitā upāyakusalā, te no setacchattena¹⁵ yojesuṁ, Bārāṇasīn ti
bhātika mama chattaṁ ussāpitakālate paḅḅhāya ambhākaṁ rājā dhammiko an-
vaddhamāsaṁ devo vassati tena sassāni sampajjantīti¹⁶ Bārāṇasiyaṁ bahūṁ 20
khādītabbayuttakaṁ maṁsamacchaṁ¹⁷ pāḅḅayuttakaṁ surodakaṁ ca¹⁸ jātaṁ
ti¹⁹, evaṁ ratthavāsino bahumaṁsasurodakaṁ²⁰ katvā Bārāṇasīṁ vo-
haranti, phītā²¹ ti hatthiratanaassaratanamuttaratanādīni āharitvā nirupaddavā
vohāraṁ karontā phītā samiddhā, evaṁ jānāhiti bhātika Uposatha ahaṁ
imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniḅḅho pi²² hutvā mama bhātike abhibhavitvā 25
setacchattaṁ patto, evaṁ maṁ jānāhiti.

Ath' assa guṇaṁ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsi:

10. Dhammena kira nātīnaṁ rajjaṁ kārehi Saṁvara

medhāvī paḅḅito cāpi²³ attho pi nātīnaṁ hito. 103.

11. Taṁ taṁ nātīparibbūḅhaṁ nānāratanaṁocitaṁ

amittā na-ppasahanti²⁴ Indaṁ va asurādhipo ti. 104.

¹ Cks jānāhi. ² Ck kaviṁsattaṁ, Cs kavisattaṁ, Bd kiñci mattaṁ. ³ Cks suyyāṁ.

⁴ Bd samaṇā maṁ, ⁵ Bd -kaṁ. ⁶ Cks imaṁ. ⁷ Bd -rohā. ⁸ all three MSS.

-i. ⁹ Bd -rakā. ¹⁰ Ck Bd ca. ¹¹ Bd nivitthaṁ. ¹² Ck addhitaṁ, Cs ajjitaṁ.

¹³ Bd ahaṁ taṁ. ¹⁴ Cks te ca. ¹⁵ Bd -ni. ¹⁶ Cks -jjatīti. ¹⁷ Bd macchamaṁ-

saṁ. ¹⁸ Bd -dakaṁ va, Cs -dakaṁ va corr. to -- ca? Ck ti. ¹⁹ Cs jānaṁ ti.

²⁰ Cks bahūṁ-, Bd -maṁsaṁsurodakanti. ²¹ Ck titā, Cs jītāna. ²² Bd va. ²³

Cks cepi, Bf cāsi. ²⁴ Ck -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṃvaramahārāja dhammena kira tvam ekūnasatānaṃ nātīnaṃ attano jeṭṭhabhātīkānaṃ ānubbavaṃ abhībhave¹, ito paṭṭhāya ca² tvam eva rajjaṃ karehi, tvam hi³ medhāvī c' eva paḍḍito ca nātīnaṃ ca⁴ lito ti attho, taṃ taṃ⁵ ti taṃ⁶ evaṃ vividhaguṇasampannaṃ taṃ. nātīparibbūḥhaṃ ti amhehi ekūnasatehi nātikehi parivāritaṃ, nānā-
 5 ratanamocitaṃ ti nānāratanehi ocitaṃ sañcītaṃ bahuratanasañcāyaṃ, asurā-
 dhipo ti yathā tāvatīnsehi parivutaṃ Indaṃ asurarājā na tapati evaṃ amhehi ārakkhaṃ karonte⁷ parivāritaṃ tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe dvādasayojanikāya Bārāṇasīya rajjaṃ karentaṃ amittā na tapissantīti dipeti.

Saṃvaramahārājā sabbesaṃ pi bhātīkānaṃ mahantaṃ ya-
 10 saṃ adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṃ⁸ vasitvā „ma-
 hārāja, janapadesu coresu uṭṭhahantesu mayaṃ jānissāma,
 tvam rajjasukhaṃ anubhavā“ 'ti vatvā attano attano jana-
 padaṃ gatā. Rājāpi B-assa ovāde ṭhatvā āyupariyosāne
 devanagaraṃ pūrento agamāsi.

S. i. d. ā. „bhikkhu evaṃ tvam pubbe ovādakkhamo idāni
 kasmā viriyaṃ na akāsīti“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapari-
 yosāne so bhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā Saṃvaramahārājā
 ayam bhikkhu ahoṣi, Uposathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-
 nutherā, parisā Buddhaparisā, ovādadāyako amacco⁹ aham evā“ 'ti.
 20 Saṃvараजātakaṃ.

9. Suppāarakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idaṃ S. J. v. paññāpāra-
 nim ā. k. Ekadivasam hi sāyaṇhasamaye Tathāgatassa dhammaṃ
 desetum nikkhamaṇaṃ āgamayamānā bhikkhū dhammasabbhāyaṃ ni-
 sīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇño puthupaṇño hāsupaṇño javana-
 25 paṇño tikkhapaṇño nibbedhikapāṇño tatra tatra upāyapaṇṇāya sam-
 annāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya
 ākāso viya vitthiṇṇāya¹¹, sakala-Jambudīpasmiṃ hi uṭṭhitapaṇño Dasa-
 balaṃ atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi. yathā mahā-
 samudde uṭṭhitaūmi¹² velaṃ nātikkamati¹³ velaṃ patvā¹⁴ va bhijjati¹⁵

¹ B^d -bhāvī. ² B^d omits ca. ³ B^d pi. ⁴ B^d va. ⁵ B^d taṃ taṃ, C^k omits taṃ.
⁶ B^d omits taṃ. ⁷ C^k -te. ⁸ B^d -dḍha-. ⁹ B^d adds pana. ¹⁰ B^d adds am-
 hākaṃ. ¹¹ C^k vitti-. ¹² B^d uṭṭhita-. ¹³ B^d -anti. ¹⁴ B^d pattā pattā.

evaṃ na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ patvā¹ bhijjat' evā² 'ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesuṃ³. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathāgato paññavā pubbe pi aparipakke⁴ nāne⁵ paññavā va, andho hutvā⁶ mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṃ⁶ samudde idam nāma idam nāma ratanan' ti aññāsīti“ vatvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe⁷ Bharurājā⁷ nāma r. kāresi. Bharukacchaṃ⁷ nāma paṭṭanagāro⁸ ahoṣi. Tadā Bo. Bharukacche⁷ niyyāmajetṭhassa⁹ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavanno. ¹⁰ Suppāra-kakumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahantena parivārena vadḍhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-jetṭhako hutvā¹¹ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito nāṇasampanno ahoṣi¹², tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa ¹⁵ aparabhāge loṇajalapahaṭāni¹² dve pi cakkhūni nassimsu. So tato paṭṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi¹¹ niyyāmakakammaṃ akatvā „rājānaṃ nissāya jīvissāmīti“ rājānaṃ upasaṃkami. Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya rañño hatthiratanam¹³ assaratanam¹³ muttasāramaṇisārādīni¹⁰ agghāpeti¹⁵. Ath' ekadivasoṃ „rañño maṅgalahatthī bhavissatīti“ kālapāsānakūṭavannaṃ ekaṃ vāraṇaṃ ānesuṃ. Tam disvā rājā „paṇḍitassa dassethā“ 'ti āha. Atha naṃ tassa santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā „nāyaṃ maṅgalahatthī bhavituṃ anucchaviko, pacchāvāmana-²⁵ kadhātuko esa¹⁷, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena¹⁸ paṭicchitūṃ nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapaḍehi vāmanakadhātuko jāto“ ti āha. Hatthiṃ gahetvā āgate pucchimsu. Te „saccam paṇḍito kathetīti“ vadimsu. Tam kāra-

¹ I'd pattā. ² B'd bhijjantevā. ³ B'd vaṇṇentā nisīdisu. ⁴ B'd -kka. ⁵ B'd -ena. ⁶ B'd repeats i-. ⁷ B'd garu. ⁸ C'ko paddhana-. ⁹ B'd niyyāmaka-jetṭhakassa. ¹⁰ C' niyyāmajetṭhakassa. ¹¹ B'd supā - throughout. ¹² B'd -tvāpi. ¹³ C'ko omit ahoṣi. ¹⁴ C'ko loṇajalla-. B'd loṇakajalapahaṭāni. ¹⁵ C'ko -tvā. ¹⁶ B'd -na. ¹⁷ B'd -pesi. ¹⁸ B'd -eso. ¹⁹ B'd āyena.

nam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun' ekadivasam „rañño maṅgalasso¹ bhavissatīti“ ekaṃ assam ānayimsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So² hatthena parāmasitvā „ayam maṅgalasso¹ bhavitum na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīram alabhanto na sammā vaḍḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahoṣi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe³ dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ ratham āharimsu, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayam ratho susirarukkheṇa kato, tasmā rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahoṣi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayimsu⁶. Tam pi tass' eva pesesi. So² hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnaṃ
 15 ekaṃ⁷ ṭhānam atthīti“ āha. Sodhentā tam disvā rañño ārocesum. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayam rājā evarūpāni pi⁸ acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako⁹ bhavissati, kim me 'evarūpeṇa rājupaṭṭhāneṇa, attano
 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapaṭṭanam¹⁰ eva paccāgami. Tasmim tattha vasante vāñijā nāvaṃ sajjetvā „kaṃ¹¹ niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹² „Suppāraka-
 paṇḍitena ārūlhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti tam upa-
 25 saṃkamitvā „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta¹³, aham andho, katham niyyāmakakammaṃ karissāmīti“ vutte „sāmi andhāpi tumbe yeva amhākaṃ uttamo“ ti¹⁴. Punappuna 'yāciyamāno „sādhu tāta¹⁵, tumhehi ārocitasaññāya niyyāmakam bhavissāmīti“

¹ B^d -laasso. ² B^d adds tam pi. ³ B^d atha k. yeva. ⁴ B^d adds rañño. ⁵ B^d tam pi. ⁶ B^d tassa mahagghakamalaratanam āharimsu in the place of athassa --. ⁷ B^d -a. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d jāti-. ¹⁰ B^d garu- corr. to bharu-. ¹¹ B^d tam. ¹² C^{ks} -to, B^d -tetvā, B^s mantesum. ¹³ B^d omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āhamsu? ¹⁵ B^d -a.

tesam̄ nāvam̄ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddam̄ pakkhandimsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akālavātam² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-piṭṭhe vicarivā Khuramālasamuddam̄ nāma pattā, tathha macchā manussasamānasarīrā khuranāsā udake ummujjani-
5 mujjam³ karonti. Vāñijā te disvā M-am̄ tassa samuddassa nāmam̄ pucchantā paṭhamam̄ gātham̄ āhamsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan tam̄ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evam̄ tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttēna saṃsandetvā⁴ 10
dotiyaṃ gātham̄ āha:

2. Bharukacchā⁵ payātānam̄ vāñijānam̄ dhanesinam̄

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramāliti vuccatīti. 106.

Tathha payātānam̄ ti Bharukacchapaṭṭanā nikkhamitvā gacchātānam̄,
dhanesinam̄ ti tumhākam̄ vāñijānam̄ dhanam̄ pariyesantānam̄, vippanaṭ-
15 ṭṭhāya ti tāta⁶ tumhākam̄ imāya videsam̄ pakkhantāya nāvāya kamma-
kīrakā⁷ pakatisamuddam̄ atikkamitvā sampatto, ayaṃ samuddo Khuramāliti vuc-
ceti. evam̄ etam̄ paṇḍitā kathenti⁸.

Tasmiṃ pana samudde vajiram̄ uppajjati⁹. M. „sac’ āham̄
'ayaṃ vajirasamuddo' ti evam̄ etesam̄ kathessāmi lobhena 20
bahum̄¹⁰ vajiram̄ gaṇhitvā nāvam̄ osīdāpessantīti“ tesam̄ anā-
cikkhitvā va nāvam̄ laggāpetvā¹¹ upāyen' ekam̄ yottaṃ gaṇhitvā
macchagahaṇaniyāmena jālam̄ khipāpetvā vajirasāram̄ uddha-
ritvā nāvāya¹² pakkhipitvā aññam̄ appagghabhaṇḍam̄ chaḍḍā-
pesi. Nāvā tam̄¹³ samuddam̄ atikkamitvā parato¹⁴ Aggimālam̄ 25
nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo
viya ca obhāsam̄ muñcanto¹⁵ aṭṭhāsi. Vāñijā

3. Yathā aggīva¹⁶ suriyo va¹⁷ samuddo patidissati,

Suppārakan¹⁸ tam̄ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.
gāthāya¹⁹ tam̄ pucchimsu. M. pi tesam̄ anantaragāthāyā kathesi: 30

¹ Cks nāvā. ² Bđ ākula-. ³ Bđ -nimujjam̄. ⁴ Bđ garu-. ⁵ Cđ Bđ -a. ⁶ so
all three MSS. instead of -kānam̄? ⁷ Bđ kathenti. ⁸ Bđ ussannam̄ hoti in the
place of up-. ⁹ Bđ -u. ¹⁰ Bđ ola- ¹¹ Bđ -yam̄. ¹² Cks nam̄. ¹³ Bđ parato.
¹⁴ Bđ muccanto. ¹⁵ Bđ aggī ca. ¹⁶ Bđ ca. ¹⁷ Bđ -kam̄. ¹⁸ Bđ adds vāñijā.

4. Bharukacchā¹ payātānam vāñijānam dhanesinam
nāvāya vippanatthāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmim̄ pana samudde suvaṇṇam̄ ussannaṁ ahoṣi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇam̄ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi². Nāvā tam pi samuddam̄ atikkamitvā khīraṁ viya
dadhim̄ viya ca obhāsantaṁ Dadhimālam̄³ nāma samuddam̄ pā-
puni Vāñijā

5. Yathā dadhim̄ va khīraṁ va samuddo patidissati⁴,

Suppārakan tam̄ pucchāma⁵: samuddo katamo ayan ti 109.

10 gāthāya tassa nāmaṁ pucchiṁsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁶ payātānam vāñijānam dhanesinam
nāvāya vippanatthāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmim̄ pana samudde rajataṁ ussannaṁ⁷. So tam pi
1 upāyena gāhāpetvā⁸ nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddam̄ atikkamitvā nilakusatiṇam̄ viya sampannasassam̄ iva
ca obhāsamaṇam̄ Nilavaṇṇakusamālam̄⁹ nāma sammuddam̄ pā-
puni. Vāñijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,

Suppārakan tam̄ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.

20 gāthāya tassa pi nāmaṁ pucchiṁsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁶ payātānam vāñijānam dhanesinam
nāvāya vippanatthāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmim̄ pana samudde nilamaṇiratanaṁ ussannaṁ ahoṣi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā
tam pi samuddam̄ atikkamitvā nalavanaṁ¹² viya ca veļu-
vanaṁ viya ca khāyamānam̄ Nalamālam̄¹³ nāma samuddam̄
pāpuni. Vāñijā

¹ B^d garu-. ² B^d pakkhipāpesi. ³ B^d -li. ⁴ B^d patibhāsati. ⁵ C^k -mi. ⁶ B^d garu- corr. to bharu-. ⁷ C^k uppannam̄, B^d adda ahoṣi. ⁸ C^k gaḥetvā. ⁹ B^d nilavaṇṇam̄kusamālā. ¹⁰ C^k -e. ¹¹ C^k -e. ¹² C^e nila-, B^d naḷa-. ¹³ C^k -li, C^e naḷamālī, B^d naḷamālīn.

9. Yathā nalo¹ va veḷṇṇ² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa² pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanatṭhāya Nalamāliti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmim̄ pana samudde vaṃsarāgaveluriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁹ kakkatākanalo⁹ pi so rattavanno
hoti, veḷṇṇ⁹ 'ti⁹ pavāḷass¹⁰ etaṃ¹⁰ nāmaṃ, so¹¹ samuddo pavāḷussanno ratto- 10
bhāso ahoṣi, tasmā yathā nalo¹² va¹³ veḷṇṇ¹⁴ vā¹⁵ ti pucchimsu. M. tato
pavāḷaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīm atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṃ¹⁶
nāma passimsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā¹⁷ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmim̄ sabbatobhāgena uggatodakaṃ¹⁸ 15
sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho¹⁹ viya paññāyati, ūmiyā
uggatāya ekato papātasadisam̄ hoti, bhayajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phālento viya, taṃ²⁰
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²¹ bhimsanako samuddo suyyat' amānuso²², 20
yathā sobbho papāto ca²³ samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁴ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁵.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabhāmukkhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁷ „tātā²⁸ imaṃ

¹ Bds nalo. ² Cs Bd veḷṇṇ. ³ Bd -ā. ⁴ Bd naḷa-. ⁵ Cks -ati. ⁶ Bd masāra-
gallave- ahoṣi, Cks vaṃsarāgaveluriyussannaṃ. ⁷ Bd adds upāyena. ⁸ Bd -lo.
⁹ Bd adds pana. ¹⁰ Bd evetaṃ. ¹¹ Bd adds ca. ¹² Ck Bd nalo. ¹³ Bd ca.
¹⁴ Cks velo. ¹⁵ Bd cā. ¹⁶ Ck vala-, Cs vāla-, Bd balavā-. ¹⁷ Bd only one ka-
¹⁸ Bd ugacchante udakaṃ. ¹⁹ Bd uchinda-. ²⁰ Bd cataṃ, Ck naṃ. ²¹ Bdf
mahabbh-. ²² Cs sūyyatimā- corr. to -tamā-. ²³ Cs Bd va. ²⁴ Bd suyyatimā-,
Cs suyyāta-. ²⁵ Ck adds ti; Bd has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ Cs -mu-
khanti, Bd balavāmukhīti. ²⁷ Ed adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ Bd tāta.

Valabhāmukhaṃ¹ samuddaṃ pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvāma² nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpetīti³ āha. Tañ ca nāvāma satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva³ Avicimhi
 5 paccamānā⁴ sattā viya atikaruṇasaraṃ⁵ muñciṃsu. M. „ṭha-
 petvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvāma kātuṃ samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyaṃ tesāma sotthiṃ karissāmi⁶“ cintevā te
 āmantevā „tātā⁶ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavattāni⁷ nivāsāpetvā punṇapātīṃ⁸ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā⁸ 'ti. Te vegena tathā karīṃsu. M. ubbohi hatthehi
 punṇapātīṃ⁸ gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagāthāma āha:

18. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi saṃcicca⁹ ekapāṇama pi hīmsitaṃ¹⁰,
 15 etena saccavajjena sotthiṃ nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho. ekapāṇama pi hīmsitaṃ¹¹ ti etthantare saṃcicca
 ekaṃ kunthakipillakapāṇama pi vihiṃsitaṃ¹² nābhijānāmi, desanāmatam ev'
 etaṃ, Bo. pana tiṇasalākama pi upādāya mayā parasantakama na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹³ paradāraṃ na olokitaṃ musā na bhāsitaṃ¹⁴ tiṇaggena¹⁵
 pi majjama na pītaṃ¹⁶ ti evama pañcasilavasena¹⁷ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana punṇapātīya udakama nāvāya dhure āsiṃci¹⁸.

Cattāro mase videsāma pakkhantā nāvā nivattitvā iddhiṃā
 viya iddhānubhāvena¹⁹ ekadivaseṃ eva Bharukacchapaṭṭanaṃ²⁰
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi aṭṭhūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikaṃsa gharadvāre²¹ aṭṭhāsi. M. tesāma vāni-
 jānaṃ suvaṇṇarajatamaṇipavālavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Ck^s valabhā-, B^d balavāmukha. ² Ck^s sampatti-, B^s sampattā-. ³ Ck^s add atikaruṇāma. ⁴ B^d -na. ⁵ B^d atikaruṇāma ravaṃ. ⁶ B^d -a. ⁷ C^s B^d āh-. ⁸ B^d suvaṇṇapā-. ⁹ Ck^s saṃcicca. ¹⁰ B^f pibisitaṃ, B^d vihiṃsitaṃ. ¹¹ B^d -sitaṃ, Ck^s -sita. ¹² B^d kundhakipillakama pi pāṇama hīsitum. ¹³ B^d lobhavasena. ¹⁴ B^d -bbā, C^s omits musā - - bbaṃ. ¹⁵ B^d -nā. ¹⁶ B^d pivita-. ¹⁷ B^d adds pana. ¹⁸ B^d abhisīci. ¹⁹ B^d saccānu-. ²⁰ B^d garu-. ²¹ B^d adds yeva.

kehi vo ratanehi alam, mā puna samuddam pavisitthā“ 'ti
ca' tesam ovādam datvā yāvajivam dānādīni puññāni katvā
devapuram pūresi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpaṇṇo
yerā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā² parisā Buddhāparisā³, Suppāraka-⁵
paṇḍito pana aham evā“ 'ti. Suppārakajātakam. Ekāda-
sanipātavannaṇā niṭṭhitā⁴.

¹ B^d omits ca. ² B^d adds sā. ³ B^d adds ahesum. ⁴ B^d -jātakam navamam.
Iti jātakathakathāya navajātakapatimāṇḍitassa ekādasanipātass' atthavaṇṇanā ni-
ṭṭhitā. So (yo?) therō sārasaddena • dhammasadden' alaṅkito • jātakam sodhitam
suṭhu • tenattherena yaṁ idam • iminā puññakammena buddho hessam anāgate •
sivam va neyyalokassa • pāpemi amatam padam • nibbānapaccayo hotu • niṭṭhitam •
Sakkaraj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇārajātaka.

Khuddānam lahucittānan ti. Idam jātakam Kuṇārajātaka
āvibhavissati. Cullakuṇārajātakam.

5

2. Bhaddasārajātaka.

Kā tvaṃ suddhehi vatthehīti. Idam S. J. v. nātattha-
cariyam¹ ā. k. Sāvattiyam hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañ-
cannam bhikkhusatānam nibaddhabhojanam² pavattati, tathā Visā-
khāya ca Kosalarañño ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
10 janam dīyati bhikkhūnam pan' ettha koci vissāsiko n' atthi, tasmā
bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattam gahetvā Anāthapiṇḍikassa
vā Visākhāya vā aññesaṃ vā vissāsikānam gharam gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasam „paṇṇākāram āhaṭam, bhikkhūnam dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthīti“ vutte „kham
15 gatā“ ti pucchitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantīti“
sutvā bhuttapātarāso Satthu santikam gantvā „bhante bhojanam nāma
kiṃparaman⁴“ ti pucchi. „Vissāsaparamam⁵ mahārāja, kañjika-
mattam⁶ pi hi⁷ vissāsikena dinnam madhuram hotīti“. „Bhante kena
pana saddhiṃ bhikkhūnam vissāso hotīti“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁸
20 vā māhārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītarām ānetvā
aggamahesiṃ karissāmīti, evaṃ mayā saddhiṃ bhikkhūnam nātiko⁹

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ Bā nātakattha-. ² Ck - dđham-. ³ Bā add
rājā. ⁴ Bā sarasan. ⁵ Bā visāsikāya sarasam. ⁶ Ck - kamahantam. ⁷ Bā - rājā
ti kiñci kiñcikamattam, omitting pi hi. ⁸ Ck^s sekhaku-. ⁹ Bā - ta-.

viya vissāso¹ bhavissatī²“ so utthāyāsanaṃ attano nivesanaṃ gantvā
 Kapilavatthum dūtaṃ³ pesesi: „dhītaṃ kira⁴ me dentu, ahaṃ tum-
 hehi saddhiṃ nātibhāvaṃ icchāmitī“. Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā
 saanipativā mantayimsu⁵: „mayāṃ Kosalarāṇṇo āṇāpavattitthāne va-
 sāma, sace dārikaṃ⁶ na dassāma mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace
 5 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kin nu kho kattabban⁷“ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakkhattiyā⁸
 nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbattā soḷasavassapa-
 desikā⁹ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitvaṃsena khattiyajātikā,
 tam assa¹⁰ „khattiyakaṇṇā“ ti¹¹ pesessāma“. Sākiyā „sādhū“ ti sam- 10
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikaṃ dassāma¹², idān’ eva
 taṃ gahetvā gacchathā“ ti āhaṃsu. Dūtā cintesum: „ime Sakya¹³
 nāma jātiṃ nissāya atimānino, ‘sadisī no’ ti vatvā asadisim pi¹⁴ da-
 deyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānaṃ eva gaṇhissāmā¹⁵“ ti
 te evaṃ āhaṃsu: „mayāṃ gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ 15
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāmā¹⁶“ ti. Sākiyā¹⁷ tesam
 nivāsanaṭṭhānaṃ dāpetvā „kiṃ karissāma“ ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakkhattiyāṃ alaṃkaritvā ānetvā¹⁸ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇaṃ pahīṇi, imaṃ 20
 tāva sāsanaṃ suṇāthā’ ti paṇṇaṃ dasseyyāthā¹⁹“ ti. Te „sādhū“
 ti sampāṭicchitvā tasmiṃ bhuñjamāne kumārikaṃ alaṃkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjatū“ ti āha²⁰.
 Atha naṃ „alaṃkaritvā²¹ tāvad evā“ ti²² thokaṃ papañcaṃ katvā
 ānayimsu. Sā „pitarā saddhiṃ bhuñjissāmā²³“ ti ekapātiyā²⁴ hat- 25
 thaṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṃ ekaṃ²⁵ piṇḍaṃ gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa²⁶ hatthe pasāritamatte²⁷ „deva, asuka-
 raṇṇā nāma²⁸ paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tāva sāsanaṃ suṇāthā“ ti
 paṇṇaṃ upanāmesum. Mahānāmo „amma tvaṃ bhuñjā²⁹“ ti dakkhiṇa-

¹ B^d omits viya vissāso. ² B^d -ssati. ³ B^d -te. ⁴ B^d omits ki-. ⁵ B^d cinta-.
⁶ B^d dhitarāṃ. ⁷ B^d kāta-. ⁸ B^d -ttisā. ⁹ C^k -vassikapadesikā, B^d -vassude-
 sikā. ¹⁰ B^d vāsabha in the place of tamassa. ¹¹ B^d taṃ. ¹² B^d dammi. ¹³
 B^d sākiyā. ¹⁴ C^k -sī. B^d atimāno tesam dhāsi no dhīta adhāsīti vatvā dāsīmpī.
¹⁵ B^d gaṇhāmā. ¹⁶ B^d taṃ gahessāmā. ¹⁷ C^k sākiyā corr. to sā mātiyā. ¹⁸
 B^d ānetha. ¹⁹ C^k B^d -yyathā, C^s -yya corr. to -yyāthā. ²⁰ C^k omīti āha. ²¹
 C^k -riyyati. ²² B^d eva, omitting ti. ²³ B^d -mī. C^s -mī corr. to -mā. ²⁴ C^k
 -niyā, C^s -niyā corr. to -tiyā, B^d -tiyaṃ. ²⁵ B^d -a. ²⁶ B^d -ḍāya. ²⁷ B^d -rite,
 omitting matte. ²⁸ B^d -raṇṇo, omitting nāma. ²⁹ B^d -āhi.

- hatthaṃ pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇam¹ gahetvā paṇṇam olokesi. Tassa taṃ² sāsanam upadhārentass' eva itarā bhūñji. So tassā bhuttakāle hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi³. Dūta⁴ 'nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭham agamaṃsu⁷, na⁸ taṃ
- 5 antaram jānitum sakkhimsu. Mahānāmo mahantena⁹ parivārena dhītarā¹⁰ pesesi. Dūtāpi taṃ¹¹ Sāvattim¹² netvā „ayaṃ kumārikā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadiṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaraṃ alaṃkārāpetvā taṃ ratanarāsimiḥi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīncāpesi. Sā raṇṇo piyā ahoṣi manāpā¹³. Ath' assā nacirass'
- 10 eva gabbho patīṭṭhahi, rājā gabbhāparihāraṃ dāpesi¹⁴, sā dasamā-saccayena suvaṇṇavaṇṇam puttāṃ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇa-divase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikaṃ pesesi: „Sakyaṛājadhītā Vāsabhakhattiyā puttāṃ vijāyi, kim assa nāmaṃ karontū¹⁶“ 'ti. Taṃ pana sāsanam gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko, so
- 15 gantvā raṇṇo ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ taṃ sutvā „Vāsabhakhattiyā puttāṃ avijāyitvāpi sabbaṃ janam abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya raṇṇo vallabhā bhavissatī“ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanam dussutam sutvā „viḍūḍabho²¹“ ti sallakkhetvā rājānam upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍūḍabho' ti nāmaṃ karothā“ 'ti āha.
- 20 Rājā „porāṇakam no kuladattikam²² nāmaṃ bhavissatī“ cintetvā „Viḍūḍabho“ ti nāmaṃ akāsi. Tato patṭhāya kumāro kumāraparihārena vadḍhanto sattavassikakāle aṇṇesam kumārānam mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādīni²⁴ āhariyamānāni²⁵ disvā mātaram pucchi: „amma, aṇṇesam mātāmahakulato²³ paṇṇākāro āhariyyati, mayhaṃ
- 25 koci kiñci na peseti²⁶, kim tvaṃ nimmātāpitikā²⁷“ ti. Atha naṃ sā²⁸ „tāta, tava²⁹ Sakyaṛājāno mātāmahā³⁰, dūre pana³¹ vasanti, tena te kiñci na pesentīti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³¹ „amma mātāmahakulam³³ passitukāmo 'mhīti³⁴“. „Alaṃ tāta, kim tattha bhavam³³ karissatīti“ vāriyamāno pi punappunam yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ B^d omits pa-. ² B^d tassatthaṃ. ³ B^d adds taṃ disvā. ⁴ C^s dūta, B^d dukā. ⁵ C^k niccayene. ⁶ B^d omits sā. ⁷ B^d niṭṭhamakamsu. ⁸ B^d adds te. ⁹ B^d adds sakkārena. ¹⁰ B^d adds raṇṇo. ¹¹ B^d nam. ¹² C^k -iyam, B^d -i. ¹³ B^d ma- ahoṣi. ¹⁴ B^d -ramadāsi. ¹⁵ C^s ayyi-, B^d -akassa. ¹⁶ B^d karomā. ¹⁷ B^d -kassa. ¹⁸ B^d so. ¹⁹ B^d -vati. ²⁰ B^d -raam-. ²¹ B^d viḍaḍa- througout. ²² B^d rājadatthiyam in the place of no kula-. ²³ C^k -hā-. ²⁴ B^d -di. ²⁵ B^d -nādīni, C^k -mānā. ²⁶ B^d -si. ²⁷ B^d nimmātānimitāsīti. ²⁸ B^d mātā. ²⁹ B^d omits tava. ³⁰ B^d pitāmahā nāma te. ³¹ B^d omits pana. ³² B^d -ssikakale. ³³ C^k -hā-, B^d pitāmahassa mahānāmassa kulam. ³⁴ B^d adds vatvā. ³⁵ B^d tattha nto, C^k omit bhavam.

hi gacchāhīti¹ sampañcchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena
 nikkhami. Vāsabhakkhattiyā puretarāṃ paṇṇaṃ pesesi: „aham idha
 sukham vasāmi, sāmīno māssa kiñci antaram² dassayimsū“³ ti. Sā-
 kiyā Viḍḍābhassa āgamanam nātvā „vanditum na sakkā“⁴ ti⁵ tassa
 daharadaharakumārake⁶ janapadam⁷ pahinimsu. Kumāre Kapila- 5
 vatthum sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatimsu. Kumāro santhā-
 gāram gantvā atthāsi. Atha nam „ayan te tāta mātāmaha⁸, ayaṃ
 mātulo“⁹ ti vadimsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā
 rujanappamāṇam¹⁰ vanditvā ekam pi attānam vandantam¹¹ adisvā „kin
 nu kho maṃ vandantā n’ atthīti“¹² pucchi. Sākiyā „tāta kaṇṭha- 10
 kumārā janapadam gatā“¹³ ti vatvā¹⁴ tassa mahantaṃ sakkāram ka-
 rimsu. So katipāham vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath’
 ekā dāsī tena¹⁵ santhāgāre nisinnaphalakaṃ „idaṃ Vāsabhakkhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakan“¹⁶ ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudham panussitvā¹⁷ nivatto taṃ gaṇhanto Vi- 15
 ḍḍābhakkumārassa akkosanasaddam sutvā taṃ antaram pucchitvā¹⁸
 „Vāsabhakkhattiyā dāsīyā kucchisimā Mahānāmasakkassa jātā“¹⁹ ti nātvā
 gantvā balakāyassa²⁰ kathesi. „Vāsabhakkhattiyā kira dāsīya dhītā“
 ti mahākolāhalaṃ ahoṣi. Kumāro taṃ sutvā „ete tāva“²¹ mama nisinna-
 phalakaṃ khīrodakena dhovantu, aham pana rajje patiṭṭhitakāle ete- 20
 sam galalohitaṃ gahe tvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmīti“²² cittaṃ
 ṭhapesi. Tasmim Sāvattim²³ gate amaccā sabbaṃ pavattim raṇṇo
 ārocesum. Rājā²⁴ „mayham dāsīdhītarāṃ adamsū“²⁵ ti Sākiyānam
 kujjhītvā²⁶ Vāsabhakkhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāram²⁷ pac-
 chinditvā²⁸ dāsādāsīhi laddhabbamattakam²⁹ eva dāpesi. Tato kati- 25
 pāhaccayena Satthā rājanivesanam gantvā³⁰ nisīdi. Rājā āgantvā³¹
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātakehi dāsīdhītā mayham dinnā,
 ten’ assā aham saputtāya³² parihāram acchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam³³ eva dāpesin“³⁴ ti āha. Satthā „ayuttam mahārāja Sāki-

¹ C^s māssu-, B^d sāmīno kiñci antara mā. ² B^d sakkonti. ³ B^d -re kumārīke
⁴ B^d -de. ⁵ B^d pitāmaha. ⁶ B^d ruccamāno. ⁷ C^s -tā, B^d vandanam. ⁸ B^d
 omīte va-. ⁹ C^s te, B^d tene. ¹⁰ C^s pammū-, B^d pamusitvā. ¹¹ varena nikk-
 khami - - - pucchitvā wanting in C^s. ¹² B^d dhītā. ¹³ B^d phalaṃ, C^s phala-
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ C^s ettova. ¹⁵ C^s -iyam, B^d -i. ¹⁶ B^d
 adds sabbe. ¹⁷ B^d kucchitvā. ¹⁸ C^s dinnam corr. to dinna. ¹⁹ B^d acchi-
²⁰ B^d laddhampparihāramattam. ²¹ B^d āg-. ²² B^d satthāram in the place of
 āg-. ²³ C^s tenassa āham supu-, C^s tassā āham supu- corr. to tenassa āham
 supu-. ²⁴ B^d laddhabbaparihāyamattam, C^s laddhabyamattakam.

yehi kataṃ, dadantehi nāma samajātikā dātubbā, assa¹ taṃ² pana
 mahārāja vadāni³: Vāsabhakkhattiyā rājadhītā⁴ khattiyaraṇṇo⁵ gehe
 abhisekaṃ labhi⁶, Viḍḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto.
 'mātigottam⁷ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁸ eva pamāṇan⁹ ti porā-
 5 nakapaṇḍitā dalidditthiyā kaṭṭhahārikāya⁹ aggamaheṣiṭṭhānam adamsu,
 tassā ca kucchimiṃ¹⁰ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārānasiyā¹¹
 rājjam patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹² ti vatvā¹² Kaṭṭhahāri-
 jātakaṃ¹³ kathesi. Rājā¹⁴ dhammakathaṃ sutvā 'pitigottam¹⁵ eva
 kira pamāṇan¹⁶ ti tussitvā mātāputtānam pakatiparihāram eva dāpesi.
 10 Raṇṇo pana Bandhulo¹⁵ nāma senāpati Mallikam¹⁶ nāma attano bha-
 riyam vaṃjham¹⁷ „tava kulagharam eva gacchā¹⁸“ ti Kusināram
 eva pesesi. Sā¹⁹ „Satthāram disvā gacchissāmiti²⁰“ Jetavanam pavī-
 sitvā Tathāgataṃ vanditvā ekamante²⁰ ṭhitā „khaṃ gacchasīti²¹“ ca
 puṭṭhā „sāniko me bhante kulagharam pesesīti²²“ vatvā „kasmā²³“ ti
 15 vutte²¹ „vaṃjhā aputtikā ti²² bhante“ ti vatvā Satthārā „yadi evam
 gamanakiccaṃ n' atthi, nivattā²³“ ti vuttā²³ tuṭṭhā²⁴ Satthāram van-
 ditvā nivesanam eva²⁵ agamāsi²⁶, „kasmā nivattāsīti²⁷“ ca puṭṭhā
 Dasabalena nivattit²⁸ amhi sāmiti²⁹“ āha. Senāpati „dittham bha-
 vissati Tathāgatena kāraṇan³⁰“ ti āha. Sā nacirass³¹ eva gabbham
 20 labhitvā³² uppannadohajā „dohaḷo me uppanno“ ti ārocesi. „Kim-
 dohaḷo“ ti. „Vesālinagare³⁰ gaṇarājakulānam³¹ abhisekamaṅgalapokkha-
 raṇiṃ otarivā nahātvā paṇiyam pātukāṃ³² amhi³³ sāmiti³³“. Senāpati
 „sādhū“ ti vatvā sahasatthāmaṃ dhanuṃ gahe tvā taṃ ratham āro-
 petvā Sāvattithito nikkhamitvā ratham vāhento³⁴ Vesālin³⁵ pāvīsi.
 25 Tasmim ca kāle Kosalaraṇṇo³⁶ Bandhulaseṇāpatinā saddhim ekā-
 cariyakule uggahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavinam
 attham³⁷ dhammaṃ ca anusāsanto dvārasamipe yeva vasati³⁸, so ra-
 thassa ummāre paṭighātam³⁹ sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bḍ ayam. ² Bḍ omits taṃ. ³ Bḍ dāsi in the place of va-. ⁴ C² khatti-
 yarā-. ⁵ Bḍ -yassara-. ⁶ Bḍ -kampattā. ⁷ Bḍ mātu-. ⁸ Bḍ pitu-. ⁹ Bḍ
 -yampi. ¹⁰ Bḍ -imhi. ¹¹ C² -yam. ¹² Bḍ omits vatvā. ¹³ C² -rikajā-, Bḍ
 kaṭṭhavāhanajā-, cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bḍ adds satthu. ¹⁵ Bḍ bandhuphalo. ¹⁶
 C² Bḍ -kā. ¹⁷ Bḍ vaṃjhā, C² vandham corr. to vaṃjham. ¹⁸ Bḍ -āhi. ¹⁹ Bḍ
 adds ca. ²⁰ Bḍ -tam. ²¹ Bḍ -ā. ²² Bḍ omits ti. ²³ Bḍ adds sā. ²⁴ Bḍ adds
 hattā. ²⁵ Bḍ adds puna. ²⁶ Bḍ āg-. ²⁷ Bḍ adds vuttā. ²⁸ Bḍ omits sāmi.
²⁹ Bḍ patilla-. ³⁰ Bḍ -liyāna-. ³¹ C² narā-, C² gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bḍ
 licchavirā-. ³² Bḍ pītukāmāmi. ³³ Bḍ omits sāmi. ³⁴ Bḍ pārento. ³⁵ C²
 -liyam, Bḍ -li-. ³⁶ C² -nūā ca. ³⁷ Bḍ -nca. ³⁸ Bḍ vasi. ³⁹ Bḍ paṭighatanāṃ
 saddam.

saddo¹, ajja Licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti² āha. Pokkharaniyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṃ⁴, sakunānaṃ pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otarivā ārakkhike khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ ohinditvā antopokkharaniyaṃ⁵ bhariyaṃ⁶ nahāpetvā pāyevā sayam pi nahātvā Mallikaṃ rathaṃ āro- 5 petvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi. Ārakkhikā gantvā Licchavīnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno⁶ kujjhitvā pañcasatā pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkhamiṃsu. Tam pavattim Mahālissa ārocesuṃ. Mahāli „mā gamittha, so hi vo sabbe ghāteṣṣatīti“ āha. Te pi „mayam gamissāma yevā“ 10 'ti vadiṃsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānaṃ⁷ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddam viya suṇissatha, tamhā⁸ ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumbhākaṃ rathadhure¹⁰ chiddam passissatha¹¹, tamhā ṭhānā nivatteyyāth' eva¹², parato¹³ mā gamitthā“ 'ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁴ anubandhiṃsu yeva. 15 Mallikā¹⁵ disvā „rathā sāmi paññāyantīti“ āha. „Tena¹⁶ hi ekasseva rathassa¹⁷ paññāyanakāle¹⁸ āroceyyāsīti“ āha. Sā yadā sabbe eko viya hutvā paññāyiṃsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsam paññāyantīti“ āha. Bandhulo „tena hi imā rasmiyo gaṇhā¹⁹“ 'ti tassā rasmiyo datvā²⁰ rathe ṭhito²¹ dhanuṃ āropesi. Rathacakkam yāva nābhito paṭhavim pāvīsi, Licchavi²² 20 gantvā tam ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyam poṭhesi²³, asanisaddo viya ahosi, tato²⁴ pi na nivattiṃsu, anubandhanā gacchant' eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekam saram khipi, so pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīsam²⁵ chiddam katvā pañca rājasatāni²⁶ parikarabandhaṭṭhāne²⁷ vinivijjhivā paṭhavim pāvīsi. Te attano 25 vidhabhāvam ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“ ti vadantā anubandhiṃsu yeva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā „tumhe matakā, matakahi saddhim mayham yuddham nāma n' atthīti“ āha. „Matakā²⁸ nāma amhādisā²⁹ hontīti³⁰“ „Tena hi sabbapurimassa³¹ parikaram³² mocethā“ 'ti³³.

¹ B^d adds eso. ² B^d ārakkham ṭhapetvā in the place of ā. b. ³ B^d upatthataṃ. ⁴ C^k -piṃ. ⁵ B^d adds otarivā. ⁶ B^d te lic-. ⁷ B^d ghaṭṭayissatīti. ⁸ B^d paṭhavipavitṭhāṇāni. ⁹ B^d tasmā. ¹⁰ B^d -resu. ¹¹ C^k passissa. ¹² B^d -yyātha. ¹³ B^d pu-. ¹⁴ B^d adds tam. ¹⁵ B^d adds rathaṃ. ¹⁶ B^d bandhulotena. ¹⁷ B^d ekassa rathassa viya. ¹⁸ B^d adds mama. ¹⁹ It^d -āhi. ²⁰ B^d adds so. ²¹ B^d adds va. ²² C^k -vi, B^d -vino. ²³ B^d potesi so. ²⁴ B^d te tato. ²⁵ so all three MSS., Dh^p. -sīsa. ²⁶ B^d -naṃ. ²⁷ B^d parikkhārabandhana-. ²⁸ B^d te ma-. ²⁹ B^d -so na ve. ³⁰ B^d adds vadīṃsu. ³¹ C^k sabbe-, B^d sabbapurimassa. ³² B^d -kkhāram. ³³ B^d adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā², attano gharāni gantvā samvidhāttabbāni samvidahitvā puttadāraṃ³ anusāsivā sannāhaṃ mocethā“⁴ ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jivitakkhayaṃ pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikāni
 5 Sāvattim⁶ ānesi. Sā solasakkhattuṃ yamake⁷ putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippe⁸ nippattim pāpuṃsu, ekekassa⁹ purisasaḥassaparivāro ahoṣi, pitarā saddhim rājanivesanaṃ gacchantehi te⁹ eva rājaṅgaṇaṃ paripūri. Ath' ekadivasam vinicchaye kūtattaparājītā¹⁰ manussā Bandhulāni āgacchantāni disvā mahāviraṇaṃ
 10 viravantā¹¹ vinicchayāmaccānaṃ¹² kūtattakāraṇaṃ tassa ārocesuṃ. So¹³ vinicchayaṃ gantvā¹⁴ attāni tīretvā¹⁵ sāmikāni eva sāmikāni¹⁶ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhu-kāraṇaṃ pavattesi. Rājā „kim idan“ ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass' eva vinicchayaṃ niyyādesi, so tato paṭṭhāya
 15 sammā vinicchini¹⁷. Tato¹⁸ porāṇakavinicchayikā¹⁹ laṅgaṃ alabhantā appalābhā hutvā Bandhulāni²⁰ „rajjam pattheti“ rājakule paribhindiṃsu. Rājā tesā²¹ kathāni gahetvā cittaṃ niggaḥetuṃ nāsakkhi. „Imasim²² idh' eva ghātiyamāne²³ garahā²⁴ uppajjissatīti“ puna eintetvā payuttapurisehi paccantaṃ paharāpetvā²⁵ Bandhulāni pakkosā-
 20 petvā „paccanto kira kupito²⁶, tava puttehi saddhim gantvā²⁷ core gaṇhā²⁸“ ti pahitvā²⁹ „etth' ev' assa³⁰ dvattiṃsāya puttehi saddhim sīsāni chinditvā āharathā“³¹ ti tena³² saddhim āne pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmim paccantaṃ gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti³³“ payuttakacorā palāyimsu. So tam padesaṃ āvāsā-
 25 petvā janapadaṃ santappetvā nivatti. Ath' assa nagarato avidūratṭhāne³⁴ te yodhā saddhim puttehi³⁵ sīsāni chindimsu. Tam divasaṃ Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhim dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇḥe³⁶ yeva³⁷ „sāmikassa te³⁸ saddhim puttehi sīsāni chinnaṃ³⁹“ ti⁴⁰ paṇṇaṃ āharitvā adamsu. Sā tam pavattim

¹ Bā -ā. ² Bā adds mataka yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Ck^a -iyam, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Ck^a kūtattarā-.
¹¹ Bā mahāviraṇaṃ ravantā. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds tam.
¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikāni. ¹⁷ Bā vinicchindi. ¹⁸ Bā adds te.
¹⁹ Bā -yakāmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā tam. ²² Bā ime.
²³ Ck^a Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck^a -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandim māretuṃ vaṭṭatīti. ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re ṭhā. ³³ Bā pu- sa-. ³⁴ Bā -hasamayo. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck^a tehi, Ck^a ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idam.

ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇam uccaṅge katvā bhikkhusaṅgham
 eva paricari¹. Ath' assā paricārikā² bhikkhūnam bhattam datvā
 sappicāṭim āharantā³ therānam purato cāṭim bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁴ „bhedanadhammam bhinnam, na cintetabban“ ti āha. Sā
 uccaṅgato paṇṇam niharitvā „dvattimsāya puttehi saddhim pitu sīsam 5
 chinnaṃ ti me imaṃ⁵ paṇṇam āharimsu, ahaṃ⁶ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi, sappicāṭiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan⁷“ ti ādini vatvā utthāyāsanaṃ dhammam
 desetvā⁸ vihāram agamāsi. Sāpi dvattimsa suṇisāyo⁹ pakkosāpetvā
 „tumbhākam sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhimsu, 10
 tumhe mā socittha¹⁰, rañño pi¹¹ upari manopadosam mā karitthā“ ti
 ovadi. Rañño carapurisā nam¹² katham sutvā gantvā¹³ tesam niddo-
 sabhāvam rañño kathesum¹⁴. Rājā samvegappatto tassā nivesanam
 gantvā¹⁵ Mallikā ca suṇisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varam
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ ti vatvā tasmim gate¹⁶ matakabhattam 15
 datvā nahātvā rājānam upasamkamitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aññen' attho n' atthi, dvattimsāya¹⁷ ca me suṇisānam
 mamaṃ ca kulagharaḡamanam¹⁸ anujānāthā¹⁹“ ti āha. Rājā sam-
 paṭicchhi. Sā dvattimsa suṇisāyo²⁰ sakasakakulam²¹ pesetvā sayam
 Kusināranagare attano kulagharam agamāsi. Rājāpi Bandhulāsenā- 20
 patino bhāḡineyyassa Dīghakārāyanassa nāma senāpatitthānam adāsi.
 So pana „mātulo²² iminā mārito“ ti rañño otāram gavesako carati²³.
 Rājā²⁴ niraparādhassa Bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vippaṭṭisārī
 hutvā cittassādāṃ na labhati, rajjasukham²⁵ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānam²⁶ Uḷumpam nāma nigamam upanissāya viharati. Rājā 25
 tattha gantvā āramato avidūre khandhāvāram nivesetvā²⁷ mandena²⁸
 parivārena „Satthāram vandissāmiti²⁹“ vihāram gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḡāni Kārāyanassa³⁰ datvā ekako va gandhakuṭim pavisi.
 Sabbam Dhammacetiyasutta-niyāmen' eva veditabbam. Tasmim gandha-
 kuṭim pavitṭhe Kārāyano³⁰ tāni³¹ rājakakudhabhaṇḡāni gahetvā 30

¹ Ck -vari, C² B^d -visi. ² B^d -kāyo. ³ B^d -tīyo. ⁴ B^d adds upāika. ⁵ B^d idam.
⁶ B^d ahañca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ C² -nto, B^d omits dh. de-. ⁹ Ck² -sā. ¹⁰
 B^d adds mā paridevittha. ¹¹ B^d omits pi. ¹² B^d tam. ¹³ B^d omits ga-. ¹⁴
 B^d kathayimsu. ¹⁵ Ck² ḡg-. ¹⁶ B^d adds tesam. ¹⁷ Ck² -sā. ¹⁸ Ck² -raṅga-
¹⁹ Ck² -nathā. ²⁰ B^d -sāya suṇisāyanam. ²¹ Ck² sakyakulam. ²² B^d adds me.
²³ B^d okāsam vesanto vica-. ²⁴ B^d adds pi; sā dvattimsa - - - rāja wanting in
 C². ²⁵ B^d adds ca. ²⁶ B^d sākiyā-. ²⁷ B^d nivā-. ²⁸ B^d mahantena. ²⁹ B^d
 B^d -māti. ³⁰ B^d dīghakā-. ³¹ B^d adds pañca.

- Viḍḍabham rājānam katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upatṭhāna-
kārikam¹ mātuḡāmaṃ nivattetvā² Sāvattim³ agamāsi. Rājā Satthāri
saddhim piyakatham kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā taṃ mātu-
ḡāmaṃ pucchitvā taṃ pavattim sutvā bhāḡineyyaṃ ādāya gantvā⁴
- 5 „Viḍḍabham gaheṣṣāmīti⁵“ Rajagahaṇagaram gaḡchanto vikāle dvāresu
pihitesu⁶ nagaram patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilaṇto
rattibhāḡe tatth' eva kālam akāsi. Vibhātāya rattiyā „deva Kosala-
narindo⁸ anātho⁹ jāto“ ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaṃ sutvā
raṇṇo ārocesuṃ. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
10 kiccaṃ kāresi. Viḍḍabho pi rajjāṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā
„sabbe pi Sākiye māreṣṣāmīti¹⁰“ mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ
divasaṃ S. paccūsakāle¹¹ lokam olokeno¹² nātisaṃghassa vināsaṃ
disvā „nātisaṃghaṃ kātum vattatīti“ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇ-
ḍāya caritvā piṇḍapātaṇṭikkanto gandhakūṭiyāṃ sihaseyyāṃ kappetvā
15 sāyaṇhasamaye ākāseṇa gantvā¹³ Kapilavattusāmante ekasmiṃ ka-
baracchāye rukkhamaḡe nisīdi. Tato avidūre Viḍḍabhaṣṣa rajjasi-
māya mahanto sandacchāyo¹⁴ nigrodharukkho atthi. Viḍḍabho Satthā-
raṃ¹⁵ disvā upasaṃkamitvā vanditvā¹⁶ „bhante kiṃkāraṇā evarūpāya
uṇhavelāya imasmiṃ kabaracchāye rukkhamaḡe nisīdittha¹⁷, etasmiṃ
20 sandacchāye¹⁸ nigrodhamāḡe nisīdatha bhante“ ti vatvā „hotu mahā-
rāja, nātakānaṃ chāyā nāma sitalā“ ti vutte „nātakānaṃ rakkhā-
ṇatthāya S. āgato bhavissatīti“ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā
Sāvattim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato.
Rājā Sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
25 Satthāraṃ passitvā puna nivatti, tatiyavāre¹⁹ nikkhamitvā tatth' eva
Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmim nikkhante S.²⁰
Sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesāṃ nadiyaṃ visapakkhepana-
pāpakammaṣṣa²¹ appaṇṭibāhiyabhāvaṃ nātva catutthavāraṃ na aga-
māsi²². Viḍḍabharājā khīrapāyake dārake²³ ādim katvā sabbe Sā-
30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṃ²⁴ dhovitvā paccāgamāsi²⁵.
Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

¹ B^d ca upa-. ² B^d nivattāpetvā; vihāraṃ --- nivattetvā wanting in C^s. ³
B^d -i, C^k -iyaṃ. ⁴ C^k āḡ-. ⁵ B^d adds so. ⁶ B^d jpidahi-. ⁷ B^d paviyituma-
sakkonto in the place of patvā. ⁸ B^d -rindaṃ idāni ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ B^d -mīti.
¹¹ B^d -samaye. ¹² B^d vo-. ¹³ B^d -nāgantvā. ¹⁴ B^d sitacchāyo. ¹⁵ sarīra-
kiccaṃ --- satthāraṃ wanting in C^s. ¹⁶ B^d omits va-. ¹⁷ B^d -datha. ¹⁸ B^d
sitacāye. ¹⁹ C^s adds pi. ²⁰ dosaṃ --- satthā wanting in B^d. ²¹ B^d -kkhip-.
²² B^d nāḡ-. ²³ B^d nirahaṇake, omitting dārake. ²⁴ B^d nisinnapha-. ²⁵ B^d -mi.

caritvā niṭṭhāpitabhattakicce gandhakuṭiyāṃ vissamante¹ disāhi² sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyāṃ nisiditvā „āvuso S. attānaṃ dassetvā rājānaṃ nivattetvā³ nātake maraṇabhayā mocesi, evaṃ nātakānaṃ atthacarako⁴ S.“ ti Bhagavato guṇakathaṃ kathesuṃ⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā 5 „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva nātakānaṃ atthaṃ carati, pubbe pi cari⁶ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahma-datto dasarājadhamme⁷ akopetvā dhammena rajjāṃ karento⁸ ekadivasaṃ cintesi: „Jambudīpatale rājāno bahutthambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi tham- 10 bhehi pāsādakaraṇaṃ⁹ nāma anacchariyaṃ, yaṃ nūnāhaṃ ekatthambhakaṃ pāsādaṃ kareyyāṃ¹⁰, sabbarājūnaṃ¹¹ aggara-jā bhavissāmīti“ so vaddhakī¹² pakkosāpetvā „mayhaṃ sobhaggappattaṃ ekatthambhakaṃ¹³ pāsādaṃ karothā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā araṇṇaṃ pavisitvā¹⁴ ujū ma- 15 hante ekatthambhaka-pāsādārahe bahurukkhe disvā „ime rukkhā santi, maggo pana visamo, na sakkā¹⁵ otāretuṃ, raṇṇo ācikkhissāmā“ 'ti cintetvā tathā akāṃsu. Rājā „yena¹⁶ kenaci upāyena saṇikaṃ otārethā“ 'ti vatvā „deva¹⁷ kenaci pi upāyena na sakkā“ ti vutte „tena hi mama uyyāne ekaṃ ruk- 20 khaṃ upadhārethā“ ti āha. Vaddhakī uyyānaṃ gantvā ekaṃ sujātaṃ¹⁸ ujukaṃ gāmanigama-pūjitaṃ rājakulato pi laddha-balikammaṃ maṅgalasālarukkhaṃ¹⁹ disvā raṇṇo santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „uyyāne rukkho²⁰ nāma mama paṭiladdho, gacchatha²¹, naṃ²² chindathā“ 'ti āha. Te 25 „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā gandhamālādihathā uyyānaṃ gantvā rukkhe gandhapañcaṅgulaṃ²³ datvā suttena parikkhipitvā pupphakaṇṇikaṃ bandhitvā dīpaṃ jāletvā balikammaṃ katvā

¹ Bā pavisante. ² Bā disādīhi. ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayīnaṃ. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -mam. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -kāraṇaṃ.

¹⁰ Ck kareyya, Cc kareyyaṃ. ¹¹ Ck sabbaṃ-. ¹² Bā -kīn. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā

omīta ar- pa-. ¹⁵ Ck sakkoma taṃ idha. ¹⁶ Bā omīta yena. ¹⁷ Bā adda yena.

¹⁸ Bā omīta su-. ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Ck -am. ²¹ Bā adda so ²² Bā taṃ. ²³

Bā -likaṃ.

„ito sattame divase āgantvā rukkhaṃ chindissāma, rājā chedāpeti¹, imasmiṃ rukkhe nibbattadevatā² aññattha gacchantu³, ambhākāṃ doso n' atthīti⁴ sāvesuṃ. Atha tasmīṃ nibbatto devaputto taṃ vacanaṃ sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhaki
 5 imaṃ rukkhaṃ chindissanti, vimānaṃ me nāsessanti⁴, vimānapariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitaṃ, imaṃ ca rukkhaṃ parivāretvāpi⁵ ṭhitesu⁶ taruṇasālarukkhesu⁷ nibbattānaṃ mama nātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissanti⁸, na kho panamaṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ nātīnaṃ, tasmā
 10 tesāṃ¹¹ mayā jīvitaḍānaṃ¹² dātuṃ vaṭṭatīti⁴ cintevā adḍharattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavisitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussīsakapasse rodamaṇo atṭhāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhiṃ sallapanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

15 1. Kā tvam uddhehi vatthehi¹³ aghe vehāsayaṃ ṭhitā,
 kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupappasakkādisu¹⁴ kā¹⁵ nāma tvan ti pucchati, vatthehīti¹³ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ saṅdhāy' evaṃ¹⁸ āha, aghe ti appaṭighe ākāse, vehāsayaṃ ti tass' eva vevacanāṃ,
 20 kena tyassūnīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti nātīviyogadhanavināsādīṃ²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
 saṭṭhiṃ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me 2.
 25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
 vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
 yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvam pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bā chindāpesi. ² Bā -ttā-. ³ Bā -atu. ⁴ Bā nassissatīti. ⁵ Bā omits pi.
⁶ C^{ks} ṭṭhi-. ⁷ Bā -lā-. ⁸ Bā adds vimānapariyantikameva mama nātīnaṃ devatānaṃ jīvitaṃ. ⁹ Bā yathā. ¹⁰ Bā tathā. ¹¹ Bā nesāṃ. ¹² Bā -taṃ, omittīṅ dānaṃ. ¹³ C^k Bāf vatte-. ¹⁴ C^s -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ C^{ks} ko. ¹⁶ Bā evetaṃ. ¹⁷ Bā sabbehi pana vattadib-. ¹⁸ Bā -ya, omittīṅ evaṃ.
¹⁹ C^k tthāssunīti, C^s ttāssunīti. ²⁰ Bā omits pa. ²¹ C^{ks} -dī, Bā dīnā. ²² C^s te maṃ amaññisuṃ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārūnasi-nagarena c' eva¹ gāmanigamehi ca tayā² ca pūjitasā niccān balikkammañ ca sakkārañ ca labhantassa mayham imasmim uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānti nazarapaṭisaṃkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatīti disānaṃ pati mahārāja⁷, na⁸ maṇṭe ti te nagarapaṭisaṃkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5
 imasmim nagare porāṇakarājāno mañ nātimaññimsu nātikkamiṃsu na viheṭṭhāyimsu¹¹, mama nivāsarukkhaṃ¹² chinditvā attano kammāni na karimsu, mayham pana sakkāraṃ eva karimsū 'ti avaca, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴ porāṇakarājāno mañ pūjayimsu eko pi imaṃ rukkhaṃ na chindāpesi, tvañ¹⁵ 10
 cāpi mañ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me rukkhaṃ chedayīti. 10

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

4. Tañ ca¹⁷ ahaṃ na passāmi thullan¹⁸ kāyena te dumañ, ārohapariṇāhena abhirūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṃ kārayissāmi ekatthambhaṃ manoramaṃ, tattha taṃ upanessāmi, ciraṇ te yakkha jīvitaṇ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamāṇena²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: tava pamāṇena²¹ taṃ²² viya thullan mahantaṃ ahaṃ aññaṃ dumañ na passāmi, tvañ ñeva pana ārohapariṇāhena sujātasamkhātāya²³ susaṅṭhānaujubhāvappakarāya²⁴ jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṇ ti tasmā taṃ chedāpetvā²⁵ ahaṃ pāsādaṃ kārapessāṃ' eva, tattha taṇ ti taṃ panāhaṃ 20
 samma devarāja²⁶ tattha pāsāde upanessāmi²⁷ vasāpessāmi, so²⁸ tvaṃ mayā saddhim ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ jivissasīti²⁹ nivāsanaṭṭhānābhāvena³⁰ me vināso bhavissatīti mā cintesi³¹, ciraṇ te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

25

6. Evaṃ h' etaṃ³² udapādi sarīrena vinābhāvo puthuso mañ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6.

¹ Ck veva. C^o vevā, B^d -rehi deva. ² B^d tathā. ³ B^d adda manussānaṃ pūjitasassa. ⁴ B^d adda va. ⁵ Ck -parisaṃbhāra-, C^o -parisaṃkhāra-, B^d -patisamkhāraṇa-. ⁶ B^d bhūmibhāgeḥāni. ⁷ B^d -jā. ⁸ B^d naṃ. ⁹ Ck -patisamkhāra-, B^d nagarapaṭisaṃkhārāṇādīni. ¹⁰ B^d -to, Ck^o -ti. ¹¹ B^d viheṭṭhāyimsu. ¹² B^d nivāsanaṇu-. ¹³ B^d kasmā. ¹⁴ B^d omits ne. ¹⁵ Ck^o tvaṃ. ¹⁶ B^d omits mañ. ¹⁷ B^f tvaṃ vā, B^d kataṃ vā in the place of tañca. ¹⁸ B^f tulan, B^d tūlaṃ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ B^d tava vimānena. ²¹ B^d vimānena. ²² B^d samānataṃ. ²³ Ck sujātatāsaṃ-, C^o sujāto saṃ-, B^d sujātasamkhātāya. ²⁴ B^d samasaṅṭhānauju-, Ck^o susaṅṭhānaṃ-. ²⁵ B^d ekatthambhapāsādantaṃ chedā-, omitting raho ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck B^d -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ B^d omits so. ²⁹ Ck -sīti, C^o -ssasi, B^d jivassatīti. ³⁰ Ck -naṃbhāvena, C^o B^d -nabhāvena. ³¹ B^d -tayi. ³² so Ck^o for cetaṃ? B^d evaṃ cittaṃ.

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha¹,
evam me chiḷḷamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetam³ udapādīti yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ,
sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkheṇa eaddhiṃ⁴
5 mama vinābhāvo patthito⁵, puthuso ti aha naṃ bahudhā⁶ vikantitvā
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍāskhaṇḍaṃ⁹ katvā avakantatha, agge ca¹⁰
'ti avakantantā¹¹ pana paṭhamam agge¹² tato majjhe¹³ chinditvā sabbapacchā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḷḷamānassa¹³ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhavēyyi
'ti yācasi.

10 Tato rājā dve gāthā abhāsi:

8. Hatthapādaṃ¹⁴ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁵, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.

9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchasi. 9.

15 Tattha hatthapādan¹⁴ ti hatthe ca pāde ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḷḷantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā, sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhapatā²¹ corā²² sukheṇa maritukāmaṃ sīsacche-
daṃ yācanti na²³ khaṇḍaso chedanaṃ, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
puccāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu 'ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇeṇa paṇ' ettha bhavitabban ti taṃ puccanta
evaṃ āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

10. Yaṃ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitaṃ²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.

25 11. Ñāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātajā
te pi 'haṃ²⁹ upahimseyyaṃ, paresaṃ assa dumocitaṃ³⁰ ti. 11.

¹ C^o vivin-, B^d mūlamhi chindatha. ² C^o dukkha. ³ B^d citta. ⁴ B^d sama. ⁵ C^o Patthito. B^d patthito. ⁶ B^d pahūdhā, C^o bahuvihā. ⁷ C^o omit ti ⁸ C^o omit ti. ⁹ C^o khaṇḍa-. ¹⁰ C^o vā. ¹¹ B^d avakantantā ca. ¹² B^d -am. ¹³ B^d -nāya. ¹⁴ B^d -de. ¹⁵ B^d -nne. ¹⁶ C^o jinnaṃ, C^o cinnaṃ. ¹⁷ B^d chindam, B^f chinda. ¹⁸ B^d chindantassa. ¹⁹ B^d tassa. ²⁰ B^d dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C^o -tto, C^o vajjappattā, B^d vajhappatto. ²² B^d te. ²³ C^o nā. ²⁴ B^d evaṃ. ²⁵ B^d sukhaṃdukkhaṃ, omitting nu. ²⁶ C^o -to. ²⁷ C^o sammūpasobhitaṃ, B^d dhammipapasamhitaṃ corr. to dhamma-. ²⁸ B^d -vaḍhā. ²⁹ C^o ahaṃ. ³⁰ C^o -cittaṃ, B^d assumukhovitaṃ, B^f asukkhocitaṃ.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yaṃ² hetusabbhā-
vam³ yuttam eva na hetupatirūpakaṃ⁴ hetum upādāya ārabha sandhāyāha
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi taṃ⁵ ohitasoto suṇhīti⁶ attho, nāti me ti mama
Bhaddasālarukkhaṃ chāyāya⁷ sukhasamvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukhesu¹⁰ nibbattā mayā katavātaparittāpattā¹¹ nivātāyā mama nātakaṃ deva-
saṅghā atthi te¹² ahaṃ viśālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahīn-
seyyāṃ, sambhaggavimāne karonto vināseyyāṃ ti attho, paresaṃ assa dum-
citan¹³ ti evaṃ sante mayā tesāṃ paresāṃ nātidevasamghānaṃ assa¹⁴ duk-
khaṃ ocitaṃ vaḍḍhitāṃ, na cāhaṃ¹⁵ tesāṃ dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālaṃ
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmiti¹⁷ ayam ettha adhippāyo¹⁸.

10

Taṃ sutvā rajā „dhammiko vatāyaṃ devaputto, attano
vimānavināsa¹⁹ pi²⁰ nātinaṃ vimānavināsaṃ²¹ na icchatī,
nātinam atthacariyaṃ caratī²², abhayam assa dassamīti“ tus-
sivā osānagātham āha :

19. Cetabbarūpaṃ cetasi²³ bhaddasāla vanaspati, 15
hitakāmo si nātinaṃ, abhayaṃ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṃ cetasiṃ nātisu muducittatāya cintento cinte-
tabbayuttakam eva cintesiṃ samma bhaddasāla 'ti, chedassa rūpaṃ chedasiṃ pi
pātho, tass' attho: khaṇḍaso chinnaṃ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesiṃ²⁴,
abhayaṃ ti etasmiṃ te sabbagūṇe²⁵ pasīditvā abhayaṃ dadāmi, na me pā-
sāden' attho, nāhan taṃ chedāpessāmi, gaccha nātisaṃghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhaṃ jīvā 'ti²⁶ āha.

20

Devarājā rañño dhammaṃ desetvā agamāsi. Rājā tass'
ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṃ²⁷ pūresi.

So i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātathacariyaṃ²⁸
caratīti“ vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā²⁹ aham evā“ 'ti. Bhadda-
sāla-jātakaṃ.

¹ B^d dhammapa-. ² B^d omits yaṃ. ³ B^d hetum sabhāva. ⁴ B^d adds taṃ.
⁵ B^d ti. ⁶ B^d suṇhīti. ⁷ B^d chāya. ⁸ B^d -vaḍḍhā. ⁹ B^d adds ti. ¹⁰ C^k
-kkhe, ¹¹ B^d -natthā. ¹² B^d omits te. ¹³ C^k -citan, B^d assu mukho citan.
¹⁴ B^d assumukhaṃ. ¹⁵ B^d nevāhaṃ. ¹⁶ C^k dukkhakāmo. ¹⁷ B^d chindāpemitī.
¹⁸ B^d adds ti. ¹⁹ C^s B^d -sano. ²⁰ B^d -vināsanāṃ icchatī. ²¹ B^d vimānanāsanāṃ.
²² B^d titī rājā. ²³ B^d cetayyarūpaṃ cetasi, B^f ceteyyarūpaṃ cetasi. ²⁴ B^d
dātho tattha ceṇḍeso chinnaṃ icchāno chedetabbayuttakameva chedesiṃ. ²⁵ B^d
omits sabba. ²⁶ B^d jīvāti. ²⁷ B^d saggapūraṃ. ²⁸ B^d adds pana.

3. Samuddavāṇijajātaḥ.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavitṭhabhāvam¹ ā. k. So hi aggasāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokam sandhāretum asakkonto unhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapilīto⁴ Tathāgatassa guṇam anussarivā „aham eva navamāse Tathāgatassa anatham cintesi, Satthu pana mayi pāpacittam nāma n'atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n'atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthārāpi 'mhi⁷ vissatṭho mahātherehi pi nātisetṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthāram khamāpessāmīti“ parisāya saṇṇam datvā attānam mañcakena gāhāpetvā rattim rattim¹¹ gacchanto Kosalanagaram¹² sampāpuni. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākam khamāpetum āgacchatīti“. „Ananda Devadatto mama dassanam na labhissatīti“. Atha tasmim Sāvattinagaram¹³ sampatte puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath'eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁴ Jetavanapokkharaniṣamīpam¹⁵ āgatassa pāpam matthakam pāpuni: sarīre dāho¹⁶ uppajji, nahātvā pāṇiyam pivutukāmo hutvā „mañcakam¹⁷ āvuso otāretha, pāṇiyam pivissāmīti“ āha. Tassa otarivā¹⁸ bhūmiyam tṭhapitamattassa cittasāde¹⁹ aladdhe²⁰ yeva mahāpaṭṭlavī vivaram adāsi, tāvad eva tam²¹ Avicito jālā²² vuṭṭhāya²⁴ parikkhipi²⁴. So „pāpakammaṃ me matthakam pattan“ ti T-assa guṇam²⁵ anussarivā „imehi atṭhīhi²⁶ tam aggapuggalaṃ (Dhp. p. 148.) devātidevaṃ naradammaśārathim²⁷ samantacakkhum satapuṇṇalakkhaṇam pāṇehi Buddham saraṇam upemīti²⁸“ imāya gāthāya saraṇe²⁹ patitṭhahanto va³⁰ avicīparāyano ahoṣi³¹. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³¹ abesuṃ, tāni kulāni pi³¹ tappakkhikāni³⁴ hutvā Dasabalaṃ akkositvā paribhāsivā Avicimhi yeva nibbattimsu. Evaṃ so³⁵ pañca kulasatāni gahitvā Avicimhi patitṭhito³⁴. Ath' ekadivasam dh.³⁷ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ Bđ patitabbā-. ² Ck -to, Bđ -tam. ³ Bđ -to. ⁴ Bđ phalavavedanāpilīto. ⁵ Bđ omits na-. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ amhi. ⁸ Bđ adds pi. ⁹ Bđ sākyarājā-. ¹⁰ Bđ adds saddhīm. ¹¹ Bđ na sāvattī in the place of r. r. ¹² Bđ -lāraṭṭham. ¹³ Bđ -radvāram. ¹⁴ Bđ omits je-. ¹⁵ Bđ jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ Bđ dā-. ¹⁷ Bđ mañcakato main. ¹⁸ Bđ obhāretvā. ¹⁹ Ck -do, Bđ -dam. ²⁰ C alado corr. to aladdhe? Bđ aladde. ²¹ Bđ omits tam. ²² Bđ aggijālā. ²³ C Bđ u-. ²⁴ Bđ -pitvā gahī. ²⁵ Bđ -ṇe. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, C Bđ -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ Bđ gātosmīti. ²⁹ Ck -ṇo, C Bđ -ṇo corr to -ṇe. ³⁰ Bđ omits va. ³¹ Bđ -sīti. ³² Bđ -kulasatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k. pi. C Bđ tāni pi. ³⁴ Ck nampa-. ³⁵ Bđ adds tāni. ³⁶ Bđ paṭṭhito. ³⁷ Bđ add bhikkhu-

tāya¹ Sammāsambuddhe aṭṭhāne² kopam bandhetvā anāgatabhayaṃ
 anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhīm avicīparāyano jāto³ ti. S.
 āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti
 pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave⁴ Devadatto lābha-
 sakkāragiddho⁵ hutvā anāgatabhayaṃ na olokesi, pubbe pi anāgata- 3
 bhayaṃ na oloketvā⁶ paccuppannasukhagedhena⁷ saddhīm parisāya
 mahāvināsaṃ patto⁸ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasīto avidūre kulasahassanivāso⁷
 mahāvaddhakīgāmo ahoṣi. Tattha vaddhakī „tumahākaṃ mañ-
 caṃ karissāma, piṭhaṃ karissāma, gehaṃ karissāma“ ti⁹ 10
 maṇussānaṃ hatthato bahuṃ iṇaṃ gaṇhitvā¹⁰ kintu¹⁰ kātuṃ na
 sakkhimsu. Maṇussā ditṭhaditṭhavaddhakī¹¹ codenti pali-
 buddhanti¹². Te iṇāyikehi¹³ upaddutā¹⁴ vasitum asakkontā
 „videsaṃ gantvā yatthakatthaci vasissāma“ ti araṇṇāṃ pavī-
 sitvā rukkhe¹⁵ chinditvā mahatiṃ¹⁶ nāvaṃ bandhitvā nadiṃ 13
 otāretvā āharitvā¹⁷ gāmato gāvutaḍḍhayojanamatte tṭhāne tṭha-
 petvā adḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya
 nāvattṭhānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahā-
 samuddaṃ pavisitvā vātavasena¹⁸ vicarantā samuddamaṃjhe
 ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇimsu. Tasmīṃ pana dīpake sayam- 20
 jātāni¹⁹ sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni²⁰ vi-
 vidhāni phalāphalāni²¹ atthi. Aññataro pi bhinnānaṃ puriso
 paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno
 ucchuādīni khādamāno tasmīṃ paṭivasati thullasariro naggo
 parūlhakesamassu²². Vaddhakī cintayimsu: „sace ayaṃ dīpo²³ 25
 rakkhasapariggahīto bhavissati sabbe²⁴ vināsaṃ pāpuṇissāma²⁵,
 parigaṇhissāma tāva naṃ“ ti. Atha²⁶ satta²⁷ purisā sūrā

¹ Bḍ labhasakkāragi-. ² Bḍ adds ca. ³ Bḍ na bhikkhave idāneva. ⁴ Ck -rāṅgi-.

⁵ Bḍ anālo-. ⁶ Bḍ -giddhena. ⁷ Bḍ -ssaparivāro. ⁸ Bḍ adds vatvā. ⁹ Bḍ

rahetvā. ¹⁰ Bḍ kiñci. ¹¹ Bḍ ditṭhaditṭhā-. ¹² Bḍ omits pa-. ¹³ Bḍ -yakehi

janehi. ¹⁴ Bḍ adds sukhaṃ. ¹⁵ Bḍ -am. ¹⁶ Ck -ti, Bḍ -mahantaṃ. ¹⁷ Bḍ

avāhitvā. ¹⁸ Bḍ -vegena. ¹⁹ Bḍ -jāta. ²⁰ Ck add ca. ²¹ Bḍ vividhaphalāni.

²² Bḍ -no thūlasariyo n. p. tasmīṃ dīpake paṭivasati atha te pi. ²³ Bḍ -pako.

²⁴ Bḍ adds hi amhe. ²⁵ Bḍ -ṇissanti. ²⁶ Bḍ vatvā in the place of atha. ²⁷

Bḍ sattatha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otarivā dīpakam pari-
gaṇhiṃsu. Tasmim̄ khaṇe so puriso bhuttapātarāso ucchurasam̄
pivivā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapattasadiṣe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukhaṃ na labhanti, Jambudīpato
mayhaṃ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantevā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesitī“
dassento paṭhamam̄ gātham̄ āha:

1. Kasanti vapanti te janā
10 manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa raṭṭhassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nani-
kammānam̄ phalūpajjivino sattā.

15 Atha te dīpakaṃ parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam̄
suttvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti saddā-
nusārena gantvā tam̄ purisam̄ disvā „yakkho bhavissatitī“
bhītā sare sannahiṃsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāham̄ sāmi yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānam̄ me dethā“ 'ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontitī“⁷ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvam̄ nāpesi. Te tam̄⁹ upasam̄-
kamitvā sammodaniyam̄ katham̄ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatani-
yāmam̄ pucchiṃsu. So pi tesam̄ saccam̄¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyā idhāgatā¹³, ayam̄ eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h' ettha¹⁵ sahatthena kammam̄ katvā jīvanti, sayam̄jātasālīnam̄
c' eva ucchuādīnam̄ c' 'ettha anto n' atthitī anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ 'ti āha. „Idha pana vasantānam̄ amhākam̄ añño

¹ B^d -paṭasadiṣa. ² C^k silānalāya, C^o silānalāya corr. to sītalāya, B^d sīta. ³
B^d -pako. ⁴ B^d atha satthā. ⁵ B^d adds imam̄. ⁶ C^k rathasassa, C^o raḍassa
corr. to raṭṭhassa, B^f dipassa. ⁷ bhītā - - hontitī wanting in B^d. ⁸ B^d vutto.
⁹ B^d te pi tam̄ purisam̄. ¹⁰ B^d suttvā. ¹¹ C^k omits tattha. ¹² B^d sabbam̄
tesam̄. ¹³ C^o -to. ¹⁴ B^d omits eko. ¹⁵ B^d na e-. ¹⁶ B^d anukkaṇṭhā hutvā-

paripantho¹ n' atthīti². „Aññāṃ bhayaṃ ettha n' atthi: ayāṃ pana amanussapariggahīto, amanussā tumbhākaṃ uccārāpassāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyūhitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññāṃ n' atthi, niccaṃ appamattā bhaveyyāthā³ 'ti. Te tattha vā- 5
saṃ upagañchiṃsu⁴. Tasmim̄ pana kulasaḥasse⁵ pañcannaṃ pañcannaṃ kulasātānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakī ahesuṃ, tesu eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno. Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarīrā hutvā cintayīṃsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā ucchurasena merayaṃ 10
katvā pivissāmā⁹ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena gāyantā naccantā kilāntā pamattā tattha tattha uccārapassāvaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkūlaṃ karīṃsu. Devatā „ime ambhākaṃ kilāmaṇḍalaṃ paṭikkūlaṃ karontīti¹¹ kujjhivā „samuddaṃ¹² uttarāpetvā dīpadhovanāṃ 15
karissāmā¹³ 'ti mantetvā¹⁴ „ayaṃ kāḷapakkho, ajj' ambhākaṃ samāgamo ca bhinno, ito dāni pannarasame¹⁵ divase puṇṇamuposathe¹⁶ candassa uggatavelāya¹⁷ samuddaṃ ubbattetva sabbe p' ime ghāṭessāmā¹⁸ 'ti divasaṃ ṭhapyīṃsu. Atha tesāṃ¹⁹ antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
nassīṃsū²⁰ 'ti anukampāya tesu sāyamāsaṃ bhūñjitvā ghara-dvāre sukhakathāya nisīnesu²¹ sabbābharanapatimaṇḍito²² sakaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādisāyaṃ²³ ākāse ṭhatvā „ambho vaḍḍhakī, devatā tumbhākaṃ kuddhā, imasmim̄ ṭhāne mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁴ hi devatā samuddaṃ 25

¹ B^d paṭibandho. ² B^d natthi. ³ B^d -gacchi-. ⁴ B^d kulasaḥasse. ⁵ B^d adde tattha tasitā sare saṅghahīṃsu so te disvā attano vadhabhayaena nāhaṃ samī yakkho pūriso mhi jivitaṃ me dethā ti yācanto pūrisā nāma tumbhādisā naggā na hontitittha. ⁶ B^d omits te tattha. ⁷ so C^{ks}; B^d vasitā in the place of pi te; read: pipāsītā? ⁸ B^d ji-. ⁹ B^d mahāsa-. ¹⁰ B^d dīpaka-. ¹¹ B^d cintetvā. ¹² B^d -rasa. ¹³ B^d -mīuposasadivase. ¹⁴ B^d candassuggamanave-. ¹⁵ B^d samīme ghāṭessāmī. ¹⁶ C^s B^d ne-. ¹⁷ B^d sannī-. ¹⁸ B^d sabbālaṃkārapaṭi-. ¹⁹ B^d -rāyadisāya. ²⁰ B^d adḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghāteṣṣanti¹, ito' nikkhamitvā
palāyathā² 'ti³ dutiyaṃ gātham āha:

2. Tipañcarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti⁴ sāgarassa⁵
5 uplāpayaṃ⁶ dīpam imaṃ ulāraṃ,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññān ti. 14.

Tattha uplāpayaṃ⁷ ti imaṃ dīpaṃ ujjhottharanto⁸ abbhivāsi. mā
vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹.

Iti so tesam ovādam datvā attano tñānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo saḥāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canaṃ gahetvā palāyeyyū pi¹⁰, ahaṃ tesam¹¹ gamanaṃ vāretvā
sabbe p' ime mahāvināsaṃ pāpessāmīti¹² cintevā dibbālaṃ-
kārapatimaṇḍito¹³ sakalagāmaṃ¹⁴ ekobhāsaṃ karonto āgantvā
dakkhinādisāya¹⁵ ākāse tathā „eko devaputto idhāgato no¹⁶“
15 'ti pucchitvā¹⁷ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesīti“ vatvā
„imaṃ nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsaṃ¹⁷ na
icchati, rosena¹⁸ katheti¹⁹, tumhe aññattha agantvā idh' eva
vasathā²⁰ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Na jāt' ayaṃ sāgaravārivego
20 uppāṭaye²⁰ dīpam imaṃ ulāraṃ.
taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭham,
mā bhetha²¹, kiṃ socatha, modathavho²². 15.
4. Pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
patattha²³ āvāsaṃ imaṃ ulāraṃ,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁴ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁵ ti. 16.

¹ Eḍ -te-. ² Ck^s omit ito. ³ Eḍ adds vatvā. ⁴ Ck^s hohi, C^s hohīti, Eḍ bos-
sati, Bf hehiti. ⁵ Eḍ -rāya. ⁶ Ck^s upalāpayaṃ, Bḍ uplāvassaṃ, Bf uppāvassaṃ.
⁷ Ck^s upalā-, Eḍ uplāvassaṃ. ⁸ Ck^s ujjhotta-. ⁹ Eḍ vadi. ¹⁰ Eḍ -yeyyunti. ¹¹
Bḍ ne-. ¹² Eḍ -ti-. ¹³ Eḍ -dīpaṃ. ¹⁴ Eḍ -nāya di-. ¹⁵ Eḍ omits no. ¹⁶
Eḍ pucchi. ¹⁷ Bḍ idanivāsaṃ. ¹⁸ Eḍ dosena. ¹⁹ Bḍ -si. ²⁰ Bḍf uplāvassaṃ.
²¹ Ck^s hetha, Bf lātha. ²² Eḍ pamodatha vo. ²³ so Ck; C^s patatatha, Bḍ
vatthata, Bf patatta; read: passatha? ²⁴ Bḍ pati-. ²⁵ Ck^s paco-, Eḍ mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayañ, mā bhethā² ti mā bhāyittha, pamodathavho³ ti pamuditā pīṭṭisomanassajātā hotha, āputtāputtehi⁴ yāva puttānam pi puttehi modaha⁵, n' atthi vo⁶ imasmim thāne bhayan ti.

Evam so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanam anādiyitvā⁷ bāla-
vaḍḍhakī „suṇantu me⁸ bhonto vacanam“ ti⁹ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamañ gātham āha:

5. Yo tv-ev' ayam¹⁰ dakkhiṇāyañ¹¹ disāyañ
khemam paṭikkosati¹² tassa saccam,
na uttaro vedi bhayābhayassa, 10
mā bhetha, kim socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyañ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayam eva vā pātho.

Tam sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanam ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tam vacanam
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayam saṃsati khemam eko,
tad imgha mayham vacanam suṇātha:
khippam lahum mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18.
7. Sabbe samāgamma karoma nāvañ 20
doṇim dāham sabbayantūpapannañ,
sace ayam dakkhiṇo¹⁵ saccam āha
mogham paṭikkosati uttar' āyañ¹⁶. 19.
8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹
imañ ca dīpañ na pariccajema, 25
sace va kho uttaro saccam āha²⁰
mogham paṭikkosati dakkhiṇ' āyañ²¹,

¹ Ck jātā-. ² Bd -tha vo. ³ Bd pamo-. ⁴ Bd na kiñci in the place of natthi vo. ⁵ Bd -yanto. ⁶ Cc ma, Bd omits me. ⁷ Bd adds te. ⁸ Ck tvevāyañ vā, Bd devāya, Bf yo cetassam. ⁹ Bd -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosasi, Cc khemantipakkosisi, Bf khemantimam pakkosati, Bd khemantipakkoti. ¹¹ Bd dakkhiyañ, ¹² Bd -yañ. ¹³ Bd -diyanto. ¹⁴ Bde vinasī-. ¹⁵ Bd mayam dakkhiṇā, Bf ayam dakkhiṇā. ¹⁶ Ck -ro ayañ. ¹⁷ Ck Pf sa. ¹⁸ Ck hoti, Cc hotīti, Bf hehiti. ¹⁹ Bd aparattā, Cc āpadatvā. ²⁰ Ck āhu. ²¹ Ck -no ayañ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe
evaṃ mayāṃ sotthi taremu¹ pāraṃ. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ
kaṇiṭṭhaṃ, āpāthagataṃ gahetvā
yo c' idha majjhaṃ paviceyya gaṇhati
sa ve² naro seṭṭham upeti ṭhānaṃ ti. 21.

Tattha vippavandantī aññamaññaṃ vadantī, labhu ti purimassa
atthadīpanaṃ, doṇiṃ ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayantūpapannaṃ ti
sabbehi piyarittādīhi³ yantehi upapannaṃ, sā ceva no hohiti⁴ āpadatthā⁵
10 ti sā ca⁶ no nāvā pacchāpi uppannāya āpadāya āpadatthā⁵ bhavissati imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariccajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma. na ve sugaṇhaṃ ti na ve su-
khena gaṇhitabbaṃ, seṭṭhaṃ ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kaṇiṭṭhaṃ ti pa-
ṭhamaṃ vacanaṃ upādāya pacchimaṃ vacanaṃ kaṇiṭṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhaṃ ti anuvattane va¹¹, idam vuttaṃ hoti: ambho vaḍḍhaki yena kenaci
15 paṭhamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idam eva seṭṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
khaṃ¹⁴ gaṇhitabbaṃ eva yathā¹⁵ taṃ evaṃ kaṇiṭṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idam eva tathaṃ ti na¹⁸ gaṇhitabbaṃ¹⁹, yaṃ pana sotavisayaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti taṃ āpāthagataṃ²² gahetvā yo²³ idha paṇḍitapuriso
urimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gaṇhati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gaṇhati²⁹ sa ve³⁰ naro seṭṭham upeti ṭhānaṃ³¹ so puriso³² uttamattṭhā-
naṃ upeti adhiṅgacchati vindati paṭilabbhatī.

So³³ evaṃ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayāṃ dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
taṃ nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasis-
sāmā⁴¹ 'ti evaṃ vutte bālavaḍḍhaki⁴¹ „ambho tvaṃ udaka-

¹ C^k tā- ² C^k ce. ³ B^d phi-. ⁴ C^k -hīti, C^s hoti corr. to hohīti or hotīti?
B^d hotīti. ⁵ B^d aparattā. ⁶ B^d saceva. ⁷ C^k dīpanaṃ, C^s imaṃcādīpanaṃ.
⁸ C^k tā-. ⁹ B^d tatha. ¹⁰ B^d idha pi ca. ¹¹ C^k -vattateva, B^d anuttare caṃma.
¹² C^s B^d -a. ¹³ B^d omits na. ¹⁴ C^k add gaṇhaṃ na. ¹⁵ B^d adds ca. ¹⁶
so all three MSS. ¹⁷ B^d adds hi. ¹⁸ C^k omits na. ¹⁹ B^d idhameva thakaṃ
saccanti na gaṇhitabba. ²⁰ C^k soti-. ²¹ C^k āpātaṃ, B^d -tha. ²² B^d omits ā-.
²³ C^k so. ²⁴ C^k pacchimañcanaṃ ²⁵ C^k -kkhipitvā. ²⁶ B^d pacchimaṃ. ²⁷ B^d
-hīti. ²⁸ B^d tathaṃ. ²⁹ B^d gaṇīti. ³⁰ C^k ce. ³¹ B^d -nanti. ³² B^d omits
pu-. ³³ B^d omits so. ³⁴ B^d omits āha. ³⁵ B^d dinnam pi devatānaṃ. ³⁶ B^d
-nañca. ³⁷ C^k sajjā-. ³⁸ B^d omits ta-. ³⁹ C^s omits nāvaṃ, C^k taṃ nāvaṃ.
⁴⁰ B^d -tīti. ⁴¹ C^k -lā.

pātiyaṃ suṃsumāraṃ passasi¹, atidighasutto² si³, paṭhamadeva-
putto amhesu rosenā⁴ kathesi pacchimo⁵ sinehena⁶, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁷ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava pariyaṃ gaṇhitvā nāvaṃ karoḥi, am-
hākaṃ nāvāya kiccaṃ n' atthīti⁸ āha. Paṇḍito attano pari-
saṃ gahetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya atthāsi. Tato puṇṇamadivase canduggamana-
velāya⁷ samuddato ūmi⁸ uttaritvā jaṇṇukapamānā⁹ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹⁰. Paṇḍito samuddassa uttaraṇabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaddhakkīpakkhikāni pañcakula-
satāni „samuddato¹¹ ūmi¹² dīpaṃ¹³ dhovanatthāya āgatā¹⁰, etta-
kam eva etan¹⁴ ti kathentā¹⁰ nisīdīmsu. Tato kaṭippamānā¹⁴
purisappamānā¹⁵ tālappamānā¹⁶ sattatālappamānā¹⁷ sāgaraūmi
dīpakam pi vahaṃānā¹⁸ āgañchi¹⁹. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaddhakkī rasalobhena²⁰ anāgata-
bhayaṃ anoloketvā²¹ pañcāhi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Ito parā sāsūsaṇāni²² tam atthaṃ dipayamānā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammaṇā²³ sotthi vahiṃsu vāñjā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhīyānaṃ
appam pi²⁴ nācceti²⁵ sa²⁶ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohena rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhīy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti²⁷ atthe jāte²⁸ 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Cks -ti. ² Ck -yuttosi, Bđ ativadigham pastasi. ³ Bđ dosavasena. ⁴ Bđ adds
pi so. ⁵ Bđ -neva. ⁶ Ck paridī-, C^o caradī-. ⁷ Bđ candassa ug-. ⁸ Bđ ummi-
vego. ⁹ so Cks; Bđ kaṭippa-. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ samudda. ¹² Cks ūmi, Bđ
ummi. ¹³ Bđ dīpa. ¹⁴ Ck -no; C^o -ṇo. ¹⁵ Ck -ṇe, C^o -ṇo. ¹⁶ Cks -ṇo. ¹⁷
Ck -nā, Bđ omits satta-. ¹⁸ Cks sāgara dīpakam pi daba-, Bđ ti uddhā ummi
dīpakam pi vuyumānā. ¹⁹ Bđ āgacchantā. ²⁰ Bđ rasānugiddhena. ²¹ Bđ -ento
²² Bđ iti tassāsūsaṇānāya in the place of ito - - nī. ²³ Bđf -unā. ²⁴ Ck appavi,
C^o appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bf nāceti, Bđ nacceti. ²⁶ Cks ca, Bđf so. ²⁷ so all
four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Cks jāte, Bf atthajāte.

19. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :
 mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,
 taṃ tādisaṃ paṭikatakkiccakāriṃ²
 na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhetīti³. 24.

5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayāṃ⁵ disvā puretaraṃ katena attano
 kammena, sotthim⁶ vahimsū 'ti khemena⁷ gamimsu, vāṇijā ti samudde
 vīcaraṇabhāvena vaḍḍhakī vuttā, paṭivijjhīyānaṃ ti evaṃ bhikkhave paṭha-
 mataraṃ⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhītvā⁹ idhaloke bhūripaṇṇo kula-
 putto appamattakam pi attano atthaṃ na acceti¹⁰ nātivattati na hāpetīti attho,
 10 appaṭivijjhīyatthaṃ¹¹ ti appaṭivijjhītvā atthaṃ, paṭhamam eva kattabbaṃ
 akatvā¹² ti attho, paccuppanne ti yadā taṃ anāgataṃ¹³ atthajātaṃ uppajati
 tadā tasmim paccuppanne sīdanti, atthe jāte¹⁴ attano paṭiṭṭhaṃ na labhanti,
 samudde te bālavaḍḍhakī maṇussa vīya vināsaṃ pāpuṇanti, anāgataṃ ti¹⁵
 bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁶ anāgataṃ¹⁷ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ sampara-
 15 yikaṃ vā hotu ditṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁸ puretaraṃ kareyya¹⁹, kim-
 kāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pure²⁰ kattabbaṃ hi pure akari-
 yamānaṃ²¹ pacchā²² paccuppannabhāvapattaṃ²³ attano kiccakāle kāyacittā-
 bādheṇa vyādheti²⁴, taṃ maṃ²⁵ mā vyādhesīti, paṭhamam eva maṃ paṇḍito
 kareyya, taṃ tādisaṃ ti yathā²⁶ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakkiccakāriṃ²⁷
 20 ti paṭigacce' eva²⁸ kattabbakiccakāriṃ²⁹, taṃ kiccaṃ ti³⁰ kiccakāle paccup-
 pannaḥkāle tādisaṃ purisaṃ na vyādheti na bādhetīti³¹, kasmā: pure yeva³²
 katattā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto pac-
 cuppannasukhe laggo anāgataṃ³³ anoloketvā sapaṇṇo vināsaṃ patto“
 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavaḍḍhakī Devadatto ahoṣi, dakkhiṇāya³⁴
 disāya ṭhito adhammiko³⁵ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁶
 devaputto Sāriputto, paṇḍitavaḍḍhakī³⁷ aham evā“ 'ti. Samudda-
 vāṇijajātakam.

¹ B^d byādesi, B^f byatesi. ² B^d paṭigataṃ-, B^f paṭikathaṃ-. ³ B^d byādhesīti
 B^f byatesīti. ⁴ B^d -unā. ⁵ C^s -taṃ-, B^d anāgataṃ anā-. ⁶ B^d -i. ⁷ B^d su-
 khena pana. ⁸ B^d pathamaṃ. ⁹ B^d vajjhītvā. ¹⁰ B^d nacceti. ¹¹ C^s -yathā.
¹² B^d āvikatvā. ¹³ B^d omits anā-. ¹⁴ B^d adds vinā. ¹⁵ B^d omits anāgataṃ.
¹⁶ B^d -sā. ¹⁷ B^d -te. ¹⁸ B^d -kariyātha. ¹⁹ B^d -reyyuṃ. ²⁰ B^d adds ti. ²¹
 C^k aki-. ²² yadā - - pacchā wanting in C^s. ²³ C^s -vaṃ. ²⁴ B^d -si. ²⁵
 B^d tasmim in the place of taṃ maṃ. ²⁶ B^d tathā. ²⁷ C^s paṭigatakkiccakāri,
 B^d paṭikatakkiccakāriṃ. ²⁸ C^k -gacce, B^d -kacceva. ²⁹ C^s -ritāni. ³⁰ B^d
 kiccaṃ omitting ti. ³¹ C^k bādha-. ³² B^d pūraṇakasseva. ³³ B^d -tabhayaṃ.
³⁴ B^d -ṇa. ³⁵ B^d -ka. ³⁶ B^d adds dhammika. ³⁷ B^d adds pana.

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmayamānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataram
brāhmaṇaṃ ā. k. Eko kira Sāvattvivāsi-brāhmaṇo Aciravatitīre
khettakāraṇatthāya¹ araṇṇaṃ koṭṭesi². S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthiṃ³ piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhiṃ paṭi- 5
santhāraṃ katvā „kiṃ karosi brāhmaṇa“ 'ti vatvā „khettaṭṭhānaṃ
koṭṭāpemi⁴ bho Gotama“ 'ti vutte „sādhū brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁵ chinnarukkhe⁶ hāretvā
khettaṣa sodhanakāle⁷ kasanakāle kedārabandhanakāle⁸ cā⁹ ti
punappuna gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ akāsi. Vapana- 10
divase⁹ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamaṅ-
galaṃ¹⁰, ahaṃ¹¹ imasmiṃ. sasse nippanne Buddha-pamukhassa saṃ-
ghassa mahādānaṃ dassamīti“ āha. S.¹² adhvāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ¹³ sassaṃ olokentaṃ¹⁴ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇa“ 'ti pucchitvā „sassaṃ olokemi bho Gotama“ 'ti vutte 15
„sādhū brāhmaṇa“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiṇhaṃ āgacchati, nissamsayaṃ bhattena atthiko,
dassāmi 'ssa¹⁵ bhattaṃ“ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁶ agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya viśāso uppajji¹⁷.
Aparabbhāge parinate sasse „sve khettaṃ lāyissāmā“ 'ti sannitthānaṃ 20
katvā nipanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassaṃ¹⁸
vassi, mahogho¹⁹ āgantvā ekanālamattam²⁰ pi asesetvā²¹ sabbam sas-
saṃ samuddaṃ paveseṣi. Brāhmaṇo oghamhi²² otarite²³ sassavināsaṃ²⁴
oloketvā sakabhāvena santhātum na sakki²⁵, balavasokābhībhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁶ paridevamāno gehaṃ gantvā²⁷ vippala- 25
panto²⁸ nipajji. S. paccūsasamaye sokābhībhūtaṃ brāhmaṇaṃ disvā
„brāhmaṇassa avassayo²⁹ bhavissāmīti“ punadivase Sāvattthiyāṃ piṇ-
ḍāya caritvā³⁰ piṇḍapātapatikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchā-
samaṇena saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo³¹ āgatabhā-

¹ Bđ' khetatthāya ² Cks koṭṭh-. ³ Cks -iyāṃ, Bđ -i ⁴ Bđ evupā-. ⁵ Bđ patičauna-. ⁶ Bđ sodhāpāna-. ⁷ Ck kedhāra-, Bđ dāra-. ⁸ Cks ca and add vapanakāle, Bđ omits cā. ⁹ Bđ punadivase. ¹⁰ Bđ -lakiriya. ¹¹ Bđ omits a-. ¹² Bđ adds tuṇḍi-bhāvena. ¹³ Bđ -ṇo. ¹⁴ Bđ -kento satthāpi tattha. ¹⁵ Cks dassamahāṃ tassa ¹⁶ Ck tassa. ¹⁷ Bđ ahoṣi. ¹⁸ Bđ ghanikavassaṃ ¹⁹ Bđ mahāmegho. ²⁰ Bđ -nālimattam. ²¹ Bđ anavasesaṃ katvā. ²² Ck oghampī. ²³ Bđ patite. ²⁴ Ck sassaṃ-. ²⁵ C' nāsakkihi, Bđ -bhāvaṃ sandhāretu nāhoṣi. ²⁶ Bđ pabaritvā. ²⁷ Bđ omits g. g ²⁸ Bđ rodento. ²⁹ Bđ -ṇassāva-. ³⁰ Bđ adds pacchābhattam. ³¹ Bđ adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me saḥāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paññāpesi. S. pavisitvā paññāttāsavo nisiditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatīṭire mayā³ rukkhe chedanato⁴ paṭṭhāya katakammaṃ
 5 tumhe jānātha, ahaṃ imasmim sasse nippanne⁵ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 mīti vicarāmi, idāni me sabbam taṃ sassaṃ mahoghena samuddam eva
 pavesitaṃ, kiñci avasiṭṭhaṃ n' atthi, sakaṭasatamattam⁶ dhaññam vi-
 natṭhaṃ, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kim pana brāhmaṇa so-
 cantassa natṭhaṃ punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotama“⁷ ti.
 10 „Evam sante⁸ kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci saṃkhāragataṃ
 anassanadhammaṃ nāma n' atthi, mā cintayīti“⁹. Iti naṃ S. samassā-
 setvā¹⁰ tassa sappāyadhammaṃ¹¹ desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyoṣāne¹² socanto¹³ brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi. S.
 15 naṃ¹⁴ nissokaṃ katvā uṭṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitaṃ nissokaṃ katvā sotāpattiphale
 patiṭṭhāpesīti“¹⁵ sakalanagaraṃ aññāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁶ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ¹⁷ mettīm¹⁸ katvā vissāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ etaṃ nissokaṃ akā-
 sin¹⁹“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 25 jeṭṭhassa²⁰ uparajjāṃ adāsi, kaṇiṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṃ.
 Aparabhāge Brahmadaṭṭe kālakate amaccā²¹ jeṭṭhassa²⁰ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayhaṃ rajjen' attho, kaṇiṭṭhassa
 me dethā“ 'ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaṇiṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 30 dīni pi²² na icchi, „tena hi sādūni²³ bhojanāni bhujjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmim nagare kiccaṃ atthīti“

¹ B^d paṭiladdhassaso. ² C^{ks} dubbalo. ³ B^d mapa. ⁴ B^d rukkhaḥche. ⁵ C^{ks}
 nipph-. ⁶ B^d pasatamattam. ⁷ C^{ks} -ma, omitting ti. ⁸ B^d adds pi. ⁹ B^d
 -yitha. ¹⁰ B^d saṃpahamsitvā. ¹¹ C^{ks} -yamdham-. ¹² C^{ks} -naṃ ¹³ C^k gac-
 chanto, C^s gacchante. ¹⁴ B^d taṃ. ¹⁵ C^{ks} -ṭṭhāsīti. ¹⁶ B^d omits hi. ¹⁷ B^d
 adds pi. ¹⁸ B^d mittam. ¹⁹ all three MSS. -si. ²⁰ B^d jeṭṭhakassa. ²¹ C^{ks}
 -cce. ²² B^d omits pi. ²³ C^k sādūni, B^d sārāsa.

Bārānasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ setṭhikulaṃ
 nissāya sahatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge
 tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adamsu¹,
 kumārparihāren' eva taṃ pariharimsu². Aparabhāge rāja-
 kammikā³ khettappamāṇagahaṇatthāya⁴ taṃ gāmaṃ agamimsu⁵. 5
 Setṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamtivā „sāmi mayāṃ tumhe po-
 sema, kaṇiṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā ambhākaṃ baliṃ
 hārethā“⁶ 'ti. So „sādhū“⁷ 'ti sampaṭicchitvā „ahaṃ⁸ asuka-
 setṭhikulaṃ nāma upanissāya vasāmi⁹, maṃ nissāya etesaṃ
 baliṃ vissajjehīti“¹⁰ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“¹¹ 'ti vatvā 10
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmaṃvāsino pi janapadavāsino
 pi upasaṃkamtivā „mayāṃ tumhākaṃ ñeva baliṃ dassāna,
 ambhākaṃ vissajjāpehīti“¹² āhamsu. So tesam pi atthāya paṇ-
 ṇaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva baliṃ
 adamsu. Ath' assa mahālābhasakkāro uibbatti¹³, tena saddhiṃ 15
 ñev' assa¹⁴ taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi
 taṃ¹⁵ janapadaṃ yāci, uparajjāṃ yāci, kaṇiṭṭho pi tassa adāsi
 yeva. So taṇhāya vaḍḍhamānāya uparajjena pi asantuṭṭho
 „rajjāṃ gaṇhissāmīti“¹⁶ janapadaparivuto¹⁷ gantvā bahinagare
 ṭhatvā „rajjāṃ vā me detu yuddhaṃ vā“¹⁸ ti kaṇiṭṭhassa paṇ- 20
 ṇaṃ pahipi. Kaṇiṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjāṃ pi
 uparajjādīni pi¹⁹ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmīti'
 vadati, sace kho panāhaṃ imaṃ²⁰ yuddhena²¹ māressāmi
 garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena²²“ 'ti. Ath' assa „alaṃ
 yuddhena, gaṇhāhīti“²³ pesesi. So rajjāṃ gaṇetvā²⁴ kaṇiṭ- 25
 ṭhassa uparajjāṃ datvā tato paṭṭhāya rajjāṃ kārento taṇhā-
 vasiko hutvā ekena rajjena asantuṭṭho dve tīṇi rajjāni patthe-

¹ Bā nādanisu. ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresuṃ. ³ Bā adde paccantaṃ gantvā. ⁴ Cks -paṇṇagahaṇatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck ahaṃsu, C^o ahaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasissāmīti. ⁸ Bā ambhākaṃ pi suṃkaṃ visajjehīti. ⁹ Bā abosi. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhiṃ ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Cks -dāṃpa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādīni. ¹⁴ Bā omits imaṃ. ¹⁵ Bā adde naṃ. ¹⁶ Cks -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhitvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu' kho loke mātāpitaro upatṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokeno tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ūtvā „ayaṃ bālo Bārāṇasirajjena pi' na tussati³, sikkhāpessāmi
- ⁵ nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmīti“ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamīsu.
- ¹⁰ Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phītāni³ ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīpi nagarāni passāmi, ahaṃ te⁶ attano ānubhāvena tesu rajjāṃ⁷ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko⁸ rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā⁹ Sakkānubhāvena pana taṃ¹⁰ „ko va¹¹ tvaṃ
- ¹⁵ kuto vā¹¹ āgato¹¹ kiṃ vā te laddhuṃ vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabhavanam eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo amhākaṃ tīpi rajjāni gahetvā 'dammīti'¹² āha, taṃ¹⁴ pakkosatha, nagare bheriṃ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha¹⁵, papañcaṃ akatvā tīpi
- ²⁰ rajjāni gaṇhissāmīti“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitaṃ“ ti vutte „n' eva sakkāraṃ akāsim na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā“ 'ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā¹⁶ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāmu“ 'ti
- ²⁵ ārocayīṃsu¹⁷. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tisu nagaresu rajjāṃ naṭṭhaṃ¹⁸, mahanten' amhi¹⁹ yasena parihīno, 'n' eva me paribbayaṃ adāsi na²⁰ nivāsanaṭṭhānaṃ' ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ Ck omits kenu, Cs has konu, Bd tenanu. ² Bd omits pi. ³ Bd adds ahaṃ.

⁴ Cks pacchā-, Bd parā-. ⁵ Cks thīnāni, Bd pītāni. ⁶ Bd omits te. ⁷ Bd te rajje. ⁸ Bd taṇhāva-. ⁹ Bd -echi. ¹⁰ Bd omits pana taṃ. ¹¹ Bd omits vā.

¹² Bd omits ā-. ¹³ Bd dassāmīti. ¹⁴ Bd bhāṇe taṃ. ¹⁵ Bd -pātāpetha. ¹⁶ Bd upadhāretha tīpi rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. ¹⁷ Bd ārocesuṃ.

¹⁸ Bd rajje, omitting naṭṭhaṃ. ¹⁹ Cks -tenampi. ²⁰ Bd adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti²“ punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaraṃ khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanaṃ pavisa⁴ti ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo⁵ sakalanagare pākaṭo ahoṣi. 5
Tadā Bo. Takkasilatō sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasinagare mātāpitunnaṃ santikaṃ āgato. Taṃ rañño⁶ pavattim sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāraṃ⁷ gantvā „eko kira māṇavo⁸ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁹. Rājā „mahanta-mahantā¹⁰ disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10
taruṇamāṇavo kiṃ¹¹ sakkhissati¹², paribbayaṃ datvā vissajjetha na¹³“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo „mayhaṃ vejjavetanena kammaṃ n' atthi¹⁴, ahaṃ tikicchissāmi¹⁵, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detū¹⁶“ ti āha. Taṃ sutvā rājā „sādhū¹⁷“ ti¹⁸ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁹ „mā bhāyi 15
mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti²⁰, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā²¹“ ti. Rājā harāyamāno²² „kin te²³ samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito' |ti nātvā tadānucchavikaṃ²⁴ bhesajjam karontīti“. Rājā „sādhū tātā²⁵“ ti 20
samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tisu nagaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādiṃ katvā sabbaṃ kathetvā²⁶ „iti²⁷ me tāta taṇhaṃ nissāya vyādhi |uppanno, sace tikicchitum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²⁸ mahārāja socanāya tāni nagarāni²⁹ sakkā laddhun³⁰“ ti. „Na sakkā tātā³¹“ ti. 25
„Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññānakāvīññānakavattum³² attano sarīraṃ³³ ādiṃ katvā pahāya

¹ Bā auāgato. ² Bā adds so. ³ I'd sarīre. ⁴ Bā byādhibhāvo. ⁵ Bā omits ra-
⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocasi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā
kiṃ taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vajjena kammaṃ vettanaṃ natthi.
¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -cchissāmīti. ¹⁷ Bā
-āhi. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ I'd tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.
²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīpīrajjaṃ. ²⁵ C^k avīññānakavattum,
C^v avīññāpaka avīññānakavattum ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹, catūsu nagaresu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren' eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni³ acchādessasi⁴,
taṇhāvasikena nāma bhavituṃ na vaṭṭati, ayaṃ hi taṇhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṃ na detṭhi⁵. Iti⁶ naṃ
M. ovaditvā ath' assa dhammaṃ desento

1. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pītimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
7. Kāmaiū kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
1. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṇ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁶ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassāpi patthayetha⁷. 29.
- 20 6. Yāva⁸ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā⁹
tato nivattā¹⁰ paṭikkamma¹¹ disvā
te ve tittā ye paññāya tittā¹². 30.
7. Paññāya tittinaṃ¹³ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
- 25 8. Apacineth' eva¹⁴ kāmāni, appicch' assa alolupo,
samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ B^d saḥāyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² C^k taṃ.
³ B^d vatthābharanāni. ⁴ B^d chā-. ⁵ B^d omits iti. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ B^d sa-
muddamabhīpatthayeta. ⁸ B^d ye ca, B^f yevam. ⁹ B^d nagā. ¹⁰ so B^f; B^d tato
cittēnivattena, C^k tato ti vatvā, C^o tato nivatvā. ¹¹ B^d adds ādīnaṃ. ¹²
C^k disvā te ce tittā ye paññāya tittā, C^o disvā te ve tittā ye paññāya tittā,
B^d disvā ye te tittā sapaññā. ¹³ B^d tittinaṃ. ¹⁴ C^k -neteva.

9. Yaṃ yaṃ cajati¹ kāmānaṃ taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ,
sabbāṇ ce² sukhaṃ iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmaṇ ti vatthukāmaṇ pi kilosakāmaṇ pi⁵, kāmayamānassa
'ti pattheyamānassa, tassa ce taṃ⁶ samijjhatīti tassa puggalassa taṃ⁷ 5
kāmitaṃ⁸ vatthuṃ samijjhati ce va⁹, nippajjati ce¹⁰ ti attho, tato naṃ
aparaṃ¹¹ kāme ti ettha naṃ ti nipātamattaṇ, aparāṇ ti parabhāgādīpanaṃ¹²,
kāme ti upayogabahuvacanaṃ¹³, idaṃ vuttaṃ hoti: sace¹⁴ kāmaṇ kāmayamā-
nassa taṃ kāmitaṃ vatthuṃ samijjhati tasmīṇ samiddhe tatoparaṇ so pug-
galo¹⁵ yathā nāma ghamme¹⁶ gimhakāle vātāpena kilanto¹⁷ taṇhaṇ vīndati 10
pāṇiyapīpasaṇ paṭilabbhati¹⁸ evaṃ bhīyyo bhīyyo¹⁹ kāmataṇhāsaṃkhāte kāme
vīndati paṭilabbhati²⁰, rūpaṇhādikāmatāṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavaṇ
vā 'ti gorūpassa viya, siṅgīno ti matthakaṇ padāletvā uṭṭhitasīṅgassa, maṇ-
dassa²¹ ti mandapaṇṇassa, bālassa²² ti bāladhamme yuttassa, idaṃ vuttaṃ
hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarīreṇ' eva saddhīṇ siṅgaṇ vaḍḍhati²³ 15
evaṃ andhabālāssaṇpī appattakāmatāṇhā ca²⁴ pattakāmapīpāsā ca²⁵ aparāparaṇ
vaḍḍhatīti, sāliyavakaṇ ti sālikkhettaṇ yavakkhettaṇ, etena sāliyavādikaṇ sab-
baṇ dhaṇṇāṇ dasseti, duttiyapadena sabbāṇ dipadacatuppadaṇ dasseti, paṭhama-
padaṇa vā sabbāṇ aviṇṇāṇakaṇ itarena saviṇṇāṇakaṇ, datvā²⁶ ti datvāpi²⁷,
idaṃ vuttaṃ hoti: tiṭṭhantu tiṇi rajjāni, sace so māṇavo añño²⁸ vā²⁹ sakalaṇ pi 20
pathaviṇ³⁰ saviṇṇāṇakaṇ aviṇṇāṇakaṇ vā paṇa kassaci³¹ datvā gaccheyya idaṇ pi
ettakaṇ vatthuṃ ekassa³² eva aparīyantaṃ³³, evaṇ duppūrā eṇā taṇhā nāma, iti vid vā
samaṇcare ti³⁴ evaṇ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³⁵ kāyasamācārādīni³⁶
pūrento samaṇ careyyā 'ti, oraṇ ti orimakotṭhāsaṇ³⁷ patvā tena³⁸ atittarūpo
paṇa samuddassa³⁹ pāraṇ pi pattheyya⁴⁰, evaṇ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
pūrā ti dasseti, yāvā 'ti anyāmitaparicchado⁴¹, anussaraṇ ti anussaranto,
nājjhagā⁴² ti na vīndati, idaṇ vuttaṃ hoti: mahārāja puriso aparīyante pi⁴³

¹ Ck yaschati, Bdf jahati. ² Bd ca. ³ Bd sabba. ⁴ Bd abhāsi. ⁵ Bd omits pi
ki -- pi. ⁶ Ck se taṃ. ⁷ Ck sataṇ, C^s ssata. ⁸ Bd kāmitava. ⁹ Cks te in the
place of ceva. ¹⁰ Bd cā, Cks nippajjati ce. ¹¹ Cks add pi. ¹² Bd -ge, omitting
dīpanaṇ. ¹³ Bd -gebahū-. ¹⁴ Bd omits sace. ¹⁵ Bd adds tatoparaṇ. ¹⁶ Ck gāme,
Bd gāme. ¹⁷ Cks -pe ki-, Bd vātāmenaphakīlamanti. ¹⁸ Bd omits paṭi. ¹⁹ Bd
only one bhīyyo. ²⁰ Bd omits pa-. ²¹ Bd yaṇ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati yeva
evaṇ sarīreṇa saddhīṇ siṅgaṇ vaḍḍhati in the place of yathā --. ²² Bd
appattakāmatāṇhā ca, Cks appamattakāmatāṇhā va. ²³ Bd omits patta -- ca. ²⁴
Bd adds cā. ²⁵ Bd omits pi. ²⁶ Cks amānaṇ. ²⁷ Bd te or vo? ²⁸ Bd omits
pa-. ²⁹ Bd saviṇṇāṇakaṇ aviṇṇāṇakaṇ vā na paṇa kassaci, Cks -kaaviṇṇāṇa-
karatanapūraṇ kassaci. ³⁰ Bd ādiyati in the place of ap-. ³¹ Cks omit ti.
³² Bd samaṇ hutvā. ³³ Bd -rādīnā. ³⁴ Ck otarita-, C^s orita-. ³⁵ Bd sa-
muddāsa in the place of patvā tena. ³⁶ Bd -dda. ³⁷ Bd pattheythā. ³⁸ Cks
ati-, Bd anyataparicchado. ³⁹ Bd na-. ⁴⁰ Bd -to, omitting pi.

kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evam
 kāmesu sattānaṃ taṇhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vattu-
 kāmākilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena patikkamma⁷ nāpeṇa ādinavam divā
 ye paññāya tittā pariḥappā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinā¹⁰
 5 seṭṭhan ti paññāya ayam¹¹ tittināṃ pariḥūritā¹² seṭṭham¹³, ayam eva vā
 pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya titto
 puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho, na kurute vāsan ti tādīsaṃ hi purisaṃ
 taṇhāvāsaṃ¹⁴ kātuṃ vāse vattetuṃ na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana taṇhāya ādinavaṃ
 disā Gaṅgamaḷo¹⁶ viya Aḍḍhamā-akarājā¹⁷ viya ca taṇhāvāse na pavattatīti¹⁸
 10 attho, a pacinethevā 'ti viddhamseyyath' eva¹⁹, samuddamatto²⁰ ti maha-
 tiyā paññāya samannāgatattā²¹ samuddappamaṇo, so mahantena²² aggināpi sa-
 muddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhati, rathakāro ti cammakāro,
 parikantaṃ ti parikantanto²³, idam vuttam hoti: yathā cammakāro upāhanam
 parikantanto²⁴ yaṃ yaṃ cammassa agayhūpakatṭhānaṃ hoti taṃ taṃ cajitvā
 15 upāhanam katvā upāhanamūlaṃ labhivā sukhito hoti evam eva²⁵ paṇḍito
 cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto²⁶ yaṃ yaṃ odhiṃ kāmānaṃ cajati²⁷
 tena ten' assa kāmodhinā rābitam²⁸ taṃ taṃ kāyakammaṃ vācikkammaṃ maṇo-
 kammaṃ²⁹ ca sukhaṃ sampajjati³⁰ vigatadarathaṃ, sace pana sabbam pi kāya-
 kammādisukhaṃ vigataparilāham eva iccheyya kasīṇam bhāvetvā jhānaṃ nib-
 20 battetvā sabbe kāme paricraje ti

Bodhisattassa³¹ pana imaṃ gātham kathentassa³² rañño
 setacchattam ārammaṇam katvā odātakasiṇajjhānaṃ udapādi.
 Rājāpi arogo ahoṣi, so tuṭṭho sayanaṃ vuṭṭhāya³³ „ettakā vejjā
 maṃ tikicchituṃ nāsakkhimṃsu, paṇḍitamāṇavo pana attano
 25 nāṇosadhena maṃ nirogam³⁴ akāsīti“ tena saddhim sallapanto
 dasamaṃ gātham āha :

¹ B^d omits ma-. ² B^d janeti. ³ B^d patta-. ⁴ B^d nivattiyā. ⁵ B^d paraṃ. ⁶ C^k
 add cittaṇa. ⁷ C^k -mmaṃ. ⁸ B^d adds ca. ⁹ B^d omits va. ¹⁰ B^d titti-. ¹¹ so B^d;
 C^k paññāyayaṃ, C^s paṃyayaṃ. ¹² C^k -naṃ, C^s -purinaṃ, B^d -puppaṃ. ¹³ B^d seṭṭho.
¹⁴ B^d taṇhāya vasaṃ. ¹⁵ C^k sve or sa ve, B^d so. ¹⁶ B^d sarabhaṅgamāṇavo.
¹⁷ C^k addha-. ¹⁸ B^d taṇhā na vaḍḍhatīti. ¹⁹ B^d -seyyameva. ²⁰ C^k sa-
 muddhamantho, C^s samuddamanto. ²¹ B^d sampannattā. ²² B^d himavanta. ²³
 C^k -kantato, B^d -tento. ²⁴ B^d -tento. ²⁵ C^s evaṃ. ²⁶ yaṃ yaṃ cammassa - -
 kantanto wanting in B^d. ²⁷ C^k vajati, B^d vijabati. ²⁸ B^d kāmāvinodati. ²⁹
 B^d paccekaṇ. ³⁰ B^d -te. ³¹ B^d pavesanaṃ sabbakāyakammādisukhaṃ vigataṃ
 pariṇatameva iccheyya jhānaṃ vā bhāveyya jhānaṃ jana nibbattheyya in the
 place of sace pana - - bodhisattassa. ³² C^k add kathentasseva. ³³ B^d vu-
 ṭṭhāyivā. ³⁴ B^d paññāṭissayena kāmānaṃ nānā ādinava in the place of nāṇo - -
 nirogam.

10. Attha te bhāsītā gāthā, sabbā¹ honti sahasasiyo,
patigaṇḥa² mahābrahme, sādḥ³ etaṃ tava bhāsitan ti. 34.

Tattha atṭhā 'ti dutiyaṃ gātham adim katvā kāmādinavapaṭisaññuttā³
atṭha, sahasasiyo ti sahasasirahā, patigaṇḥā² 'ti atṭha sahasasāni gaṇḥa,
sādbetaṃ tava bhāsitan ti sādhu etaṃ tava vacanaṃ. 5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha :

11. Na me attho sahassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimaṃ bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchimaṃ ti rathakāro va cammassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁶ mano ti imaṃ gātham bhāsamānassa' eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhiraṃ⁸, ahaṃ hi imaṃ gātham bhāsamāno attano va⁹
dhammadesanāya jhānaṃ nibbatesiṃ mahārājā 'ti.

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-am vaṇṇento osāna-
gātham āha :

12. Bhaddako¹¹ vat' ayaṃ¹² māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo¹³ imaṃ taṇhaṃ dukkhajananim pariṇānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavaṭṭadukkhajananim, pariṇānātti
pariṇāni paricchindi luñcivā nibarati¹⁴ B-am vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṃ carā“ 'ti
rājānaṃ ovaditvā ākāseṇa Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ 20
pabbajitvā yāvataṃyukaṃ¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyano¹⁸ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇaṃ
nisokaṃ akāsin“ ti vatvā j. s. : „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahoṣi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ ahaṃ evā“ 'ti. Kāmajātakaṃ. 25

¹ Ck^o sacā. ² B^d pati-. ³ Ck^o -navaṃ-, B^d -navasaṃyuttā. ⁴ Ck^o omits taṃ.
⁵ B^d nahutehi pi. ⁶ Ck^o -te. ⁷ Ck^o ca kammassā, C^o ca cammassā-, B^d -ro
cammakāressā. ⁸ B^d mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhiraṃmāmi. ⁹
B^d bhāsamānassa kāme nirato mano arati mano in the place of -māno attano
va. ¹⁰ B^d adds pi. ¹¹ P^d bhadra-. ¹² B^d vatā-. ¹³ B^d so. ¹⁴ B^d nibarati.
¹⁵ B^d adds thatvā. ¹⁶ B^d -raṃ. ¹⁷ B^d adds aparihinajjhāno hutvā. ¹⁸ B^d
-lokūpago. ¹⁹ B^d pāhaṃ. ²⁰ B^d adds pana.

5. Janasandhajātakam.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalarañño ovādatthāya
 kathesi. Ekasmim hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito'
 vinicchayam pi na' patthapesi, Buddhupaṭṭhāne³ pamañji. So eka-
 5 divasam⁴ Dasabalam⁵ anussaritvā⁶ „vandissāmīti“ bhuttapātarāso ratha-
 varam āruya vihāram gantvā Satthāram vanditvā nisidi. Atha nam
 S. „kim mahārāja ciram⁶ na paññāyasīti⁷“ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“ ti vutte „mahārāja, mādisē⁸
 nāma ovādādāyake⁹ sabbaññūbuddhe⁹ dhuravihāre vasante⁹ ayuttam
 10 tava pamajjitum, raññā nāma rājakkicesu¹⁰ appamattena raṭṭhavāsīnam
 mātāpītusamena¹¹ agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjam kāretum vaṭṭati, raññe hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti, anacchariyam kho¹² pan' etam yam mayi anusāsante¹²
 tvam dhammena rajjam kareyyāsī, porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye
 15 avijjamāne pi attano matiyā¹⁴ va tividhasucaritadhamme patitṭhāya
 mahājanassa dhammam desetvā saporisā saggapadam¹⁵ pūrayamāna
 agamimsū“ 'ti vatvā¹⁶ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁷ aggamaheṣiyā kucchimhi nib-
 batti. Janasandhakumāro¹⁸ ti 'ssa nāmam karimsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā¹⁹
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjam
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje patitṭhāya catūsu
 nagaradvāresu²⁰ nagaramajjhe²¹ rājadvāre²² ti cha dānasālāyo
 kāretvā²³ divase divase²⁴ cha satasahassāni pariccajitvā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁵ mahādānaṃ pavattento²⁶ bandhanā-
 gārāni niccam vivaṭṭāni²⁷ kāretvā dhammagandhikam²⁸ bhedā-
 petvā²⁹ catūhi saṃgahavatthūhi³⁰ lokam saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratisukham-. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adds
 satthāram. ⁶ Bā civaram. ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C^o -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C^o Bā -piti-. ¹² Ck
 anacchariyam ko, anacchariyam ko corr. to -kho, Bā rājadhamme tṭito hoti
 yam kho. ¹³ Bā manussāsente. ¹⁴ Bā pakati. ¹⁵ Bā saggapatha ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck^o -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adds ceva. ²¹ Bā adds ca. ²² Bā adds cā. ²³ Bā kārapetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkho. ²⁶ Bā jattanto. ²⁷ Ck^o niccavivaṭṭam-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhandhikam. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgavatthūhi.

silāni rakkhanto uposathavāsam vasanto dhammena rajjam
kāresi, antarantarā ca raṭṭhavāsino sannipātetvā¹ „dānaṃ
detha, silaṃ samādiyatha², dhammena kammante ca³ vobāre
ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇhatha, dhanam
uppādettha, gāmakūtakammam pi⁴ suṇakammaṃ⁵ mā karittha, 5
caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ
pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā⁷ ‘ti dhammaṃ desetvā
mahājanaṃ⁸ sucaritadhamme patiṭṭhāpesi. So ekadivasaṃ
pañnarasiuposathadivase⁹ samādinuuposatho „mahājanassa
bhiyyo bhiyyo¹⁰ hitasukhatthāya appamādavihārathāya dham- 10
maṃ desessāmīti¹¹ cintetvā¹² bheriṃ {carāpetvā attano orodhe
ādiṃ katvā sabbaṃ¹³ nagarajanaṃ sannipātāpetvā¹⁴ rājāṅgaṇe¹⁵
alaṃkataratanamaṇḍapamajjhe paññattavarapallaṃke nisīditvā
„ambho nagaravāsino, tumhākaṃ tapanīye ca atapanīye ca
dhamme desessāmi, appamattā hutvā obitasotā sakkaccaṃ¹⁶ 15
suṇothā¹⁷ ‘ti vatvā dhammaṃ desesi.

S. saccaparibhāvitam mukharatanaṃ vivaritvā¹⁸ taṃ desanaṃ
madhurena sarena Kosalarañño āvikaronto¹⁷

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
sa pacchā-m-anutappati, iccāha¹⁸ rājā Janasandho. 37. 20
2. Aladdhā cittaṃ tapati pubbe asamudānitam¹⁹,
‘na pubbe dhanam esissam’ iti pacchānutappati. 38.
3. ‘Sakya rūpaṃ pure santaṃ mayā sippaṃ na sikkhitam,
kicchā vutti²⁰ asippassa’ iti pacchānutappati. 39.
4. ‘Kūṭavedī pure āsiṃ piṭṭhimamsiko,
caṇḍo pharusō cāsīm²¹’ iti pacchānutappati. 40. 25

¹ C^s -teva. ² C^k -dhiyittha, C^s -diyittha, B^d adds bhāvanam bhāvettha. ³ B^d
kammaṃ ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammaṃ vāpi. ⁵ B^d suṇavācakkammaṃ vā, C^k
suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d
adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alaṃkaritvā. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵
B^d -ṇā-. ¹⁶ C^k -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthāmāha. ¹⁸ B^d icceva-
saba. ¹⁹ B^f appamudānitam, B^d asamuddhitam. ²⁰ C^k -irī, B^d kaccāvuttī.

²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cāpi.

5. 'Pānātipātī pure āsim, luddo cāsim' anāriyo,
bhūtānaṃ nāvadāyissaṃ² iti pacchānutappati. 41.
6. 'Bahūsu vata santāsu³ anāpādāsu itthisu
paradāraṃ aseviṣṣaṃ⁴ iti pacchānutappati. 42.
7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upaṭṭhite
na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
8. 'Mātaṃ pitaṃ cāpi jīṇṇake⁵ gatayobbane⁶
pahu⁷ santo na posissaṃ' iti pacchānutappati. 44.
9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
pitaṃ accamaññissaṃ' iti pacchānutappati. 45.
10. 'Saṃe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
na pubbe payirupāsissaṃ⁸ iti pacchānutappati. 46.
11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe ciṇṇo' iti pacchānutappati. 47.
12. Yo⁹ ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānīti karaṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pacchāmanutappatīti¹⁰ so paṭhamam kattabbānaṃ akāraṇo puggalo pacchā idhaloke pi paraloke pi¹¹ tappati¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pāṭho, iccāhā¹⁴ 'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti nīpātamatam, icc' assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakaraṇāni pakāsetuṃ B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇakāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitaṃ²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallakāle alabhitvā tappati socati²², pare ca sukhite disvā sayam dukkham jīvanto pubbe dhanam na pariyesissaṃ ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallakāle sukham jīvitukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādīni katvā dhanam pariyesathā²³ 'ti²⁴ dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariye payirupāsitvā²⁵ mayā kātum sakyarūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippaṃ

¹ B^d luddho cāpi. ² C^k nava-, B^d nānukampiyaṃ. ³ B^d santisu. ⁴ B^d -rañcasevi-. ⁵ B^d -kaṃ. ⁶ B^d -naṃ. ⁷ B^d bahu. ⁸ C^k -pāsenti, B^d parirūpāsissaṃ. ⁹ C^k so. ¹⁰ B^d pacchā anu-. ¹¹ B^d pacchākāle, omittitg idha -- pi. ¹² B^d atita-. ¹³ C^k patipacchā. ¹⁴ B^d iccevaḥā. ¹⁵ B^d ti itī evaṃ. ¹⁶ C^k iccassābhā, C^d iccassābhā corr. to -hā, B^d iccassūhā. ¹⁷ C^k iccassu ābhā, C^d iccassu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ B^d yāni. ¹⁹ B^d parakkamaṃ aka-. ²⁰ B^d asamuddhitanti. ²¹ B^d omīti dha-. ²² C^k -si. ²³ B^d etam. ²⁴ B^d -yesenti. ²⁵ C^k payur-.

na sikkhitam, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, n' eva sakkā tadā sippam sikkhitum, tasmā² mahallakakāle sukham jīvitukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭavedīti⁵ kūṭajānanako gāmakūto vā lokassa anattakāro vā⁶ tulākūṭādikāro⁷ vā kūṭattakāro vā⁸ ti attho, āsīn ti evarūpo aham pubbe ahoṣim, piṣuṇo ti pesuṇṇikāro, piṭṭhi-
 mamā siko ti lañcaṃ gahetvā asāmi ke sāmike karonto pasesam piṭṭhimaṃ-
 sakhādako iti, pacchā ti evaṃ maraṇamañice nīpanno anutappati, tasmā sace nīraye na⁹ vasitukām' attha mā evaṃ¹⁰ pāpakammaṃ karitthā 'ti ovadati, luddo¹¹ ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹² nīcasamācāro, nāvādāyissan¹³ ti khaṇṭimettānuddayavasena na nīcavuttiko ahoṣim, sesaṃ purīmanayen' eva¹⁴ 10
 yojetabbam, anāpādāsū 'ti apādānam apādo pariggaho ti attho, n' atthi yāsam¹⁵ apādo na anāpadā¹⁶, aññehi akatapariggahāsū¹⁷ 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite¹⁸, na pubbe ti¹⁹ ito²⁰ pubbe dānam na adadam, pahu²¹ santo ti dhanabalena pi²² kāyabalena pi positum samattho paṭibalo²³ samāno, ācariyan ti ācāre²⁴ sikkhāpanato²⁵ piṭā ācariyo ti adhippeto, anusatthāran²⁶ 15
 ti anusaśakam, sabbakāmarasāharan ti sabbe²⁷ vatthukāmarase āharitvā positāram²⁸, accamaññissan²⁹ ti tassa ovāde aḅaṇhanto atikkamitvā maññissam, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamanabrāhmaṇe³⁰ hi gilānāgilāne pi³¹ cīvarādīni datvā apaṭijaganena³² payirupāsissan ti³³, tapo ti sucaritapato, santo ti³⁴ kāyādīhi³⁵ dvārehi upasanto silavā, idaṃ vuttam hoti: tividhasu-
 sucaritasamkhāto tapo ca³⁶ cīṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsīto³⁷ nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na cīṇṇo, iti pacchā jarājīṇṇo maraṇabhayaṭṭajjito anutappati socati, sace tumhe evaṃ na socitukāmā tapokammam karoṭhā 'ti vadati, yo³⁸ ca etānīti yo³⁹ pana⁴⁰ 20
 etāni dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi⁴¹ 25
 kattabbāni⁴² dhammikakiccāni karonto⁴³ appamādavāhāripuriso pacchā nānutappati somanassappatto va hotīti⁴⁴.

¹ B^d kicchāti. ² B^d omits ta-, C^k kasmā. ³ B^d sippam sikkhathā. ⁴ C^k -enti, B^d omits dasseti. ⁵ B^d kūṭamveritī. ⁶ C^k omīti vā. ⁷ B^d lākuṭā-. ⁸ B^d omits kūṭaṭṭa-vā. ⁹ B^d a. ¹⁰ B^d evarūpaṃ. ¹¹ B^d luddho. ¹² C^k ṇa anariyo, B^d anariyo, B^d anariyo, omitting na. ¹³ C^k -yissa, C^o nāvādāsīsi corr. to -dāyissa, B^d nāpacāriṣsan. ¹⁴ B^d omits natthiyāsam. ¹⁵ so C^k; C^o apādēna an-, B^d omits na an-. ¹⁶ B^d -hesu. ¹⁷ B^d paṇcupa-. ¹⁸ C^k pi. ¹⁹ B^d omits pubbe ti ito. ²⁰ B^d bahu. ²¹ C^k omīti pi. ²² B^d pati-. ²³ C^o ākāre, B^d ācāra. ²⁴ B^d -nako idha. ²⁵ B^d -a. ²⁶ C^k posito. ²⁷ C^k amaccamaññī-, B^d atīmaññī-. ²⁸ C^k -mo, C^o mano corr. to -ṇe? ²⁹ B^d gīhino in the place of hi -- pi. ³⁰ C^k apati-, B^d paṭijaggaṇena. ³¹ B^d -sissa, omitting ti. ³² C^k pante hi, C^o santo hi, B^d santo tīti. ³³ B^d omits kā-. ³⁴ B^d omits ca. ³⁵ B^d -pāsako. ³⁶ C^k so. ³⁷ B^d ca. ³⁸ B^d kāta-. ³⁹ B^d adds yo. ⁴⁰ C^k ahoṣitī, B^d pacchānutappati dōmanassappatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde ṭhatvā tāni dasa ṭhānāni pūretvā saggaparāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiyā dhammaṃ desetvā mahājanam saggapade³ patiṭṭhāpesun⁴
ti vatvā j. s.: „Tadā parisā Buddhaparisā ahosi⁵, Janasandharājā⁶
aham evā⁷ ti. Janasandhajātakam.

6. Mahākaṇhajātaka.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyam
10 ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyam nisīditvā⁸ „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno⁷ attano phāsuvihāram pahāya lokass' eva
attham carati, paramābhisambodhim patvā sayam pattacivaram ādāya
atṭhārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānam dhammacakkam
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkhaṇasuttam kathetvā
15 sabbesaṃ arahattam adāsi, Uruvelam gantvā⁹ jaṭilānam aḍḍhuḍḍhāni
pāṭhāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā⁹ Gayāsise¹⁰ Ādittapariyāyam¹¹
kathetvā jaṭilasahassassa¹² arahattam adāsi, Mahākassapassa tīpi
gārutāni paccuggamanam gantvā¹³ tīhi ovādehi upasampadam adāsi,
eko pacchābhatte¹⁴ pañcacattālisayojanamaggaṃ gantvā Pukkusaṭi-
20 kulaputtam anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa visam yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattam adāsi, eko pacchābhatte¹⁴
timsayojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalaṃ¹⁵ pharusam Aṅgulimālam
arahatte patiṭṭhāpesi, timsayojanam eva¹⁶ maggaṃ gantvā Ālavakam¹⁷
sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā kumārassa sotthim akāsi, Tāvatisa-
95 bhavane temāsam vasanto asītiyā va devatākoṭṭinam¹⁸ dhammābhisama-
yam sampādesi¹⁹, Brahmaloḥam gantvā Bakabrāhmuno diṭṭhim bhin-
ditvā dasannaṃ²⁰ Brahmasahassānam arahattam adāsi, anusam-
vaccharam tisu maṇḍalesu cārikam caramāno upanissayasampannānam
manussānam saraṇāni c' eva²¹ silāni ca maggaphalāni ca deti,

¹ Bḍ omits va. ² Bḍ adds va. ³ Bḍ saggapuram. ⁴ Bḍ ahesum. ⁵ Bḍ adds
pana. ⁶ C² add yāvañcidam. ⁷ Bḍ parippanno. ⁸ Bḍ adds tebhātikānam.
⁹ Bḍ omits pab-. ¹⁰ Bḍ -sena. ¹¹ Bḍ anattapa-. ¹² Bḍ -hassānam. ¹³ Bḍ
katvā. ¹⁴ Bḍ ekam pacchābhattam. ¹⁵ C² -|a. ¹⁶ Bḍ -na, omitting eva. ¹⁷
Bḍ -kayakkharā. ¹⁸ Bḍ asitikoṭṭanam devatānam. ¹⁹ Bḍ -samayo ahosi. ²⁰
Bḍ dasa. ²¹ Bḍ ca.

nāgasupaṇṇādīnaṃ pi nānappakāraṃ atthaṃ caratīti¹ Dasabalassa lokatthacariyaguṇavaṇṇaṃ vaṇṇayīmsu¹. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyāṃ bhikkhave, yv-āhaṃ² idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyāṃ³ so⁴ pubbe sarāgākāle pi lokatthacariyam eva carin⁵“ 'ti vatvā a, ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanaṃ bandhanā⁶ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dighassa addhuno accayena sāsanaṃ osakki: bhikkhū ekavī- 10 satiyā anesanāhi jīvikaṃ kappenti bhikkhunīsaṃsaggaṃ⁷ karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṃ⁸ bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ upāsakā upāsakadhammaṃ upāsikā upāsikadhammaṃ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ, yebhuyyena manussā dasākusalakamma pathe samādāya pavattīmsu⁹, matamatā 15 apāyesu pūriṃsu¹⁰. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹¹ apasanto manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattīṃ¹² ṇatvā Satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā¹³ „kin nu karissāmīti“ cintento¹⁴ „atth' eko upāyo“ ti „mahājanaṃ bhāyetvā tāsetvā¹⁵ bhītabhāvaṃ ṇatvā¹⁶ assāsetvā dhammaṃ desetvā¹⁷ osakkita- 20 sāsanaṃ¹⁸ paggayha aparaṃ vassasahassaṃ¹⁹ pavattana-kāraṇaṃ karissāmīti“ sanniṭṭhānaṃ katvā Mātalidevaputtaṃ mocappamānadāṭhaṃ catūhi dāṭhehi vinicocharantar as mi²⁰ bhayānakaṃ²¹ gabbhinīnaṃ²² dassanen' eva gabbhapātanappa-kāraṃ²³ ghorarūpaṃ ajāneyyappamānaṃ kālavaṇṇaṃ Mahākaṇ- 25 hasunakhaṃ²⁴ katvā²⁵ pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ B^d -gupaṃ kathayīmsu ² B^d so haṃ, C^k svāhaṃ. ³ B^d lokatthacariyaṃ caranto. ⁴ B^d omits so. ⁵ B^d lokassa atthaṃ carāmi yevā. ⁶ B^d kilesa-bandhanaṃ. ⁷ C^k -nīmsaṃ-, B^d bhikkhughi-. ⁸ B^d adds visajjesuṃ. ⁹ B^d -ttayīmsu. ¹⁰ so C^k; B^d paripūresuṃ saggamaggā tucchanti. ¹¹ B^d nave nave deve. ¹² B^d -ttitabhāvaṃ. ¹³ C^k omits di-. ¹⁴ B^d -tetvā. ¹⁵ B^d omits tā-. ¹⁶ B^d adds pacchā. ¹⁷ B^d omits dh. d. ¹⁸ B^d -taṃ sā-. ¹⁹ B^d divasaṃ in the place of va-. ²⁰ B^d vicīnīpātaraṃmīyo. ²¹ B^d adds katvā. ²² B^d gabbhinīnaṃ. ²³ B^d -pātanasaṃmatthaṃ. ²⁴ B^d mahākaṇḥa-. ²⁵ B^d māpetvā.

mālassa¹ pilandhetvā rajjukotīyam² ādāya sayam dve kāsāyāni
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālam pilandhetvā
 āropitapavālavannaññijyam⁴ mahādhanum gahetvā vajiragganārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesam⁷ gahetvā
 5 nagarato yojanamatte⁸ thāne otaritvā „nassati loko, nassati”
 loko“ ti tikkhatum saddam¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāram patvā puna saddam akāsi. Manussā sunakham
 disvā utrastā¹⁴ nagaram pavisitvā tam pavattim rañño āroca-
 yimsu¹⁵. Rājā sīgham nagaradvārāni pidhāpesi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahattham pākāram¹⁷ lamghetvā¹⁸ sunakhena saddhim
 antonagare¹⁹ patiṭṭhahi. Manussā bhītatasiṭā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidahimsu²⁰. Mahākaṇho pi diṭṭhaditṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāseto rājanivesanam agamāsi.
 Rājaṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanam pavisitvā²²
 15 dvāram pidahimsu. Usīnararājāpi²³ orodhe gahetvā pāsādam
 abhirūhi²⁴. Mahākaṇho purimāpāde ukkhipitvā kavāṭe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitam bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ heṭṭhā
 avicim upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālam ekanin-
 nādam ahosi. Puṇṇakajātake²⁸ Puṇṇakarañño²⁹ Bhūridatta-
 20 jātake Sudassananāgarañño imasmim Mahākaṇhajātake ayam
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesum.
 Nagaravāsino bhītatasiṭā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhim
 kathetum nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitim³⁴ upatṭhapetvā
 vātāpānam nissāya Sakkam āmantetvā „ambho ludda³⁵ kasmā

¹ Bđ -mālam kaṇṇe. ² C^o -koṭṭīyam corr. to -viya, Bđ -bhoṭīyam. ³ Bđ pañcadhā. ⁴ C^o -tam-pavālavannaññi-. ⁵ Bđ -raggakhurammaṃ. ⁶ Bđ nakkena. ⁷ Bđ -cārika-. ⁸ Bđ -a. ⁹ C^o -vina-. ¹⁰ C^o -am. ¹¹ C^o -sāsetvā. ¹² Bđ -ssacittam. ¹³ Bđ uttā-. ¹⁴ Bđ utrāsā. ¹⁵ Bđ -cesum. ¹⁶ Bđ nagaradvāram pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bđ dvāram. ¹⁸ Bđ ulliṅhitvā. ¹⁹ C^o -ra, C^o -ram. ²⁰ Bđ niliyimsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bđ diṭṭhaditṭhe-. ²² Bđ mahābhūmigeṇāni, apavisitvā dvāram patvā in the place of rājani- pavi-. ²³ C^o usīnarakā-, Bđ osīnarakā-. ²⁴ Bđ -rūyhi. ²⁵ Bđ vātāpāne ṭhatvā in the place of ka- ṭha-. ²⁶ Bđ omits bhusita. ²⁷ Bđ patvā. ²⁸ Bđ vidūrajā-. ²⁹ Bđ -kayakkharañño, adding kusajātake kusarañño. ³⁰ Bđ catasso. ³¹ Bđ pakkena. ³² Bđ sakkoti. ³³ Bđ omits pana. ³⁴ Bđ satim. ³⁵ Bđ luddhaka.

te sunakho bhūṣīti⁴ āha. „Chātabhāvenā¹“ 'ti. „Tena hi 'ssa' bhattaṃ dāpemi²“ antojanassa ca attano ca pakkabhattaṃ⁴ sabbaṃ dāpesi. Taṃ sabbaṃ sunakho ekaṃ⁵ kabalāṃ⁶ viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā idāni „me sunakho chāto yevā“ 'ti sutvā hatthiassādīnaṃ⁵ pakkabhattaṃ sabbaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmim pi' ekappahāren' eva nitthāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ⁸ dāpesi. Tam pi so tath' eva bhūñjitvā puna saddam akāsi. Rājā „na esa sunakho, nissamsayaṃ yakkho esa⁹, āgamanakāraṇaṃ pucchissāmīti“ bhītatasito hutvā pucchanto paṭhamaṃ gā-¹⁰ tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹⁰

baddho pañcahi rajjūhi kiṃ dhīra sunakho tavā¹¹ 'ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹² daḥakammavasena¹³ vā āmaṇḍitaṃ¹⁴, ghero ti passantānaṃ bhayajananako¹⁵, patāpavā¹⁶ ti dāṭhehi¹⁵ nikkhamantena raṃsīpatāpeṇa patāpavā¹⁷, kiṃ dhīrā 'ti dhīra viriyavanta tav' esa¹⁸ evarūpo kakkhalo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige¹⁹ gaṇhāti udāhu te amitte, kin te²⁰ iminā, vissajjehi nan ti adhippāyen' evam āha.

Taṃ sutvā Sakko dutiyaṃ gātham āha:

2. Nāyaṃ migānaṃ atthāya Usīnara²¹ bhavissati,

manussānaṃ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tassa' attho: ayaṃ²² hi migamaṃsaṃ khādissāmīti idha nāgato, tasmā²³ migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādītum²⁴ āgato, tasmā²⁵ nesaṃ²⁶ anayo mahāvīnāsakārako hutvā yadā nena²⁷ manussā vīnāsaṃ pāpita²⁸ bhavissanti tadā ayaṃ kaṇho pamokkhati²⁹ mama hatthato muccissatīti³⁰. 95

Atha naṃ rājā „kiṃ pana te³¹ bho luddaka³² sunakho sabbesaṃ yeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati udāhu tava

¹ Bā -na mahārājā. ² Bā hi tassa. ³ Bā -essāmīti. ⁴ Bā omits anto- bhattaṃ. ⁵ Bā eka. ⁶ C^s -līm. ⁷ C^s tasmim vapi, Bā^s tampi. ⁸ Bā pakkam-. ⁹ Bā -yaṃ esa rakkho bhavissati. ¹⁰ Bā -dāṭhā pabbhāsavā. ¹¹ C^s tavan. ¹² Bā ubhayavacane. ¹³ Bā omits kammā. ¹⁴ Bā ālapatī. ¹⁵ Bā -janako. ¹⁶ Bā pabbhāsavā. ¹⁷ Bā dāṭhā nikkhantaraṃsibhāsena pabbhāsavā. ¹⁸ Bā viravan ti viravi yathā vuttāvasesānaṃ in the place of kiṃ dhīrā - - -. ¹⁹ Bā mitte. ²⁰ Bā ti, omitting te, C^s omits kinte. ²¹ Bā^s -naka. ²² C^s ahaṃ. ²³ Bā^s na tesam pi in the place of tasmā. ²⁴ Bā aditum. ²⁵ Bā kattha. ²⁶ Bā te-. ²⁷ Bā te. ²⁸ Bā pāpitakāra. ²⁹ Bā -tīti. ³⁰ Bā muñci-. ³¹ Bā omits te. ³² Bā luddhaka.

amittānaṃ yevā¹ 'ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ 'ti vutte „ke pana te idha¹ amittā“ ti pucchitvā „adhammābhiraṭā asamacāriṇo² mahārājā“ 'ti vutte „kathehi tāva ne amhākaṃ“ ti pucchi³. Ath' assa kathento devarājā dasa

5 gāthā abhāsi:

2. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā⁴ saṃghāṭīpārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁵ pabbajitā muṇḍā saṃghāṭīpārutā
yadā⁶ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dighuttaroṭṭhā jaṭilā⁷ paṃkadantā rajassirā
iṇaṃ vodāya⁸ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca⁹ vede¹⁰ sāvittim yaññatantraṇ ca¹¹ brāhmaṇā
bhatikāya¹² yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹³ jīṇṇake¹⁴ gatayobbane¹⁵
15 pahu santo¹⁶ na bharanti¹⁷ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁸ jīṇṇake gatayobhane
'bālā tumhe' ti vakkhanti¹⁹ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakhābhariyaṃ²⁰ mātulanīpitucchasaṃ²¹
yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
panthaghātāṃ²² karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavi²³ vedhaverā thullabāhū²⁴ apāṭubhā²⁵
mithubhedāṃ²⁶ karissanti tadā -pe-. 59.
19. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
25 yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ B^d pana idha ke. ² B^d adhammavisamacāriṇo in the place of adhammā-.
³ C^s omits pucchi, B^d vutte. ⁴ C^s muṇḍa-. ⁵ B^d tapaniyo. ⁶ B^d yadi. ⁷
B^d capalā. ⁸ C^s iṇāvodāya, B^d codāya. ⁹ C^k B^d adicca. ¹⁰ B^d vedarū. ¹¹
C^s omits yañña; C^k has saṃnātantuṇca, B^d yaññatantraṇca, B^s yañña aṭṭha.
¹² C^s bhattāya, C^k hatakāya, B^s bhantikāya. ¹³ C^s vāpi, B^d ca pi. ¹⁴ B^d
-kaṃ. ¹⁵ B^d -naṃ. ¹⁶ C^s pahu santā, B^d bahusanto. ¹⁷ C^s bharissanti.
¹⁸ C^s vāpi. ¹⁹ B^d na bālā tumhe dadanti. ²⁰ B^s sakhi-, B^d omits bhariyaṃ.
²¹ C^s -ūpitucchasaṃ, B^s -nīpitucchā, B^d mātulanībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitu-
bbaginimātariṇca. ²² B^s paṇḍa-, B^d pantaghātāṃ. ²³ B^d sukkacchavi. ²⁴ C^s -u,
B^d thūlapātu. ²⁵ C^s apāṭi-, B^d only ā. ²⁶ B^d mitta-.

Tattha samaṇakā ti mayaṃ samaṇ' ambā¹ 'ti paṭiññātā², yadā hi lokavohāren³ evaṃ⁴ āha, kasissantīti te kadāpi⁴ kasanti⁵ yeva, ayaṃ pana ajānanto vīya evaṃ āha, ayaṃ hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁶ smittā, yadā mama sunakho⁷ ete māretvā maṃsaṃ khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kapho ito pañcārājjubandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbgāthāsu adhippāyo ca 5
 yojanā ca⁹ veditabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantīti agāramajjhe pañca kāmagneṇe paribhuñjantiyo vicarissantīti¹⁰, dīghuttaroṭṭhā ti dāthikānaṃ vaḍḍhitattā¹¹ dīghuttaroṭṭhā, paṃka dantā ti paṃkena¹² malena samannāgatadantā¹³, ināṃ vo dāyā¹⁴ 'ti bhikkhācariyā¹⁵ dhanāṃ saṃgharitvā¹⁶ vaḍḍhiyā¹⁷ ināṃ payojetvā taṃ codetvā¹⁸ tato laddhena jīvikaṃ kappentā yadā 10
 gacchantīti¹⁹ attho, sāvittin ti sāvittin ca²⁰ adhiyitvā, yaññatantrañcā²¹ 'ti yaññavidhāyakaṃ²² tantraṃ²³, yaññasuttaṃ²⁴ adhiyitvā ti attho, bhatikāyā ti²⁵ te te²⁶ rājarājamahāmatte upasaṅkamitvā tumhākaṃ yaññaṃ yajissāma dhanāṃ dethā 'ti evaṃ bhatīatthāyā²⁷ yadā²⁸ yaññaṃ yajissanti, pahu santo²⁹ ti bharitum positum³⁰ samatthā³¹ samānā, bālā tumhe ti tumhe³² bālā na 15
 kiñci jānāthā³³ 'ti yadā vakkhanti, gamissantīti³⁴ lokadhammasevanavasena gamissanti, panthaghātan³⁵ ti panthe ṭhatvā manusso māretvā tesāṃ bhaṇḍakagabanāṃ³⁶, sukhaacchavīti kāsāvaccuṇṇādighaṃsanena samuṭṭhāpitā³⁷ sukhaacchavivannā³⁸, vedhaverā ti vidhavā apatikā³⁹, tehi vidhavā sarantīti⁴⁰ tividhaverā ca⁴¹ vedhaverā⁴², thullabāhū ti pādaparimaddanādīhi⁴³ samuṭṭhāpitamaṃ- 20
 satāyā⁴⁴ mahābāhū⁴⁵, apāṭubhā⁴⁶ ti apāṭubhāvā dhanuppādivarhitā⁴⁷ ti attho, mithubhedan⁴⁸ ti mittabhedan⁴⁹, ayaṃ eva vā 'pāṭho, idaṃ vuttam hoti: yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵⁰ amhe na jahissantīti sabiraññavidhavā⁵¹ upa-
 rantvā⁵² saṃvāsāṃ kappetvā tāsāṃ santakaṃ khādītva⁵³ tāhi⁵⁴ saddhīm mitta-

¹ B^d samitamhā. ² C^k paṭiññāmattā. ³ so B^d; C^k sarāhiṭtamohā-, C^o sarāhiṭṭevam. ⁴ B^d tadā. ⁵ B^d kasissanti. ⁶ B^d omits mama. ⁷ C^k -khena. ⁸ C^k -vissanti, B^d vissatīti. ⁹ B^d -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā. ¹⁰ B^d paribhuñjissantīti. ¹¹ B^d dīgha thāne ṭhitattā. ¹² B^d danta. ¹³ B^d -gattā. ¹⁴ B^d codāyā. ¹⁵ C^k -cariya. ¹⁶ B^d saṃhari-. ¹⁷ B^d vaḍḍetā. ¹⁸ B^d bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ B^d -taṃ kappanto gacchatīti. ²⁰ B^d savittināmapakaraṇāṃ. ²¹ C^k saṃñātantrañca, C^o yaññatantrañcā, B^d añyañcatantrañcā. ²² B^d yubbavidhassa. ²³ C^k tantra, B^d tatra. ²⁴ C^k yañcasuttaṃ, B^d yaññaṃ. ²⁵ B^d bhatikāyavati, C^k hatakāyāti. ²⁶ B^d adds brahmanā. ²⁷ B^d bhatīkatthāyā. ²⁸ B^d omits yadā. ²⁹ B^d bahusanto. ³⁰ B^d omits po-. ³¹ C^k -tthāyā. ³² C^k add ti. ³³ C^k -na-. ³⁴ C^k -ssanti, B^d na kiñci dhanāṃ no dethā ti gamissantīti. ³⁵ B^d pantagghātabhan. ³⁶ C^k -kaṃga-, B^d bhaṇḍagaha-. ³⁷ C^k -taṃ, B^d -cunṇāniyaṃsanena samatthacittā. ³⁸ B^d sukka-. ³⁹ C^k vidhavapatikā, B^d vidhapā apatikā. ⁴⁰ so C^k; C^o saṃrantīti, B^d vidhapā hi veranti. ⁴¹ so C^k; B^d omits ti - - ca. ⁴² B^d adds vivo itthiyo vuccanti, B^o vidhavā itthiyo vuccanti. ⁴³ C^k thullabahu pāda-, B^d thulabāhūti pādaparicārānārihi. ⁴⁴ C^k -satā, B^d samuṭṭhāpitamahākāyā. ⁴⁵ C^o adds patvāyū. ⁴⁶ B^d -tu-. ⁴⁷ C^o -vādanu-, B^d apāṭubhāvātā anupādarahitā. ⁴⁸ B^d mittabhe-. ⁴⁹ B^d omits mitta. ⁵⁰ B^d idha. ⁵¹ B^d pahinanto vidhavā. ⁵² B^d upasaṅkamati. ⁵³ C^k santikāṃ-, B^d satakāṃ dhāretvā. ⁵⁴ B^d tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesam hiraññakoṭṭham² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khāditvā mucchissatī⁵, asappurīśacintakī ti asappurīśacittam⁶ paradukkhacittam⁷ cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghāetvā⁹ khāditamāso¹⁰ Kaṇho pamokkhatī¹¹.

- 5 Evañ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“
ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khāditukāmataṃ¹⁴ viya
katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham
rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitam viya katvā luddakavesam vijahitvā
attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya¹⁷ ṭhatvā „mahārāja
10 aham Sakko devarājā ‘ayam loko vinassatī’ āgato, sampati
hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko
tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbam¹⁹ aham
jānissāmi²⁰, tvam appamatto hohīti²¹“ catūhi satārahagāthāhi
dhammam desetvā manusse²² dānasīlesu patitṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanam²³ aparam²⁴ vassasahassam²⁵ pavattanasamattham
katvā Mātaliṃ ādāya sakaṭṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham
eva carāmīti“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali Anando aho, Sakko²⁸ aham
evā“ 'ti. Mahākāṇhajātakaṃ.

20

7. Kosiyajātakā.

Kosiyajātakam Sudhābhojanajātake āvibhavissati. Kosiya-
jātakam²⁹.

8. Meṇḍakajātakā.

Meṇḍakapañham³⁰ Ummaggajātake³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
25 pañhajātakaṃ³².

¹ B^d adds ti. ² C^k -koṭṭhānam, B^d aññam ṭhānam. ³ B^d vere in the place of te core. ⁴ B^d omits va. ⁵ C^s -ssantīti, B^d puñcissati, B^e muñcissantīti. ⁶ B^d omits as-. ⁷ B^d dukkham. ⁸ B^d omits me. ⁹ B^d -ṭe-. ¹⁰ B^d khādati tato. ¹¹ B^d -kkhatīti, C^k -kkhātī. ¹² B^d evam, omitting ca. ¹³ B^d adhammakā-. ¹⁴ B^d -kāmo. ¹⁵ B^d omits tato. ¹⁶ B^d utrasāna-. ¹⁷ B^d omits viya. ¹⁸ B^d āgato pamattā hi mahājanā adhammam vattetvā matamatā apāye. ¹⁹ B^d omits ka-. ²⁰ B^d adāpessāmi. ²¹ B^d hohi mahārājā ti. ²² B^d -ssānam. ²³ C^k osakkana-. ²⁴ B^d añña. ²⁵ B^d -ssa. ²⁶ B^d adds mahājano dānasīlādīni puññāni katvā devaloke nibbattīmsu. ²⁷ B^d pāham. ²⁸ B^d adds pana. ²⁹ C^k omīti āvi - - kam. ³⁰ B^d meṇḍakajātakam. ³¹ B^d mahāmaṅga-. ³² C^k omīti me-.

9. Mahāpadumajātaka.

Nādatthā¹ parato dosan ti. Idam S. J. v. Ciñcamāṇa-
vikam ā. k. Paṭhamabodhiyam hi Dasabalassa pūthubhūtesu sāva-
kesu aparimānesu devamanussesu² ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṇṇe
gūṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
khajjopanakasadisā ahesum, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravithiyam
thatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddhho, mayam pi Buddhā, kiṃ
tass' eva dinnam⁷ mahapphalam ambhākam pi dinnam⁸ mahapphalam
eva, amhākam pi detha karoṭhā⁹“ 'ti evam manusse viññāpentāpi¹⁰
lābhasakkāram alabhitvā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
samaṇassa Gotamassa manussānam antare avañṇam uppādetvā¹² lābha-
sakkāram nāsessāmā¹³“ 'ti mantayimsu. Tadā Sāvattthiyam Ciñca-
māṇavikā nām' ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato rāmsiyo¹⁵ niccharanti. Ath' eko
kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikam paṭicca samaṇassa Gota- 15
massa avañṇam uppādetvā lābhasakkāram nāsessāmā“ 'ti¹⁷. Te
„atth' eso upāyo“ ti sampaṭicchimsu. Atha sā Titthiyārāmaṃ
āgantvā¹⁸ vanditvā atthāsi. Titthiyā tāya saddhiṃ na kathesum. Sā
„ko nu kho me doso ti, yāvattatthiyam vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁹ mayā saddhiṃ na kathethā“ 'ti āha. 20
„Bhagini samaṇam Gotamam amhe vihethentaṃ hatalābhasakkāre
katvā vicarantaṃ na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan' ettha
mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvam bhagini amhākam sukham icchasi
attānam paṭicca samaṇassa Gotamassa avañṇam uppādetvā lābha-
sakkāram nāsehīti²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso²³ bhāro, mā 25
cintayitthā“ 'ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
Sāvattthivāsīnam²⁶ dhammakatham sutvā Jetavanā nikkhamaṇasamaye²⁷
indagopakavaṇṇam paṭam²⁸ pārūpitvā gandhamālādihattā²⁹ jetavanā-

¹ B^d nadithā. ² B^d omits deva. ³ B^d patharantesu gūṇodayesu. ⁴ B^d te hi
alābha-. ⁵ B^d omits te. ⁶ C^k ca. ⁷ B^d dānam. ⁸ B^d omits mahap - - din-
nam. ⁹ B^d dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ C^k hi, B^d viññāpetvāpi. ¹¹ P^d ala-
bhanto. ¹² B^d pakāsetvā tassa. ¹³ B^d -seyyāmā. ¹⁴ C^k viyassā, C^e visassā,
B^d devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ B^d rasmiyo. ¹⁶ B^d nikkhamanti. ¹⁷ B^d
vināseyyāthā ti, C^k add mantayimsu. ¹⁸ B^d gantvā. ¹⁹ B^d kisse. ²⁰ B^d ayye.
²¹ B^d mayā kiṃ panettha. ²² C^k kāse-. ²³ B^d ayaṃ me. ²⁴ B^d pakkāmi.
²⁵ C^k itthiyamāyā. ²⁶ B^d -sino. ²⁷ B^d -ne nikkhamantasa-. ²⁸ B^d omits pa-
²⁹ C^e -dīhi hattā, B^d mandhamālādīhi, omitting hattā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhim gacchasīti“ ca² vutte
 „kim tumhākaṃ mama³ gamanatthānenā“ 'ti vatvā Jetavanasaṃipe
 Titthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanam vandissāmā“⁴ 'ti nagarā
 nikkhamante upāsakajane⁵ Jetavane vutthā⁶ viya hutvā nagaram
 5 pavisantī⁷ „kuhim vutthāsīti“ vutte „kim tumhākaṃ mama vutthattā-
 nenā“ 'ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchiamānā „Jetavane sama-
 nena Gotamena saddhim ekagandhakuṭiyā vutth' ambhīti“⁹ puthujja-
 nānam „saccam nu kho etaṃ no“ ti kaṃkham uppādetvā temāsa-
 catumāsaccayena¹⁰ pilotikāhī¹¹ udaram veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dasse-
 10 tvā upari rattapaṭam¹² pārupitvā „samaṇam Gotamam paṭicca gabbho“¹³
 laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dāru-
 maṇḍalam bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭam pārupitvā hatthapāda-
 pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā
 ti¹⁹ hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alamkatadharmāsane nisīditvā
 15 dhammam desente dhammasabham²⁰ gantvā Tathāgatassa purato
 ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammam desesi, madhuro te
 saddo suphassitam²¹ dantāvaranaṃ, aham pana taṃ paṭicca gabbham
 labhitvā paripunnagabbhā jātā, n' eva me sūtiḡharam jānāsi na
 sappitelādini, sayam akaronto upatthāyakānam pi aññataram“²² Kosala-
 20 rājānam vā Anāthapiṇḍikam²³ vā Visākham mahāupāsikam vā²⁴
 'imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakam karohīti' na vadasi, abhira-
 mitum yeva jānāsi gabbhaparihāram na jānāsīti“ gūthapiṇḍam gahetvā
 candamaṇḍalam dūsetum vāyamantī viya parisamajje²⁶ Tathāgatam
 akkosi²⁷. Tathāgato dhammakatham ṭhapetvā siho viya abhinadanto²⁸
 25 „bhagini tayā kathitassa²⁹ tathabhāvam vā vitathabhāvam³⁰ vā ahaṃ
 c' eva tvaṃ ca jānāmā“ 'ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca
 nātabhāven' ev' etaṃ jātan³²“ ti. Tasmim khaṇe Sakkassa āsanam³³
 uṇhākāram dassesi, so āvajjamāno „Ciṅcamāṇavikā Tathāgatam abhū-
 tena akkosatīti“ nātvā „idam³⁴ vatthum sodhessāmīti“ catūhi deva-
 30 puttehi saddhim āgami³⁵. Devaputtā mūṣikapotikā hutvā dāru-

¹ Bđ -khā va. ² Bđ omits ca. ³ Cks omit mama. ⁴ Bđ -mī. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ Jetavanaganassadīsā, Ck vuttā. ⁷ Bđ adds kuto. ⁸ Bđ catumanasaccayena. ⁹ Bđ -hātīha. ¹⁰ Bđ omits temāsa. ¹¹ Ck -kādī, Bđ pilekīkāya. ¹² Bđ omits ratta. ¹³ Bđ adds me. ¹⁴ Bđ athamālā. ¹⁵ Bđ ṭhapetvā. ¹⁶ Bđ -ṇu-. ¹⁷ Bđ koṭṭā-. ¹⁸ Bđ ussāretvā in the place of us - -. ¹⁹ Cks -driyāni, Bđ kilittindriyāni. ²⁰ Bđ -bhāyam. ²¹ Bđ suphūsita. ²² Bđ upāthakam pakkosāpetvā, omitting aññataram. ²³ Bđ mahānātha-. ²⁴ Cks omit vā. ²⁵ Bđ ciṅcamā-. ²⁶ Ck adds na. Bđ yeva. ²⁷ Bđ abbācikkhī. ²⁸ Bđ vijambhīyamāno. ²⁹ Bđ katassa, omitting tayā. ³⁰ Bđ ata-. ³¹ Bđ ceva. ³² Bđ -bhāvena jāto. ³³ Bđ bhavanam. ³⁴ Bđ imam. ³⁵ Bđ agami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren'eva chindimsu², pāruta-
paṭam³ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakam patamānam tassā pādapiṭṭhi-
yam pati, ubho aggapādā ucchindimsu⁴. Manussā⁵ „kālakaṇṇi
Sammāsambuddham akkosasīti⁶“ sīse khelaṃ pātetvā leḍḍudaṇḍa-
hattā Jetavanā nīharimsu. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupatham⁷
atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi, Avīcito jālā⁸
uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalaṃ⁹ pārupamānā viya gantvā Avīcimhi
nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiiyo-
somattāya vaḍḍhi. Punadivase¹⁰ dh. k. s.: „āvuso Cīncamāṇavikā
evam¹¹ ulāraguṇam aggadakkhiṇeyyam Sammāsambuddham abhūtena¹²
akkosivā mahāvīnāsam pattā¹³“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴“ 'ti vutte „na bhikkhave
idān'eva pubbe p' esā¹⁵“ maṃ abhūtena akkosivā vināsam¹⁶ pattā
yevā¹⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bc. tassa aggamahesiyā kucchismiṃ¹⁸ nib- 15
batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Paduma-
kumāro¹⁹ tv-ev' assa nāmaṃ kariṃsu²⁰. So vayappatto²¹
sabbasippāni uggaṇhi²². Ath' assa mātā kālam akāsi. Rājā
aññam aggamahesiṃ katvā puttassa uparajjam adāsi. Aparā-
bhāge rājā paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum gacchanto agga- 20
mahesiṃ²³ „bhadde idh'eva vasa, ahaṃ paccantaṃ vūpa-
sametum gacchāmīti²⁴“ vatvā „nāhaṃ deva nivattissāmi, ahaṃ pi
āgamissāmīti²⁵“ vutte yuddhabhūmiyam²⁶ ādīnavam dassetvā
„yāva mamāgamanā²⁷“ anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṃ Paduma-
kumāram²⁸ yathā tava kattabbakiccesu appamatto hoti evaṃ 25
ānāpetvā gamissāmīti²⁹“ vatvā tathā katvā gantvā³⁰ paccāmitte
palāpetvā³¹ janapadam santappetvā³² paccāgantvā³³ bahinagare
khandhāvāram³⁴ nivāsesi³⁵. Bo. pitu āgatabhāvam nātvā

¹ Ck^o -ko, B^d bandharajjukāni. ² B^d pacchimsu. ³ B^d pārumpānapaṭam. ⁴ So
Ck^o for -jjimsu? B^d chinisu. ⁵ B^d adds uṭṭhāyaktiṃ. ⁶ B^d -sesīti. ⁷ B^d ag-
gijā-. ⁸ B^d -yamka-. ⁹ B^d adds bhikkhave. ¹⁰ B^d omits evam. ¹¹ B^d pi esā.
¹² B^d mahāvī-. ¹³ B^d -imhi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ Ck^o kari. ¹⁶ B^d adds takkasilā-
yam gantvā. ¹⁷ B^d -hivā āgami. ¹⁸ B^d adds āha. ¹⁹ B^d nāhaṃ idheva
vasissāmīti in the place of deva - - - āgamissāmīti. ²⁰ B^d -yā. ²¹ B^d -nam.
²² B^d mahāpa-. ²³ B^d omits ga-. ²⁴ B^d assāsetvā. ²⁵ B^d ṭhapetvā. ²⁶ B^d
omits pa-. ²⁷ B^d -re. ²⁸ B^d -setvā.

nagaraṃ alaṃkārapetvā rājagehaṃ paṭijaggāpento¹ ekako va
 tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
 baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumbhākaṃ⁶
 kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ 'ti⁹ maṃ vada-
 5 sīti“ utthāya hatthe gahevā „sayanaṃ abhirūhā“ 'ti āha.
 „Kimkāraṇaṃ“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
 ratiyā ramissāmā“ 'ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
 mikā ca, mayā¹⁰ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavasena
 indriyāni bhinditvā na olokitaṃ pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
 10 evarūpaṃ kilīṭṭhakammaṃ karissāmīti“¹⁴. Sā dve tayo vāre
 kathetvā tasmīṃ anicchamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
 āha. „Āma na karomīti“¹⁵. „Tena hi rañño kathetvā sīsaṃ
 te¹⁶ chindāpessāmīti¹⁷“¹⁸. M. „tāva ruciṃ karohīti¹⁹“ taṃ
 lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasitā²⁰ cintesi: „sac' āyaṃ
 15 paṭhamataraṃ²¹ pitu²² ārocassati jīvitaṃ me n' atthi, ahaṃ
 eva puretaraṃ kathessāmīti²³“ bhattaṃ abhuñjitvā²⁴ kilīṭṭha-
 lomavatthaṃ²⁵ nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
 devīti²⁶“ rañña pucchitakāle²⁷ „gilānā²⁸ ti kathyeyātha“ 'ti pari-
 cārikānaṃ saññaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁹ nipajji. Rājāpi
 20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ³⁰ āruya taṃ apas-
 santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā³¹ „gilānā“ ti sutvā³² siri-
 gabbhaṃ pavisitvā „kiṃ te devī aphāsukaṃ“ ti pucchi. Sā
 tassa vacanaṃ asuṇanti viya hutvā dve tayo vāre pucchitā³³
 „mahārāja, kasmā³⁴ katesi, tuṅhi hohi³⁵, sassāmikaitthiyo³⁶
 25 nāma mādisā³⁷ hontīti“ vatvā „kena viheṭhitā³⁸, sīghaṃ me

¹ Bā -petvā. ² Ck āg-. ³ Cks tassa, Bā pi taṃ. ⁴ Bā -sobhaggappattaṃ. ⁵ Bā omits ahoṣi bo-. ⁶ Bā amhākaṃ. ⁷ Cks -bbā. ⁸ Bā omits a-. ⁹ Bā kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bā payā ca. ¹¹ Bā -ho-. ¹² C' hi, Bā omits pi. ¹³ Bā mayā. ¹⁴ Bā te sīsaṃ. ¹⁵ Bā adds āha. ¹⁶ Bā kathyeyāthā. ¹⁷ Bā omits bhī-. ¹⁸ Bā pathamaṃ. ¹⁹ Bā pituno. ²⁰ Bā -mi nanti. ²¹ Bā bhutvā. ²² Bā -lāma-kavatthaṃ. ²³ Bā pucchana-kāle. ²⁴ Bā omits gilā- katvā. ²⁵ Bā uāgaraṃ gantvā āsanaṃ. ²⁶ Cks pucchi. ²⁷ Bā omits gi - - sutvā. ²⁸ Bā pucchitvā tāpi tuṅhi ahoṣi devī kasmā na katesi tuṅhi ahoṣīti. ²⁹ Bā kiṃ. ³⁰ Bā omits tuṅhi hohi. ³¹ Bā asāmi-. ³² Bā adds nā. ³³ Bā kenaci hedhita.

kathehi, sīsam assa chindissāmīti“ vutte „kañ si' tvañ ma-
 hārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumārañ“ ti „so
 mayhañ vasanaṭṭhānañ āgantvā¹ 'tāta mā evañ kārohi', ahañ
 tava mātā' ti vuccamāno² pi 'ṭhapetvā mañ añño rājā nāma
 atthi', ahan tañ gehe karitvā³ kilesaratiyā ramissāmīti' mañ
 kesesu⁴ gahetvā aparāparañ luñcitvā attano vacanañ akaron-
 tim⁵ vadhivā⁶ kottetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā⁷
 āsiviso viya kuddho purise āṇāpesi: „gacchatha, Paduma-
 kumārañ bandhitvā ānethā“ 'ti. Te nagarañ avattharantā
 viya tassa gehañ gantvā tañ bandhitvā paharivā pacchā-
 bhāhañ gāḷhabandhanañ⁸ bandhitvā rattakaṇaveramālañ⁹
 gīvāya paṭimuñcitvā vajjhañ katvā paharantā¹⁰ ānayaṃsu. So
 „deviyā idañ kammañ“ ti nātvā „bho purisā, nāhañ
 rañño dosakārako, niraparādhho 'hañ asmīti“ vilapanto āgac-
 chati. Sakalanagarañ sañkhubhitvā¹¹ „rājā kira mātugā-
 massa vacanañ gahetvā Mahāpadumakumārañ ghātāpetīti¹²
 sannipatitvā kumārassa¹³ pādamaḷe patitvā „na te¹⁴ idañ sāmi
 anucchavikañ¹⁵“ ti mahāsaddena paridevi¹⁶. Atha nañ netvā
 rañño dassetuñ. Rājā¹⁷ disvā va cittañ niggāṇhituñ asak-
 konto „ayañ arājā va¹⁸ rājajīḷhañ karoti, mama putto hutvā¹⁹
 aggamaheṣiyā aparajjhi²⁰, gacchatha nañ corapapāte pātetvā
 vināsañ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhañ tāta evarūpo
 aparādhho²¹ atthi, mā mātugāmassa kathañ²² gahetvā mañ
 nāsehitī“ pitarañ yāci. So tassa kathañ na gaṇhi. Tato
 soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano
 ananucchavikañ idañ laddhañ“ ti mahāviraṇaṃ viraviṃsu.

¹ Bā kassa. ² Bā puttāñ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karohi
 wanting in Bā. ⁵ Ck^o -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā
 ayañ mañ gahetvā in the place of ahan -- karitvā. ⁸ Bā me kesu. ⁹ Ck^o -ti,
 Bā mañ akaronāñ. ¹⁰ Bā patitvā. ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -hañba-. ¹³ Bā
 rattakuramālañ. ¹⁴ Bā omits vajjhañ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti.
¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikañ, omitting ti. ²⁰ Bā
 -viṃsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati.
²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanañ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro silācāraguṇasampanno vamsānurakkhako¹ rajjadāyādo,
mā nam² mātugāmassa vacanam gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārinā bhavitabban⁴ ti vatvā
5 satta gāthā abhāsimsu:

1. Nādaṭṭhā⁵ parato dosaṃ anuṃthūlāni⁶ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍam sāmam appaṭivekkhiya. 61.
2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍam kubbati khattiyō
sakaṇṭakam so gilati jaccandho va samakkhikam. 62.
- 10 3. Adaṇḍiyam daṇḍiyati daṇḍiyaṃ ca adaṇḍiyam,
andho va visamam maggam na jānāti samāsamam. 63.
4. Yo ca etāni ṭhānāni anuṃthūlāni sabbaso
suddiṭṭham anusāseyya sa ve vohātum arahati⁶. 64.
- 15 5. N⁷ ekantamudunā sakkā ekantatikhipena vā
attam mahante⁷ ṭhāpetum, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etaṃ ca ubhayam nātvā anumajjham samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttam ghātetum arahasīti. 67

20 Tattha nādaṭṭhā⁸ ti na adievā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anuṃthūlāni khuddakamahantāni⁹ vajjāni, sāmam appaṭivekkhiyā
'ti¹⁰ paravacanam¹¹ pahāya attano paccakkham skatvā¹² paṭhaviṣsaro rājā dan-
ḍam na panaye¹³ na¹⁴ paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṃ¹⁵ hi satato¹⁶
uttaridaṇḍo nāma n⁷ atthi, tālanagarahanapabbājanato¹⁷ uddham¹⁸ hattha-
25 pādachedanagbātānam¹⁹ nāma n⁷ atthi, pacchā kakkhalarājūnam kāle etaṃ
uppannam, tam sandhāya te amaccā ekanten⁷ eva parassa dosaṃ sāmam adievā
kātum na yuttan ti kathentū evam āhamsu, yo ca appaṭivekkhitvā ti ma-
hārāja evam paṭivekkhitvā dosānucchaviko²⁰ daṇḍo²⁰ panetabbo²¹, yo rājā²²
agatigamme ṭhito²³ tam dosaṃ appaṭivekkhitvā hatthachedādidaṇḍam²⁴ karoti

¹ B^d -rakkhito. ² B^d omits mānam. ³ B^d va mā nāsesi. ⁴ B^d naḍiṭṭhā. ⁵
B^d anuthū-. ⁶ C^k so ce, B^d sa ve kaitumarahasi, B^e -- hati. ⁷ B^f mahatthe,
B^d attham mahatte. ⁸ B^d na viṭṭhā, B^e na diṭṭhā. ⁹ B^d -ta. ¹⁰ C^k -ya, omitting ti.
¹¹ B^d parassa va-. ¹² B^d katvā. ¹³ C^k paṇa-. ¹⁴ B^d adda ca. ¹⁵ B^d -kūlasmiṃ.
¹⁶ B^d paccakkhato. ¹⁷ B^d pabbājanīyato, omitting tālanagarahana. ¹⁸ B^d udam.
¹⁹ B^d -ṭanam. ²⁰ C^k -e. ²¹ C^k -ṇe-. ²² B^d sabbe rājāno, C^k so rājā. ²³
B^d -ā. ²⁴ B^d sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho viya ca³ samakkhikaṃ bhūjati nāma, adaṇḍiyan ti yo adaṇḍetabbaṃ daṇḍeti daṇḍetabbaṃ⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷ visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānāti, samāsamaṃ tato pāsāpādisu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpunāti attho, etānīti etāni 5 daṇḍiyadaṇḍiyakāraṇāni¹⁰ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi aṇumthūlāni ca¹¹ sabbāni suditthaṃ disvā anusāseyya¹², sa ve¹³ rājā vohatūṃ¹⁴ voharitūṃ¹⁵ rajjam¹⁶ anusāsītum arahatīti attho, attam mahante¹⁷ thāpetun ti evarūpo¹⁸ anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye thapetūṃ na¹⁹ sakkoti²⁰ attho, mudū²¹ ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṃ pari- 10 bhūto hoti²² avaṇṇāto so²³, rajjam niccoraṃ²⁴ kātum na sakkoti, veravā ti atitikkhassa²⁵ pana sabbe pi raṭṭhavāsino²⁶ verino hontīti savoravā nāma hoti, anumajjhanti anubhūtaṃ mudutikkhābhāvānaṃ²⁷ majjhaṃ samācāre, amudu anatitikkho hutvā rajjam kāraye²⁸ ti attho, na itthikāraṇā²⁹ ti pāpaṃ lāma-kaṃ mātugāmaṃ nissāya vamsānurakkhakaṃ³⁰ chattadāyādaṃ³¹ puttam ghāte- 15 tum³² nārahasi mahārājā³³ 'ti.

Evam nānakāraṇehi kathentāpi amaccā attano kathaṃ gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³⁴ kathaṃ gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³⁵ rājā „gacchatha, nam corapapāte khipathā“³⁶ ti ānāpento aṭṭhamaṃ³⁷ gātham āha: 20

s. Sabbo³⁸ ca loko ekanto³⁹ itthī ca ayam ekikā,

tenāhaṃ paṭipajjissam, gaccha pakkhipath' eva nan ti. 68.

Tattha tenāhan ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto⁴⁰ kumārass' eva pakkho hutvā thito ayaṃ ca itthī ekikā va tena kāraṇenāhaṃ imissā vacanaṃ paṭipajjissam, gacchatha nam pabbataṃ āropetvā papāte khipath' evā⁴¹ 'ti. 25

Evam vutte soḷasasahassāsu rājithīsū⁴² ekāpi sakabhāvena saṇṭhātūṃ⁴³ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bhāhā paggayha⁴⁴ kese parikiriya⁴⁵ vilapimsu. Rājā „ime⁴⁶ imassa papāte

¹ B^d anattakā-. ² C^s B^d -kaṃbho-. ³ B^d omits ca. ⁴ C^{ks} ad-. ⁵ C^{ks} ad-, B^d omits daṇḍiyaṃ. ⁶ B^d viya. ⁷ B^d samāsamaṃ. ⁸ B^d adds pi. ⁹ B^d daṇḍakā-. ¹⁰ C^k va, C^s B^d omit ca. ¹¹ C^{ks} manu-. ¹² C^{ks} sa ce. ¹³ B^d cakāritūṃ. ¹⁴ B^d omits voharitūṃ. ¹⁵ B^d rajje. ¹⁶ B^d mahatte. ¹⁷ B^d -pe. ¹⁸ B^d omits na. ¹⁹ C^{ks} sakkomīti. ²⁰ C^{ks} hotu. ²¹ B^d sā. ²² B^d rajjanivāraṇaṃ. ²³ B^d atikkhāya. ²⁴ B^d sabbesam -- vāsikānaṃ. ²⁵ B^d mudutikkhābhāvānaṃ. ²⁶ B^d bhāreyyā. ²⁷ C^{ks} itthiyākā-. ²⁸ B^d -rakkhitaṃ. ²⁹ B^d attano dāyāda. ³⁰ B^d -te-. ³¹ B^d omits pi. ³² B^d omits so. ³³ C^{ks} paṭhamaṃ. ³⁴ C^{ks} -e. ³⁵ B^d ekato ³⁶ B^d rājaitthīsu. ³⁷ B^d sandhāretum. ³⁸ B^d adds kandetvā. ³⁹ B^d -yamānā. ⁴⁰ B^d omits ime.

khipanam paṭibāheyyum pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass’ eva³ tam’ uddhapādam adhosiram⁴ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath’ assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ ’ti tam samassā-
 5 sentī ubhohi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassaṃ⁵
 pharāpetvā⁷ otarivā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabbhavane⁶
 nāgarājassa phaṇagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-am nāgabha-
 vanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasamvaccharam vasitvā „manussapatham gamissāmīti“⁸ vatvā
 10 „kataratṭhānan¹⁰“ ti vutte „Himavantam gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ ’ti tam gahetvā manussapathe
 patiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānam eva gato.
 So pi Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā jhānā-
 bhīṇām¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath’ eko Bārāpasivāsivanacarako¹³ tam ṭhānam patto M-am
 sañjānitvā „nanu tvam deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ ’ti vutte tam vanditvā katipāham tattha vasitvā
 Bārāpasim gantvā rañño ārocesi: „deva putto te“¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjam pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyam vasati, aham
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ ’ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvaram bandhitvā amaccapariyuto¹⁷
 paṇṇasālam kañcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnam M-am¹⁹
 vanditvā ekamantam nisīdi, amaccāpi vanditvā paṭisanthāram
 25 katvā nisidimsu. B. pi rājānam phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāram akāsi. Atha nam rājā „tāta mayā tvam gam-

¹ Cks -yyumpīti, Bđ -yyunti. ² Bđ adds gantvā. ³ Bđ tassa, omitting eva.
⁴ Bđ nam. ⁵ Bđ uddham - - avam-. ⁶ Cks -phassa, Bđ -samphassaṃ. ⁷ Bđ
 paṇāmetvā. ⁸ Bđ paṭiṭṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -. ⁹ Bđ -ssāmi
 mahārājāti. ¹⁰ Bđ -ram ṭhā-. ¹¹ Bđ -ñā. ¹² Bđ paṭivasati. ¹³ Bđ -cāriko.
¹⁴ Cks omit te. ¹⁵ Bđ -itvā. ¹⁶ Bđ adde tam sutvā rājā. ¹⁷ Bđ amaccagaṇa-
¹⁸ Bđ pasadisam. ¹⁹ Bđ adds divā. ²⁰ Bđ omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, katham sañjivito² sīti³“ pucchanto
navamañ gātham āha:

9. Anekatāle⁴ narake gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmim kena tvañ tattha nāmariti⁵. 69.

Tattha anekatale⁶ ti anekatalappamāṇe⁷, nāmariti⁸ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁹ tattha thāmavā girisānujo
paccaggahī¹⁰ mañ bhogehi tenāham tattha nāmarim¹¹. 70.

11. Ehi tañ paṇinessāmi¹² rājaputta sakañ gharam,
rajjam kārehi, bhaddan te, kim araññe karissasi¹³. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisañ uddhareyya salohitañ
uddharitvā¹⁴ sukhi assa sukham¹⁵ passāmi attani¹⁶. 72.

13. Kin nu tvañ balisañ brūsi, kim tvañ brūsi salohitañ,
kin nu¹⁷ tvañ ubbhatam brūsi, tam me akkhāhi pucchito¹⁸. 73.

14. Kām' āham balisañ brūmi, hatthiassañ¹⁹ salohitañ, 15
catt' āham ubbhatam brūmi, evañ jānāhi khattiyā 'ti 74.

imāsu²⁷ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañṇo.

Tattha paccaggahīti¹⁸ pabbatapatana-kāle devatāya pariggahetvā dibba-
phassena¹⁹ samassāsetvā upanītañ²⁰ mañ paṭiggaḥhi gahetvā²¹ pana²² nāga-
bhavanañ netvā²³ mahantañ yasañ datvā manussapathañ mañ nehiti vutto²⁴ 20
mañ manussapathañ ānesi sv-āham²⁵ idhāgantvā pabbajito iti tena²⁶ devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāham²⁷ tattha na marin ti sabbam²⁸ ārocasi,
ehīti²⁹ rājā tassa vacanañ sutvā somanassappatto hutvā tāta aham bālabhāvena
itthiyā vacanañ gahetvā evañ ācāraguṇena tañ³⁰ aparajjhim khamāhi me³¹
ti padesu patitvā uṭṭhehi mahārāja khamāmi te³² itoparam puna mā evañ 25
anisammakāri bhaveyyāsīti vutto³³ tāta tvañ attano kulasantakam³⁴ setacchattañ
ussāpetvā rajjam anusāsanto³⁵ mayham khamasi nāmā 'ti evam āha, uddha-

¹ B^d -petvā. ² B^d assajī-, B^e saji-. ³ B^d -kāle. ⁴ B^d na marasīti. ⁵ B^d
anekampamāne kāle. ⁶ C^k na-, B^d marasīti. ⁷ C^k -bale, B^d -phaṇe, B^f -phalo.
⁸ C^k -bhī, B^d paccaggahī. ⁹ C^k -ri, B^d namari. ¹⁰ C^k -ni-, B^d patine-.
¹¹ B^d add kumāro āha. ¹² C^k uggari-. ¹³ C^k evam. ¹⁴ B^d attanīti, and
add rājā āha, C^k attanā. ¹⁵ C^k kim, omitting nu. ¹⁶ C^k -assa. ¹⁷ C^k imāsa,
B^d imissā. ¹⁸ B^d paccuggahimanti. ¹⁹ B^d -samppassena. ²⁰ B^d saṅkam. ²¹
B^d paṭiggahetvā in the place of paṭi --. ²² B^d omits pana. ²³ B^d āne-. ²⁴
B^d -patham pabhiñ ti vutto. ²⁵ B^d aham. ²⁶ B^d teneva. ²⁷ B^d ca a -- na a-.
²⁸ all three MSS. mariti, B^d so in the place of sabbam. ²⁹ B^d omits ehīti. ³⁰
C^k -gunante tañ, B^d silācārasampanne tayi. ³¹ B^d add dosañ. ³² B^d add
dosañ. ³³ B^d -e. ³⁴ B^d kulavettikam. ³⁵ C^k -te.

ritvā ti hadayavakkādīni asampattam eva tam¹ uddharitvā, sukham pas-
sāmi attanīti² attānam mahārāja evam aham pi puna sotthibhāvappattam
gillitabalisapurisam iva attānam³ passāmīti, kiṃ nu tvaṃ ti idam rājā tam
attham vitthārato⁴ sotum pucchati, kāmāhan ti pañcakāmaguṇe aham, hatthi
5 assam salohitan ti⁵ evam |hatthiassarathavāhanam sattaratanādibhedam⁶
vibhavam salohitan ti brūmi⁷, cattāhan cattam aham yadā tam sabbam pi
cattam hoti pariccattam tam dānam aham ubbhatan ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayham rajjena kiccaṃ n' atthi, tvaṃ
pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanam pahāya dham-
10 mena rajjam kārehi⁸“ M. pitu ovādam adāsi. So⁹ roditvā
kanditvā⁹ nagaram gacchanto antarāmagge amacce pucchi:
„aham kam¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampanna¹¹ puttana
viyogaṃ patto“ ti. „Aggamahesiṃ¹² devā“ 'ti. Rājā tam
uddhapādam gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaram pavi-
15 sitvā dhammena rajjam kāresi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' eṣā maṃ akkositvā
mahāvināsam pattā“ ti vatvā

15. Ciñcamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Anando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 aham tadā rājaputto¹⁴, evam dhāretha jātakan ti 75.
osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpadumajātakam.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbānīti. Idam S. J. v. Kosalaraṇṇo
atthacaram¹⁶ amaccam ā. k. So kira raṇṇo bahūpakāro āhosi.
95 Ath' assa rājā atirekasammānam kāresi. Avasesā nam asahamānā
„deva asuko amacco tumhākam anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
Rājā tam pariḡaṇhanto kiñci dosam adisvā „aham massa kiñci dosam
na passāmi, katham nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvam vā
amittabhāvam vā jānitun“ ti cintetvā „imam pañham ṭhapetvā

¹ B^d omits tam. ² B^d attanīnti, C^{ks} sukhameva attantī. ³ B^d balisameva
attāni. ⁴ B^d -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, C^{ks} -tam hi. ⁶ B^d omits
bhedaṃ. ⁷ B^d omits brūmi. ⁸ B^d adds rājā. ⁹ B^d paridevitvā. ¹⁰ C^{ks} tam.
¹¹ B^d ācāraguṇasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ C^{ks} add ca. ¹⁴ B^d rājaputto
aham āsi, B^f r. a. tadā. ¹⁵ C^k -dhani, C^s -dhāni. ¹⁶ B^d -cariyam.

Tathāgatam aṅṅo jānitum na sakkhissati, gantvā pucchissāmīti¹ so bhuttapātarāso S-ram upasāṅkamitvā „bhante katham nu kho sakkā purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi. Atha nam S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imam pañham cintevā paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena nātvā amitte vajjetvā² mitte 3 sevimsū“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Tadā Bārāṇasiraṅṅo ekaṃ atthacarakam amaccam sesā paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „katham nu kho sakkā amittam vā mittam vā nātun³“ ti M-am pucchanto 10 paṭhamam gātham āha:

1. Kāni kammāni kubbānam katham viññū parakkame amittam⁴ jāneyya medhāvi disvā sutvā va⁵ paṇḍito ti. 76.

Tassa⁶ attho: kāni kammāni karontam medhāvi paṇḍito puriso cakkhunā disvā sotena vā sutvā ayam mayham amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15 katham viññū parakkameyyā⁷ ti.

Ath⁸ assa amittalakkhaṇam kathento⁹

2. Na nam umhayate⁷ disvā na ca nam paṭinandati (vol. II $\frac{131}{22}$) cakkhūni c⁸ assa⁹ na dadāti paṭilomaṃ ca¹⁰ vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20 vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasamsati. 78.
4. Guyhaṃ ca tassa n¹¹ akkhāti tassa guyham na gūhati kammaṃ tassa na vaṇṇeti paññ¹² assa na-ppasamsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati acchariyam bhojanam laddhā tassa n¹³ uppajjate sati, 80. 25 tato nam nānukampati, aho¹⁰ so pi labhey¹¹ ito¹¹.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmiṃ patiṭṭhitā (vol. II $\frac{131}{24}$) yehi amittam jāneyya disvā sutvā va¹² paṇḍito ti 81.

M.¹³ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ B^d -mā ti. ² C^{ks} vajji-. ³ B^d sakkomī tam nātun in the place of sakkā --. ⁴ B^d mitte. ⁵ B^d ca. ⁶ B^d adds gāthamāha. ⁷ B^d ummeyate, B^f umbhayate. ⁸ C^{ks} tassa. ⁹ C^{ks} -māca. ¹⁰ B^d āhā, B^f ahā. ¹¹ C^o -yyato, C^k labheyakotā, B^d labheyito. ¹² B^d ca. ¹³ B^d omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvī disvā sutvā va' paṇḍito ti' 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ³ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṇinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasamsati. 84.
10. Guyhaṃ ca tassa akkhāti tassa guyhaṃ ca gūhati
kammaṃ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ pasamsati. 85.
- 10 19. Bhava ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate sati,
tato naṃ anukampati, aho⁷ so pi labheyy' ito⁸. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatitṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va' paṇḍito ti. 87.
- 15 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sītaṃ
na karoti pahattṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ paṇinandatīti tassa kathaṃ
paggāḥanto na paṇinandati na tussati¹³, cakkhūni tassa na dadātīti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathaṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṃ bhaṇante¹⁴, nākkhāṭṭi¹⁵ attano guyhaṃ
20 tassa nācikkhati, kammaṃ tassa 'ti tena katakammaṃ na¹⁶ vaṇṇayati¹⁷, pañ-
ñassā¹⁸ 'ti tassa paññaṃ¹⁹ na-ppasamsati nāpasampadaṃ na sahati²⁰, abha-
ve ti²¹ avaddhiyā²², tassa nuppajjate²³ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁴ mittassa pi ito dassāmīti sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labheyyito²⁵ ti labheyya ito, ākāraṃ ti kāraṇāni, pa-
25 vutthan ti videsagataṃ, kelāyito²⁶ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁷, sesaṃ vuttapaṭipakkhanayaṃ' eva veditabbaṃ.

¹ B^d/ ca. ² B^d adds bodhisatto. ³ C^e pavutthantaṃ taṃ? C^k pavutthaṃ taṃ, B^d paṭhaṃ tassa, B^f pavuṭṭhūṃ tassa. ⁴ B^d -iko. ⁵ C^k tassa. ⁶ C^k paññātassa. ⁷ B^d ahā, P^f mahā. ⁸ C^k -yyato, B^d labheyyito. ⁹ C^k omits su. ¹⁰ B^d ummayyate. ¹¹ B^d omits mittāṃ. ¹² B^d -kaṃ. ¹³ B^d dussati. ¹⁴ B^d tassa vaṇṇente. ¹⁵ C^k na khamati. ¹⁶ C^e taṃ. ¹⁷ B^d nandiyati. ¹⁸ B^d paññamassā. ¹⁹ C^k paññaṃ, B^d assa nānaṃ. ²⁰ C^e nayhati, B^d na bhāsati. ²¹ C^k abhavenā, B^d abhave nandatīti. ²² B^d avuḍhiyā. ²³ B^d adds sati. ²⁴ B^d omits mama. ²⁵ C^e labheyyato, C^k labheyyakan, B^d labheyyito. ²⁶ C^k -yino, B^d -yiko. ²⁷ B^d paṇinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ
yasaṃ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹,
paṇḍitā vacanaṃ² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵
mitto ca⁶ jānitabbo“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, paṇ- 5
ḍitāmacco⁷ aham evā“ 'ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasani-
pātaṇṇanā niṭṭhitā⁸.

¹ Bā samuṭṭhito. ² Bā pana. ³ Bā -sū ti. ⁴ Bā dvikāraṇehi. ⁵ Bā omits
amitto ca. ⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā -taamacco pana. ⁸ Bā iti dasajātakavattu-
paṭimaṇḍitaṃ dvādasanipātajātakaṃ niṭṭhitaṃ.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Devadattam ā. k. Devadatto pi „aham Buddho bhavissāmi, mayham
5 samaṇo Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyam paccakkhāya
jhānaparihīno saṅgham bhinditvā anupubbena Sāvattim āgacchanto
bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avīcim pāvisi. Tadā dh.² k. s.:
„āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya³ mahāvināsam patto Avīci-
mahāniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe pi Devadatto ācariyam paccakkhāya mahāvināsam patto yevā“
'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulam ahivātakarogena
vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka-
15 silam gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca
sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyam vanditvā nikkhanto, „desa-
cārittam⁶ carissāmīti“⁷ vicaranto ekam paccantanagaram pā-
puṇi. Tam nissāya mahācaṇḍālagāmako ahoṣi⁸. Tadā Bo.
tasmim gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalam gaṇhā-
20 panamantaṃ jānāti, so pāto va kācam⁹ ādāya tato gāmā
nikkhamitvā araṇṇe ekam ambarukkham upasāmkamitvā satta-
padamatthake t̥hito tam mantam parivattetvā¹⁰ ambarukkham

¹ B^d dente. ² B^d adda bhikkhu. ³ C^k ariyapa-. ⁴ B^d omits vā. ⁵ B^d adda
tayo. ⁶ B^d -cārikam. ⁷ B^d jānissāmīti. ⁸ C^k omits ahoṣi. ⁹ C^o B^d kājari.
¹⁰ B^d pariḷappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva purāṇapaṇṇāni patanti navāni utṭhahanti, pupphāni pupphitvā patanti, ambaphalāni utṭhāya muhuttan' eva paccitvā madhurāni ojavantāni dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti. M. tāni uccinitvā yāvadatthaṃ khādītvā kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ⁵ gantvā tāni vikkīnitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro M-am akāle ambapakkāni āharitvā vikkīnantāṃ disvā „nissāṃsayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbaṃ⁵, imaṃ purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāṃmīti“ cintetvā M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṃ pariggaṇhanto tatvato⁶ ñatvā¹⁰ tasmiṃ araṇṇato anāgate va⁷ tassa gehaṃ gantvā ajānanto viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁸ ācariyo“ ti pucchitvā „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ⁹ āgamayamāno¹⁰ ṭhatvā āgacchantāṃ disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹¹ gahetvā¹² āharitvā gehe ṭhapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhadde¹⁵ ayaṃ māṇavako¹³ mantatthāya āgato, na paṇ' assa hatthe manto ṭhassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ mantaṃ ācariyassa upakārako hutvā labhissāṃmīti“ cintetvā tato paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁴ karoti: dārūni āharati vihiṃ koṭṭeti¹⁵ pacati mukhadhovanādīni¹⁶ deti pāde dhovati.²⁰ Ekadivasāṃ M-ena „tāta māṇava mañcaṃ¹⁷ pādānaṃ me upadhānaṃ dehi“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi ṭhapetvā nisīdi. Aparabhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi, tassā pasūtikāparikammaṃ¹⁸ sabbaṃ akāsi. Sā ekadivasāṃ M-am āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi¹⁹ 23 mantatthāya ambhākaṃ veyyāvaccāṃ karoti, etassa hatthe manto tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa²⁰ manta“ ti. So „sādhū“ 'ti sampa-

¹ B^d dibbarasa sa-. ² C^o B^d kājaṃ. ³ B^d pūrāpetvā. ⁴ B^d mantaphalena. C^o -sayanetaṃ mantabalehi. ⁵ B^d -bbanti. ⁶ B^d tathato, C^k tatvato. ⁷ B^d yeva. ⁸ B^d adds ayye. ⁹ B^d adds āgataṃ. ¹⁰ B^d adds va. ¹¹ C^k kāmaṃ, C^o kājaṃ. ¹² B^d disvā hatthato paccuggahetvā. ¹³ B^d -vo. ¹⁴ B^d sabbaki-. ¹⁵ B^d adds bhattāni. ¹⁶ B^d dantakathamu-. ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits pari, B^d reads tassā sutikāle parik -. ¹⁹ B^d omits pi. ²⁰ B^d detha tassa.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṃ vassi, mahājano sādhu-
 kāraṃ adāsi, celukkhepā pavattiṃsu¹, rājā phalāni khādītvā
 tassa bahuṃ dhanāṃ datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
 manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac³ āhaṃ
 ‘caṇḍalassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakaṃ⁴ bhavissati mañ 5
 ca garahissanti⁵, manto kho pana me paṇo idāni na nassis-
 sati⁶, disāpāmokkhācariyaṃ⁷ apadisāmīti⁸“ cintetvā musāvādaṃ
 katvā „Takkasilāya⁹ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
 me“ ti vadanto⁹ ācariyaṃ paccakkhāsi, taṃ khaṇaṃ ũeva
 manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṃ ādāya nagaraṃ 10
 pavisitvā pun’ ekadivasaṃ¹⁰ „ambāni khādissāmīti“ uyyānaṃ
 gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisinna¹¹ „māṇava ambāni āhara“ ’ti
 āha. So „sādhū“ ’ti ambaṃ ’upagantvā sattapadamatthake
 ṭhito „mantaṃ parivattessāmīti“ mante anupaṭṭhahante¹² antara-
 hitabhāvaṃ ũatvā lajjito aṭṭhāsi. Rājā „ayaṃ pubbe parisa- 15
 majjhe yeva ambāni āharitvā amhākaṃ deti, ghanameghavassaṃ
 viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
 kāraṇaṃ“ ti cintetvā taṃ pucchanto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe
 aṇṇi thūlāni ca brahmacārī, 20
 teh’ eva mantehi na dāni tuyhaṃ
 dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

Tattha ahāsīti āhari, dumaphalānīti rukkhaphalānīti.

Taṃ sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalaṃ na gaṇhāmīti¹³
 vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti¹⁴“ 25
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Nakkhattayogaṃ patimānayaṃ¹⁵,
 khaṇaṃ muhuttaṃ na maṃ tosayanti¹⁶,

¹ B^d -ttayimsu. ² B^d adds ko. ³ C^k lajja-, B^d -taṃ. ⁴ B^d maṃ garahissati.
⁵ C^k nassissanti, B^d nassati. ⁶ C^k -kkha āc-, B^d -kkho ācariyo me ti. ⁷ C^k
 -disāti. ⁸ B^d -yaṃ. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ B^d punadivase. ¹¹ B^d nisīdi. ¹² B^d
 anuṭṭha-. ¹³ B^d gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ B^d ācikkhissāmīti. ¹⁵ B^d paṭi-, C^k pati-
 māṇa-. ¹⁶ B^d -ttañca mantanapassaṃ, B^f khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss¹ ambaphalaṃ pahūtaṃ² ti. 2.

Tattha athāharissambaphalaṃ³ ti atha⁴ ambaphalaṃ āharissāmi⁵.

Rājā „ayaṃ aññadā nakkhattayogaṃ na vadati, kiṃ nu
5 kho etan“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

- a. Nakkhattayogaṃ na pure abhāni,
khaṇaṃ muhuttaṃ na pure asaṃsi⁶,
athāhari⁷ ambaphalaṃ pahūtaṃ⁸
vaṇṇena gandhena rasena upetaṃ. 3.
- 10 4. Mantābhijappena pur' assa⁹ tuyhaṃ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi¹⁰ japan pi mante¹¹,
ayaṃ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

15 Tattha na pāresi¹² na sakkosi, japampiti¹³ jappanto pi parivattento
pi, ayaṃ so ti ayam eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṃ sutvā māṇavo¹⁴ „na sakkā rājānaṃ musāvādena
vañcetuṃ, sace pi me sabhāve kathite āṇaṃ karoti¹⁵ karotu,
sabhāvam eva kathessāmi¹⁶“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
20 dhammena mante pakatiṃ ca saṃsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṃ
guyhittho mā taṃ vijaheyya manto¹⁶. 5.
6. So 'haṃ janindena janam pi¹⁷ puṭṭho
makkhābhībhūto alikaṃ abhāpiṃ,
25 mantā ime brāhmaṇassā 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṃ rudāmi¹⁸. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi,
pakatiṃca saṃsi¹⁹ mā 'me pucchito nāma gottaṃ guyhittho sace guyham

¹ B^d addhāha-. ² C^s pahu-, B^d bahu-, C^k papan. ³ B^d addhaha-. ⁴ B^d addhā-
mayam. ⁵ B^d harissāmāti. ⁶ B^d pas-. ⁷ B^d sayānhari. ⁸ B^d muhuttaṃ. ⁹
so C^k; C^s parassa, B^df puresi, B^s pureti. ¹⁰ B^df svajja na pādesi. ¹¹ B^d jap-
paṃ samantaṃ, B^s jappapimantaṃ. ¹² B^d pāde-. ¹³ B^d jappanti. ¹⁴ B^d
adda pi. ¹⁵ B^d karēyya. ¹⁶ C^k mantā. ¹⁷ C^k hi, B^d pi?

pi¹ mantā² te nassissantīti³ tesam nassanapakatīn⁴ ca mayham sāmsi, brāhmaṇassa⁵ 'ti micchā ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhāgim, tena me te mantā naṭṭhā, sv-āham pabhinamanto idāni kapaṇam rodāmi.

Tam sutvā rājā „ayam pāpadhammo evarūpaṃ ratanaṃ⁵ 5
na olokesi, evarūpasmiṃ hi uttamaratane⁶ laddhe jāti kiṃ
karissatīti“ kujjhivā⁷

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸
madhuṃ madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍāla pukkusā 10
yasmā¹¹ dhammaṃ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā¹²
gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṃ
yo uttamattham kasirena laddham .
mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9. 15

imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhuatthiko puriso araṇṇe madhuṃ olokeno etesaṃ
rukkhīnaṃ yato madhuṃ labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato
c' eva khattiyādīsu yambā purisā dhammaṃ kāraṇaṃ¹⁷ y' uttamattham¹⁸ vijā-
neyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṇ cā 'ti imassa pāpadhammassa 20
sabbappaharaṇadaṇḍaṇ²⁰ ca veḷupesīhi²¹ piṭṭhicammaṃ uppātentā²² vadhaṇ
ca datvā imaṃ ca jammaṃ gale gahetvā khalayātha²³ khalikāraṃ²⁴ pāpetvā
niddhamatha²⁵ kiṃ iminā idha vasantena²⁶ 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṃ²⁶ gantvā
taṃ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, 25
no ce imaṃ disaṃ mā olokeyyāsīti“ taṃ nibbisayam akaṃsu.
So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṃ na me aññaṃ paṭi-
saraṇaṃ atthi, tass' eva santikaṃ gantvā taṃ ārādhetvā
puna mantam yācissāmīti“ rodanto taṃ gāmaṃ agamāsi.

¹ Bā gubasi. ² Bā -o. ³ Bā -ssati. ⁴ Ck tassana-, Bā anassanaṃ-. ⁵ Bā
-namantaṃ. ⁶ Bā -ramante. ⁷ Bā add tassa garahanto. ⁸ Bā paṭhali-. ⁹
Bā -ttiko, Ck -ttikā. ¹⁰ Ck -ṇa. ¹¹ Bā yambā. ¹² Ck natvā. ¹³ Bāf gala-
¹⁴ Ck -yittho. ¹⁵ Ck so ca. ¹⁶ Ck mudutta-. ¹⁷ Bā kāla. ¹⁸ Bā yuttaṃ
mattaṃ. ¹⁹ Bā so va tassa uttamo nāma. ²⁰ Ck sabbassaharaṇadaṇḍe.
²¹ Bā -pesikādīni. ²² Bā upanetvā. ²³ Ck -āyātha, Bā galayātha. ²⁴ so Ck;
Bā khalamkāraṇam. ²⁵ Bā adds nikaḍḍhatha. ²⁶ Bā -ke. ²⁷ Bā adds va. ²⁸
Ck -to. ²⁹ Ck labhisi, Bā labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde
 passa tam¹ pāpadhammaṃ parihīnamantaṃ puna āgacchantan²“
 ti āha. So M-am upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno „kiṃkāraṇā āgato sīti“ putṭho „ācariya musāvādam
 5 katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvināsaṃ patto 'mhīti“ vatvā
 accayam desetvā puna mante³ yācanto

10. Yathā samaṃ maññamāno pateyya
 sobbham guhaṃ narakam pūtipādam
 rajjū 'ti vā⁴ akkame⁵ kaṇhasappaṃ
 andho⁶ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
 10 evam pi maṃ tvaṃ khalitaṃ sapaññā⁷
 pahīnamantassa puna-ppasidā⁸ 'ti 10.
 gātham āha.

Tattha yathā samaṃ ti yathā puriso idaṃ samatṭhānan⁹ ti maññamāno
 15 sobbham vā gubhaṃ vā bhūmiyā phalitaṭṭhānasamkhātaṃ¹⁰ narakam vā pūtipādam
 vā pateyya, pūtipāde ti Himavantapadeso mahārukkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
 samūlesu¹³ pūtikesu jātesu¹⁴ tasmim ṭhāne mahā āvāto hoti tassa nāmaṃ,
 jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim akkameyya, evam pīti evam aham pi
 paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumbhākam visesaṃ ajānanto tumhesu khalito
 20 tvaṃ maṃ khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñāṇasampannā¹⁸ pahīnamantassa
 mama puna pasidatha¹⁹.

Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvaṃ kiṃ kathesi, andho¹⁵ hi
 dinnāya saññāya²¹ sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamaṃ eva
 kathitam, idāni kimatthaṃ mama santikam āgato sīti“ vatvā

25 11. Dhammena mante²² tava sampadāsīm,
 tvam pi dhammena paṭiggahesi,
 pakatim pi te attamano asaṃsīm²³:
 dhamme ṭhitam tam na jaheyya manto²⁴. 11.

¹ B^d tha. ² C^k āgacchanti, C^s āgacchatī. ³ B^d omits mante. ⁴ C^k rajjūni cā,
 B^d jotim vā, B^f ruffūti vā. ⁵ B^d -meyya. ⁶ B^d anto. ⁷ so B^f; C^k B^d sapaññam.
⁸ B^d punasampadāhi, B^d -sampsidā. ⁹ B^d saman. ¹⁰ B^d khalita-. ¹¹ C^k
 -rukkhe ¹² B^d sussitvā. ¹³ C^k matetassamūle. ¹⁴ B^d vā in the place of
 jātesu. ¹⁵ B^d anto. ¹⁶ B^d vanditvā. ¹⁷ B^d sapaññānti. ¹⁸ B^d -nnaṃ. ¹⁹
 B^d pidethā ti. ²⁰ C^k omit atha. ²¹ B^d paññāya dinnāya in the place of d. s.
²² B^d mantam. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ C^k B^f -tā.

19. Yo' bāla mantāṃ kasirena laddhaṃ
yaṃ dullabhaṃ ajja manussaloke
kicchāpi² laddhā jīvikam³ appaṇṇā⁴
vināsaya⁵ alikam bhāsamāno 12.

12. Bālassa mūḥassa akataṇṇuno ca⁶ 5
musā bhaṇantassa asaṇṇatassa
mante mayaṃ tādisake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha⁷ ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammenā 'ti aham pi tava ācariyabhāgaṃ hiraṇṇiṃ vā su- 10
vaṇṇaṃ vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsīṃ. tvam pi kiñci adatvā
dhammena samen' eva paṭiggahesi, dhamme ṭhitam ti ācariyapūjake dhamme
ṭhitam, tādisake ti tathārūpe akāle⁹ ḥalagaṇḥāpake¹⁰ mante na dema,
gaccha na me ruccasīti.

So evaṃ ācariyena uyyojito¹¹ „kiṃ mayhaṃ jīvitena“ 'ti 15
araṇṇaṃ pavisitvā anāthamaraṇaṃ mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yaṃ paccakkhāya mahāvināsaṃ patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataṇṇū¹²
māṇavo Devadatto ahosi, rājā Anando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakaṃ. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭṭhārihattho puriso ti. Idam S. Rohiṇinadītire⁴ nāta-
kānaṃ kalahaṃ ā. k. Vatthum⁵ Kuṇālaajātake āvibhavsati.
Tadā pana S. nātaka āmantetvā mahārāja⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vaḍḍhakīgāmo ahosi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaḍḍhakī araṇṇā¹⁸ dārūni āharitvā rathaṃ kaivā
jīvikam¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadesa mahāphandanurukkho

¹ Ck^o so. ² B^d kiñcāpi. ³ C^o B^d jīvitam. ⁴ B^d -paṇṇo. ⁵ Ck^o -sasi, B^d -vā-
seti. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mayhaṃ. ⁸ B^d omits mante. ⁹ B^d -la. ¹⁰ B^d
ḥhalam-. ¹¹ B^d uyyojetvā. ¹² Ck^o omit ak-. ¹³ B^d adds pana. ¹⁴ B^d -ta-
vane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d omits mahā.
¹⁷ B^d tatreko. ¹⁸ B^d -ṇṇato. ¹⁹ B^d -tam.

ahosi. Eko' kālasīho gocaram pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukka-
 daṇḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokam khandhena
 rujantena bhūtatasi to utthāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggam³ olokeno kiñci adisvā „aṇṇo me⁴ siho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmiṃ pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maṇṇe, hotu jānissā-
 mīti“ atthāne kopam⁵ bandhitvā rukkham paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁶ pattam khādāmi na sākham bhañjāmi⁷, aṇṇe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁸ sahasi, ko mayham doso
 atthi⁹, katipāham āgamehi, samūlan¹⁰ te rukkham uppāṭāpetvā¹¹
 khaṇḍākhāṇḍikam chedāpessāmīti“ rukkhaddevatam tajjetvā
 ekam purisam upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnam atthāya yānakena taṃ
 15 padesaṃ gantvā ekasmiṃ thāne yānakam thapetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpam¹² aga-
 māsi. Kālasīho taṃ disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhim
 datthum vaṭṭatīti“ gantvā rukkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokeno¹³ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁴ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmīti“ cintetvā paṭha-
 mam gātham āha:

1. Kuṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶,
 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dārum chetum icchasīti¹⁷. 14.

Tattha puriso ti tvam¹⁸ kuṭhārihattho eko puriso, imam vanam
 25 ogayha¹⁵ tiṭṭhasīti.

So tassa vacanam sutvā „acchariyam bho, na vata me¹⁹
 ito pubbe migo²⁰ mānusiṃ vācam bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ B^d tatreko. ² so C^k; B^d khante atthāsi. ³ B^d āgamana-. ⁴ B^d maṃ. ⁵ C^k khopam, E^d kova. ⁶ B^d rukkhasa. ⁷ C^k B^d bhū-. ⁸ B^d sahasī ma na. C^k omits sah-. ⁹ C^k aṇṇa, C^s aṇṇe. ¹⁰ B^d -lakam. ¹¹ B^d -ṭetvā. ¹² B^d bandanasamīpena. ¹³ B^d -ketvā. ¹⁴ B^d adds pi. ¹⁵ B^d ogga-. ¹⁶ C^k -ti. ¹⁷ C^k hetthamicchatīti. ¹⁸ B^d kiṃ tvam. ¹⁹ B^d vatato mānavaka in the place of bho -. ²⁰ C^k add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan² ti cintetvā
dutiyaṃ gātham āha:

1. Īso vanāni carasi samāni visamāni ca,
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaḥ dalhan ti. 15.

Tattha īso ti tvam pi eko kālasīho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ³
dāruṃ⁴ jānissasi. 5

Tam sutvā⁵ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpuṇis-
satiti⁶“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

2. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,
rukkho va⁷ phandano nāma, tam dāruṃ nemiyaḥ dalhan ti. 16. 10

So⁸ tam sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi⁹ ajja
araññaṃ pavitṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu¹⁰“ ti pucchanto catuttham gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,
puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanam ti. 17. 15
Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākha palambanti⁷ namanti na ca bhañjare
so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṃ⁸ ṭhito. 18.

6. Arānaṃ cakkānābhīnaṃ isānemirathassa ca
sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānaṃ ti idaṃ so kadāc' esa imaṃ rukkhaṃ na gaṇheyya
gūḍam assa kathessāmiti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
'ti rathāsīya ca⁹ nemiyaḥ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹⁰ kammaniyo
kammakkhāmo bhavissatiti.

So evaṃ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari¹¹. Vaḍ- 25
ḍhakī pi rukkhaṃ chindituṃ ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etaṃ upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ aṭṭhāne āghātaṃ¹²
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahaṃ ca nassissāmi, eken'

¹ B^d -titi vatvā. ² B^d rathamrukkhaṃ. ³ B^d adds kālasīho. ⁴ C^k ca. ⁵ B^d
omits so. ⁶ C^k sudivasopavanamhi, B^d -jāto na purimadivaṃso va imaṃ. ⁷
C^k pha-, B^d pathampanti. ⁸ B^d mūlesvāhaṃ. ⁹ B^d omits ratha and ca. ¹⁰
B^d nemiyaḥ ca rathassa ca sesaṅga sabbassa rathassa esa. ¹¹ B^d vicari. ¹²
B^d -ṭam.

upāyena imañ ca isam nāsessāmīti¹“ sã² vanakammikapuriso
 viya hutvã tassa santikañ āgantvã pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho, imañ chinditvã kiñ karissasīti“.
 „Rathe³ nemiñ karissāmīti“.
 „Iminā rukkheṇa ratho bhavissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasīhenā“⁴ ti.
 „Sādhu, sutṭhu tena akkhātañ: iminā rukkheṇa ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīhassa pana galacammañ⁵ uppāṭetvã caturāṅgulamate
 ṭhāne ayapaṭṭeṇa viya nemimaṇḍale parikkhitte nemi ca thirā
 bhavissati, bahum⁶ dhañ labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammañ kuto lacchāmīti“.
 „Kiñ lālako si, ayañ tava rukkho vane ṭhito⁷ na palāyati, tvañ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikañ gantvã ‘sāmi tayā daṣṣitarukkhañ kataratṭhāne
 chindāmīti’ vañcetvã ānehi, atha nañ nirāsamkañ ‘idha ca ettha ca
 chindā’⁸ ti tuṇḍam⁹ pasāretvã ācikkhantañ
 15 tikhiṇeṇa mahāpharasunā koṭṭetvã jīvitakkhayañ pāpetvã cammañ
 ādāya varamamsañ khādītva rukkhañ chindā“¹⁰ ti verañ appesi.

Tam atthañ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade¹¹ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanañ atthi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa¹² upakhandhamhā okkacca¹³ caturāṅgulañ tena nemiñ
 pariharesi¹⁴, evañ daḷhatarañ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi verañ appesi¹⁵ tāvade jātānañ
 ca ajātānañ isānañ dukkhañ¹⁶ āvahiti. 22.
 25 Tattha Bhāradvājā ‘ti tañ gottenālapatī¹⁷, upakhandhamhā
 khandhatō, okkaccā ‘ti okkantitvā¹⁸.

Vaḍḍhakī rukkhavevatāya vacanañ sutvã „aho ajjã mayham
 maṅgaladivaso“ ti kālasīhañ ghātetvã rukkhañ chinditvã
 pakkāmi.

¹ Bđ imassa va ime vināse-. ² Bđ omits sã. ³ Bđ -a. ⁴ Bđ omits pana gals.
⁵ Bđ adds ca. ⁶ Cks vanaṭṭhato. ⁷ Bđ mukhacu-. ⁸ Bđf devatã, Cs tāvadeva.
⁹ so Cks; Bđf imassa. ¹⁰ Bđf ukk-. ¹¹ so Cks; Bđ pasāresi, Bf pasādesi. ¹²
 Bđ appeti. ¹³ Bđ rukkham, Bf rukkha. ¹⁴ Bđ -na ā-. ¹⁵ Bđ ukkacē ti upagantvã.

Tam atthaṃ pakāseṇo S.

10. Icc-eva phandano īsaṃ īso ca pana phandanam
aṇṇamaṇṇaṃ vivādena aṇṇamaṇṇaṃ aghāṭayum. 23.
11. Evam eva manussesu¹ vivādo yāttha jāyati
mayūraṇaccam naccanti² yathā ne³ īsaphandanā. 24. 5
12. Tam vo vadāmi, bhaddam vo⁴, yāvanta⁵ ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁶ sikkhetha, buddheh⁷ etaṃ pasamsitaṃ,
sāmaggirato⁸ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamasatīti āha. 26.

Tattha aghāṭayun ti ghāṭapesum, mayūraṇaccam naccanti¹ ma- 10
hārāja yathā hi manussānaṃ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūrā naccantā
paṭicchādetabbaṃ⁷ rahassaṅgaṃ pākāṭaṃ karonti evaṃ te manussa aṇṇa-
maṇṇassa randhaṃ pakāseṇā⁸ mayūraṇaccam naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aṇṇamaṇṇassa randhaṃ pakāseṇā¹⁰ naccimēsu nāma, tam vo ti tena
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddam vo¹¹ ti bhaddam tumhākaṃ hotu, yāvan- 15
tetthā¹² 'ti yāvanta ettha īsaphandanasadiṣā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹³
'ti samaggaḥāvam¹³ eva tumhe sikkheyyātha¹⁴, idaṃ paṇṇāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitaṃ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme ṭhito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁵ na dhamasati na parihāyati nibbānena desanīya kūṭaṃ gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakathaṃ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā tam kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmīn vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan“ ti. Phandanajātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva hamsa nipatā 'ti. Idaṃ S. J. v. Daḥhadhammasut- 25
tanta desanaṃ²⁰ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḥ-
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²¹ katahatthā katūpāsana²² catuddisā
ṭhitā assu atha²³ puriso āgaccheyya 'ahaṃ imesam catunnaṃ daḥha-
dhammānaṃ dhanuggahānaṃ susikkhitānaṃ katahatthānaṃ katūpāsa-

¹ B^d -ssānaṃ. ² B^d -rānaccam naccantā. ³ B^d te. ⁴ B^d bhaddante, B^f bhadante.
⁵ B^d sāmagyameva. ⁶ C^k B^d sāmagya-, C^o maggaratho. ⁷ B^d -bba. ⁸ all three
MSS. -to. ⁹ B^d -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ C^k ho, B^d bhadanto. ¹² B^d
sāmagyam-. ¹³ B^d sāmaggi-. ¹⁴ B^d tumhehi sikkhatha. ¹⁵ B^d -na. ¹⁶ B^d
sakyarā-. ¹⁷ B^d viditvā. ¹⁸ B^d adds vutte. ¹⁹ B^d adds pana. ²⁰ B^d -dham-
madhanuggahasu-. ²¹ C^k omit su. ²² C^o -sakā. ²³ B^d atheke.

nānam catuddisā kaṇḍe khitte appatitthite puthaviyam¹ gahetvā āgamissāmīti² tam kim maññatha bhikkhave³ 'javano³ puriso paramena javena samannāgato⁴ ti alam vacanāyā⁵ 'ti evaṃ bhante, yathā ca⁴ bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁴ candimasuriyānam javo tato
 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁵ candimasuriyānam javo yathā ca yāva devatā va⁶ candimasuriyānam purato dhāvanti tāsāṃ devatānam javo tato sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānam javo tato sīghatarāṃ⁷ āyusāṃkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ
 10 'appamattā bhavissāmā⁸ ti evaṃ⁹ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ⁸ ti (—?). Imassa suttassa kathitadivasato¹⁰ dutiyadivase¹¹ dh. k. s.: „āvuso S. attano Buddhavisaye thatvā imesaṃ sattānaṃ āyusāṃkhāre itare¹² dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi, aho Buddhabalaṃ nāmā¹³ 'ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
 15 e. k. s.¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁵ 'ti vutte „anacchariyāṃ bhikkhave, sv-āhaṃ idāni sabbaññutaṃ patto, āyusāṃkhārānaṃ ittarabhāvaṃ dassetvā bhikkhū samvejetvā dhammaṃ desemi¹⁶, mayā hi pubbe ahetukā¹⁴ hamsayoniyāṃ nibbattenāpi¹⁵ āyusāṃkhārānaṃ ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādim katvā sakalarājaparisaṃ
 20 samvejetvā dhammo desito¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. javanahamsayoniyāṃ nibbattitvā navutihamsasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasāliṃ khādītva ākāse suvaṇṇakilañjam pattharanto viya mahantena pari-
 25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena¹⁶ mandamandāya¹⁷ vilāsagatiyā Citrakūṭam gacchati. Atha naṃ Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabbaṃ¹⁸ ti amaccānaṃ vatvā tasmīṃ sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavilepanaṃ gahetvā M-am olokento¹⁸ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
 30 M. tam¹⁹ attano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse²⁰ pucchi:

¹ Bđ pa-. ² Cks -o. ³ Bds javena dhāvanto. ⁴ Bđ omite ca. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck yāvatāvadeva, Bđ devatā in the place of yāvadevatāva. ⁷ Bđ -rā. ⁸ Bđ viharissāmā. ⁹ Bđ evaṃ. ¹⁰ Bđ adds paṭhāya. ¹¹ Bđ adds bhikkhū. ¹² Bđ omite i-. ¹³ Bđ dhamme desesi. ¹⁴ Bđ -ka. ¹⁵ Bđ -tte pi. ¹⁶ Bđ omits matthaka. ¹⁷ Bđ omits manda. ¹⁸ Bđ -ketvā. ¹⁹ Bđ omits tam. ²⁰ Cks haṃseesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“¹ ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“² ti raññā saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ raññā³ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ⁴ gantvā ekena pakkhena udakaṃ⁵
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okirītvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro Cittakūṭaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ datṭhukāmo hutvā „sabhāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokeno va⁶ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve¹⁰
 hamsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“⁷ ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁸: „mayāṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“⁹ ti. „Tāta
 suriyavego⁹ nāma sīgho⁶, suriyena saddhiṃ javitūṃ na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“¹⁰ ti. Te
 dutiyam pi tatiyam pi yācimsu. B.⁷ te yāva tatiyaṃ vāresi¹⁵
 yeva. Te mānathaddhā attano balaṃ ajānantā M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“¹¹ ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdīmsu. M. te adisvā
 „kahaṇa nu kho gatā“¹² ti pucchitvā taṃ pavattīṃ sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitūṃ na sakkhissanti, antarā va²⁰
 vinassissanti, jīvitāṃ tesaṃ dassāmīti“¹³ so pi⁸ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate⁹ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandīmsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiṭṭhānakālo viya²⁵
 ahoṣi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹⁰ na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jīvitāṃ te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi¹¹ yāva upakaṭṭhamajjhantikā¹² 30

¹ Bā -o. ² Bā -he. ³ Bā omits va. ⁴ Bā m-assa āro-. ⁵ Bā -javo. ⁶ Bā
 sīghataro. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā atha u-. ¹⁰ Ck^o -tiya. ¹¹ Bā
 esāpi. ¹² Bā upakaṭṭhā majj-

suriyena saddhim javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiuṭṭhāna-
 kālo viya ahoṣi. Tato B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika' na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmim khane suriyo
 5 nabhamajjhaṃ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṃ vi-
 maṃsissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva' suriyam
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 haṃ suriyena saddhim⁵ javanaṃ nāma niratthakaṃ ayoniso-
 10 manasikārasambhūtaṃ, kiṃ me iminā, Bārāṇasim gantvā mama
 sahāyassa' rañño atthadhammayuttaṃ kathaṃ kathessānīti“
 so nivattitvā suriye nabhamajjhaṃ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ vegaṃ parihāpento sa-
 kala - Jambudīpaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ Bārāṇasim pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikaṃ sakalanagaraṃ haṃsacchannaṃ'
 viya ahoṣi, chiddaṃ nāma na paññāyati', anukkameṇa vege
 parihāyante' ākāse chiddāni' paññāyimsu. M. vegaṃ pari-
 hāpetvā ākāsa¹⁰ otaritvā sīhapañjarassa abhimukhaṭṭhāne
 atṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṃ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ 'ti vatvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyam me tava dassanaṃ,
 issaro si anuppatto: yam idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

25 Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṃ sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 sīti tvaṃ imassa ṭhānassa issaro sāmi hutvā āgato ti vadati, yam idhatthī
 yam imasmim nivesane atthi taṃ aparisaṃkanto ambhakaṃ kathehi¹¹.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni maṅkhetvā kañcanataṭṭhake madhu-
 lāje ca¹² sakkharodakaṃ ca dāpetvā¹³ madhurapaṭiṣanṭhāraṃ

¹ C^{ks} -tiya. ² B^d -na, omitting eva. ³ C^{ks} omit saddhim. ⁴ B^d -yakassa.
⁵ B^d anuyāyitvā. ⁶ C^{ks} -sacha-. ⁷ C^{ks} -yasi. ⁸ C^k adds parihāriyante, C^s
 parihāyante. ⁹ B^d chiddāpi. ¹⁰ B^d -sato. ¹¹ B^d -hīti. ¹² B^d madhulā-
 medhurodakaṃca. ¹³ B^d khādāpetvā.

katvā „samma tvam¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā³
 'ti'. So taṃ pavattiṃ vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā
 āha: „samma mama pi suriyena saddhiṃ javitavegaṃ dasse-
 hiti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi
 sarikkhakamattaṃ dassehīti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha- 5
 kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehi“.
 Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruyha
 rājaṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ
 bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug-
 gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
 hārāja ime cattāro janā' ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā
 cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' āhaṃ⁸ paṭhavirī appattān' evā-
 haritvā⁹ etesaṃ pādāmūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹
 gatabhāvaṃ ghaṇṭāsaddasaññāya¹² jāneyyāsi, ahaṃ pana na
 paññāyissāmi¹³“ vatvā tehi¹³ ekappahāren' eva khittakaṇḍāni 15
 āharitvā tesāṃ pādāmūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva
 attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā
 „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n' eva uttamo na¹⁴ majjhimo,
 paritto lāmakavego esa, evaṃsiḡho mahārāja ambhākaṃ¹⁵
 vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
 tumhākaṃ vegato añño siḡhataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶
 ambhākaṃ uttamavegato pi satagaṇena sahasagaṇena sata-
 sahasagaṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khīyanti bhijjanti
 khayāṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ
 bhedaṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
 bhīto satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸.
 Mahājano utrāsappatto ahoṣi, rañño mukhaṃ udakena siñcītvā
 satim paṭilabhāpesuṃ. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ Cks omitt tvam. ² Cks -siti, all three MSS. kuhiṃ. ³ Bd adds pucchi. ⁴
 Bd sakkomi vegaṃ. ⁵ Bd cattāro dhanuggahe, Cks tesāṃ sabbajettṭhaka cattāro.
⁶ Bd omitt rāja. ⁷ Bd dhanuggabajāna. ⁸ Bd tāni ahaṃ. ⁹ Bd eva ā-. ¹⁰
 Bd -miti. ¹¹ Bd -āya. ¹² Bd ghaṇḍianusadda-. ¹³ Bd tesāṃ. ¹⁴ Bd nāpi.
¹⁵ Bd omitt a-. ¹⁶ Bd mahārāja. ¹⁷ Bd dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.
¹⁸ Bd pati.

marāṇasatiṃ bhāvehi¹, dhammaṃ cara², dānādīni puññāni
karohi³, appamatto hohīti⁴ ovadi⁵. Tam⁶ rājā „sāmi mayaṃ
tumhādisena nāṇasampannenācariyena⁷ vinā vasitum⁸ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṃ āgantvā mayhaṃ dhammaṃ de-
sento mayhaṃ ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁹“ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

9. Savanena c' ekassa⁹ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹⁰,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
10 kaccin¹¹ nu me piyyasi¹² dassanena. 28.
9. Savanena piyo me si bhiyyo cāgama dassanaṃ,
evaṃ piyadassano samāno vasa haṃsa mama santike ti. 29.

Tāsaṃ attho: samma haṃsarāja savanen' eva¹³ ekassa ekacce piyā honti¹⁴,
evaṃguṇā¹⁵ nāmā ti sutvā savanena¹⁶ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁷ disvā
15 chando vigacchati pemaṃ¹⁸ antarādhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti¹⁹, ekassa ekacce disvā ca²⁰ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā honti²², tena
taṃ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṃ maṃ
piyāyasi, mayhaṃ pana tvaṃ savanena piyo dassanaṃ paṇāgama atipiyo va,
evaṃ mama piyadassano samāno²⁶ Citrakūṭaṃ²⁷ āgantvā idha maṃ' eva²⁸
20 santike vasā 'ti²⁹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṃ sakkatapūjitaṃ,
matto va³⁰ ekadā vajjā³¹ 'haṃsarājāṃ³² pacantu me'. 30.

Tattha matto va³³ ekadā ti mahārāja mayaṃ tavāgāre niccaṃ pūjitaṃ
25 vaseyyāma, tvaṃ pana kadāci surāmadamatto maṃsakhādanatthaṃ haṃsarājāṃ³⁴
pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavānujivīno³⁵ maṃ māretvā paccеyyuṃ, tadā-
haṃ kiṃ karissāmi.

¹ B^d marāṇānuussati bhāveṭha. ² B^d carātha. ³ B^d karoṭha. ⁴ B^d hotha devā
ti āha. ⁵ B^d aṭha. ⁶ B^d nāṇaphalassampannena ā-. ⁷ B^d vattitum. ⁸ B^d
vasāhi. ⁹ B^d savanekassa. ¹⁰ B^d disvā ekassa piyo vigacchauto. ¹¹ B^d kicci,
B^f kiñci. ¹² B^d piyāsi, B^f piyyasi. ¹³ B^d savanena. ¹⁴ B^d piyo hoti. ¹⁵ B^d -o.
¹⁶ C^{ks} savane, B^d savanana. ¹⁷ B^d pana e-. ¹⁸ B^d khemaṃ. ¹⁹ B^d āgatayakkhe
viya upaṭṭhāhati. ²⁰ C^{ks} va. ²¹ C^{ks} vā. ²² B^d -ttha pi pahoti. ²³ B^d kiñci.
²⁴ B^d piyāti. ²⁵ B^d -nāti kiñci. ²⁶ B^d omiṭa sa-. ²⁷ B^d citta-. ²⁸ B^d mama.
²⁹ B^d sehīti. ³⁰ C^s ca. ³¹ B^d majjāṃ, B^f vajje. ³² B^d -ja. ³³ C^{ks} ca. ³⁴ B^d
-rānājānaṃ. ³⁵ B^d -yyā ti ettha evaṃ tava anu-.

Ath' assa¹ rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patiññāṃ dātuṃ²

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyataraṃ tayā,
na cāpi majjam pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti³ 31.
gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi: 5
6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 32.
7. Api ce maññati poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.
8. Yasmiṃ mano nivasati avidūre sahāpi so⁴, 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.
9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15
10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹,
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.
11. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo,
āmanā kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā, tena tesāṃ 20
vassitaṃ suvijānaṃ, manussaṃ pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesāṃ vacanaṃ dubbijānatarānaṃ ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamaṃ hutvā tvaṃ mayhaṃ ñātako mitto pānasamo sakhā ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayāni, nivāsati ti mahārāja yasmiṃ puggale pemavasena mano nivasati so dūre vasanto pi 25
avidūreṇa¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²² apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hoti ti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittaṇa allinattā²⁴ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ B^d only atha. ² B^d adds imaṃ gāthamāha. ³ B^d nā cāpi rajjam pivissāmi yāva me vaccharighati. ⁴ C^{ks} yo. ⁵ C^s B^d so. ⁶ C^{ks} B^f paduṭṭha-. ⁷ B^d so. ⁸ C^{ks} B^f pasannacitto. ⁹ B^d saṃvasanti ye tādise rathessa? ¹⁰ B^d ārodhitā. ¹¹ C^k-naṃ, B^d-vaḍḍhana, B^d-vaḍḍhanāṃ. ¹² B^d parato ahoṣi. ¹³ B^d omits hi. ¹⁴ C^s-lattā, B^d-la. ¹⁵ so C^{ks}; B^d abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ B^d tādiso. ¹⁷ C^{ks}-ri-, B^d verāṃ sammajjati. ¹⁸ B^d duvijānaṃ nāma. ¹⁹ B^d-re, C^{ks} add kevalaṃ avidūre sahāpi. ²⁰ B^d yo. ²¹ B^d yasmiṃ pana puggale. ²² B^d na vasati. ²³ C^k B^d so. ²⁴ C^k allinattā corr. to anallī-, B^d aliyāntattā.

pi anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pāraṃ samuddassa hoti nāma, ye diṣā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā ārā ṭhitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā samvasanti yeva, purā te homā⁷ 'ti yāva appiā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāma⁹ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁹: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamāna-
naṃ ambhākaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁹, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamaṇāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsīti attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā raṭṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorrattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayi¹⁸, sace ambhākaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnam¹⁹ ovādam eva mama ṭhāne ṭhatetvā²⁰ evaṃ
ittarajīvite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādīni puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ karesi, evaṃ hi me²² ovādam karonto maṃ
passissasi²³ yevā 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānayanoniyam nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, kaṇiṭṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesahaṃsagaṇo²⁵ Buddhaparisā, javanaḥaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanaḥaṃsajātakaṃ²⁶.

¹ Bā analliyatthā. ² Ck ava-. ³ Bā ye tādisā ti. ⁴ Ck ekako. ⁵ Bā dure, omittitg te; Ck te, omittitg dūre. ⁶ Bā ye. C⁹ sananto. ⁷ Bā purato homi.
⁸ Bā -mi. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Ck omī sace. ¹¹ Ck samānaṃ. ¹² Ck etaṃ.
¹³ Bā kālenakālaṃ. ¹⁴ Bā idhāga-. ¹⁵ Ck cāpi, Bā tumhākaṇca. ¹⁶ Bā -vad-
dhana. ¹⁷ Ck passeva. Bā asseman. ¹⁸ Bā cīttayittha. ¹⁹ Ck dinna-. ²⁰
Bā ṭhatvā. ²¹ Ck -rā-. ²² Ck cime. ²³ Ck -ti, Bā passeti. ²⁴ Bā adde pi.
²⁵ Bā sesā - gaṇā. ²⁶ Bā haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā¹ dhītā ahoṣi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā vayappattā na ca nam koci vāreti⁵, āmisena maccham viya etāya ekam Sākiyabhikkhum palobhetvā uppabbajetvā tam nissāya jīvissāmā“⁶ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁴ eko kulaputto sāsane uram datvā pabbajitvā upaṣampannakālato⁷ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sariramaṇḍanānuyutto⁸ vihāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādaniyabhojanīyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā¹⁰ antarāvithiyā⁹ gacchantesu bhikkhūsu¹⁰ rasatapaṇhāya bandhitvā gahetuṃ sakkuṇeyyarūpaṃ ekam upadhārentī Tepiṭakaabhidhammikavinayadhāraṇam mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakam adisvā tesam pacchato gacchantānam madhuradhammakathikānam¹¹ chinnavalāhakasadisānam¹² piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va ekam yāva bahiapaṅgā akkhīni añjetvā¹³ kese oṣaṇhetvā¹⁴ dukūlantaravāsakam nivāsetvā ghaṭṭitamattaṭṭacivaram pārupitvā maṇivannaṇapattam ādāya manoranam chattam dhārayamānam¹⁵ vissatṭhindriyam¹⁶ kāyadaḍḍhibahulam¹⁷ puggalam āgacchantam disvā „imam sakkā gahitum“ ti vatvā¹⁸ vanditvā pattam gahetvā⁹ „etha bhante“ ti gharam atinetvā²⁰ nisidā-²⁰ petvā yāguādihi parivisitvā katabhattakiccam „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā“²¹ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya taṭṭh' eva gantvā²¹ aparabhāge vissāsiko²² ahoṣi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmim gehe upabhogamatthā²³ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto²⁴ vā geham vicāretum²⁵ 25 samattho n' atthīti“ āha. So tassā vacanam sutvā „kimattham nu kho kathetīti“²⁶ thokam hadayaiddho²⁷ viya ahoṣi. Sā dhītaram āha: „imam palobhetvā tava vase vattāpehīti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi²⁸ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ B^d pannarasasoḷasavassuddesikā. ² B^d adds sā. ³ C^s parivā-, B^d nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ B^d nivāresi. ⁶ C^s -si, B^d -siko. ⁷ B^d upasampada-. ⁸ B^d -namanu-. ⁹ B^d -ravattiyā-. ¹⁰ B^d ekabhikkhum. ¹¹ B^d -rakathākathitānam. ¹² B^d acchannā loha sasānam. ¹³ B^d bahi aṅga- paṅcaṅgāni añcivā. ¹⁴ B^d omits kese-. ¹⁵ C^s chatta dhāriya-, B^d chattam doriya-. ¹⁶ B^d visatṭhindriya. ¹⁷ B^d kādalī phanunam. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ B^d omits vanditvā -. ²⁰ B^d omits ati. ²¹ B^d evā-. ²² B^d visāsiko, C^s vissāso. ²³ B^d paribhogamatthā. ²⁴ B^d cāmābhāro, B^s jāmātaro. ²⁵ B^d vitire-. ²⁶ B^d -sīti. ²⁷ B^d hadare vaddho. ²⁸ C^s kuttha-, B^d kuṭam vi-.

ti na ca thullasarirā ti datṭhabbā, thūlā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmaguṇikarāgena' thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So dāha-
 rako² kilesavasiko hutvā „na dān' āham Buddhasāsane patitṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāram gantvā³ pattacivaram niyyādetvā⁴
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te tam ādāya Satthu
 santikam netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccam
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariyan-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattaṃ akāsi, puna tvaṃ etam eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“⁶ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṅṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttaṃ vijāyitvā kālam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati',
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kāme pahāya
 puttaṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā tena saddhiṃ isipābbajjam
 pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tada paccantavāsino corā janapadaṃ pavisitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭṭikapaññāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁴
 dāsibhogena¹⁷ bhujjissanti¹⁸, ekena upāyena palāyitum vatta-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāṃ' amhi¹⁹, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā²⁰ ṭhitā“ ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttaṃ assame katvā phalāphalathāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye tam assamaṃ pāpunitvā tam tāpasa-

¹ B_d adds pana. ² B_d hadayo. ³ C^k omits vihāram gantvā. ⁴ C^k add
 asukattānaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni pesethā“ ti vatvā vihāram
 gantvā pattacivaram gaṇṭhatha gaṇṭhatha. ⁵ B_d gantvā. ⁶ C^k omits sī. ⁷ B_d adds
 tuṇḍi abosi. ⁸ B_d uggāṇḍita-. ⁹ B_d lajjassatīti. ¹⁰ B_d hāretvā. ¹¹ B_d kumā-
 rake. ¹² B_d pāpayisu. ¹³ B_d atha tāsāṃ. ¹⁴ C^k karo-, B_d kira tikkha-
 paññāya. ¹⁵ B_d -tetvā. ¹⁶ B_d gahetvā. ¹⁷ B_d dāsa-. ¹⁸ B_d paribbu-. ¹⁹
 C^k kātum-, B_d -māmbhi. ²⁰ B_d attikk-.

kumāraṃ kāmaratiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā¹ „kin te araṇṇe vāsena, ehi gāmaṃvāsaṃ gacchāma², tatra hi rūpādayo kāmaguṇā sulabhā“ ti āha. So³ „sādhū“⁴ 'ti sampatiṇṇhitvā „pitā tāva⁵ me araṇṇato phalāphalaṃ āharitum gato⁶, tam disvā ubho pi ekato va gamissāmā“⁷ 5 'ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁸ jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ', so āgantvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati⁹, tasmim anāgate yeva paṭṭhāyissāmīti“¹⁰ atha naṃ „ahaṃ purato gacchāmi, tvaṃ pacchā¹¹ 10 āgaccheyyāsīti“¹² vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakālate paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ¹³ akatvā sasisaṃ¹⁴ pārupitvā antopannaśālāya pajjhāyanto¹⁵ nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹⁶ tassā pādavalaṇṇaṃ¹⁷ disvā „ayaṃ mātugāmassa pādavalaṇṇo¹⁸, 15 puttassa me¹⁹ sīlam bhinnaṃ bhavissatīti“²⁰ cintento paṇṇasālaṃ pavisitvā phalāphalaṃ otāretvā puttaṃ pucchanto paṭṭhamāṃ gātham āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi²¹ te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippaṇṇo andho bālo vīya.

So pitu kathaṃ sutvā utṭhāya pitaraṃ vanditvā gāraṇe²² eva araṇṇavāse anussāhaṃ²³ pavedito gāthadvayam āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
dukkho vāso araṇṇasmiṃ²⁴, raṭṭhaṃ icchāmi gantave. 41.
3. Yathā ahaṃ²⁵ ito gantvā²⁶ yasmiṃ janapade vasam
ācāraṃ brahme²⁷ sikkheyyaṃ taṃ dhammaṃ anusāsaṃ manti. 42.

¹ Bḍ vasaṃ katvā. ² Bḍ gāmaṃ katvā vassissāma. ³ Bḍ adds pi. ⁴ Bḍ ca.
⁵ C^{ks} āharatu. ⁶ Bḍ na kiñci. ⁷ Bḍ -nti. ⁸ Bḍ khippiṇṇatīti. ⁹ Bḍ omits va-
¹⁰ Bḍ omits sa. ¹¹ C^{ks} Bḍ pajjā-. ¹² C^{ks} gantvā. ¹³ Bḍ pādavalaṇṇaṃ, Bḍ pādavalaṇṇaṃ.
¹⁴ C^{ks} pādavalaṇṇo, Bḍ pādavalaṇṇo. ¹⁵ Bḍ mama. ¹⁶ Bḍ aggīsi.
¹⁷ Bḍ aṇṇaraṇṇaṃvāsaṃ manussā vāsa gamanatthāya taṃ. ¹⁸ Bḍ -amhi. ¹⁹ Bḍ yathāhaṃ. ²⁰ Bḍ -tvāna. ²¹ Bḍ brahma, Bḍ ācāridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantum, ācāran¹ ti yasmim janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṃ janapadacārittam sikkheyyam jāneyyam³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍā⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhu tāta, desacārittam te kathessāmīti“ vatvā gāthadvayaṃ āha:

4. Sace araṇṇam hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁵ vāsam taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.

6. Visam mā patisevittho, papātam parivajjaya⁶,
10 paṅke⁷ ca mā visidittho yatto⁸ cāsivise⁹ care ti. 44.

Tattha dhammaṃ ti sace raṭṭhe vāsam rocesi tena hi tvaṃ janapadacārittam dhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āsivisassa santike yatta-
paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āsivisaṃ parivajjeyyāsi attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitassa attham ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visam papāto vā paṅko vā brahmacāriṇam,
kaṃ tvaṃ¹² āsivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:

7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuṇṇā¹³ surabhī vaggū sādukhuddarasūpāmā¹⁴,
visam tad āhu ariyāse¹⁵ brahmacariyassa Nārada. 46.

8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁶ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭham va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.

9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
25 paṅko eso va¹⁷ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.

10. Sasatthā¹⁸ tāta rājāno āvasanti mahim imam,
te tādisse¹⁹ manussinde²⁰ mahante tāta Nārada. 49.

¹ B^d ācariyan. ² B^d tattha. ³ B^d omi's jā-. ⁴ B^d -dāhi. ⁵ C^k coricayase, C^s socayase. ⁶ B^d -jjeya. ⁷ C^{ks} -o, B^f pako, B^d paṅge. ⁸ C^k satto, C^s yanto, B^d rattho, B^f yattho. ⁹ C^{ks} cāsivise, B^d vāsivise. ¹⁰ C^k B^d vā-. ¹¹ B^d akkanto. ¹² C^{ks} omi't tvaṃ. ¹³ C^{ks} -am, B^f -ṇṇo. ¹⁴ B^f -mo. ¹⁵ so B^f; C^{ks} ariyāyo. ¹⁶ B^f yatino; āsavā - - yuvino wanting in B^d. ¹⁷ B^f ca, C^k omi't va. ¹⁸ B^d mahantā. ¹⁹ B^d mā tādisse. ²⁰ C^{ks} -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āsīviso so¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho² bhattakāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame³
yad' ettha kusalaṃ jaññā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ⁴ pānattho bhojanāya vā⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manāṃ kare. 52.
14. Gotṭhaṃ majjaṃ⁶ kirāsaṃ vā⁷ sabhāni kiraṇāni⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṃ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃkāhātaṃ suraṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṃ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhato¹² bhassitvā patitatūlaṃ viya, akkhāto ti
Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā
ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osāḍāpanaṭṭhena paṃko ti akkhāto,
mahante ti mahantabhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care¹³, rājakulūpako na siyā¹⁴ ti attho, rājāno hi āsīvisā¹⁵ viya mu-
huttan' eva kujjhivā anayavyasanaṃ pāpenti apī ca antopurappavesane vuttā-
dīnavavasena p' ettha attho¹⁶ veditabbo, bhattattho¹⁷ ti bhattena atthiko
hutvā, yadettha kusalan ti yaṃ tesu¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu¹⁹ kusalaṃ
anavajjaṃ pañcaagocararabitaṃ jāneyyāsī tattha ghāsesanaṃ careyyāsīti attho,
na ca rūpe manāṃ kare ti parakule²⁰ mattaññū hutvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manāṃ mā careyyāsī²¹, cakkhūṃ ummiletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā ganheyyāsīti vadati, guṭṭhimacchaṃ gharāsavā²² ti yaṃ pottha-
kesu pāṭho aṭṭhakathāyaṃ pana gotṭhimajjakirāsavā²³ ti vatvā gotṭhin ti²⁴
gunnaṃ thitattṭhānaṃ majjan ti pānāgarāṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāḍḍikajanan²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiraṇāni cā²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvannaṇānaṃ kara-
ṇaṭṭhānāni ca²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsī, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchanto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa²⁸ kathentass' eva satim paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me²⁹ manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

¹ C^{ks} B/ omit so. ² B^d attattho, C^{ks} bhattaṭṭho. ³ B^d -kālo ca sa ghesuṃ pa-
saṃkame. ⁴ B^d -lo. ⁵ B^d pānatā bhodhanatthā vā. ⁶ C^k guṭṭhimajjaṃ, C^s
guṭṭhimacchaṃ. ⁷ B^d -sañca. ⁸ C^s kiraṇāni, C^s karaṇāni, B^d kāraṇāni. ⁹ C^{ks}
ca. ¹⁰ B^d -savāsītaṃ. ¹¹ B^d muṭṭhissati, C^{ks} muṭṭhimattaṃ. ¹² B^d rukkhā.
¹³ C^{ks} add ti. ¹⁴ B^d bhavyeyyāsī. ¹⁵ C^s B^d -so. ¹⁶ B^d vuttānītiṇa catasena
ayametta attho. ¹⁷ C^{ks} bhattaṭṭho. ¹⁸ B^d te. ¹⁹ B^d -tabbesu ghesu, C^k -tabbe
yogesu. ²⁰ B^d paraloke. ²¹ C^k B^d -sīti. ²² so C^{ks}; B^d goṭhaṃ majjaṃ kirāsaṃ.
²³ C^k -kirāsīcā, C^s guṭṭhimajjakirāsavā, B^d goṭhaṃ majjakirāsāñcā. ²⁴ C^{ks} gotṭhīti,
B^d goṭhantī. ²⁵ B^d vuttakerāḍḍika-. ²⁶ C^{ks} vā, B^d kāra-. ²⁷ C^k tikinatthā-,
C^s nīkīnatthā-, B^d karaṇatthānaṃ. ²⁸ B^d omits ka-. ²⁹ B^d alameva.

pitā mettādibhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde thatvā nacirass' eva jhānābhīṇṇam nibbatesi. Ubho pi² pitāputtā³ aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloke nibbattimsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayaṃ thullakumārikā⁶ ahoṣi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā⁷ aham eva“⁸ 'ti. Cullānāradajātakaṃ.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attano paṇṇāpasamsanam ā. k. Dh.⁹ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāyākosallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāganam¹¹ dassetvā arahattam adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattam adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹² arahattam adāsi, evam nānāupāyehi satte vinetiti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“¹³ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁴ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotiti' upāyajānana¹⁵ upāyakusalo, pubbe pi upāyakusalo yevā“¹⁶ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahiraṇṇo¹⁴ ahoṣi. So hi¹⁸ janapadam piḷetvā dhanam¹⁶ eva saṃkaḍḍhi. Tadā B. Kāsigāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilam gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁷ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogam datvā „ācariya tumhākam ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁸ āpucchitvā nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“¹⁹ gacchanto antarā-
25 magge Gaṅgam taritum¹⁷ nāvam abhirūhi¹⁸. Tassa tattha nāvāya viparivattamānāya¹⁹ tam suvaṇṇam udake pati²⁰. So cintesi: „dullabhahiraṇṇo janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ B^d -bhāvam. ² C^s omit pi. ³ C^s -o. ⁴ B^d adds kalam katvā. ⁵ B^d kumārikā. ⁶ B^d omits thulla. ⁷ B^d adds pana. ⁸ B^d adds bhikkhū. ⁹ B^d -tha ā-. ¹⁰ B^d sakyapu-. ¹¹ C^s -rānam, C^s -rānam, B^d acchare. ¹² B^d datvā. ¹³ C^s -ne. ¹⁴ B^d sahi-. ¹⁵ B^d omits hi. ¹⁶ B^d janam. ¹⁷ B^d ota-. ¹⁸ B^d -rūyhi. ¹⁹ B^s vicari-, B^d omits vipari. ²⁰ B^d -titi. ²¹ B^d -bhāmhiraṇṇam janapade. ²² B^d ācariyassatāgam.

yamāne papañco bhavissati, yaṇ nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisīdeyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati, tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmi³“ so³ Gaṅgātīre uttarisāṭa- 5
kaṃ pārupitvā yaññasuttaṃ baḥi ṭhapetvā rajatapattavanne
vālūkātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnāṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāmaṃvāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesam pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁴ disvā paridevaṇṭā⁵ pakkamimsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamimsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁶, pañcamadivase rājaparisa⁷, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gāthā āha :

1. Dūte te brahme pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesaṃ puṭṭho na vyāhāsi⁸, dukkhaṃ gūya⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha gūya¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṃ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te gūyaṇ ti mataṃ¹² na aññassa ācikkhitabbaṇ ti. 20

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma haritūṃ sam-
atthass’ evācikkhitabbaṃ, na aññassā“¹³ ti vatvā satta gāthā āha¹⁴:

- v. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsinaṃ raṭṭhavaddhana¹⁴
mā kho no tassa¹⁵ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
s. Yo ca tathā¹⁶ dukkhajātassa ekantam api bhāsato¹⁷ 25
vippannoceyya¹⁸ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya¹⁹. 56.
1. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²⁰ ca vassitaṃ (= supra ²¹/₆)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 57.

¹ C^k -mīti, B^d lapissāmīti. ² B^d -ke. ³ B^d omits so. ⁴ B^d -mantattarī. ⁵
B^d -vītvā. ⁶ B^d imassarajāna. ⁷ B^d rājapūrisā. ⁸ B^d byākāsi. ⁹ B^d tuyhaṃ.
¹⁰ B^d tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ B^d kiñci. ¹² B^d tuyhameva maṃ taṃ. ¹³ B^d abhāsi.
¹⁴ B^d -vaḍḍhana. ¹⁵ B^d mā na kho tassa. ¹⁶ C^k ca taṃ, C^o va taṃ, B^d tathā?
B^f yo tassa. ¹⁷ B^d ekañkhamāti āgato, B^f ekañgamahibhāgaso. ¹⁸ C^k so vi-
B^d vippannoceyya, omittīng so. ¹⁹ B^d -deyya, B^f mavedayaṃ. ²⁰ B^d -nānaṃ.
Jataka. IV. 15

5. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputt̄ho
pavedaye¹ jantu akālarūpe
5 ānandino² tassa bhavant'³ amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.
7. Kālañ ca ñatvāna tathāvidhassa
medhāvinaṃ ekamanam viditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṅham giram atthavatiṃ pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni sabetha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.

- 15 Tattha uppajjatīti sace tava uppajjeyya, mā akkhāhīti mā kathayī,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tatvato¹⁰ ajānitvā haritum asamatthassa attano dukkham na kathetabbam devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputt̄ho ti punappuna putt̄ho¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-
20 kālam¹⁴, tathāvidhassa 'ti paṇḍitapurisassa¹⁵ attanā saddhīm ekamanam¹⁶
viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁷, sace ti yadi¹⁸
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikiccam¹⁹
jāneyyā 'ti²⁰, nīttī²¹ lokapavenī²², atthālokadhammā²³ ti attho, idaṃ vuttam
hoti: atha²⁴ ayam lokapavenī²⁵ na mayham eva²⁶ sukhāgamāya uppanā.
25 atthahi²⁶ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evam sante sukham eva
patthentena parassa dukkhāropanam²⁷ ayuttam, n' etam hirottappasampannena
kattabam, atthi ca me hirottappan ti saccam samvijjamānam attani²⁸ hiro-
tappam apekkhamāno²⁹ va aññassa anārocetvā eko va³⁰ tippāni sabetha³¹
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bđ ānindino. ³ Ck -tu, Bđf -ti. ⁴ Bđf va. ⁵ nīti? Cks
neti, Bđ na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bđf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bđ -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bđ -gatassāpi.
¹⁰ Bđ tattato. ¹¹ Bđ gāthāvuttatē. ¹² Bđ anupu-. ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Cks -je. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamanam. ¹⁷ Ck carāni, Bds dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidam.
¹⁹ Bđ atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti, Cs tīnīti, Bđ tehi ti teeva. ²² Ck
-pavenī. ²³ Bđ kā attha-. ²⁴ Bđ atthavidhā. ²⁵ Bđ evam. ²⁶ Bđ uppanehi,
omitting atthahi. ²⁷ Bđ adds nāma, Cks -rocānam. ²⁸ Bđ -no. ²⁹ Cks samekkh-
³⁰ Cks vā. ³¹ Bđ -heyya.

Evañ M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammañ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvañ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahañ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapatī rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alattam satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhipa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāma⁴ ahañ bhusaṃ⁵. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicintitā⁶
nālañ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesam na vyāharim. 64. 10
12. Tvañ ca kho⁷ me mahārāja manasānuvicintito⁸
alañ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhañ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatīdayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgañ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya⁹ pattā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā⁹ anucintitā ti nālañ ime mañ¹⁰ dukkhā 15
mocetuṃ ti mayā nātā, tasmā ti tena kāraṇena tesam attano dukkhañ nā-
cikkhīm, pavedayin ti kathesim.

Rājā tassa dhammakathañ¹¹ sutvā „mā cintayi brāhmaṇa,
ahañ te ācariyadhañam dassamāti“ diguṇaṃ¹² adāsi.

Tam atthañ pakāseto S. osānagātham āha: 20

12. Tassādāsi pasannatto¹³ Kāsīnañ raṭṭhavaddhana¹⁴
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā¹⁵ ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁶ jātarūpa-
maye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassa¹⁶ ti attho.

M. rañño ovādañ datvā¹⁷ ācariyassa dhañam datvā dānā- 25
dīni puññāni katvā rājāpi¹⁷ tass' ovāde ṭhito dhammena rajjañ
kāretvā ubho pi yathākammañ gatā.

¹ B^d omits rañño. ² B^d raṭṭho vaca-. ³ B^d tena. ⁴ B^d tuyhañ. ⁵ C^k -sā
anu-. ⁶ B^d tvañ jano. ⁷ C^k -sā anu-, B^d so mayā anu-. ⁸ B^d -yañ. ⁹
B^d omits ma-. ¹⁰ B^d me in the place of ime mañ. ¹¹ B^d omits dhamma.
¹² B^d dviguṇam. ¹³ B^d pasannacitto. ¹⁴ B^d -vaḍḍhana. ¹⁵ B^d omits pi. ¹⁶
C^k nātā. ¹⁷ B^d omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā" 'ti vatvā j. s.: Tadā rājā Ānando ahoṣi, ācariyo Sāriputto, māṇavo¹ aham evā" 'ti. Dūta² jātakaṃ.

6. Kālīṅgabodhijātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Ānandattherena³ kataṃ mahābodhipūjaṃ ā. k. Veneyyasamgabattihāya hi⁴ T-te⁵ janapadacārikam pakkante Sāvattvivāsino gandhamālādihattā Jetavanam gantvā aññam pūjanīyaṭṭhānam alabhitvā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchānti. Tena⁶ uḷārapāmojjā honti. Tam kāraṇam nātvā
- 10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Ānandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁷ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁸ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyyabhāvam vā asakkuṇeyyabhāvam vā jānāthā" 'ti. So „sādhū" 'ti sam-
- 15 paṭicchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyāniti". „Tīṇi Ānandā" 'ti. „Katamāni bhante⁹". „Sārīrikam pāribhogikam udde-sikan" ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam¹⁰ kātun" ti. „Ānanda, sārīrikam na sakkā¹⁰, tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹¹ hoti¹², uddesikam avatthukam manamattakena hoti¹³,
- 20 Buddhehi pana¹⁴ paribhutto Mahābodhi¹⁵ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁶ cetiyam evā" 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁷ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā¹⁸ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti¹⁹, Mahābodhito bījam āharitvā Jetavanādvāre ropemi²⁰ bhante" ti. „Sādhu Ānanda, ropehi²¹, evam sante Jetavane mama nibaddhava-
- 25 vāso viya bhavissatīti". Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca rañño ca ārocetvā²² Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvāṭam sodhāpetvā²³ Mahāmogallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre bodhiṃ ropessāmi²⁴, Mahābodhito me²⁵ pakkam āharathā" 'ti. Thero „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā ākāseṇa Bodhimaṇḍam gantvā vaṇṭato²⁶

¹ B^d brāhmaṇa mā-. ² C^k B^d -dathe-. ³ B^d omits hi. ⁴ C^k -to. ⁵ B^d te. ⁶ B^d apa-. ⁷ B^d etassa. ⁸ B^d adds tīṇi. ⁹ B^d tesam. ¹⁰ B^d adds kātun. ¹¹ B^d parinibbāna-. ¹² B^d sakkā kātun. ¹³ so C^s; C^k manamattakena hoti, B^d udissakam paribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ B^d omits pana. ¹⁵ B^d adds rukkho buddhesu. ¹⁶ B^d omits pari- pi. ¹⁷ B^d omits cā-. ¹⁸ B^d mahājano. ¹⁹ B^d labhati. ²⁰ B^d ropessāmi. ²¹ B^d -hīti. ²² B^d -cesi. ²³ B^d khaṇāpetvā. ²⁴ B^d -mā ti. ²⁵ B^d adds bodhi. ²⁶ B^d vaṇḍā.

parigalantum¹ pakkam² bhūmim appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
 āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhim ropessāmīti“ Kosala-
 rājānam ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
 pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño
 ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa-
 kataham ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddam kāretvā gandhakalalassa purā-
 petvā¹⁰ „idam¹¹ bodhipakkam ropehi mahārājā“¹² ti raṇño adāsi. So
 cintesi: „rajjam nāma na sabbakālam amhākam hatthe ṭṭṭhati, idam
 mayā Anāthapiṇḍikena¹³ ropāpetum¹⁴ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
 seṭṭhissa hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalam¹⁵
 viyūhitvā tattha pātesi, tasmim tassa¹⁶ hatthato muttamatte¹⁷ sabbe-
 sam passantānam nēva naṅgalasīsapamāṇo bodhirukkho¹⁸ paṇṇāsa-
 batthubbedho utṭhahi, catūsu disāsu uddhaṃ cā¹⁹ ti pañca mahāsākhā
 paṇṇāsahatthā va²⁰ nikkhamimsu, iti so taṃ khaṇam nēva vanaspati-
 jeṭṭhako²¹ hutvā atṭhāsi, mahantaṃ pāṭihāriyam aho²². Rājā atṭha-
 satamatte²³ suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre²⁴ niluppalahatthakādi-
 patimaṇḍite²⁵ mahābodhim parikkhipitvā puṇṇaghaṭapantiṃ nāma
 ṭhapāpesi²⁶, sattaratanaṃ vedikam kāresi, suvaṇṇamissikam²⁷
 vālukam okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanaṃ dvāra-
 koṭṭhakam kāresi. Sakkāro mahā²⁸ aho. Thero T-am upasaṃ-
 kamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattim mayā
 ropitabodhimūle²⁹ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“³⁰ ti.
 „Ānanda, kim kathesi, mayi Mahābodhimaṇḍe³¹ samāpannasamāpattim
 samāpajjitvā nisīdante³² añño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
 mahājanassa hitatthāya³³ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³⁴
 samāpattisukhena taṃ bodhimūlam paribhuñjathā“³⁵ ti. S. ekarattim
 samāpattisukhena taṃ paribhuñji. Thero Kosalarājādīnam kathetvā
 bodhimaham nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
 „Ānandabodhi“ yevā³⁶ ti paññāyittha³⁷. Tadā dh. k. s.: „āvuso
 āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhim ropāpetvā³⁸ mahāpūjam³⁹

¹ Ck parigalantam, Bd -galanta. ² C^s adds phalam. ³ Bd asampattam. ⁴
 Bd gahetvā ādāya ānandatherassa adāsi. ⁵ Bd -kārāni. ⁶ Bd āgacchati. ⁷ Bd
 sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhim-. ⁹ Bd omits he-. ¹⁰ Bd pūretvā. ¹¹ C^s
 idha. ¹² Bd -kassa. ¹³ Bd ropetum, ¹⁴ C^s tatthassa, Bd omits tassa. ¹⁵ Bd
 adds yeva. ¹⁶ Bd bodhikhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bd^s vanappati-. ¹⁹ Bd omits
 mahantaṃ -. ²⁰ Bd aṭṭhasamatte. ²¹ so C^s; Bd -kena pūretvā. ²² Bd
 -paṭi-. ²³ Bd -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bd -ssa-. ²⁵ Bd mahāsakkāro.
²⁶ Bd ropite. ²⁷ Bd -mūle. ²⁸ Bd nisinne. ²⁹ Bd hitasukhāya. ³⁰ so C^s;
 Bd caniyāmena. ³¹ Bd paññāyi. ³² Bd ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Ānando saporivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālaṃ āharāpetvā² Mahābodhimāṇḍe bodhimahaṃ
5 kāresi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

Attīte Kālīṅgaratthe³ Dantapurānagare Kālīṅgo rajjāṃ kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ. Tesu⁴ nemittā jeṭṭhaputtam⁵ „pitu accayena rajjāṃ kāressatīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭham⁷ pana „ayam isipabbajjāṃ pabbajitvā bhikkham⁸ carissati, putto pan' assa cakkavattī bhavissatīti“⁹ vyākariṃsu. Aparabhāge jeṭṭhaputto pitu accayena rājā ahoṣi, kaniṭṭho⁹ uparājā. So „putto kira me¹⁰ cakkavattī bhavissatīti“¹⁰ puttam nissāya mānaṃ¹¹ akāsi. Rājā asahanto¹² „Cūlakālīṅgam gaṇhā“ 'ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitam rakkhā¹²“ 'ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhumakambalaṃ ca khaggaṃ cā 'ti imāni tīṇi atthacarakaamaccassa¹⁴ dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjāṃ dadeyyāthā“ 'ti vatvā araññaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
20 katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nadītīre vāsaṃ kappesi. Maddaratthe pi Sāgalanagare Maddarañño dhītā jāyi¹⁵, taṃ pi nemittikā „ayam bhikkham caritvā jīvissati“¹⁶, putto pan' assā cakkavattī bhavissatīti“¹⁶ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe¹⁷ rājāno taṃ pavattim sutvā ekappahāren' eva āgantvā nagaraṃ¹⁸
25 rundhiṃsu. Maddarājā cintesi: „sac' āhaṃ imam ekassa dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaram rakkhissāmiti“¹⁸ dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aññātakavesena¹⁹ palāyitvā araññaṃ pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁰ assamato²¹ Uparigaṅge²²

¹ Ck^s -re. ² Ed āhari. ³ Bđ ka - throughout. ⁴ Bđ omits tesu. ⁵ Bđ -putto. ⁶ Bđ sīti. ⁷ Bđ -niṭṭho. ⁸ Ck^s bhikkhā, Bđ bhikkhāya. ⁹ Bđ adds pana. ¹⁰ Bđ omits me. ¹¹ Bđ pana kalahaṃ. ¹² Bđ apasādentto. ¹³ Bđ -āhi. ¹⁴ Bđ -rikāma-. ¹⁵ Bđ -ño aggamahesi dhītaram vijāyi. ¹⁶ Bđ vītam kappessati. ¹⁷ Bđ omits sakala. ¹⁸ Bđ sāgalana-. ¹⁹ Ck^s aññāta-. ²⁰ Bđ cūlaka-. ²¹ Bđ -mapadato. ²² Bđ uparibhāge.

assamañ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikam kappento
 tattha paṭivasī¹. Mātāpitaro „dhītarāṃ rakkhissāmā“² 'ti tañ
 assamapade katvā phalāphalattāya gacchanti. Sā tesāṃ gatakāle
 nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakaṃ katvā - Gaṅgātīre³
 ṭhapitasopānapantī viya jāto⁴ supupphito ambarukkho atthi - 5
 tañ abhirūhitvā⁵ kīḷitvā pupphacumbaṭakaṃ uduke khipati. Tañ
 ekadivasaṃ gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁶ sīse
 laggi. So tañ oloketvā „idaṃ ekāya⁷ itthiyā kataṃ, no ca
 kho mahallikāya⁸ taruṇakumārīkāya katakammaṃ⁹, tañ vīmañ-
 sissāmi tāva nañ“ ti kilesavasena Uparigaṅgaṃ gantvā tassā 10
 ambarukkhe nisīditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamūlaṃ gantvā tañ disvā „bhadde tvaṃ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi ahaṃ¹⁰ asmi sāmīti“. „Tena hi otarāhīti“.
 „Na sakkā sāmī, ahaṃ khattiyā“ ti. „Bhadde, ahaṃ pi
 khattiyō¹¹, otarāhīti“. „Na sakkā sāmī, na vacanamatten¹² 15
 eva¹³ khattiyō hoti¹⁴, yadi si¹⁵ khattiyō khattiyamāyaṃ kathethā“
 'ti¹⁶. Te ubho pi aññamaññaṃ khattiyamāyaṃ kathayīmsu¹⁷.
 Rājadhītā otarati¹⁸. Te aññamaññaṃ ajjhācarīmsu¹⁹. Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvaṃ c' eva arañ-
 ñaṃ²⁰ pavitṭhakāraṇaṃ ca vitthārena tesāṃ kathesi. Te „sā- 20
 dhū“ 'ti sampatichitvā tañ tassa adamsu. Tesāṃ piyasaṃ-
 vāsena vasantānaṃ rājadhītā gabbhaṃ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaññapuññalakkhaṇaṃ²¹ puttaṃ vijāyi, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmam akaṃsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattim pāpuni. Ath' assa pitā nak- 25
 khattayogavasena bhātu matabhāvaṃ natvā „tāta mā tvaṃ
 araññe vasa²², peteyyo te²³ Mahākālīṅgo kālakato, tvaṃ
 Dantapuram gantvā kulasantakaṃ rajjaṃ²⁴ gaṇhā²⁵“ 'ti vatvā

¹ B^d paṭivasatī. ² C^k omīti gaṅgātīre. ³ C^s jāto, B^d eko ⁴ B^d -rūyhi-. ⁵ B^d vatvā gaṅgāyaṃ nahāyantaṃ cūlaka-. ⁶ B^d adds taruṇiyā kumārīkāya. ⁷ B^d adds kataṃ. ⁸ B^d kataṃ. ⁹ B^d manussī ham. ¹⁰ B^d adds yeva. ¹¹ C^k vacanena matteneva. ¹² B^d ahosi. ¹³ B^d omīti si. ¹⁴ C^k paṭṭhāhīti. ¹⁵ C^k pathayīmsu. ¹⁶ C^s B^d otari. ¹⁷ B^d ajjhācāraṃ carīsu. ¹⁸ B^d -a. ¹⁹ C^k -ṇa, B^d -nasampannaṃ. ²⁰ B^d vasi. ²¹ B^d mettayo rājā. ²² B^d sakara-. ²³ B^d gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapurānagare asukavīthiyaṃ ambhākaṃ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otarivā imāni tīpi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvaṃ ācikkha, so taṃ rajje
 5 paṭiṭṭhāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāseṇa³ gantvā amaccassa sayana-
 piṭṭhe yeva otarivā „ko si tvaṃ“ ti puṭṭho „Cullakālīṅgassa
 putto 'mhīti“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagaraṃ alaṃkārapetvā tassa chat-
 10 taṃ⁴ ussāpayīmsu. Ath' assa Kālīṅgabhāradvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so taṃ vattaṃ pūresi.
 Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanaṃ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanāṃ Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 naṃ Vepullato⁹ maṇiratanāṃ āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhaviṃsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjāṃ
 gaṇhitvā ekadivasaṃ chattiṃsāyojanāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetamā Kelāsakūṭa-paṭibhāgaṃ hatthim abhiruyha¹³ ma-
 hantena sirivilāseṇa mātāpitunnaṃ santikaṃ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānaṃ jayapallaṅkassa puthavinābhībūtassa¹⁴ Mahā-
 20 bodhimaṇḍassa upariabhāgena gantuṃ nāgo nāsakkhi¹⁵, rājā
 punappuna codesi¹⁶, so nāsakkhi¹⁷ yeva.

Tam attham pakāseṇa S. paṭhamaṃ gātham āha :

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhavim anusāsaṃ¹⁸
 23 agamā¹⁹ Bodhisamipam
 nāgena mahānubhāvenā 'ti. 67.

Atha²⁰ rañño purohito raññā saddhim gacchanto „ākāse
 āvaraṇaṃ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthim pesetuṃ na

¹ B^d adds ratanāni. ² B^d ayyikāyakañ. ³ B^d -nā. ⁴ B^d setaccha-. ⁵ B^d
 -gassa bhā-, B^d kālibhāra-. ⁶ B^d tassa. ⁷ B^d -thakusalo. ⁸ B^d valāhakakulato.
⁹ B^d vepūla pappatato. ¹⁰ B^d adds uttarakuruto. ¹¹ B^d -vanti. ¹² B^d adds ca
¹³ B^d āyuyha. ¹⁴ C^k jayamaṅgalassa-, B^d jayapallaṅkassa ca paṭhavi-. ¹⁵ B^d
 -bhāge nāgo gantuṃ na sakkhi. ¹⁶ B^d -ti. ¹⁷ B^d na-. ¹⁸ C^k -sāyaṃ, B^d pa-
 thavim manuesāti, B^f pathavimanusāsi. ¹⁹ C^k āgamā, B^d āgamāsi, B^f āgamāsi.
²⁰ B^d athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmīti⁴ ākāsā¹ oruyha sabbabuddhānaṁ²
 jayapallaṁkaṁ puthavinābhīm³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi.
 Tadā kira tattha⁵ rājakarīsamattatṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷
 pi tiṇaṁ nāma n' atthi, rajatapattavannaṅṅavālukaṁ vippakiṇṇā va
 hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁸ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ⁵
 katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhīmukhā va aṭṭhaṁsu. Brāhmaṇo
 taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ⁹ sabbabuddhānaṁ sabba-
 kilesaviddhānaṁ aṭṭhānaṁ, imassa uparibhāgena¹⁰ Sakkādīhi pi
 na sakkā gantun⁴ i cintetvā Kālīṅgaraṇṇo santikaṁ gantvā
 Bodhimaṇḍassa vaṇṇaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā⁴ 'ti āha. 10

Tam atthaṁ pakāseto S. imā gāthā āha :

9. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ
 cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjalī idam avoca: 68.
10. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
 idha anadhivarā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
11. Padakkhiṇato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmim,
 puthaviyāyāṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutam¹⁷ mahārāja. 70.
12. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtadharāṇiyā
 puthaviyāyāṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karohi. 71.
13. Ye te bhavanti nāgā²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca
 ettāvataṁ padesaṁ te nāgā n' eva-m-upayanti. 72. 20
14. Abhijāto te²¹ nāgo, kāmāṁ pesehi kuṅjaraṁ dantiṁ²²
 ettāvataṁ padeso sakkā nāgena-m-upagantum²⁴. 73.
15. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyaṅjanīyavaco nisāmetvā
 sampesesi nāgaṁ, nāssaṁa mayāṁ²⁵ yathā idam²⁶ vacanaṁ. 74. 25
16. Sampesito va²⁷ raṇṇā nāgo koṅco va ānaditvā²⁸
 paṭisakkitvā²⁹ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

¹ Bd -sato. ² Bd adds yeva. ³ Bd pathavinābhībhūta ⁴ Bd maṇḍalabhūtaṁ
 bhūmibhāgaṁ. ⁵ Bd -aṭṭha. ⁶ Bd -matte ṭhāne. ⁷ Bd kesamassu-. ⁸ Bd -va-
 nappa-. ⁹ Bd adds hi. ¹⁰ Bd -ge. ¹¹ Cks kālībhā-, Bd kālīṅgo bhāradvāco ca,
 Bf aliṅgo bhāradvājo va. ¹² Bd kālīṅge, Bf kālīṅga. ¹³ Bd -yatto, Bf cakka-
 vattayato. ¹⁴ Bdf parigahetvā. ¹⁵ C^s avattā. ¹⁶ Ck puthaviyānaṁ-, C^s -macco,
 Bd pathaviyā nābhīya maṇḍo, B^s -paṇḍo. ¹⁷ Bdsfadd mante. ¹⁸ Bd pa-. ¹⁹ C^s.
 macco. ²⁰ Bds add ca. ²¹ Bd omits ca. ²² Bdf omit te. ²³ Cks Bf danti, Bd
 pesesikuṅcaranti. ²⁴ Bd ettāvataṁ va padeso ca na sakkā nādena mupagantum.
²⁵ Ck māmyāṁ. ²⁶ Bd yathidam. ²⁷ C^s ca. ²⁸ Cks anādayitvā, Bds abhinaditvāna,
 Bf abhinētvāna. ²⁹ Bf patikkamitvā.

Tattha samaṇakolaññān ti tāpasānaṃ puttāṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā¹ 'ti bhūmibhāgāṃ vīmaṃsitvā, anuḡīto² ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, vīrocantīti vīgatasabbakilesandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisinnā
 5 virocanti, tīṇalātā ti tīṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-satasahassabahalāyā⁴ puthaviyā⁵ maṇḍo⁶ sāro nābhībūto acalaṭṭhānaṃ, kappe saṅṭhahante paṭhamāṃ saṅṭhahati vinassante pacchā vinassati,⁷ 'ti no sutan ti evaṃ amhehi lakkhaṇamantavasena sutāṃ⁷, orohitvā ti ākāsa otarītvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānaṃ⁸ namakkāraṃ⁹ karohi, pūja-sakkāraṃ anuvīdhehi¹⁰, ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanaśamkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvata ti sabbe pi te ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹¹ na upagacchanti yeva, abhijāto ti gocariyādīni aṭṭhahattikhilāni abhībhavītvā atikkamītvā uposathakule jāto, kuṇḍjaraṇaṃ ti uttamaṃ, ettāvata ti ettako¹² padeso¹² sakkā¹³ etena nāgena upagantūṃ, ito
 15 uttarim na sakkā, ākamkhanto vajiramkusena¹⁴ saññaṃ datvā pesēhīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁵ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhaṇapaṭṭhassa¹³ veyyañjanikassa¹⁵ Kālīṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā ūssama mayāṃ yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṃ ti vīmaṃsanto nāgaṃ pesesīti¹⁷ attho, koṇco va ānaditvānā¹⁸ 'ti bhikkhave so nāgo tena
 20 raññā¹⁹ vajiramkusena²⁰ codetvā pesito koṇcasakuṇo viya naditvā paṭiosakkī-tvā²¹ soṇḍaṃ ukkhīpitvā gīvaṃ unnāmetvā²² garubhāvaṃ vahitūṃ asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²³ vedanaṃ sahitūṃ asak-konto kālam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṃ ajānanto
 25 tathā²⁴ nisinno²⁵ va ahoṣi. Kālīṅgabhāradvājo „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṃ hatthim saṃkamā“²⁶ 'ti avoca²⁶.

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājo nāgaṃ khīṇāyukaṃ²⁷ viditvā
 rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsīthta²⁸:
 20 aññaṃ saṃkama²⁹ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ B^d pariggahitvā. ² B^d samaṇogito, B^s samanuggato. ³ B^d -kāravidhamsani.
⁴ B^d -dhikāya dvī-, B^s -sahassāya ba-, C^k -sahassāba-. ⁵ B^d -pa. ⁶ C^k macco. ⁷ B^d vuttaṃ. ⁸ C^k -sañjara-, B^d kilesavidhamsanaṭṭhānaṃ. ⁹ B^d namo. ¹⁰ B^d karohi. ¹¹ B^d koṭṭi-. ¹² C^k -e. ¹³ B^d na sakkā. ¹⁴ B^d at-janta jiraṅgusena. ¹⁵ B^d veyyañcaṇi-. ¹⁶ B^d -pātakassa. ¹⁷ C^k pesēhīti, B^d pesesīti. ¹⁸ C^k ānadhī-, B^d abhinanditvā, B^s abhinaditvā. ¹⁹ C^k omits raññā. ²⁰ B^d adda rañño. ²¹ B^d paṭiokkamitvā. ²² B^d upanā-. ²³ B^d vija-māno? ²⁴ B^d pithe. ²⁵ C^s omits tathā nisinno. ²⁶ B^d āha. ²⁷ C^k khīṇā-māyu-, C^s khīṇamāyu-. ²⁸ B^d -bhāsata. ²⁹ B^d saṃgama.

Tattha nāgo khīṇāyuko ti nāgo te jīvitakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ batthipiṭṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantuṃ, aññam nāgam saṃkamā² 'ti.

Rañño puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṃ upanāmesi. Rājā tassa piṭṭhiyaṃ nisīdi. Tasmim 5
khape matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

11. Tam sutvā Kālīṅgo taramāno
saṃkami³ nāgam, saṃkante ca⁴ rañño
nāgo tath' eva pati bhūmyā⁵, 10
veyyañjanīyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsā⁶ oruyha Bodhimaṇḍam⁷ oloketvā pāṭihariyaṃ disvā Bhāradvājassa thutiṃ karonto

12. Kālīṅgabhāradvājam⁸ Kālīṅgo brāhmaṇam idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78. 15

Brāhmaṇo taṃ anadhivāsento attānaṃ nīcaṭṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇnesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Tam vacanaṃ¹⁰ anadhivāsento Kālīṅgabrāhmaṇo idam avoca:
veyyañjanīyā¹¹ mayam, buddhā sabbaññuno va¹² mahārāja. 79. 20
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhane na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayam, buddhā sabbaṃ pajānantīti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanīkā ti mahārāja mayam vyañjanaṃ disvā vyākaraṇasamatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi stitūtibhedam sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtañāpen' ete¹⁷ sabbaṃ jānanti na lakkhane, mayam pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānanti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakalacakkavājavāsikehi bahum gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhimaṇḍe sattāhaṃ bodhipūjam²¹ kāresi. 30

¹ B^d karonto pi, na sakkā, B^e karonte pi na-, C^k karonto na hi-, C^e karonte na hi-.
² C^e saññamā, B^d saṅgammā ti. ³ B^d saṅgammī. ⁴ B^d sakante na, F^f saṅkante va. ⁵ B^d bhūmyā, F^f pattiā bhūmyā. ⁶ B^d -sato. ⁷ C^k -maṇḍalam.
⁸ C^k kālībhāra-, C^e kālī-, B^d kālīṅgo-. ⁹ B^d abhāsi. ¹⁰ B^d omits va-. ¹¹ B^d veyyañjanīkā hi, F^f veyyañjanīkā ni. ¹² B^d omits va. ¹³ B^d āgamabalasāhi.
¹⁴ B^d sabbapajānantīni. ¹⁵ B^d adds mahārāja. ¹⁶ B^d passanti. ¹⁷ B^d -na te.
¹⁸ B^d āgamabalasāhi. ¹⁹ B^d tañca. ²⁰ B^d -tīti. ²¹ B^d -pūram.

Tam attham pakāseṇto S. imaṃ gāthadvayam āha:

15. Mahāyitvāna sambodhim¹ nānāturīyehi vajjamānehi
mālāgandhaviḷepanam āharitvā² pākāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.
- 5 16. Saṭṭhivāhasahassānaṃ pupphānaṃ sannipātaya
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimaṇḍam anuttaran ti. 82.

Tattha pāyāsiṭi mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimaṇḍe
aṭṭhārasahattham suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanamayaṃ⁴ vedikāṃ⁵
kāresi, ratanamissakam vālukam okirītvā⁶ pākāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanamayaṃ dvārakoṭṭhakaṃ kāresi, devasikaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni⁸
sannipātaya, evaṃ Bodhimaṇḍam pūjesi. Pāḷiyam pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakam eva vuttaṃ⁹.

Evaṃ Mahābodhipūjam katvā gantvā¹⁰ mātāpitara¹¹ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹² dānādini puññāni katvā Tāvatisa-
15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Anando¹³ Bodhi-
pūjam akāsi¹⁴ yevā''ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹⁵ Anando aho-
si. Kālīṅgabhāradvājo¹⁶ pana aham evā''ti. Kālīṅgabodhijātakaṃ¹⁷.

7. Akittijātakaṃ.

- 20 Akittim disvāna sammataṃ¹⁸ ti. Idam S. J. v. ekam
Sāvattihivāsim dānapatim¹⁹ ā. k. So kira S-ram nimantevā sattā-
ham Buddhapamukhassa saṃghassa²⁰ mahādānaṃ datvā pariyoṣāna-
divase ariyasamghassa sabbaparikkhāre adasi. Ath' assa S. paris-
majjhe anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²¹ tayā kataṃ, ayaṃ hi²² dānavāso nāma porāṇakapaṇḍitaṃ
vaṃso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātubbam eva, porāṇaka-
paṇḍitā²³ pabbajitvā araṇṇe vasantā aloṇadhūpanaṃ²⁴ udakamattasittam²⁵

¹ Bds/ mamāyitvāna-, Bđ tam bodhim. ² Bds abhharāpetvā, Bf abharitvā. ³ so Cks; Bds/ omit pākā - - kāresi. ⁴ Cks -ya, Bđ omits satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds okirāpetvā. ⁷ Bđ -kkhitta. ⁸ Bđ -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bđ omits ga-. ¹¹ Bđ adds ayyākāyike ca. ¹² Bđ ānetvā. ¹³ Bđ pi ā-, Cđ omits p. ¹⁴ Bđ kāresi. ¹⁵ Bđ tadāpi mānavakakallīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībhā-. ¹⁷ Bđ kallīṅgajā-. ¹⁸ Cks sammantaṃ. ¹⁹ Bđ dvānapati upāsaka. ²⁰ Bđ bhikkhu sa-. ²¹ Bđ aho dukkhaṃ. ²² Bđ adds upāsaka. ²³ Bđ adds pana. ²⁴ Bđ aloṇakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck udakamattasittam, Cđ -mattasinnaṃ, Bđ udakasitthamattam, Bđ -siṭṭhamattam.

kārapaṇṇam khādamānāpi sampattayācakānam yāvadattham datvā sayam pītisukhena yāpayimsū“ 'ti vatvā „bhante idam tāva sabba-parikkhāradānam mahājanassa pākaṭam tumhehi vuttaṃ apākaṭam, tam' no kathethā“ 'ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asitikoṭṭivibhavassa brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittīti 'ssa nāmaṃ karīmsu. Tassa padasāgamanakāle bhaginī jāyi². Yasavatīti tassā³ nāmaṃ karīmsu. M. soḷasavassakāle Takkasilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kālam akaṃsu. So tesam petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanam⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettakam dhanam saṅghapetvā atīto, asuko ettakan“ ti vacanam sutvā samviggaṃānaso hutvā „idam⁷ dhanam eva paññāyati⁸ na dhanassa samhārakā⁹, sabbe¹⁰ imam dhanam pahāy' eva gatā, aham pana tam¹¹ ādāya gamissāmīti“ bhaginiṃ pakkosāpetvā „tvam imam dhanam paṭipajjā¹²“ ti. „Tuy- 15
ham¹³ pana ko ajjhāsayo“ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti¹⁴“. „Tāta, aham tumhehi chaḍḍitakhelaṃ sirena na paṭicchissā-mīti¹⁵, na me iminā attho, aham pi pabbajissāmīti“. So rājānam āpucchitvā bheriṃ carāpesi: „dhanen' atthikā¹⁶ paṇḍitassa¹⁷ geham gacchantū¹⁸“ 'ti. So sattāham mahādānam 20
pavattetvā dhane akkhiyamāne cintesi: „mayham āyusamkhārā khiyanti, kim me dhanakīlāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti“ nivesana-dvāram vivaritvā „dinnāñ nēva²⁰ harantū“ 'ti sahirāññasuvāṇṇam geham pahāya nātimaṇḍalassa paridevantassa bhaginiṃ gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami tam Akitti- 25
dvāram nāma jātam yena tittthena nadim otiṇṇo tam pi Akittititttham nāma jātam. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye thāne paṇṇasālam katvā bhaginiyā saddhim pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits tam. ² Bā vijāyi. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Bā imam. ⁸ Cks -yatīti. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Cks nam? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākam. ¹⁴ Bā -kāmambīti. ¹⁵ Bā -tam khelaṃ na siso sampaṭicchāmīti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā ig-. ¹⁹ Bā adds tam. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālato paṭṭhāya bahugāmanigamarājadhānivasino pi pabbajiṃsu, mahāparivāro ahoṣi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti'. Atha M. „ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto³, mayā ekaken' eva³ viharitum 5 vaṭṭatīti“ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Daṃḍaraṭṭhaṃ patvā Kāvīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhīṇāṃ nibbatesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ jigucchanto⁴ chaḍḍetvā ākāseṇa gantvā Nāgadīpasamīpe Kāradīpe⁵ otari. Tadā Kāradīpo Ahidīpo nāma hoti⁶. So tatha mahantaṃ kārarukkhāṃ upanissāya paṇṇasālaṃ māpetvā vāsaṃ kappesi. Tassa tatha vasaṇabhāvaṃ⁷ na koci jānāti. Ath' assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Daṃḍaraṭṭhaṃ patvā taṃ adisvā tena vasitaṭṭhāne yeva vasi, 15 jhānaṃ pana⁸ nibbattetum nāsakki⁹. M. appicchatāya katha¹⁰ agantvā¹¹ tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati pattakāle pattāni udakasittāni¹² khādati. Tassa sīlatejēna Sakkaṃ Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹³ disvā 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁴ rakkhati, Sakkattaṃ nu kho pattheti udāhu aṇṇaṃ¹⁵, vīmaṃsissāmi naṃ, ayaṃ hi dukkhena jīvikāṃ kappeti, udakasittāni¹⁶ kārapattāni khādati, sace Sakkattaṃ pattheti attano sittāni¹⁷ pattāni¹⁷ mayhaṃ dassati no ce na dassatīti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikāṃ 25 āgami¹⁸. B. pi kārapattāni¹⁹ sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni khādissāmiti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko bhikkhatthāya aṭṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappaṭṭo hutvā „lābhā vata me, yācakaṃ²⁰ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bḍ -ttati. ² Bḍ lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bḍ ekako va.

⁴ Bḍ jigujjhivā. ⁵ C^k kāra-. ⁶ Bḍ ahoṣi. ⁷ Bḍ tatha tassa pasanna-

bhāvaṃ. ⁸ Bḍ omits pana. ⁹ Bḍ na-. ¹⁰ C^k kacchati. ¹¹ C^k -āg-. ¹²

C^k -sinnāni, Bḍ -sīthāni. ¹³ Bḍ akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bḍ sīlāni. ¹⁵ Bḍ aṇ-

ṇanti. ¹⁶ C^k sinnāni, Bḍ sīthāni. ¹⁷ Bḍ omits pa-. ¹⁸ Bḍ āgamaṣi. ¹⁹ Bḍ

-paṇṇāni. ²⁰ Bḍ me yo haṃ yācaka.

matthakam pāpetvā dānam dassāmīti“ pakkabhājanen' evā-
 dāya' gantvā „idaṃ me dānam, sabbaṇṇūtañāṇassa paccayo
 hotū“ 'ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya' bhājane pakkhipi.
 Brāhmaṇo dānam' gahetvā thokam gantvā antaradhāyi. M. pi
 tassa datvā puna apacitvā pītisukhen' eva vītināmetvā puna- 5
 divase pi pacitvā tatth' eva' paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
 puna brāhmaṇavesena āgami⁵, puna pi tassa⁶ datvā M. tath'
 eva vītināmesi. Tatiyadivase pi tath' eva datvā „aho' me
 lābhā, kārapattāni⁹ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmīti“
 somanassappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno 10
 majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānam āvajjanto¹⁰
 paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
 tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānam dento
 tuṭṭhacitto va deti, cittassa aṇṇāhattamattaṃ¹¹ n' atthi, ahaṃ
 imaṃ¹² 'idaṃ nāma patthetvā dānam detīti' na jānāmi, 15
 pucchitvā ajjhāsayaṃ assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmīti“ so
 majjhantike vītivattento mahantena sirisobhaggena¹³ taruṇa-
 suriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho
 tāpasa evaṃ¹⁴ uṇhavāte paharante evarūpe¹⁵ loṇajalaparikkhitte¹⁶
 araṇṇe¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti“ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamaṃ gātham āha:

1. Akittim disvā¹⁸ sammataṃ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:
 kimatthiyam²⁰ mahābrahme eko sammasi²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyan²² ti kiṃ manussasampattiṃ patthento²³ udāhu
 Sakkasampattiādīnaṃ aṇṇātaraṃ ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c' assa ṇatvā „nāhaṃ etā
 sampattiyo patthemi, sabbaṇṇūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
 karomīti“ pakāsetuṃ duttiyaṃ gātham āha:

¹ B^d bhājaneneva ādāya, omittig pakka. ² C^e bhikkhā, B^d omits bhi-. ³ B^d taṃ. ⁴ C^k tatheva. ⁵ B^d agamāsi. ⁶ B^d ssa. ⁷ B^d adds vada. ⁸ B^d -paṇṇāni. ⁹ B^d pasutanti. ¹⁰ C^k -jjento. ¹¹ C^k aṇṇātattha matthamattaṃ, B^d aṇṇātatampī. ¹² B^d omits imaṃ. ¹³ B^d adds gaganātale. ¹⁴ B^d evarūpe. ¹⁵ B^d omits evarūpe. ¹⁶ B^d kārarukkhe pari-. ¹⁷ so C^e; C^k B^d aṇṇe. ¹⁸ C^k add na, B^f has disāna. ¹⁹ C^k sammantaṃ, B^d sampati. ²⁰ C^k kimittiyam, B^d kīpāthayam. ²¹ B^d sampati. ²² C^k kimittiyān, B^f kimattiyam, B^d kiṃ paṭhayan. ²³ B^d paṭhanto.

9. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanam,
sammohamarāṇam dukkham, tasmā sammāmi Vāsavā¹ ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanam
sammohamarāṇaṃ ca dukkham tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmiti evaṃ attano nibbānajjhāsayatam² dīpesi³.

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṅṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharati, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 85.

Tattha manasicchasi ti yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi⁴, varam
gaṇhāhīti.

M. varam gaṇhanto cātuttham gātham āha:

4. Varam ce me ado⁵ Sakka sabbabhūtānam issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyaṇi ca
laddhā narā na tappanti⁶ so lobho na mayī vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁵ ti sace mayham varam desi, piyaṇi ca 'ti
aññāni ca yaṇi piyabhaṇḍāni, na tappantīti⁶ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayī vase ti mayī mā vasatu mā uppajjatu.

- 20 Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

5. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁵ Sakka sabbabhūtānam issara
25 khettaṃ vatthuṃ hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁸ so doso na mayī vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁵ Sakka sabbabhūtānam issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena samvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocaye. 90.

¹ C^k -yanaṃ, B^d -jjhānasayatam. ² B^d -ti. ³ B^d adds taṃ. ⁴ C^s adā. ⁵ B^d
laddhā nuññāni na tappenti, B^f laddhā nanutappenti. ⁶ B^d tappe-. ⁷ B^d omits
upa. ⁸ B^d khiyanti. ⁹ C^k bālena allāpa-.

9. Kin nu te akarām¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren' allāpasallāpaṃ⁴ taṃ kare tañ ca rocaye. 94.
13. Kin nu te akarām¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayāṃ nayati medhāvī adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā⁵ bhakkhā pātubhaveyyuṃ sīlavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁶ me na khīyetha, datvā nānutapeyy' ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi⁷, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacarīyāhi⁸ narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m' ābhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādīsaṃ devavaṇṇiṃ⁹ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁰
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹¹, etaṃ te dassane bhayan ti. 103.

Tattha yena jātenā 'ti yena cittaena jātena kuddhā sattā pāpavadhā-
dīnaṃ vā katattā rājadaṇḍavasena viṣaṃ khādanādīhi vā attano¹² maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² B^d tato. ³ B^d viku-. ⁴ C^{ks} dhīrena allā-. ⁵ B^d -a.
⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mameva ujjidheyaṃ. ⁸ B^f vatta, B^d bahu vatta-. ⁹ B^d
-vaṇṇaṃ. ¹⁰ C^k -itaṃ? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² C^{ks} a'tānaṃ.

vasena etāni khettādīni jīyanti so doṣo mayi na vaseyyā 'ti yāceti, na suṇe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatṭhi pi¹ imehi kaṇṇehi² na suṇeyyāṃ, kinnu te
 akaraṇaṃ ti³ tava bāleṇa mātā mārītā⁴ udāhu⁵ pitā aññaṃ vā pana te kin
 nāma bālo anattamaṃ akarim⁶, anayaṃ nayatīti akaraṇaṃ karaṇaṃ ti gaṇ-
 5 hāti⁷, pāpātipātādīni katvā jīvikaṃ kappesaṃmīti evarūpaṇi anattakammāni⁸
 cinteti, adhuraṇānaṃ ti saddhādurasiladhurapaṇṇādhesu ayojetvā ayoge
 nīyujjati, dunnayo seyyaso hotṭhi dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, paṇca
 dussīlakammāni samādāya vattanānaṃ eva seyyo ti gaṇhāti, hitapaṭipattiyā vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkuṇeyyo, sammā vutto ti hetunā karaṇeṇa
 10 vutto pi kuppatti, vinayaṇaṃ ti evaṃ abhikkamitabbānaṃ ti ādikāṃ ācāravīṇayaṃ
 na jānāti, ovādaṃ¹² na sampatiṇṇeti, sādhu tassa 'ti etehi karaṇehi tassa
 adassanaṃ eva sādhu, suriyassuggamaṇaṃ patīti suriyass'uggamaṇavelāya,
 dībba bhakkhā ti dībbabhojanaṃ, yācakā ti tassa dībbabhojanaṃsa paṭiggā-
 hakā, vatacarīyāhīti¹³ dānaśīlāuposathakammehi, dassanaṃ mābhikāṃ-
 15 khaṇṭhi dassanaṃ mama abhikāṃkhaṇṭhi, tam tādīsaṇaṃ ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṇi dībbalaṃkāravibhūsitāṃ, pamaṃjeyyā¹⁵ ti pamādaṃ āpaṃjeyyā¹⁶,
 tava sirisampattim pattheyyāṃ evaṃ nibbānattāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānaṃ patthento pamatto nāma bhavēyyāṃ, etaṃ¹⁷ tava dassane¹⁸ mayhaṃ
 bhayaṇaṃ ti.

20 Sako „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṃ āga-
 missāṃmīti¹⁹“ taṃ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanta brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sako Anuruddho ahoṣi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 aham evā“ 'ti. Akittijātakaṃ²¹.

8. Takkāriyajātaka.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsitaṃ bālo ti. Idam S. J. v.
 Kokālikam ā. k. Ekasmiṃ hi antovasse dve aggasāvakaṃ gaṇaṃ
 vihāya²² vivittakāvāsaṃ²³ vasitukamā S-ram āpucchitvā Kokālikaraṭṭhe
 30 Kokālikassa²⁴ vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ B^d omits pi. ² B^d karaṇehi. ³ so all three MSS., B^d adds ki nu. ⁴ B^d
 nihata. ⁵ B^d adds tava. ⁶ so C^k; B^d -ram, B^e -ri. ⁷ B^d akaraṇeṇa karonti
 gaṇhīti. ⁸ B^d akaraṇaṇi kammāni. ⁹ C^k ca, B^d ga. ¹⁰ B^d ti. ¹¹ C^k netam.
¹² B^d -daṇca. ¹³ B^d vatta-. ¹⁴ B^d omits ā-. ¹⁵ B^d -yyā. ¹⁶ B^d -yya na.
¹⁷ B^d evaṃ. ¹⁸ B^d -naṃ. ¹⁹ B^d -mā ti. ²⁰ B^d akatti- and adds pana. ²¹
 B^d akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² B^d pahāya. ²³ B^d -ttāvāsaṃ. ²⁴
 B^d -ka.

tam nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya tav'¹ eva¹ phāsuvihāre sati'⁷
 imaṃ temāsaṃ idha vaseyyāma⁴ 'ti. „Ko panāvuso maṃ nissāya
 tumhākaṃ phāsuvihāro“ ti⁸. „Sace tvam āvuso 'dve aggasāvaka
 idha viharantīti' kassaci na āroceyyāsi mayam sukham vihareyyāma,
 ayam tam nissāya amhākaṃ phāsuvihāro“ ti. „Atha tumhe nissāya 5
 mayham ko phāsuvihāro“ ti. „Mayam tuyham antotemāse⁴ dham-
 mam vācessāma dhammakatham kathessāma, esa tuyham amhe nis-
 sāya phāsuvihāro“ ti. „Vasatha āvuso⁵ yathājjhāsayenā⁶ 'ti so tesam
 paṇītasenāsanam⁶ adāsi. Te phalasaṃpattisukhena sukham vasimsu,
 na koci tesam tattha vasanabhāvam jānāti⁷. Te vutthavassā pavāre- 10
 tvā „āvuso, tam nissāya vutth' amha, S-ram vanditum gacchāma⁴ 'ti
 tam āpucchimsu. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā te ādāya dhura-
 gāmaṃ⁸ piṇḍāya cari⁹. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamimsu.
 Kokāliko te uyyojtvā nivattitvā manussānaṃ ārocesi: „upāsakā,
 tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsaṃ dhuravihāre vasante 15
 na jānītha¹⁰, idāni te gatā¹¹“ ti. Manussā „kasmā pana bhante
 amhākaṃ na ārocayitthā¹²“ 'ti vatvā bahum sappitelādibhesajjāṃ¹³ c'
 eva vathacchādānaṃ ca gahetvā there upasaṃkamtivā vanditvā „kha-
 matha no bhante, mayam tumhākaṃ aggasāvakabhāvam na jānāma,
 aḷḷa no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya 20
 imāni¹⁴ bhesajjavatthacchādānaṃ gaṇhathā¹⁵“ 'ti. Kokāliko „therā
 appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā¹⁵ agahetvā mayham dassan-
 titi¹⁶“ cintevā upāsahehi saddhim yeva therānaṃ santikaṃ gato. Therā
 bhikkhuparipācitattā¹⁶ tato kiñci n' eva attanā gaṇhimsu na Kokāli-
 kassa dāpesum. Upāsakā „bhante idāni aḷḷantā¹⁷ puna amhākaṃ 25
 anuggahatthāya¹⁸ idhāgaccheyyāthā¹⁹“ 'ti yācimsu. Therā adhi-
 setvā²⁰ Satthu santikaṃ agamimsu²¹. Kokāliko „ime therā attanā²²
 na²³ gaṇhantā mayham pi na dāpesun²⁴“ ti āghātam bandhi. Therāpi
 Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
 ādāya bhikkhusahassena saddhim cārikaṃ caramānā Kokālikaraṭṭham 30
 pattā. Te upāsakā paccuggamaṃ katvā there ādāya tam eva
 vihāraṃ netvā devasikaṃ mahāsakkāraṃ karimsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bds tava, Cks tatheva. ² Bds -ro bhavissati. ³ Cks omitt ti. ⁴ Bd -sam. ⁵
 Bd -thāvuso. ⁶ Bd paṭirūpas-. ⁷ Bd koci nesam --- na jānāti. ⁸ Bd -me.
⁹ Bd -ritvā. ¹⁰ Cks -nitvā. ¹¹ Bd āga-. ¹² Bd nārocetthā. ¹³ Bd -jje. ¹⁴
 Bd omitt i-. ¹⁵ Bd -no. ¹⁶ Bd imaṃ bhikkhum paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bd
 gaṇhantā, Cg ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bd anukammāya. ¹⁹ Bd idha āg-. ²⁰ Bd
 anadhi-. ²¹ Ck āg- corr. to ag-, Bd āgamimsu. ²² Bd -no. ²³ Bd a.

vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhim³ gatabhikkhū⁴ cīvarāni vicārentā saddhim⁵ āgatabhikkhūnañ űeva denti Kokālikassa na denti, therāpi tassa na⁶ dāpenti. Kokāliko cīvaram na⁷ labhitvā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham agahetvā idāni gaṇhanti, 5 pūretum na sakkā, aññam⁸ na oloketīti“ there akkosati paribhāsati. Therā „ayam amhe nissāya akusalam pasavatīti“ saporivārā nikkhamitvā „aññam bhante katipāham vasathā“⁹ ti manussehi yāciyamānāpi nivattitum na icchīmsu. Ath¹⁰ eko daharabhikkhu¹¹ āha: „upāsakā, katham therā vasissanti, tumhākam kulūpakathero¹² imesam vāsam na 10 sahatīti“. Te tassa santikam gantvā „bhante, tumhe kira therānam idha vāsam¹³ na sahatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā¹⁴ nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā“¹⁵ ti. So upāsakānam bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“¹⁶ ti pakkamīmsu. So¹⁷ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha 15 nam¹⁸ upāsakā pucchīmsu: „nivattitā te bhante therā“ ti. „Nivattetum nāsakkhim“. „Kim āvuso“ ti. Atha nam „imasim pāpadhamme idha vasante¹⁹ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkadḍhāma nan“ ti cintetvā „bhante, mā tvaṃ idha vasi, amhe nissāya tuyham kiñci n’ atthīti“ āhamsu. So²⁰ tehi abahumānakato²¹ pattacīvaram ādāya 20 Jetavanam gantvā S-rām upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānam icchānam vasam gatā“²² ti²³ āha. Atha nam S. „mā h’ evam Kokālika²⁴, pasādehi Kokālika²⁵ Sāriputta-Moggallānesu cittaṃ, ‘pesalā, bhikkhū’ ti dhārehi²⁶“. Kokāliko „tumhe bhante tumhākam aggasāvakānam saddahatha, aham paccakkhato 25 addasam, pāpicchā ete paṭicchannakkammantā dussilā“²⁷ ti vatvā yāvataiyam S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa pakkantamattass’ eva²⁸ sakalasarīre²⁹ sāsapamattā piḷakā utthahitvā anupubbena vadḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitam³⁰ pagghariṃsu. So nitthananto³¹ vedanāmatto³² Jetavanadvārakoṭṭhake 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā akkuṭṭhā³³“ ti yāva Brahma-lokā ekakolāhalam ahoṣi. Ath’ assa upajjhāyo Tudu³⁴ nāma

¹ C^o pahūtam-, B^d bahutam-. ² B^d -jji. ³ B^d āg-. ⁴ B^d na tassa. ⁵ B^d a. ⁶ B^d -e. ⁷ B^d robhi-. ⁸ B^d -kothe-, and adds idha. ⁹ B^d vasanam. ¹⁰ B^d omits vā. ¹¹ B^d adds there. ¹² B^d omits nam. ¹³ B^d vasante idha. ¹⁴ B^d omits so. ¹⁵ B^d nikkadḍhito. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ B^d -lika and adds avara. ¹⁸ C^o -liya. ¹⁹ B^d vāreti vārito pl. ²⁰ B^d pakkantasseva. ²¹ B^d omits sakala. ²² B^d -lohikāni. ²³ B^d nitthu-. ²⁴ B^d -patto. ²⁵ B^d skuddhā. ²⁶ B^d tūrisa, B^e turisa.

Brahmā tam kāraṇam ūtvā gantvā¹ „there khamāpessāmīti“ āgantvā
 ākāse tthatvā „Kokālika, pharusam te kammaṃ kataṃ, aggasāvake
 pasādehīti“ āha. „Ko pana tvam āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nām³
 ahan⁴“ ti. „Nanu tvam⁴ āvuso Bhagavatā anāgāmīti⁵ vyākato, anā-
 gāmī⁶ anāvattidhammo tasmā⁷ lokā ti vuttam⁶, tvam saṃkāraṭṭhāne 5
 yakkho bhavissasīti“ Mahābrahmānam¹⁰ apasādesi. So¹¹ tam attano
 vacanam gāhāpetum asakkonto „tava vācāya tvam eva paccassū“¹² ti¹²
 suddhavāsam eva gato. Kokāliko pi kālam katvā Padumaniraye
 uppajji. Tassa tattha nibbattabhāvaṃ ūtvā Sahampati Mahābrahmā¹³
 Tathāgatassa ārocesi¹⁴. S. bhikkhūnam ārocesi. Bhikkhū tassa 10
 aguṇam kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-
 Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“
 ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
 „imāya nāmā“¹⁵ ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idān¹⁵ eva vacanena
 hato attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p¹⁵ esa¹⁵ 15
 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁶ yevā“¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho
 ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari.
 So pi tādiso va purohito brāhmaṇim¹⁷ punappuna vārento pi
 vāretum asakkonto cintesi: „imam mama verim sahatthā mā- 90
 retum na sakkā, upāyena nam māressāmīti“ so rājānam upa-
 saṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaram sakala-Jambudīpe
 agganagaram, tvam aggarājā, evam aggarañño nāma tava
 dakkhiṇadvāram duyuttam amaṅgalan¹⁸“ ti. „Ācariya idāni
 kim kātabban“ ti. „Maṅgalam¹⁹ katvā yojetabban“ ti. „Kim 95
 laddhum vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāram hāretvā²⁰ maṅgalayuttāni
 dārūni²¹ gahetvā nagarapariggāhakānam²² bhūtānam balim
 datvā maṅgalanakkhattena patitṭhāpetum²³ vaṭṭatīti“. „Tena
 hi evam karoṭhā“²⁴ ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

¹ B^d omits ga-. ² B^d turisa. ³ B^d nāmāhan. ⁴ C^k nahūtvaṃ, C^o nanutvā.
 B^d nanu ca. ⁵ C^k -mī, B^d -mittī. ⁶ all three MSS. -mī, B^d adds ca. ⁷ B^d
 asmā. ⁸ B^d -e-. ⁹ all three MSS. -tīti. ¹⁰ B^d -bhamā. ¹¹ B^d omits so. ¹²
 B^d tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ B^d omits mahā. ¹⁴ B^d -tassāro-. ¹⁵ B^d
 adds attano. ¹⁶ B^d -bhosi. ¹⁷ C^k -pī, B^d -pī. ¹⁸ B^d duruttam avama-. ¹⁹
 C^k -le. ²⁰ B^d nihāritvā. ²¹ C^k -rum, B^d -runi. ²² B^d paṭi-. ²³ B^d pari-.

huvā tassa santike sippaṃ uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāraṃ hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānaṃ āha: „niṭṭhitam
 deva dvāraṃ, sve bhaddanakkhattam³, tam anattikkamitvā⁴
 baliṃ katvā dvāraṃ patitṭhāpetum vaṭṭatīti⁵“. „Ācariya bali-
 5 kammattāya kiṃ laddhum vaṭṭatīti⁶“. „Deva mahesakkham
 dvāraṃ mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggahitam⁸, ekaṃ piṅgalaṃ
 nikkhantadāṭṭham ubhato visuddham brāhmaṇam māretvā tassa
 maṃsalohitena baliṃ⁹ katvā sarīraṃ hetṭhā khipitvā dvāraṃ
 patitṭhāpetabbaṃ, evaṃ tumhākaṃ ca nagarassa ca sotthiṃ¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹“. „Sādhu ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇam māretvā
 dvāraṃ patitṭhāpehīti¹²“. So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhiṃ passissāmīti¹³“ ussāhajāto attano gehaṃ gantvā
 mukham rakkhitum asakko turitaturito bhariyam āha:
 „pāpacandāli¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhiṃ abhiramissasi, sve
 15 te jāraṃ māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵“. „Niraparādham
 kiṃkāraṇā māressasīti¹⁶“. „Rājā ‘kaḷārapīṅgalassa brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena baliṃ¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāraṃ patitṭhā-
 pehīti¹⁹ āha, jāro te kaḷārapīṅgalo, tam māretvā baliṃ²⁰
 karissāmīti²¹“. Sā jāraṇassa santikaṃ²² pāhesi: „rājā kira kaḷāra-
 20 piṅgalaṃ brāhmaṇam māretvā baliṃ kātukāmo, sace jīvitū-
 kāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve²³ kālāssa²⁴ eva
 palāyassū²⁵“ ‘ti. So tathā akāsi. Tam nagare pākataṃ ahoṣi.
 Sakalanagarato sabbe kaḷārapīṅgalā palāyimsu²⁶. Purohito
 amittassa²⁷ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānaṃ upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kaḷārapīṅgalo brāhmaṇo atthi,
 tam gaṇhāpethā²⁸“ ‘ti āha. Rājā manusse²⁹ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira³⁰“ ‘ti ārocesum. „Aññattha upadhārethā³¹“

¹ Bā omīte ug. ² Bā nihā-. ³ Bā -ddakam na-. ⁴ C² -kkamemivā, C¹ -kkamētvā, Bā -kkhamitvā. ⁵ Bā adde āha. ⁶ Bā -kkhāhi de-. ⁷ Bā pari-.
⁸ Bā balikammaṃ. ⁹ C¹ -i. ¹⁰ katva - - - pehīti wanting in Bā. ¹¹ Bā pāpe-.
¹² Bā adde sarīraṃ hetṭhā khipetvā dvāraṃ paṭṭhātipetabba evaṃ tumhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhu ācariya evarūpaṃ brahmaṇam māretvā
 nagaradvāraṃ patitṭhāpehīti. ¹³ Bā -ke. ¹⁴ Bā sa. ¹⁵ Bā palāyantīti. ¹⁶ Bā
 paccāmi. ¹⁷ Bā amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passimsu¹. Tato „saṇi-
kam upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitam añño
evarūpo n' atthīti“² vadimsu. Purohitam na sakkā māretun“
ti. „Deva kiṃ vadetha³, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpīte⁴ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja⁵ 5
atikkamētvā⁶ ito saṃvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti'
kathesi, saṃvaccharam⁷ nagare advārake⁸ paccatthikānam okāso
bhavissati⁹, yaṃ kañci¹⁰ māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṃ¹¹ kāretvā dvāram patiṭṭhāpessāmā“ 'ti. „Atthi
pana añño¹² ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti¹³. „Atthi 10
deva tass' eva¹⁴ antevāsī Takkāriyamāṇavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁵ maṅgalam karoṭhā“ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātuṃ ānāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānāyimsu. M. 15
dvāram patiṭṭhāpanatṭhāne¹⁶ āvātam khaṇāpetvā sāṇim¹⁷ parik-
khipāpetvā¹⁸ ācariyena saddhim antosāṇiyam atṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patiṭṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito¹⁹ ahoṣi, bālatāya pana mukham rakkhituṃ asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesin ti attanā va me²⁰ attano vadho 20
ābhato²¹“ ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṃ bhāsi²² bālo
bheko²³ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁴,
Takkāriye²⁵ sobbham imam patāmi²⁶,
na kir' eva sādhu²⁷ ativelabhāṇīti. 104.

25

¹ B^d adds sadisaṃ. ² B^d omits ti. ³ B^d kathetha. ⁴ B^d -ṭhite. ⁵ B^d omits
ajja. ⁶ B^d -mi-. ⁷ C^k -re. ⁸ C^k dvārake, B^d dvārike anīṭhite. ⁹ B^d -tīti.
¹⁰ C^k yaṃ kiñci, B^d tam in the place of yaṃ kañci. ¹¹ C^k kamme. ¹² C^k
rañño. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d tassa. ¹⁵ B^d omits dvāre. ¹⁶ B^d dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ B^d sāṇiya. ¹⁸ B^d adds āvāte. ¹⁹ B^d attano atthāya niyyāyādito
in the place of attho -. ²⁰ B^d omits va me. ²¹ C^k āha-, B^d āga-. ²² C^k
-siṃ. ²³ B^d bālabhake. ²⁴ B^d avhāyamāno. ²⁵ C^k -yo. ²⁶ B^d takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ B^d -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsīm¹, bhako vā 'ti yathā araṇṇe maṇḍuko vassanto attano khādakaṃ abhīm² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsīm⁴, Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthiṅgaṃ nāma.

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabhāṇī

evaṃ vadham⁷ sokapariddavaṇ⁸ ca,

attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹

ācera yan taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabhāṇīti velātikkaṇṭam¹² pamāṇātikkaṇṭam¹³ katvā kathanam nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabhāṇī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho, sokapariddavaṇ¹⁶ cā 'ti ācariya evam eva¹⁷ ativelabhāṇī puriso vadha-bandhanaṇ¹⁸ ca sokaṇ ca mahantena saddena paridevaṇ ca pappoti, garahasīti param āgarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, ettha²⁰ 'ti etaṃim kāraṇe,
15 ācera yantaṇ ti ācariya²¹ yena kāraṇena taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ tayā va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi vadati.

Evaṇ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācaṃ arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aṇṇe pi pattā yevā“ 'ti vatvā attitaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasiyaṃ Kālī nāma gaṇikā ahoṣi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasaṃ sahaṣsaṃ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddham laddham vināseti. Sā taṃ vārenti²⁷ vāretuṃ nāsakkhi. So ekadivasaṃ dūtaparājito²⁸ nivatthavattāhāni datvā kaṭasātakakhaṇḍam²⁹ nivāsetvā tassā geham āgami. Tāya va³⁰ dāsiyo āṇattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bđ ābhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bđ -si. ⁴ Bđ abhāsi. ⁵ Cks -yo, Bđ -yena. ⁶ Bđ itthiṅganāmaṃ parivaṇṇanaṃ. ⁷ Ck evam dham, Bđ bandham taṃ. ⁸ Bđ sokaṃ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bđ ācariyatan. ¹¹ Ck nikhan-, Bđ nikkhan-. ¹² C -ta, Bđ -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkaṇṭam, Ck -tikkaṇṭam. ¹³ Ck hasaded pa-, Bđ omits it. ¹⁴ Bđ omits kira. ¹⁵ Bđ omits pi. ¹⁶ Bđ sokaṃ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bđ vadham-. ¹⁹ Ck -yyāsi, C -yya. ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bđ adds ti. ²³ Bđ taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bđ adds pana. ²⁵ Bđ sā. ²⁶ Bđ omits va. ²⁷ Cks -ti, Bđ omits vā-. ²⁸ Bđ jato parā-. ²⁹ Ck -sāraṇḍam, C -sāraṇḍam, Bđ -sātakakhaṇḍā. ³⁰ Bđ ayaṇ ca in the place of tāya va. ³¹ Ck ānantā, Bđ āṇāpesi.

kāle kiñci¹ adatvā gīvāya nam gahetvā nḥareyyāthā² 'ti. Tā³ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko setṭhiputto niccakālaṃ Kāliyā sahaṣṣaṃ āharanto⁴ taṃ divasaṃ taṃ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi, jūte⁵ parājito mama bhaginiyā santikaṃ āgato 'mhi, taṃ⁶ maṃ⁷ dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi⁸ tiṭṭha, bhaginiyā te kathessāmīti“ so gantvā⁹ „bhātā te kaṭasāṭakakhaṇḍaṃ¹⁰ nivāsetvā tḥito, vatthāni 'ssa¹¹ kimatthaṃ na desīti“ āha. „Ahaṃ tāva¹² na demi, sace¹³ pana te sineho atthi tvam dehīti“. Tasmim̄ pana gaṇikāghare¹⁴ idaṃ¹⁵ cārittaṃ: ābhaṭaṃ¹⁶ sahaṣṣato, pañca satāni gaṇikāya honti¹⁷, pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṃ¹⁸ honti, āgatapurisā¹⁹ tasmim̄ ghare laddhavatthāni nivāsetvā rattiṃ vasitvā punadivase gacchantā²⁰ nivāsetvā²¹ ābhatavatthān' eva²² nivāsetvā gacchanti²³. Tasmā so setṭhiputto tāya diṇṇaṃ vatthaṃ²⁴ nivāsetvā attano sāṭake²⁵ Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṃ pāvīsi. Kālī pi dāsiyo ānāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa²⁶ sāṭake gahetvā „idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam̄ katvā vissajjesuṃ. So naggo²⁷ va nikkhami, jano parihāsaṃ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṃ²⁸ kataṃ, ahaṃ eva attano mukhaṃ rakkhituṃ nāsakkhin' ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuṃ tatiyaṃ gātham āha:

a. Kim ev' ahaṃ²⁹ Tuṇḍilam̄ ānupuccheyyaṃ³⁰

Kareyya³¹ saṃ³² bhātaram̄ Kālikā yaṃ³³,

naggo v' ahaṃ³⁴ vatthayugaṇ ca jīno³⁵,

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ Cks ka-. ² Ck Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ Cks dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ Cks -sārakaṇḍaṃ, Bā -sāṭarakakhaṇḍaṃ. ⁹ Cks yassa. ¹⁰ Ck va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omittīng pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā inam̄. ¹⁴ Ck hotīti, C' hoti. ¹⁵ Bā vattamālamūlāni. ¹⁶ Bā -o. ¹⁷ so Cks; Bā taṃ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ Cks āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dīnnavatthāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² Cks cetam̄. ²³ all three MSS. evāhaṃ. ²⁴ Bā ānupucchaṃ. ²⁵ C' kareyyaṃ. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālikāya, Ck kālikāya, C' kālikāya. ²⁸ Bā vāhaṃ. ²⁹ Cks jito, Bā vattayuggaṇca jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhiputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkham³ patto, tvam pi⁴ tasmā ayam pi tuyham dukkuppattitī⁵ attho bahūhi kāraṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyam ajapālānam pamādena gocara-
 5 bhūmiyam dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuṇo⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no“ ti⁸ „mātula
 mā yujjhathā“ 'ti vāretvā tesam⁹ katham agahetvā yujjhantānam
 yeva piṭṭhiyam¹⁰ pi sīse pi nisīditvā yācitvā vāretum asakkonto
 10 „tena hi maṃ māretvā yujjhathā“ 'ti ubhinnaṃ¹¹ sīsamantaram¹²
 pāvīsi. Te aññamaññam paharīmsu yeva. So saṅhakarāṇiyam¹³
 piṃsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsam patto. Idam¹⁵ aparam
 kāraṇam dassento¹⁶ cattutham gātham āha:

4. Yo yujjhamānānam ayujjhamāno
 meṇḍantaram accupatī kulimko
 15 so piṃsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaram ti meṇḍānam antaram, accupatīti¹⁷ atigantvī
 uppati, ākāse sīsānam vemajjhe atṭhāseti attho, piṃsito ti piṇīto.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālitaṃ¹⁹ tāla-
 20 rukkham disvā ekam phalathāya²⁰ rukkham āropesum, tasmim
 phalāni pāteṇte eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālam
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantāpi tam vāretum
 nāsakkhīmsu. Te „sappo tālam abhirūhatīti²²“ itarassa ācik-
 khīmsu, so²³ bhīto mahāviraṇam viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekam
 25 thirasāṭakam catūsu kaṇnesu gahetvā „imasim sātake patā“
 'ti tam āhaṃsu. So parigalitvā²⁴ catunnam pi antare sāṭaka-
 majjhe pati, tassa vātavegena sandhāretum asakkontā aññā-

¹ B^d omits pi. ² B^d katena. ³ B^d dukkha. ⁴ B^d adds hi. ⁵ C^k -ppatim, B^d dukkhapatto ti. ⁶ C^k ca. ⁷ B^d adds nāma. ⁸ B^d vāressāmiti, omitting vata no. ⁹ B^d adds tam. ¹⁰ B^d piṭṭhe. ¹¹ B^d adds pi. ¹² B^d sīsanta-. ¹³ C^k -ṇiyam, B^d saṅhakarāṇiyam. ¹⁴ B^d piṃsato, C^k piṃsato. ¹⁵ B^d idampl. ¹⁶ B^d dassetum. ¹⁷ C^k adds accūpatatīti, C^k accuppatatīti accuppatati. ¹⁸ B^d omits va. ¹⁹ C^k gopālakapālitaṃ, C^k gopālitaṃ, B^d gopālakāphalitaṃ. ²⁰ B^d tāla pha-. ²¹ B^d āruya. ²² C^k -hitīti, B^d -hiti. ²³ B^d puriso. ²⁴ C^k -gilitvā, C^k -gilitvā, B^d patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.
Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Caturō janā potthakaṃ aggahesuṃ,
ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā
sabbe va te bhinnasirā sayimsu, 5
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasāṭakaṃ¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
attanā katen' eva bhinnasirā sayimsu.

Apare: Bārānasivāsino eḷakacorā rattim ekaṃ ajaṃ thene-
tvā² „araññe khādissāmā“ 'ti tassā avassanathāya mukhaṃ 10
bandhitvā veḷugumbe ṭhapesuṃ. Punādivase taṃ khādituṃ
gacchantā āvudhaṃ paṃmussitvā³ agamaṃsu. Te „ajaṃ māretvā
maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“ ti ekassāpi hatthe
āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
hetuṃ na sakkā“ ti⁴ „vissajjetha naṃ⁵, puññaṃ⁶ assa 15
atthīti“ vissajjesuṃ. Tadā eko veḷukāro⁷ veḷuṃ gahetvā „puna
pi āgantvā gahessāmīti“ nalakārasatthim veḷupattantare ṭha-
petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti“⁸ tussitvā veḷumūle kīla-
mānā⁹ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthim pātesi. Corā
satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
māretvā maṃsaṃ khādīmsu¹⁰. Iti sāpi ajā¹¹ attanā katen' eva
matā ti idaṃ dassetuṃ chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasim baddhā
avekkhipantī asik' ajjhagañchi¹²
ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹³, 25
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantīti¹⁴ kīlamānā pacchimapāde khipantī.

¹ C^k saṇāsā-, C^g ghaṇa-, B^d omits ghaṇa. ² B^d adds divā. ³ B^d paṃusetvā.
⁴ B^d omits ti. ⁵ C^{ks} add aññaṃmaññaṃ. ⁶ C^{ks} puññaṃ. ⁷ B^d nalakāro. ⁸
B^d -o muttomhīti. ⁹ B^d -no. ¹⁰ B^d khādanti bhūjanti kira. ¹¹ C^{ks} -ī. ¹² C^{ks}
-gañji, B^d -pentī asimacche gacchi, B^f asimaljhagacchi. ¹³ C^g -kāvantaṃ, B^d
-kāvikantī, B^s -kāyavikantī, B^f galayāyavikantaṃ. ¹⁴ B^d -pentī.

Evāñ ca pana vatvā „attano vacanañ rakkhitvā mitabhā-
nino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravatthum
āhari:

Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantañ gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahe tvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā adiṭṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesañ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññañ
naccanti, manussā evaṃ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahuñ dhanam datvā kinnare „gāyatha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁴ mayañ gāyantā vyañjanañ paripuññañ kātuñ
na sakkissāma duggītañ hoti⁵, amhe garahissanti vadhissanti,
bahuñ kathentānañ ca pana [musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsiṃsu na naccīsu.
Rājā kujjhivā „ime māretvā maṃsañ pacitvā āharathā“ 'ti
15 āṇāpento sattamañ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā⁸ ime,
ekañ ca nañ sāyamāse pacantu
ekañ ca nañ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhaveyyuñ nacceyyuñ
c' eva gāyeyyuñ ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā¹⁰ ime ti
attham paccāsiṃsantena luddenāñitattā¹¹ atthavasena mama ābhatā¹², etesu
ekam sāyamāse ekam pātarāse paccantū 'ti.

Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamaṃsayam māressati,
25 idāni kathetuñ kālo“ ti anautaram gātham āha:

8. Satañ sahasaṃ¹³ dubbhāsītañ
kalam pi nāgghanti¹⁴ subhāsītassa,
dubbhāsitañ saṃkamāno kilesa,
tasma tuñhī kimpurisā, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tusitvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^s gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^s koti, B^d dugitake ti, B^s duggitake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasagathā. ⁹ C^{ks} omit nañ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^k
-sāhatā, B^d -sañ gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^{ks} āhatā, B^d hattham gatā.
¹³ B^s sahasāni, B^d sattañ māsaṃ. ¹⁴ B^d naggh-. ¹⁵ C^k kimpuriso balyā, C^s
kimpurise na balyā, B^d kimpurisā nalyā.

Tattha saṃkamāno kilesa ti kadāci ahaṃ bhāsamāno dubbhāsitaṃ bhāseyyaṃ ti¹ evaṃ dubbhāsitaṃ saṃkamāno² kilissati³ kilamati, tasmā ti tena kīraṇena tumbhakaṃ nāgāyīṃ na⁴ bālabbhāvenā 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaraṃ gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁵ pamuñcath' etaṃ⁶, 5
giriṇ' ca naṃ⁷ Himavantaṃ nayantu,
imaṃ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṃ pātarāse pacantū 'ti. 112.

Tattha yā mēsā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṃ sutvā „ayaṃ maṃ akathentaṃ⁸ 10
avassaṃ māressati, idāni kathetuṃ vaṭṭatīti“ itaraṃ gātham āha:

10. Pajjunnañāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā,
tvaṃnātho⁹ 'smi⁹ mahārāja, nātho 'haṃ bhariyāya ca¹⁰,
dvinnam aññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnañāthā ti tiṇabhakkhā pasavo meghañāthā¹¹ nāma, 15
pasunāthā ti ayaṃ pana manusaṃpajā pañcagorasena upajivanta¹² pasunāthā
pasupatiṭṭhā, tvaṃnātho¹³ smīti¹⁴ ahaṃ pana tvaṃnātho, tvaṃ mama pa-
tiṭṭhā¹⁵, nātho han ti¹⁶ mama pana bhariyāya¹⁷ ahaṃ¹⁸ nātho¹⁹, ahaṃ assā
patiṭṭhā²⁰, dvinnama aññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
ambhākaṃ dvinnam antare eko²¹ ekaṃ mataṃ ñatvā sayam²² maraṇato mutto 20
pacchā²³ Himavantaṃ gaccheyya, jivamānā pana mayam aññamaññam na jahāma,
tasmā sace si²⁴ imaṃ Himavantaṃ pesetukāmo paṭhamaṃ maṃ māretvā
pacchā pesehīti.

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja, na mayam tava vacanaṃ
akātukāmatāya tuṅhī ahosimha²⁵, kathāya pana dosaṃ disvā 25
na kathayimhā“ 'ti dīpento imaṃ gāthadvayam āha:

11. Na ve nindā suparivajjayā ce²⁶
nānā janā sevitaḥḥ janinda,

¹ B^d -yyam, omitting ti. ² B^d bhāsamānā. ³ C^k kile-. ⁴ C^k nāgāyīnaṃ, B^d bhāsi na ambhākaṃ in the place of nā-. ⁵ B^d byākāsi. ⁶ B^d pamuñcathetu. ⁷ C^k omits naṃ, B^d reads giriṃ ravaṃ, B^e giriṃ varaṃ. ⁸ C^k taṃ-. ⁹ B^d si. ¹⁰ C^e mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṃ --, C^k only mama bhariyā. ¹¹ B^d meghā-, B^e meghe-. ¹² C^k -to, B^d uppajjanato. ¹³ C^k tuṃ-. ¹⁴ B^d sīti. ¹⁵ B^d -tiṭṭho. ¹⁶ C^k mama nāthā ti. ¹⁷ C^k bhariyā. ¹⁸ C^k mama. ¹⁹ C^k nāthā. ²⁰ C^k -tiṭṭho, B^d tvaṃ mama patiṭṭho asi nātho hanti mama bhariyāya ahaṃ nātho ahamassa patiṭṭho in the place of ahaṃ pana --. ²¹ B^d omits eko. ²² B^d ahaṃ. ²³ B^d omits pa-. ²⁴ B^d pi. ²⁵ C^k ahe-simha, B^d ahumha. ²⁶ so C^k; B^d -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasamsaṃ
ten' eva añño labhate ninditāraṃ. 114.

19. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,
5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāṃsu sukhena parivaj-
jetuṃ na sakkā, nānā janā ti nānā chandaṃjanā, yenevā 'ti yena silādiguṇe'
eko pasamsaṃ labhati ten' eva añño ninditāraṃ labhati, ambhākaṃ⁷ kinnarānaṃ
10 antare akāthanaṃ pasamsaṃ labhati, manussānaṃ antare nindaṃ, iti nindā
nāma dupperivajjayā, sv-āhaṃ kathaṃ tava santikā pasamsaṃ labhissāmi⁸.
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāpātipātādi-
cittena sappuriso pāpātipātā veramaṇīdicittena acitto ti¹², evaṃ sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evaṃ paccekacittā ti¹⁷ pāpi-
yekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
cittē na¹⁹ mādisso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavasena na
vattatīti²¹ mā mayhaṃ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā
'ti kimpuriso rañño dhammaṃ desesi.

20 Rājā „sabhāvam eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

18. Tuṃhī ahū kimpuriso sabhariyo²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

25 vācā kir' ev' atthavatī narānaṃ ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānaṃ ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
naṃ atthavatī hitāvahā hoṭīti attho.

Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapañjare nisīdāpetvā tam eva luddaṃ
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitaṭṭhāne yeva vissajjehitū“
30 vissajjāpesi.

¹ Ck -citte, C^o -citto corr. to -e, Bds paricitto. ² Ck amitto, Bd aticitto. ³ Ck^o -vā-. ⁴ Ck citte, C^o citto? Bd patto. ⁵ Bd kariyā dha cittavasena vattīdi. ⁶ C^o omits ce; Bds -yethā. ⁷ Bd adds hi. ⁸ Bds -mīti. ⁹ Bd pari-. ¹⁰ Bd omits a-. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bds va. ¹³ Bd paracitto atci-. ¹⁴ Ck^o citte, Bd patto. ¹⁵ Bds adds loko. ¹⁶ so Bd: Ck^o cittena vā nāma in the place of cittaṃ jānāti. ¹⁷ Ck^o -citta, omitting ti. ¹⁸ Bd nātassa in the place of kass--. ¹⁹ Bd adds vā kinnarā vā. ²⁰ Bds ahaṃ. ²¹ Bd -vase na vattissāmitī. ²² Bd añ-
gāhīni. ²³ Bds byākāsi. ²⁴ Ck rājākinnaro, C^o rājākinnaro. ²⁵ Bd -sāpetvā.
²⁶ Bd gaccha bhane.

M. pi „passācariya¹, evaṃ kinnarā² vācaṃ rakkhitvā pattaḥkāle kathitena sabhāsiten³ eva muttā⁴, tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto“ ti idaṃ udāharaṇaṃ das-
setvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitā te dassāmīti“ assāsesi, „api⁵
kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā“⁶ ‘ti vutte „na tāva 5
nakkhattayogo labbhatīti“⁷ divasaṃ vītināmetvā majjhima-
yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha
kathhaci gantvā jīvāhīti“ kiñci ajānāpento⁸ uyyojetvā eḷaka-
maṃsena balim katvā dvāraṃ patitthāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁹ eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10
hato yevā¹⁰“ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷarapīṅgalo Kokāliko ahoṣi,
Takkāriyapaṇḍito“ aham evā¹¹ ‘ti. Takkāriyajātakam.

9. Rurujātaka.

Kassa¹² gāmaṇāraṃ dammīti. Idaṃ S. Veḷuvane v. 15
Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Deva-
datta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, tīpi piṭakāni
uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-
matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajim sayam tīpi
piṭakāni ugganhiṃ sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇi“ ti kathesi. Bhik- 20
khū dh. k. s.: „akataṇṇū āvuso Devadatto akatavedīti“¹¹. S. āgantvā
„kāya nu ‘ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti
vutte „na bhikkhave Devadatto idān⁹ eva akataṇṇū pubbe pi aka-
taṇṇū yeva, pubbe p¹² esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ
na jānātīti“ vatvā a. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttāṃ labhitvā
Mahādhanako ti 'ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ ugganḥanto me putto
kilamissatīti“ kiñci sippaṃ na uggahāpesi¹³. So gītanaccakhā-
danabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsi. Taṃ vayappattaṃ
paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitāro kālam akāmsu. So 30
tesaṃ accayena itthidhuttasurādhattaakkhadhattādīhi¹⁴ parivuto

¹ B^d omit pass. ² B^d -o. ³ B^d adds ca. ⁴ C^{ks} -yyathā. ⁵ B^d adds taṃ. ⁶
B^d -petvā. ⁷ C^o -hatevā, B^d vācārahato yevā. ⁸ B^d adds pana. 9. Cfr. Morris,
B. & C. p. 87. ⁹ B^d tassa. ¹⁰ B^d -e. ¹¹ B^d adds tasseva agūṇakathaṃ katha-
sum. ¹² B^d ugganḥā-. ¹³ C^{ks} -suradhuttāhi.

nānāvyaśanamukhehi sabbam dhanam viddhamsetvā iṇam ādāya
 tam dātum asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kim
 mayham jīvitena, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto,
 mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumhākaṃ iṇapaṇṇāni gahetvā
 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitam kulasantakam dhanam atthi,
 tam vo dassāmīti“. Te tena saddhim agamaṃsu. So „idha
 dhanam idha dhanan“ ti nidhiṭṭhānam ācikkhanto viya „Gaṅ-
 gāya pativā marissāmīti“ palāyitva Gaṅgāya pati. So caṇḍa-
 sotena vuyhanto kāruṇṇaravam viravi. Tadā M. rurumiga-
 10 yoniyam nibbattitvā parivāram chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-
 vattane ramaṇīye sālamiśake supupphitamavane vasati², tassa
 sarīracchavi sumajjitakaṇcanapaṭṭavaṇṇo³ ahośi, hatthapādālakhā
 parikkammakatā viya⁴, naṅguṭṭham camarinaṅguṭṭham⁵ viya,
 siṅgāni rajatadāmavaṇṇāni⁶, akkhīni sumajjitamaṇigulikā viya,
 15 mukham odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So
 aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddam sutvā „manussasaddo
 sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitam assa dassāmīti“
 cintetvā sayanagumbā utṭhāya nadītīram gantvā „ambho purisa,
 mā bhāyi, jīvitam te dassāmīti“ assāsetvā sotam chindanto⁹
 20 gantvā tam piṭṭhiyam āropetvā tīram pāpetvā attano vasanaṭ-
 ṭhānam netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatihaccayena „bho purisa,
 aham tam ito araṇṇā¹¹ niharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi,
 tvam sotthinā gamissasi, api kho pana ‘asukatṭhāne nāma
 kaṇcanamigo vasatīti’ dhanakāraṇā mam raṇṇo vā rājamahā-
 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ‘ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam-
 paṭicchhi. M. tassa paṭiṇṇam gahetvā tam attano piṭṭhe āro-
 petvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇasim pavi-
 sanadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamaheśi paccūsakāle
 supinantena suvaṇṇavaṇṇam migam attano dhammam desentam

¹ Bā etenamhi. ² Bā adds uposātham upavuṭṭhāya. ³ Bā sumajjitakaṇca-
 nakaphalakaṇḍavaṇṇo. ⁴ Bā rasaparikkammagatāpi. ⁵ Bā cā-. ⁶ Bā -dāmasadisāni.
⁷ Bā -lakenḍu. ⁸ Bā adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahośi. ⁹ Bā adds viya. ¹⁰
 Bā adds assāsetvā. ¹¹ Bā -ato. ¹² Bā -asīti. ¹³ Bā -jyam.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāhaṃ su-
pinena passeyyaṃ, addhā bhavissati², rañño ārocessāmiti“ sā
rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa
migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce
n' atthi me jīvitaṃ“ ti āha. Rājā naṃ assāsetvā „sace ma- 5
nussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā
„suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hon-
tīti“ sutvā alaṃkatahatthikkhandhe suvaṇṇacaṅgoṭake sahas-
satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa sad-
dhiṃ sahasatthavikasuvaṇṇacaṅgoṭakehi³ taṃ ca hatthiṃ tato 10
va uttarim dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gāthaṃ likhāpetvā ekaṃ
amaccaṃ pakkosītva⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ
gāthaṃ nagaravāsīnaṃ kathehīti“ imasmim jātake paṭhamam
gātham āha:

1. Kassa⁵ gāmaṇaṃ dammi nāriyo ca alaṃkatā, 15

ko me taṃ migam akkhāti migānaṃ migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭam gaḥetvā sakalanagare vācāpesi. Atha
so seṭṭhiputto Bārāṇasim pavisanto va taṃ kathaṃ sutvā
amaccassa santikaṃ gantvā „ahaṃ rañño evarūpaṃ migam
ācikkhissāmi, maṃ rañño dassēhīti“ āha. Amacco hatthito 20
otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migam
ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ 'ti pucchi.
So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayhaṃ dassasīti“
vadanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Mayhaṃ gāmaṇaṃ dehi nāriyo ca alaṃkatā, 25

ahaṃ te migam akkhissāṃ migānaṃ migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ
so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ 'ti
vutte tam eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena
taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Atha naṃ so mittadūbhī „senāṃ deva 30

¹ Ck omits na, C² evarūpe na. ² Bd -tīti. ³ Cks -vikaṃsu-, Bd -kenaca. ⁴
Bd -sāpetvā. ⁵ Bds tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisīdāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva
suvannaṃmigo etasmim̄ ṭhāṇe⁵ vasatīti⁶“ hattham̄ pasāretvā
ācikkhanto tatiyaṃ gātham̄ āha:

- a. Etasmim̄ vanasaṇḍasmim̄ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indago-
pakavaṇṇāya rattāya sukhasamphassāya tiṇajātiyā sañchannā tivassikasasakassa⁸
kucchi viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramaṇīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatīti dassesi.

- Rājā tassa vacanam̄ sutvā amacce āṇāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum̄ adentā khippaṃ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiṃ vanasaṇḍam̄ parivārethā¹⁰“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dīmsu. Rājā katīhi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiṃ ekamante aṭṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre aṭṭhāsi. M. tam̄ saddam̄ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppanna bhavitabban¹⁴“ ti so utṭhāya sakalaparisam̄
oloketvā rañño ṭhitatṭhānam̄ disvā „rañño ṭhitatṭhāne yeva me
sotthim̄ bhavissati, etth' eva mayā gantum̄ vaṭṭatīti¹⁵“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā tam̄ āgacchantam̄ disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁴ āgaccheyya¹⁵, saram̄ sannahitvā
20 imam̄ migam̄ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalam̄
katvā gaṇhissāmīti¹⁷“ dhanum̄ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahosi:

Tam̄ attham̄ dassento S. gāthadvayam̄ āha:

4. Dhanum̄ adejham̄¹⁷ katvāna usum̄ sandhāy' upāgami¹⁸, (III²⁷⁴)
25 migo ca disvā rājānam̄ dūrato ajjhabhāsatha: 120.
5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko nu te idham̄¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati²⁰ migo ti. 121.

¹ B^d sannipātehi. ² B^d omits va. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d ehiṭi vatvā in the
place of eso. ⁵ B^d vane. ⁶ C^d B^d etthaso. ⁷ B^d vasati. ⁸ B^d only sasa.
⁹ B^d etasmim̄. ¹⁰ C^d katīhi. ¹¹ B^d katipayehi. ¹² B^d omits ssa. ¹³ B^d
omits me. ¹⁴ B^d adds viya. ¹⁵ B^d -yyā ti. ¹⁶ B^d visajjhivā. ¹⁷ B^d
sarejham̄. ¹⁸ B^d sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhīm ekam eva katvā, sandhāyā² 'ti sandahitvā³, āgamahehīti tiṭṭha mahārāja mā mañi vījhi jīva-gāham eva mañi gaṇhā⁴ 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhitvā⁴ dhanuñ otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānañ upasañkamitvā madhura- 5 patisanthārañ katvā ekamantañ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbā-vudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānañ parivāresi. Tasmim khāṇe M. suvañṇakimkīṇikāñ cāleno viya madhurassarena rājānañ pucchi: „ko nu te idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo“ ti. Tasmim khāṇe so pāpapuriso thokañ paṭikkamitvā 10 sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvam dassito“ ti kathento chaṭṭhañ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visatṭhācāro⁶. 15

Taṃ sutvā M. tañ mittadūbhiñ garahitvā raññā saddhīm sallapanto sattamañ gātham āha:

7. Saccañ kir' evam āhañsu: narā ekacciya idha, (I, 326)
kaṭṭhañ viplāvitāñ⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitāñ⁸ ti uttāritāñ⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta- 20 dūbhī pāpapuggalo uduke patanto¹⁰ pi uttārito⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhañ hi nānappakārena upakāryā sañvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato¹¹ kaṭṭhañ eva varatarāñ¹² ti porāṇakapaṇḍitā kathayimso, mayā pana na tesāñ vacanañ katan ti.

Taṃ sutvā rājā itarañ gātham āha: 25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasī¹⁵ migānañ
kiñ pakkhinañ¹⁶ kiñ pana mānusānañ,

¹ Bḍ sarejja katvānā. ² Ck^s sandhiyā, Bḍ omits sandhāyā ti. ³ Bḍ sanhayitvā.
⁴ Bḍ bandhetvā. ⁵ so Bḍ; Ck^s pādaoro, C^s pādacarō. ⁶ Bḍ visatṭhācāro. ⁷ Ck^s vipalā-, Bḍ nippabbhavitāñ? B^s viplapatañ. ⁸ Ck^s viphalā-, C^s vipalā-, Bḍ niplavi-, B^s viplapatan. ⁹ Bḍ^s uddhari. ¹⁰ Ck^s maranto. ¹¹ Bḍ tesāñ. ¹² Bḍ varan. ¹³ Bḍ adds tvam. ¹⁴ Ck^s rūru, C^s ruru, Bḍ nunu. ¹⁵ Ck^s -si, Bḍ garaha.
¹⁶ Ck^s pakkhinañ, Bḍ pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
sutvāna taṃ mānusiṃ bhāsamānaṃ. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aṇṇataraṃ garahaṃ udāhu pakkhīnaṃ idu²
manussānaṃ ti pucchī, bhayaṃ³ maṃ vindatīti bhayaṃ maṃ paṭilabbhī,
5 ahaṃ attani⁴ anissaro bhayasantako viya homi, anapparūpan ti mahantaṃ.

Tato M. „mahārāja, na migāṃ na pakkhīṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharīṃ vahane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama.
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vahane ti patitapatite⁵ vahitum samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāudake⁷ mahāsalle ti attho, ubhayenāpi Gaṅgāvahassa⁸ eva⁹ bahūdakataṃ dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayhaṃ tayā dasito puriso⁹ mayā¹⁰ Gaṅgāya vuyhamāno adḍharattasamaye karuṇaṃ¹¹ viravanto uttārīto¹² tatonidānaṃ me va¹³ idaṃ ajja¹⁴ bhayaṃ āgataṃ, asappurisehi samāgamo nāma dukkho mahārājā¹⁵ 'ti.

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhivā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁶, vijjhivā naṃ jīvitakkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁶ vihaṅgamaṃ
tanucchidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittaddum¹⁷ akiccekāriṃ
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapatthehi¹⁸ samannāgataṃ, vihaṅgaman ti ākāsaḡāmiṃ, tanucchidaṃ ti sarīrachīndanam, ossajāmiti etassa hadaye viassaḡemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ 'ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

¹ Cks -yā. ² Cs āhu, Bā ca. ³ Cks omit bhayaṃ. ⁴ Bā attano. ⁵ Bā omits patita. ⁶ Ck gaṅgāyavahe. ⁷ Cks omit salile ti mahāudake. ⁸ Cks vahasso va omittig gaṅgā, Bā gaṅgāvatassa ca. ⁹ Bā adds eso. ¹⁰ Bā mahā. ¹¹ Bā karuṇāraṇa. ¹² Bā uddhārīto. ¹³ Cs omits va. ¹⁴ Bā omits idamaḡja. ¹⁵ Bā jānāti. ¹⁶ Ck idamma, Bā imaṃ. ¹⁷ Bā taṃ mittadubbhī. ¹⁸ Bā omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadham na-ppasaṃsanti jātu¹,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭham² tad etassa dehi,
ahañ ca te kāmakaro bhavāmiti. 127. 5

Tattha kāmaṃ ti kāmena yathārucliyā attano gharaṃ gacchatu. yañcassa bhaṭṭham² tadetassa dehīti yañ c' assa idam nāma te daṣṣāmīti tayā kathitaṃ tassa dehi, kāmakaro³ ti icchākarō, yañ icchasi taṃ karohi maṃsam vā me khāda kilāmigam vā karohi, sabbattha te⁴ anukūlavattanī bhavissāmiti attho. 10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṃ karonto anantaram gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro satam so⁵
yo dūbhato⁷ mānusassa⁷ na⁶ dubbhi,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo, 15
yañ c' assa bhaṭṭham tad⁹ etassa dammi,
ahañ ca te kāmacāram¹⁰ dadāmīti. 128.

Tattha satam so¹¹ ti addhā tvam satam paṇḍitānaṃ aññataro, kāmacāran¹² ti aham tava dhammakathāya¹³ pasīditvā tuyham¹⁴ kāmacāram¹⁵ abbhayaṃ dadāmi, ito paṭṭhāya tumhe nibbhayā yathārucliyā vīharathā 'ti M-assa varam adāsi. 20

Atha nam M. „mahārāja, manussā nāma aññam mukhena bhaṇanti¹⁶ aññam karontīti“ parigaṇhanto¹⁷ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānam sigālānam sakuntānañ¹⁸ ca vassitam, (=supra ²²⁵/₂₇)
manussavassitam rāja dubbijānataram tato. 129. 25
14. Api ce maññatī poso 'ñātimitto¹⁹ 'sakhā' ti vā (=supra ²²⁶/₁)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

Taṃ sutvā rājā „migārāja, mā maṃ evaṃ maññi, aham hi rajjam jahanto pi tuyham dinnavaram na vijahissam, saddaha²⁰

¹ Bđ kātum. ² Bđ bhataṃ. ³ Cks kāmaṃ-. ⁴ Cks to, Bđ tenu. ⁵ Cks sey. ⁶ Bđ dubbalo. ⁷ Bđ manussa; read: mānusassa dūbhato? ⁸ Bđ omits na. ⁹ Ck Bđ dad. ¹⁰ Bđ gāmaram. ¹¹ Ck satam, C^o satam se. ¹² Bđ gāmaram. ¹³ Bđ dhammā. ¹⁴ Bđ tamhākam. ¹⁵ Bđ gāmaram ca. ¹⁶ Bđ bhāsanti. ¹⁷ Bđ parigga-. ¹⁸ Bđ sakunānañ. ¹⁹ Cks -tta, Bđ -ttā. ²⁰ Bđ saddhahatha.

mayhan“ ti varam̄ adāsi. M. tassa santikā varam̄ gaṇhanto
attānam̄ ādim̄ katvā sabbasattānam̄ abhayadānam̄ varam̄ gaṇhi.
Rājāpi tam̄ varam̄¹ datvā B-am̄ nagaram̄ netvā nagarañ ca
M-am̄ ca alam̄kārāpetvā deviyā dhammam̄ desāpesi. M. devim̄
5 ādim̄ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussa-
bhāsāya dhammam̄ desetvā rājānam̄ dasahi rājadhammehi
ovaditvā mahājanam̄ anusāsetvā araññam̄ pavisitvā migaga-
ṇaparivuto vāsam̄ kappesi. Rājā „sabbasattānam̄² abhayam̄
damnūti“ nagare bheriñ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhi-
10 nam̄ koci hattham̄ pasāretum̄ samattho nāma na hosi. Migaga-
ṇo manussānam̄ sassāni khādanti, koci vāretum̄ na sakkoti³.
Mahājano rājāṇaṇam̄⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam̄ attham̄ pakāsento S.⁶ imam̄ gātham̄ āha:

- 15 15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:
migā dhaññāni khādanti, tam̄ devo paṭisedhatu⁸ 'ti. 131.

Tattha tam̄ devo ti tam̄ migagaṇam̄ devo paṭisedhetu.

Tam̄ sutvā rājā gāthadvayam̄ āha:

16. Kāmam̄ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
na tv-evāham̄ rurum̄ dubbhe datvā abhayadakkhiṇam̄. 132.
90 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu⁹,
na tv-evāham̄ migarājassa varam̄ datvā musā bhaṇe ti. 133.

Tattha māsi ti kāmam̄ mayham̄ janapado mā⁹ mā hotu¹⁰, rurun ti na
tv-eva aham̄ suvaṇṇavaṇṇassa rurumigarājassa abhayam̄ datvā dubbhissāmi.

Mahājano rañño vacanam̄ sutvā kiñci vattum̄ avisahanto
95 paṭikkami¹¹. Sā kathā vitthārikā¹¹ ahosi. Tam̄ sutvā M.
migagaṇam̄ sannipātetvā¹² „ito paṭṭhāya manussānam̄ sassam̄¹⁴
mā khāditthā¹³“ 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaññam̄

¹ Bđ omits t v. ² Bđ sabbesam̄ sa-. ³ Bđ khādanto kenaci nivāretum̄ na
sakkhissasi. ⁴ Bđ -ṇe. ⁵ Bđ -sisu. ⁶ Bđ omits satthā. ⁷ Bđ ja-. ⁸ Ck^o mā
mam̄ janapado aham̄ in the place of mā mam̄ - -. ⁹ Ck^o vā, Bđ omits one mā.
¹⁰ Bđ hosi. ¹¹ Bđ paṭipakkāmi. ¹² Ck^o vitthārikatā, C^o -kathā, Bđ^o vitthāritā.
¹³ Bđ -pātāpetvā. ¹⁴ Bđ sassāni. ¹⁵ Bđ -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā karimsu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassaṃ na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahoṣi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ.

5

10. Sarabhamigajātaka.

Āsimsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā⁵ saṃkhittena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino⁶ vitthārena vyā-
karaṇaṃ ā. k. Tadā pana S. theram saṃkhittena pañham pucchi.
Devorohaṇe tatrāyaṃ saṃkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino
hi santike candanappatte⁷ āyasmatā Piṇḍola-Bhāradvājena iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittam samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ, idāni
sayam pi na karissatī“ cintetvā maṃkubbhūtehi attano sāvakehi
„kim bhante iddhiyā pattam na gaṇhitthā“ ti vuccamānā „u' etam⁹
āvuso amhākaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dārupattass' atthāya¹⁰
attano saṇhasukhumaguṇaṃ¹¹ ko gihīnaṃ pakāsesatī¹² na gaṇ-
himha¹³, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya¹⁴ iddhiṃ dassetvā
gaṇhimsu, mā 'amhākaṃ iddhikāraṇaṃ 'bhāro' ti cintayittha, mayam
hi, tiṭṭhantu samaṇassa Gotamassa sāvakā, ākaṃkhamānā pana
samaṇena Gotamen' eva saddhiṃ iddhiṃ pi dasseyyāma. sace
hi¹⁵ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyaṃ karissati mayam¹⁶ diguṇaṃ¹⁷
karissāma“ 'ti kathayimsu. Tam sutvā¹⁸ bhikkhū Bhagavato ārocesuṃ:
„bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṃ karissantīti“. Satthā¹⁹ „bhik-
khava²⁰, karontu, aham pi karissāmiti²¹“. Tam sutvā Bimbisāro
āgantvā Bhagavantaṃ pucchi: „bhante pāṭihāriyaṃ²² karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakānaṃ paññattaṃ, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

10

15

20

25

¹ Bḍ paññasaññānaṃ bandhāpetvā manussānaṃ ghoṣāpesi te tathā bandhimsu.

² Bḍ yāvajjatanāya. ³ Bḍ adds pubbe pi. ⁴ Bḍ -mīgarājā. ⁵ Bḍ omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bḍ -o, Cḍ -ttena pucchitassa. ⁸ Bḍ gaṇhathā. ⁹ Bḍ natam.

¹⁰ Bḍ dārupattattāya. ¹¹ Bḍ -ṇa. ¹² Bḍ pakāsesīti. ¹³ Ckḍ gaṇhimahā, Bḍ gaṇ-

hāma. ¹⁴ Bḍ omits bāla. ¹⁵ Bḍ pi. ¹⁶ Ckḍ add dve karissāma tatiyaṃ sa-

maṇo G. karissati. ¹⁷ Bḍ dviguṇaṃ ¹⁸ Ckḍ omit' sutvā. ¹⁹ Ckḍ vissatthā.

²⁰ Bḍ sace karontī. ²¹ Bḍ adds āha. ²² Bḍ adds kira.

nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṃ aṅṅe-
 sam¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Ka-
 ham³ pana bhante pāṭihāriyam karissathā⁴ ti. „Sāvattinagare gaṇ-
 ḍambarukkhamūle⁵ ti. „Amhehi⁴ tattha kiṃ kattabban⁶ ti. „Na
 5 kiñci mahārājā⁷ ti. Punadivase S. katabhattakieco cārikam pakkāmi.
 Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti⁸ pucchanti. „Sāvattināgara-
 dvāre gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam⁹ yamakapāṭihāriyam
 kātun⁶ ti tesam bhikkhū kathayanti⁶. Mahājano „acchariyarūpaṃ⁷
 kira⁸ pāṭihāriyam bhavissati⁹, passissāma nan⁸ ti gharadvārāni chaḍ-
 10 detvā Satthārā saddhīm nēva agamāsi. Aṅṅatitthiyā „mayam pi
 samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇatṭhāne pāṭihāriyam karissāmā¹⁰ ti
 upatṭhākehi saddhīm S-am eva anubandhimsu. S. anupubbena pana
 Sāvattim gantvā raṅṅā¹⁰ „pāṭihāriyam kira bhante karissathā¹¹ ti
 pucchito „karissāmīti¹¹ vatvā „kadā bhante¹¹ ti vutte „ito sattame
 15 divase, āsālhipuṇṇamāsiyan¹¹ ti āha¹¹. „Maṇḍapam karomi bhante¹²
 ti. „Alam mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇatṭhāne Sakko¹² dvādasā-
 yojanikam ratanamāṇḍapam karissatīti¹². „Etam kāraṇam nagare
 ugghosāpemi bhante¹² ti. „Ugghosāpehi mahārājā¹² ti. Rājā dhamma-
 ghosakam alamkatahatthipitthim āropetvā „S.¹³ kira Sāvattidvāre
 20 gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam pāṭihāriyam karissati ito sat-
 tame¹⁴ divase¹⁴ ti devasikam ghosanam kāreti¹⁵. Titthiyā „gaṇḍam-
 barukkhamūle kira karissatīti¹⁶ sāmikānam dhanam datvā¹⁶ Sāvatti-
 sāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase¹⁷
 „pāto va ajja¹⁷ pāṭihāriyam bhavissatīti¹⁸ ugghosesi¹⁹. Devatānu-
 25 bhāvena sakala-Jambudīpe dvāre ṭhatvā ugghositam viya ahoṣi, ye ye
 gantum cittam uppādentī te te Sāvattim pattam²⁰ eva attānam pas-
 sīmsu, dvādasayojanikā parisā ahoṣi. S. pāto va Sāvattim piṇḍāya
 pavisitum nikkhami. Gaṇḍo nāma²¹ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva
 kumbhappamāṇam mahantaṃ ambapakkam raṅṅo haranto S-ram uagara-
 30 dvāre disvā „idam T-ass²² eva anucchavikan²² ti²² adāsi. S. paṭigga-
 hetvā²³ tatth²³ eva ekamante²⁴ nisinno paribhujjivā²⁵ „Ananda, imam
 atthim²⁶ uyyānapālassa imasmim ṭhāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bḍ aṅṅam. ² C² Bḍ vāri- ³ Bḍ kattha. ⁴ Bḍ omits a-. ⁵ Bḍ -na. ⁶ Bḍ
 thesam bhikkhūnam kathāni sutvā. ⁷ Bḍ anacchariyam evarūpaṃ. ⁸ Bḍ omits kira.
⁹ Bḍ -tīti. ¹⁰ C² raṅṅo, Bḍ araṅṅā. ¹¹ Eḍ aham. ¹² Bḍ adds devarājā. ¹³ Bḍ
 bhagavā. ¹⁴ Bḍ -ma. ¹⁵ Bḍ -si. ¹⁶ Bḍ adds sāmikā. ¹⁷ Bḍ punadivase. ¹⁸
 Bḍ bhagavato. ¹⁹ Bḍ -ti. ²⁰ C² pattham, Bḍ sāvattipattam. ²¹ Bḍ pana. ²²
 Bḍ adds tam. ²³ C² -ggahāpetvā. ²⁴ Bḍ -tam. ²⁵ Bḍ -janto. ²⁶ Bḍ ampaṭhi.

ḡambo nāma bhavissatitī¹ āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo
 paṃsum viyūhitvā ropesi. Tam khaṇam űeva atthim² bhijjivā mūlāni
 otarimsu, naṅgalisappamaṇo rattamkuro utthahi³, mahājanassa olo-
 kentass⁴ eva paṇṇāsahatthakkhandho paṇṇāsahatthasākhā⁵ ubbedhena
 ca hatthasatiko ambarukkho sampajji⁶, tāvad ev⁷ assa pupphāni ca 5
 phalāni ca utthahimsu, so madhukaraparivuto⁸ suvaṇṇavaṇṇaphala-
 bbarito⁹ nabham pūretvā atthāsi, vātappaharaṇakāle madhukara-
 pakkāni¹⁰ patimsu, pacchā āgacchanta bhikkhū paribhuñjivā va āga-
 mimsu¹¹. Sāyaṇhasamaye devarājā āvajjanto „sattaratanaṃaṇḍapakara-
 ṇam¹² amhākam bhāro¹³ kato¹⁴ ti nātvā Vissakammaṃ pesetvā dvādasā- 10
 yojanikam niluppalasaṇchannaṃ sattaratanaṃaṇḍapam kāresi. Evaṃ
 dasasahassacakkavaladevatā sannipatimsu. S. tithiyamaddanam asā-
 dhāraṇam sāvakehi yamakapāṭihāriyam katvā bahuno¹⁵ janassa pasanna-
 bhāvam nātvā oruyha Buddhāsane nisinno dhammam desesi. Vīsati-
 pāṇakoṭiyo amatapānam pivimsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭi- 15
 hāriyam katvā kattha gacchanti¹⁶ āvajjanto „Tāvatisabbhavaṇam¹⁷ ti
 nātvā Buddhāsanā utthāya dakkhiṇapādam Yugandharamuddhani ṭha-
 petvā vāmapādena Sinerumatthakam akkamitvā Pāricchattakamūle
 Paṇḍukambalasilāya vassam upagantvā antotemāsam devānam Abhi-
 dhammakatham¹⁸ katheti¹⁹. Parisā Satthu gatattthānam ajānanti²⁰ 20
 divā²¹ va „gamissāmā²² ti tath²³ eva temāsam vasi. Upakatthāya
 pavāraṇāya Mahāmogallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha
 nam S. pucchi: „kham pana etarahi Sāriputto²⁴ ti. „Esa bhante
 pāṭihāriye pasidivā pabbajitehi pañcahi bhikkhusatehi saddhim Sām-
 kassanagare²⁵ vasatīti. „Moggallāna, aham ito sattame divase Sām- 25
 kassanagaradvāre otarissāmi, T-am daṭṭhukāmā Sāmkassanagare sanni-
 patantū²⁶ ti. Thero „sādhū²⁷ ti paṭisunivā āgantvā²⁸ parisāya āro-
 cetvā²⁹ sakalaparisaṃ Sāvathhito timsayojanam Sāmkassanagaram eka-
 mubutten³⁰ eva pāpesi. S. vutthavasso³¹ pavāretvā „mahārāja manussa-
 lokam gamissāmiti³² Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṃ āmantetvā 30
 „Dasabalassa manussalokagamanatthāya sopānam³³ karohīti³⁴ āha. So
 Sinerumatthake sopānasīsam Sāmkassanagaradvāre dhurasopānam katvā
 majjhe maṇimayam ekasmiṃ passe rajatamayam ekasmiṃ passe so-

¹ Ck Bā -i. ² Ck utthahitva. ³ so all three MSS. ⁴ Bā sampajjetvā.

⁵ Bā madhurapattaparipunnō. ⁶ Bā -bhā-. ⁷ Bā madhura-? ⁸ Ck sathhāiā-

vaṇḍapam-, Ck sathhāraṇaṇḍapa-, Bā sathhuratanaṃaṇḍampa-. ⁹ Bā kāro,

omitting kato. ¹⁰ Bā bahu. ¹¹ Bā -mapitakam. ¹² Bā -si. ¹³ Ck -ti. Bā -tā

¹⁴ Bā adī-. ¹⁵ Bā radvāre. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bā -cesi. ¹⁸ Bā vuttha-

vasso, Ck omī vu-. ¹⁹ Bā tiṇī sopānāni.

vaṇṇamayan ti tīṇi sopānāni māpesi. sattaratanamayā vedikāparikkhepā
 ti¹. S. lokavivaraṇaṃ pāṭihāriyaṃ katvā majjhe maṇimayena sopā-
 nena otari. Sakko pattacivaraṃ aggaheṣi, Suyāmo vālavajaniṃ. Sa-
 hampati Brahmā² chattaṃ dhāresi, dasasahassacakkavāladevatā dibba-
 5 gandhamālādīhi pūjayiṃsu. S-raṃ dhurasopāne patitṭhitam³ paṭhamam
 eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparīsā. Tasmim samāgame S.
 cintesi: „Moggallāno iddhimā ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāri-
 puttassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākaṭo, ṭhapetvā⁴ maṃ⁵ aṇṇo etena
 sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n' atthi, paṇṇāguṇaṃ assa pākaṭam karissā-
 10 mīti“ paṭhamam tāva puthujjanapaṇham⁷ pucchi, tam puthujjanā va
 kathayiṃsu⁸. Tato sotāpannānaṃ visaye paṇham pucchi, tam pi
 sotāpannā va kathayiṃsu, puthujjanā na jāniṃsu. Evam⁹ sakadā-
 gāmvivisaye anāgāmvivisaye khīṇāsavavisaye mahāsāvakavisaye ca paṇ-
 ham pucchi, tam pi heṭṭhimā heṭṭhimā¹⁰ na jāniṃsu, uparimā upari-
 15 mā¹¹ kathayiṃsu¹², aggasāvakavisaye puṭṭhapaṇham pi aggasāvakā
 va kathayiṃsu¹³, aṇṇe na jāniṃsu. Tato Sāriputtattherassa visaye
 paṇham pucchi, tam thero va kathesi, aṇṇe na jāniṃsu. Manussā
 „ko nāma esa thero S-rā saddhim kathesi“ pucchitvā „dhamma-
 senāpati Sāriputto nāmā“¹⁴ ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadīseu.
 20 Tato paṭṭhāya devamanussānaṃ antare therassa mahāpaṇṇāguṇo pā-
 kaṭo jāto. Atha naṃ S.

Ye ca saṃkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha
 tesam m nipako iriyaṃ puṭṭho pabrūhi mārisā¹⁵ ti
 Buddhavisaye paṇham pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṃkhattena
 25 bhāsitassa kathaṃ vitthārena attho daṭṭhabbo“ ti āha. Thero paṇ-
 ham¹⁴ oloketvā „S. maṃ sekhāsekhānaṃ¹⁵ bhikkhūnaṃ āgamanapaṭi-
 padaṃ pucchati¹⁶“ paṇhe nikkamkho¹⁷ hutvā „āgamanapaṭipadaṃ¹⁸
 nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetuṃ, katarākārena¹⁹
 nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmiti“ ajjhāsaye
 30 kamkhi²⁰. S. „Sāriputto paṇhe nikkamkho. ajjhāsaye pana me kam-
 khati, mayā naye adinne kathetuṃ na sakkhissati, nayam assa

¹ B^d parikkemā, omitting ti. ² B^d mahābra-. ³ B^d patitṭhahantari. ⁴ B^d add
 kira. ⁵ B^d esmmāsambuddham. ⁶ B^d sārīputtaterassa paṇṇā pāpūṇitu sa-
 mattho in the place of etena - - ⁷ B^d -jjanānaṃ visaye paṇham. ⁸ B^d paṭha-
 maṃ tāva puthujjanā kath- ⁹ B^d tato. ¹⁰ B^d only one he-. ¹¹ B^d only one
 u- ¹² B^d vakathesuṃ. ¹³ puthujjanā - - kathayiṃsu wanting in C^o. ¹⁴ B^d
 so thero-. ¹⁵ B^d satthāra brūhi māriṣā ti. ¹⁶ C^{ko} pucchati. ¹⁷ B^d nikaṅkhā.
¹⁸ C^{ko} -dā. ¹⁹ B^d kathaṃ kena kāraṇena. ²⁰ C^{ko} -ī

dassāmiti¹ nayaṃ dassento¹ „bhūtam idan ti², Sāriputta samanupassā³“ ti āha. Evaṃ kir’ assa ahosi. „Sāriputto man’ ajjhāsayaṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha nayadānena so pañho nayasatena nayasahassena upaṭṭhāsi⁵, so S-rā dinnanaye⁶ ṭhatvā Buddhavisaye pañham kathesi. S. dvādasayojanikāya 5
 parisāya dhammaṃ desesi. timsapāṇakoṭiyo amatapānaṃ pivimsu. S.⁶ parisam uyyojetvā cārikam caranto anupubbena Sāvattim⁷ gantvā punadivase Sāvattiyam piṇḍāya caritvā piṇḍapātapapaṭikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭim pāvīsi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakatham kathentā dhammasabhāyam nisīdimisu: „mahāpaṇño āvuso 10
 Sāriputto puthupaṇño javanapaṇño tikkhapaṇño nibbedhikapaṇño, Dasabalena saṃkhitena pucchitapaṇham vitthārena kathesīti“. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa saṃkhitena bhāsītassa vitthāren’ attham katheti⁸ yevā“ ’ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyam nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aṇṇam manussaṃ manusso ti pi¹¹ na gaṇeti¹². So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo“ ti. Te cintayimsu: „kadāci 20
 gehamajjhe ṭhitāpi koṭṭhakam virajjhanti¹⁴, utṭhitamigam¹⁵ yena kenaci upāyena raṇṇo ṭhitatṭhānam eva āropessāmā“ ’ti cintetvā¹⁶ ca pana katikam¹⁷ katvā raṇṇo dhuramaggaṃ adamsu. Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmim hanāpesum¹⁸. Paṭhamam eva sarabhamigo utṭhāya tikkhattum gumbaṃ 25
 anuparigantvā¹⁹ palāyanokāsam olokento sesadisāsu manusse bhāyā bhāham dhanunā dhanum āhacca nirantare²⁰ ṭhite disvā raṇṇo ṭhitatṭhāne yeva okāsam addasa. So ummīlitesu²¹

¹ Bā dadanto. ² Bā idam, omitting ti. ³ Ck -passasi, C^o passasi. ⁴ Bā upa-
 thāpesi. ⁵ Bā -yena, C^o -yena corr. to -ye. ⁶ Bā devalokato otaritvā sañ-
 kassanagaradvāre ṭhito satthā. ⁷ Ck^o -iyam. ⁸ Bā -rena kathesi. ⁹ Ck Bā -etvā.
¹⁰ Bā omits paṭi. ¹¹ Bā aṇṇe manusse, omitting manusso ti pi. ¹² Ck^o bhaṇeti.
¹³ Ck^o omit daṇḍo. ¹⁴ so C^o; Ck virajjhanti, Bā vemajhe thitamigavaṃ viru-
 jhanti, B^o vemajjhe ṭhitagavaṃ virajjhanti. ¹⁵ Bā uruddhitaṃ pi. ¹⁶ Bā -entā.
¹⁷ Bā katham. ¹⁸ Bā pothayisu. ¹⁹ Bā anuvivaranto, B^o anuparicaranto. ²⁰
 Bā nicarante. ²¹ Bā ummīlitvā tesam.

akkhīsu vālukaṃ khipamaṇo viya rājānaṃ abhimukho agamāsi. Rājā taṃ lahusampattaṃ¹ disvā saraṃ khipitvā virajjhi. Sara-
 bhāmiḡā nāma saraṃ vañcetum chekā honti: sare abhimukhaṃ
 āgacchante vegaṃ gāhāpetvā² tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
 5 vegenā purato va⁴ javanti⁵, uparibhāgenāgacchante⁶ piṭṭhiṃ
 nāmenti, passenāgacchante thokaṃ apagacchanti, kucchimajjhaṃ⁷
 sandhāyāgacchante⁸ parivattitvā patanti, sare atikkante vāta-
 cchinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmīṃ parivattitvā
 patite „sarabho me viddho“ ti nādaṃ muñci. Sarabho utṭhāya
 10 vātavegena palāyi balamaṇḍalaṃ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā⁹
 amaccā sarabhaṃ palāyamānaṃ disvā ekato hutvā pucchīmsu:
 „migo kassa¹⁰ ṭhitaṭṭhānaṃ abhirūhīti¹¹“. „Raṇṇo ṭhitaṭṭha-
 naṃ“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹² viddho ti,
 nibbirajjho¹³ bho amhākaṃ rājā, bhūmi nena¹⁴ viddho¹⁴“ ti iti tenā-
 15 nappakārena raṇṇā saddhiṃ kelim karīmsu. Rājā cintesi:
 „ime maṃ parihāsanti¹⁵, mama pamāṇaṃ na jānantīti“ gāḥaṃ
 nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabhaṃ gaṇhissāmiti“
 vegenā pakkhandi. Atha naṃ disvā tiṇi yojanāni anubandhi.
 Sarabho araṇṇaṃ pāvīsi, rājāpi pāvīsi yeva. Tattha¹⁶ sara-
 20 bhāmiḡassa gamanamagge saṭṭhihatthamatto¹⁷ mahāpūtipāda-
 narakāvāto¹⁸ atthi, so tiṃsahatthamattaṃ¹⁹ udakena puṇṇo
 tinehi²⁰ paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṃ ghāyitvā va
 āvāṭabhāvaṃ²¹ nātvā thokaṃ osakkitvā gato²². Rājā pana
 ujukaṃ eva āgacchanto tasmīṃ papati. Sarabho tassa pada-
 25 saddaṃ asuṇanto nivattitvā taṃ apassanto „narakāvāṭe patito
 bhavissatīti“ nātvā āgantvā²² olokento naṃ gambhīraudake
 appatiṭṭhaṃ kilamantaṃ disvā tena kataṃ aparādhaṃ hadaye

¹ B^d phalasaṃpanna. ² B^d khapetvā vijhi. ³ B^d hāpetvā. ⁴ B^d omits puratova.
⁵ B^d jahanti. ⁶ B^d -gena. ⁷ C^k kucchima ajjhaṃ, B^d only kucehi. ⁸ B^d sa-
 niyāgacchante. ⁹ B^d -ta. ¹⁰ B^d adds passe. ¹¹ B^d -ruyhi. ¹² B^d tena.
¹³ B^d nibbirajjho. ¹⁴ B^d viddhā, C^k vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ B^d so
 tattha. ¹⁷ F^d saṭhimattahatto. ¹⁸ C^e -kaāvāto, B^d -pādakāpāto. ¹⁹ B^d -haṭha-
 patto. ²⁰ P^d adds ca. ²¹ B^d avāṭaṃ. ²² B^d okkami in the place of o. g.
²³ F^d omits ā.

akavā sañjātakāruṇhō „mā mayi passante va rājā¹ nassatu,
 imambā naṃ dukkhā mocessāmīti“ āvāṭṭire ṭhito „mā bhāyi
 mahārāja, ahaṃ taṃ dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttāṃ uddharitūṃ ussāhaṃ karonto viya tass' uddharanattahāya
 silāya yoggāṃ² katvā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ³ rājānaṃ satṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 nibharitvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 silesu patiṭṭhāpesi. Rājā M-aṃ vihāya gantum⁴ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁵, mayā saddhim Bārāṇasim ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁶ Barāṇasiyā⁷ rajjāṃ dammi, taṃ karohīti“⁸. 10
 „Mahārāja, mayāṃ tiracchānagatā, na no rajjen' attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā diṇṇāni silāni rakkhanto raṭṭhavāsino pi silāṃ⁹
 rakkhāpehīti“ taṃ ovaditvā araṇṇam eva pāvīsi. So assu-
 punṇehi nettehi tassa guṇe saranto va senāṃ sampāpunitvā
 senāṅgaparivuto nagaraṃ gantvā „ito paṭṭhāya sakalaratṭhavāsino 15
 pañcasilāni rakkhantū“¹⁰ ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena pana
 attano katagūṇaṃ kassaci akathetvā sāyaṃ nānaggarasabhojanaṃ
 bhūñjitvā alaṃkatasayane¹⁰ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṃ
 saritvā utṭhāya sayanapiṭṭhe pallamkena nisīditvā pītipunṇena
 badayena chahi gāthāhi udānaṃ udānesi: 20

1. Āsimsēth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 267.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchim tathā ahu. 134.
2. Āsimsēth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
3. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 450.)⁹⁵
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchim tathā ahu. 136.
4. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 268.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137.
5. Dukkūpanīto pi naro sapaṇhō
 āsāṃ na ohindeyya sukhāgamāya, 30

¹ Cks add ko. ² Bđ silayogaṃ. ³ Bđ āgantvā. ⁴ Bđ vinā vasitūṃ. ⁵ Bđ
 -bhamigarāja. ⁶ Bđ taṃ. ⁷ Cks -siyaṃ. ⁸ Bđ karohīti. ⁹ Cks pañcasilāṃ.
¹⁰ Bđ -uena. ¹¹ Bđ āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
 avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
 na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

- 5 Āsīnsethevā¹ 'ti āsacchedakakammañ akatvā attano kamme āsam karoth' eva, na ukkañṭheyya, yathā icchin ti ahañ hi saṭṭhihatthā narakā utṭhānañ icchin, so 'mhi tath' eva jāto, tato utṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maraṇaphassā ca jīvitaphassā cā 'ti pi attho², sattānañ hi maraṇaphasso ahito jīvitaphasso hito, tesam avitakkito
 10 acintito pi³ maraṇaphasso⁴ va āgacchatīti dasseti, acintitampīti mayā āvāte patissāmīti na cintitañ, sarabhañ māressāmīti cintitañ, idāni pana me cintitañ natṭhañ, acintitam eva jātañ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti, tasmā nāṇavatā viriyam eva kātappañ, viriyavato hi acintitam pi hoti yeva.

- Tass' evañ udānentass' eva aruṇañ utṭhahi. Purohito
 15 pāto va sukhasayyapucchanaṭṭhañ āgantvā dvāre⁵ ṭhito tassa udānagitasaddañ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavañ agamāsi, tattha sarabhamigañ viraddho bhavissati, tato amaccehi avahasiyamāno „māretvā tañ ānessāmīti“⁶ khattiyamānen' eva tañ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, da-
 20 yālunā sarabharājena rañño dosañ acintetvā rājā⁷ uddhaṭo⁸ bhavissati, tena maññe udānañ udānetīti“⁹. Evañ brāhmaṇassa rañño paripuṇṇavyaṇjanañ udānañ sutvā sumajjite ādāse mukhañ oloketassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca katakaraṇañ¹⁰ pākatañ ahoṣi. So nakhaggena dvārañ koṭ-
 25 thesi¹¹. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahañ deva purohito“ ti. Ath' assa dvārañ vivarivā „ito eh' ācariyā“¹² 'ti āha. So pavisivā rājānañ jayāpetvā ekamantañ ṭhito, „ahañ mahārāja tayā araññe katakaraṇañ jānāmi, tvañ ekañ sarabhamigañ anubandhanto narake patito, atha nañ so sarabho silāya yoggāñ¹³

¹ Bđ āsisathevā. ² Bđ pi pātho attho. ³ Bđ upamaraṇaphasena ahitā jīvita-maraṇena hitā tesam vitakkitho pi cintito in the place of sattānañ ---. ⁴ Bđ -ssā. ⁵ Bđ rājadvāre. ⁶ Bđ āharissāmīti. ⁷ Cks rājānañ. ⁸ Bđ uddharitho. ⁹ Bđ -nesīti. ¹⁰ Bđ katakammañ. ¹¹ Bđ C^s ākoṭesi. ¹² Bđ ito evatha ā-. ¹³ Bđ silāyogañ.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ
udānesīti² vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabhaṃ giriduggasmiṃ yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tvaṃ³ vikkantaṃ anujīvasi⁴. 140.
8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁴ 5
silāya yoggaṃ⁵ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migaṃ vadesīti⁶. 141.

Tattha anusarīti⁷ anubandhi, vikkantaṃ ti uddharaṇatthāya⁸ kata-
parikkammaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitaṃ laddhaṃ 10
ti attho, samuddharīti¹² uddhari¹³, ta migaṃ vadesīti⁶ taṃ suvaṇṇa-
sarabhamigaṃ idha sīrisayaṇe nisīnno vaṇṇesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhiṃ na¹⁴ migavaṃ
āgato¹⁵ sabbaṃ pavattim jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁶, puc-
chissāmi nan¹⁷ ti cintetvā navamaṃ gātham āha: 15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth' eva¹⁸ tadā ahoṣi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
nāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhīmsarūpan ti. 142.

Tattha bhīmsarūpan ti kin nu te²² nāṇaṃ balavajātikaṃ²³, ten'²⁰
etaṃ²⁴ jānāsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddho, vyañjanaṃ amakkhe-
tvā²⁵ tayā kathitagāthānaṃ pana mayhaṃ attho upaṭṭhātī²⁶“
dīpento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahoṣim,
na cāpi me koci naṃ etad akkhā, 25

¹ Bā anussaretvā. ² Cks tvaṃ, Bā tuva. ³ Bā -taṃ jīvitaṃ labhi. ⁴ Ck ya
uddhari, C^s uddhari only. ⁵ Bā yoggaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place
of ta - -. ⁷ Bā anussasarīti. ⁸ Bā uttara-. ⁹ Bā jīvita labhissatīti. ¹⁰
Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Cks uddharīti. ¹³ Bā uttāresi.
¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Bā gato. ¹⁶ Bā omits kathaṃ - -. ¹⁷ Bā kin tvaṃ. ¹⁸
Ck taṇva? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Cks akkho. ²¹ Bā vivattacchādo, C^s vi-
vattacchaddā. ²² Bā bhīmsarūpaṃ tava in the place of kinnute. ²³ Cks -jāni-
taṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ

atthañ tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ sutthu bhāsītānañ, atthañ tadānenti² so tesañ attho, tañ ānenti³ upadhārenti.

- 5 Rājā tassa tussitvā bahun dhanāñ adāsi. Tato paṭṭhāya ca dānādipuññābhirato ahosi, mañussāpi⁴ puññābhiratā hutvā matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasāñ rājā „lakkhañ vijjhissāmīti“ purohitāñ ādāya uyyānañ gato. Tadā Sakkō devarājā bahū⁵ nave deve ca⁶ devakaññāyo ca⁷ disvā
- 10 „kin nu kāraṇaṇ“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddharitvā rañño silesu paṭiṭṭhāpitabhāvañ⁸ ṇatvā „rañño ānubhāvena mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho pana rājā lakkhañ vijjhituñ uyyānañ gato“ ti⁹ vīmañsitvā „sīhanādāñ nadāpetvā sarabhamigassa guṇañ kathāpetvā attano
- 15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse ṭhito dhammañ desetvā mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānañ guṇañ kathāpetvā¹⁰ āgamissāmīti“ cintevā uyyānañ agamāsi. Rājāpi „lakkhañ vijjhissāmīti“ dhanuñ āropetvā sarañ sandahi¹¹. Tasmīñ khaṇe Sakkō rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabhañ
- 20 dassesi. Rājā tañ disvā sarañ na muñci. Atha nañ Sakkō purohitassa sarīre adhimuccitvā¹² gāthāya ajjhabhāsi¹³:

11. Ādāya pattin¹⁴ paraviriyaḡhātīñ¹⁵

cāpe sarañ kiñ vicikicchase tvañ,

nunno¹⁶ saro sarabhañ hantu khippañ,

- 25 annañ hi etañ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattin¹⁶ ti vājapattehi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaḡhātīñ ti paresāñ viriyaḡhātakañ, cāpe sarañ ti etañ pattisañkhātāñ¹⁸ sarañ cāpe ādāya sannahitvā¹⁹ idāni tvañ vicikicchasi, hantu 'ti tayā vissaṭṭho hutvā esa

¹ Bā apekkhitvā. ² Bā tesāñ atthañ jānanti in the place of so tesāñ --. ³ Ck² -ssāhi, Bā omits puññā --. ⁴ C² -u. ⁵ Ck² na vedo ce va, Bā pahu pāhūnake deve. ⁶ Bā omits deva-. ⁷ Bā paṭiṭṭhita-. ⁸ Bā pi, Ck² tañ. ⁹ Bā kethetvā. ¹⁰ Bā saṅghayī. ¹¹ Bā -muñjitvā. ¹² Bā gāthā abhāsi. ¹³ Bā paṭṭañ. ¹⁴ Bā ghāti. ¹⁵ C² nunno, C² nunne, Bā tuṇho, B² tunne. ¹⁶ Bā² pattan. ¹⁷ Bā vāca-. ¹⁸ Bā paṭṭasahitañ. ¹⁹ C² sannayhitvā, Bā saṅghayitvā.

saro khippam imam sarabham hantu¹, annam hi etan ti varapañña mahārāja sarabho nama rañño āhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

13. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:
annam migo brāhmaṇa khattiyassa, 5
pubbe katañ ca apacāyamāno,
tasmā migam sarabham no hanāmīti. 145.

Tattha pubbekatañcā 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekamsena jānāmi yathā migo khattiyassa annam, pubbe pana iminā mayhaṃ katagunaṃ pūjemi, tasmā na hanāmīti. 10

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,
etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146
14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ
hantuṃ migam sarabham 'sahāyakaṃ me'
saputtadāro nara viriyasetṭha 15
gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti. 147.

Tattha asureso⁸ ti asuro esa⁹ asurajettṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippāyena vadati, amarādhipo ti tvaṃ etaṃ Sakkaṃ māretvā sayam Sakko devārāja hohiti vadati, Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹¹ na hanissasi¹² saputtadāro¹³ Yamassa Vetaraṇiṃ nirayaṃ¹⁴ gato¹⁵ bhavissasīti¹⁶ taṃ¹⁷ tasesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ aham jānapadā ca sabbe
puttā ca dārā ca sahāyasamghā 25
gacchemu taṃ Vetaraṇiṃ Yamassa
na tv-eva hañño¹⁷ yo mama pāṇad' assa¹⁸. 148.

¹ Bđ hanatu. ² Bđ petam. ³ Bđ naso. ⁴ Cks -roso. ⁵ Ck va. ⁶ Bđ -jā. ⁷ Bđ gantvā-, Cks gantvā tvaṃ. ⁸ Cks -roso. ⁹ Bđ eso. ¹⁰ Bđ omits sakko. ¹¹ Bđ māressasi. ¹² Bđ -rona. ¹³ Ck -ṇi nirayaṃ, Ck -ṇi-, Bđ -ranyam. ¹⁴ Bđ gantvā. ¹⁵ all three MSS. -tīti. ¹⁶ Bđ nam. ¹⁷ Bđ hañhi. ¹⁸ Bđ pāṇadado.

16. Ayam migo kicchagatassa¹ mayham
ekassa kattā vivanasmim² ghere³,
tam tādissam pubbakiccam saranto
jānam mahābrahme⁴ katham haneyyam⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁶ assa
yena me piyam⁷ jīvitam dinnam narakam pavasantenāpi mayā so⁸ na tv-eva
hañño⁹ na hantabbo¹⁰, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmim¹¹
ghore ti dāruṇe araññe paccathikassa¹² sato ekassa asahāyassa¹³ mama kattā
kāraḷo jīvitassa dāyako, sv-āham tam iminā katam¹⁴ tādissam pubbakiccam
20 saranto tam guṇam jānanto yeva katham haneyyam¹⁵.

Atha Sakko purohitassa sarirato apagantvā¹⁶ Sakkatta-
bhāvam māpetvā ākāse thatvā rañño guṇam pakāsento

17. Mittābhirādhi¹⁷ ciram eva¹⁸ jīva,
rajjam imam¹⁹ dhammaguṇe²⁰ pasāsā²¹,
15 nāriganehi paricārayanto
modassu ratthe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano nīccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²²
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvam
20 anindito saggam upēhi tñānan ti 151.
gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhi²³ mitte ārādhento toseno tesu adubhamāno,
sabbātithi²⁴ sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁵ atithipāhunake yeva katvā
pariharanto²⁶ yācītābbyuttako²⁷ hutvā, anindito ti dānādini puññāni²⁸ ka-
25 raṇena pamudito devalokena²⁹ abhinandito³⁰ hutvā saggatñānam upēhiti³¹.

¹ C^o kicchā-, B^d kicchākatassa. ² B^d vīvarasmim. ³ C^k -rā. ⁴ C^k -ma. ⁵
C^k bhāṇe-, C^o bhāne-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^o yo. ⁹ C^k hañño, B^d
tatheva. ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d
-yakassa. ¹⁴ C^k add tam. ¹⁵ C^k haneyyam, C^o bhāneyya, B^d pāhaneyyam.
¹⁶ B^d -gato. ¹⁷ C^o -dhi. C^k mittāhīvarādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d cīname.
¹⁹ B^d rajjavimam, C^k rajjamimam. ²⁰ B^d imassagane? ²¹ B^d vassāsā. ²²
B^d -tittipāhunake katvāni. ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -ṇā, C^k
-ṇo. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d samicitabba-. ²⁸ C^k puñña-. ²⁹ C^k meva-
lokena, C^o cadeva-, B^d parato ceva loka ca ³⁰ B^d anindito. ³¹ B^d upēti.

Evam vatvā Sakko devarājā „aham mahārāja tam pariganhitum āgato, tvaṃ attānaṃ pariganhitum¹ nādāsi, appamatto hohīti“ tam ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṃkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṃ jānāti yevā“ 'ti vatvā j. s.: 5
„Tadā rājā Ānando ahoṣi, purohito Sāriputto, sarabho² aham evā“ 'ti. Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipātaṃṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ C^s pariggahi-, B^d pariggahetabbaṃ. ² B^d -bhamigo pana. ³ B^d adds dasamaṃ yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhīrūpo mahāpaṇḍo dhāremi pitakattayaṃ labhitvāna metteyo karaṇaṃ bhaveyyaṃ. ⁴ B^d omits terasa - -.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajāta.

Sampannam sālikedāran ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmajātake āvibhaviṣṣati. S. pana
5 tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvam bhikkhu gihī³ pose-
sīti“ pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kin te hontīti“ „mātā-
pitaro⁴ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁵ suvayoniyam⁶ nibbattitvāpi⁷ jīṇṇake⁸ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram⁹ āharitvā posesun¹⁰“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadhārājā nāma rajjam kāreti¹¹. Tadā
nagarato pubbuttarāya¹² disāya Sālindiyo¹³ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahoṣi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhetam¹⁴.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī¹⁵ brāhmaṇo sahaṣsa-
15 karīsamattam khetam gahetvā sālim vapāpesi¹⁶. Uṭṭhite¹⁷
sasse¹⁸ vatim thiram kāretvā kassaci paṇṇāsakarīsamattam
kassaci saṭṭhikarīsamattan ti evam pañcakarīsasattamattam¹⁹
kattikhettam²⁰ attano purisānaṇ ñeva ārakkhatthāya datvā

¹ Bds mātu-. ² Bd paccuppannam vatthu. ³ Bd gihino. ⁴ Ck honti. ⁵ Bd
adda me. ⁶ Bd hutvāpi. ⁷ Bd suvakayo-. ⁸ Ck nibbattitvāpi, Bd nippattitvā.
⁹ Bd jīṇṇa. ¹⁰ Bd adda āhāram. ¹¹ Bd posesu. ¹² Bd -si. ¹³ Bd -ra. ¹⁴
Bd sāliddi-. ¹⁵ Bds add atthi. ¹⁶ Ck -si, Bd sāliddiyavāsī. ¹⁷ Bd vappesi.
¹⁸ Bd adda ca pana. ¹⁹ Ck vasse. ²⁰ Bds pañcasattakarīsamattam. ²¹ C
kanti-, Bd omits katti.

sesaṃ pañcakarīsasatamattā¹ bhatīm katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭīm katvā rattimdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmim sānupabbate mahantaṃ
 simbalivanaṃ⁴, tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmim suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va- 5
 yappatto abhirūpo thāma⁶vā⁷, sakaṭaṇābhīppamaṇo sarīro ahoṣi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṃ idāni dūraṃ gantūṃ na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“⁸ 'ti rajjaṃ⁹ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocaratthāya gantūṃ
 nādāsi, suvagaṇaparivuto¹⁰ Himavantaṃ gantvā sayamjāta- 10
 sāvane¹¹su¹² yāvadatthaṃ sālim khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹³ mātāpitaro
 poseti¹⁴. Ath' assa ekadivasāṃ suvā ārocesūṃ: „pubbe
 imasmim kāle Magadhakhetto sāli paccati¹⁵, idāni kin nu kho
 jātan ti¹⁶ tena hi jānāthā“¹⁷ 'ti dve suve pahīṇimsu. Suvā¹⁸ 15
 gantvā Magadhakhetto otarantā tassa bhatiyā rakkhaṇaka-
 purisassa khetto otarivā¹⁹ sālim khāditvā ekaṃ sālisīsaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā²⁰ sālisīsaṃ M-assa pādamaṇe pā-
 tetvā²¹ „evarūpā tattha²² sālitī“ vadīmsu. So punadivase
 suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmim khetto otari. So²³ 20
 puriso suve sālim khādante²⁴ ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi
 vāretūṃ na sakkoti. Sesā suvā²⁵ sālim khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²⁶, suvarājā pana bahūni sālisīsaṇi ekato katvā
 haritvā²⁷ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sālim khādīmsu. Atha so puriso²⁸ „sace ime 25

¹ Ck tesam - -, C² sesam | aṇcakarīsamattam, B² sesapañcasatakarīsamattam
 khettaṃ attano purisosaṇam. ² Ck² datvā. ³ B² -radisā bhāge. ⁴ Ck² sibba-,
 B² sippa- and adds atthi. ⁵ B² attha. ⁶ B² thāmasampaṇno. ⁷ B² omits
 rajjam. ⁸ B² -gaṇam pariharanto. ⁹ Ck² jātassaresusāli-, B² sayamjātasālivanaṇa.
¹⁰ B² āharitvā in the place of ā. g. ¹¹ B² -si. ¹² B² paccanti. ¹³ Ck² kathanti.
¹⁴ B² te. ¹⁵ B² otarīsu. ¹⁶ B² āg-. ¹⁷ B² thapetvā. ¹⁸ B² tatha evarūpā.
¹⁹ B² adds pana. ²⁰ B² adds disvā. ²¹ B² adds yāvadattham. ²² B² gac-
 chisu. ²³ B² tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ B² adds āve sāli khādente
 disvā ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretūṃ nāsakkhi.

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā tassa ārocemīti¹ so sālimuttḥhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ
5 ṭhito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālikhettaṃ“ ti puṭṭho „āma brāhmaṇa sampannaṃ“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhūñjanti Kosiya,
paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.

2. Eko va⁶ tattha sakūṇo, so⁷ tesāṃ sabbasundaro
10 bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannaṃ ti paripuṇṇaṃ avikalāṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatuṇḍo jīṇjukasanni-bhakkhi rattapādo⁹ tīhi rājīhi parikkhittagīvo mahāmayūrappanāso so yāvatatthaṃ sāliṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchatīti¹¹.

15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā khettapālaṃ puochi: „ambho purisa pāsāṃ oḍdetuṃ jānāsīti“ „āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:

a. Oḍdentu¹² vālapāsāni yathā bajjhetha¹³ so dijo,
jīvaṇ ca naṃ gahetvāna ānayetha¹⁴ mam' antike ti. 3.

20 Tattha oḍdentū¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādīrajjumayā pāsā, jīvaṇca naṃ ti jīvantaṃ űeva ca¹⁶.

Taṃ sutvā khettapālo sāliṃ agghāpetvā iṇassa akatabhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ ṭhāne otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā
25 punadvase pāto va cātippamāṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsāṃ¹⁹ oḍdetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olokento kuṭiyāṃ nisīdi. Suvarājāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacāratāya hiyo²⁰

¹ B^d -cessāmīti. ² B^d addo sālidhīyagāmaṃ gantvā. ³ B^d paṇṇākāraṃ datvā. ⁴ B^d -va-. ⁵ B^d taṃ. ⁶ B^d ca. ⁷ B^d yo. ⁸ B^d avekallaṃ. ⁹ C^k -sanni-bhakkhi, B^d -sannibho bhakkhi. ¹⁰ B^d añña. ¹¹ B^d -tīti. ¹² B^d ujhantu. ¹³ B^d bajheyya. ¹⁴ B^d -yehi. ¹⁵ B^d ujhantū. ¹⁶ B^d addo ānayehitī ānehi. ¹⁷ B^d -laṃ. ¹⁸ C^k -se vāṭappahāre tesāṃ caraṇakāṃ. ¹⁹ B^d -sañca. ²⁰ B^d vi-hiyo, C^k bhīyyo, C^d hīyyo.

khāditatthāne oḍḍitapāse¹ pādām² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac³ āham⁴ idān⁵ eva baddharāvaṃ ravissāmi ñātakā⁶ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁷ adhivāsessāmīti“ so tesāṃ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tik-
khattuṃ baddharāvaṃ ravi. Sabbe⁸ palāyimsu. Suvarājā
„ettakesu me⁹ ñātīsu¹⁰ nivattitvā olokeno pi n' atthi, kin nu kho mayā¹¹ pāpaṃ¹² katan“ ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹³ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,

eko baddho 'smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khettapālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānañ ca ākāse pakkhandanasaddaṃ sutvā „kin nu kho“ ti kuṭito¹⁴ oruḥha pāsattthānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹⁵ disvā „yass' eva me¹⁶ pāso oḍḍito so eva¹⁷ baddho“ ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato¹⁸ bandhitvā¹⁹ Sālinḍiya-
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsī. Brāhmaṇo²⁰ balavasinehena M-am ubhoḥi hatthehi dāḥam gahetvā amke nisīdāpetvā tena saddhīm sallapanto dve gāthā abhāsī:

1. Udaraṃ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,

bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi²¹. 5. 20

2. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,

putṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sāliṃ nidhīyasīti²². 6.

Tattha udaraṃ nūnā 'ti aññesaṃ udaraṃ udaram eva maññe tava udaraṃ pana atfudaraṃ, tatthā 'ti tasmīṃ simbaliḥvane, pūresīti vassā-rattatthāya pūresi, nidhīyasīti nidhesi. 25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ gātham āha:

¹ Bḍ oḍḍiyāṃ. ² Bḍ pāsāṃ pāse. ³ Bḍ sacce haṃ. ⁴ Bḍ adds me. ⁵ Bḍ -nā tāva. ⁶ Bḍ atha sabbe te suvā. ⁷ Bḍ omīte me. ⁸ Bḍ ñātakesu. ⁹ Bḍ me. ¹⁰ Bḍ paramapā-. ¹¹ Bḍ pi. ¹² Bḍ -ṭiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bḍ omīte me. ¹⁵ Bḍ sveva. ¹⁶ Bḍ adds katvā. ¹⁷ Bḍ adds dāḥam ādāya. ¹⁸ Bḍ adds taṃ disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bḍ udayāsīti. Cks -tīti.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāmi' iṇaṃ' dammi sampatto koṭṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi Kosiyā 'ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammīti² tava sāliṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vadati⁴, nidhīmpīti ekaṃ tattha simbalivane
 anugāmikanidhiṃ pi nidahāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṃ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino
 nidhānaṃ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākaraṇto
 catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 ' te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jiṇṇakā gatayobbanā,
 tesāṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakuṇā khīṇapakkhā sudubbalā,
 tesāṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisam¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātaṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiyā 'ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṃ ti taṃ puññakammaṃ paṇḍitā
 anugāmikanidhiṃ nāma kathenti, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino nidhānaṃ.
 nidhānanidhiṃ¹³ ti pi pātho, ayam eva attho.

25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayam¹⁴ pakkhī¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayam dhammo na vijjati. 13.

¹ C^o -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^o -mi nam. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d addo
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^o te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuddhā.
⁷ C^o tuṇḍena. ⁸ C^o pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d idisaṃ. ¹¹
 B^d ca idiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^k nidhiṃnidhānaṃ for nidhīni?
¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālin̄ yathākāmaṃ saha sabbehi nātibhi¹,
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālin̄ ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā² 'ti karīsa-
sahassaṃ pi tass' eva niyyādentō evaṃ āha, passēmū 'ti attano ruciyā āgataṃ
aññesu divaseṣu taṃ passeyyāma³ 'ti.

Evam⁴ M-am̄ yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanaṃ mocetvā satapākatelena pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanaṭaṭṭake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakaṃ⁴ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇā“ 'ti vatvā ovoidanto

10

15. Bhuttaṃ ca pītaṃ ca tav' assamamhi
rati⁵ ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānaṃ,
jiṇṇe ca mātāpitaro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nivesane, ratīti abhirati.

15

Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁶ udānaṃ udānento

16. Lakkhī vata me udapādi ajja
yo⁷ addasāsīm pavaraṃ dijānaṃ,
suvasa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puññāni anappakānīti gātham āha. 16.

20

Tattha lakkhīti siri pi puññam pi paññāpi.

M. brāhmaṇena attano dīnaṃ karīsahasassaṃ paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikhaṇitvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe mātāpitaro assāsehīti“ vatvā⁸ taṃ
uyyoesi. So tuṭṭhamānaso sālisīsaṃ ādāya gantvā mātā-
pitunnaṃ purato nikkhipitvā „amma tāta utṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁹ utṭhahimsu. Tāvad eva suva-

25

¹ Ck -hi. ² Bđ -jāhiti. ³ Bđ adds brāhmaṇo. ⁴ Bđ sakkāro-. ⁵ Cks ratiṃ,
Bđ ratti. ⁶ Bđ tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bđ niyyādetvā
gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamaṇe
mātāpitaro assāsehīti. ⁹ C⁶ hasamānā, Bđ rodamānā.

gaṇā saṇṇipattivā „kathaṃ mutto si devā“ 'ti pucchimsu'. So nesam² sabbam vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādam datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānam mahādānam paṭṭhapesi.

5 Tam attham pakāsento S. osānagātham āha :

17. So Kosiyo attamano udaggo
annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samaṇe³ brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tattha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhu mātāpitiposanaṃ⁴ nāma paṇḍitānam vaimso“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvagaṇo⁵ Buddhaparisā ahoṣi⁶, mātāpitāro mahārājakulāni, khettapālo Channo, brāhmaṇo Ānando, suva-
15 rājā aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakam⁷.

2. Candakinnarajātaka.

Upaniyatīdam maṇṇe ti. Idam S. Kapilapuram⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaram ā. k. Idam pana jātakam Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbam. Sā pan' esā Nidāna-
20 kathā yāva⁹ Latṭhivane Uruvelakassapassa sihanādā¹⁰ Apaṇṇakajātake kathitā, tatoparam yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āri-
bhavissati. S. pana pitu nivesane nisīditvā antarabhattasamaye Mahā-
dhammapālajātakam kathetvā katābhattakiṇṇo „Rāhulamātu vasanaṭṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇam vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakam¹⁴ ka-
25 thessāmiti“ rājānam pattam gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi saddhiṃ Rāhulamātu vasanaṭṭhānam pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālisasas-
hassā¹⁶ nāṭakitthiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ nēva navutiadhi-
kasahassam. Sā T-assa āgamanam ūtvā „sabbā¹⁸ kāsāvān' eva¹⁹ nivāsentū“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā karimsu. S. āgantvā paṇṇatā-

¹ Bđ -isu, Cks -i. ² Bđ te-. ³ Cks -ṇa. ⁴ C² -tupo-, Bđ -tūnam po-. ⁵ Bds -ṇā.
⁶ Bđ ahesum. ⁷ Bđ kedāra-. ⁸ Bđ -lavatthupu-. ⁹ Cks omīti yāva. ¹⁰ Bđ -dam.
¹¹ Bđ nivesane. ¹² Bđ omīti tassā. ¹³ Bđ guṇe kathento. ¹⁴ Bđ -ri-. ¹⁵ Bds
-khā. ¹⁶ Bđ -ssa. ¹⁷ Bds tāsam. ¹⁸ Bđ sabba. ¹⁹ C² -vaneva, Bđ -sāve.

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viraviṃsu, mahā
 paridevasaddo ahoṣi. Rāhulamātā² paridevitvā sokaṃ vinodetvā S-ram
 vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴
 guṇakatham ārabhi: „bhante mama sunhā 'tumhehi kāsāvāni nivatthā-
 niti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādini pariccattāniti' sutvā⁵ mālā- 5
 dini pariccajivā bhūmisayanā va jātā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
 hutvā aññehi rājūhi pesitaṃ paṇṇākāraṃ na gaṇhi, evaṃ tumhesu
 asaṃhīracittā esā⁷ ti nānappakārehi tassā guṇakatham kathesi. S.
 „anacchariyā mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
 mayi sasnehā⁸ asaṃhīracittā anaññaneyyā⁹ bhaveyya⁹, sā¹⁰ tiracchā- 10
 nayoniyā nibbattāpi mayi asaṃhīracittā anaññaneyyā¹¹ ahoṣīti¹¹ vatvā
 tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarāyoniyā
 nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
 make¹² rajatapabbate vasiṃsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṃ 15
 rajjāṃ niyyādetvā dve kāsāvāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
 vudho ekako va Himavantaṃ pāvisi. So migamaṃsaṃ khā-
 danto ekaṃ khuddakanadiṃ anussaranto¹³ uddhaṃ abhirūhi¹⁴.
 Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye¹⁵ anotaritvā
 pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁶ otaranti. Tadā¹⁷ so Canda- 20
 kinnaro attano bhariyāya saddhiṃ otaritvā tesu tesu ṭhānesu
 gandhe vilimpanto¹⁸ pupphareṇuṃ khādanto¹⁹ pupphapate²⁰
 nivāseto pārumpanto latādolāhi²¹ kīlanto madhurassarena
 gāyanto taṃ khuddakanadiṃ patvā ekasmim²² nivattatṭhāne²³
 otaritvā udake pupphāni vikiritvā udakakīlaṃ kīlitvā puppha- 25
 pate²⁰ nivāsetvā pārupitvā rajatapattāvannāya vālūkāya puppha-
 sayanaṃ²⁴ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍaṃ²⁵ gabhetvā sayane

¹ C^o Bā sā. ² Bā -tāpi. ³ Bā rājagehe, B^o rājagehe ⁴ C^o Bā tassa ⁵ C^o
 omi's mālādīni - - -. ⁶ so C^o; Bā pariccajji bhūmiyāṃ sayatīti sutvā bhūmi-
 susayanāvajātā ⁷ C^o -ho, Bā sinehā. ⁸ C^o anaññeyya, C^o ānāññeyya, Bā
 ānāññeyyā, B^o anaññaneyyā. ⁹ C^o omi's bhavya. ¹⁰ C^o esā, Bā omi's sā.
¹¹ C^o ān-. ¹² C^o candānāmā, C^o candānāmāya. ¹³ Bā anusācaranto. ¹⁴ Bā
 -rūhi. ¹⁵ C^o vassa-, Bā vassavutthāsa-. ¹⁶ Bā -ghasamaye. ¹⁷ Bā adda ca.
¹⁸ Bā adda tesu tesu ṭhānesu. ¹⁹ C^o omi's pūkhā-. ²⁰ Bā -paṭakena. ²¹ C^o
 -lāhi, Bā -lādīhi. ²² C^o eta-. ²³ Bā nivattanāthāne. ²⁴ Bā puppāsanaṃ. ²⁵
 Bā veṇudaṇḍakaṃ.

nisīdim̐su¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi, Candakinnari muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ṭhitā nacc' eva⁵ gāyi ca. So rājā tesam saddam̐ sutvā
padasaddam̐ asāvento saṇikaṃ āgantvā⁶ paṭicchanne ṭhatvā te
5 kinnare disvā kinnariyā⁷ paṭibaddhacitto hutvā „tam̐ kinnara-
ram̐ vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā imāya saddhim̐ samvāsam̐
kappessām̐ti“ cintetvā⁸ Candakinnaram̐ vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upaniyatīdam̐¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
- 10 vijahāmi¹⁴ jīvitam̐, pāṇā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkham̐ me¹⁷, hadayaṃ me dayhate, nitammāmi
tava Candiyā socantiyā na nam̐ aññehi sokehi. 19.
3. Tinam̐ iva vanam̐ iva miyyāmi¹⁸ nadi¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiyā socantiyā na nam̐ aññehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam̐ va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham̐
tava Candiyā socantiyā na nam̐ aññehi sokehīti. 21.

Tattha upanīyatīti²² santativicchedam̐ upanīyati²³. idam̐ ti jīvitam̐.
pāṇā me ti bhadde Cande mama jīvitapāṇā²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jīvitam̐ me osidati, nitammām̐ti atikilamāmi, tava Candiyā ti idam̐ mama
20 dukkham̐, na nam̐ aññehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiyā socantiyā
sokahetu, yasmā tvaṃ mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti atho, tinam̐ iva
vanam̐ iva²⁷ ti tattha pāsāne khittatiṇam̐ iva mūle chinnavanam̐ iva ca milā-
yām̐ti vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patitam̐
vassam̐ saritvā acchinuadhāram̐ vattati.

25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim̐ vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā patitṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bđ nisiditvā. ² Bđ veḷu. ³ Bđ mauñña-. ⁴ Bđ mudubathena. ⁵ Bđ nicci
ceva. ⁶ Bđ gantvā. ⁷ Cks -riyaya. ⁸ Bđ ṭhatvā. ⁹ Bđ -patto. ¹⁰ Bđ abbāsi.
¹¹ Ck Bđ -tidam̐. ¹² Bđ -maddane. ¹³ Bđ paññāmi. ¹⁴ Bđ jahāmi. ¹⁵ Cks
-do. ¹⁶ so Cks; Bđ osāthi. ¹⁷ Bđ omits me. ¹⁸ Bds milāyāmi. ¹⁹ Cks
nadiṃ. Bđ nadi. ²⁰ Bđ vassam̐ va, omittiṅ sare. ²¹ Bđ pabbate-, Cks omit
pabbata. ²² Cks -yantīti. ²³ Bđ upanīyati, Cks niyyāsi. ²⁴ Bđ -te-. ²⁵ Bđ
-hitī, Cks -hi. ²⁶ Cks -ti. ²⁷ Bđ pabbatarepāde, Cks omit pabbata. ²⁸ Bđ
pubbāsane. ²⁹ Bđ nisinnu. ³⁰ Bđ omits sayi. ³¹ Bđ patitṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhaṃ“ ti upadhārenti³ pahāramukhato⁴ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁵ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“⁶ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatīti“⁸ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake t̥hatvā rājānaṃ aribhāsenti⁹ pañca gāthā āha⁷:

5. Pāpo kho⁹ rājaputto yo me icchitapatim̄ varākiyā 10 vijjhi⁹ vanamūlasmiṃ¹⁰, so 'yaṃ¹¹ viddho chamā seti¹². 22.
6. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā yo mayhaṃ hadayasoko¹³ kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁴. 23.
7. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁵ rājaputta tava jāyā yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁶. 24. 15
8. Mā ca putte mā ca patim̄ addakkhi rājaputta tava mātā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁶. 25.
9. Mā ca putte¹⁷ mā ca patim̄¹⁸ addakkhi¹⁹ rājaputta tava jāyā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 26.

Tattha varākiyā ti kapañāya, paṭimuñcatū²⁰ 'ti paṭilabhatu phusatu 20 pāpunātu, mayhaṃ kāmāhīti mayhaṃ kāmēna.

Rājā naṃ²¹ pañcahi gāthāhi paridevitvā²² pabbatamatthake t̥hitaṃ yeva assāsento

10. Mā tuvaṃ²³ Caude rodi²⁴, mā soci vanatimiramattakkhi, mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27. 25
- gātham̄ āha.

¹ Ck paṇṇani. ² Bđ piya sã-. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bđ mahāsattassa dukkhaṃ. ⁵ Ck -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bđ abhāsī. ⁸ Bđ adde si. ⁹ Bđ vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bđ thanamū-. ¹¹ Bđ yāha in the place of so yaṃ. ¹² Bđ sesi. ¹³ Ck -kaṃ. ¹⁴ Ck ave-. ¹⁵ Ck -muccatu, Bđ -muñjatu. ¹⁶ this verse is wanting in Bđ. ¹⁷ Bđ -am̄. ¹⁸ Bđ putti. ¹⁹ Bđ tamayl. ²⁰ Ck -muccatū, Bđ muñjatū. ²¹ Bđ taṃ. ²² Bđ paribhāsetvā. ²³ Bđ tvaṃ. ²⁴ Ck rucci, C^o ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā¹ sutattā evam āha, vanatimiramattakkhīti vanatimirapupphasamānakkhī², pūjītā ti soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jetthikā aggamaheṣi³ hessasi.

Candā tassa vacanaṃ sutvā „tvam kiṃ maṃ⁴ vadesīti⁵“
5 sīhanādaṃ nadantī anantaraṃ gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmābīti. 28.

Tattha api nūnāhaṃ ti api ekāmeṣu⁶ eva ahaṃ marissaṃ.

So tassā vacanaṃ sutvā nicchandarāgo hutvā itaraṃ
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukāmike kimpurisi gaccha Himavantaṃ,
tālissatagarabhojane⁷ araṇṇe taṃ⁸ migā ramissantīti⁹. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātke⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam
tālissapattatagarabhojanā¹¹ migī¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissanti, na
15 tvam rājakulārahā¹⁴, gacchā¹⁵ 'ti naṃ¹⁶ avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
gatabhāvaṃ űatvā oruyha M-am āliṅgitvā pabbatamatthakaṃ
āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano űrusu katvā
balavaparidevaṃ¹⁶ paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā¹⁷ ca kandarā tā ca¹⁸ giriguhāyo,
tattha taṃ¹⁹ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsam²⁰. 30.

14. Te paṇṇasanthatā²¹ ramaṇiyā vālamigeḥi anuciṇṇā,
tattha²² taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsam²⁰. 31.

15. Te pupphasanthatā²³ ramaṇiyā vālamigeḥi anuciṇṇā,
25 tattha taṃ -pe-²⁴. 32.

¹ C^k nāmassa. ² C^k -pupphamānakkhī, C^e -pupphapamānakkhī, B^d -samānā
akkhī. ³ all three MSS. -si. ⁴ C^k kiṃmaṃ, B^d kiṃ, omittīṅ maṃ. ⁵ C^k
-hīti. ⁶ C^k -no, C^e -nagarabhojano, B^d tālissatagarabhojanātasamā. ⁷ B^d tvam.
⁸ C^k rasmīntī, C^e ramissanti, B^d ramissantīti. ⁹ B^d atibhirukajā-, B^e api
atibhīru-. ¹⁰ B^d tālissatagarabhojanā. ¹¹ B^d tālissapattatagarapattabbo-. ¹²
B^d sīti. ¹³ B^d omits va. ¹⁴ B^d -le arahā. ¹⁵ B^d omits naṃ. ¹⁶ C^k omit
paridevaṃ. ¹⁷ B^d omits tā. ¹⁸ B^d omits tā ca. ¹⁹ B^d yo ca tattheva tīḥantī
tattheva taṃ. ²⁰ B^d akāsi. ²¹ B^d -saṇḍatā? ²² B^d tattheva. ²³ C^k -santha,
C^e -santharā, B^d -saṇḍatā. ²⁴ B^d tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa kathaṃ
ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikṣṇasotāyo,
tatha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tatha -pe-³. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tatha -pe-³. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-,
tatha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tatha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ. 40.
24. Kimpurisevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tatha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayāṃ ekato⁶ abhiramihā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tath⁸ eva⁹ ṭhitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassantī⁹,
kathaṃ kāsaṃ ti¹⁰ kiṃ karissāmi, tesu pupphaphalappallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassantī¹² kathaṃ adbhivāsetuṃ sakkhissāmiṭi paridevati, paṇṇasaṇṭhatā¹³
ti tālīsa; attādīgandha; paṇṇasaṇṭharā¹⁴, acchā ti pasanuodikā¹⁵, nīlānīti 20
maṇimayāni, pītānīti sovaṇṇamayāni, tambānīti mānosīlāmayāni, tuṅgā-
nīti uccāni tikkhinaggāni, setānīti rajatamayāni, citrānīti¹⁶ sattaratana-
missakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevite¹⁷.

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ ṇātvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmiṭi“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ B^d accā. ² B^d girivananadiyo. ³ B^d tatheva taṃ ete ⁴ B^d -nīyāni. ⁵ B^d
tatheva taṃ etc. ⁶ B^d adds va. ⁷ B^d -ruhimhā. ⁸ C^k natheva, C^s B^d ta-
theva. ⁹ all three MSS. -ti ¹⁰ C^k kathaṃ tāsaṃ. ¹¹ C^k -bhaṃ, omitting
taṃ, B^d -bhautāṃ taṃ. ¹² C^k passanti, B^d apassanti. ¹³ B^d -saṇṭhatā. ¹⁴
B^d -gandharasadaṇṇasaṇṭharā. ¹⁵ B^d vippasannodakā. ¹⁶ C^k vici-. ¹⁷ C^k
bhummā - - tā, B^d -tāhi sevite. ¹⁸ B^d devatāni in the place of tāvadeva, B^s
devatā. ¹⁹ B^d uccāna-.

matā me¹ piyasāmikaṃ na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³
akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanaṃ⁴ uṇhaṃ ahoṣi. So⁵
āvajjanto taṃ kāraṇaṃ nātvā brāhmaṇavaṇṇeṇāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakaṃ gaḥetvā M-aṃ siñci⁸. Tāvad eva viṣaṃ⁹ an-
taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmiṃ ṭhāne viddho“ ti pi¹⁰ na
paññāyi¹¹, M. sukhito utṭhāsi¹². Candā arogaṃ piyasāmikaṃ
disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaraṃ
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹³ yo me icchitapatiṃ¹⁴ varākiyā
amatena abhisīnci samāgatasmim piyatamena¹⁵ 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṃ smataṃ maññamānā evam āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pāṭho.

Sakko tesam ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabba-
tato¹⁶ oruyha manussapathaṃ mā gamittha, idh' eva vasathā“
15 'ti evañ ca pana ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanṭhaṭṭhānena¹⁷, ehi Candapabba-
tam eva gacchāmā¹⁸“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁹ dāni girivaranadiyo²⁰ kusumābhikinnasotāyo²¹
nānādumasavanāyo²² piyamvadā aññamaññassā 'ti. 43.

20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' esā mayi asamhīracittā
anaññaneyyā yevā²³“ 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahoṣi“
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā²⁴ 'ti. Candakinnara-
jātakaṃ²⁵.

3. Mahāukkusajātaka.

25 Ukkā milācā²⁶ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakaṃ²⁷ ā. k. So kira Sāvatthiyam parijjāna-

¹ C^s tename. ² B^d devatā uccānā-. ³ B^d -ssa ās-. ⁴ B^d sakko. ⁵ B^d -na
āg-. ⁶ B^d tuṅhigato. ⁷ B^d āsañci. ⁸ B^d adds nivattetvā. ⁹ B^d omits pi. ¹⁰
B^d -yati. ¹¹ B^d adds pi. ¹² B^d ayyare-. ¹³ B^d -taṃpa-. ¹⁴ C^s candā-. ¹⁵
C^s imināya, C^k paripatta-, C^s parinata-, B^d paripanṭha-. ¹⁶ C^s gacchā. ¹⁷
C^s B^d vivarāma. ¹⁸ C^s -diyā, B^d girivaranadiyo. ¹⁹ B^d -sotāyo, C^s -sotāya.
²⁰ B^d -dumavasānāyo. ²¹ B^d evā. ²² B^d rājā devadatto ahoṣi sakko anuruddho.
²³ B^d -ri-. ²⁴ C^k vi-, B^d ci-. ²⁵ B^d mittabandha-.

kulassa putto saḥāyaṃ pesetvā aññataraṃ kuladhītaraṃ vārāpetvā
 „atthi pan' assa uppannakiccaṃ¹ nittharāṇasamattho mitto vā saḥāyo
 vā“ ti „n' atthīti“² „tena hi mitte tāva ganthetū“³ 'ti vutte tasmiṃ
 ovāde thatvā paṭhamamā tāva catūhi dovārikehi saddhimṃ mettiṃ akāsi.
 Athānupubbena nāgaraguttikagāṇakamahāmatādīhi⁴ saddhimṃ mettiṃ 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhimṃ⁵, tehi pana saddhimṃ ekato
 hutvā raññā saddhimṃ akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ ānandattherena⁷
 saddhimṃ ekato hutvā T-ena saddhimṃ mettiṃ⁸ akāsi. Atha nam S.
 saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāpesi, rājāpi 'ssa issariyam adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā 'ti pākato jāto. Ath' assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhamaṅgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādiṃ katvā mahājano
 paṇṇākāre¹⁰ paṇi. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakala-
 nāgaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalāṃ nimantetvā pañcasatasamaṅkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭha-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako¹⁵ attano bhariyaṃ
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettiṃ¹⁷ katvā rañño santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhimṃ pana mettiṃ katvā ubho pi 20
 jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭhitā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhik-
 khave idān' ev' esa etaṃ¹⁹ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²⁰ tiracchānāyoniyam nibbatto pi pan' esa etiṣṣā vaca-
 nena bahūhi saddhimṃ²¹ mettiṃ²² katvā puttasaṅgato mutto“ ti 25
 vatvā²³ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha²⁵
 bahum mānsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁶
 araṇṇe vicarivā²⁷ migādayo māretvā mānsaṃ āharitvā

¹ C² B² -nnaṃ-. ² B² natthīti ³ B² bandhetū. ⁴ B² omitt sgaṇaka. ⁵ B² adda
 mitti, B² metti. ⁶ B² adda saddhimṃ ⁷ B² adda pi. ⁸ B² mitti. ⁹ B² mid-
 dhaban-. ¹⁰ B² -raṃ. ¹¹ B² ābandhitvā bho jāyampatikā sotāpattiphale paṭi-
 thatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - katvā. ¹² B² pañca satassa. ¹³
 B² -pamukha bhikkhusaṃghassa. ¹⁴ B² kathitaṃ anu-. ¹⁵ B² -bandhaka-. ¹⁶
 B² katvā. ¹⁷ B² mittam. ¹⁸ B² tathāgatena. ¹⁹ B² ekam. ²⁰ B² adda pi.
²¹ C² omitt sa-. ²² B² mitti. ²³ B² tehi yācito. ²⁴ B² ekacce. ²⁵ B²
 nivā-. ²⁶ B² omitt vi.

- puttadāraṃ¹ poṣenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro², tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā senasakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇarājā vasati, jātassaramajjhe pana unnatattḥāne kacchapo vasati.
- 25 Tadā so seno seniṃ „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhaddo“ ti. „Amhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴ saḥāyakam⁵ laddhuṃ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶ saddhiṃ mettiṃ⁷ karomi bhaddo“ ti. „Pācīnapasse vasa-
- 10 tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kacchapeṇa saddhiṃ⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampañcchitvā tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmīṃ yeva sare ekasmiṃ dipake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena parikkhitto tasmīṃ - kulāvakaṃ katvā paṭivasīṃsu. Tesāṃ
- 15 aparabhāge dve potakā jāyīṃsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu yeva ekadivasam te jānapadā divasam¹⁰ araṇṇe carantā¹¹ kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantuṃ, macche vā kacchape vā gaṇhissāmā¹² ‘ti“ saraṃ otarivā taṃ dipakam gantvā tassa kalambassa¹³ mūle nipajjitvā makasādīhi khajja-
- 20 mānā tesāṃ palāpanatthāya¹⁴ araṇṇiṃ manthetvā¹⁵ aggīṃ nibbattetvā¹⁶ dhūmaṃ kariṃsu. Dhūmo uggantvā¹⁷ sakuṇe pahari¹⁷, sakuṇapotakā viraviṃsu. Jānapadā taṃ sutvā „ambho sakuṇapotakānaṃ saddo, uṭṭhetha ukkā bandhatha, chātā sayituṃ na sakkoma, sakuṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
- 25 yissāmā“¹⁸ ‘ti vatvā aggīṃ jāletvā¹⁸ ukkā bandhiṃsu. Sakuṇikā tesāṃ saddaṃ sutvā „ime amhākaṃ potake khāditukāmā, mayam evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha, sāmikam ukkusarājassa santikam pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bđ -re. ² Bđ adds atthi. ³ Bđ vadati. ⁴ Bđ niṭṭharāṇa-. ⁵ Bđ mittam vā saḥāyam vā. ⁶ Bđ kabi. ⁷ Bđ mittim. ⁸ Bđ adds mitti. ⁹ Bđ kadappa-. ¹⁰ Bđ tisaṃ. ¹¹ Bđ caritvā. ¹² Bđ kadappassa. ¹³ Cks palāyana-, Bđ palāpanatthā. ¹⁴ Ck mante-, Bđ bandhitvā. ¹⁵ Bđ adds na sakkā tuccha. ¹⁶ Bđ dhume uggatte. ¹⁷ Bđ omits s. p. ¹⁸ Cks jalitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusarājassa ārocehīti¹“
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khādituṃ patthayanti,
mittāṃ sahāyaṃ ca vadehi⁵ senaka⁶,
ācikkha nātivasyanaṃ dijānaṃ ti. 44.

5

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakumbhī, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā⁸ ti senakasakuṇaṃ nāmenaḥlapati, nātivasyanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, dijānaṃ ti ambhākaṃ nātiṇaṃ dijānaṃ, idaṃ⁹ vyasanaṃ
ukkusarājassa santikaṃ gantvā ācikkhāhīti vadati.

10

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabbhāvaṃ jānāpetvā katokāso upasaṃkamitvā vanditvā
„kīmkaraṇā āgato sīti“¹¹ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Dijo dijānaṃ pavaro si pakkhī¹²,
ukkusarāja saraṇaṃ taṃ upemi,
pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā¹⁴ ti. 45.

15

Tattha dījo ti tvaṃ dījo c' eva dījo¹⁴ pavaro ca.

Ukkusarājā senakaṃ „mā bhāyīti“¹⁵ assāsetvā tatiyaṃ
gāthāṃ āha:

20

3. Mittāṃ sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁶,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattīṇ ca, ariyo ti idha ācāraariyo¹⁵
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karotv-eva, kim ettha
ācariyaṃ¹⁶ ti vadati.

¹ B^d adds vatvā. ² B^d cilābha, B^e ci-. ³ B^d raṭṭhādīpe. ⁴ B^d mama. ⁵
C^k parehi. ⁶ B^d -kaṃ. ⁷ B^d tilācā, B^e ci-. ⁸ B^d mamā. ⁹ B^d imaṃ. ¹⁰
B^d vassetvā. ¹¹ B^d āgatakaraṇaṃ dassento. ¹² C^k pakkhira, B^d pakkhima.
¹³ B^d cilā. ¹⁴ C^k dīje, B^d dijānaṃ. ¹⁵ B^d esamānaṃ. ¹⁶ B^d karaṇiyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhāṃ ārūḥā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti⁴. „Tena hi tvaṃ
 siṅghāṃ gantvā⁵ mama saḥāyikāṃ assāsetvā mama āgamana-
 bhāvaṃ ācikkhā“⁶ ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁷
 5 kalambassāvidūre⁸ milācānaṃ⁹ abhirūhanaṃ olokento ekasmiṃ
 rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa¹⁰ abhirūhanakāle tasmīṃ
 kulāvakassa avidūraṃ¹¹ abhirūḥhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ¹² potake c' assa¹³ khāḍissāmā“
 10 'ti otaritvā puna ukkāṃ jalāpetvā¹⁴ abhirūhimsu¹⁵, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹⁶. Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹⁷ vijjhāpentass'
 ev' assa¹⁸ aḍḍharatto jāto. So ativiya kilami¹⁹, hetṭhā udare
 kilomakāṃ tanuttagataṃ²⁰, akkhīni ratiāni jātāni. Taṃ disvā
 sakunikā sāmikāṃ āha: „sāmi atikilanto²¹ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti²².
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upasaṃkamitvā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idaṃ¹⁷,
 20 attānurakkhī bhava mā aḍayha,
 lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayīdan¹⁸ ti tayā idaṃ, ayam eva vā pāṭho.

So tassa vacanaṃ sutvā sīhanādaṃ nadanto pañcamaṃ
 gātham āha:

25 ∴ Tav' eva¹⁹ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁰ sakhinaṃ²¹ sakhāro:
 pāṇaṃ cajanti, satān' esa²² dhammo ti. 48.

¹ Bā abhirūḥ. ² Ck Bā cl-. ³ Bā -ruḥā. ⁴ Bā katvā. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā kad-
⁷ Bā -re. ⁸ Bā senaka sakuna, Ck kārāṇasakuna. ⁹ Bā ca. ¹⁰ Bā jā-. ¹¹
 Bā abhirūhi, Ck abhirūhimsu. ¹² C vijjha-, Bā vijjā-. ¹³ Ck baddhaṃbaddha,
 Bā bandhabandha. ¹⁴ Bā -matī. ¹⁵ Bā apukaṃgataṃ. ¹⁶ Bā ativiya kilamanto.
¹⁷ so Ck for tavēdaṃ, Bā tayīdaṃ. ¹⁸ Bā tayīdan. ¹⁹ Bā tameva. ²⁰ so Ck
 for etaṃ? Eā heke. ²¹ Ck Bā -naṃ. ²² Ck satāṇesa.

Caṭṭham pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha :

6. Sudukkaraṃ kammaṃ akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
atthāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkusa-rājā⁴, putte⁵ ti senassa putte⁶ rakkhanto
tesaṃ atthāya aḍḍharatte anāgate⁷ yāva diyaḍḍhayāmaṃ vāyāmaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa'⁷ thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utṭhāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evarūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha :

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya patiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichannā¹¹ 'ti. 50. 15

Tasse' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammaṇā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya patiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā aṭṭā¹⁴ ātura,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatim paṭisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitadānaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṇ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka eṭam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmi¹⁹“ cintetvā
navamaṃ gātham āha :

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ B^d guruyo. ² C^k putto. ³ B^d gururo, C^e kurare. ⁴ C^e -ja. ⁵ C^k putte.
⁶ B^d adde ti. ⁷ B^d -saṃ. ⁸ C^k ete, B^d heke. ⁹ B^d mapattā, C^k mamajja.
¹⁰ B^d caratha. ¹¹ C^k -janaṇā, B^d -carati. ¹² B^d -mmunā. ¹³ B^d cali-. ¹⁴
C^k aṭṭā. ¹⁵ B^d tenaneva. ¹⁶ B^d omits paṭi. ¹⁷ B^d adde smim. ¹⁸ B^d caretha
vāricarāti. ¹⁹ C^k arati. ²⁰ B^d omits caratī attha.

aham carissāmi tav' etam' attham
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha nam pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
5 putto pitu yaṃ² caretha atthacariyaṃ,
app-eva maṃ disvā pavaddhakāyaṃ³
senassa puttā na viheṭṭhayeyyūn' ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṃ esa dhammo, puttā nā 'ti'
senassa putte milācā⁴ na heṭṭhayeyyūn'⁵.

- 10 Evaṃ vatvā mahācakchapo „samma mā bhāyi, tvam purato
gaccha, idān' aham āgamissāmiti"⁶ tam uyojetvā udae pa-
titvā⁷ kalalaṇ ca samkaḍḍhitvā⁸ ādāya dīpakaṃ gantvā aggim
pajjhāpetvā⁹ nipajji. Milācā⁶ „kim no senapotehi"¹⁰, imaṃ
kāṇakacchapaṃ¹¹ parivattetvā māressāma, ayaṃ no sabbesaṃ
15 pahossatīti¹² valliyo uddharitvā jiyā¹³ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁴ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṃ parivatte-
tuṃ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁵ gam-
bhīraṭṭhāne udae pati. Te pi kacchupalobhena tena¹⁶ saddhim
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁷ nikkhamitvā
20 „bho ekena¹⁸ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena udae pātetvā¹⁹ udakaṃ pāyetvā
mahodarā kat' amhā²⁰, puṇa aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khādissāmā²¹ 'ti aggim kātuṃ ārabhiṃsu.
Sakuṇikā tesam saddam²² sutvā „sāmi, ime yāya²³ kāyaci
25 velāya²⁴ amhākaṃ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no
sīhassa santikaṃ²⁵ gacchā²⁶ 'ti āha. So tam khaṇaṃ űeva

¹ Ck tametam, Bđ tatheva. ² Bđ nam. ³ Ck pañcaddha-, Bđ vavaddha-. ⁴
so Ck; Bđ puttāni na hedayeyyūn. ⁵ all three MSS. puttāniti. ⁶ Ck Bđ ci-
⁷ Bđ nabodaye-. ⁸ Ck nāgami-, Bđ idānāhāgami-. ⁹ Bđ pavatṭetvā. ¹⁰ Bđ
vallyo uddharitvā vallikālaṃ lañcasevāḍḍhañca saḍḍhitvā in the place of kala,
lañca - -. ¹¹ Bđ vijjhā-. ¹² Bđ -takehi. ¹³ Bđ kāla-. ¹⁴ so C; Ck piyā,
Bđ vallitotīyo. ¹⁵ Bđ -kāhi. ¹⁶ Bđ omiṭṭe ga-. ¹⁷ Bđ omiṭṭe tena. ¹⁸ Ck
-to, Bđ kilamanto. ¹⁹ C etena. ²⁰ Bđ patitvā. ²¹ Bđ gakatāḍḍhammā. ²²
Bđ katham. ²³ Bđ sāya. ²⁴ Bđ -yam. ²⁵ Bđ -ke.

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mġaviriyaseṭṭha
bhayadditā seṭṭham upabbajanti²,
puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi, 5
tvan no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54.

Tattha pasū ti sabbatracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sīmi migesu
viriyena seṭṭha⁴, lokasmiṃ hi sabbatracchānāpi manussāpi bhayatajjitā⁵
hutvā seṭṭhaṃ upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhan taṃ va gatim⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, tvaṃ ambhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰. 10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṃ,
āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,
kathaṃ hi viññū bahu sampajāno
na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55. 15

Tattha taṃ disataṃ¹³ ti taṃ disasamūbhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
gaṇaṃ¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ hautuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattaṃ¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassa¹⁹ ti attasamassa¹⁹ aṅgasamassa²⁰
mittassa²¹ 'ti attho.

Evañ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāseṭṭhi“ 20
taṃ uyyojetvā mañivaṇṇaṃ udakaṃ maddamaṇo pāyāsi. Milācā
taṃ²¹ āgacchantāṃ disvā „kurarena“²² tāva ambhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²³, kacchapena ambhākaṃ²⁴ nivatthapilotikānaṃ pi
assāmikā katā, idāni pana naṭṭh' amhā, sīho no jīvitakkhayaṃ
eva pāpessatīti²⁵ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā²⁵ pāla- 25
yiṃsu. Sīho āgantvā rukkhamūle na kiñci addasa. Atha naṃ

¹ Bđ -o. ² Bđ -gacchanti. ³ C^{ks} mamaġja. ⁴ Bđ -o. ⁵ C^k -tvā, Bđ apaṭṭi-
titā. ⁶ Bđ upajjanti. ⁷ Bđ aṭṭā atuyā, C^{ks} addhā. ⁸ Bđ gatim, omitting va,
C^{ks} va hatim. ⁹ C^k omits mhi. ¹⁰ C^k sukhāyamevāti, Bđ sukhāyamebhavā-
biti; tattha pasūti - - wanting in C^o. ¹¹ Bđ dipakaṃ. ¹² Bđ vu-. ¹³ Bđ
dipakan. ¹⁴ Bđ verasamohaṃ. ¹⁵ C^k gaṇhan. ¹⁶ Bđ samitte. ¹⁷ Bđ bhayup-
patti. ¹⁸ Bđ ajā-. ¹⁹ C^k atthaṃ samatthassa, Bđ aṭṭasamassa. ²⁰ Bđ adde
jānassa. ²¹ C^k milānaṃ, C^o milāmataṃ, Bđ cilātataṃ. ²² Bđ kuruyena. ²³
Bđ adde tathā. ²⁴ C^{ks} -penambhāti. ²⁵ C^{ks} omit vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasaṃkamitvā vandimsu.
 So tesam mittānisamsam kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
 abhinitvā appaṇattā hothā“ 'ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sa-
 katṭhānāni² gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
 5 nissāya amhehi dārakā laddhā“ ti sukhasamaye³ senena saddhim
 sallapantī mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittāṇ ca kayirātha sakhāgharaṇi ca⁴,
 ayiraṇi ca kayirātha sukhehi ayiro⁵,
 nivatthakojo va sare 'bhiantvā⁶
- 10 modāma puttehi samaṅgibhūtā. 56.
14. Sakamittassa kammaṇa sahāyassāpalāyino⁷
 kūjantaṃ upakūjanti lomasā⁸ hadayaṅgamaṃ. 37.
15. Mittāṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
 so bhūñjati puttapaṣuṃ dhanam vā,
 15 ahaṇi ca puttā ca patī ca mayhaṃ
 mittānukampāya samaṅgibhūtā. 58.
16. Rājāvata sūravatā ca attho⁹,
 sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
 yo¹⁰ mittavā yasavā uggatatto¹¹
- 20 asmiṇ ca loke modati¹² kāmakāmi¹³. 59.
17. Karaṇīyāni mittāni daliddenāpi senaka,
 passa mittānukampāya samagg' amhā sa nātaka¹⁴. 60.
18. Sūrena balavantena yo mettīm¹⁵ kurute dijo
 evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇi ca senakā 'ti. 61.
- 25 Tattha mittānīcā 'ti yaṃ kañci¹⁶ attano mittāṇ ca subajjaṇi ca suhadaya-
 sahāyaṇi ca sāmitṭhānīkaṃ¹⁷ ayiraṇi ca karoth'eva¹⁸, nivatthakojo va sarebhī-
 hantvā¹⁹ ti ettha kojo ti kavacaṃ²⁰, yathā nāma paṭimukkaṃ²¹ kavacaṃ sare
 abbhiantī²² nivāreti evaṃ mayam²³ mittabalena paccatthike abbhiantvā puttehi

¹ B^d kakkuro. ² B^d yathāṭhā-. ³ B^d sukhanisinnasamaye. ⁴ so C^s; C^k
 -garaṇi, B^d suhadayaṇi. ⁵ B^d sukhāgamāya. ⁶ C^k hi-. ⁷ C^k yaṣṣa-
 palāyino. ⁸ B^d lomahaṃsa. ⁹ C^k attā, C^s atthā. ¹⁰ B^d so. ¹¹ B^d upaga-
¹² so C^k for lokasmi cā modati? B^d asmi dha loke dati. ¹³ B^d -kāsi. ¹⁴
 C^k si nā-. ¹⁵ C^k mittīm, B^d mittāṃ. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ B^d sāpisa-
 kaṃsaṃkhāta. ¹⁸ B^d karoteva. ¹⁹ C^s B^d sarehiantvā. ²⁰ B^d vajo. ²¹ B^d
 paṭimutta. ²² C^s B^d -hanati. ²³ B^d add pi.

saddhīm modāmā 'ti vadati, sakamittassa kaṇṇenā 'ti sakassa mittassa parakkamaṇa, saḥāyassāpalāyino¹ ti saḥāyassa apalāyino migarājassa, lomasa² ti pakkhino, amhākaṃ puttakā mañ ca³ tañ ca kūjantaṃ⁴ hada-yaṅgamaṃ madhurassaraṃ nicchāretvā upakūjanti, samaṅgibhūtā ti ekaṭṭhāne thitā, rājāvata sūravatā ca attho ti yassa sihasadiso rājā ukkusakacchapa-
sadiṣā ca sūrā mittā ca⁵ honti tena rājavatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpupitum, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripuṇṇamittadhammo tassa te⁹ saḥāyā bhavanti¹⁰, uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo, asmiṇca loke ti idhalokasamikhāte asmiṇ ca loke modati, kāmakāṃ itī sāmikāṃ ālapati, so hi kāme kāmanato¹¹ kāmakāṃ nāma, samaggamhā¹² ti samaggā¹³ 10
jāt' amhā, saṇātake ti¹⁴ nātakehi puttakehi¹⁵ saddhīm.

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi saḥāyakā mittadhammaṃ abhinditvā va yāvata-yukāṃ ṭhatvā yathākammaṃ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su-
khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca
senī ca jayampatikā ahesuṃ¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Mog-
gallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, siho pana aham evā“ 'ti. Mahā-
ukkusajātakaṃ. 15

4. Uddālakajātaka.

90

Kharājinā¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekam kuhakaṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupaccayatham²¹ tividham kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa agūṇaṃ pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarupe niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanam²⁴ nissāya jivikaṃ kappeti²⁵“.
S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ C^k -ssamapal-. ² B^d lomassā. ³ B^d puttakānañca. ⁴ C^k kuñj-. ⁵ C^k omi ca. ⁶ C^s B^d omi ca. ⁷ C^k so. ⁸ C^k -sakkhī, C^s -sakkhi, B^d -sakhā. ⁹ B^d tassete. ¹⁰ B^d sambha-. ¹¹ B^d rato. ¹² C^k -mhāsī. ¹³ C^k samaggamhā. ¹⁴ C^k omi saṇātake ti. ¹⁵ C^k omits pu-; B^d reads puttehi. ¹⁶ B^d so. ¹⁷ C^k ahoṣi. ¹⁸ C^k adds ahoṣi. ¹⁹ C^k -dinā. ²⁰ B^d adds bhikkhu. ²¹ C^s B^d -tthāya. ²² C^s kuhana-, B^d kuhaṇa-? ²³ B^d -nikasāsane, omitting buddha. ²⁴ C^k B^d kuhakaṃ. ²⁵ B^d -sīti.

A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahoṣi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlam gato ekam abhirūpaṃ gaṇikam disvā paṭibaddhacitto tāya saddhim saṃvāsam kappesi. Sā taṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ ūtvā
 5 taṃ āha: „sāmi gabbho me paṭiṭṭhito, jātakāle nāmaṃ karontī ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchisim nībattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhaddhe, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā ‘Uddālako’ ti ‘ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikam
 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsī, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti ‘ssa nāmaṃ akāsi. So vayap-
 patto mātaraṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ‘ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkasilam gantvā disāpāmoḁkṁhassa ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekam tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, taṃ uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesam vattapaṭi-
 vattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
 20 pethā“ ‘ti āha. Te attano jānananiyāmena taṃ sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhoṣi, so yeva⁸ tesam paṇṇāya aggo, ath’ assa te sannipatitvā ācari-
 yaṭṭhānaṃ adaṃsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
 25 kasmā na gacchathā“ ‘ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ‘ti vatvā
 30 tehi saddhim cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasiyam¹³

¹ B^d gabbhassa paṭiṭṭhabhāvaṃ. ² B^d assā kiṃ in the place of ayyakassa. ³ B^d -ghāta-. ⁴ B^d -ti. ⁵ B^d -mokkhācariyassa. ⁶ C^k jānaṣi-. ⁷ B^d tena. ⁸ B^d sveda. ⁹ B^d mahādā-. ¹⁰ C^k karontī. ¹¹ C^k dhamma, B^d dhammikathaṃ, ¹² C^k manāṃ, C^k maṇaṃ. ¹³ B^d -sī.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhim dvāra-
 gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
 punadivase nagaraṃ pavisimsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
 Uddālakatāpaso anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
 vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
 nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpaso āgato“ ti saṃ-
 khubhi. Taṃ rañño pi kathayimsu. Rājā „kuhim vasantīti“
 pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhu ajja nesaṃ² dassanāya
 gamissāmīti“³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passitum
 āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
 „mārisā, rājā āgamissati, issare⁶ ca nāma ekadivasaṃ ārā-
 dhettvā yāvajjivam⁷ alaṃ hotīti“. „Kim pana kātabbāṃ āca-
 riyā“⁸ ti. So evaṃ āha: „tumhesu ekacce vaggulivataṃ⁹
 carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānaṃ anuyuñjantu ekacce kaṇ-
 ṭakapassayikā⁹ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹⁰ tapantu ekacce 15
 udakorohanakammaṃ¹¹ karontu ekacce tattha tattha mante
 sajjhāyantū“¹² ti. Te tathā kariṃsu. Sayāṃ pana aṭṭha
 vā dasa vā paṇḍite vādine¹³ gahetvā manohare¹³ ādhārake ra-
 maṇīyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
 sāpassaye¹⁴ āsane nisīdi. Tasmiṃ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
 mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁵ te micchātapaṃ ca-
 rante disvā „apāyabhayehi“¹⁶ muttā¹⁷ ti pasīditvā Uddālakassa
 santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante¹⁸ nisinno tuṭṭha-
 māvaso purohitena saddhim¹⁹ sallapanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Kharājina jāṭilā paṃkadantā (Jāt. III. p. 286-287.) 25

dummukharūpā¹⁹ ye 'me²⁰ japanti

kaccim²¹ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānaṃ-. ² Bā te-. ³ Bā gamissāmi sveva gamissāmā ti. ⁴ Bā adda puriso. ⁵ Bā adda pi. ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adda jivitum. ⁸ Bā -vattaṃ. ⁹ Bā kaṇḍikesayikā. ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā paṇḍitapādino. ¹³ Bā manorame. ¹⁴ Bā omits sā-. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ Bā -yamaḥ. ¹⁷ Bā mutto, Cā vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ Cā rummakharupā, Cā rupā. ²⁰ Bā mantāṃ. ²¹ Cā kacca, Bā kicci.

Tattha kharājīnā ti kharehi¹ ajīnacammehi samannāgatā, paṃka-
dantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjītekkhā⁴ amaṇḍitarūpā lūkkhasamghāḍidharā⁵, mānusaḅe payoge ti
manussaḅehi kattabbakiriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakarāṇāṃ⁶ ca mantajjhānaṃ
3 ca jānantā⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchaṭi.

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā aṭṭhāne pasanno, tuṅhi
bhavituṃ na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karoṭha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṃ,
10 saḅassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamañce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti saḅe mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ paḅuṇāivedo¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tīhi dvārehi pāpān' eva careyya, tīṭṭhantu tayo
vedā saḅassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bāhusaccaṃ paṭicca aṭṭhasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhāto na muñceyyā 'ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isigaṇassa pasīdi, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṅḅe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena sādḍhiṃ“ ti so²² tena sādḍhiṃ²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

3. Saḅassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamañce caraṇaṃ apatvā,
maññāmi: vedā aphaḷā bhavanti,
sasaṃyamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ ñeva saccaṃ ti. 64.

25 Tattha aphaḷā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphaḷāni āpaḅjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, silasaṃyamaṇa sādḍhiṃ caraṇaṃ²⁵ ñeva ekaṃ saccaṃ
āpaḅjati.

¹ Bḍ pakhurehi. ² kharājīnā - - - dantā wanting in C^{ks}. ³ C^{ks} rummakkarūpā.
⁴ Bḍ -tamukkhā. ⁵ Bḍ lukhacivarasaṃghāṭi-. ⁶ Bḍ imaṃ pañcātapacaraṇāṃ. ⁷
Bḍ mantasajhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ C^{ks} -yaṃ. ⁹ C^{ks} Bḍ imehi.
¹⁰ Bḍ adds ahaṃ. ¹¹ Bḍ adds mḅiti. ¹² Bḍ paḅuṇamanto pi. ¹³ Bḍ -kamma-
pathadhammaṃ. ¹⁴ Bḍ -bedāpi. ¹⁵ Bḍ -nā. ¹⁶ Bḍ adds bedaṇca. ¹⁷ Bḍ
caṇḍaṃ in the place of ati - -. ¹⁸ Bḍ daṇḍena. ¹⁹ Bḍ -ranto viya. ²⁰ Bḍ
vidḍhita-. ²¹ so C^s; C^{ks} nipati, Bḍ kḅipanto viya in the place of nipatati. ²²
C^{ks} omits so. ²³ Bḍ na in the place of so - -. ²⁴ C^s sasaṃñā-. ²⁵ C^s -naṃ.
²⁶ C^{ks} -lāyi.

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

4. Na h' eva vedā aphaḡā bhavanti,
 asaṃyamaṃ² caraṇaṃ³ űeva⁴ saccam,
 kittim hi⁵ pappoti adhicca vede,
 santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na heva 'ti nāhaṃ vedā aphaḡā ti vadāmi, api⁷ kho pana asaṃyamaṃ caraṇaṃ saccam eva sabhāvabhūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā muccetuṃ⁸, santiṃ punetiti⁹ samāpattisaṃkhātena caraṇena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ pāpuṇāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhim paḡi- 10
 pakkhavasena ḡhātuṃ¹¹, 'putto tava¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
 nāma n' atthi, puttabhāvaṃ assa kathessāmi¹³“ cintetvā pañca-
 maṃ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
 yena jāto sa¹⁴ yeva so,
 Uddālako ahaṃ bhoto
 sotthiyākulavaṃsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena
 pana jāto so yeva¹⁵ so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va
 Uddālarukkhamaḡe jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
 bho ti¹⁷.

So „ekamsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āma“ 'ti
 vatvā „mayā te mātu saṃnānaṃ²⁰ dinnam, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
 brāhmaṇa“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ḡhapesi. Brāhmaṇo
 muddikaṃ saṃjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
 maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsiti“ vatvā brāhmaṇadhamme²³
 pucchanto chaḡḡhaṃ gātham āha:

¹ C^s omit catuttham. ² C^s -naṃ. ³ C^s -lāyī. ⁴ B^d yeva. ⁵ B^d kittiṃca.
⁶ B^d puṇāti. ⁷ B^d adds ca. ⁸ B^d muṇji-. ⁹ B^d puṇāti. ¹⁰ B^d -titi. ¹¹ B^d
 vāretuṃ. ¹² B^d adds tava. ¹³ B^d sva. ¹⁴ B^d -dhuno. ¹⁵ C^s eva. ¹⁶ B^d
 janito. ¹⁷ C^s hoti, B^d bhoti. ¹⁸ C^s omits tvaṃ. ¹⁹ B^d vutto. ²⁰ B^d
 saṃnānaṃ. ²¹ C^s taṃ. ²² B^d omits brā-. ²³ B^d -am. ²⁴ B^d omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevali,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:

7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādāyā ti niraṇṭaratiṃ katvā aggim³ gahetvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpan ti abhisecanakammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsāṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇena
dhamme ṭhitaṃ kathenti⁸.

Taṃ sutvā purohito tena kathitaṃ brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Na suddhi⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevali¹² brāhmaṇo
15 na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanena¹⁶ 'ti tena vuttesu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbāṃ paṭikkhipati, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicārāṇa¹⁷ vā udakasacanena
vā pasughātayaññena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevalaparipuṇṇo hoti, na adhvāsanaḥanti²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbānena²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“²² pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevali,
25 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ C^k dasseti, C^s dassesi, B^d āpo siṅja yajaṃ usseti. ² B^d samāpassisū. ³
B^d jotlaggi. ⁴ B^d abhisekaka-. ⁵ B^d vāca-. ⁶ B^d samāpayimsu. ⁷ B^d neva
ca in the place of tenevacanaṃ. ⁸ B^d kathayimsu. ⁹ C^s suddhiṃ, C^k B^d
suddhi. ¹⁰ B^d secane navā atthi. ¹¹ C^k omits na pi; B^d has nāpi. ¹² C^k
-lī. ¹³ B^d sace. ¹⁴ B^d omits nāpi. ¹⁵ B^d nāpi. ¹⁶ B^d secanena atthi. ¹⁷
B^d aggiassa pa-. ¹⁸ B^d -ghāta-, C^s omits pa --. ¹⁹ C^k suddhiṃ, B^d -i. ²⁰
B^d -ti, C^k -tiṃ. ²¹ B^d omits pari --. ²² B^d adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso
nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo
evaṃkaro brāhmaṇo hoti² khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū³ 'ti. 71. 5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū⁴ khettavathugāmanigama-
pariggahena c' eva nātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-
sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattasaṃkhāresu tanhādīṭṭhi-
mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāviraḥito, nillobhapāpo ti
pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti⁵ khīṇabhavarāgo. 10

Tato Uddālako gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁶ caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannagatā bontī, evambhūtānaṃ pana tesāṃ ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hinukkaṭṭhatā atthi n' atthīti pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hinukkaṭṭhatā nāma
n' atthīti“ dassetuṃ brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁶ caṇḍālapukkusā 90
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.
Atha naṃ garahanto Uddālako gāthadvayam āha:
13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā, 95
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo,
panaṭṭhaṃ⁷ carasi brāhmaṇānaṃ sotthiyākulavaṃsatan
ti⁸. 74.

¹ Bā pissa. ² Bā sammāpayīsu. ³ Bā akhettabandhukena. ⁴ Ck* add te. ⁵
Ck* Bā suddhā. ⁶ Bā a. ⁷ Ck* vana-, Bā paraṭṭha. ⁸ Ck* sotthiyākulavaṃ-
sananti; pana - - satanti wanting in C*.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viśeso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatośujātābhāvaṃ nāsento paṇaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇānaṃ³ caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaiṃsaṃ⁴ nāsesīti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānaṃ bhavati chāyā,
na tesāṃ chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manussesu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesāṃ jātiṃ pucchanti dhammam aññāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā, chāyā ti tesāṃ vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvīdho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā ekavaṇṇā va hoti, evam-
evan¹⁰ ti manussesu pi evamevaṃ⁶ ekacce aññāṇā brāhmaṇā akāraṇen' eva
cātuvaṇṇe¹¹ suddhīṃ paññāpentī, esā atthīti mā gaṇhī, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi pavīṭṭhaṃ¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
15 jāti nāma niratthakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānaṃ āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇen' eva nāsessanti, Uddā-
lakaṃ uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁸ karotha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karothā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahoṣi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālakajātakaṃ²¹.

5. Bhisajātakaṃ.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpan ti. Idam S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bđ tvaṃ. ² Bđ sethaṃ, C° pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bđ -sataṃ.
⁵ Bđ -setīti. ⁶ Eđ -va. ⁷ C° Eđ -ṇa-. ⁸ Bđ adds citro. ⁹ Cks na upeti, Bđ
rāgo pi na hoti. ¹⁰ Cks -vā. ¹¹ Eđ -a. ¹² C° Bđ -ṇa-. ¹³ Bđ paṭividdhaṃ.
¹⁴ Bđ sujhati. ¹⁵ Ck puna. ¹⁶ Bđ a. ¹⁷ Bđ -dati. ¹⁸ Bđ omits upa. ¹⁹
Bđ akāsi. ²⁰ Eđ yathakammaṃ. ²¹ Cks uddālajā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccam kira tvam bhikkhu ukkaṅṭhito“¹ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kim paṭiccā“² ti „kilesam bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesam paṭicca ukkaṅṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirapabbajjam pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabha uppajjanakasaṇṇam sa-
patham katvā hariṃsū“⁴ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmanamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākañcanakumāro ti 'ssa nāmam kariṃsu. Ath' assa padasāpi⁶ caraṇakāle aparo pi putto jāyi⁷, Upakañcanakamāro ti 'ssa nāmam akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ satta puttā ahesuṃ. Sabbakanitṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kañcanadevīti nāmam kariṃsu. Mahākañcanakumāro vayappatto Takkasilato sabbasippāni uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha nam mātāpitaro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā“ samānā-jāṭiyakulato te dārikam ānema¹¹, gharāvāsam saṅṭhapehīti¹² vadimsu. „Amma tāta na mayham gharāvāsen' attho, mayham hi tayo bhavā ādittā viya sappāṭibhayā bandhanāgāram viya palibuddhā¹³ ukkārahūmi viya jegucchā hutvā upatṭhahanti, mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁴ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“¹⁵ ti vatvā punappuna yācito pi¹⁶ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchi. Atha nam sahāyā „samma kim pana tvam patthento kāme pari-
bhūñjitum na icchasīti“ pucchiṃsu. So tesam nekkhammajjhāsayatam¹⁷ ārocesi¹⁸. Tam sutvāssa¹⁹ mātāpitaro sesaputte nimantesum, te pi na icchiṃsu. Kañcanadevī pi na icchi yeva. Aparabhāge mātāpitaro kālam akaṃsu. Mahākañcana-
paṇḍito mātāpitunnam kattabbakiccaṃ katvā asītikoṭidhanena kapaṇiddhikānam mahādānam datvā cha bhātaro bhaginim ekam dāsam ekam dāsim ekam sahāyaṃ ca ādāya mahābhikkha-

¹ Bḍ adds sī. ² Cks -ṭhāsi, Bḍ -ṭhito. ³ Bḍ -sālakusalassa. ⁴ Cks -sāhi.

⁵ Bḍ vijāyi. ⁶ Bḍ uggaṇhitvā. ⁷ Bḍ āgacchā. ⁸ Bḍ adds ca. ⁹ Bḍ ānessāmi.

¹⁰ Bḍ balibandhanā. ¹¹ Cks aññam. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bḍ nikkhama-

¹⁴ Bḍ adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. ¹⁵ Bḍ omits ssa.

manam nikkhamitvā Himavantaṃ pāvisi. Te tattha paduma-
 saram nissāya ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ katvā pabba-
 jitvā vanamūlaphalāhārehi¹ yāpayiṃsu. Te araṇṇāmaṃ gac-
 chantā ekato va gantvā yatth' eko phalaṃ vā pattāmaṃ vā
 5 passati tattha itare pi pakkositvā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
 nanti, gāmassa kammantaṭṭhānaṃ viya hoti. Athācariyo
 Mahākāñcanaṭāpaso cintesi: „amhākaṃ asītikotidhanaṃ chaḍ-
 detvā pabbajitānaṃ evaṃ loluppavasena² phalāphalassa³ atthāya
 vicaraṇaṃ nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
 10 phalaṃ āharissāmīti“ so assamaṃ patvā sabbe pi te sā-
 yaṇhasamaye sannipādetvā tam atthaṃ ārocetvā „tumhe idh'
 eva samaṇadhammaṃ karontā acchatha, ahaṃ phalāphalaṃ
 āharissāmīti“ āha. Atha naṃ Upakañcanaḍādayo „mayā
 ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
 15 dhammaṃ karotha, bhagiṇī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
 santike acchatu, mayā attha janā vārena phalāphalaṃ āha-
 rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
 paṭiṇṇāmaṃ gaṇhiṃsu. Tato paṭṭhāya atthasu janesu ekeko
 vārena phalāphalaṃ āharati, sesā attano attano pāpuṇana-
 20 koṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā attano paṇṇasālayaṃ
 eva hontī, akāraṇena ekato bhavituṃ na labhanti. Vārapatto
 phalāphalaṃ āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsāṇaphalake
 ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaṇṇāmaṃ datvā attano koṭṭhāsaṃ
 ādāya vasanaṭṭhānaṃ pavasati⁵, sesā gaṇḍisaṇṇāya nikkha-
 25 mitvā ullolaṃ⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
 pāpuṇanakoṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā paribhuñjitvā
 samaṇadhammaṃ karonti. Te aparabbāge bhisāni āharitvā
 khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
 kammaṃ karontā vihariṃsu. Atha tesāṃ silatejena Sakka-
 30 bhavanaṃ kampi. Sakko pi⁸ „kāmā⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ C^k -rāya. ² B^d loluppacārasena. ³ B^d -muttāva. ⁴ B^d tassa. ⁵ B^d
 -thānaṃ gantvā bhūñjitvā paṭivasati. ⁶ B^d loluppaṃ. ⁷ B^d adantā. ⁸ B^d
 adds āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ūtvā. ⁹ C^k kṣipikāmā. ¹⁰ B^d dhimuttā.

isayo no⁴ ti saññā¹ karoti yeva, so „ime tāva isayo pa-
 rigganḥissāmīti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsā²
 tayo divāse antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsā²
 adisvā „mama koṭṭhāso² pammutt³o bhavissatīti“ cintesi⁴,
 dutiyadivase „mama dosena⁵ bhavitabba⁶m, paṇāmanavasena⁶ 5
 mama koṭṭhāsā²m na paṭṭhapesi, maññe⁷ ti cintesi, tatiyadivase
 „kena nu kho kāraṇena mayha⁸m koṭṭhāsā²m na paṭṭhapenti⁷,
 sace me doso bhavissati⁹ khamāpessāmīti“ sāyaṇhasamaye
 gaṇḍikasaññā⁹m adāsi. Sabbe¹⁰ sannipatitvā „kena gaṇḍi-
 saññā¹¹ dinnā“ ti āhamsu. „Mayā tātā¹²“ ti. „Kena kāra- 10
 nena ācariyā“ ti¹³. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalam
 ābhatan“ ti. Eko utt¹⁴hāya „mayā ācariyā“ ti vanditvā
 atthāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁴ mayha⁸m koṭṭhāso kato“
 ti. „Āma ācariya, jetthakoṭṭhāso me¹⁵ kato“ ti. „Hiyyo
 kenābhatan“ ti. Aparo utt¹⁴hāya „mayā“ ti vanditvā atthāsi. 15
 „Mam¹⁶ anussarīti“. „Tumhāka¹⁷m me jetthakoṭṭhāso ṭhapito“
 ti¹⁷. „Ajja kenābhatan“ ti. Aparo utt¹⁴hāya vanditvā atthāsi.
 „Koṭṭhāsā²m karonto mam¹⁶ anussarīti“. „Tumhāka¹⁷m¹⁸ jettha-
 koṭṭhāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayha⁸m koṭṭhāsā²m alabhan-
 tassa tatiyo divaso¹⁹, paṭhamadivase²⁰ koṭṭhāsā²m adisvā²¹ 20
 ‘koṭṭhāsā²m karonto mam¹⁶ pammutt³o²² bhavissatīti’ cintesi⁴m,
 dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesi⁴m, ajja pana
 ‘sace me doso atthi khamāpessāmīti’ cintetvā gaṇḍikasaññā⁹ya²³
 tumhe sannipātesim²⁴, ‘ete bhisakoṭṭhāse²⁵ tumhe karimbā’ ti
 vadatha, aha²⁶m na labhāmi, etesa²⁷m thenetvā khādaka²⁸m nātum²⁹ 25
 vaṭṭati²⁶, kāme pahāya pabbajitāna³⁰m bhisamattāna³¹m thena³²m³¹
 nāna appatirūpan³³ ti. Te tassa katha³⁴m sutvā „aho sāha-

¹ B^d āsaṅka. ² C^k -saṅ. ³ B^d pamutt³o. ⁴ B^d -tetvā. ⁵ C^k dāsena. B^d
 dosana. ⁶ B^d dosena. ⁷ C^k -ṭṭhā-. ⁸ C^k bhavitabassati, B^d atthi te. ⁹
 B^d gaṇḍisaññā-. ¹⁰ B^d adds te. ¹¹ C^k -aññā-. ¹² B^d tāta katā. ¹³ B^d adds
 vanditvā atthāsi. ¹⁴ B^d -te, C^k B^d omits te. ¹⁵ B^d mayā. ¹⁶ B^d karonto
 mam. ¹⁷ C^k pi. ¹⁸ B^d adds me. ¹⁹ B^d tayo divaso, C^k tatiyadivase. ²⁰ C^k
 omits pa-. ²¹ B^d omits ko- ad-. ²² B^d pamutt³o. ²³ B^d gaṇḍisaññā-. ²⁴ B^d
 -temi. ²⁵ C^k hi-. ²⁶ C^k -titi. ²⁷ B^d thenana³¹m.

sikakamman¹ ti sabbe va ubbegappattā¹ ahesuṃ. Tasmim² assamapade vanajettḥakarukkhe nibbattadevatāpi¹ otarivā āgantvā tesaṃ nēva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ³ kāriyamāno⁴ dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkonto ālānaṃ⁵ bhinditvā
 5 palāyitvā araṇṇaṃ pavitṭho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Sappakilāpanako⁶ eko vānaro ahikuṇḍikassa⁷ hatthato muñcitvā araṇṇaṃ pavisitvā tath⁸ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
 10 mīti“ tesaṃ santike adissamānakāyo⁸ aṭṭhāsi. Tasmim⁹ khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso utṭhāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā sesānaṃ apacitīm dassetvā „ācariya ahaṃ aṇṇe apatṭhapetvā⁹ attānaṃ nēva sodhetuṃ ḥlabhāmīti“ pucchi. „Āma labhasīti“. So isigaṇamajjhe tathvā „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
 bhariyaṃ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
 puttehi dārehi samaṅgi¹⁰ hotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹¹ piyavatthūni honti tehi vip̄payoge¹² tattakāni sokadukkhāni uppaḍḍantīti vatthukāme garahanto āhā¹³ 'ti vedītabbāni¹⁴.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa¹⁵ mā evaṃ kathetha¹⁶. atibhāriyo te sapatho¹⁷“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā“
 25 'ti āha. Tasmim¹⁸ sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā¹⁹ utṭhāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ gātham āha:

¹ B^d ubbigga-. ² B^d asmim. ³ B^d āṇ-. ⁴ B^d ka-. ⁵ C^k ālānaṃ, C^o alānaṃ, B^d alāhanaṃ, B^o ālāhanaṃ. ⁶ B^d sabbakilā-. ⁷ C^o -gunṭhi-, B^d -kuṇḍa-. ⁸ B^d -kārena. ⁹ B^d aṇṇesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ C^k samaggi. ¹¹ C^k ettha-, C^o etta-. ¹² B^d -gehi. ¹³ B^d abhāsi. ¹⁴ C^k -bbo. ¹⁵ C^k -sā. ¹⁶ C^k mā kathayā ti. ¹⁷ B^d adde kato. ¹⁸ B^d adde pathamaṃ. ¹⁹ C^k bhātu, B^d adde sahāsa.

2. Mālañ ca so kāsiyañ¹ candanañ ca
dhāretu putt' assa bahū bhavanti²
kāmesu tibbañ kurutañ apekkhañ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakilesakāmesu bahalañ apekkhañ karotū 'ti 5
idañ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti³ so tehi vip̐payoge⁴ mahantañ dukkhañ
pāpunā'tti dukkhapaṭikkhepavaseñ' evaṃ āha.

Tasmiñ nisinne sesāpi attano attano ajjhāsayañnurūpena
tañ tañ gāthañ abhāsīmsu:

3. Pahūtadhañño kasimā yasassī 10
putte gihī dhanimā sabbakāme
vayañ apassañ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.
4. So khattiyo hotu⁵ pasayhakārī
rājābhirājā⁶ balavā yasassī 15
sa cāturantañ mahim āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.
5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttanakkhattapathesu yutto
pūjetu nañ raṭṭhapatī yasassī 20
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.
6. Ajjhāyakañ⁷ sabbasamattavedanañ⁸
tapassināñ⁹ maññatu sabbaloko
pūjetu nañ jānapadā samecca¹⁰
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 25
82.
7. Catussadañ gāmvarañ samiddhañ
dinnañ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇañ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ B^d -sika. ² so all. three MSS. for -tu? ³ B^d honti. ⁴ B^d -gehi. ⁵ C^k
hoti. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d -yi-. ⁸ B^d -samanta-. ⁹ C^o tapassinā, B^d
tapassina, C^k tapassitinañ. ¹⁰ B^d samajha.

8. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā¹ rājato vyaśanam alatta kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
- 5 9. Yaṃ ekarājā paṭhaviṃ vijetvā²
itthīśahassassa³ ṭhapetu aggaṃ
sīmantiṇīnaṃ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
- 10 10. Dāsīnaṃ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṃ
bhuñjeyya sādum avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo⁶ ahāsi. 86.
- 15 11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṃ
ālokaśandhiṃ divasā⁸ karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
- 20 12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhī¹⁰
rammā vanā niyyatu rājadhāniṃ
tuttehi so haññatu pācanehi
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
- 25 13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho¹¹
latṭhīhato sappamukhaṃ upetu
sakkacca baddho visikhaṃ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 89.
- 25 Tatta tatiyena vuttagāthāya kasimā ti sampannakasikammo, putte
gihī dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihī hotu sattavidhena ratana-
dhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, vayaṃ apassan ti
mahallakakāle pabbajjānurūpam pi attano vayaṃ apassanto pañcakāmaguṇaṃ¹²
samiddhagharam eva āvasatū¹³ ti, idaṃ so pañcakāmaguṇagiddhā¹⁴ kāmagaṇa-
30 vippayogena mahāvīnāsaṃ pāpūnattī¹⁴ dassetuṃ katesi. catutthena vutta-

¹ B^d so. ² B^d vijitvā. ³ B^d -śānaṃ. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d dāsīnaṃ
hiśā, C^k śīnaṃ bhisā. ⁶ B^d yā? ⁷ C^k -sa-. ⁸ B^d -santidivasaṃ. ⁹
C^k bajjhatuṃ, C^s -taṃ, B^d -tu. ¹⁰ C^k jambhī, B^d sambhī. ¹¹ C^k -ṇapitṭhe.
¹² B^d -kāmā. ¹³ C^k -guṇagiddhā, B^d -guṇagiddho, C^s omits gāmagaṇagiddhā.
¹⁴ B^d -ṇāttī.

gāthāya rājābhirājā¹ ti rājūnaṃ antare atrāajā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppajjati rajje dosāṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānataṅhāya sataṅho³, idaṃ
 so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite⁴ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati
 dassetuṃ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassinaṃ ti tapassilasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpāgame⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati
 lābhasakkārāgarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁶ vuttagāthāya catussadaṃ ti
 ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtaḍḍhaññatāya dhaññena sulabbadārutāya⁷
 dārūhi sampannodakatāya udakenā ti catūhi usannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsaveṇā ti Vāsaveva dinnāṃ viya acaḷaṃ Vāsavato laddhavarānu- 10
 bhāven' ekaṃ rājānaṃ āradhetvā tena dinnāṃ ti pi attho, avītarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kānapaṅke nimuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādinavaṃ
 eva kathento evaṃ āha, dāsena vuttagāthāya gāmaṇṭi gāmajeṭṭhako, ayam pi
 kāme garahanto yeva evaṃ āha, Kañcanaḍeviyā vuttagāthāya yaṃ ti yaṃ itthiṃ ti⁸
 attho, eka rājā ti aggarājā, itthisahassasā ti vacanamattatāya vuttam, soḷa- 15
 sannaṃ itthisahassānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū ti attho, sīmantinīnaṃ ti sī-
 mantadharānaṃ itthinaṃ ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsīṃ viya kāme garahanti yeva evaṃ āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasamāga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatitānaṃ majjhe nisīditvā akampamēnā anosakka-
 mānā sādurasāṃ bhūñjatū ti attho, dāsīnaṃ kira sāmīkassa santike nisīditvā 20
 bhūñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evaṃ āha⁹, caratu lā-
 bhena vikatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṃ karonti lābhasakkāraṃ
 uppādentī caratū ti attho, iminā sā dāsi bhāve¹⁰ ṭhitāpi kilesavattthum eva¹¹ garahati,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyaṃ ti evam-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, āloka sandhīṃ divasā 25
 ti ekadivasaṃ ekam eva vātapānaṃ karotu, so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṃ nissāya yojanike jīṇṇamahāvihāre āvāsīkasaṃghatthero
 hutvā jīṇṇavihāre navakammaṃ karonto va mahādukkhaṃ anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evaṃ āha, hatthinā vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsēhi, chambhīti¹² catusu pādesu gīvāya kaṭṭibhāge cā ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehīti dvikaṅṭakehi dīghalaṭṭhīhi, pācanehīti dasapācanehi¹³ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūta dukkhaṃ nēva ārabha evaṃ āha, vānarena vutta-
 gāthāya alakkamālīti ahigūṇṭhikena kaṅṭhe parikkhīpītvā ṭhapītāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukannaṃ vidhō ti tipupilandhanaṃ pilandhakanna¹⁴, laṭṭhi-
 hato ti sappakīlaṃ sikkhāpiyamāno¹⁵ laṭṭhiyāpi bato hutvā eso pi ahi- 35
 guṇṭhikahattho¹⁶ attanā anubhūta dukkhaṃ sandhāy' evaṃ āha:

¹ Bā rājādhi-. ² Bā adds hi. ³ Bā samāṅhātī. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, C^{ks} purohite galite. ⁵ Bā -mena. ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bā su-
 bhādā-. ⁸ Bā yantiyaṃ itthīti? C^{ks} santīyaṃ itthīti. ⁹ C^{ks} adds catūti, C^s has
 evamahāncaratūti. ¹⁰ C^{ks} -bhāge. ¹¹ B^s kilesakāmaṃvattthukāme. ¹² C^s jambhīti.
¹³ C^{ks} rasa-. ¹⁴ C^{ks} tipukannaṃpitthe ti tipupilandhantena pilandhakanne. ¹⁵
 C^{ks} sappāṃ kilāṃ sikkhāpa-. ¹⁶ C^s -attho.

Evam tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattḥam eva natṭhan ti kathetīti’ mayi āsaṃkaṃ kareyyuṃ, aham pi sapaṭhaṃ karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattḥaṃ natṭhan ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā² bhonto saṃkati kañcid evā 'ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattḥa-
10 koṭṭhāsaṃ natṭhaṃ me ti vadati yo vā tumbesu kañci āsaṃkati so pañcakāma-
guṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca ramaṇiyaṃ pabbajjāṃ alabbhitvā agāramajjhe
yeva³ maratū 'ti.

Isihi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṃ ime
vimaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chadditakhela-
15 piṇḍaṃ viya kāme garahantā⁴ sapaṭhaṃ karonti, kāmagara-
hanakāraṇaṃ te pucchissāmi“ cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

16. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 ittḥaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
20 piyaṃ manuññaṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁴ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhā-
dīhi samavisamakammehi pariyesaṃānā⁶ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnaṃ
devamanussānaṃ ittḥaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manuññaṃ ca, kasmā isayo na-
95 ppasaṃsantīti attho, 'kāme ti iminā taṃ vatthuaṃ sarūpato dasseti.

Ath' assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve hāññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti,

¹ Cks -ontīti. ² C^o vo, Bds yaṃ. ³ Ck -jjheneva. ⁴ Cks -tāya. ⁵ Cks sad-
⁶ Ck -nāya. ⁷ Ck Bd -tvā.

ādīnavam̄ kāmagaṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)
tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'tī kāmabetu kāme nissāya kāyaduccarītādīni karontīti
attho, haññare tī daṇḍādīhi haññanti, bajjhare tī rajjubandhādīhi bajjhanti,
dukkhan tī kāyīkacetasiḱam̄ asātam̄, bhayan tī attānūvādādīkam̄ sabbam̄ pi 5
bhayam̄, bhūtādhipatīti Sakkam̄ ālapati, ādīnavan tī evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādīnavo Dukkakkhandhādīhi suttehi dīpetabbo.

Sakko M-assa katham̄ sutvā saṃviggamānaso anantaram̄
gātham̄ āha:

18. Vimaṃsamāno isino bhisāni 10
tīre gahetvāna thale nidhesim̄,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vimaṃsamāno tī bhante aham̄ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā tī vimaṃsanto, isino tī tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gahetvānā 15
'tī tīre nikkhittāni gahetvā thale ekamante nidhesim̄, suddhā tī idāni mayā
tumbakam̄ sapatthakīriyāya nītam̄: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Tam̄ sutvā Bo. gātham̄ āha:

19. Na te naṭā no pana kīḷaneyyā
na bandhavā no pana te saḥāyā, 20
kismiṃ paratthambha saḥassanetta
isihi tvam̄¹ kīḷasi devarājā 'tī. 95.

Tattha na te naṭā tī devarāja mayam̄ tava naṭā vā kīḷitabbayuttakā vā²
kenaci na homa na pi tava nītakā na saḥāyā, atha tvam̄³ kismiṃ⁴ parattham-
bham̄ kiṃ upatthambham̄ katvā kiṃ nissāya isihi saddhim̄ kīḷasīti attho. 25

Atha nam̄ Sakko khāmapento vīsatiṃam̄ gātham̄ āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayham̄,
esā patīṭṭhā khalitassa brahme,
ekāparādham̄ khama bhūripaṇṇā,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā patīṭṭhā tī esā tava paṭṭicaya⁵ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa patīṭṭhā hotu, kodhabalā tī paṇḍitā nāma khaṇṭibalā bhavanti na
kodhabalā tī.

¹ C^o B^d tuvam̄. ² C^k -bam̄yuttakāsā. ³ C^o tam̄. ⁴ B^d kīvā. ⁵ so C^k; B^d pādaccḥāyā.

M. ca Sakkassa devaraṇṇo khamitvā sayam isigaṇam
khamāpento itaram gātham āha :

21. Suvositam isinam ekarattam
yam Vāsavam bhūtapat' addasāma,
5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu
yam brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti. 97.

Tattha suvositam isinam ekarattan ti āyasmantānam isinam eka-
rattam pi imasmiṃ araṇṇe vasitam suvasitam eva, kimkāraṇā: yam Vāsavam
bhūtapatim addasāma, sace hi mayam nagare avasimbā na imam addasāma.
10 bhonto ti bhavantu sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devaraṇṇo
khamantu, kimkāraṇā: yam brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti' yasmā tum-
hākam ācariyo bhisāni paṭilabhīti.

Sakko isigaṇam vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo
pi jhānābhīṇam nibbattetvā Brahmālokūpago ahoṣi.

- 15 S. i. d. ā. „evam' bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapatham katvā kilese
jahimsū“⁴ ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Jātakam samodhānto⁵ tisso
gāthā abhāsi:

22. Ahañ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo
20 Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.
23. Bhaginī Uppalavaṇṇā⁶, dāsī Khujjuttarā tadā,
Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.
24. Pārileyyo⁷ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanāro⁸,
Kāludāyi tadā Sakko, evam dhāretha jātakan ti 100.
25 Bhisajātakam.

6. Surucijātaka.

Mahesi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattim⁹ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasam Jetavane dhammakatham
20 sutvā Bhagavantam saddhim bhikkhusaṅghena svātānāya nimantetvā
pakkāmi. Tassā pana rattiyā accayena cātuddīpako mahāmegho

¹ Bā paccupādi. ² Cks -sāni. ³ Cks omit evam. ⁴ Bā paja-. ⁵ Bā adda
puna satthā. ⁶ Pā adda ca. ⁷ Bā pālile-. ⁸ so Cks; Bā poṭhapādo ca vanayo.
⁹ Bā -iyam.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ, ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho“ ti vatvā ovassāpitakāyehi³ bhikkhūhi saddhim⁴iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pātur ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbutaṃ vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvataṃ yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu⁵ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa⁶ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissanti“ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisitvā katabhattakiccaṃ Bhagavantaṃ etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhagavantaṃ varāni yācāmi“⁷. „Atikkantavarā kho Visāke⁸ Tathāgatā“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānīti“⁹. „Vadehi Visāke“ ti. „Icchāmi ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivaṃ vassikasāṭhikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupaṭṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjāṃ¹⁰ dātuṃ dhuvayāgūṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivaṃ udakasāṭhikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visāke atthavasāṃ¹¹ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“ pucchitvā tāya varānisamse¹² kathite „sādhū sādhū Visāke, sādhū kho tvaṃ Visāke imaṃ ānisaṃsaṃ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“¹³ vatvā „anujānāmi“¹⁴ Visāke aṭṭha varānīti¹⁵ aṭṭha vare datvā anu-
modanaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasāṃ Satthari pubbārāme viharante¹⁶ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve¹⁷ ṭhatvā¹⁸ Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya¹⁹ uāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān' eva mama santikā vare labhi, pubbe pi²⁰ labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ kārento puttāṃ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva²¹ nāmaṃ akāsi. So vayappatto „Takkasilāya²² sippaṃ uggaṇhissāmi“²³ gantvā 30
nagaradvāre sālāyaṃ uisīdi. Bārāṇasiraṇṇo pi²⁴ putto Brah-

¹ Ck ossāpetha. ² Bđ omits me. ³ Ck ossāpita- ⁴ Bđ jāṇukamattesu. ⁵ Bđ -ssā. ⁶ Ck -khā, C² -khā corr. to -khe. ⁷ Bđ omits g. d. ⁸ Bđ salākabhattaṃ. ⁹ Bđ aṭṭhavarāṇisaṃsaṃ. ¹⁰ Ck² -saṃghe. ¹¹ pucchitvā - - yācasīti wanting in C². ¹² Bđ adds te. ¹³ Bđ adds satthā. ¹⁴ Bđ adds bhikkhu. ¹⁵ Bđ -gāmattabhāve. ¹⁶ Bđ adds pi. ¹⁷ Bđ pesā. ¹⁸ C² Bđ tveva. ¹⁹ Bđ -yaṃ. ²⁰ Bđ omits ug. ²¹ Bđ omits pl.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissāsikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva nitṭhāpitasippā' ācariyam. āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhāpathe² ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammanurakkhanatthaṃ katikaṃ akaṃsu³: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto⁴ mama dhītā tesam āvāhavivāhaṃ karissāmā“⁵ 'ti. Tesu rajjaṃ kārentesu⁶ Surucimahārājassa putto jāyi⁶, Surucikumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ kariṃsu. Brahmaddattassa dhītā jāyi⁶, Sumedhā ti 'ssā⁸ nāmaṃ kariṃsu. Surucikumāro vayappatto Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ pitā rajje abhisīcitukāmo¹¹ „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheṣiṃ karissāmīti“¹² tassā atthāya bahum paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi. Tesam anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devim pucchi: „bhaddemātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhā“¹³ ti. „Sappattirosadukkhā¹³ devā“¹⁴ 'ti. „Tena hi bhaddemahākam ekadhītaraṃ Sumedhādevim¹³ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva gaṇhissati tassa dassāmā¹⁴“¹⁵ 'ti āha. So tehi amacchehi āgantvā tassā nāme gahite¹⁵ „tātā kāmaṃ mayā pubbe va mayhaṃ sahāyassa patiññātā¹⁶ dārikā, imaṃ pana mayam na itthighaṭṭāya¹⁷ antare khipitukāmā, yo etaṃ¹⁸ ekikaṃ eva gaṇhāti tassa dātukāmaṃ amhā“¹⁸ 'ti āha. Te rañño santikaṃ paṇiṇiṃsu. Rājā¹⁹ „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-garaṃ tīṇi yojanasatāni rajjapariccheda²⁰, hetthimantena soḷasa itthisahassāni laddhum vaṭṭatīti“²⁰ vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadam sutvā savanasam-

¹ B^d nitṭhita-, C^k -sippo. ² C^k omits pathe. ³ B^d kariṃsu. ⁴ B^d add vā. ⁵ B^d karon-. ⁶ B^d vj-. ⁷ B^d tveva. ⁸ C^k tissa. ⁹ B^d uggahitvā. ¹⁰ B^d āgacchi. ¹¹ B^d add hutvā. ¹² B^d sappattirosam-. ¹³ B^d -dhañdevi. ¹⁴ B^d -mī. ¹⁵ C^k nāmagahito, C^e nāmehitto. ¹⁶ B^d paṭṭiññakatā, omitting dārikā. ¹⁷ B^d -gaṭṭāya. ¹⁸ B^d ekam. ¹⁹ B^d add pana. ²⁰ B^d paṭṭha-

saggena bajjhivā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānetū³“ ’ti mātāpittunnaṃ pesesi. Te tassa manāṃ abhinditvā bahuṃ dhanāṃ pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa aggamahesiṃ katvā ekato va abhisiñciṃsu. So Surucimahārājā 5 nāma hutvā dhammena rajjāṃ kārento tāya saddhiṃ piyaṣāṃvāsaṃ vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasantī n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ alattha⁵. Atha⁶ nāgarā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkositvā⁷ „kiṃ etan“ ’ti vutte „aṇṇo⁸’ doso n’ atthi vaṃsānupālako vo⁹’ putto n’ atthi¹⁰, tumhākaṃ 10 ekā va¹¹ devī, rājakulaṃ¹² nāma heṭṭhimantena soḷasaḥi itthisahasseehi bhavitabbam, itthighaṭṭaṃ gaṇha deva, ekā¹³ puññavati puttaṃ labhissatīti¹⁴ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘ahaṃ aṇṇāṃ na gaṇhissāmi’ paṭiññaṃ datvā mayā eṣā ānītā,¹⁵’ na sakkā musāvādaṃ kātuṃ, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho“ ’ti 15 rañṇā paṭikkhittā pakkamiṃsu. Sumedhā taṃ kathaṃ sutvā „rājā tāva saccavādītāya aṇṇā itthiyo na āneti¹⁶, ahaṃ eva pan’ assa ānessāmi¹⁷“ rañṇo mātu samabhariyāya¹⁸ thāne ṭhatvā attano ruciyā¹⁹ khattiyakaṇṇānaṃ sahasaṃ amacca-kaṇṇānaṃ sahasaṃ gahapatikaṇṇānaṃ sahasaṃ sabbasama- 20 yanāṭakitthīnaṃ²⁰ sahasaṃ ti cattāri itthisahasasāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Eten’ ev’ upāyena aparāni tikkhattuṃ cattāri cattāri sahasasāni ānesi. Tāpi n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Ettāvataṃ soḷasa itthisahasasāni ānesuṃ. Cattālisa vassahasasāni 25 atikkamiṃsu, tāni tāya²¹ ekikāya vutthehi²⁰ dasahi saddhiṃ pañṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṃ nāṃ’ etan“ ’ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ Cks -gatāya. ² Bā tameva. ³ Bds ānetū. ⁴ Bds ānetvā. ⁵ Bds labhi. ⁶ Bds add nam. ⁷ Bds -siṃsu. ⁸ Bds rañṇo. ⁹ Bds nāma pana te in the place of vo. ¹⁰ Bds na vijjati. ¹¹ Bds omīṭ va. ¹² Bds -le ca. ¹³ Bds devā ti addhā tāsu. ¹⁴ Bā -hañca. ¹⁵ Bds -si. ¹⁶ Bds -riyā. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bds sabbesavassanāṭa-, Bā sabbesamassanā-, Bds sabbesavassanā-. ¹⁹ Bds add ānītāya. ²⁰ all three MSS. vutthehi. ²¹ Bds kimetaṃ.

itthiyo¹ puttāṃ patthetum ānāpethā² 'ti vadimsu. Rājā
 „sādhū³ 'ti sampaticchitvā „bhadde⁴ puttāṃ patthethā⁵ 'ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttāṃ patthayamānā⁶ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁷, putto n' uppajjat' eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttāṃ patthehīti⁸. Sā „sādhū⁹
 'ti¹⁰ pannarasuposathe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ samā-
 dāya sirigabbhe silāni āvajjāmānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā¹¹ uyyānaṃ agamaṃsu¹². Sumedhāya silate-
 jena Sakkabhavaṇaṃ kampi. Sakko āvajjītvā¹³ „Sumedhā put-
 10 taṃ pattheti, puttāṃ assā dassāma¹⁴, na kho pana sakkā yaṃ
 vā taṃ vā dātum, anucchavikāṃ assā puttāṃ upadhāressāmīti¹⁵
 upadhārento Naḷakāradevaputtāṃ passi. So hi puññasam-
 panno satto purimattabhāve Bārāṇasīyaṃ vasanto vappakāle¹⁶
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddhaṃ disvā dāsakamma-
 15 kare¹⁷ „vapathā¹⁸ 'ti pahīnitvā sayāṃ nivattitvā pacceka-
 buddhaṃ gehāṃ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹⁹ netvā
 puttena saddhiṃ ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ²⁰ naḷabhitti-
 kām paṇṇasālāṃ katvā dvāraṃ yojetvā caṃkamaṃ katvā
 paccekabuddhaṃ tattha²¹ temāsāṃ, vasāpetvā vutthavassaṃ dve
 20 pi pitāputtā ticivarena acchādetvā uyyojjayimsu²². Eten' eva
 niyāmena satta²³ paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā
 ticivarāni adamsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veḷum upadhārentā paccekabuddhaṃ disvā evaṃ akamsū 'ti pi
 vadanti yeva. Te kālaṃ katvā Tāvatisabhavane nibbattitvā²⁴
 25 chasu kāmasaggesu²⁵ anulomapaṭilomena²⁶ mahantaṃ devissa-
 riyāṃ²⁷ anubhavantā²⁸ vicaranti. Te tadā²⁹ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā³⁰. Sakko Tathāgatabhāvaṃ ñatvā tesu

¹ Bds deviyā. ² Bds tumhe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampaticchi. ⁶ Bds add puttāṃ alabhivā. ⁷ C^s āg-. ⁸ Bds -jjanto. ⁹
 C^s -mi, Bds -mīti. ¹⁰ Cks vayappattakāle. ¹¹ C^k -karo, C^s -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -re. ¹⁴ B^s -pāraṃ. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Hds -jesum.
¹⁷ C^k -e, B^s tassa, B^s sattaṭṭha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ B^s anulomena. ²¹ Bds omit dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṃ gantvā tam 'āgantvā vanditvā t̥hitam āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti“. „Mahārāja, manussaloko nāma jeguccho paṭikkūlo, tattha t̥hitā dānādīni puññāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kim karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattim manussaloke paribhuñjissasi' pañcavīsatiyojanubbedhe' ratana-pāsāde vasissasi', adhivāsehīti“. So adhivāsesi. Sakko tassa paṭiññam gahetvā isivesena' rājuyyānam gantvā tāsam itthīnam upari ākāse camkamanto attānam dassetvā „kassā' puttavaram demi, kā puttavaram gaṇhatīti“ āha. „Bhante, mayham dehi, mayham dehīti“ hatthasahassāni ukkhipimsu. Tato' āha: „ahaṃ sīlavatīnam' puttam dammi, tumhākaṃ kim sīlam ko ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatiyā dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“ 'ti vadimsu. So ākāse yeva gantvā tassā vāsāgāre' sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath' assā' ārocayimsu: „ettha devī, eko devarājā 'tumhākaṃ puttavaram dassāmīti' ākāsenāgantvā sīhapañjare t̥hito“ ti. Sā garuparihārenāgantvā sīhapañjaram ugghāṭetvā „saccam kira bhante tumhe sīlavatiyā puttavaram dethā“ 'ti āha. „Āma demīti“. „Tena hi mayham dethā“ 'ti. „Kim pana te sīlam, kathehi' 11, sace me ruccissati' 12 dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanam sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇam' 13 kathenti pannarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamam aham,
dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaya. 101. 25
2. Sāham brāhmaṇa rājānam Vedeham Mithilaggaham
nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
Surucim atimaññittha' 14 āvim vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add aṭṭhayaajanavitthāre. ³ C^k -ti. ⁴ B^s -se. ⁵ B^d kassāham. ⁶ B^d gaṇhissatīti. ⁷ B^d adū sakko. ⁸ B^d -vantānam. ⁹ B^d pāsādadvāre. ¹⁰ B^d add tā itthiyo. ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati. ¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi 'ittha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

8. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
4. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmino⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhamisu jīvite. 104.
- 5 5. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmasā dhammacārini
sakkaccaṃ te upaṭṭhāsīm rattindivam atanditā. 105.
6. Etena saccavajjena -pe-. 106.
7. Soḷasitthisahassāni sahabharyāni⁶ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanaṃ. 107.
- 10 8. Hitena tāsāṃ nandāmi, na ca me kāci⁷ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁸ sadā sabbā sapattiyo. 108.
9. Etena saccavajjena -pe-. 109.
10. Dāse kammakare pesse⁹ ye c' aññe anujjivino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
- 15 11. Etena saccavajjena -pe-. 111.
12. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapānini. 112.
13. Etena saccavajjena -pe-. 113.
14. Cātuddasiṃ¹⁰ pannarasiṃ¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ^{10*}
40 pāṭihāriyapakkhaṃ ca aṭṭhaṅgasusamāhitāṃ
uposathaṃ upavasāmi¹¹ sadā sīlesu samvutā. 114.
15. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti agganahesī, Rucino ti Suruciṛaṇṇo, paṭhaman ti
55 soḷasannaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamāṃ, yaṃ man ti yasmiṃ kāle maṃ¹²
Suruci ānayaṃ tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmiṃ gehe
vasiṃ, atīno aññitthā¹⁴ ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā atimaṇṇi
ti¹⁵ idaṃ atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, ise ti taṃ ālapati,
te maṃ ti sasuro ca sassu cā¹⁷ ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinit¹⁸ ambī.

¹ Cks -nari. ² Cks ce. ³ C^s manussa, B^d bhattu mamaṃ sassu. ⁴ B^d cāpi
ca sassurā. ⁵ C^s B^d -me. ⁶ Cks -yati. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-
B^s atthānaṃ vānammāmi? ⁹ B^d pose. ¹⁰ Cks B^d -ī. * (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therig. p. 126, Dh. p. 404). ¹¹ B^d -vasi. ¹² B^d add
sukhasamvāsāya. ¹³ B^d paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁴ Cks -ittho. ¹⁵ B^d -maññati. ¹⁶
Cks maññanaṃ.

te me yāva jīvimsu tāva ovādam adāmsu, ahimsāratinīti ahimsāsāmkhātāya
 iatiyā samannāgatā, mayā hī kunthakīpilliko¹ pi na hīmsitapubbo, kāmasā ti
 ekanten' eva, dhammacārīnīti dasakusalakammapathe pūremi², upaṭṭhāsīn
 ti pādaparīkammādīni kiccāni karonti upaṭṭhahīm³, saha bhariyānīti mayā
 saba ekasāmīkassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesam nissāya iesādhammo vā 5
 kodhadhammo vā mayham na bhūtapubbo, hitenā 'ti yaṁ tāsāṁ hitaṁ ten' eva
 nandāmi, ure⁴ vutthā⁵ dhītarō viya tā divā tussāmi, kācīti⁶ tāsū ekāpi
 mayham apīyā nāma n' atthī, sabbā piyavādītāy' eva⁷ anukampāmīti
 muducittena sabbā soḷasasahassāpi tā⁸ attānaṁ viya anukampāmi, saba 10
 dhammenā 'ti nayena⁹ kāraṇena, yo yaṁ kātum sakkoti taṁ tasmīṁ kamme
 yojemīti¹⁰ attho, pamuditindriyā ti¹¹ pesenti ca niccaṁ pamuditindriyā
 va hutvā jeseṁi, are duṭṭhadāsa idan nāma karohīti evaṁ kujjhītvā na me
 koci kathaci pesitapubbo, payatapāṇīnīti dhotahatthā pasārītahatthā va
 hutvā, pāṭihārikapakkaṇācā 'ti¹² aṭṭhamīcātuddasīpannarasīnaṁ¹³ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro divase¹⁴, sadā ti niccakāle¹⁵ pañcasu 15
 sīlesu samvutā tehi¹⁶ pihitagoṭṭattabhāvā va homīti.

Evam tassā gāthāsātēna pi sahasseṇa pi vaṇṇiyamānānaṁ
 guṇānaṁ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṁ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaraṇīyatāya tassā katham avicchindītvā „pahūtā abbhutā 20
 yeva te guṇā“ ti taṁ pasamsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājabutti yasassini
 samvijjanti tayi bhadde ye tvaṁ kittesi attani. 116.
 17. Khattīyo jātisampanno abhijāto yasassimā
 dhammarājā Vīdehānaṁ putto uppajjate tavan ti. 117. 25

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, [samvijjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampannena parivāreṇa samannāgato, uppajjati evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā somanassajātā taṁ pucchanti 30
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunda-. ² Bc -kādiko pi. ³ Ck sūremi. ⁴ Bc upaṭṭhemī. ⁵ Ck vure. ⁶
 Bc vuṭṭha. ⁷ Ck kāmiti. ⁸ Bc piyakāyeva. ⁹ Bc -sahasānīpi. ¹⁰ Bc sabba
 sahasāni pi. ¹¹ Bc yena. ¹² Bc payo-. ¹³ Ck omīti. ¹⁴ Bc add pañ-
 camī. ¹⁵ Ck -dasapannarasānaṁ. ¹⁶ Ck -sā. Bc divase labhati. ¹⁷ Bc
 -lamī. ¹⁸ Ck te. ¹⁹ Ck abhijāto, Bc atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ̥hito
manuññāma bhāsasi² vācaṃ yaṃ mayhaṃ hadayaṃgamaṃ. 118.
19. Devatā nu si saggamaḥ isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṃ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummitti⁴ anañjitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramaṇiyena tā-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evaṃ āha, aghe ti appaṭṭighe
̥hāne, yaṃ mayhaṃ ti yaṃ etaṃ⁵ mayhaṃ manuññāvācaṃ bhāsasi taṃ
bhāsamaṇo tvaṃ devatā nu si saggamaḥ idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṃ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṃ
10 kathheṭṭi vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṃ devasaṃghā vadanti Sudhammāyaṃ samāgatā
so 'haṃ Sakko sahasakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.
21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṃ yā hoti⁸ samacārini
15 medhāvinī sīlavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.
22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiyaṃ amānusā. 122.
23. Tvaṃ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamiddhinī. 123.
- 20 24. Ayaṃ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggāho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.
25. Ciraṃ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya,
esāhaṃ Tidivaṃ yāmi, piyam me tava dassanam ti. 125.

Tattha sahasakkho ti atthasahasassa¹¹ taṃ muhuttaṃ dassanavasena
25 sahasakkho, itthi yā¹² ti itthi, samacāriniṭi tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāyā¹³ 'ti yathārūpāya, sumedhāyā 'ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggāho ti ayaṃ tava¹⁴ imasmiṃ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho.
tesu¹⁵ anāgatesu¹⁶ devalokūpapattī¹⁷ idha jīvite pavattamāne¹⁸ kitti cā¹⁹ 'ti
ayaṃ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhammam ti evaṃ sabbhāvagaṇaṃ ciraṃ
30 attani pālaya, esāhaṃ ti eso ahaṃ, piyam me ti mayhaṃ tava dassanam
piyam.

¹ B^o dummi. ² B^d -se. ³ B^d cāpi. ⁴ B^d dummitti. ⁵ B^o evaṃ. ⁶ B^d bhav-
vantike. ⁷ B^o atthiyo, B^d itthiyo. ⁸ B^d honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^o tvaṃ ca bhadde. ¹¹ C^k atthasahasassa, B^o atthahi sahasassa cintitāṃ.
¹² B^d yo. ¹³ C^k tādisiyyā. ¹⁴ B^d tāva. ¹⁵ B^o adds idhalokaparalokeṣu. ¹⁶
B^d -te. ¹⁷ B^d add ca. ¹⁸ C^k pamatta-. ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi, tvam appamattā hohīti“ tassā ovādam datvā pakkāmi. Naḷa-kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhīm gaṇhi. Sā² ṇātvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttāṃ vijāyi, Mahāpanādo ti⁵ 'ssa nāmaṃ karimsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no khīramūlan“ ti ekekaṃ kahāpaṇaṃ rājaṅgaṇe khipimsu, mahārāsi ahoṣi. Raññā paṭikkhittāpi ca „sāmi puttassa vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimsu. Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattim pāpuṇi. Rājā puttassa vayaṃ oloketvā devim āha: „bhadde puttassa me rajjābhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhu deva“ 'ti sampaṭicchhi. Rājā vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā amhākāṃ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha, rajjena naṃ abhisiṅcissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhūmippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmim khaṇe Sakkassāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ṇātvā Vissakammaṃ āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāmaṃvitthārato³ aḍḍhajojanikaṃ⁴ ubbedhena pañcavīsatiyojanaṃ⁵ ratana-pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakināṃ santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro sattabhūmiko pāsādo uṭṭhahi. Mahāpanādassa pāsādamaṅgalāṃ⁶ chattamaṅgalāṃ āvāhamaṅgalāṃ ti tīṇi maṅgalāni⁷ ekato va ahesuṃ. Maṅgalatṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sannipatitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva ne rājā uyyojeti⁸, tesāṃ vatthālaṃkārahādaniyabhojani-

¹ Bds - devaputto pana. ² Bs adds gabbhapatiṭṭhitabhāvaṃ, Bd patiṭṭhitabhāvaṃ.

³ Eds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ Bs aṭṭhajo-. ⁵ Bds -janikaṃ. ⁶ Ck B -dam-. ⁷ Ck omī maṅgalāni. ⁸ Bs -si, Bd -suri.

yādim¹ sabbam rājakulasantakam ũeva ahosi. Te sattasam-
 vaccharaccayena upakkosivā Surucimahārājena „kiu etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākam maṅgalam bhunṅantānam satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānam bhavissati“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakam kālam na
 hasitapubbam, yadā so hasissati tadā gamissathā“ 'ti.
 Atha⁴ mahājano bheriṃ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁵ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānam
 hasāpetum nāsakkhimsu. Tassa hi dibbanāṭakānam diṭṭhattā
 10 tesam naccam amanuṅṅam ahosi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇā⁶ nāma dve nāṭakā chekā⁷ „mayam rājānam hasā-
 pessāmā“ 'ti. Bhaṇḍukaṇṇo⁸ nāma⁹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulam nāma ambaṃ māpetvā suttagulam khipitvā tassa
 sākhāya laggāpetvā suttana Atulambaṃ¹⁰ abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹¹ kira¹² Vessavaṇaambo¹³. Ath' tam pi¹⁴ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesum. Sesanaṭā
 tāni¹⁵ samodhānetvā udakena siṅciṃsu¹⁶. So¹⁷ pupphapaṭam
 nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n' eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo¹⁸ rājaṅgaṇe dāru-
 20 citakam kāretvā attano parisāya saddhim aggim pāvīsi.
 Tasmim nibbute citakam udakena siṅciṃsu. So sapaṛiso
 pupphapaṭam nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va uṭṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n' eva hasi. Iti tam hasāpetum asakkontā¹⁹
 manussā upaddutā ahesum. Sakko tam kāraṇam ũatvā
 25 „gaccha tāta, Mahāpanādam hasāpetvā eḥi“ devanaṭakam
 pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgam²⁰

¹ Ck Bđ -di. ² Ck gatā ti, C^o -vassāni dvitināmesum nevano gatā ti. ³ Ck omiṭ tato rājā. ⁴ Bđ^o athassa. ⁵ Ck panaṭaṭa- corr. to panaṭa-, C^o janata-
⁶ B^o -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca, Bđ -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁷ C^o nāṭakajekā, Bđ -kajethakā. ⁸ B^o -kaṇḍo, Bđ -kaṇḍo. ⁹ Bđ^o tāva. ¹⁰ hi dibba - - - atulambaṃ wanting in Ck. ¹¹ Ck^o ti. ¹² Ck kī. ¹³ B^o -sse ambo? ¹⁴ Bđ^o tam hi.
¹⁵ C^o tāti, B^o -naṭakāti, Bđ sesanaṭakā. ¹⁶ Bđ^o abhiṭi-. ¹⁷ Ck adds sapaṛisā.
¹⁸ B^o -kaṇṇo naṭo, Bđ -kaṇḍo naṭo. ¹⁹ Ck Bđ -to, C^o -te, B^o -tā? ²⁰ Bđ^o upaḍḍha āgaṇi.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekaṃ akkhiṃ ekā
dāthā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ
disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana
hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhāpetuṃ⁵
asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgane yeva papati⁶. Tasmim⁷ 5
kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 22)

ti Mahāpanādajātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo
dānādīni puññāni katvā āyupariyosāne devalokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā
varaṃ labhi yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji
ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Anando, Sakko⁹ aham
evā“ ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭṭā¹ ti. Idam S. j. v. upo-
sathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyāṃ
catuparisamajjhe alaṃkatabuddhāsane nisīditvā muducittena parisam
oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhahissatī“
nātvā upāsake āmantetvā „uposathik² attha upāsakā“ ti pucchitvā 20
„āma bhante“ ti vutte „sādhu vo kataṃ, uposatho nāṃ³ esa porāṇa-
kapaṇḍitānaṃ vamsa, porāṇakapaṇḍitā hi rāgādikilese niggahatthaṃ
uposathavāsāṃ vasimsū“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atīte Magadharatṭhādīnaṃ tinnaṃ ratṭhānaṃ antare
aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25
nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ
pavisitvā assamaṃ katvā vasaṃ kappesi. Tassa pana assa-
massa avidūre ekasmim⁴ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṃ

¹ C^k thitā, C^o dāṭṭhikā, B^o dātha? B^d dādhi. ² C^k kaccati. ³ B^d add upa-
dham. ⁴ C^k hāsamim, B^o patim? B^d sati. ⁵ B^o paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ B^d
patati. ⁷ B^d -ṇamayo. ⁸ B^d -ke. ⁹ B^d add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmim vammike ahi', ekasmim vana-
 gumbe sigālo, ekasmim vanagumbe accho. Te cattāro pi
 kālena kālaṃ isim upasaṃkamtivā dhammaṃ suṇanti. Ath'
 ekadivasam kapoṭo bhariyāya saddhim kulāvakā nikkhamivā
 5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantim kapoṭim eko
 seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddam sutvā kapoṭo
 nivattivā olokento tam tena hariyamamānam passi. Seno pi
 tam viravantim yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
 rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayam rāgo mam ati-
 10 viya kilameti, na dāni imam aniggahetvā gocarāya pakka-
 missāmīti“ so gocarapatham pacchinditvā tāpasassa santikam
 gantvā rāganiggahāya¹ uposatham samādiyivā ekamante ni-
 pajji. Sappo pi „gocaram pariyesissāmīti“ vasanaṭṭhānā
 nikkhamitvā paccantagāme gāvīnam caranaṭṭhāne gocaram
 15 pariyesati. Tadā gāmaabhojakassa sabbaseto maṅgalausabbo
 gocaram gahetvā ekasmim vammikapāde jaṇṇunā patiṭṭhāya
 siṅgehi mattikam gaṇhanto kilati. Sappo gāvīnam pada-
 saddena bhīto tam vammikam pavisitum pakkhanto. Atha
 nam usabho pādena akkami, so tam kujjhitvā ḍasi, usabho
 20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmvāsino „usabho kira
 mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā tam gandha-
 mālādihi pūjetvā āvāte nikhanitvā pakkamimsu. Sappo
 tesam gatakāle nikkhamitvā „aham kodham nissāya imam
 jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokam pavesesim, na
 25 dāni imam kodham aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
 nivattitvā assamam gantvā kodhaniggahāya uposatham sam-
 ādiyivā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaram pariyesanto
 ekam matahatthim disvā „mahā me gocarō laddho“ ti tuṭṭho
 gantvā soṇḍāya ḍasi, thambhe² daṭṭhakālo viya ahoṣi, tattha
 30 assādam alabhitvā dante ḍasi, pāsāne³ daṭṭhakālo viya ahoṣi,
 kucchiyaṃ ḍasi, kusūle⁴ daṭṭhakālo viya ahoṣi, naṅguṭṭhe ḍasi,

¹ B^o āsvīso. ² B^o rāgādini. ³ B^o -bho. ⁴ C^o -sāno. ⁵ cfr. J. I, 502; B^o kapāle.

ayathāle¹ datṭhakālo viya ahoṣi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² datṭhakālo viya ahoṣi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṃ pāvisi, tattha chātakāle³ maṃsaṃ khādati pipāsitaḥkāle lohitaṃ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṃ ca avattharivā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṃ ca sayanaṃ ca 5 nipphannaṃ, aññattha kiṃ karissāmīti“ cintetvā tath' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṃ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikūṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṃ upapacciyamāno⁴ appamaṃsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṃ na passi. Ath' eka- 10 divasaṃ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṃ dassesi. Sigālo chiddaṃ disvā „aticiraṃ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṃ sīsenā pahari. Tassā⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ sinṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṃ nissāya mayā idaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni imaṃ aniggahetvā gocaraṃ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṃ assamaṃ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṃ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṃ gato. Gāmvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādihatthā nikkhamitvā tena pavitṭhaṃ gumbaṃ parivāresuṃ. So mahājanena parivāritabhāvaṃ ūtvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṃ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṃ. So bhinnena sīsenā lohiteṇa galanteṇa¹³ 25 attano vasaṇatṭhānaṃ gantvā „idaṃ dukkhaṃ mama atricchālobhavasena uppannaṃ, na dāni naṃ¹⁴ aniggahetvā gocaraṃ gaṇhissāmīti“ taṃ assamaṃ gantvā atricchāniggahāya uposathaṃ

¹ B^o ayakapāle. ² B^o ghaṇa-, B^o ghana-. ³ C^o jāta-, C^o natthachānakāle. ⁴ B^o uppajjanāno. ⁵ C^o muduṃ. ⁶ B^o tassa, B^o tassa pa. ⁷ C^o sambāda-. C^o sambādṭṭhānena, B^o -tṭhāne? B^o sampādhatṭhāne. ⁸ B^o nikkhamantassa. ⁹ C^o sinna-. B^o bhinna-, B^o bhinnaṃ-. ¹⁰ B^o kāla-, B^o kālakanto. ¹¹ B^o mallakaratṭhe, B^o malaya-. ¹² B^o daṇḍādīhi. ¹³ C^o gal-. ¹⁴ C^o nā --, B^o na idāni imaṃ.

samādiyivā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetum na sakkoti. Ath' eko paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ūtvā „ayaṃ na lāmakasatto¹, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sabbaññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samāpattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmīṃ paṇṇasālāya nisīne yeva Uttarahimavantato āgatvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi. So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissitabhāvena anattamaṇo² hutvā³ taṃ upasaṃkamitvā accharaṃ

10 paharivā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kimatthaṃ mama nisīdanaphalake nisīno sīti“ āha. Atha naṃ so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-bodhiñāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññūbuddho bhavissasi, Buddhaṃkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññaṃ⁷

15 ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhatabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti“⁹ nāmaṃ ca gottaṃ ca kulaṃ ca aggasāvakaḍḍayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ mānanissito hutvā pharusso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṇ“ ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi

20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahantabhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicarāhīti“ vatvā ākāse uppatitvā attano pādapaṃsuṃ tassa jaṭamaṇḍale vikiranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle

25 samvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo evaṃgarusarīro vāta-mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandim n' eva 'kadā¹³ Buddho bhavissāmīti' pucchim, jāti nāma¹⁴ esā kiṃ karissati, imasmiṃ loke sīlacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck - karisatto. ² Ck^o ananta-. ³ Ck^o sutvā. ⁴ Ck^o tassa. ⁵ Bds add ās. ⁶ B^o pāramiyo, Rd pāramīro. ⁷ Ck^o aññā. ⁸ B^o adds thito ⁹ Ck^o -sīti. ¹⁰ Ck^o add vā. ¹¹ P^o adds neva. ¹² Bds jānāsi. ¹³ Bds kadāhaṃ.

pana me māno vaḍḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ mānaṃ aniggahetvā phalāphalattthāya gamissāmīti“ paññasālam pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya nisinno mahāñāṇo kulaputto mānaṃ niggahetvā kasiṇaṃ bhāvetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana- 5 koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. M. kapoṭaṃ pucchi² „tvam aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇena“³ 'ti pucchanto³ pa- 10 ṭhamaṃ gātham āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ⁴ kapoṭa,
vihaṅgama⁵ na tava bhojanattho,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayanto
kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kiṃ⁸ ajja tava bhojanena attho n' atthi.

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure gidhigato kapoṭiyā
asmim padesasmim ubho ramāma, 20
ath' aggahī sākuṇiko kapoṭim,
akāmako tāya vinā ahoṣim. 127.
3. Nānābhavā⁹ vippayogena tassā
manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi, 25
rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128.

Tattha ramāmā 'ti imasmim bhūmibhāge kāmaratīyā ramāma, sākuṇiko ti senasakuṇo.

¹ Bds vaḍḍhetvā. ² Cks pucchitvā. ³ Bs -taṃ. ⁴ Ck tvam. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bds add nivātavutti. ⁷ Cks nattho ti, Bds omit bhojanattho ti, Ck ki. ⁸ Bā kaṃ. ⁹ Bds -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjugāmi² uraga-ddujivha³
dāḥāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṃ akkamī⁷, taṃ kupito aḍassim⁸,
dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
manuññarūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchiṃ mahato gajassa
kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhiṇā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karīsamaggaṃ. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo,
mahā ca megho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṃ. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukkhā pamutto,

¹ C* B*]-ena. ² C* -i, B* anuṭṭagāmi. ³ C* -gadu-, B* urādujivha. ⁴ C* -dhā, B* dādhāvudho. ⁵ B* samma. ⁶ B* dīgha. ⁷ C* B* -i. ⁸ C* aḍajim, B* aḍassi, B* adassi. ⁹ B* dukkhātitunno. ¹⁰ C* B* -naṃ. ¹¹ so all three, MSS. ¹² C* palitṭho, B* sugiddho. C* pagiddhe. ¹³ C* va. ¹⁴ B* -manassa.

- tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.
11. Vammikathūpasmiṃ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakan niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchim⁴,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayingiṃsu maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsiṃ sakam⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138.

Tattha anujjugāmiti ādīhi taṃ ālapatī, calakkakū ti calamānaka- 15
kudho, dukkhābhitunno ti so usabbo dukkhena abhitunno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisiṃ, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkha-
missan ti nikkhamiṃ, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamāno, atihīlayāno⁹ ti atmaññanto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakena¹¹ 'ti
dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vanṇetvā
uttāya M-am vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalattāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchantā¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākariṃhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁸:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁸ brahme ti. 139.

¹ B^s accha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^s malanaṃ, B^s mallayanaṃ, B^d
mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchi. ⁵ so C^s for - añkitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^s -nantī. ⁸ B^s -kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^s adds nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^s kāda-. ¹² B^d,
repeat attano. ¹³ C^k B^s -to. ¹⁴ C^k to, C^s te. ¹⁵ B^d bhaddante. ¹⁶ C^s
-jānanaṃ. ¹⁷ C^s tucchāma. ¹⁸ C^k ca, B^d nu.

So pi nesam vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi
paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi,
so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹
nāmaṃ ca gottaṃ caraṇaṃ ca sabbam. 140.
16. Evam p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,
na cāpi naṃ mānagatena pucchim,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.

- 10 Tatha yanno³ ti yam atthaṃ tvam amhe pucchi, yathāpajānanā⁴ ti
attano pajāuananiyāmena⁵ taṃ mayam vyākariṃha, anupalitto ti sabbakile-
sehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbatthānaṃ ca gataṭṭhānaṃ
ca⁷ anāgate tvam evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te
sīlacaraṇaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caraṇaṃ ca sabbam maṃ
15 avedī jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ pahaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ
kathentassāpi tassāhaṃ¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandim.

- Evam M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaḍitvā
uyyojetvā paṇṇasālaṃ pāvīsi, itare pi yathāṭṭhānāni gamimsu¹⁵.
M. aparihīnājjhāno Brahmālokaparāyano ahoṣi, itare ca¹⁶ tass'
20 ovāde ṭhatvā saggaparāyanā ahesuṃ.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṃ
vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti¹⁷ j. s.: „Tadā kapoto Anuruddho
ahoṣi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁸
aham evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

8. Mahāmorajātaka.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gahito ti. Idam S. J. v. ekam
ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. Tam¹⁹ hi²⁰ bhikkhuṃ S. „saccam kira

¹ Bā gatiṃ māgatiṃca. ² Bā navandi. ³ Ckō yanto. ⁴ Bde -jānanā ⁵ Cō
pajāyana-, Bā pajānani-. ⁶ Bde anupalitto. ⁷ Ckō omit gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ Bā
omits nāma. ⁹ Bā sīlaṃ te caraṇaṃ, Ckō sīlāca-, Bā sīlacaraṇaṃ. ¹⁰ Ckō
-sīti. ¹¹ Bde evampāhaṃ ¹² Bā naṃ gāndhīti. ¹³ Bā tassa ahaṃ, Cō katha-
tassāhaṃ. ¹⁴ Bde -kā-. ¹⁵ Bā āg-, Bā ag-. ¹⁶ Ckō itarā, omitting ca. ¹⁷ Bde
add ca vatvā ¹⁸ Bde add paua. ¹⁹ Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111.
²⁰ Ckō taṇ. ²⁰ Bā omits hi.

traṃ ukkaṅṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu,
 ayaṃ nandirāgo tādisaṃ kiṃ nāma nāloḷissati¹, na hi Sineru-uppā-
 ṭanakavāto sāmante² purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
 antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ esa⁶
 ālolesi⁷ yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

5

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese mora sakuniyā kucchis-
 mīm paṭisandhim aggahehi. Gabbhe paripākagate mātā go-
 carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pādetvā pakkāmi, aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
 ārogabhāve sati aññasmīm dīghajātikādiparipantho avijjamāne
 na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa-
 vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇa-
 vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhīni jīṇjukaphala-
 sadisāni, tuṇḍaṃ pavāḷavaṇṇaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
 parikkhipitvā piṭṭhimajjheva agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
 sakataṃattasarīro abhirūpo ahoṣi, taṃ sabbe nīlamorā sanni-
 patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasāṃ udaka-
 soṇḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
 „ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ āhaṃ imehi sad-
 dhim manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
 Himavantaṃ gantvā eka¹² va phāsukatṭhāne vasissāmīti“ so¹³ 20
 rattibhāge moresu patisallīnesu¹⁴ kañci ajānāpetvā¹⁵ Hima-
 vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁶
 -ekasmīm araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvidūre¹⁷
 ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
 sākḥāya - nīliyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25
 guhā¹⁸ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā¹⁹ pamukhe
 pabbatatale nīliyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
 abhirūhituṃ na uparibhāgena otarituṃ sakkā, pakkhibilāla-

¹ so C²; C² nālāḷissati, B^d nalolissati. ² B^d mahanto. ³ B^d adds ācāretvā,
 B^d acāretvā. ⁴ B^d -to. ⁵ B^d -satto. ⁶ B^d pi. ⁷ C² ālosilesi, B^d lolesi.
⁸ B^e aṇḍajā, B^d aṇḍā ca. ⁹ B^d -nti. ¹⁰ B^d -sobhaggo. ¹¹ B^d -titi. ¹² B^d
 adds kira. ¹³ B^d paṭi-. ¹⁴ B^d add uppatitvā. ¹⁵ B^d add pabbatarājiyā. ¹⁶
 B^d tassāpi avi-. ¹⁷ B^d -po guho. ¹⁸ B^d tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttaṃ¹. So „idaṃ me phāsu-
 kaṭṭhānan“ ti taṃ² divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase
 pabbataguhato utṭhāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentam³ suriyamaṇḍalam divvā attano divārakkhā-
 5 varaṇatthāya⁴ „udet' ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittam
 katvā gocarabhūmiṃ otaritvā gocaram gahevā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentaṃ⁵ suriya-
 maṇḍalam divvā rattirakkhāvaraṇatthāya⁶ „apet' ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittam katvā eten' upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnam⁷ divvā attano nivesanam āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttam āha: „tāta catutthāya pabbatarājīyā araṇṇe su-
 vaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“.
 15 Ath' ekasiniṃ divase Bārāṇasiraṇṇo Khemā nāma aggamaheṣi
 paccūsakāle supinam passi, evarūpo supino ahosi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammam desesi, sā sādhu-kāram datvā dhammam
 suṇāti, moro dhammam desetvā utṭhāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati“⁹, gaṇhatha nan“ ti vadantī¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhivā¹¹ pana supinabhāvaṃ nātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaram¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintevā
 dohaḷini viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasamkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukan“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kim icchasi bhadde“ ti. „Suvaṇṇavaṇṇassa morassa
 dhammam sotum devā“¹⁴ ti. „Bhadde kuto tādisam¹⁴ moram
 25 lacchāmā¹⁵“ ti. „Deva sace na labhāmi jīvitam me n' atthīti“.
 „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁶
 nam¹⁷ assāsetvā gantvā¹⁸ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammam sotukāmā,

¹ B^d vīnimu-. ² C^k omits taṃ. ³ B^d udayanta. ⁴ B^d divārakkhaṇatthāya.
⁵ B^d attham gamitam. ⁶ B^d rattirakkhaṇatthāya. ⁷ B^d adds moram. ⁸ B^d
 -nāsannakāle. ⁹ B^d morarājāni gacchantam divvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹
 B^d add ca. ¹² B^d rājā anāda-. ¹³ B^d dohaliyam, C^s omits viya. ¹⁴ B^d eva-
 rūpaṃ. ¹⁵ B^d -ml. ¹⁶ B^d omits rājā. ¹⁷ B^d taṃ. ¹⁸ B^d omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti devā“² ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evam āhaṃsu: „mahārāja, ‘jalajesu macchā kacchapā kakkatākā, thalajesu migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontīti’ amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan“⁴ ti. 5 Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo“⁵ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo“⁶ ti āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitam so āha: „mayāpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me ‘asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthīti’ kathesi“⁷. Atha nam rājā „samma mayham ca 10 deviyā ca jīvitam dinnam bhavissati, gantvā tam bandhitvā ānehiti“⁸ bahum⁹ dhanam datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanam datvā tatha gantvā M-am disvā pāse oḍḍetvā „ajja¹⁰ bajjhissati, ajja bajjhissatīti“¹¹ abandhitvā¹² va mato. Devī patthanam alabhanī matā. Rājā „tam me moram nissāya 15 piyabhariyā¹³ matā“¹⁴ ti kujjhivā veravasiko¹⁵ hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṃsam khādītvā ajarāmarā hontīti“¹⁶ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā paṭṭam sāramañjūsāyam¹⁷ ṭhapetvā kalam akāsi. Ath’ añño rājā ahosi, so paṭṭe akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamīti“¹⁸ 20 tassa gahaṇatthāya ekaṃ luddam¹⁹ pesesi, so pi tath’ eva mato. Evam cha rājaparivaṭṭā²⁰ gatā, cha luddaputtā Himavante eva²¹ matā. Sattamena²² pana raññā pesito sattamo luddo „ajja ajj’ evā“²³ ti satta samvaccharāni bandhitum²⁴ 25 asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde pāsassa asaṅcaraanakāraṇan²⁵“²⁶ ti. Atha nam parigaṇhanto sāyampātam²⁷ parittam karontam disvā²⁸, „imasmim ṭhāne añño moro n’ atthi, iminā brahmacārinā²⁹ bhavitabbam, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u ³ Cks a ⁴ Bd abajjhivā. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāññāyam. ⁹ Bd luddakaputtam, Bds luddaputtam. ¹⁰ Bds -vattam katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva. ¹² Bd -me.

¹³ Bd bajhī-. ¹⁴ Bds abajhanakā-. ¹⁵ Cs -pānam, Ck -pānam. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse'
na bajjhatīti⁴ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekam morim bandhitvā yathā sā⁵ accharāya pahaṭāya⁶ vassati
pāṇimhi pahaṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsam oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā morim vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁷ satta vassasatāni sannisinnakilesa⁸ phaṇaṃ katvā pa-
haṭāsiviso viya uṭṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātuṃ
asakkuṇitvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsam⁹ pave-
10 sento yeva ākāsā otari, satta vassasatāni asaṅcaraṇapāso⁷ taṃ
khaṇaṃ yeva saṅcaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
latṭhiagge⁹ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhituṃ na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhim, ajja paṇ' esa imaṃ morim nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātuṃ asakkuṇitvā āgamma pāse baddho heṭṭhāsisa-
ko olambati, evarūpo me silavā kilanito, evarūpaṃ aṇṇassa¹⁰
paṇṇākāratthāya netuṃ ayuttaṃ, kim me raṇṇā dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi naṃ¹¹ ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasaṃkamante¹² 'esa maṃ māretuṃ
20 āgacchatīti' maraṇabhayatajjito hutvā¹¹ phandaṃāno¹² pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹³ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsam chindissāmi¹⁴, tato sayam eva
yathāruciyā gamissatīti¹⁴ so paṭicchanno¹⁵ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā¹⁶ kaḍḍhi¹⁷. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvam me ṇatvā na
nirussukko¹⁸ acchissati¹⁹, kahaṃ²⁰ nu kho so¹⁴ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²¹ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bc pādo pāso? ² Bds omit sā ³ Bā -tāya. ⁴ Bā suṇanto
tāvadeva. ⁵ Bds -sinno-. ⁶ Bds jāse pādaṃ. ⁷ Bds -nakapā-. ⁸ Bā yaṭhi-
⁹ Bds raṇṇo. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na.
¹⁴ Bds -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bc -am. ¹⁶ Bds sannayhitvā. ¹⁷ Bds ākaḍḍhi. ¹⁸
Bds nirāsamko. ¹⁹ Bds āgacchissati. ²⁰ Bds kahaṃ. ²¹ Bds vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti¹ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Sace hi ty-āhaṃ dhanahetu gāhito¹
mā maṃ vadhī, jīvagāhaṃ gahetvā
rañño va² maṃ samma upanti nehi³, 5
maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te ahaṃ, upantinehīti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Taṃ sutvā luddaputto cintesi: „morarājā ayaṃ ‘maṃ
vijjhutukāmatāya khurappam sandahīti⁵ maññeti⁶, assāsessāmi¹⁰
naṃ“ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayaṃ tuyha⁷ vadhāya ajja
samāhito cāpavare khurappo,
pāsāṃ ca ty-āhaṃ adhipāyissam,
yathāsukhaṃ gacchatu morarājā 'ti. 143. 15

Tattha adhipāyissan ti chindayissam.

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṃ⁸ sattavassāni maṃ ānubandhi⁹
rattimdivam khuppipāsam sahanto
atha kissa maṃ pāsavas' ūpanītam 30
pamuttave¹⁰ icchasi bandhanasmā. 144.
4. Pānātipātā virato nu s' ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
yaṃ maṃ tuvaṃ pāsavas' ūpanītam
pamuttave¹¹ icchasi bandhanasmā ti. 145. 25

Tattha yaṃ ti yasmā maṃ ettakaṃ kālaṃ tvaṃ anubandhi tasmā tvaṃ
pucchāmi: atha kissa maṃ pāsavasam¹² ūpanītam bandhanasmā pamocetum
icchasi attho, virato nu sajjā 'ti virato nu si ajja, sabbabhūtesu¹³ 'ti
sabbasattānam.

¹ B^d gahito, C^s gahito, C^k gahito. ² C^k B^d ca. ³ B^d upantikam nehi. ⁴
B^d upantikam ne-. ⁵ B^d sannayhīti. ⁶ B^d maññati. ⁷ B^d -am. ⁸ C^k
sam. ⁹ C^k -im. ¹⁰ C^k pamuttave, B^d pamuñcare. ¹¹ C^k pamuttam va, B^d
pamuñcare. ¹² B^d -vase. ¹³ C^k su, omitting ti.

Itoparam¹:

5. Pāṇātipātā viratassa brūhi
 abhayaṅ ca yo sabbabhūtesu deti:
 - pucchāmi taṃ morarāja² taṃ attham -
 5 ito cuto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
 abhayaṅ ca yo sabbabhūtesu deti:
 diṭṭhe va dhamme labhate pasamsaṃ
 saggaṅ ca so yāti sarirabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, icc-āhu eke,
 idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti,
 tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ,
 dattupaññattaṅ ca⁴ vadanti dānaṃ,
 tesam vaco arahataṃ saddahāno
 15 tasmā ahaṃ sakuṇe bādhayāmiti. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pālinayen' eva vedittabā, tattha iccāhu eke ti ekacce samaṇabrāhmaṇā evaṃ kathenti, tesam vaco arahataṃ saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṃ paccakabodhiñāṇassa upanissayasampannam pi sattaṃ⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
 20 pesuṃ, so tesam⁷ saṃsaggena kusalākusalaṃ⁸ n' atthiti gaṇetvā sakuṇe māretū, evaṃ mahāsāvajjā esā⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyāṃ¹¹ arahanto ti maññamāno evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
 thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosiro olambāno va

- 25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
 gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
 imassa lokassa parassa vā te,
 kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ B^d adds vacanasambandho vedittabbo, B^s vacanapativacanāṃ sambandho vedittabbo. ² C^{ks} -je. ³ C^{ks} cito. ⁴ B^d duṭṭhu-, B^s daṭṭhu-. ⁵ B^d -a. ⁶ C^{ks} sattaṃ. ⁷ B^{ds} tehi. ⁸ B^{ds} -laphalaṃ. ⁹ B^{ds} -vajjo esa. ¹⁰ C^s asappurisevanā. B^d asappurisassa sevanā. ¹¹ B^d ayāṃ, B^s tāyāṃ. ¹² C^{ks} tayāva. ¹³ C^{ks} kathāpessāmīti. ¹⁴ B^d pāsāyathiyāṃ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā 'ti bhummatthe vā² sāmivacanāṃ, kathān nu te ti tesu vimānesu candasuriya-devaputte³ kathān nu kathenti, kiṃ atthīti⁴ udāhu n' atthīti kiṃ vā devā ti⁵ udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gāthāṃ āha :

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṃ⁶ M. āha :

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kammaṃ
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ
dattupaññattaṃ⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tthīti na ma-
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ etthake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā hontī, ahētukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubbhūtakammaṃ¹¹ n' atthīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti. 15

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayam āha :

11. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
kathāṃ hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya.
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹⁵ ca kathāṃ bhaveyya. 152.
12. Kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācāraṃ¹⁶
kiṃ sevamāno kena tapogūḇena,
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam atthaṃ
yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyān ti. 153.

¹ Bds santikā. ² Bd adds etaṃ. ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bd adds kathenti. ⁵ Bds omit ti. ⁶ Bd athassa. ⁷ Cs nī-. ⁸ Bd datthu-,
Bd datthu-. ⁹ Bd ettho. ¹⁰ Bds omit tava. ¹¹ Bd -taṃka-. ¹² Bd datthu-.
¹³ Cs se ca, Bd yaṃ ca. ¹⁴ Cs lāla-, Bds lāma-. ¹⁵ Bds kiṃsamācāraṃ. ¹⁶
Cs -je, Bd -jā.

Tattha dattupaṇṇattañcā¹ 'ti dānañ ca dattupaṇṇattam¹ nāma kathaṃ bhaveyyā 'ti attho, kathaṃkaro ti katarāṃ kammaṃ karonto² ahaṃ nirayaṃ na gaccheyyaṃ, itarāni tass' eva vevacaṇṇi.

Tam sutvā M. „sac' āham³ imaṃ pañhaṃ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ atthibhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.

13. Te tattha kālen' upasāṃkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṃ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṃ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānaṃ ti
te tuyhaṃ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kammaṃkaro te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammaṃ manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nirayādīsū 'ti evaṃ imassa ca parassa ca lokassa atthaṃ
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evañ ca pana vatvā nirayabhayena tajjesi. So pana
pūritapāramīpaccekabodhisatto suriyarasmisaṃphassam⁹ olo-
ketvā ṭhitaṃ pariṇatapadumaṃ viya paripākagatañāṇo vicarati.
So tassa dhammakathaṃ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito saṃ-
25 khāre pariḡaṇhitvā tilakkhaṇaṃ sammasanto paccekabodhiñā-
ṇaṃ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahoṣi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante ṭhito udānaṃ udānento

¹ B^d daṭṭhu-. ² B^d add kintikero ti kena kārapena karonto. ³ C^k svāhaṃ.
⁴ B^d jāto. ⁵ B^d kāsāya. ⁶ C^k pucchesi sante, E^d pucchāhi yaṃ te. ⁷ B^d
tam. ⁸ C^k jānanīyā-, B^d pajānanani-. ⁹ B^d adds parassa ca.

15. Tacaṃ va jīṇṇaṃ urago purānaṃ
paṇḍūpalāsaṃ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahāṃ' ahaṃ' luddakabhāvaṃ ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇṇaṃ purānaṃ² tacaṃ urago jahāti yathā ca harito
samppajjamaṇo nilapatto dumo katthaci katthaci³ ṭhitaṃ paṇḍūpalāsaṃ jahāti⁴
evaṃ ahaṃ pi ajja luddabhāvaṃ dāruṇabhāvaṃ pajahitvā ṭhito⁵, so⁶ dāni esa
pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahāṃ' ahaṃ luddakabhāvaṃ ajjā 'ti⁷,
pajahāmaḥan ti pajahāmi ahan ti attho⁷.

10

So⁸ imaṃ udānaṃ udānetvā „ahaṃ tāva sabbakilesa-
bandhanehi mutto, nivesane pana⁹ bandhitvā me¹⁰ ṭhapitā
bahū sakuṇā atthi, te kathaṃ mocessāmīti“ cintetvā M-aṃ
pucchi: „morarāja, nivesane me bahū sakuṇā baddhā atthi, te
kathaṃ mocessāmā“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū- 15
Bodhisattānaṃ ñeva upāyapariggahaññaṃ mahāntataraṃ hoti,
tena taṃ¹³ āha: „yaṃ vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-
bodhiññaṃ paṭividdhaṃ taṃ ārabba saccakiriyaṃ karotha,
sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“.
So B-ttena dinnanayadvāre¹⁶ ṭhatvā saccakiriyaṃ karonto 20

16. Ye cāpi me sakuṇā atthi baddhā
satāni nekāni nivesanasmiṃ
tesaṃ p' ahaṃ jīvitaṃ ajja dammi
mokkaḥaṃ ca, te pattā¹⁷ sakaṃ nīketan ti 157.

gātham āha.

25

Tattha mokkhaṇa ne patto ti sv-āhaṃ¹⁸ mokkhaṃ patto pacceka-
bodhiññaṃ paṭivijjhitvā ṭhito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena sacceṇa
sakaṃ nīketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasaṇaṭṭhānaṃ gacchantū 'ti vadati

¹ B^d ja-. ² C^k -ṇa. ³ B^d only one ka-. ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ B^d
ntṭhito. ⁶ B^d omits so. ⁷ B^d ajja naṃ luddakabhāvaṃ pajahāmi ahan ti
attho in the place of pajahāmahanti -. ⁸ B^d evaṃ so. ⁹ B^d add me. ¹⁰
B^d omit me ¹¹ C^k -māti. ¹² B^d hi. ¹³ B^d naṃ. ¹⁴ B^d yaṃ yena bodhi-
magge, B^d āha yena bodhimaggena. ¹⁵ B^d pana. ¹⁶ B^d -nayaṭṭhāne. ¹⁷ so
B^d; C^k ne patto, B^d te patto. ¹⁸ B^d sacāhaṃ. ¹⁹ B^d repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe' bandhanā muccitvā' tuṭṭharāvam' ravantā sakaṭṭhānam eva gamimsu. Tasmim' pana khāṇe tesam' tesam' gehesu biḷāle ādim' katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hattham' ukkhipitvā sīsam' parāmasi, tāvad eva gihiliṅgam' antaradhāyi, pabbajitaliṅgam' pātur' ahoṣi. So satṭhivassathero' viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāradharo hutvā „tvam' me mahatī' patitṭhā' ahoṣiti“ morarājassa añjalim' pag-
 10 pabbhāram' agamāsi. Morarājāpi laṭṭhiaggato' uppatitvā go-caram' gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi' morarājānam nissāya dukkhā muttabhāvam' pakāseto S. osānagātham' āha:

17. Luddo carī pāsahattho araṇṇe
 15 bādhetum' morādhipatim' yasassim',
 bandhitva morādhipatim' yasassim'
 dukkhā pamuñci yathāham' pamutto ti. 158.

Tattha bādhetum' ti haretum' ¹⁰, ayam eva vā pātho, bandhitvā ti ¹¹ tassa dhammakatham' sutvā paṭiladdhasamvego hutvā ti attho, yathāhan' ¹² ti
 20 yathā aham' sayambhūnāṇena mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-bhikkhu arahattam' pāpuṇi): „Tadā morarājā aham eva ahoṣin“ ti. Mahāmorajātakaṃ.

9. Tacchasūkarajātaka.

95 Yadesamānā' ¹² vicarimhā' ti. Idam' S. J. v. dve mahallakatthere ā. k. Mahākosalo kira ¹⁴ Bimbisārassa dhītarāma dento dhītu nahānīyamūlatthāya ¹⁵ Kāsigāmaṃ adāsi. Pasenadirājā' ¹⁶

¹ Ck' saccakiriyāyamakālaceva sabbe, C^s -yāsamakārameva sabbe, B^d -yāya sat-antarameva, B^s -yāya samantara. ² B^s mocetvā. ³ B^d tuṭṭharāvam'. ⁴ B^d -vassikatthero. ⁵ B^d tvameva mama. ⁶ B^s yatṭhi-. ⁷ B^s -retvāpi. ⁸ so C^s for -tu, B^d māretum'. ⁹ C^s -ci yathā aham', B^d pamodiyavataham'. ¹⁰ C^s bādhetuntī bādhetum', B^d haretum' ti bādhetum' in the place of bādhetum' ti haretum'. ¹¹ B^s adds bandhi. ¹² C^s yathā ahan'. ¹³ Cfr. Jāt. vol. II, p. 404. ¹⁴ C^s yamdesa-. ¹⁵ B^d adds raṇṇo. ¹⁶ B^d nāniya. ¹⁷ B^d kosalapā-.

Ajātasattunā pitari mārīte¹ taṃ gāmaṃ acchindi. Tesu tass' atthāya yujjhantesu paṭhamam Ajātasattussa jayo ahoṣi. Kosalarājā parā-jayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇhēyyāma“² ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnam katham parigaṇhitum vaṭṭatīti“³. 5
Rājā „sādhū“⁴ ti paṭisunivā „etha, tumhe vihāram gantvā paṭicchannā hutvā bhadantānam katham parigaṇhathā“⁵ ti purise⁶ payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatisatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10
bujjhimsu. Tesu Dhamuggahatisatthero aggim jāletvā āha: „bhante Dattattherā“⁷ ti. „Kim bhante“ ti. „Niddāyatha tumhe“ ti. „Na⁸ niddāyāmi“⁹, kim kātabbam“ ti. „Bhante lālako“¹⁰ vatāyam Kosalarājā, cāṭimattam bhojanam eva bhūjhitum jānātīti“¹¹. „Atha¹² kim¹³ bhante“ ti. „Attano kucchimhi pāṇakamattena Ajātasattunā parājito“¹⁴ ti¹⁵. 15
„Kim¹⁶ pana bhante kātum vaṭṭatīti“¹⁷. „Bhante Dattatthera“¹⁸ yuddham nāma sakaṭabyūhacakkabyūhapadamabyūhavasena tividham, tesu¹⁹ Ajātasattum gaṇhantena sakaṭabyūham katvā gaṇhitum vaṭṭatīti, asukasmim nāma pabbatakhaṇḍamhi“²⁰ dvīsu passesu sūrapurise ṭhapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabhāvaṃ nātvā 20
naditvā vaggitvā kumine pavīṭṭhamacchaṃ viya antomuṭṭhiyam katvā va nam gahetum sukkā“²¹ ti²². Payojitapurisā taṃ katham sutvā raṇṇo ārocesum. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattum gahetvā saṃkhalikabandhanena bandhitvā katipāham nimmadam²³ katvā „puna evarūpaṃ mā karīti“²⁴ assāsetvā mocetvā dhītaṃ 25
Vajirakumārikam nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalaraṇṇā Dhanuggahatisattherassa saṃvidhānena Ajātasattu gahito“²⁵ ti bhikkhūnam antare kathā samuṭṭhahi, dhammasabhāyam pi tath' eva katham samuṭṭhāpesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“²⁶ ti pucchitvā „imāya nāma“²⁷ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddha- 30
saṃvidhāne cheko yevā“²⁸ ti vatvā a. ā.:

¹ Ck te, B^d pitarā mate, B^s pitari mate. ² B^d caraka pu-. ³ B^ds mantidatta-

⁴ Ck B^d omit niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B^ds -miti. ⁶ Ck lāla-, C^s lāla-, B^d balato, B^s bālako. ⁷ Ck^s add nam. ⁸ C^s omits kim. ⁹ Ck^s add rājā for 'parājito'? ¹⁰ Ck^s add vadāpeti, cfr. II 4^g. ¹¹ B^ds kinti. ¹² B^d mantida-. ¹³ B^ds add bhāginēyyam. ¹⁴ B^ds pabbatakaṇṇe. ¹⁵ B^d sakkotīti. ¹⁶ B^ds nim-maddanāni.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
 vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāte patitaṃ ekaṃ
 sūkarapotakaṃ disvā ānetvā tacchasūkarō² ti 'ssa nāmaṃ katvā
 posesi. So tassa upakārako ahoṣi: tuṅdena rukkhe parivatte-
 5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
 ḍasitvā vāsinihādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
 mahābalo mahāsarīro ahoṣi. Vaddhakī⁴ tasmim̐ puttapemaṃ
 paccupaṭṭhāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
 'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmim̐ araṇṇe ekako
 10 vasituṃ na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
 vasissāmīti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bahusūkare
 disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esaṃānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
 anvesaṃ vicariṃ⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.
- 15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakko cāyaṃ anappako,
 rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha sabbehi nātibhi
 appossukko nirāsāmkī⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 111).

Tattha yadesaṃānā ti yaṃ nātigaṇaṃ pariyesantā mayaṃ vicarimha,
 20 anvesan ti ciraṃ vata anvesanto vicariṃ, te me ti te ime, bhakko ti sv-eva
 vanamūlaphalasaṃkhāto⁹ bhakko, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṃ¹⁰ sutvā catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Aṇṇaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattu no idha vijjati,
 so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.
- 25 Tattha tacchā 'ti taṃ nāmenaḥlapati, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
 thūlamaṃsaṃ varaṃ varaṃ ņeva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānasambandhagāthā
 Pālinayen' eva veditabbā.

5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattu, ko nātī susamāgate
 appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchitā¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū-. ³ Bd vadhi-. ⁴ Bd^a atha vaḍḍhaki
 pi. ⁵ Cks yaṃdessa-. ⁶ Bd vipulaṃ, B^s vipule. ⁷ C^s bahūcidam̐, Bd bahu-
 cidam̐. ⁸ Bd -ko. ⁹ C^s svetamū-, C^s svevatamū-. ¹⁰ Bd vacanaṃ. ¹¹ Bd
 aṇṇaṇhi. ¹² C^s -naṃ. ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bd omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bd numhā-. ¹⁷ C^s appadamse, Bd duppadhamse, B^s duppadamse, C^s omits
 appadhamse. ¹⁸ Cks -ta. Bds -āhi. ¹⁹ Bd -to.

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāthāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāthā na vijjanti, balaṃ kāye samūhataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ bhāsasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko namhākaṃ⁴ ti aham⁵ tumhe disvā va ime sūkarā appa-
maṃsalohitā bhayena tesam⁶ bhavitabban ti cintesiṃ, tasmā no⁷ ācikkhatha:
ko nu⁸ amhākaṃ idha sattu, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarirarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy⁹ evam āhaṃsu, yo pīti yo amhākaṃ antare eko
pi palāyissati tam pi mayam pacchā hanissāmā⁹ ti. 10

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajja pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmiṃ
ṭhāne ṭhitena¹⁰ sakkā jetun“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹, tasmā
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakāṭa-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ samvi-
dahi¹³: majjhaṭṭhāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake ṭhapesi¹⁵, te
parivāretvā tesam mātaro, tā parivāretvā vaijhasūkariyo¹⁶,²⁰
tāsam anantarā sūkarapotake, tesam anantarā makuladāṭhe
tarunasūkare, tesam anantarā mahādāṭhe¹⁷, tesam anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ viśativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbaṃ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanṭhānaṃ pab-²⁵
bhāraṃ katvā khanāpesi, dvinnaṃ āvātānaṃ antare attano
ṭhānatthāya²¹ pīṭhakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmim tasmim ṭhāne sūkare assāsento vicari.

¹ Bds -re. ² Bs samo-, Bđ sahatuṃ. ³ Bđ -seyya. ⁴ Bđ num-. ⁵ Bds ayaṃ.
⁶ Bđ ne-. ⁷ Bds me. ⁸ Bđ pana. ⁹ Bđ marissāmā. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ pajā-.
¹² Ck^s balaca, Bđ phalava. ¹³ Bđ -dahati. ¹⁴ Bđ khīrapivake, Bs bisivake. ¹⁵
Bđ vasāpesi. ¹⁶ Bds vajjhā-, cfr. J. II 4⁰⁶. ¹⁷ Ck omits mahā, Bđ tesam -
dāṭhe. ¹⁸ Bds jinṇasū-. ¹⁹ Bđ only one ta-. ²⁰ Bđ -vaggaṃ viśativaggaṃ-.
²¹ Bđ vasanattāya. ²² Ck Bđ -o.

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggharājā kūṭajaṭiḷassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale atṭhāsi. Tam disvā sūkarā „āgato no bhante veritī“ vadimsu. „Mā bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbaṃ paṭipakkhaṃ³ hutvā
 5 karoṭhā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passāvam⁶ akāsi, sūkarāpi tath' eva karimsu, vyaggho sūkare olakento⁶ mahānādaṃ nadi, te pi tath' eva karimsu. So tesāṃ kiriyāṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁷, ajja mayhaṃ⁸ paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṃvidahako tesāṃ⁹ senānāyako pi atthi, ajja mayā etesaṃ santikaṃ gantum na vaṭṭatīti“¹⁰ maraṇabhayaabhīto va nivattitvā kūṭajaṭiḷassa santikaṃ gato. Atha naṃ so tucchahatthaṃ disvā navamaṃ gātham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
 15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnāṃ,
 dāṭhā nu te miga viriyāṃ¹⁰ na santi
 yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyasīti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo tvaṃ sūkarasaṃghaṃ patto¹³ hutvā kiñci gocaraṃ alabhītvā kapaṇo viya jhāyasi.

20 Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
 10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṃ kāye samūhataṃ¹⁴,
 nātī ca disvāna samañgi¹⁵ ekato
 tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
 11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= II $\frac{407}{12}$)
 25 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
 te dāni saṃgamma rasanti¹⁸ ekato,
 yatthatṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ B^d uggaçchati. ² C^{ks} -dena. ³ B^d sabbapaṭipakkhā. ⁴ C^k B^s osakkonto. ⁵ C^{ks} passāmam. ⁶ B^{ds} -ketvā. ⁷ B^d pubbe-. ⁸ B^d mayāṃ. ⁹ B^d ne-. ¹⁰ so C^{ks} for migaviriyā? B^d vathaya, B^s vadhāya. ¹¹ C^{ks} so. ¹² B^d -pā va, C^k kapaṇo va? ¹³ B^d -saṅghapatto. ¹⁴ B^d samo-. ¹⁵ B^{ds} sāmaggi. ¹⁶ add va? ¹⁷ B^d lenaṃ-. ¹⁸ C^{ks} saranti, B^d saṅga vasanti. ¹⁹ B^d -sahacca.

19. Parināyakasampannā sahitā ekavādino¹

te mañ samaggā himseyyum, tasmā nesañ apatthave² ti. 170.

Tattha samañgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato thite⁵, imassudan ti ime sudam mayā⁶ akkhini ummiletvā olokitamattā va pubbe disā⁷ gacchanti, 5
puthū 'ti visum visum, yatthaṭṭhitā ti yasmim bhūmibhāge thitā, parinā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesañ apatthave²
ti tena kāraṇena etesañ na patthemī⁸.

Tam sutvā kūṭajatiḷo

13. Eko va Indo asure jināti, 10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasaṃghapatto

varam varam hanti, balañ hi tādisan ti 171.

gātham āha.

Tattha migasaṃghapatto ti migagaṇaṃ patto hutvā varam varam 15
migañ hanti, balañ hi tādisan ti tādisaṃ hi⁹ tassa balañ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite nāti vyaggho ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyaggho cā¹² 'ti vyaggasadiṣe¹³ hutvā sariravidhūnanādini katvā
thite vase na kurute, attano vasena¹⁴ vattāpetum na sakkoti¹⁵ attho.

Puna jaṭilo tam ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhīlakā sakunakā saṃghino gaṇacāriṇo

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁶ ca. 173.

25

16. Tesañ ca ḍayamānānaṃ¹⁵ ek' ettha apavattati¹⁶,

tam seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bds -cāriṇo. ² so Cks; Bđ apathave, B^e apatṭhapesi. ³ Bds sāmaggi. ⁴ C^e Bđ -to. ⁵ Bds -to. ⁶ Cks masā, Bđ mahā. ⁷ Bds disodisañ. ⁸ Bđ varam varam hantum etesañ na patthemī, B^e varam varam hantisa na patthemī. ⁹ Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ Bđ na byaggho. ¹² C^e vyaggho cā, Bđ byaggho. ¹³ Bđ vase. ¹⁴ so Cks for ḍayanti? Bđ ḍiyanti, B^e upasanti. ¹⁵ Cks ḍayhamā-. Bđ ḍiyamā-. ¹⁶ B^e apasakkati, Bđ ekettha apasakkati. ¹⁷ Ck titaletim, C^e nitāletim. ¹⁸ Cks hatīti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṇṇāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocare¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocaraṃ gahetvā ākāseṇa gacchantī, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkitvā⁵ ekapassena⁶ visuṃ gacchati, nitāletīti⁶ paharivā⁷ gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyagghānam⁸ esā ti veyyagghi, samaggānam gacchantānam pi esā, evarūpā gati vyagghānam⁹ gati yeva nāma hotī, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantuṃ, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati taṃ gaṇhāti¹¹.

Evaṇ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṃ tvaṃ uaditvā pakkhanda¹², dve ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“¹³ ussāhesi. So¹⁴ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maṇṇamāno yathā pure ti 175.
15 gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayāṃ dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maṇṇeti tath' eva¹⁶ maṇṇamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva aṭṭhāsi. Sūkarā „punāgato sāmi coro“¹⁸ ti tacchakassa ārocesuṃ. So „mā bhāyitthā“¹⁹ 'ti te assāsetvā uṭṭhāya dvinnaṃ āvāṭānaṃ antare piṭṭhikāya aṭṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaraṃ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-āvāṭe pati. Vyaggho¹⁸ vegaṃ sandhāretuṃ asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāṭe patitvā puñjakito¹⁹ aṭṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' uṭṭhāya²⁰ tassa antarasatthimhi dāṭhaṃ otāretvā yāva hadaya phālento²¹ gantvā²² maṇṇam khāditvā mukhena ḍasitvā bahiāvāṭe pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsaṃ' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -raṃ. ² so Ck; Bā ḍiyanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti. ⁴ Bā tesu. ⁵ Cā Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa-. ⁸ Ck -na. ⁹ Bā gatīti byagghānam samaggāvāsam gacchantānam pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva. ¹¹ Bā -hāhīti. ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits sathā and adds āha. ¹⁵ Ck -lakena. ¹⁶ Ck pubbe vāti maṇṇāti tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ Cā puñchakito, Bā pañchaliko, Bā puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvāṭe uṭṭhāya. ²¹ Cā pālento, Cā phālento, Bā phaletvā. ²² Bā omits ga-

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkarō āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño'
 pan' eko dasavyagghanāyako' atthīti“. „Ko nām' eso“ 5
 ti. „Vyagghena ābhatābhatamamsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhim vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokeno sūkare' āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ 10
 udumbaraṃ abhirūhi'. Sūkarā „ekaṃ' rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kim rukkhaṃ“ ti'. „Udumbararukkhan“ 'ti'. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gahessāma“' 'ti taruṇasūkare
 pakkosivā' rukkhamūlato paṃsuṃ apabyūhāpesi, sūkarhi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹⁰ otiṇṇamūlaṃ¹¹ 15
 eva atthāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā
 jaṇṇukehi¹² patitṭhahitvā dāṭhāya mūlaṃ pahari, pharasunā
 pabaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹³,
 kūṭajaṭilaṃ patantam eva paṭicchinditvā¹⁴ maṃsaṃ bhakkhe-
 suṃ. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhadavatā 20

18. Sādhu sambahulā nātī¹⁵ api rukkha āraññajā,
 sūkarehi samagehi vyaggho ekāyane hato ti 176.

gātham āha.

Tattha ekāyane hato ti ekagamanasmim yeva hato.

Ubhinnam pi pana tesam hatabhāvaṃ pakāsentō S. itaraṃ 25
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṃ ca ubho hantvāna sūkarā
 ānandino panuditā mahānādam anādisun¹⁶ ti. 177.

¹ C^{ks} -ā. ² B^d añño ko byagghanāyako, C^{ks} vyagghagghanako, cfr. II 40^a.
³ B^d bahusū-. ⁴ B^d -ruyhi. ⁵ B^d etaṃ. ⁶ C^{ks} omit ti. ⁷ B^d omits udu-.
⁸ B^d gaṇhissāmi. ⁹ B^d -osāpetvā. ¹⁰ C^{ks} ujū-. ¹¹ B^d otiṇṇam. ¹² B^d ji-.
¹³ C^s paṭi, B^d paṭi taṃ. ¹⁴ B^d sampaṭicchitvā, C^s paṭicchitvā. ¹⁵ all three
 MSS. -ti ¹⁶ B^d anadisu, B^s panadimsu.

Puna tacchasūkarō pucchi: „aṅṅo¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkarā „n' atthi sāmīti“ vatvā „tam abhisīcivā² rājānaṃ karissāmā“ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇiyasamkhaṃ disvā tam dakkhiṇāvattasamkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhisīcīmsu. abhisekaudakaṃ⁶ āsittāṃ, sūkarīm yev' assa aggamaheṣiṃ kariṃsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake⁷ nisīdāpetvā dakkhiṇāvattasamkheṇa abhisekakarāṇaṃ pavattāṃ.

Tam pi atthaṃ pakāseto S. osānagātham āha:
 10 20. Te su udumbaramūlasmiṃ sūkarā susamāgatā tacchakaṃ abhisīcīmsu: tvaṇ no rājāsi⁸ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmiṃ ti te sūkarā, sukāro⁹ nipātattāṃ. udumbaramūlasmiṃ ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ¹⁰ eva pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasamvidahanaccheko¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭṭho Devadatto ahoṣi, tacchasūkarō Dhanuggahatisso, rukkhadavatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajāta ka.

Vāṇijā samitiṃ katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattthivāsino
 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca silesu ca paṭiṭṭhāya „bhante sace ārogā¹² āgamiṣāma puna tumbhākaṃ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā maggamūlā nirūḍhake nirābhāre araṇṇe vicarantā ekam nāgaparigga-
 25 hitāṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakaṭāni mocetvā rukkhamūle nisīdīmsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākḥāni disvā cintayīmsu: „imasmiṃ rukkhe udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimasākhaṃ chindāma, pāṇiyāṃ no dassatīti“.

¹ B^d -ā. ² B^d add no. ³ B^d -vaṭṭarū-. ⁴ B^d abhiha-. ⁵ B^d -kasūkarāṃ.
⁶ C^k -kaṃ ud-. ⁷ B^d -pīthe. ⁸ C^d rājā ti. ⁹ C^k sūkāro, C^e sukaro. ¹⁰
 all three MSS. omīṭ idāneva. ¹¹ B^d -ne cheko. ¹² C^k a-. ¹³ B^d add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkham abhirūhitvā sākham chindi², tālakkhandhappamāṇā udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākham⁵ chindimsu, tato nānaggarasabhojanam nikkhami, tam bhuñjitvā pacchimasākham chindimsu, tato alamkatakaitthiyo nikkhamimsu, tāhi saddhim abhramitvā uttarasākham chindimsu, tato satta ratanāni nikkhamimsu, tāni gahetvā pañca sakatasatāni pūretvā Sāvattim paccāgantvā dhanam saṃgopetvā gandhamālādihattā Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisinnā dhammakathaṃ sutvā⁶ punadvase mahādānam datvā „bhante imasmim dāne amhākam dhanādāyikāya rukkhadavatāya pattim demā“ 'ti pattim adamsu. S. niṭṭhitabhattakicco „katararukkhadavatāya pattim dethā“ 'ti pucchi. Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāram⁷ T-tassa ārocayimsu⁸. S. „tumhe tāva mattaṇṇutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanam labhittha⁹. pubbe pana amattaṇṇū taṇhāvasikā dhanā ca jīvitaṃ ca jiyimsu¹⁰. 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Bārāṇasīnagaram (add: nissāya?) tam eva¹¹ pana kantāram sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūlhā hutvā tam eva nigrodham passimsu.

Tam attham S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitim katvā nānāraṭṭhāto¹² āgatā dhanahārāya¹³ pakkamimsu ekam katvāna gāmaṇim. 179.
2. Te¹⁴ tam kantāram āgamma appabhakkham anodakam mahānigrodham addakkhum sītaccāyāṃ manoramam. 180.
3. Te ca¹⁵ tattha nisiditvā tassa rukkhasa chādiyā¹⁶ vāṇijā samacintesum bālā mohena pārutā: 181.
4. Addāyate¹⁷ ayam rukkho api vāri ca¹⁸ sandati, imgh' assa purimam sākham mayam chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chimā¹⁹ va pagghari accham vārim anāvilam, te tattha nahātvā²⁰ ca pivitvā ca yāvat' icchimsu²¹ vāṇijā 183.
6. Dutiyam samacintesum bālā mohena pārutā: imgh' assa dakkhiṇam sākham mayam chindāma vāṇijā. 184.

¹ B^d atha ko, B^s atha kho. ² B^ds add tato. ³ B^d -ttati. ⁴ so C^ks; B^d te tattha nhātvā. ⁵ C^ks -ṇāyasākham. ⁶ B^ds add nimantetvā. ⁷ B^d laddhakāraṇam. ⁸ B^d -tassārocesum. ⁹ B^d al-. ¹⁰ B^ds vijahimsū ¹¹ B^d -siyam nagare tadeva. ¹² C^s B^d -ato. ¹³ B^d -rā. ¹⁴ B^d allāyate. ¹⁵ B^d pi. ¹⁶ B^d chāriyā. ¹⁷ B^d allāyate. ¹⁸ B^d abhivāriya, C^k api cārica. ¹⁹ B^ds sā ca chindā. ²⁰ B^d nahātvā. ²¹ B^d ta-.

7. Sā ca chinnā¹ va pagghari sālīmamsodanam bahum
appodavanne kummāse singim bidalasūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat' icchimsu vāñijā
tatiyam samacintesum bālā mohena pārūtā: 186.
9. Imgh' assa pacchimaṃ sākhaṃ mayam chindāma vāñijā,
sā ca chinnā⁴ va pagghari nāriyo samalamkatā 187.
10. Vicitravattahābharanā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāñijā ekā nāriyo paṇṇavīsati⁵. 188.
11. Samantā parikarimsu⁶ tassa rukkhassa chādiyā⁷;
te tāhi parivāretvā⁸ yāvat' icchimsu vāñijā 189.
12. Catutthaṃ samacintesum bālā mohena pārūtā:
imgh' assa uttaram sākhaṃ mayam chindāma vāñijā. 190.
13. Sā ca chinnā⁷ va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajatam jātarūpaṃ ca kuttiyo paṭṭiyāni ca 191.
14. Kāsikāni¹⁰ ca vatthāni uddiyāne ca¹¹ kambale;
te tattha bhāre bandhitvā yāvat' icchimsu vāñijā 192.
15. Pañcamam samacintesum bālā mohena pārūtā:
imgh' assa mūlam chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' utṭhahi¹² satthavāho yācamāno katañjali:
nigrodho kim aparajjhati¹³ vāñijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapānaṃ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchimā sākha, sabbakāme ca¹⁴ uttarā,
nigrodho kim aparajjhati¹⁵ vāñijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
na tassa sākham bhañjeyya¹⁶, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā¹⁷ ekassa vacanam bahū
nisitāhi kuṭhārīhi mūlato tam upakkamun ti 197.
- imā gāthā āha¹⁸.

Tattha samittim katvā ti Bārānasiyam samāgamaṃ katvā, bahū ekato
huvā ti attho, pakkamimsū 'ti pañcahi sakaṭasatehi Bārānaseyyakam bhaṇ-
ḍam¹⁹ ādāya pakkamimsu, gāmanin ti ekaṃ pañnavantataram satthavāham

¹ Ck^s saccchintā, B^d sāvachindā. ² B^d sīngaverala-. ³ B^d khādītva. ⁴ Ck^s saccchinnā, B^d sā ca chindā. ⁵ B^d pañca-. ⁶ B^d paricāriṃsu. ⁷ C^s chādīya, B^d chāriyā, B^s chāriya. ⁸ so Ck^s for -vāritā? B^d paricāretvā. ⁹ Ck^s saccchintā, C^s sā ca chintā? B^d sā va chindā. ¹⁰ B^d -yāni. ¹¹ B^d -yāni ca. ¹² B^d atu-
ṭhehi, B^s athuṭṭhehi. ¹³ B^d marathati, Ck^s avarujjhati. ¹⁴ B^d va. ¹⁵ Ck^s ava-
rujjhati, C^s avirujjhati, B^s aparajjhatha. ¹⁶ B^d s bhinde-. ¹⁷ Ck^s anādiyitvā, B^d
te tassa anādiyitvā. ¹⁸ B^d avoca. ¹⁹ B^d bārānasito sakaṭabhaṇḍam.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ hutvā
 paṇḍāyati. chinnā va paggharīti eko rukkharohanakusalo abhirūhitvā taṃ
 chindī, sā⁴ chinnamattā va paggharīti dasseti, parato pi es' eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāssesadise kummāse, siṅgin⁵ ti siṅgi-
 verādikam uttaribhaṅgam, bidalasūpiyo ti nuggasūpādayo, vāṇijā ekā ti 5
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁶ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike paṇcavīsati⁷ ṭhitā ti pi attho⁷, parīkarīmsū⁸ 'ti parivāsesum, tāhi
 pana saddhirū ñeva nāgānubhāvena sāṇivītānasayanādīni paggharīmsu, kuttīyo
 ti hatthatharādayo, paṭṭiyānīti upāmayapaccattharaṇāni setakambalāni⁹ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹⁰ uddiyā nāma kambalā atthi, te 10
 tattha bhāre¹¹ bandhitvā ti yāvatakaṃ icchīmsu tāvatakaṃ gahetvā paṇca-
 sakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṃ vāṇi-
 jam ālapanto bhaddau te atthū 'ti āha, annapānaṇcā 'ti annāni ca pānaṇi ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hiti mittānaṃ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmako nāma, anādiyitvā ti¹² agahetvā, upak- 15
 kamun ti¹³ chinditum ārabhiṃsu.

Atha ne chindanattbhāya rukkhamūlam upagate¹⁴ disvā
 nāgarājā cintesi: „ahaṃ etesaṃ pipāsītānaṃ pāṇīyaṃ dāpesiṃ,
 tato dibbabbhojanaṃ, atho¹⁵ sayanāni c' eva paricārikā¹⁶ ca
 nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūram¹⁷ ratanaṃ, idāni pana me 20
 rukkhaṃ mūlato chindissāmā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā
 satthavāhaṃ sese¹⁸ māretum vaṭṭatīti“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va¹⁹ dhanuggahā, ettakā vammīno“
 ti senaṃ vicāresi²⁰.

Tam atthaṃ pakāseto S. 25

20. Tato nāgā nikkhamīmsu sannaddhā paṇṇavīsati²¹

dhanuggahānaṃ tisatā cha sahaṃsā ca vammīno ti 198.
 gātham āha.

Tattha sanuaddhā ti suvaṇṇarajatādivammakavacikā²², dhanugga-
 hānaṃ tisatā ti meṇḍavisāṇadhanudharānaṃ tīṇi satāni²³, vammīno ti 30
 keṭakaphalakahatthā²⁴ chasahaṃsā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā. ³ Cks -ā, Bd allā. ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavarān. ⁶ Bd
 omits vā tattha. ⁷ Bd paṇcavīsatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyīmsu, B
 parivārayīmsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ C -neva-, Bd uddiyāni ca kammalānīti. ¹¹
 Cks raṃ. ¹² Bd adda tassa vacanaṃ. ¹³ Bds add mohā va. ¹⁴ Ck upāgato,
 C upagato. ¹⁵ Bd attha. ¹⁶ Cks -rakā. ¹⁷ Bd sakaṭamaṃ satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca. ²² Ck -vammagavacchikā,
 C -vammagavacchika, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks add ca. ²⁴ Bd chekada-
 rāṇaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitam,
 ṭhapetvā satthavāham² sabbe bhasmaṃ³ karotha ne ti 199.
 ayam nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitan ti kassaci ekassa pi jīvitam mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāham gahetvā sayam tāni sakaṭāni pāpentā
 Bārāṇasim gantvā sabbadhanam tassa gehe ṭpaṭisāmetvā tam
 āpucchitvā attano nāgabhavanam eva gatā.

10 Tam attham viditvā S. ovādasena gāthadvayanā āha:

22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassam attham attano
 lobhassa na vasam gacche haneyyārisakam⁶ manam. 200.

23. Etam⁷ ādinavam nātvā taṇhā dukkhassa sambhavam
 vītataṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

15 Tattha tasmā ti yasmā lobhavasagā⁸ mahāvīnāsam pattā satthavāho
 uttamasampattim tasmā haneyyārisakam⁹ manan ti auto¹⁰ uppajjamā-
 nānam nānāvīdhānam lobhasattūnam¹¹ santakam manam lobhasampayuttacittam¹²
 haneyyā¹³ ti attho, etamādīnavan¹³ ti evam lobhe ādinavam jānitvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavan ti jātiādidukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkham nibbattati evam taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavam nātvā vītataṇho
 anādānena anādāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 iriyetha vattethā¹⁷ ti arabhattena kūṭam gaṇhi.

Imaṃ ca pana dhammadesanam āharitvā „evam upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvīnāsam pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpattiphale paṭiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto aho si, satthavāho
 aham evā“ ti. Mahāvāṇijajātakam.

¹ B^d te muñjittha. ² B^d add va. ³ B^e bhasmī, B^d tasmim. ⁴ B^e te. ⁵ B^d
 muñjittha. ⁶ C^k haneyya disatam, C^e haneyyā disatam, B^d haneyyārisakam.
⁷ B^d evam. ⁸ B^d -vasikā. ⁹ C^k -yyādisatam. ¹⁰ B^d attano. ¹¹ B^d -sutthu-
 nam. ¹² C^k -cittā, B^d -yuttam manam. ¹³ B^d evamā-. ¹⁴ B^d bhavataṇhā.
¹⁵ B^d omits va. ¹⁶ B^d anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-
¹⁷ C^k satī, B^d omits satiyā. ¹⁸ B^d adds ti.

11. Sādhīnajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano uposathakammaṃ nissāya manussasariren' eva devalokaṃ gantvā ciraṃ vasimsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-sālā' kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ' gacchanti, pañca sīlāni rakkhati uposathaṃ upavasati³, raṭṭha- 10 vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā mata-matā va devanagare yeva nibbattanti⁴. Sudhammadevasabhaṃ pūretvā nisinnā devaraṅṅo sīlācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti. Tam sutvā sesadevāpi rājānaṃ daṭṭhukāmā ahesuṃ. Sakko devarājā tesam manam veditvā āha: „Sādhīnarājānaṃ daṭṭhu- 15 kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ ānāpesi: „gaccha⁵ Vejayantaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehīti“⁶. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā⁷ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ agamāsi. Tadā puṇṇamadivaso⁸ hoti⁹. Mātali manussānaṃ sāyamāsaṃ bhūñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda- 20 maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya⁹ rathaṃ āgacchantaṃ disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹⁰, devaputto¹¹ paññāyati, kass' etaṃ¹² manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti, na aṅṅassa amhākaṃ raṅṅo bhavissati, rājā hi no dhammiko 25 dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ Bd -lāyo. ² Bd veyyākāraṇaṃ. ³ Bd -ūti. ⁴ Bd -imsu. ⁵ Bd adds tvaṃ. ⁶ Bd sampatīcchitvā. ⁷ Bd -mi-. ⁸ Bd ahosi. ⁹ Bd ohāya. ¹⁰ Bd eso. ¹¹ Bd adds pi. ¹² Ck² kassesa etaṃ, Bd kassa ekāṃ.

Tass' attho: abbhuto vata tesam ambhākaṃ jāto¹ lokasumim lomahaṃsano uppajji yassa dibbo ratho pātur ahoṣi Vedehassa yasassino ti.

Mātali pi ratham ānetvā manussesu gandhamālādīhi² pūjentesu tikkhattum nagaram padakkhiṇam katvā raṇṇo nive-
 5 sanadvāram gantvā ratham nivattetvā pacchābhāge³ sīhapañ-
 jarummāre⁴ ṭhapetvā ārohaṇasajjam katvā aṭṭhāsi. Tam
 divasam rājāpi dānasālā⁵ oloketvā „iminā niyāmena dānam
 dethā“⁶ 'ti āṇāpetvā uposatham samādāya⁶ divasam vītinā-
 metvā amaccaganaparivuto alaṃkatamahātale pācīnasīhapañ-
 10 jarābhimukho dhammayuttakam⁷ kathento nisinnō hoti. Atha
 nam Mātali rathābhirūhanattham⁸ nimantesi⁹, nimantetvā ādāya
 agamāsi.

Tam attham pakāsento S. imā gāthā āha :

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
 15 nimantayittha rājānam Vedeham Mithilaggaham: 203.
3. Eh' imam ratham āruya¹¹ rājasetṭha disampati,
 devā dassanakāmā te tāvatimsā saindakā,
 saramānā hi te devā Sudhammāyam samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹² pamukho ratham āruhi,
 20 saḥassayuttam āruya¹³ agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānam āgataṃ:
 svāgatan te mahārāja aṭṭho te adurāgataṃ,
 nisīda dāni rājasi¹⁴ devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggaham,
 25 nimantayī ca¹⁵ kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.
7. Sādhū kho¹⁶ si anuppatto āvāsam vasavattinam,
 vasa devesu¹⁷ rājasi sabbakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhūṇja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānam
 30 santikam agamāsi. Tasmiṃ hi ratham abhirūhitvā¹⁸ ṭṭhite ratho ākāsam pak-
 khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānam devalokam

¹ so B_d; C_k vatesaambhākam rājā. ² C_k -dīni. ³ B_d -yena. ⁴ B_d -pañca-
 raum-. ⁵ B_d -lāyo. ⁶ B_d -dayitvā. ⁷ B_d -yuttakathain. ⁸ C_k -ṇa-. ⁹ B_d omits
 ni-. ¹⁰ B_d abhāsi. ¹¹ so all three MSS. for āruha? ¹² B_d add vedeha
 mithilaggaho. ¹³ C_k abhiruyha. ¹⁴ B_d rājāsi. ¹⁵ C_k ma, B_d -tayittha. ¹⁶
 C_k ko. ¹⁷ C_k B_d devasu. ¹⁸ B_d abhiharitvā.

neśi, tam disvā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanam katvā paṭi-
santhāram karimāsu. Tam attham dassetuṃ tam devā ti ādi vuttaṃ. Tattha
paṭinandiṃsū 'ti punappuna nandiṃsu, āsanena cā 'ti rājānam ālūgītvā
idha nisidā 'ti attano Paṇḍukambalāsānena ca kāmehi ca nimanteśi, upaḍḍha-
rajjam katvā ekāsane nisīdāpesīti attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassaṃ devana-
garam aḍḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādañ ca majjhe¹
bhinditvā dinnam sampattiṃ anubhavantassa manussagaṇānāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakaṃ² puññam khīṇam, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena 10
saddhiṃ sallapanto

8. Aham pure saggagato ramāmi

naccehi gīthehi ca vādīthehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyuna³ nu khīṇo⁴, maraṇam nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā⁵ 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnu khīṇo ti kin nu mama sarasena⁶ jīvitindriyam khīṇam
udāhu upacchedakakammavasena maraṇam santike jātan ti pucchati, janinda-
setṭhā 'ti janindānam devānam setṭhā 'ti⁷.

Atha nam Sakko āha:

30

9. Na cāyuna⁸ khīṇam⁹, maraṇam te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavañ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesam vipākam idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

35

tāvatiṃsesu devesu bhūñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakānīti idam ten' attabhāvena¹² devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttaṃ, itarāni pi tassa¹³ rañño puññāni paṭhavīyam paṃsu
vīya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti aham to¹⁴ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasā 'ti nam¹⁵ samassasento āha. 30

¹ B^d mañcamajhe. ² B^d vasanakaṃ in the place of va sakaṃ. ³ B^d āyu. ⁴
C^s khīṇam, B^s khīno. ⁵ B^d janindānam devānam setṭhā. ⁶ so C^k; B^s sarīre.
⁷ gāthamāha - - - setṭhā ti wanting in B^d. ⁸ C^k nāyu, C^s tāyu. ⁹ B^d -o. ¹⁰
B^d tathe. ¹¹ C^k vedhayittho, C^s vedayittho. ¹² B^d tena att-. ¹³ B^d panassa.
¹⁴ C^k tena. ¹⁵ B^d tam.

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācītakāṃ yānaṃ yathā yācītakāṃ dhanāṃ evaṃsāmpadam ev' etaṃ yaṃ¹ parato dānapaccayā. 212.
12. Na cāham etaṃ icchāmi yaṃ¹ parato dānapaccayā,
5 sayāṃkatāni puññāni taṃ² me āveṇiyaṃ³ dhanāṃ. 213.
13. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahūṃ dānena samacariyāya saṃyamena damena ca yaṃ katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tattha yaṃ parato dānapaccayā ti yaṃ parena dinnattā labhati⁴ taṃ
10 yācītasadisam⁵ eva hoti, yācītakāṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā gaṇhatīti⁷ vadati, samacariyāya 'ti kāyādīhi pāpassa akaraṇena, saṃyamena 'ti sīlasaṃyamena, damena 'ti Indriyadamaṇena, yaṃ katvā ti yaṃ karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṃ karissāmīti.

13 Ath' assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ āṇāpesi: „gaccha⁸, Sādhīnarājānaṃ Mithilaṃ netvā uyyāne otārehīti“. So tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā pucchitvā gantvā⁹ Nāradaṛaṇṇo ārocesi. So¹⁰ raṇṇo āgatabhāvaṃ sutvā „tvaṃ purato gantvā¹¹ tassa ca mayhaṃ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālaṃ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ tumhākaṃ, ekaṃ ambhākaṃ raṇṇo“ ti. Atha¹² rājā „ko aṇṇo satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisīditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nāradaṛarājā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³, tadā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano puññabalena ettakaṃ kālaṃ vītināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe gaṇhetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khettāni imaṃ nikkhaṃ sukkaḍḍalaṃ
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bḍ yaṃ. ² Bḍ taṃ. ³ C^k āvenim-, C^s āveni-, Bḍ āvenitāṃ. ⁴ C^k labbhatī.
⁵ Bḍ yācītakasa-. ⁶ Bḍ atuṭṭhakāle. ⁷ C^k gaṇhatīti. ⁸ Bḍ adda tāta. ⁹ Bḍ āg-.
¹⁰ Bḍ adda rājā. ¹¹ Bḍ adda uyyānaṃ samajjhetvā. ¹² Bḍ adda naṃ. ¹³ C^s patanattā, Bḍ^s panatto. ¹⁴ Bḍ ahoṣi. ¹⁵ Bḍ -si.

15. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi' sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā'. 216.
16. Tānīdha' khettāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā' — 5
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññāṃ va' me Nārada khāyate disā' ti. 217.

Tattha khettānīti bhūmibhāgo sandhāyāha, imaṃ nikkhan ti imaṃ
tādisam eva udakaniddhamaṇā⁷, sukunḍalān ti sobhanena⁸ musalāpavesana-
kūḍalena⁹ samaunāgataṃ, haritānupā¹⁰ ti udakaniddhamaṇassa ubhosu 10
passesu haritāṇasañchannā¹¹ anupabhūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu 'ti
tāta Nārada ye mama upaṭṭhākā ca orodhā ca imasmiṃ uyyāne mahanteṇa ya-
sena mayā saddhīm vicarantā imēni tñānāni mamāyimsu piyāyimsu kataran nu
te disataṃ¹³ gatā kattha te pesitā, tānīdha khettānīti imasmiṃ uyyāne
tāva¹⁴ etāni uparopakavirūhaṇaṭṭhānāni¹⁵, te vana me pacārā¹⁶ 'ti ime te 15
yeva vanapacārā¹⁷, vane vihārabhūmiyo ti attho.

Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁸,
tumhākaṃ upaṭṭhākā¹⁹ sabbe²⁰ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha naṃ²¹“ ti. Rājā 20
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjatthāya āgato, puñña-
karaṇaṭṭhāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmīti“ vatvā
17. Diṭṭhā mayā vimānā²² obhāsenta²³ catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.

18. Vuttham²⁴ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁵
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.

19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ C^k maddā-. ² so C^k; C^s kinnu te disatāgatā, B^d kin nu te tādisaṃ gatā.
³ B^d tāni ca. ⁴ C^s vanīme-, B^d te yeva ārāme vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so C^k for suññā va? B^d suññaṇca. ⁶ B^d me nāya nāyate disā.
⁷ C^k -niddhamaṇā. ⁸ B^d -ṇena. ⁹ B^s puññaṇpavesana-, B^d omits musalāpa-
vesana. ¹⁰ B^d -nupā. ¹¹ C^k -tāṭiṇasañchanno. ¹² B^d anupā-. ¹³ B^d katarāṃ
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ B^d tāneva. ¹⁵ C^k -kē-. ¹⁶
B^d sañcarā. ¹⁷ C^k cana-, B^d vanañcarā. ¹⁸ B^d panatto. ¹⁹ B^d add ca orodhā
ca. ²⁰ B^d omits sa-. ²¹ B^d anussāsā. ²² add va? B^d vimānāni. ²³ C^s B^d
-to. ²⁴ C^k vuttaṃ, B^d vuttham.

20. Adañḍāvacaraṃ maggaṃ Sammāsambuddha-desitaṃ
taṃ maggaṃ paṭipajjissāṃ yenaṃ gacchanti subbatā ti āha. 220.

Tattha vuttham¹ me bhavanaṃ dibban ti Vejayantaṃ sandhāyāba,
sohaṃ etādisaṃ ti tāta Nārada so ahaṃ Buddhañāṇena aparicchindaniyam²
5 evarūpaṃ kāmagaṇasampattiṃ pahāya puññakaranaṭṭhāya idhāgato, adañḍāva-
caraan ti adañḍehi nikkhittadaṇḍasatthehi³ avacaritabbaṃ⁴ sammādiṭṭhipurekkhā-
raṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā
gacchanti ahaṃ pi agatapubbaṃ disaṃ gantuṃ bodhitale nisīditvā tam eva
maggāṃ paṭipajjissāmiṭi.

10 Evam M. imā gāthā⁵ sabbaññutañāṇena⁶ saṃkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjaṃ deva anusāsā“
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānaṃ⁹ pana sattāhen' eva dātukāṃ' amhiti¹⁰“. Nārado
„sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampatiḥchitvā mahādānaṃ paṭi-
15 yādesi. Rājā sattāhaṃ dānaṃ datvā sattame divase kālaṃ
katvā Tāvatiṃsabhavane¹¹ nibbatti.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „evam vasitabbayuttakaṃ uposatha-
kammaṃ nāmā“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahiṃsu):
20 „Tadā Nāradaṛājā Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho, Sādhīnarājā ahaṃ
evā“ 'ti. Sādhīnarājātakāṃ.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

Rājā avoca Vidhūraṃ¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ
ā. k. Tam Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
25 tam dānaṃ dadanto S-ram jetṭhakaṃ katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṃ nēva adāsi. Ath' assa gaṇaṃ¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānaṃ dento¹⁶ vicinitvā mahāphalaṭṭhāne
adāsīti“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyāṃ bhikkhave yaṃ

¹ Bḍ vuṭṭham, C^k vuttam. ² C^k -cchitāniyam, C^s -echitāniyam. Bḍ -cchindani-
yam. ³ Bḍ -hatthehi. ⁴ C^k paritabbaṃ, C^s pharitabbaṃ. ⁵ Bḍ -āyo. ⁶ C^k
-ṇe, C^s -ṇo? ⁷ C^k khipitvā. ⁸ C^k -satā. ⁹ Eḍṣe vigatam dānaṃ. ¹⁰ Bḍ
-mombhiti. ¹¹ Bḍ adds yeva. ¹² Bḍ adds keci anāgāmiphale. ¹³ Bḍ vidū-
¹⁴ so C^k; Bḍ vidūrajā-. ¹⁵ Eḍ gaṇakathaṃ. ¹⁶ C^k dente, Bḍ dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upatthāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe pi viceyyadānaṃ dadamsū² 'ti
vatvā a. ā.:

A. Kururatṭhe Indapattanagare Yuddhiṭṭhilagotto Ko-
ravayarājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhūñjantesu eko pi
pañcāsilamattaṃ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussilā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalan“
ti silavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁴ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upatthānaṃ āgataṃ āsane
nisīdāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. upaḍḍhagātham āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanāṃ⁷ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhiṭṭhilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa silavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁸ me bhūñjeyyu⁹ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnāṃ mahapphalāṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva silavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhūñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna punṇe mūlassa samvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Cks denti. ² Bd adamsū. ³ Bd korabyo nāma rājā. ⁴ Bd vidū - throughout.

⁵ Bd -etvā. ⁶ Bds add katamaṃ. ⁷ Bd -naṃ pa-. ⁸ Cks yo. ⁹ Ck Bds -yyuṃ.

¹⁰ Bd -mi. ¹¹ Cks Bd -yyuṃ. ¹² Cks add mā. ¹³ Bd yathā, Cks omit yā tā.

¹⁴ Bd vibhagaṃ, Bs vibhavaṃ. ¹⁵ Bds vicissam. ¹⁶ Bd -ye. ¹⁷ Bd nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
 na te³ vuccanti brāhmaṇā,
 aññe⁴ Vidhūra pariyesa silavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhūñjeyyu bhojanam,
 6 dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalaṃ. 229.
9. Kimkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
 pesanāni pi gacchanti, rathacariyaṣu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā² Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa silavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhūñjeyyu bhojanam,
 dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalaṃ. 233.
- 15 13. Kamaṇḍalum gahetvāna vaṃkadaṇḍaṇ ca⁹ brāhmaṇā
 paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭhahissāma¹⁰ gāmamhi ca vanamhi ca¹¹',
 niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 20 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa silavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhūñjeyyu bhojanam,
 dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalaṃ. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
 okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bd brahmaṇṇā. ² Bd adds ca. ³ Bds te na. ⁴ Cks -o
⁵ Bds -tā. ⁶ Bd -rasamā. ⁷ Ck cārā, Bd carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bd
 brahmaṇṇā. ⁹ Bd paṃkadatanañca. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bd vuṭṭhissāma. ¹¹
 Bds gāme vā nigamamhi vā. ¹² Bd -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bd
 khāṇughāṭa-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma 5
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 241.
21. Harīṭakaṃ³ āmalakaṃ⁴ ambajambuvibhīṭakaṃ⁵
labujāṃ⁶ dantapoṇāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanāṃ ucchupuṭaṃ dhūmanettaṃ madhuañjanaṃ
uccāvacaṇi paṇiyāni vipaṇenti⁷ janādhipa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā⁹ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 246.
26. Kaṣiṃ vāṇijjāṃ kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo paveccanti, vivāhant¹⁰ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 250.

¹ C^{ks} brahmaṇṇā, B^d brahmaṇā. ² B^d add ca. ³ C^{ks} -kā, B^d haritakaṃ. ⁴ B^d ambajambuvibhokam. ⁵ B^d pulapujam. ⁶ C^{ks} vipaṇenti, B^d tikipanti, B^e kipanti. ⁷ B^d brahmaṇṇā. ⁸ B^d add ca throughout. ⁹ so C^e B^d for vivāhant? C^e vihānata. ¹⁰ C^e brahmaṇṇā, B^d brahmaṇṇā.

30. Nikkhantabbhikkham¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilañchakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
10 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁸ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
20 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araññe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabilāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapaṃ, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; B^d nikkhitta-. ² B^d bahū jano pari-. ³ B^d antache-. ⁴ C^k nil-, C^s nilañji-, B^d nilañca-. ⁵ C^k brahmaṇṇā, B^d brahmaṇṇā. ⁶ C^k vessā-, B^d cessa-. ⁷ C^k abbhā-. ⁸ apetā - - bahussute wanting in C^s. ⁹ B^d sasaṇi, B^d pilāraṃ. ¹⁰ C^k agodhā, B^d agodha. ¹¹ B^d te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalam. 262.
41. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upatṭhite, 263. 5
42. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
43. Apetā te brāhmaṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10
44. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalan ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenāgatasīle, bahussute ti paṭivedhabahussute,
dakkhiṇam ti dānam, ye te ti ye dhammikā⁵ samanabrāhmaṇā tava dānam 15
bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vi-
bhaṅgam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāgam⁸ mama paññāya vicita-
bhavam⁹ vitthārena sunohi, samvute¹⁰ ti baddhamukho¹¹, osadhikāyo¹²
gantenti itidam imassa rogassa bhesajjam¹³ idam imassā¹⁴ 'ti evam pilo-
tike¹⁵ bandhitvā manussānam denti, nahāyantiti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20
karonti, jantanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejja-
sadiā, te pi vuccantiti te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmaṇā vā ti ajānitvā
va vejjakammena jivikam kappentā vohārena brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā
te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni,
kim tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25
attho te pucchati¹⁸, brāhmaṇā¹⁹ ti brāhmaṇadhammato²⁰, na te²¹ vuc-
cantiti te bhātipāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kim kaṇṭikāyo²² ti
mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chaddetvā jivikatthāya
rājarājamahāmattānam purato kaṇṭasāle gahetvā vādentā gāyantā gacchanti,
pesanāni pīti dāsakammakarā viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30
'ti rathasippam sikkhanti, paricāraśamā²³ ti dāsakammakarāsadiā, daṇ-

¹ B^d dhanasā. ² so C^k; B^d -mañje vamakkhitā. ³ B^d -majjasamā. ⁴ C^k
brahmaṇā, B^d brahmaṇāññā. ⁵ B^d -ka. ⁶ C^k -ṇā jātiyā. ⁷ C^k vibhāgā-
B^d vibhaṅga viciniantī, B^e vicinissantī. ⁸ C^k -gañca, B^d vibhaṅgam. ⁹ B^d
vicinītvā bhavam. ¹⁰ C^k -to, B^d -vutte. ¹¹ B^d bandhana-. ¹² B^d ye. ¹³
C^k -jjā. ¹⁴ B^d imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ B^d silokena. ¹⁶ C^k nahāpay-
C^e nahāy- corr. to nahāpay-, B^d nāpayantīti. ¹⁷ B^d nhāpanam. ¹⁸ B^d pucchī.
¹⁹ C^k brahmaṇā, B^d brahmaṇāññā. ²⁰ B^d add aññā. ²¹ C^k omit te. ²²
C^k kimkha-. ²³ all three MSS. -rika-.

dan ti vaṃkkaḍḍakattāṃ¹, paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte
 paṭicca āgama sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisidanti, nigghāhakasamā ti nigghāhakakārakehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti nigghaṃ katvā
 5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuttābhissimā
 'ti upavasanti, te pīti te pi balisādhakasasidā pāpadhammā, rajareṇūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāṇughātasamā⁶
 ti malinasarīratāya jhāmakhettakhāṇughātehi⁷ bhūmim khaṇitvā jhāmakkhāṇuka-
 uddharaṇakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabhāvena ṭhitattā
 10 nikhaṇitvā ṭhapitavatikhāṇu⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddhā⁹
 dhanam vadḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā¹⁰ dussūlabhrāhmaṇā¹¹, uccu-
 puṭan ti uccuṃ c' eva phāṇitapuṭāṇā¹² ca, madhuañjanan ti madhuṃ ca
 añjanaṇ ca, uccāvacaṇīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyānīti¹⁴ bhaṇḍāni,
 vipaṇṇitīti¹⁵ vikkīṇanti, te pīti te pi imāni ettakāni vikkīṇitvā jīvikakappa-
 15 kavāñjakabrāhmaṇā, poseṇṭīti gorasavikkayena jīvikakappanattāṃ poseṇṭi, pa-
 vecchantīti¹⁶ attano dhīro hiraññasuvannaṃ gaṇetvā paresaṃ denti, te evam
 paresaṃ dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānaṃ atthāya gaṇhamānā āvāhanti nāma
 ambaṭṭhavessehitī kuṭumbikehi c' eva gaṇapatīhi ca samānā te pi vohārasena
 brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhāna¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkhāṃ, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 mubuttamaṅgalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedātīlañchakā²² ti bhātim gaṇetvā
 ballivaddādīnaṃ aṇḍacchedakā c' eva tisūlādīnaṃkakarāṇa²³ lañchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tathā 'ti tesam gāmapurohitānaṃ gehesu mānāvikkīṇa-
 natthāṃ ete paṇḍāyā pi haññanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā ti
 35 vuccanti, asiraṇṇamānā ti asīlaṭṭhiṇī c' eva²⁷ kaṇḍavāraṇāṇā ca, vessapathesū 'ti
 vāñjīnaṃ gamanamaggesu, satthāṃ abbhāyanti²⁸ satthavāhānaṃ batthato
 satam pi sahasam pi gaṇetvā satthe coraṭaviṃ atibhenti²⁹, gopaniśā-
 dehīti gopālakehi c' eva nisādehi³⁰ ca gāmaghātakacorehi³¹ samā ti vuttam,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭāpāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bilāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti. ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca pāṇyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ B^d paṅkadantanti dantakathāṃ, B^s taṃkkaḍḍanti dantakattāṃ. ² B^d upa-
 sevanti. ³ C^k aladdha, C^s aladdhe. ⁴ B^d mando pi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ B^d -ghāta-
 kasamā. ⁷ B^d -khettegghātakāhi. ⁸ B^d -ṇukā. ⁹ B^d -a. ¹⁰ B^d vicarantā. ¹¹ B^d
 -lā-. ¹² B^d phalānita-. ¹³ B^ds mahagghaappagghāni. ¹⁴ C^k paṇiyā-, C^s pañi-,
 B^d pañi-. ¹⁵ C^k -vipaṇṇitīti, B^d vikkīṇitīti. ¹⁶ C^ks pavagacchantīti. ¹⁷ B^d
 C^ks for vivāhenti? B^d vivāhantīti. ¹⁸ C^ks -tā-, B^ds nikkhitta-. ¹⁹ B^d lo,
 C^ks gāme purohito. ²⁰ B^d bahujānā, B^s bahujane, C^ks bahūne. ²¹ C^ks
 -ttamūhuttaṃ-. ²² C^k nilacchī-, C^s nilaccha-, B^d nilañcakā. ²³ B^d sulādīna-
 gakkāraṇa-. ²⁴ B^d omits la-ca. ²⁵ B^d lancaṇakāraṇā. ²⁶ C^ks goghātakasamaṇā.
²⁷ B^d asisattāṇā ceva. ²⁸ C^ks avahayanti omittitvā satthāṃ. ²⁹ B^d satthāṃ corā
 aṭaviāvāhanti. ³⁰ B^d ne-. ³¹ B^d adds ca. ³² C^ks -rā-, B^d sasam bilāraṇ. ³³ B^ds
 vanacare. ³⁴ C^ks agodha. ³⁵ B^d agodhato pathāya. ³⁶ C^k paṇayo, B^d paṇāyo.

luddakesamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmahīti apare brāhmaṇā dhanam patthentā¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammam³ kāressamā 'ti ratanamayam⁴ mañcam karetvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṃ⁵ somayāge uṭṭhite rājño upari nahāyanti⁶, te kira yāge⁷ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti. atha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-
hessamā 'ti⁸ nahāpenti⁶, ratanamañco c' eva⁹ rañño rājālamkāro ca sabbo¹⁰
heṭṭhā nipannass' eva hoti¹¹, te pīti te pi malamajjanehi¹² nahāpītehi⁶ sadisā
brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹³ dassetvā idāni para-
matthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva silavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanam. 267.
47. Ekañ ca bhattam bhuñjanti na ca majjam pivanti te,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha silavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti paṭivedha- 15
bāhusaccena smannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccakabuddhabrāhmaṇe
nimantanatthāya upasamkamamā 'ti.

Rājā tassa katham sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kham vasantīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita 20
tava balena mayham te brāhmaṇe pariyesā“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra silavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippañ ca te¹⁴ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanam sampaticchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaram alamkārapetvā sabbe nagara- 25
vāsino dānam datvā uposatham adhiṭṭhāya samādinnaṣiḷā
hontū' 'ti bheriṇ carāpetvā tumhe pi saddhim pariyanena
uposatham samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposatham samādāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇam sa-
muggam¹⁵ āharāpetvā¹⁶ raññā saddhim pañcapatiṭṭhitam 30

¹ Bđ pathenti. ² Bđ mavekitā or malakitā. ³ Bđ kalipavāhanakammam ⁴ Bđ
tensamayam. ⁵ Bđ ne-. ⁶ Bđ nhā-. ⁷ Bđ soma-. ⁸ Bđ -mā ti. ⁹ Bđ adda
vattābhāraṇam. ¹⁰ Bđ vattābhāraṇe. ¹¹ Bđ -e. ¹² Bđ honti. ¹³ Ck -maccha-
¹⁴ Bđ -tte-. ¹⁵ Bđ ne. ¹⁶ Ck sumu-, Bđ suvaṇṇasamu-. ¹⁷ Bđ āhā-.

patiṭṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussarivā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“³ 'ti
 nimantetvā ākāse aṭṭha pupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesāṃ upari patiṃsu, te āvajjantā naṃ⁴ kāraṇaṃ ūtvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho paṇ' esa
 ittarasatto, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ űeva kappe Buddho
 bhavissati⁴, karissāma assa saṅgahaṃ“⁵ ti nimantaṇaṃ adhi-
 10 vāsaiṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaṅṅāya adhiṃsita-
 bhāvaṃ űatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamiṃsanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“⁶ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paṇṇāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭiṇṇaṇāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṅgaṇe otariṃsu. Rājā ca B. ca
 pasannaṃmānāsā tesāṃ hatthato pattāni gahetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇḍitena khādaniya-
 bhojanīyena parivisiṃsu. Bhattakiccaparīyosāne ca puna-
 divasatthāyā 'ti evaṃ satta⁵ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṃsu. Te⁶ anumo-
 danaṃ katvā ākāseṇa tatth' eva gatā, parikkhārāpi⁷ tehi
 saddhiṃ yeva gamiṃsu⁸.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 raṇṇo mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṃ dātum, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṃsu yevā“¹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Anando ahoṣi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“² 'ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ B^d -ṭhapetvā. ² B^d pañcasatā paccekabuddhā. ³ B^d saṃ. ⁴ C^k -vissatīdi.
⁵ C^k sattame. ⁶ B^d tena. ⁷ C^k -rā hi pi. ⁸ B^d parikkhārāpi sapaṇḍitā mahā-
 dānaṃ datvā āyuhaparīyosāne saggapūraṃ pūrayiṃsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpam disvā ti. Idam S. J. v. aññataram kuṭumbikam ā. k. So kira saddho¹ ahoṣi pasanno, T-tassa c' eva saṃghassa ca nibaddham mahāsakkāram karoti. Ath' ekadivasam cintesi: „aham Buddharatanassa c' eva saṃgharatanassa ca paṇītabhojanāni² 5 c' eva sukhumavattāni ca dento niccam mahāsakkāram karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin³ nu kho tassa sakkāram karontena kattabban⁴ ti. So bahum gandhamālādīm⁵ ādāya Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pucchi: „aham bhante dhammaratanassa sakkāram kātukāmo⁶, kin³ nu kho tassa sakkāram karontena kattabban⁴ ti. 10 Atha nam S.⁶ „sace⁷ dhammaratanassa sakkāram kātukāmo dhammabhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāram karohīti⁸ āha. So „sādhū⁹ 'ti paṭisunītvā theram nimantetvā punadvase¹⁰ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānagarasabhojanam datvā mahagghe ticīvarapahonake sātake 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁹ dhammasenāpatissa anucchaviko¹⁰ ti cintetvā piṇḍapātā ca vatthāni ca vihāram haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva¹⁰ anucchaviko¹¹ ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S. attano uttaritarām adisvā piṇḍapātām paribhuñji, cīvarasātake agga-hesi. Bhikkhū dh. k. s. : „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāram karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānam adāsi, thero 'na mayham anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññam uttaritarām apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso¹² anucchaviko' ti tam piṇḍapātām paribhuñji, cīvarasātake ganhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādumulam gato¹⁴ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nucchavikam gacchati, pubbe anuppanne Buddhe agamāsi yevā¹⁴ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇītanī khādaniyabhojanīyāni. ³ Bā katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi. ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā places punadi- after paṭisunītvā. ⁹ Bā aggasāvakkassa. ¹⁰ Ck² -buddho tasseva. ¹¹ Bā -kassa ā-. ¹² Ck dhammasāmināmaheveso, C² -sāmitāmaheveso, Bā -sāmitāya mayā veseso. ¹³ Bā yathā a-. ¹⁴ Bā dhammasā-.

A. B. Brahmadatto¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vicchayo² suñño viya ahoṣi. Rājā attano aguṇagavesako³ hutvā antonivesanādīni⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāra-
 5 gāmesu ca attano aguṇaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gave-
 sissāmīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhiṃ
 aññātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci aguṇaṃ kathentaṃ
 adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi.
 Tasmīṃ khaṇe nigamavāsī⁵ asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahan-
 10 tena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ su-
 vaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho
 sālāṃ pavisitvā⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā
 nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena
 bhattabhājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmīṃ khaṇe Hima-
 15 vantavāsī⁷ pañcābhiññātāpaso⁸ āgantvā tatth' eva nisīdi.
 Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā⁹ tatth' eva
 nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ¹⁰ datvā nānaggarasehi
 sūpavyañjanehi bhattapātiṃ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ¹¹
 gahetvā purohitabrāhmaṇassa¹² adāsi. Brāhmaṇo¹³ gahetvā
 20 tāpasassa adāsi. Tāpaso paccekabuddhassa santikaṃ gantvā¹⁴
 vāmahatthena bhattapātiṃ¹⁵ dakkhiṇahatthena kamaṇḍaluṃ ga-
 hetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci¹⁶
 animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapari-
 yosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnāṃ raññā¹⁷
 25 brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa,
 paccekabuddho kañci¹⁸ anāpucchitvā va bhuñji¹⁹, kin nu kho
 imesaṃ ettakaṃ²⁰ dānakāraṇaṃ, kiṃ imassa kañci²¹ anā-

¹ C^s brahmadatte rajjaṃ, B^d -datte rajjaṃ kārente. ² C^s vicchayo, B^d anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ C^k rājā guṇa-, C^s rājā aguna-, both omitting attano. ⁴ C^k attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ B^d add paṭisanthāraṃ katvā. ⁷ C^s -ññā-, B^d -ñño-. ⁸ C^k gantvā. ⁹ B^d -naudakam. ¹⁰ B^d nam. ¹¹ B^d -tassa-. ¹² B^d adds pl. ¹³ B^d āg-. ¹⁴ B^d adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ C^k -o. ¹⁷ B^d ki-. ¹⁸ B^d paribh-. ¹⁹ B^d -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti² so ekekaṃ upasaṃkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesuṃ :

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna raṭṭhā vivanaṃ āgataṃ
kūṭāgāvarūpetāṃ mahāsayanam upocitaṃ 269.
2. Tassa te³ pemakenāhaṃ adāsīm⁴ baddham⁵ odanaṃ 5
sāliṇaṃ viciṭaṃ bhattaṃ suciṃ maṃsūpasecanaṃ⁶, 270.
3. Taṃ tvaṃ bhattaṃ⁷ patiggayha brāhmaṇassa adāpayi⁸
attanā⁹ anasitvāna⁹, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṃ kiccākiccesu vyāvaṭo
garu ca āmanantiyo¹⁰ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇaṃ dāni pucchāmi Gotamaṃ rājapūjitaṃ:
rājā te bhattaṃ pādāsi sūciṃ maṃsūpasecanaṃ¹¹, 273.
6. Taṃ tvaṃ bhattaṃ¹² patiggayha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹³ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito ahaṃ, 15
bhuñja¹⁴ mānusaḥ kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Āraññakassa¹⁵ isino cirarattaṃ¹⁶ tapassino
vaddhassa¹⁷ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṃ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisaṅghataṃ¹⁸
parūḥhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ : 277. 20
10. Eko araññe viharasi¹⁹, nāvakaṃkhasi²⁰ jivitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²¹ biḷālitakkaḷāni²² ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²³ 279.
12. Sākaṃ bhisaṃ madhuṃ²⁴ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁵ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

¹ B^d edds te. ² B^d tass eva. ³ all three MSS. -si. ⁴ B^d vaḍḍham. ⁵ C^k -sevanāṃ. ⁶ B^d sattaṃ, C^k pattaṃ. ⁷ B^d adāsaya. ⁸ B^d attānaṃ. ⁹ B^d anayitvāna, C^k anavaṃsitvā. ¹⁰ B^d āpanantiyo. ¹¹ all three MSS. suci, C^k -sevanāṃ. ¹² C^k pattaṃ. ¹³ C^k -amñāsi. ¹⁴ so all three MSS. for bhuñjaṃ? ¹⁵ B^d araññi-. ¹⁶ C^k -a. ¹⁷ B^d vuddhassa. ¹⁸ B^d kisaṃ dhamanisaṅghataṃ. ¹⁹ B^d vibāsi. ²⁰ C^k nāvāṃk-. ²¹ B^d khaṇamālu-. ²² B^d biḷāli-, C^k biḷāni-. ²³ B^d saṃhariya pasāriyaṃ, C^k saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ. ²⁴ B^d -u. ²⁵ so C^k; B^d āharitvā.

12. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanaṃ. 281.
14. Bhikkhuṃ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbataṃ:
isi³ te bhattaṃ pādāsi sucim maṃsūpasecanaṃ⁴, 282.
- 5 15. Taṃ tvaṃ bhattaṃ patiggayha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nāññaṃ kañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
taṃ maṃ akiñcanaṃ ūtvā sabbapāpehi ārataṃ⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
20 isi me bhattaṃ pādāsi sucim maṃsūpasecanaṃ⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanīkam ahaṃ maññe yo dātāraṃ nimantaye ti. 286.

Tattha vivānaṃ⁸ ti nirūdakasadiṣaṃ⁹ imaṃ paccantaṃ āgataṃ, kūṭi-
gāraṅgarūpetan¹⁰ ti kūṭigāravare¹¹ upagataṃ, ekaṃ¹² varakūṭigāravāsinan¹³
25 ti attho, mahāsayanamupocitan ti tath'eva supaññattaṃ siriṣayanaṃ¹⁴
upocitaṃ, tassa te ti evarūpaṃ taṃ¹⁵ disvā ahaṃ pemam akāsim¹⁶, tassa
tava pemakena baddhamodanaṃ¹⁷ ti uttamam odanaṃ¹⁸, vicitan ti apa-
gatakhaṇḍakālakehi vicittataṇḍulehi kataṃ, adāpayiti¹⁹ adāsi²⁰, attānaṃ ti
attanā²¹, ayam eva vā pātho, anasitvānā²² 'ti abhuñjitvā, ko yaṃ dhammo
20 ti mahārāja ko esa tuṇhākaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvaṃ attanā²¹ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṃ
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaḥo ti uyyutto, āmantaṇṇiko²³ ti āmantaṭṭha-
yuttako, mayā dinnam²⁴ gahetum anurūpo, dātumarahāmiti tasmā ahaṃ
25 evarūpassa ācariyassa bhojanaṃ dātum arahāmiti rājā brāhmaṇassa guṇaṃ
vaṇṇesi, akhettaṃ nūsīti²⁵ nāhaṃ taṃ dānassa khettaṃ mayi²⁶ dinnam
mahapphalam na²⁷ hotīti evaṃ attānaṃ dānassa akhettaṃ jānāsi²⁸ maññe ti²⁹.
anusāsāmiti attano atthaṃ pahāya³⁰ rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusā-
sāmi, evaṃ attano aḡuṇaṃ kathetvā³¹ āraññakassā³² 'ti isiṃ guṇaṃ kathesi,
isiṃ ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā³³

¹ B^d paccanto apaccassa. ² B^d kiñcino, C^k kisañcano, B^s akiñcano. ³ C^k -i
⁴ C^k sucimaṃsūpasevanaṃ, B^d suci-. ⁵ B^d kiñci. ⁶ C^s -naṃ, B^d arakaṃ, ⁷
B^d -ati. ⁸ C^k vicinan, C^s vica-. ⁹ B^d nirudakaraññāsa-. ¹⁰ C^k -varun, C^s
-carun. ¹¹ B^d -rena. ¹² C^k okam, B^s evaṃ. ¹³ B^d omits vara. ¹⁴ C^k -na.
¹⁵ B^d omits taṃ. ¹⁶ all three MSS. -si. ¹⁷ B^d vaḍḍha-. ¹⁸ B^d uttamod-.
¹⁹ C^k -yinti, B^d -yiti. ²⁰ C^k -sim. ²¹ B^d -no. ²² C^k anayi-. ²³ so C^k;
wanting in B^d. ²⁴ B^d adds bhattaṃ. ²⁵ B^d -nūsiti. ²⁶ B^d mayā. ²⁷ B^d
omits na. ²⁸ C^k -nasi. ²⁹ C^k maññesi. ³⁰ B^d atthāya, omitting pahāya
³¹ B^d gahetvā. ³² B^d araññi-. ³³ B^d vaḍḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa¹, nāvakaṃkhasīti² sayam dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhōjanaṃ aṇṇassa desi³, kiṃ attano jīvitaṃ na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā 'ti ayam bhikkhu katarena gunena tayā seṭṭhataro, khaṇam-
 sālukalambānīti⁴ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁵ ca,
 bilālatakkalāni⁶ cā 'ti bilālīkandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākaṇ⁷ 5
 ca nivāraṇ ca dhunitvā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ⁸ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto saṃsāretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappotetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhujjāmīti vadati, sākaṇ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, māmsaṇ ti sīhavighāsādīmaṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādīni
 āharitvā, amamaṃsā 'ti taṇhādītiḥimamattarahitassa¹¹, sakiñcana¹² ti sapali- 10
 bodho¹³, aṇḍānassa 'ti niggaḥaṇassa, dātumarahāmiti evarūpassa¹⁴
 paccakabuddhassa attanā¹⁵ laddhabhojanaṃ dātum arabāmi, tunhīmāsīnaṇ
 ti kiñci avatvā nisīnaṃ, akiñcanaṇ ti rāgakiñcanaḍīhi¹⁶ rahitaṃ, āraṇ
 ti virataṃ sabbapāpāni pabhāya ṭhitaṃ, kamaṇḍaluṇ ti kamaṇḍaluṃ, ete hiti
 ete rājādayo tayo jaṇā ti hatthaṃ pasāretvā te niddisaṇto¹⁷ evam āha, dātu- 15
 marahaṇtīti mādisassa dātum arahanti, paccanīkaṇ ti paccanīkaṇḍapādaṃ
 jāyakaṇa nimantaṇaṃ, ekavīsatiyā anesaṇāsu aṇṇatarāya¹⁸ piṇḍapaṭiṇḍa-
 pariyesanāya¹⁹ jīvīkakappanaṃsāṃkhātā micchājīvapaṭiṇḍāti nāma hoti.

Tassa²⁰ vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamaṇo dve osāna-
 gāthā abhāsi: 20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²¹ yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 287.
 20. Raṭṭhesu gidhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā²²,
 isi²³ mūlaphale gidhā²⁴, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākiccesū 'ti raṇṇo 25
 kiccakaraṇīyo²⁵, bhikkhavo ti paccakabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavi²⁶
 vippamuttā.

Paccakabuddho tassa dhammaṃ desetvā sakaṭṭhānaṃ eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārāṇasim eva gato. 30

¹ Bḍ -vuḍḍh-. ² Cks na ca-. ³ Bḍ desiti. ⁴ C^s naṃtā-, Bḍs khaṇamālu-. ⁵
 Bḍ latātantāni. ⁶ Bḍ pilālī-. ⁷ Cks sāma-. ⁸ Bḍ saṃbharīyapasāriyaṇ, Cks
 -gbhāriyaṃ pasāriyaṃ. ⁹ so Bḍ for saṃghāretvā? Cks saṃsāvetvā. ¹⁰ Ck
 pasācetvā, C^s -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bḍ -mamā-. ¹² Ck kiñcana, Bḍs
 akiñcana. ¹³ Bḍs apa-. ¹⁴ Bḍ adde anāḍānassa, Bḍ adānassa. ¹⁵ Bḍ -no. ¹⁶
 Ck rāha-, C^s rājā. ¹⁷ C^s naddisaṇto, Bḍs nindayaṇto. ¹⁸ Cks -rā. ¹⁹ Bḍ
 piṇḍapaṭipari-. ²⁰ Bḍ adde taṃ. ²¹ Bḍs yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -ṇo.
²³ C^s isi, Bḍ isi? ²⁴ Bḍ -o. ²⁵ Bḍs -yesu. ²⁶ Cks -ve.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
 yathānucchavikaṃ gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā j. s.:
 „Tadā kuṭumbiko¹ dhammaratanassa sakkāraḥkuṭumbiko ahosi. rājā
 Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
 5 Bhikkhāparamparajātakaṃ. Pakiṇṇkavaggavaṇṇanā niṭ-
 ṭhitā³.

¹ B^d dhamapujitaku-. ² O^{ks} -kā, B^ds himavanta-. ³ pakiṇṇaka - - wanting
 in B^d.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātaṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsīti¹. Idaṃ S. J. v. Udena-
vaṃsarājānaṃ sandhāya kathesi. Tasmim̄ hi kāle āyasmā Piṇḍola-
bhāradvājo Jetavanato ākāseṇa gantvā yebhuyyena Kosambiyam̄ 5
Udenassa raṅṅo uyyānaṃ divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
mahave rajjam̄ karonto dīgham addhānaṃ tasmim̄ uyyāne mahāpari-
vāro sampattim̄² anubhavi. So tena pubbāciṇṇena yebhuyyena tatth'³
eva divāvihāraṃ nisīditvā phalasaṃpattisukhena⁴ vītināmeti. Tasmim̄
ekadivasaṃ tattha gantvā supupphitasālamūle nisinne⁵ Udeno sattāhaṃ 10
mahāpānaṃ pivitvā „uyyānakīlam̄⁶ kīḷissāmiti“ mahantena parivāreṇa
uyyānaṃ gantvā maṅgalasilāpatṭe aṅṅatarāya itthiyā amke nipanno
surāmadamattatāya niddam̄ okkami. Gāyantā nisinnitthiyo turiyāni
chaḍḍetvā uyyānaṃ pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo theram̄ disvā
gantvā vanditvā nisīdim̄su. Thero⁷ dhammakatham̄ kathento nisīdi. 15
Itarāpi itthi amkam̄⁸ cāletvā rājānaṃ pabodhetvā „kuhim̄ tā vasaliyo
gatā“ ti vutte „ekam̄ samaṇam̄ parivāretvā nisinnā“ ti āha. So
kuddho gantvā theram̄ akkositvā⁹ paribhāsivā „handā ca tam̄ samaṇam̄
tambakipillakehi¹⁰ khādāpessāmiti“ kodhavasena therassa sarīre tamba-
kipillakapuṭam̄¹¹ bhindāpesi. Thero ākāse ṭhatvā tass' ovādam̄ datvā 20
Jetavane gandhakuṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
puṭṭho¹² tam̄ attham̄ ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān'
eva pabbajite viheṭheti, pubbe pi viheṭhay' evā¹³“ 'ti vatvā¹⁴ tena
yācito a. ā.:

¹ B^d du. ² B^d -iyo. ³ B^d add vasitvā divasaṃ. ⁴ C^k -o. ⁵ B^d -likam̄.
⁶ B^d adda tāsam̄. ⁷ B^d aṅgam̄. ⁸ B^s pa-. ⁹ B^d tampakimili-. ¹⁰ B^d adda
thero. ¹¹ B^d vihesi yevā, B^s viheṭhesiyevā. ¹² B^d add tuṅhi ahoṣi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍalayoniyaṃ nibbatti,
 Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto
 Mātaṅgapaṇḍito ti pākato ahoṣi. Tadā Bārāṇasissetṭhino dhītā
 Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavarena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasāṃ M. kenaci kam-
 mena nagaraṃ pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikāṃ disvā
 ekamantaṃ apagantvā allīyivā atṭhāsī. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena oloketī taṃ disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo
 ayye“ ti vutte „adiṭṭhapubbayuttakaṃ vata passamā“ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhovitvā tato nivatti. Tayā saddhīṃ nik-
 khantajano „are' duṭṭha caṇḍāla, ajja taṃ nissāya ambhākaṃ
 amūlakāṃ surābhataṃ natṭhan“ ti kodhābhībūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā² asaṅṅā³ katvā
 pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṅṅo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya pariṇāso maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi,
 Diṭṭhamaṅgalikāṃ labhitvā va uṭṭhahissāmi no' alabhitvā“ ti
 adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So
 „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṅṅāṃ kāraṇaṃ n' atthi:
 Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcama chaṭṭho ca. Bodhisattānaṃ
 adhiṭṭhānaṃ nāma samijjhati⁴, tasmā sattame divase Diṭṭha-
 maṅgalikāṃ nīharitvā tassa adāmsu. Atha naṃ sā „uṭṭhehi
 sāmi, tumhākaṃ gehaṃ gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava
 pariṇāsaṃ amhi supoṭhito⁵, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhīṃ
 25 āropetvā⁶ ādāya gacchā⁷“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsīnaṃ
 passantānaṃ nēva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṃ⁸ gatā.
 Atha naṃ M. jātisambhedavītikkaṃ akatvā va katipāhaṃ
 gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva taṃ lābhagayayasaggappat-
 taṃ⁹ karonto pabbajitvā va kātuṃ sakkhissāmi¹⁰ na itarathā¹¹“¹²

¹ Bds -naṃ klīṭum. ² Bd hare. ³ Ed podhe-. ⁴ Bds vis-. ⁵ Cks add ce.
⁶ Bd -icchati. ⁷ Cks supoṭh-, Bd pothito. ⁸ so Bds; Cs āropeta, Ck āropeti
 for āropeti? ⁹ Bd gacchāhi. ¹⁰ Bd -makāṃ. ¹¹ Cs -ttā. ¹² Cks -mitt. ¹³
 Cks irathā.

ti. Atha naṃ āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante¹ amhākaṃ jīvikaṃ na-ppavattati², yāva mamāgamaṇā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamissāmiti“ vatvā gehavāsino³
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“⁴ ti ovaditvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjā⁵ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁶ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁷ avassayo bhavitum sakkhissāmiti“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otarivā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamaṇaṃ sutvā⁸ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti“ paridevi. Atha naṃ „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api⁹ kho pana ‘na’ mayhaṃ Mātaṅgo¹⁰ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko’ ti ettakaṃ parisamajjhe vattum sakkhissasīti“.
 „Āma sāmi sakkhissāmiti“. „Tena hi ‘idāni te sāmiko kuhin’
 ti puṭṭhā ‘Brahmalokaṃ gato’ ti vatvā ‘kadā āgamissatīti’ 15
 vutte ‘ito sattame divase puṇṇamāya¹¹ candaṃ bhinditvā āga-
 missatīti’ vadeyyāsīti¹²“ naṃ vatvā¹³ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājanamajjhe¹⁴ tesu tesu
 tḥānesu tathā kathesi. Mahājano „aho¹⁵ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati, evaṃ etaṃ bhavissatīti“ sad- 20
 dahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe tḥitakāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otarivā Bārāṇasiyā¹⁶ uparupari tikkhattum paribha-
 mitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjyamāno¹⁷ caṇḍālagāmā- 25
 bhimukho ahoṣi. Brahmabhaddā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ¹⁸
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca¹⁹ catujātiyagandhehi opuñchetvā²⁰ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārahante. ² Bđ -ttantiti. ³ Bds -nam. ⁴ Bđ tāpasapa-. ⁵ Bđ -āyo.
⁶ Ck -kā. ⁷ Bds add gehato. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds omit na. ¹⁰ Bđ -gapaṇ-
 jito. ¹¹ Bđ -yaṃ. ¹² Ck -sīti iti, Bđ -si iti. ¹³ Bđ add mahāsatto. ¹⁴ Bđ
 -janassa-. ¹⁵ Bđ amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yaṃ. ¹⁷ Ck pūjaya-, C pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikaṃ. ¹⁹ Cks -iyaṃ, Bds -mica. ²⁰ Cks opuñjetvā, Bds upalimpitvā.

dhūmam datvā celavitānam pasāretvā mahāsayanam paññā-
 petvā gandhatehi dīpam jāletvā dvāre rajatapaṭṭavaṇṇavālukam¹
 okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhimsu. Evaṃ alamkate
 gehe M. otaritvā anto pavisitvā thokam sayanapīṭṭhe nisīdi.
 5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assa³ aṅguṭṭhakena
 nābhiṃ parāmasi, kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi. Atha nam M.
 āmantetvā „bhaddhe gabbho te patitṭhito, tvaṃ puttam vijā-
 yissasi, tvam pi putto pi te lābhaggayasaggappattā bhavissatha,
 tava pādadhovanaudakam⁴ sakala-Jambudīpe rājūnam abhiseka-
 10 udakam⁵ bhavissati, nahānodakam pana te amatosadham bhā-
 vissati, ye nam⁶ sīse āsiṅcissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti
 Kālakaṇṇim⁸ parivajjessanti, tava pādapīṭṭhe sīsam ṭhapetvā
 vandantā sahasam dassanti, tathā savanattṭhāne ṭhatvā van-
 dantā satam dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekam
 15 kahāpaṇam datvā vandissanti, appamattā hohīti⁹ nam ova-
 ditvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā
 candamaṇḍalam pāvīsi. Brahmabhattā saṇnipatitvā ṭhitakā va
 rattim vitināmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikam suvaṇṇasivikam
 āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaram pavisimsu. Mahābrahma-
 20 bhariyā ti nam upasamkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi,
 pādapīṭṭhe sīsam ṭhapetvā vanditum labhantā sahasatthavikam
 denti, sotapathe ṭhatvā vanditum labhantā satam denti, cakkhu-
 pathe vanditum labhantā ekam kahāpaṇam denti, evam dvāda-
 dasojanikam Bārāṇasim gahetvā vicarantā atṭhārasakoṭidhanam
 25 labhimsu. Atha nam nagaram pariharitvā ānetvā nagaramajjhe
 mahāmaṇḍapam katvā sāṇim⁹ parikkhipitvā¹⁰ mahantena siri-
 sobhaggena tattha vasāpesum. Maṇḍapasantike yeva satta-
 dvārakoṭṭhakam sattabhūmakapāsadam¹¹ kātum ārabhimsu,
 mahantam navakammam ahosi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva
 30 puttam viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadvivase brāhmaṇā

¹ B^d -vaṇṇam-. ² B^ds ahosi. ³ C^ks B^d assa. ⁴ C^s B^d -nam uda-. ⁵ B^d
 -sekodakam. ⁶ C^s ye nā, C^k B^d ye na. ⁷ B^ds sabba. ⁸ C^ks -ī, B^d -i. ⁹
 B^d sāṇīyā. ¹⁰ B^ds add mahāsayanam paññāpetvā. ¹¹ B^d -bhumikam.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmañ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi nitṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmim vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattatṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te tañ tayo vede ⁵
uggaṇhāpesum, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmaṇānañ bhat-
tañ⁵ paṭṭhapesi, nibaddhain soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhūñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānañ dānañ dīyati.
Ath' ekasmim mahāmahadivase⁷ gehe bahum pāyāsañ paṭiyā-
desum, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake niṣi- ¹⁰
ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhatam pāyāsañ paribhūñjanti, kumāro
pi sabbālaṃkārapatimaṇḍito suvaṇṇapāḍukā¹⁰ āruyha hatthena
kañcanakadaṇḍaṃ¹¹ gahetvā „idha sappim detha, idha madhun“
ti vicārento carati. Tasmim khane Mātāṅgapaṇḍito Himavante ¹⁵
assamapade nisinno „ko¹² nu kho Diṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattitī“ olokeno tassa atitthena pakkhantabhāvañ disvā
„ajj“ eva gantvā māṇavañ dametvā yattha dinnam mahapphalañ
hoti tattha dānañ dāpetvā āgamissāmīti“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahañ gantvā mukhadhovanādini katvā manosilātale ²⁰
ṭhito rattadupaṭṭam¹³ nivāsetvā kāyabandhanañ bandhitvā pañ-
sukūlasamghātim pārupitvā¹⁴ mattikāpattam ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otarivā eka-
mantañ aṭṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokeno tañ disvā
„evaṃvirūpo¹⁶ samkārayakkhasadiso¹⁷ ayañ pabbajito imañ¹⁸ ²⁵
ṭhānañ āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhim salla-
panto paṭṭhamañ gātham āha :

¹ Bđ -ḍappa-. ² Bđ adds ssa. ³ Bđ adds sã. ⁴ Bđ so soḷa-. ⁵ Bđ adds
divase gehe. ⁶ C^s Bđ omit ca. ⁷ Bđ mahāsamaya-. ⁸ Bđs suvaṇṇasarakena.
⁹ Bđ sakkārapakka-. ¹⁰ Bđ -kāni. ¹¹ C^s lañaka-, C^k lañcanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bđ omits ratta. ¹⁴ Bđ pārumpetvā. ¹⁵ Bđ adds kumāro. ¹⁶
Bđs evarūpo. ¹⁷ C^{ks} samkhāra-, Bđ sañkararukkha-, B^s sañkārurukkha-. ¹⁸
Bđ idañ pi. ¹⁹ Bđ adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
otallako paṃsupisācako va
saṃkāracolaṃ paṭimucca² kaṅthe,
ko re tuvaṃ hohisi adakkhīṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsi¹ anañjītaamaṇḍitaḡhaṭṭitasamaṅghāṭipilotikavasano³,
otallako ti lāmako olambavilambanantakadharo⁴ vā, paṃsupisācako vā⁵ ti
saṃkāraṭṭhāne pisāco viya, saṃkāracolaṃ ti saṃkāraṭṭhāne laddhapilotikaṃ,
paṭimuccā⁶ ti paṭimuñcitvā⁶, adakkhīṇeyyo ti tvaṃ adakkhīṇeyyo ime-
saṃ paramadakkhīṇeyyānaṃ nisinnaṭṭhānaṃ eko⁷ hutvā⁸ āgato.

10 Tam sutvā M. muducitten⁹ eva tena saddhīṃ sallapanto
dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpajīviṃ,

15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattaṃ¹¹, yasassīti parivārasampanno¹², taṃ
khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c'eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ pivanti¹⁶ ca.
kiṃkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṃ
piṇḍaṃ utthāya ṭhitehi vā diyyamānaṃ hetthā ṭhatvā labhitabbaṃ piṇḍaṃ
20 labhataṃ, sapāko ti sapākacaṇḍālo¹⁷ pi¹⁸ labhatu, jāṭisampannā hi yattha
kattāci labhanti, sapākacaṇḍālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapiṇḍo ahaṃ, tasmā
me jivītapavattanattaṃ bhōjanaṃ dāpehi kumārā²⁰ ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹
attatthāya saddahato mama idaṃ²²,
apehi ettho, kim idhatṭhito si,
na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā²³ ti. 3.

¹ B^d du-. ² B^d -muñca. ³ so C^s; C^k -ḡhaṭṭisamvaseno. B^d anañcitomaṇḍite
samghāṭitaṃ pilo -- corr. to anañcitamaṇḍitaḡhaṭṭitasamaṅghāṭipilo --, B^s anañ-
jinomaṇḍi --. ⁴ B^d -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, B^s -ba-
kuttakadharo. ⁵ B^d -muñcā. ⁶ C^{ks} -mucci-. ⁷ B^s -tthāna ko. ⁸ B^d add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, B^d tava yidaṃ. ¹⁰ B^d C^s add maṃ. ¹¹ B^d pari-. ¹²
all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^{ks} omit ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^s -ati. ¹⁵ C^s
omit piyyareti. ¹⁶ C^{ks} piyanti. ¹⁷ C^{ks} sā-. ¹⁸ C^{ks} hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
so C^{ks} for mamēdaṃ, B^d mama yidaṃ. ²¹ so all three MSS. for brahmaṇānaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vaḍḍhiatthāyā¹, a pehi ettho ti imambā
 ṭhānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jātisampannānaṃ² udiccebrāhmaṇānaṃ³
 denti na tuyhaṃ⁴ caṇḍalassa, gaccha jammā 'ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṃ 5
 anūpakhetto phalam āsasānā⁵,
 etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
 app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsimsamānā tisu pi khettesu bījaṃ
 vapanti, tattha ativuttḥikāle thale sassam sampajjati ninne pūtikam hoti ātape⁶ 10
 nadiṃ ca talākaṃ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetto
 vipajjati ninne thokaṃ sampajjati anūpe⁷ sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale
 khetto⁸ thokaṃ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṃ āsīm-
 samānā tisu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya⁹ āgatā-
 gatānaṃ sabbesaṃ nēva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evaṃ dadanto dakkhiṇeyye 15
 ārādheyysī labheyysīti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke
 yes' āhaṃ bījāni patitṭhapemi,
 ye brāhmaṇā jātimantūpapannā 20
 tānīdha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesāhaṃ ti yesu ahaṃ, jātimantūpapannā ti jātiyā ca
 mautehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmado¹² ca atimānitā ca 25
 lobho ca doso ca mado ca moho
 ete aguṇā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
 tānīdha khettāni apesalāni. 6.
 7. Jātīmado¹² ca atimānitā ca
 lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ B^d vuḍḍhi-. ² C^k B^d mādisā-. ³ B^d adds dānaṃ. ⁴ B^ds tuyhanti. ⁵ B^d
 āsīnkhamānā corr. to āsamānā, B^s āsasamānā? ⁶ B^ds anupakhetto. ⁷ B^d anu-
 pakhetto. ⁸ C^ks -am. ⁹ C^ks -sandhāya. ¹⁰ C^s deha, B^ds deti. ¹¹ B^d tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ B^d ca. ¹⁴ C^k panti.

ete aguṇā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khattāni supesalānīti. 7.

Tattha jātimado ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānitā cā 'ti³ añño mayā saddhim jātiādīhi sadiso n' atthīti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, a-
sa-lānīti evarūpā hi puggalā āśvisabharitā viya vammikā appiyasilā honti, eva-
rūpānam dinnadānam⁶ na mahapphalam hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakhettabhāvaṃ
maññītho⁸, na hi jātimantā saggadāyaka, ye pana jātimānādirahitā ariyā tāni
khettāni supesalāni tesu dinnam mahapphalam te saggadāyaka hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhitvā „ayaṃ ativiya
bahuṃ vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imam⁹ caṇ-
ḍālam nīharantīti“ gātham āha:

8. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca
Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,
15 imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 305.)
gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tisu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanam sutvā vegenāgantvā vanditvā „kim
20 karoma devā“ 'ti āhamsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍālo diṭṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāmā“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kim tiṭṭhathā“ 'ti. „Kim karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā daṇḍaveḷupesikāhi piṭṭhim¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jamman khalayātha¹²,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikam anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Ed tāni ca. ² Cks uppannamāno, Bđ uppannamaddo, C² uppannam mano.
³ Cks -māntāni. ⁴ Bđ omits ati. ⁵ B² rañjana, Bđ rañcana in the place of
majjana. ⁶ Bds dinnam-. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Ck mā nītho. ⁹ Bđ yimam.
¹⁰ Ck kattham haṭṭhā, C² kattha haṭṭhā, Bds kvattha gatā. ¹¹ Bds gaṇḍa-. ¹²
Bds gala-. ¹³ Cks katthe, Bds kvattha. ¹⁴ C² haṭṭhā, Bds gatā. ¹⁵ Cks upa-
yojito. ¹⁶ Bds gaṇḍa-. ¹⁷ Bds cesa. ¹⁸ Bđ adds coro vā. ¹⁹ Bds piṭṭhi
cammam. ²⁰ Bđ uppāento, B² uppānto, Cks uddhaṭantā. ²¹ Cks -gateyova.

9. Girin nakhena¹ khaṇasi ayo dantena² khādasi
jātavedaṃ padahaṣi yo isim̄ paribhāsaṣīti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahaṣīti aggim̄ gillitum̄ vāyamaṣi.

Imaṃ ca pana gāthaṃ vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam atthaṃ pakāseṇo S. gātham āha:

10. Idam̄ vatvāna Mātaṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasim̄ pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10
„padavalaṇjaṃ³ paññāyatū“⁴ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasam̄pe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā ekissā⁵ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁶ „ayam̄
amhākaṃ ayyam̄ viheṭhetvā kathetīti“⁷ asahamānā āgamim̄su.
Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṃ gahetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁸ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesuṃ. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“⁹ ti tam̄¹⁰ na mārenti kevalaṃ
kilamenti¹¹ yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā¹² piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātaṃ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṃsu,
akkhīni kālakatassēva viparivattim̄su, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena kheḷaṃ vamaṇtā aparāparaṃ
parivattanti¹³. „Ayye puttassa te kiñci“¹⁴ jātan“¹⁵ ti Diṭṭha-
maṅgalikāya ārocayim̄su¹⁶. Sā vegeṇāgantvā puttam̄ disvā
āha¹⁷ „kim̄ etan“¹⁸ ti vatvā gātham āha:

11. Āveṭhitam̄¹⁹ piṭṭhito uttamaṅgam̄, 25
bāhaṃ pasāreti akammaneyyam̄,
setāni²⁰ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttam̄ akāsi evan ti. 11.

¹ Ck girantakhena, C^o girannakhena, Pds girinakhena. ² Eds -tehi. ³ Ck -lan-
jam̄, C^o -lañchaṃ. ⁴ Bd -āya. ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesaṃ-. ⁷ Bd nam̄. ⁸ Bds
-manti. ⁹ Bd -etvā. ¹⁰ Bd adds māṇavā. ¹¹ Bd kiñ. ¹² Ck ācorayim̄su. ¹³
Bds omit āha. ¹⁴ Bd āveḷi-. ¹⁵ Cfs so-.

Tattha āveṭṭhitaṃ¹ ti parivattitaṃ.

Ath' assā tasmim̄ ṭhāne ṭhitajano ārocetuṃ gātham āha:

19. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṃsupisācako va³

5 saṃkāracolaṃ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imaṃ⁴ puttam akāsi evaṃ⁵ ti. 12.

Sā taṃ sutvā cintesi: „aṅṅass' etaṃ balaṃ n' atthi, nis-saṃsayaṃ Mātaṅgapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano kho pana dhīro na ettakaṃ janaṃ kilamētvā gamissati, kataran
10 nu kho disaṃ gato bhavissatīti⁶“ tato pucchantī gātham āha:

18. Katamaṃ disaṃ agamā bhūripaṇḍo,

akkhātha me māṇavā etam atthaṃ,

gantvāna taṃ paṭikaremu⁷ accayaṃ,

app-eva naṃ puttaṃ labhemu jīvitaṃ ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁸ 'ti tassa santikaṃ gantvā, taṃ paṭikaremu⁷ accayaṃ ti⁹ accayaṃ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma naṃ ti, puttaṃ labhemu jīvitaṃ ti app-eva nāma puttassa jīvitaṃ⁹ labheyyāma

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evaṃ¹¹ āhaṃsu:

14. Vehāsayaṃ agamā bhūripaṇḍo

20 pathaddhuno pannarase va cando,

api cāpi so purimaṃ disaṃ agaṇchi

saccappaṭiṇḍo isi sādthurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasaṃkhātassa addhuno majjhe ṭhito pannarase¹³ cando vīya, api cāpi so ti api ca kho pana so¹⁴ puratthimaṃ
25 disaṃ gato.

Sā tesam̄ vacanaṃ sutvā „mama sāmim̄¹⁵ upadhāressā-mīti¹⁶“ suvaṇṇakalāsasuvāṇṇasarakāni gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā tena padavalaṅgassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānaṃ patvā tenānusāreṇa gacchantī tasmim̄ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa¹⁷ santikaṃ

¹ Bđ āveṭṭi-. ² Bđ du-. ³ Bđ ca. ⁴ Bđ idam̄. ⁵ Cks etan. ⁶ Bđ -tīti. ⁷ Cks paṭikiriyeṃ. ⁸ Bds add taṃ. ⁹ Cks -tuṃ. ¹⁰ Ck -vakā. ¹¹ Bđ kathentā gātham. ¹² Ck paccuthaddhuno. ¹³ Bđ -sa. ¹⁴ Cks omīti so. ¹⁵ Bđ -ikam̄. ¹⁶ Bđ -laṅgassa. ¹⁷ Cks bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā atthāsi. So¹ tam disvā thokaṃ odanaṃ patte
 thapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
 So tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
 naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchantī
 gātham āha:

15. Āveṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgam,
 bāham pasāreti akammaneyyam,
 setāni akkhīni yathā matassa,
 ko me imam puttam akāsi evan ti. 15.

Tatoparā⁴ tesam vacanapaṭivacanagāthā⁵ honti:

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
 anvāgatā isayo sādhurūpā,
 te duṭṭhacittam kupitam viditvā
 yakkhā hi te puttam akāmsu evam. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akāmsu evam,
 tvaṃ nēva me mā kuddho brahmacāri,
 tumhe va⁶ pāde saraṇam gatāsmi
 anvāgatā⁷ puttasokena bhikkhu. 17.

18. Tad eva hī⁸ etarahī⁹ ca mayham
 manopadoso mama n' atthi⁹ koci,
 putto ca te vedamadena matto
 attham na jānāti adhicca vede. 18.

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
 sammuyhat' eva¹⁰ purisassa saññā¹¹,
 ekāparādham¹² khama bhūripaṇṇā, (supra p. 313.)
 na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹³ yakkhā, anvāgatā ti anugatā¹⁴
 isayo sādhurūpā guṇasampannā ti evam jānamānā ti attho, te ti te isīnam
 guṇam nātva¹⁵ puttam duṭṭhacittam kupitacittam disvā¹⁶, tvaṃ nēva me ti .

¹ Cks omit so. ² Bd tasseva. ³ Cks avedhi-, Bd āveli-. ⁴ Bd -rañ. ⁵ Bd
 adde nāma. ⁶ Cc ca. ⁷ Cks addhā-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bds -te ca. ¹¹ Cks -añ. ¹² Bds etā-. ¹³ Cc -pgā-, Bd -ggahaka. ¹⁴ Cks
 omit anu-. ¹⁵ Bds guṇaṇṇūtava. ¹⁶ Bds viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akaṃsu karontu¹, devatā nāma pānīyaulūka-
mattena² santappetuṃ sakkā, tasmāhaṃ tesam na bhāyāmi, kevalam tvam űeva
me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-am ālapani
puttassa jīvitadānaṃ⁴ yāceti, tad eva hīti Diṭṭhamaṅgalike⁵ tadā tava puttassa
5 mān akkosanakāle ca mayhaṃ manopadoso n' atthi etarahi ca tayi⁶ yācambhāya
pi mama tasmiṃ manopadoso n' atthi yeva, vedamadena⁷ 'ti tayo me veda
uggahitā ti madena, adhicca⁸ 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattham na jānāti.
muhuttakenā 'ti yaṃ kiñci uggahetvā⁸ muhutton' eva.

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. „tena hi tesam¹⁰ yakkhā-
10 naṃ palāyanatthāya¹¹ amatosadham dassāmīti“ vatvā gā-
tham āha:

20. Idañ ca mayhaṃ uttiṭṭhapinḍam¹²
Maṇḍavyo¹³ bhunḅjatu¹⁴ appapañño,
yakkhā ca te naṃ¹⁵ na vihethayeyyūn,
15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapinḍam ti ucchiṭṭhakaṃ¹⁶ pinḍan ti pi pātho.

Sā M-assa vacanaṃ sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
suvanṇasarakam upanāmesi¹⁷. M. ucchiṭṭhakañjikam¹⁸ tattha
āsiñcivā „paṭhamaṃ űeva ito upaḍḍham tava puttassa mukhe
20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṃ
mukhe opehi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissantīti“ vatvā up-
patitvā Himavantam eva gato. Sāpi taṃ sarakam sīsenādāya
„amatosadham me laddhan“ ti vadanti²² nivesanaṃ gantvā
paṭhamaṃ puttassa mukhe kañjim²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
25 itaro paṃsum puñchanto²⁵ utṭhāya „amma kim etan“ ti āha.
„Tayā kataṃ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānaṃ
te²⁷ vippakāraṃ passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippaṭṭisārī ahoṣi.

¹ Ck -to, C² -tā. ² Cks pānīyam-, B^d -ulluṅga-, B² -ullūka-. ³ B^ds ami. ⁴
Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ C² tasi, B^ds tati. ⁷ B^d omits te. ⁸ B^d -bi-
⁹ B^d tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² B^d uttitta-. ¹³
Ck taṃ maṇ-, C² ta maṇ-, B^ds tava maṇ-. ¹⁴ Cks bhunḅjitu. ¹⁵ Cks saṃ. ¹⁶
Cks ucci-, B^d ucchiṭṭha pinḍam ucchiṭṭha. ¹⁷ Cks -kāmesi. ¹⁸ Ck ucci-, C²
uddhiṭṭha-, B^d ucchiṭṭhakiñciyabbhattam. ¹⁹ B^d osañcivā, B² ositvā. ²⁰ B^d
osañcāpehi, B² osiñcāpehi. ²¹ B^d va. ²² B^d omits va-. ²³ B^d kiñcikam. ²⁴ B^d
osiñci. ²⁵ B^d puñ-, Cks puñj-. ²⁶ B^d adds tava. ²⁷ B^ds taṃ. ²⁸ B^d passāhi.

Atha nam mātā „tāta Maṇḍavya, tvam¹ bālo, dānassa mahapphalatṭhānam na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātaṅgapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṃ dussilānam dānam adāsi, silavantānam dehīti“ vatvā²

21. Maṇḍavya bālo si parittapaṇḍo 5
yo puññakhettānam akovido si³,
mahakkasāvesu dadāsi⁴ dānam
kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.
22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā 10
jarūdapānam va⁵ mukhaṃ parūlhaṃ,
pajam imam passatha rummarūpiṃ⁶,
na jaṭājinan tāyati⁷ appapaṇḍam. 22.
23. Yesam rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā 25
khīṇāsavā arahanto tesu dinnam mahapphalan 23.

ti āha.

15

Tattha mahakkasāvesū 'ti mahākasāvesu⁸ mahantehi rāgakasāvādīhi⁹ samannāgatesu, jaṭā ca⁹ kesū ti tāta Maṇḍavya¹⁰ dakkhiṇeyyesu ekaccānam kesā jaṭā¹¹ katvā baddhā¹², ajinānivatthā ti sakburāni sammāni vatthāni, jarūdapānam va¹³ ti tiṇṇazahanena¹³ jinṇakūpe¹⁴ viya mukhaṃ dīghamassutāya¹⁵ parūlhaṃ¹⁶, pajam imam ti imam evarūpam anañjitāmaṇḍitaṃ¹⁷ lūkhavesam²⁰ pajam passatha, na jaṭājinam ti etam jaṭājinam imam appapaṇḍam pajam tāyitum na sakkoti, silaṇṇena¹⁸ tapokammān' eva imesaṃ sattānam patiṭṭhā¹⁹ honti, yesam ti tasmā²⁰ yesam ete rañjanadussanamuyhanasabbhāvā²¹ rāgādayo atthavattukā ca²² avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṃ kilesānam ye khīṇāsavā arahanto tesu dinnam mahapphalam. 25

„Tasmā tvam tāta ito paṭṭhāya evarūpānam dussilānam adavā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhiññādhammika-samaṇabrāhmaṇā ca paccakabuddhā ca (add: ye?) santi tesam dānam dehi, ehi tāta tava kulūpake amatosadham pāyevā

1 Cks tani. 2 Bd adds imam gāthamāha. 3 Ck akocidoyi. Cs akocidosi. 4 Cks dadābi. 5 Ck Bd -va. Cs charūpadānam ca. 6 Bds du-. 7 Cks -te. 8 Cks -kā-. 9 Cks sū-. 10 Bd adds tava. 11 Cks kesa jaṭā. Bd na kesā jaṭānam. 12 Bd bandhāya 13 Cs -ṇe. Ck -ṇo 14 Bd -kupo. 15 Bd adds ca. 16 Bd parulakesā. 17 Cks anijjita-. 18 Bd silapaṇḍāna, Ck silaṇṇe. 19 Bd -āni. 20 Bd yasmā. 21 Cks rajjena - -. Bd rañcana - -. 22 Cks va.

aroge karissāmīti“ vacanam vatvā ucchitṭhakañjikam¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyam pakkhipitvā soḷasannaṃ brāhmaṇasahasānaṃ
 mukhesu,² āsiñcāpesi. Ekeko paṃsum puñchanto³ va uṭṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍalucchitṭhakaṃ⁵ pītan“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 ratṭham⁶ gantvā Mejjharañño⁷ santike vasimsu. Maṇḍavyo
 pana tatth' eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṃ upanissāya
 Vettavatīnaditīre Jātimanto nām' eko brāhmaṇo pabbajito jātim
 nissāya mahantaṃ mānam akāsi. M. „etassa mānam bhindissā-
 10 mīti“ taṃ ṭhānaṃ āgantvā tassāsanne uparisote vāsam kappesi.
 So ekadivasam dantakaṭṭham khāditvā imam dantakaṭṭham
 „Jātimantassa jaṭāsu laggatū“ 'ti adhiṭṭhāya nadiyam pātesi,
 taṃ⁸ tassa udakaṃ ācamantassa⁹ jaṭāsu laggi. So taṃ divā
 va „nassa vasalā“ 'ti vatvā „kuto ayam kālakaṇṇī āgatā',
 15 upadhāressāmi nan“ ti uddhasotaṃ gacchanto M-am divā
 „kimjātiko sīti“ pucchi. „Caṇḍālo 'smīti“. „Tayā nadiyā
 dantakaṭṭham pātitan“ ti. „Āma mayā“ ti. „Nassa vasala
 caṇḍāla kālakaṇṇī, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasantenāpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṃ
 20 āgantvā jaṭāsu laggante¹⁰ so¹¹ „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddham phalissatīti“ āha.
 M. „sac' āham etassa kujjhissāmi silam me arakkhitam bha-
 vissati, upāyen' ev' assa mānam bhindissāmīti“ sattame divase
 suriyuggamanaṃ nivāresi. Manussā ubbāḷhā¹² Jātimantaṃ¹³
 25 tāpasam upasamkamitvā „bhante tumhe suriyuggamanaṃ na
 dethā“ 'ti pucchiṃsu. So āha: „na me taṃ kammaṃ, naditīre
 pan' eko caṇḍālo vasati, tass' etaṃ kammaṃ bhavissatīti“.
 Manussā M-am upasamkamitvā „tumhe bhante suriyass' ug-

¹ C^{ks} ucci-, B^d -gañcītaṃ corr. to -kañcītaṃ. ² B^d mukhe. ³ B^d puñc-, C^{ks} puñj-. ⁴ C^{ks} uṭṭhi. ⁵ C^k -lusiṭṭhakaṃ, C^s -lucchi-, B^d -lucchiṭṭhakaṃ corr. to -lucchi-. ⁶ B^d majha-. ⁷ B^d adds anusotaṃ gantvā. ⁸ B^d ācap-, C^s ācar- corr. to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ C^{ks} omit so. ¹² all three MSS. ubba- ¹³ C^k -tā, C^s -ta.

gantuṃ¹ na dethā“ ’ti pucchimsu. „Āmāvuso“ ti. „Kiṃ-
 kāraṇā“. „Tumhākaṃ kulūpakatāpaso² maṃ niraparādhaṃ
 abhisapi, tasmim āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite
 suriyam vissajjessāmīti“. Te gantvā taṃ kaḍḍhantā ānetvā
 M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṃsu: „suriyam³
 vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetuṃ, sac’ āhaṃ
 vissajjessāmi inassa sattadhā muddhā phalissatīti“. Atha⁴
 „bhante kiṃ karomā“ ’ti. So „mattikāpiṇḍam⁵ āharathā“ ’ti
 āharāpetvā⁶ „imaṃ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasam otāretvā
 udake ṭhapethā“ ’ti ṭhapāpetvā suriyam vissajjesi. Suriyasmim⁷
 hi pahaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso udake
 nimujji. M. taṃ dametvā „kahan nu kho⁸ soḷasa brāhmaṇa-
 sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti
 nātvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmante otarivā
 pattam ādāya nagare piṇḍāya cari⁹. Brāhmaṇā taṃ divvā¹⁰
 „ayam idha ekadvedivase vasanto pi amhe appatitṭhe karissa-
 tīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro¹¹ eko vijjādharo” āgato,
 gaṇhāpetha nan“ ti raṇṇo ārocesuṃ. Rājā „sādhū“ ’ti sam-
 paṭicchi. M. pi missakabhattaṃ ādāya aññataram kuḍḍam
 nissāya pīṭhikāya nisinnō bhūjati. Atha nam¹² aññavhitakam¹³
 āhāram paribhuñjamānam eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹⁴ pa-
 harivā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So kālam katvā Brahmaloke
 nibbatti. Inasmim kira jātake B. koṇḍadamako ahoṣi, so ten’
 eva paratantiyuttabhāvena¹⁵ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Devatā
 kujjhivā sakalam eva Mejjharaṭṭham¹⁶ unhakallavassam¹⁷ vassā-¹⁸
 petvā¹⁹ raṭṭham araṭṭham akaṃsu. Tena vuttam²⁰:

24. Upahaṇṇamāne¹⁷ Mejjhā¹⁸ Mātaṅgasmim yasassine
 sapārisajjo¹⁹ ucchiṇṇo Mejjharaṇṇam²⁰ tadā ahū²¹ ti. 24.

¹ B^d sūriyuggamaṇam. ² B^d -pako-. ³ B^d adds nam. ⁴ B^d -ka-. ⁵ C^k āhā-
⁶ B^d adds dāni. B^e tāni. ⁷ B^d carati. ⁸ C^k -karo. ⁹ C^k -dhārā, C^e -dhara.
¹⁰ C^k omīti atha nam. ¹¹ B^d adds gīvam. ¹² C^e -sattabhāvena, B^d maritanti-
 ayutta-. ¹³ B^d majharatha. ¹⁴ B^d unhakukkulavassam. ¹⁵ B^d vasitvā. ¹⁶ C^k
 omīti t v. ¹⁷ B^d -no, C^k upahaṇḍamaṇam, C^e upahaṇḍavanaṃ. ¹⁸ so C^k; C^e
 -o. B^d majho. ¹⁹ C^e -jje. ²⁰ so C^k B^d for -rājā? C^e mejjharaṇṇam. ²¹ C^k
 tadāhu, B^d tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ vihettheti' yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahoṣi, Mātaṅgapapaṇḍito² aham evā“ 'ti. Mātaṅgajātakaṃ.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbhaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapaṃ piyasāmvāse dve saddhivihārake³ ā. k. Te kira aññaṃaññaṃ appaṭivibhattabhoga⁴ paramavissāsikā⁵ ahesuṃ. piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavitum na sakkonti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū tesaṃ yeva vissāsaṃ vaṇṇa-
10 yamānā⁶ nisīdimsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave imesaṃ ekasmiṃ attabhāve vissāsikattā⁷, porāṇakapaṇḍitā⁸ tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁹ na vijahiṃsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiraṭṭhe Ujjeniyaṃ¹⁰ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā¹¹ bahi caṇḍālagāmakā hoti¹². M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātucchāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahoṣi, eko Sambhūto nāma¹³. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavāṃsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggāṇhitvā ekadivasaṃ „Ujjeninagaradvāre¹⁴ sippaṃ dasses-
20 sāmā¹⁵“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁶. Tasmiṃ¹⁷ ca nagare dve diṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṃ ekā setthidhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁸ bahukhādaniyabhojanīyamālā-gandhādīni¹⁹ gāhāpetvā „uyyānakīlikāṃ kīlissāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena²⁰. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ ti sutvā „apassitabbayuttakāṃ vata passimhā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck pihetthako, C² vihetthako, B^d vibedhate corr. to vibedheti. ³ B^d adds pana. ⁴ B^d -ike. ⁵ B^d vaṇṇayantā. ⁶ C² vissāsikāṃ. ⁷ Ck mittā-. C² mittā- corr. to mitta-. ⁸ B^d -yanagare. ⁹ C² uddeniyaṃ. ¹⁰ B^d ahoṣi. ¹¹ B^d adds ahoṣi. ¹² B^d -resu. ¹³ C² -mī. ¹⁴ Ck -rena, C² -rena corr. to -re. ¹⁵ C² tasmiṃ, B^d tasmi. ¹⁶ C² dhīnā tā, B^d dhītā corr. to dhītā tā, B² dhīnā tā corr. to dhītā. ¹⁷ Ck bahūni - - disi. ¹⁸ C² bahukhādaniyabhojanīyamālāgandhādīhi, B^d bahūkhādaniyāmbhojanīyam - - corr. to -yabhojanīya - -. ¹⁹ C² add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovivā¹ nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 duṭṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhattādīni
 na labhimhā“⁴ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁴. Te paṭiladdhasaṇṇā uṭṭhāya aṇṇamaṇṇassa santikaṃ
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aṇṇamaṇṇassa tam⁵
 dukkhuppattim ārocetvā roditvā paridevitvā⁵ „kin ti karissāmā“
 'ti cintetvā⁶ „imaṃ⁷ ambhakaṃ jātim nissāya dukkham uppan-
 nam. caṇḍalakammaṃ kātum na sakkhissāma⁸, jātim paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamaṇavaṇṇena⁹ Takkasilaṃ gantvā sippam
 uggaṇhissāmā“¹⁰ 'ti sannitṭhānam katvā tattha gantvā dham-
 mantevāsikā disāpāmokkhācariyassa santike sippam paṭṭha-
 pesum. Jambudīpatale dve kira caṇḍalā jātim paṭicchādetvā¹⁰
 sippam uggaṇhantīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippam
 niṭṭhitam, Sambhūtassa na tāva niṭṭhāti¹¹. Ath' ekadivasam
 eko gāmvāsī¹² „brāhmaṇavācanakaṃ¹³ karissāmīti“¹³ ācariyam¹⁴
 nimantesi. Tam eva¹⁴ rattim devo vassivā¹⁵ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitam pakkosāpetvā
 „tāta aham gantum na sakkhissāmi, tvam māṇavehi saddhim
 gantvā maṅgalam vatvā tumhehi laddham bhujjivā amhehi
 laddham āharā“¹⁶ 'ti pesesi. So „sādhū“¹⁷ 'ti māṇavake¹⁶ ga-
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyāsam vadḍhetvā „nibbātū“¹⁸ 'ti ṭha-
 pesum. Māṇavā tasmim anibbute yeva āgantvā nisīdiṃsu.
 Manussā dakkhiṇodakam datvā tesam purato pātiyo ṭhapesum.
 Sambhūto muddhādhātuko¹⁷ viya hutvā sitalo ti saṇṇāya pā-
 yāsapinḍam ukkhipivā¹⁹ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukham ḍahi¹⁹, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitam oloketvā caṇḍalabhāsāya „evam²⁰ khaḷu²¹“²¹ ti

¹ Bā adds va. ² Ck -nā. ³ Bā hare. ⁴ Bā -sum. ⁵ Bā adds bhālika. ⁶ Bā
 mantetvā. ⁷ Ck idam. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Ck -vavattena. ¹⁰ Bā adds brahmaṇa
 māṇavaṇṇena takkasilaṃ gantvā. ¹¹ Ck tiṭṭhāti, Bā niṭṭhitam. ¹² all three
 MSS. -i. ¹³ Bā -nikam. ¹⁴ C tasmim. ¹⁵ C vasi-. ¹⁶ Ck māna-. ¹⁷ C
 muddham-, Bā luddha-. ¹⁸ Ck ukkhitvā. ¹⁹ Bā dahati. ²⁰ Bā eva ²¹ C
 khaḷu, B khaḷu khaḷu, C kalu?

āha. So pi tath' eva satīm anupaṭṭhāpetvā caṇḍālabhāsāya'
 „niggala' niggala'¹“ ti āha. Māṇavā aññamaññaṃ oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadimsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṃ
 abhāsi. Māṇavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha'
 5 nisiditvā bhāsaṃ sodhentā „caṇḍālabhāsā“⁶ ti űatvā „are
 duṭṭhacaṇḍālā, ettakaṃ kālaṃ 'brāhmaṇā v' amhā" ti vatvā
 vañcayitthā⁸ " 'ti ubho pi ne' pothayimsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“ 'ti vāretvā „ayaṃ tumhākaṃ jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva¹⁰ pabbajitvā jīvathā“ 'ti te uyyojesi. Māṇavā
 10 tesāṃ caṇḍālabhāvāṃ ācariyassa ārocesuṃ. Te pi araññaṃ
 pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nacirass' eva¹¹ tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṃ nibbattimsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālate paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tuṃ na sakkonti. Te ekadivasāṃ gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ
 15 rukkhamūle sīsena sīsāṃ siṅgena siṅgaṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 alliyāpetvā romanthayamāne¹² ṭhite disvā eko luddo¹³ sattim
 khipitvā ekappahāren' eva jīvitaṃ voropesi. Tato cavitvā
 Nammadātīre¹⁴ ukkusayoniyāṃ nibbattimsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹⁵ gocaraṃ gahetvā sīsena sīsāṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹⁶ Kosambi-
 yāṃ purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁷. Sambhūtaapaṇḍito
 Uttarapañcālarañño putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇa-
 divasato paṭṭhāya attano jātim sarimsu. Tesu¹⁸ Sambhūta-
 25 paṇḍito nirantaraṃ sarituṃ asakkonto catutthaṃ caṇḍārajātim eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi¹⁹, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ

¹ B^d adds eva, B^e evaṃ. ² B^d omits niggala. ³ C^e niggla niggilā, B^e niggilī.
⁴ B^d adds bahi. ⁵ C^k only one tattha. ⁶ B^d caṇḍālakabhāsaṃ. ⁷ C^k camhā,
 B^d brahmaṇāmbhā. ⁸ C^e vañcithā. ⁹ B^d te. ¹⁰ B^d ese. ¹¹ C^k cirasseneva, C^e
 cirassaneva. ¹² C^k romanta-, B^d romadhayamāne corr. to romandha-, B^e
 romayamāne. ¹³ B^d luddako. ¹⁴ B^d rammadānadītīre. ¹⁵ B^d vuḍhi-. ¹⁶ C^k
 adds pana vitva, C^e pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C^k omit nibbatti. ¹⁸ B^d
 omits tesu. ¹⁹ B^d tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vītina-
 mento² vasi. Sambhūtapañño pitu accayena chattaṃ ussā-
 petvā chattaṃaṅgaladivase³ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
 gītaṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsī. Tam sutvā „am-
 hākaṃ rañño maṅgalagītaṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva 5
 gītaṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītaṃ“ ti sabbe pi
 nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapañño Himavantapadesa
 vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
 taṃ laddhaṃ udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
 ñatvā „navarajjaṃ⁴ tava idāni⁵ bodhetuṃ na⁶ sakkhissāmi⁷, 10
 mahallakakāle naṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
 jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni agantvā⁸ rañño putta-
 dhītāhi vadḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
 silāpatṭe suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim khape eko
 dārako¹⁰ taṃ gītaṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapañño 15
 taṃ pakkosi. So agantvā vanditvā atṭhāsī. Atha naṃ āha:
 „tvaṃ pāto paṭṭhāya imam eva gītaṃ gāyasi, kim aññaṃ na
 jānāsīti“. „Bhante aññāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹¹
 rañño piyagītāni, tasmā imāni eva gāyāmīti“. „Atthi pana
 rañño gītassa paṭigītaṃ gāyanto“ ti. „N’ atthi bhante“ ti. 20
 „Sakkhissasi pana tvaṃ paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Jānanto
 sakkhissāmīti“. „Tena hi tvaṃ rañña¹² dvīsu gītesu gāyitesu¹³
 idaṃ tayena¹⁴ katvā gāyassū¹⁵ ti gītaṃ datvā¹⁶ „gantvā¹⁷ rañño
 santike gāyi¹⁸, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
 tīti“ uyyojesi. So sīghaṃ mātu santikaṃ gantvā attānaṃ 25
 alamkārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
 saddhim paṭigītaṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
 ti vutte gantvā vanditvā¹⁹ „tvaṃ kira tāta paṭigītaṃ gāyissa-

¹ B^d -ññā. ² B^d -metvā. ³ -galika-. ⁴ B^d no vā. ⁵ B^d neva-. ⁶ B^d adds
 gaṇtvāpi, B^e gantvāvi. ⁷ B^d nā, C^k omīti na. ⁸ C^k -mi. ⁹ C^e āg-. ¹⁰
 B^d adds rañño. ¹¹ B^d dve ¹² C^k rañño. ¹³ C^k omīti gāyitesu. ¹⁴ C^k na-
 yena. C^e taya, B^d tatiyaṃ. ¹⁵ C^k gāyissā, C^e gāyissa, B^d gāyissū. ¹⁶ C^k
 bhatvā. ¹⁷ C^k adds satto ¹⁸ so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? ¹⁹
 B^d ekamantaṃ atṭhāsī.

sīti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājaparisaṃ sannipātāpetha“
 'ti sannipatitāya parisāya rājānaṃ āha: „tumhe tāva deva
 tumbākāṃ gītaṃ gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmiti“.
 Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ mogham atthi,
 passāmi Sambhūtaṃ mahānubhāvaṃ
 sakammanā⁵ puññaphalūpapannaṃ. 25.
- 10 2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ mogham atthi,
 kaccin nu⁵ Cittassa⁶ pi evam eva
 iddho mano tassa yathāpi mayhan ti 26.

gāthadvayam āha.

- Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthi sukataḍḍakatesu
 15 kammesu kiñcana⁷ ekakammaṃ pi mogham nāma n' atthi nipphalaṃ na hoti,
 vipākāṃ datvā va⁸ nassatīti aparāpariyavedaniyakammaṃ⁹ sandhāyāha. Sam-
 bhūtaṃ ti passāmi¹⁰ ahaṃ āyasmantaṃ Sambhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
 phalūpapannaṃ¹¹, sakammaṃ nissāya puññaphalena upannaṃ taṃ passāmiti
 attho, kaccin nu⁴ Cittassa⁶ pi mayhaṃ hi dve janā ekato hutvā naciraṃ
 20 silaṃ rakkhīma, ahaṃ tāva tassa phalena mahantaṃ yasaṃ patto, kaccin nu¹²
 kho me bhātikassa Cittassāpi evam eva mano iddho samiddhoṭi.

Tassa gitāvasāne dārako gāyanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 na kammanā¹² kiñcana⁴ mogham atthi,
 25 Cittaṃ vijānāhi tath' eva deva,
 iddho mano tassa yathāpi tuyhan ti. 27.

Taṃ sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

1. Bhavaṃ nu Citto, sutam aṇṇato te,
 udāhu te koci naṃ¹² etad akkhā,
 30 gāthā sugītā, na maṃ atthi kaṃkhā,
 dadāmi te gāmvaram sataṃ cā 'ti. 28.

¹ Bā omits gītaṃ. ² Bā add āha. ³ Bā -unā. ⁴ Bā kiñcinu. ⁵ Bā kiñci nu.
⁶ Bā -ssa. ⁷ Cā -nā, Bā kiñcinu. ⁸ Bā vi. ⁹ Bā -paravedaniya- ¹⁰ Bā
 kammena. ¹¹ Bā -nanti. ¹² Bā unā. ¹³ read: nam?

Tattha sutamaññato¹ ti ahañ Sambhūta bhātā Citto nāmā 'ti vadañtassa Cittass' eva nu te santikā sutan ti attho, koci nañ ti udāhu mayā Sambhūtarañño bhātā Citto diṭṭho ti koci te etam atthañ ācikkhi², sugitā ti sabbathāpi ayañ gāthā sugitā, n' atth' ettha mama kāmkkhā, gāmvaramā satañca 'ti gāmvaramā te satañ dadāmi ti vadati.

5

Tato dārako pañcamañ gātham āha:

5. Na cāhañ³ Citto⁴, sutam aññato me,

isi⁵ ca me etam atthañ asaṃsi,

gantvāna rañño paṭigāhi gātham,

api te varam⁶ attamano dadeyya 'ti. 29.

10

Tattha etamatthan ti tumbakam uyyāne nisino eko isi mayham etam atthañ ācikkhi

Tam sutvā rājā „so mama bhātā Citto bhavissati, idāñ' eva nañ gantvā passissāmi“ purise ānāpento gāthadvayam āha:

15

6. Yo jentu ve rājarathe sukate citta-sibbane,

kacchañ nāgānañ bandhatha, gīveyyañ paṭimuñcatha. 30.

7. Āhaññaruñ⁷ bherimudiñgasamkhe,

sīghāni yānāni ca yojayantu,

ajj⁸ ev' ahañ⁹ assamañ tam gamissañ

20

yatth' eva dakkhissañ⁹ isim nisinnan ti. 31.

Tattha āhaññaruñ ti āhaññantu¹⁰, assamañ tam ti tam assamañ.

So evañ vatvā vararathañ¹¹ abhiruyha sīgham gantvā uyyānadvāre ratham ṭhapetvā Cittapaṇḍitañ upasamkamitvā vanditvā ekamantañ nisino tuṭṭhamānaso aṭṭhamam gātham āha:

8. Suladdhalābhā¹² vata me ahosi

gāthā sugitā parisāya majjhe,

so¹³ 'ham isim silavatūpapannañ

divvā patito sumano 'ham asmīti. 32

30

¹ Bds add te. ² all three MSS. -kkhim. ³ Cks vāham. ⁴ Cks etto. ⁵ Ck Bd -i. ⁶ Bd api nu vo dhanam, api nu te dhanam. ⁷ Bd āhaññantu. ⁸ Bds ajjevāham. ⁹ read: -ssam? ¹⁰ Bd āhaññantu ti āhanantu. ¹¹ Ck varatham, Ck vaparatham. ¹² Bds -bho. ¹³ Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayham chattamaṅgaladvase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahośi, sv-āham ajja sīlavatasampannaṃ isiṃ disvā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakā lato paṭṭhāya somanassap-
 5 patto „bhātīkassa me pallaṃkaṃ attharathā“² ti ādini āṇā-
 pento navamaṃ gātham āha:

9. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ³ patigaṇhātu⁴ no bhavaṃ,
 agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavaṃ ti. 33.

Tattha agghe ti atīthino dātabbayuttakasmīṃ agghe bhavantaṃ apucchāma,
 10 kurutu no ti imaṃ no agghaṃ bhavaṃ patigaṇhātu⁴.

Evam madhuraṭṭisaṇthāraṃ katvā rajjaṃ majjhe bhin-
 ditvā dento itaraṃ gātham āha:

10. Rammaṃ ca te āvasathaṃ karontu,
 nārīgaṇehi paricārayassu⁵,
 15 karohi okāsaṃ anuggahāya,
 ubho p' imaṃ issariyaṃ karomā⁶ ti. 34.

Tattha issariyaṃ ti Kampillaratthe⁶ Uttarapañcālanagare rajjaṃ majjhe
 bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Cittapaṇḍito dhammaṃ desento
 20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalaṃ duccharitassa rāja
 atho sucīṇassa mahāvīpākam
 attānam eva⁷ ṭṭisaṇṇamissaṃ,
 na paṭṭhaye⁸ puttāṃ pasuṃ dhanāṃ vā. 35.
 25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānaṃ idha jīvitāṃ,
 appattāṃ nēva⁹ taṃ odhiṃ nalo chinno va sussati. 36.
 13. Tattha kā nandikā khiḍḍā kā rati kā dhanesaṇā,
 kim me puttehi dārehi, rāja mutto¹⁰ smi bandhanā. 37.
 14. So ahaṃ su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
 30 antakenādhīpanassa kā rati kā dhanesaṇā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjaṃ. ³ Bā paṭṭi-. ⁴ Bā omits pati. ⁵ Bds pari-
 cāri-, Cks parivāra-. ⁶ Bds kapila-. ⁷ Cks evam. ⁸ Cks -yemi. ⁹ Cks appattāṃ
 nēva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametaṃ pa-

15. Jātī narānaṃ adhamā janinda
caṇḍalayoṇī dipadākaṇiṭṭhā¹,
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.
16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati 5
ukkusā Nammadātīre³, ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccharitassā 'ti mahārāja tvaṃ sucaritass' eva phalaṃ jānāsi,
ahaṃ pana duccharitassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayaṃ⁴ ubho duccharita-
phalena ito catutthe attabhāve caṇḍalayoṇiyaṃ nibbattā, tattha naciraṃ silaṃ
rakkhitvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto ahaṃ brāhmaṇakule, ev'¹⁰
āhaṃ⁵ duccharitassa⁶ phalaṃ suciṇṇassa ca mahāvīpakaṃ disvā attānaṃ eva
silasaññaṃena paṭisaññaṃissaṃ, puttāṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na patthemī,
dasevīmā vassadasā ti mahārāja mandadasakaṃ khīḍḍādasakaṃ vaṇṇa-
dasakaṃ baladasakaṃ paññādasakaṃ hānidasakaṃ⁷ pabbhāradasakaṃ vaṅka-
dasakaṃ⁸ momūhadadasakaṃ sayanadasakaṃ ti imesaṃ hi dasanaṃ dasakānaṃ¹⁵
vasena das' eva vassadasā imesaṃ⁹ maccānaṃ idha¹⁰ manussaloke jīvitaṃ, tayi-
danā niyamaṇa¹⁰ sabba¹¹ ekādasā¹² pāpunāti, atha kho appattaṃ űeva taṃ
odhīm naḷo chinno va sussati, ye pi sakalaṃ vassasataṃ jīvanti tesam pi
mandadasake pavattarūpā¹³ rūpadhammā¹⁴ chinditvā¹⁵ ātape khittanalo viya
tath' eva sussanti antaradhāyanti, taṃ odhīm atikkamitvā khīḍḍādasakaṃ na²⁰
pāpunāti, tathā khīḍḍādasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmiṃ
evaṃ sussaṃāne jīvite kāmaṃ ca kāmaguṇe nissāya abhivaṇḍana¹⁶ kā kāyakilā-
vasena¹⁷ khīḍḍā kā somanassavasena rati kā dhanesaṇā, kim me puttehi kim
dārehi¹⁸, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhi-
panassā 'ti jīvitantakarena maccuṇā abhibhūtassa, dipadā¹⁹ kaṇiṭṭhā ti²⁵
dipadānaṃ¹⁹ antare lāmakā, avasimhā 'ti dve pi mayaṃ vasimha, caṇḍālā-
humhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajātī²⁰ Avantiratthe²¹ Ujjeninagare caṇḍālā-
humhā²¹. Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati²² Nerañjarātīre²³ ubho migā ahumhā,
tattha dve pi amhe ekasmiṃ rukkhamūle aññaṃaññaṃ nissāya ṭhite eko lud-
dako eken' eva sattippahārena jīvitaṃ voropesi Tato cavitvā²⁴ Namudānadi-
tīre²⁵ kurarā ahumhā²⁶, tatrāpi²⁷ no nissāya ṭhite eko nesādo ekappahāren'
eva bandhitvā jīvittakkhayaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

¹ B^d dvi- ² B^d -humhā avanti. ³ B^d ramma-. ⁴ B^d adds hi. ⁵ B^d etāhāni.
⁶ phalaṃ jānāsi - - duccharitassa wanting in C^s. ⁷ C^k omit dasakaṃ. ⁸ C^k
pavaṅka-. ⁹ C^k imaṃ. ¹⁰ so C^k; C^s tasidāṃ na niyamaṇa, B^d naṃ niyamaṇa
corr. to na ni-. ¹¹ B^d adds eva. ¹² B^d -dasā corr. to dasa. ¹³ B^d -ttā- ¹⁴
C^k rūpā-. ¹⁵ B^d vich-. ¹⁶ B^d nanditā. ¹⁷ B^d -kilīdivasena. ¹⁸ C^k adds murehi.
¹⁹ B^d dvi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ C^k āhumhā. ²² B^d -tīti. ²³ B^d -rānaditīre.
²⁴ B^d adds ukkusā. ²⁵ B^d rammadātīre. ²⁶ B^d ukkussāhumhā. ²⁷ B^d tatthāpi.

ti te mayam ajja brāhmaṇakhattiyā jātā, aham Kosambiyam brāhmaṇakule nibbatto, tvam idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi jātiyā āyusaṅkhārāparittatā³ dassetvā puññassa⁴ ussāham
5 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.
18. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.
19. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.
20. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu⁸,
vaṇṇam jarā hanti narassa jīyato
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammaṃ¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idam jīvitam maraṇam upagacchati¹², idam hi imesaṃ sattānaṃ appamāyūṃ saṅkhārāparittatāya pi tītiparittatāya pi¹³ parittam suriyuggamane tīnagge ussāvabindusadisaṃ, na sauti tāṇā ti na hi
25 jarāmarāṇam upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mama etaṃ vacanaṃ, mā kāsi ti mā rūpādikāmaguṇe¹⁵ hetu pamādaṃ āpajjivā nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kammāni kari, dukkhapphalānti dukkha-
vipākāni, rajassirānīti kilesarajena okīṇṇasāsāni, vaṇṇan ti jiramānassa
narassa sarīravannaṃ jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bḍ evam tassa ² Bḍ -tā. ³ Ck -tā, Bḍ -kaṃ. ⁴ Bḍ puññesu. ⁵ both MSS. -ti. ⁶ Bḍ eva ⁷ so Ck; Bḍ dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bḍ -yūṃ. ¹⁰ Bḍ -āni ¹¹ Bḍ nirayupavattiyā, Ck nirayuppattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck sarasaparittatāya tītipariyantitāya in the place of saṅkhāra - - -. ¹⁴ Bḍ eva. ¹⁵ so Ck; Bḍ -ṇā for ṇānaṃ? ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccam vacanaṃ tav' etaṃ,
yathā isi' bhāsasi evam etaṃ,
kāma ca me santi anapparūpā,
te duccajā³ mādisakena bhikkhu. 45. 5
22. Nāgo yathā paṃkamajjhe vyasanno⁴
passaṃ thalaṃ nābhisambhoti⁵ gantuṃ
evam p' ahaṃ⁶ kāmapaṃke vyasanno⁴
na bhikkhuno maggam anubbajāmi. 46.
23. Yathāpi mātā ca⁷ pitā ca⁷ puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁸
evam pi maṃ tvaṃ anusāsa bhante
yam ācaram⁹ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47. 10

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰
mādisakenā 'ti bhātika tvaṃ kilese pahāya t̥hito, ahaṃ pana kāmapaṃke 15
nimuggo, tasmā mādisakena¹¹ te kāma duccajā, nāgo yathā ti imiṃ attano
kāmapaṃke nimuggabhāvassa upamaṃ dasseti, tattha vyasanno¹² ti visanno¹³
anupaviṭṭho¹⁴, ayam eva vā paṭho, maggaṃ an ti tumbakam ovādānusāsanimaggaṃ
nānubbajāmi pabbajitum na sakkomi, idh' eva pana me t̥hitassa ovādāni dethā
'ti, anusāsare ti anusāsanti. 20

Atha naṃ M. āha:

24. No ce tuvaṃ¹⁵ ussahase¹⁶ janinda
kāme ime mānusake pahātuṃ
dhammaṃ¹⁷ balim paṭṭhapayassu¹⁸ rāja
adhammakāro ca¹⁹ te mā hu raṭṭhe. 48. 25
25. Dūtā vidhāvantu²⁰ disā catasso
nimantakā²¹ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
te annapānena²² upaṭṭhahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bđ bujhītvā. ² both MSS -i. ³ Ck duccakā. ⁴ Ck vyasanto, Bđ byasanno.
⁵ Bđ -sabbhotu. ⁶ Ck evam-, Bđ evamaṃ. ⁷ Ck va. ⁸ taṃ odhiṃ atikka-
mitvā --- sukhī bhaveyya wanting in C^s. ⁹ Bds yathā ciraṃ. ¹⁰ Cks omit
te duccajā. ¹¹ Bđ -sena. ¹² Cks vyasanto, Bđ byasanno. ¹³ Ck visante, C^s
visanne, Bđ visannova. ¹⁴ C^s pavīṭṭho. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ all three MSS. ussā-
¹⁷ Bđ dhammi. ¹⁸ Ck -pasassu, C^s -passu, Bđ upaṭṭhayassu. ¹⁹ Cks omit ca.
²⁰ Bđ -ti. ²¹ Bđ -ti-. ²² Cks sanna-.

26. Anuena pānena pasannacitto
santappaya samaṇabrāhmaṇe ca,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
anindito saggam upeti t̄hānaṃ. 50.
- 5 27. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
nārigaṇehi² paricārayantaṃ³
imam eva gāthaṃ manasīkarohi
bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.
28. Abbhokāsasayo jantu vajantya⁵ khīrapāyito
10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.

Tattha⁷ dhammaṃ⁸ bālin ti dhammena samena anarittabālin gahā
'ti attho, adhammakāro ti porānakarājūhi t̄haptāṃ vinicchayadhammaṃ
bhinditvā pavattā⁹ adhammakiriyā, nīmantakā¹⁰ ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe
nīmantetvā pakkosakā, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattim, imameva
15 gāthan ti idāni vattabbaṃ sandhāyāba, tatrāyam adhippāyo: mahārāja sace
taṃ mado abbhivhaveyya sace te nārigaṇaparivutassa rūpādayo vā¹¹ kāmaguṇe
rajjasukhaṃ vā ārabha māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsi: ahaṃ pure
caṇḍālayoniyāṃ nibbatto channassa tiṇakuṭimattassa¹³ abhāvā abbhokāsasayo aho-
sīm. tadā hi me¹⁴ mātā caṇḍālī araṇṇāṃ¹⁵ dārupaṇṇādināṃ atthāya¹⁶ gacchanti
20 maṃ kukkuraṇassa majjhe abbhokāse nipajjāpetvā attano khīraṃ piyētva
gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārīto tehi yeva saddhim sunakhiyā khīraṃ
pivitvā vaḍḍhito, evaṃ nīcajacco hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
mahārāja iminā atthena attānaṃ ovadanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
araṇṇāṃ¹⁹ vajantiyā caṇḍāliya ito c' ito ca anusamcarantiyā²⁰ sunakhiyā ca²⁰
25 khīraṃ piyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vaḍḍhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
gāthaṃ bhāseyyāsīti.

Evam M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammaṃsa²⁵
vipākaṃ paṭisevissāmīti²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantam eva gato. Rājāpi taṃ

¹ C^s sace taṃ? B^d sace taṃ. ² all three MSS. -ri-. ³ B^d -riyantam. ⁴ C^k
bhāsesi me naṃ. ⁵ C^k cchantya, C^s cchanajatyā corr. to cchanatyā. ⁶ B^d
svajja. ⁷ B^d adds ussahase ti ussahasi. ⁸ B^d dhammi. ⁹ C^k -tta. ¹⁰ B^d -ti.
¹¹ B^d omits vā ¹² C^s athemaṃ. ¹³ B^d -ssāpi. ¹⁴ C^s maṃ. ¹⁵ B^d -ññe.
¹⁶ C^k -paṇṇamakaviādināṃ ādāya, C^s -makaci ādināṃ ādāya. ¹⁷ C^s taṃ. ¹⁸
B^d yoso, C^s so. ¹⁹ B^d -saṃsar-. ²⁰ B^d omits ca. ²¹ C^s -ṇe, B^d sunakhehi.
²² C^s -ṇṇa. ²³ B^d vuccati. ²⁴ B^d tassa o-. ²⁵ C^s kammaṃ. ²⁶ C^s -vissa-
mīti, B^d -vissatīti. ²⁷ B^d pādarajam, C^s rājāṃ

diṣvā uppannasamvego jetṭhaputtassa rajjam datvā balakāyaṃ
 ninantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanaṃ'
 natvā isigaṇaparivuto āgantvā taṃ² ādāya gantvā pabbājetvā
 kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So jhānābhīññaṃ nibbatesi. Iti
 te ubho pi Brahmaloḷupagā ahesuṃ. 5

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tiṇi cattāri bha-
 vantarāni gaḇchantāpi³ dalhaviṣṣāsā va ahesuṃ“ ti vatvā j. s.: „Tadā
 Sambhūtaṇḍito Anando ahoṣi, Cittapaṇḍito aham evā“ 'ti. Citta-
 Sambhūta-jāta kaṃ.

3. Sivijātaka.

10

Dūre aṇassanthero ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ ā. k.
 Tam Aṭṭhanipāte Sovirajātake⁴ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
 sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanaṃ yāci. S. akatvā⁵
 va pakkāmi. Rājā bhuttapātarāso vihāraṃ gantvā „kasmā bhante
 anumodanaṃ akatthā“⁶ ti āha. S. „suḍḍhā mahārāja paṛisā“ ti 15
 vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
 Rājā pasiditvā saḥassagghanakena⁷ siveyyakena uttarāsamghena
 T-taṃ pūjetvā nagaraṃ pāvīsi. Punadivase dh. k. s.: „āvuso Kosala-
 rājā asadisadānaṃ datvā tādiseṇāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
 desite puna sataṣaḥassagghanakam⁸ siveyyakavatthaṃ adāsi, yāva 20
 atitto vatāvuso⁹ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte⁹ „bhikkhave
 bāhirabhaṇḍaṃ nāma sudinnaṃ¹⁰, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
 unnaṅgalaṃ katvā devasikaṃ¹¹ chasataṣaḥassapariccāgena dānaṃ
 dadamaṇā bāhiraḍānena atittā 'piyassa dātā piyaṃ labhatīti¹²“ sam- 25
 pattānaṃ¹³ yācakānaṃ akkhīni uppāṇetvā adamsū“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Aritṭhapuranagare Sivimahārāje r.
 kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti 'ssa
 nāmaṃ karimsu. So veyyapatto Takkaṣilaṃ gantvā uggahita-

¹ Iti tassāga-. ² Ck naṃ, Bā omits taṃ. ³ Bds gantvāpi. 3. Cfr. Cariyāpi-
 ṭaka p. 77. ⁴ so Cks, see vol. III, 469; Bā sivrājātake. ⁵ Ck katvā, Bds natvā.
⁶ so Cks; Bā na karitthā, B* na katvāritthā. ⁷ Bds sataṣaḥassagghani-. ⁸ Ck
 atittāvuso, Bā atitto vata ā-. ⁹ Bds add na. ¹⁰ Cks suddā. ¹¹ Bā repeats de-
¹² Cks -ntīti. ¹³ Bā -tta.

sippo āgantvā pitu sippam dassetvā uparajjam labhitvā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgena mahādānam pavattesi, aṭṭhamicātuddasapannarasesu³ niccam dānasālam gantvā dānam olokesi. So ekadā puṇṇamadivase pāto va samussitasetachatte rājapallamke nisinno attanā⁴ dinnadānam āvajjanto bāhira-
 5 vatthum attanā adinnam nāma adisvā „mayā bāhira-
 vatthum attanā adinnam nāma n’ atthi, na maṃ bāhira-
 10 dānam nāma n’ atthi, na maṃ bāhira-
 dānam toseti, aham
 ajjhakkadānam dātukāmo, aho vat’ ajja mama⁵ dānasālagata-
 kāle⁶ kocid’ eva⁷ yācako bāhira-
 15 vatthum ayācivā⁸ ajjhakkassa
 nāmam gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmam
 gaṇheyya kaṇayena¹⁰ uram paharivā pasannaudakato sanālam
 20 padumam uddharanto viya lohitabindūni paggharantaṃ¹¹ hada-
 yam niharivā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmam gaṇheyya
 avalekhanasatthena¹² lekhento¹³ viya sarīramaṃsam otāretvā
 dassāmi, sace me koci¹⁴ lohitassa nāmam gaṇheyy’ antamukhe
 pakkhipivā¹⁵ upanītabhājanam pūretvā lohitam dassāmi, sace
 25 vā pana koci ‘gehe me kammaṃ na-ppavattati¹⁶, gehe me
 dāsakammaṃ karohīti’ vadeyya rājavasaṃ apānetvā bahiṭṭatvā¹⁷
 attānam¹⁸ sāvetvā dāsakanmam karissāmi, sace me¹⁹ koci ak-
 khīnam nāmam gaṇheyya tālamiṇjam²⁰ nīharanto viya akkhīni
 uppāṭetvā dassāmīti²¹ cintesi. Iti so²¹

35 Yam kiñci mānusaṃ dānam adinnam me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhum dadeyyam avikampito ti
 cintetvā solasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālamkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanam bhūñjitvā alamkārahathik-

¹ Bds add cā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasipannarasāsu. ⁴ Bds -no ⁵ Cks mayi. ⁶ Ck lā -lānga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bds adda hi. ¹⁰ Ck kanasena. Ck kanasena. ¹¹ Ck repeats pa-. ¹² Bds -sattakena. ¹³ Cks lekhanto. Bds telasiṅga likkhanto. ¹⁴ Bds omits me koci. ¹⁵ Bds pakkhanditvā. ¹⁶ Bds -vatti. ¹⁷ Bds bāhiram katvā, Ck bahiṭṭatvā. ¹⁸ Cks atta-. ¹⁹ Bds omīta me. ²⁰ Bds -bijam. ²¹ Bds adda āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ viditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātum udāhu no“ ti tassa vimaṃsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā raṅṅo dānaggaṃ gamanakāle ekasmiṃ unnatapadese hattham 5 pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṃ vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho, tvam dvicakkhū“ ti vatvā cakkhum yācanto paṭhamam gā- 10 tham āha:

1. Dūre apassan therō va² cakkhum yāciturā āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, therō³ ti jarājīṇo³, therō⁴, ekanettā ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idān’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisinno cintetvā āgato, aho me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ pāpuṇissati, adinnapubbādānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso dutiyaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si
vanibbaka cakkhupathāni yāciturā,
sduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ
yam āhu nettaṃ purisena duccajan ti. 54. 20

Tattha vanibbakā ‘ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹ etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yamābhū ‘ti yam paṇḍitā duccajan ti kathanti. Itoparaṃ 25 uttānasambandhā¹¹ gāthā Pālinayen’ eva veditabbā¹².

3. Yam āhu deveṣu Sujampatīti
Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds taram puṭṭo. ² Cks omit va. ³ Bd omits jarā. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Bd omits pi ⁶ Bd -mitti, Bs -māti. ⁷ Bd -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three MSS. -unam. ¹⁰ Bd eva. ¹¹ Bd -a. ¹² Cks -am, Bd -o.

- tenānūsīṭṭho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācituṃ. 55.
4. Vanibbako mayha vaṇim¹ anuttaram² :
dadāhi me cakkhupathāni yācito,
5 dadāhi me cakkhupatham³ anuttaram⁴
yam āhu nettam⁵ purisena duccayam⁶. 56.
5. Yena atthena⁷ āgañchi⁸ yam attham abhipatthayam⁹
te te ijjhantu saṃkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.
6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadām' abam,
10 sa⁵ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,
yad icchase⁶ tvaṃ tan te⁷ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan,¹ tassa vaṇin ti yācanam, te te² ti te tava
tassa atthassa³ saṃkappā, sa cakkhumā ti so tvaṃ mama cakkhūni cakkhumā
butvā, yadicchase¹⁰ tvaṃ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yam tvaṃ mama san-
15 tikā icchasi tam te samijjhatu.

Rājā ettakam¹ kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā
dātum asāruppan²“ ti cintetvā brāhmaṇam ādāya antepuram³
gantvā rājāsane⁴ nisīditvā Sīvakam⁵ nāma vejjam⁶ pakkosā-
petvā „akkhim me sodhehīti“ āha. „Amhākam kira rājā
20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalam ahoṣi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānam vārentā
tisso gāthā avocum:

7. Mā no deva adā cakkhum¹, mā no sabbe parākari¹⁵,
25 dhanam² dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.
8. Yutte deva rathe dehi ājāniye c' alamkate¹⁶,
nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase¹⁷. 60.

¹ Ck^s vaṇi, Bđ vaṇi; read: vanibbino mayha vaṇim anuttaram²? ² Bđ^s add rājā
āha. ³ Ck^s annena. ⁴ Ck^s -ji, Bđ āgacchati ⁵ Ck^s sama. ⁶ Bđ^s -si. ⁷
Ck^s dada te iu the place of tan te. ⁸ Ck^s only one te. ⁹ Bđ andhassa ¹⁰
Bđ -si. ¹¹ Ck^s natadāte in the place of yad - - te, C^s tadate. ¹² Bđ rājanive-
sane. ¹³ Bđ^s sīvikam. ¹⁴ Ck^s Bđ na. ¹⁵ Bđ parakka-. ¹⁶ Bđ omits c. ¹⁷
Ck^s -kappaṇa-, Bđ^s -kappani-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samantā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākīriti⁴ pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṃ r. na kāressasi,
añño rājā bhavissati, evaṃ tayā mayāṃ paricattā nāma bhavissamā 'ti adhippā-
yen' evaṃ āhaṃsu, parikareyyuṃ⁵ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehīti yathā taṃ 5
avikalacakkhuṃ⁶ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhiradhanam⁷ ev' assa dehi mā
akkhīni, akkhīsu⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhunya⁹ so patitaṃ pāsam¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuñcati. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hi yāce taṃ¹⁴ hi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āhaṃ tam eva dassāmi yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuñcatīti paveseti, pāpā 'pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15
kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹² ti Yamassa āpāvattīṭṭhā-
naṃ, Ussadanīrayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hi yāce ti yaṃ yācako
yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācītaṃ. ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ
cakkhuṃ yācati na muttādikaṃ¹⁵ dhanam, tad ev' assāhaṃ¹⁶ dassāmiti vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hi rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū 'ti mahārāja kathaṃ nāma tumbhādiso paṇḍita-
puriso sandiṭṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokahetu cakkhūni dadeyyā²⁰ 'ti.

¹ C^s sīvayo, B^d siviyo, B^s sīghayo. ² C^{ks} saha. ³ C^{ks} -ki-. ⁴ B^d pa-
rakka-. ⁵ B^d -kalla-. ⁶ B^{ds} sivi-. ⁷ C^{ks} dehidhanam. ⁸ B^d adds hi. ⁹ B^d
bhunnamāṃ ¹⁰ C^{ks} pāyaṃ. ¹¹ B^d -yaṃ. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ B^d
yaṃ. ¹⁴ B^d taṃ, C^k na. ¹⁵ B^{ds} omit kaṃ. ¹⁶ B^d eva svāhaṃ. ¹⁷ B^d kathaṃ.
¹⁸ C^k -vī-. ¹⁹ C^{ks} -ṭṭhā-. ²⁰ B^{ds} -yyāthā.

Atha nesam̄ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etam̄ yasasā¹ dadāmi,
na puttam icche na dhanam̄ na raṭṭham̄,
satañ ca dhammo carito purāṇo,
5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve aham̄, yasaśā¹ ti dībassa vā mānussa vā yasassa kāraṇā⁴, na puttamicche ti imassa cakkhūdānassa⁵ phalena n' evāham̄ puttam icchāmi na dhanam̄ na raṭṭham̄, apī ca satañ paṇḍitānam̄ sabbaññū-bodhisattānam̄ esa āciṇṇo samāciṇṇo⁶ porāṇakamaggo yadidañ pāramipūraṇam̄
10 nāma, na hi pāramiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññūtañ pāpūnitum̄ samatto nāma n' atthi⁹, ahañ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evañ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nīrato¹³ ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāripattatherassa pana¹⁴ Carīyā-
15 piṭakam̄ desento, mayham̄ dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtaññam̄ eva piyatarāñ¹⁵ ti dipetum̄

Na me dessā ubho cakkhū, attānam̄ me na desīyam̄¹⁶, (Carīyāp. p. 76¹⁶)
sabaññūtañ piyam̄ mayham̄, tasmā cakkhum̄ adās' ahan ti āha.

Mahāsattassa pana katham̄ sutvā amaccesu appaṭibhānes

- 20 M. Sīvakavejjam̄¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:
15. Sakhā ca mitto ca mamāsi Sīvaka¹⁷
susikkhito, sādhu karohi me vaco,
laddhatvañ¹⁸ cakkhūni mamañ jigimsato¹⁹
hatthesu ṭhāpehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

25 Tass' attho: samma Sīvaka tvañ mayham̄ sahāyo ca mitto ca vejjasippe²²
cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanam̄ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa
olokentass' eva tālamīṇjam̄²⁵ viya me akkhīni uddharitvā imassa yācassā
hatthesu ṭhāpehīti.

Atha nam̄ Sīvako āha: „cakkhūdānam̄ nāma bhāriyam̄,
30 upadhārehi²⁶ devā“ 'ti. „Sīvaka, upadhāritam̄ mayā, tvañ mā

¹ Cks yassā. ² Bđ -ti. ³ Bđ mamā. ⁴ Cks -ṇam̄. ⁵ Cks -dāna. ⁶ Bđ omits sa-. ⁷ Bđs apū-. ⁸ Bđ bodhipallaṅke. ⁹ Bđs atthi. ¹⁰ Cks -tī, Bđ -ti. ¹¹ Bđs mamā. ¹² Cks add me. ¹³ Bđ omits ni. ¹⁴ Bđ omits pana. ¹⁵ Cs desi-, Bđ desiya, Bs vedasiyo? ¹⁶ Bđ sīvakam̄ vejjam̄. ¹⁷ Bđ -vi-. ¹⁸ so Cks for uddhatva? Bđs uddharetvā. ¹⁹ Cs jihim-, Bđ mama jigīsato. ²⁰ so Bđs for ṭhāpehi? Cks āvesi. ²¹ all three MSS. vani-. ²² Ck adds cāsippe. ²³ Bđ omits cāsi. ²⁴ Cks jihim-, Bđ jigīsato. ²⁵ Bđs -bījam̄. ²⁶ Cks -hīti.

papañcam karohi, mā mayā saddhim bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhisu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuṇṇena nīluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim upasimghāpesi, akkhi⁶ parivatti⁷, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti⁸“. So paribhāvetvā puna upasimghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci⁹, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom¹⁰ aham paṭipākatikam¹¹ kātun¹²“ ti. „Mā papañcam karīti¹³“. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹⁴ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹⁵ olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti¹⁶“. Adhimattā vedanā udapādi¹⁷, lohitaṃ pagghari, nivatthasātakā¹⁸ lohiteṇa temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti“ mahāparidevaṃ parideviṃsu. Rājā vedanam adhiṇāsetvā „tāta mā papañcam karīti“ āha. So „sādhu devā“¹⁹ ti vāmahatthena akkhiṃ dhāretvā²⁰ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhiṃ gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhim oloketvā vedanam adhiṇāsetvā „ehi brāhmaṇā“²¹ ti brāhmaṇam pakkosivā²² „mama ito akkhito satagaṇena sahasagaṇena²³ sabbaññūtaññānakkhim eva piyaṃ, tassa me idaṃ²⁴ paccayo hoti“²⁵ ti brāhmaṇassa²⁶ adāsi. So taṃ ukkhipitvā attano akkhiṃhi ṭhapesi, taṃ tassānubhāvena 25 vikasitanīluppalam viya hutvā paṭiṭṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa taṃ akkhiṃ disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānaṃ“ ti²⁷

¹ B^d -tassa vejjassa. ² C^k satthāyapātanan, B^d satthapātun. ³ B^d -lam. ⁴ all three MSS. -vi-. ⁵ C^s -im. ⁶ B^d -ttitvā. ⁷ so B^d; C^s munḍi for mucci? ⁸ C^k -pākakikam, C^s -pākkakam. ⁹ C^k -ī. ¹⁰ B^d nahārusuttakena. ¹¹ C^k adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² B^d -kānam. ¹³ B^d akkhīni dhovitvā. ¹⁴ B^d -sāpetvā. ¹⁵ B^d adds satasahasagaṇena. ¹⁶ B^d piyataram tassa idaṃ me. ¹⁷ B^d adds akkhiṃ. ¹⁸ C^k akkhīni and C^s akkhīni in the place of akkhidānanti.

antosamuggatāya pītiyā¹ nirantaram puṭṭho² hutvā itaram pi akkhiṃ adāsi. Sakko tam pi attano akkhiṃhi ṭhapetvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa oloketass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

- 5 Tam attham pakāsento S. diyadḍham gātham āha:
 16. Codito Sivirājena Sīvako³ vacanaṃkaro
 raṇṇo cakkhūni uddhatvā⁴ brāhmaṇass' upanāmaye,
 sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

Raṇṇo nacirass' eva akkhīni rūhiṃsu, ruyhamānāni⁵ ca
 10 āvāṭabhāvaṃ⁶ appatvā, kambalageṇḍukena⁷ viya uggatena maṃsa-
 piṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṃ,
 vedanā pacchijji. Atha M. katipāham pāsāde vasitvā „kiṃ
 andhassa rajjenā⁸ 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
 gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
 15 pakkosāpetvā tesam tam attham ārocetvā „eko mukhadho-
 vanādidāyako kappiyakārako ca mayham santike bhavissati,
 sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rājūkam bandhathā“⁹ 'ti vatvā sā-
 rathim āmantetvā „ratham yojeḥīti“ āha. Amaccā pan' assa
 rathena gantuṃ adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
 20 raṇṇitīre nisidāpetvā ārakkham samvidhāya paṭikkamīsu.
 Rājā pallaṅkena¹⁰ nisinna attano dānaṃ āvajjesi¹¹. Tasmīṃ
 khaṇe Sakkassa āsanaṃ uḥhaṃ ahoṣi, so āvajjanto¹² tam
 kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varam datvā cakkhu paṭipāka-
 tikaṃ karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹³ M-assa avidūre
 25 aparāparaṃ caṃkamaṃ.

Tam attham pakāsento S.¹³

17. Tato so katipāhassa uparūlhesu cakkhusu
 sūtaṃ¹³ āmantayi rājā Sivinaṃ raṭṭhavaddhano: 69.

¹ B^d omits pī-. ² C^s puṭṭho, B^d puṭho. ³ B^d -vi-. ⁴ B^d uddharitvā. ⁵ B^d ruha-. ⁶ B^ds pakatibhā-. ⁷ C^s -heṇḍu-, B^d -gaṇḍu-. ⁸ B^d pallaṅke. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^s āvajjento. ¹¹ C^s āg-. ¹² B^d adds āha. ¹³ all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ, yuttañ ca paṭivedaya,
uyyānabbhūmiṃ gacchāma pokkharāññe¹ vanāni ca. 70.

19. So ca pokkharāṇiyā tīre pallāṃkena upāvisi,
tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatīti 71.

imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte

20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājīsi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.

gātham āha.

Evaṃ vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanāṃ Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
andhassa me sato dāni maraṇaṃ nēva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇaṃ nēva ruccatīti devarāja idāni mayhaṃ andhabhāvena
maraṇaṃ eva ruccatī⁸, tam me dehitī.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 15
kāmo hutvā maraṇaṃ rocesi udāhu andhabhāvena“ 'ti.
„Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānaṃ nāma na keva-
laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhuṃ yācito dve adāsi, tena
saccakiriyaṃ karohīti“ gātham¹² samuṭṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda¹³ tāni bhāsassu khattiya,
saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṃ bhavissatīti āha. 74.

Taṃ sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhuṃ dātu-
kāmo aññāṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
cakkhuṃ uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
Sakko¹⁹ ahaṃ devarājā ti na²⁰ paresaṃ cakkhuṃ dātuṃ sak-
komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhuṃ
uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānaṃ sudinna“ ti vatvā
saccakiriyaṃ karonto²²

¹ B^d -raññā. B^s -rañña. ² B^d sakkassa, omitting pi. ³ B^d -jei. ⁴ B^d pahu-
⁵ B^d phalaṃ? ⁶ B^d omits c. ⁷ B^d -ṇaṇceva. ⁸ C^k ruccatīti. ⁹ C^k jiyati,
C^s jī-, B^d diyatī ¹⁰ C^k -ttāya. ¹¹ C^k eka. ¹² B^d kathāni. ¹³ B^d dvi-. ¹⁴
B^d pi ¹⁵ B^d omits me. ¹⁶ B^d upapa-. ¹⁷ C^k -jena. ¹⁸ C^k nevāham. ¹⁹
C^k omit ahaṃ. ²⁰ C^k omit na. ²¹ B^d dinna. ²² B^d adds gāthamāha.

22. Ye mañ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi mañ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhuñ me upapajjathā 'ti 75.
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ mañ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ mañ⁸ yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me saccavacanena ekam⁹
 cakkhuñ upapajjetha¹⁰ upapajjatū¹¹ 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamañ cakkhuñ uda-
 10 pādī. Tato dutiyassa uppajjanatthāya¹²

24. Yam mañ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tassa cakkhūni pādāsīm brāhmaṇassa vanibbiko¹⁴. 76.

25. Bhiyyo mañ āvisi pīti somanassañ c' anappakam,
 etena saccavajjena dutiyam me upapajjathā 'ti 77.

15 gāthadvayam āha.

Tattha yañ mañ ti yo mañ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbiko¹⁷ ti yācantaṣṣa, bhiyyo mañ
 āvisīti brāhmaṇessa cakkhūni datvā andhakālato¹⁸ tasmiñ andhakāle tathā-
 rūpañ¹⁹ vedanañ aganētvā aho sudinnañ me dānañ ti paccavekkhantañ mañ
 20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayañ pavittā, somanassañ ca me²⁰
 anantañ aparimānañ uppajji²¹, etenā 'ti sace mama tadā anappakam jīti-
 somanassañ uppannañ²² saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me sacca-
 vacanena dutiyam pi cakkhuñ uppajjatū²³ 'ti āha

Tañ khaṇam ñeva dutiyam pi cakkhuñ udapādī, tāni pañ'
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi dinnacakkhuñ²⁵ puna pākatikam kātuñ na sakkā, upahata-
 vatthuo²⁶ ca dibbacakkhuñ nāma na uppajjati²³, tāni pañ'

¹ C^s sañ, C^s sañmā. ² C^s so. ³ B^d ye mañti. ⁴ C^s yo. ⁵ C^s ye. ⁶ B^d
 te pi yācakesu in the place of yo pi so pi tesu, B^s te pi yo pi tesu. ⁷ B^d
 āgacchantesu. ⁸ B^d yo mañ. ⁹ C^s eka. ¹⁰ C^s uppajjatha. ¹¹ C^s uppaj-
 jantu. ¹² B^d upapa-. ¹³ C^s āga, B^d agā. ¹⁴ B^d vanibbako. ¹⁵ B^d add
 yācati. ¹⁶ B^d -vikallo-. ¹⁷ B^d vanibbako. ¹⁸ C^s anandha-; B^d add paṭṭhāya-
¹⁹ C^s -pi. ²⁰ B^d mama. ²¹ B^d upapa-. ²² B^d -nnanti. ²³ B^d upapa-. ²⁴
 B^d athassabrā-. ²⁵ B^d dinnam-. ²⁶ C^s -uto.

assa saccapāramitācakkhūṇīti¹ vuttāni, tesam uppattisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahoṣi³.

Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutiṃ karonto

26. Dhammena bhāsītā gāthā Sivīnam ratthavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidhiyyare⁵. 78.

27. Tirokuḍḍam⁶ tiroselam samatiggayha pabbatam
samantā yojanasatam dassanam anubhontu⁷ te ti 79.
gāthadvayam āha.

Tattha dhammena [bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven' eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidhiyyare ti pati- 10
dhiyyanti⁸, tirokuḍḍam ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānam cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselam yam kiñci pabbatam⁹ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasatam rūpadaśsanam anubhontu sādhentū¹⁰ 'ti attho

Iti so ākāse tathvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsītā¹¹
„appamatto hohīti“ M-am ovaditvā devalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaram pavisitvā
Candakam¹² pāsādam abhirūhi¹³. Tena cakkhūnam paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviratthe pākaṭo¹⁴ jāto. Ath' assa dassanattam
ratthavāsino¹⁵ bahum paṇṇākāram gahetvā āgamimsu¹⁶. M.
„imasmiṃ mahājanasannipāte mama dānam vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmaṇḍapam kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallamke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pātevā „ambho Siviratthavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁷ adatvā mā bhūñjitthā¹⁸“ 'ti vatvā dhammam
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' īdha vittam na dadeyya¹⁹ yācito

api viṣiṭṭham supiyam pi attano.

tad imgha sabbe Sivayo²⁰ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesum. ⁴ Bā
-janassa majhe. ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kuṭam. ⁷ Cks -bhonti. ⁸ Bā -dissati.
⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā sodh-. ¹¹ Cks abhā-. ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha. ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalara-. ¹⁶ Cks ag-. ¹⁷ Bā adds dānam. ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyam. ²⁰ Bā sivi-.

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselāṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti¹ me. 81.
30. Na cāgamattā param² atthi kiñci
maccānaṃ³ idha jīvite⁴,
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
aninditā⁷ saggāṃ upetha⁸ ṭhānaṃ ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api viṣiṭṭhaṃ ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamānato aññaṃ varam nāma n' atthi, idha
jīvite ti imasmīṃ jīvaloke. idha jīvitaṃ⁹ ti pi pāṭho, imasmīṃ jīvaloke jīva-
mānānaṃ ti attho, amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kāraṇena
veditabbam etaṃ: cāgato uttamam nāma n' atthīti, etaṃ pi disvā ti etaṃ
15 mayā laddhaṃ dibbacakkhuṃ disvāpi.

Itīmāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājānaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāḥ' eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājāno dānādīni puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹³
20 agamāsi¹⁴.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇikapaṇḍitā bāhiradānena asan-
tuṭṭhasampattayācakānaṃ¹⁵ attano cakkhūni uppāṭetvā adamsū“ 'ti
vatvā¹⁶ j. s. Tadā Sivakavejjo¹⁷ Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho,
sesaparisaṃ Buddhaparisā, Sivirājā pana aham evā“ 'ti. Sivijātakaṃ.

25 4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriya vihinan¹⁸ ti. Ayaṃ Sirimandapaṅho¹⁹
Mahāummagge āvihavissati. Sirimandajātakaṃ¹⁹.

¹ B^d -te. ² B^d varam. ³ C^k mantānaṃ. ⁴ B^d -taṃ. ⁵ C^k datvā mānu-
sakaṃ. ⁶ B^d -vi-. ⁷ B^d anandiko, B^e anindito. ⁸ B^d upēhi. ⁹ so all three
MSS. for jīvitaṃ or jīvitaṃ? ¹⁰ B^d iti. ¹¹ B^d -thesi. ¹² B^d -ne. ¹³ B^d
omits va ¹⁴ C^e B^d āg-. ¹⁵ C^k asantusṭha, C^e B^d asanttuṭṭhā-. ¹⁶ B^d add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ B^d sivikavejjo. ¹⁸ C^k viñhi-, B^d navihī-. ¹⁹ B^d
-meṇḍa-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā¹ patiyantīti. Idam S. Veluvane v. āyasmato Anandassa jīvitapriccāgam ā. k. So pan' assa jīvitapariccāgo Asītinipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evam tenāyasmatā Satthu atthāya jīvite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5
Anando sekhapāṭisambhidappatto hutvā D-assāthāya jīvitam paricca-
jīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam' atthāya jīvitam pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nām' assa aggamaheṣī ahoṣi. Tadā 10
B. Himavantapadese migayoniyam nibbattitvā suvaṇṇavaṇṇo
ahoṣi sobhaggappatto, kaniṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma su-
vaṇṇavaṇṇo va³ ahoṣi, kaniṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma su-
vaṇṇavaṇṇā va ahoṣi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahoṣi.
So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15
Rohantam nāma saram nissāya asitimigasahassaparivāro vāsam
kappesi. So andhe jiṇṇe mātāpitaro posesi. Ath' eko Bā-
rāṇasito avidūre nesādagāmaṁvāsī nesādaputto Himavantaṁ pa-
viṭṭho M-am disvā attano gāmaṁ āgantvā aparabhāge kālaṁ
karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṁ kammabhūmiyam 20
asukasmim nāma ṭhāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā
puccheyya katheyyāsīti“⁵. Ath' ekadivasaṁ Khemā nāma
devī paccūsakāle supinaṁ addasa, evarūpo supino hoti⁶: su-
vaṇṇavaṇṇo migo⁷ kañcanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakimkīṇikam
koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sarena deviyā dhammaṁ deseti, sā 25
sādhukāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya
anīṭṭhitāya eva utṭhāya gacchati, sā „migaṁ gaṇhathā“ 'ti
vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārīkāyo tassā saddam sutvā
„supihitadvāravātapānaṁ gehaṁ, vātassa¹² pi okāso n' atthi,
ayyā imāya velāya migaṁ gaṇhāpetīti“¹³ avahasimsu. Sā tasmim 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck² kāresi. ³ B^d omits va. ⁴ B^d rohano. ⁵ B^d
add aparabhāge kālaṁkato ahoṣi. ⁶ B^d ahoṣi. ⁷ B^d adds āgantvā. ⁸ B^d
ākoṭento. ⁹ B^d madhūra. ¹⁰ B^d adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² B^d
janassā. ¹³ B^d -pethā.

khaṇe „supino ayan“ ti nātvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā
 anādaro bhavissati, dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
 sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakathaṃ suṇissāmīti“
 sā gilānālayaṃ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
 5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n’ atthi: dohaḷo pana
 me uppanno“ ti. „Kim icchasīti⁷“. „Suvannaṇassa
 dhammikamigassa dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde, yaṃ
 n’ atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁸ nāma migo
 yeva n’ atthīti“. Sā⁹ „sace na labhāmi idh’ eva me maraṇaṃ“ ti
 10 rañño piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasi“
 parisamajjhe nisīditvā Morajātake vuttanayen’ eva amacce
 brāhmaṇe ca pucchitvā „suvannaṇaṇā migā nāma honṭīti“
 sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken’ evarūpo¹¹ migo diṭṭho,
 kena suto“ ti pucchitvā tena nesādupputtena pitu santikā
 15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
 mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi nan“ ti vatvā
 paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac’ āhaṃ deva taṃ
 ānetuṃ na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṃ ānetuṃ
 asakkonto lomāni pi’ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“ ti
 20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
 gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho ṭhāne pāsāṃ
 oḍḍetvā imaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmīti“ vīmaṃsanto pāṇīya-
 titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
 pāṇīyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsāṃ oḍḍesi. Punadivase M.
 25 asītiyā migasahassehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatitithe
 yeva pāṇīyaṃ pivissāmīti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse
 bajjhi. So „sac’ āhaṃ idān’ eva baddharāvaṃ¹³ ravissāmi
 nātigaṇo¹⁴ pāṇīyaṃ apitvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti¹⁶“ cintetvā

¹ B^d adds me diṭṭho. ² B^d sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ B^d adds
 me uppanno ⁴ Ck^s -ssati. ⁵ B^d -vaṇṇassa migassa-. ⁶ Ck^s añño. ⁷ B^d -si
 devīti. ⁸ B^d adds viya. ⁹ B^d adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ B^d -pātetvā. ¹¹
 B^d keneva eva-. ¹² B^d yaṭhi. ¹³ B^d bhandhanaravaṃ. ¹⁴ B^d -ā. ¹⁵ B^d -ā.
 adding vanaṃ. ¹⁶ B^d -antīti.

yatthiyam alliyitvā attano vase vattetvā pāṇiyam pivanto viya
 ahoṣi. Atha asītiyā migasahassānaṃ pāṇiyam pivitvā uttaritvā
 t̥hitakāle „pāsāṃ chindissāmīti“ tikkhattuṃ ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammaṃ chijji, dutiye² maṃsaṃ, tatiye³ nahāruṃ chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ āhacca aṭṭhāsi. So chindituṃ asakkonto
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagaṇo⁵ bhāyitvā t̥hi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇam pi ghaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatīti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsāṃkaṃ idaṃ
 t̥hānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamaṃ gātham āha:

1. Ete yūthā⁹ patiyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvam¹¹ pi, mā,kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupathaṃ atikkamītvā dūragate¹² sandhāyāha, pati-
 yantīti paṭigacchanti palāyantīti attho. Cittakā 'ti taṃ ālapati, tayā sahā¹⁵
 'ti tvam etesaṃ mama t̥hāne t̥hatvā rājā hohīti ete tayā saddhiṃ jīvissantīti.

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹³ hontī:

2. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ aham jahissāmi, idha hessāmi¹⁶ jīvitam¹⁷. 85.
3. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvam¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitam ti. 87.

Tattha Rohantā¹⁹ 'ti M-aṃ nāmena ālapati, avakaḍḍhatīti²⁰ gaḷati²¹,
 sokena avakaḍḍhiyati²², te hi nūnā 'ti te amhākaṃ mātāpitaro ekameva²⁵
 dviṣu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijjagēyāmānaṃ sussitvā ma-
 rissanti, tasmā bhātika Citta gaccha tvam²³, tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmīti²⁴ imasmiṃ yeva t̥hāne jīvitam jahissāmīti vatvā

¹ Bđ -itvā. ² Bđ -yavāre. ³ Bđ bandharavaṃ. ⁴ Bđ -ā. ⁵ Bđ -yimsu. ⁶
 Bđ -ṭakānaṃ. ⁷ Ck̄s āg-. ⁸ Bđ bandhanaṃ. ⁹ Ck̄s yūthādhā. ¹⁰ Ck̄s -ṇassa.
¹¹ Ck̄s tvam. ¹² Bđs dūraṃ-. ¹³ Bđ -āyo. ¹⁴ Bđs rohana. ¹⁵ Ck̄s Bđ ava-
 kassati. ¹⁶ Bđ hi-. ¹⁷ Bđ adds bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS. ava-
 kassati. ¹⁹ Bđ rohanā. ²⁰ Bđ -kassati. ²¹ Bđ gaḷayati. ²² Bđ kaḍḍhiyati. ²³
 Bđ tuvam. ²⁴ Bđ hi-.

B-assa dakkhiṇapassam̄ nissāya tam̄ sandhāretvā assā-
sento atṭhāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam̄
antare ubho bhātike apassanti „idaṃ bhayaṃ mama bhātikā-
nam̄ uppannam̄ bhavissatīti“ nivattitvā tesam̄ santikaṃ āgatā,
5 nam̄¹ āgacchantim̄ disvā M. pañcamaṃ gātham̄ āha:

6. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'sni āyase,
gaccha tuvam² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam̄ evam̄
ālapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto uduke ayakkhandham̄
10 koṭṭetvā³ tattha sārādārum̄ yaṭṭhim̄ bandhitvā oḍḍito, tasmā evam̄ āha. tayā
sahā 'ti te asītisahassamigā tayā saddhim̄ jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen' eva tisso gāthā honti:

6. Nāham̄ Rohanta⁵ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁶,
na tam̄ aham̄ jahissāmi, idha hessāmi jīvitam̄. 89.
- 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
gaccha tuvam² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
8. Nāham̄ Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
na tam̄ baddham̄ jahissāmi, idha hessāmi⁸ jīvitan ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitaro va sandhāyāha.

20 Sāpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam̄ nissāya
assāsāyamānā⁹ atṭhāsi. Luddo pi te mige palayante disvā
baddharavaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gā-
ham̄ kaccham̄ bandhitvā migamāraṇasattim̄ ādāya vegenā-
gacchi¹¹. M. āgacchantam̄ disvā navamaṃ gātham̄ āha:

- 25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no
paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchati tāva palāyathā 'ti.

¹ Bḍ tam̄. ² Cks tvarū. ³ Bḍ koṭe-. ⁴ Bḍ -raṃ. ⁵ Bḍ rohana. ⁶ Cḥ Bḍ -kas-
sati. ⁷ Bḍ -kassati. ⁸ Bḍ hi-. ⁹ Bḍ assāsāyamānā. ¹⁰ Bḍ bandharavaṇ. ¹¹
Cḥ vegenāñchi, Bḍ vegenāgacchati. ¹² Bḍ ludda-. ¹³ Bḍ yo.

Taṃ disvāpi Cittamigo na palāyi. Sutanā pana saka-
bhāvena saṅṭhātum¹ asakkontī maraṇabhayabhītā thokaṃ palā-
yitvā „aḥam dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmīti“ attano
jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu
vāmapasse aṭṭhāsi. 5

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha.

10. Sā muhuttam palāyitvā bhayaṭṭhā² bhayatajjitā
sudukkaram akarā bhīru maraṇāy' ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti' maraṇathāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā metta- 10
cittam uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattabhātaro³ viya te
maññamāno ciutesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana
dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁴ etassa
hontīti“ atha ne pucchanto

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddham⁵ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁶ pi kāraṇā ti 94.

Tattha kin nu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti

Ath' assa B. ācikkhi:

19. Bhātaro honti me ludda saudariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahoṣi.
Citto⁷ migarājā tassa muducittam⁸ ūtvā „samma ludda⁹, mā
tvam etaṃ migarājānaṃ 'migamatto¹⁰ yevā' 'ti maññittha,
ayaṃ hi asitīyā migasahassānaṃ rājā silācārasampanno sabba-
sattesu muducitto mahāpaṇṇo andhe jinne mātāpitāro poseti, 25
sace tvam evarūpaṃ dhammikam¹¹ māresi etaṃ mārento mātā-
pitāro ca no¹² mañ ca bhaginiṃ ca me ti amhe pañca pi jane
māresi yeva, mayham pana bhātu jīvitam dento pañcannam pi
no¹³ jīvitadāyako sīti“ vatvā

¹ Bā sandhāretum. ² Bā bhayaṭṭhā. ³ Ck^s nibbattā-. ⁴ Ck^s me. ⁵ Bā bandham.
⁶ Bā -ssa. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttatam. ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato. ¹¹ Bā adda
migarā. ¹² Bā ma. ¹³ Bā janānaṃ.

12. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
pañcannaṃ jīvitāṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

5 11. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ¹ migam,
nandantu mātāpitāro muttāṃ disvā mahāmigan ti. 97.
Tattha vo ti nipātamattaṃ, muttāṃ² ti bandhanā muttāṃ passitvā.

Evañ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' ahaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhissāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yaṭṭhiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ āliṅgitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṅikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahārūṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhiyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahoṣi, asukattṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā aṭṭhāsi.
20 Tam disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttāṃ disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gaṇhi-
kāraṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣi Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gaṇito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ B^d -pitti-. ² C^k muttā. ³ B^d dinnyasena. ⁴ C^k va, B^d ca. ⁵ B^d bhijjivā.
⁶ C^k -sañi. ⁷ C^k sañchavi-.

atidukkaraṃ karosi, ehi maṃ netvā rañño dassehi, deviyā dhammaṃ kathessāmiti¹. „Sāmi¹, rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṃ bhavissati², mayhaṃ rañño dinnena yasena kammaṃ n' atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhan³ ti. Puna M. „iminā maṃ vissajjentena atidukkaraṃ kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa 5 karissāmiti⁴ cintevā „samma pitthiṃ tāva me hatthena parimajjā⁵“ 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomehi pūri⁶. „Sāmi imehi lomehi kiṃ karomīti⁷. „Samma imāni haritvā⁸ rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomanīti⁹ vatvā mama ṭhāne ṭhatvā imāhi gāthāhi 10 deviyā dhammaṃ desehi, taṃ¹⁰ sutvā yeva hi 'ssā⁷ dohaḷo paṭippassambhissatīti¹¹. „Dhammaṃ cara mahārājā¹²“ 'ti dasadhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṃ ācariyatṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesi van- 15 ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṃ⁹ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṇ ca pāniyaṇ ca gahetvā mātāpitunnaṃ santikaṃ gamiṃsu¹⁰. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹¹, tvaṃ kira¹² baddho, kathaṃ mutto¹³ ti pucchantā¹³

16. Kathaṃ¹⁴ pamokkho āsi¹⁵ upanītasmiṃ jīvite, 20
kathaṃ putta amocesi kūṭapāsamha¹⁶ luddako ti 99.
gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmiṃ ti tava jīvite maraṇantike¹⁷ upanīte kathaṃ pamokkho āsi¹⁵.

Taṃ sutvā B. tisso gāthā abhāsi: 25

17. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ subhāsītāhi vācāhi Cittako maṃ amocayi. 100.
18. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ subhāsītāhi vācāhi Sutanā maṃ amocayi. 101.

¹ Cks -ssāmi, omitting ti sāmi. ² Ck -tīti. ³ Bđ -āhi ⁴ all three MSS. puri. ⁵ Cks nīha-. ⁶ Cks omit taṃ. ⁷ Bđ tassā ⁸ Bđ pasam-. ⁹ Bđ omits naṃ. ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bđ rohana ¹² Bđ adds pāse. ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bđ adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bđ asi. ¹⁶ Bđ -hā. ¹⁷ C^o maraṇasantike, Bđ -santikaṃ

19. Sutvā kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāni sutvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṃ, dutiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṃ ubhīnaṃ vācaṃ sutvā.

5 Ath' assa mātāpitaro anumodantā āhaṃsu:

20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako
yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.

Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulaṃ gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsī. Taṃ disvā rājā³

10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharīti⁶. 104.

Tattha migacammānti migam vā cammaṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migam ānetuṃ asak-
konto cammaṃ āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānti, so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migam na migacammaṃ āharīti⁸.

Taṃ sutvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṃ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājaṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.

23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,
20 imaṃ c' āhaṃ migam haṇṇe ajja hassāmi¹¹ jīvitān ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthapāsaṃ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṃ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃca
muttā upāsare ti taṃ ca baddhaṃ apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
ventā¹⁴ taṃ nissāya aṭṭhaṃsu, abbhuto ti pubbe abhūtapubbo, imaṃcāhaṃ
25 ti atha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migam haṇṇissāmi ajj' eva
imaṃmim yeva thāne jīvitān jaḥṇissāmi¹⁵.

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,

kathaṃvaṇṇā kathaṃsilā, bālhaṃ kho te pasāṃsasīti 107.

idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ
30 sutvā luddo

¹ Cks anindito. ² Bđ rohaṇam. ³ Bds add āha. ⁴ Bđ -ca. ⁵ Bđ -ri, Cks -raṃ.
⁶ Bđ -rāti. ⁷ Bđ ānessāmi. ⁸ Bđ -rantīti. ⁹ Ck -ma, Bđ -maṇ. ¹⁰ so all
three MSS. ¹¹ Bđ ajjeva hiṣṣāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ Bđ pāsāṃcava.
¹⁴ Cks assāseṣṣā. ¹⁵ Bđ adds taṃ sutvā rājā āha.

25. Odātsiṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitaḱā tesam, añjitaḱḱhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātsiṅgā ti rajatadāmasadisasiṅgā, sucivālā ti camarī-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lohitaḱā ti rattaromapavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitaḱḱhā ti añjitehi³ viya visuddhapācappasādehi⁵
akkhīhi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīravaṇṇaṃ pakāseto

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁴ devā, na te so abhihārayan⁵ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jṭṭhe andhe mātāpitāro posenti, etādisā
tesam⁶ dhammikā, na te so abhihārayan⁵ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paṇṇākāratthāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁷ ti pi pāṭho, so te
ahan taṃ⁸ paṇṇākāratthāya nābhihārayin⁹, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹⁰ deviyā dhammaṃ katheyysāti*’ āṇatto“ ti vatvā

¹ Bā camari-. ² Bā rattanakhapa-. ³ Cks -te. ⁴ Bā -pitti-. ⁵ Cks -yun.
⁶ Cā Bā ne-. ⁷ Cks -hārayan. ⁸ Bā so ahan te taṃ. ⁹ Bā -yi, Cks -yūn.
¹⁰ Bā rājadha-.

* After katheyysāti B. reads as follows:

uggaṇhāpto āṇatto“ ti¹. Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājapallaṃke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhiṃ nicāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjaliṃ
paggayha yāceti. So dhammaṃ desento āha:

- 1 Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitūsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.
- 2 Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.
- 3 Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.
- 4 Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.

¹ Bā omiṭa ti. ² Bā vāhakesu? B² vāhanesu.

kañcanapīṭhe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammañ desesi. Deviyā dohaḷo paṭṭhassambhi. Rājā tussitvā luddaputtañ mahantena yasena santappento

17. Dammi nikkhasatañ ludda thullañ ca maṇikuṇḍalam
 5 catussadañ¹ ca pallamañ ummāpupphasirinnibham² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhañ ca gavañ satam,
 dhammena rajjañ kāressam, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vañijjā inādānam³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāram posehi. mā pāpam akara⁵ punan⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullan ti mahagghaṃ, maṇikuṇḍalam ti pasādhanā ca te dammi, catussadan⁷ ti caturassadañ⁸, catuussāsakan ti attho, ummāpupphasirinnibham⁹ ti nilapaccattharaṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhāsena samannāgatañ kāḷavaṇṇadārusāramayañ vā, sādisiyo ti añña-

¹ B^d caturassāñ. ² B^d umārapupphasannibham. ³ C^k ina-, B^d inādānam. ⁴ B^d etena. ⁵ B^d -ri, C^k -ram. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d caturassan. ⁸ C^k -rā-, B^d omits ca. ⁹ C^k -natthanāya, C^k -ṇatthātāya, B^d nilapaccattaraṇatthā. ¹⁰ C^k bahupakāro, B^d bahukāro.

8. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, idha dhammañ caritvāna rājā saggam gamissati.
9. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca idha dhammañ caritvāna rājā saggam gamissati.
10. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca idha dhammañ caritvāna rājā saggam gamissati.
11. Dhammañ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya, idha dhammañ caritvāna rājā saggam gamissati.
12. Dhammañ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukham āvhati¹, idha dhammañ caritvāna rājā saggam gamissati.
13. Dhammañ cara mahārāja, Indo devā sabrāhmaṇā suciṇṇena divam pattā, mā dhammañ rāja pāmado².
14. Tatth' ev' ete vattapadā³, esā va anusāsani, sapaññani sevi Kalyāṇi sā eti tidivam gatā ti.

Iti nesādaputto M-ena desitanīyāmena Akāsagaṇam otārento viya Buddha-līhāya dhammañ desesi. Mahājano sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhamma-katham sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭṭhassambhi etc.

¹ read: dhammo āvhati sukham? ² so both MSS. for pāmado; p. 111, 25, vol. III 4¹, Dh. v. 371 is likewise to be read pāmado, then the metre will be right. ³ B^d tattheva te vattapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṃ satan ti usa-
 bbajettḥakaṃ katvā gavasatañ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme
 akopento dhammen' eva rājāñ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-
 vaṇṇassa migarañño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahūpakāro,
 migarājena² vuttaniyāmen' eva te ahaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpito, kaśi³
 va ṇijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājāñ⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā
 pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito, tvam pi ito paṭṭhāya sīlavā bhōhi yāni tāni kaśi vaṇijjā⁵
 inadānaṃ⁶ uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammājjīvena tava puttadāraṃ
 posehi, mā puna pāpāñ karīti.

So rañño kathaṃ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10
 pabbajjāñ anujāna⁶ devā“ 'ti⁷ anujānāpetvā raññā dinnāṃ⁸
 dhanāñ puttadārassa datvā Himavantañ pavisitvā isipabbajjāñ
 pabbajitvā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmaloḥa-parāyano
 ahośi. Rājāpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadaṃ⁹ pūresi.
 Ovādo¹⁰ vassasahassaṃ¹¹ pavatti¹². 15

S. i. d. ā. „evaṃ hikkhave pubbe pi mam' atthāya Anandena
 jīvitāñ pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹³ Channo ahośi,
 rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitaro mahārājakulāni,
 Sutaṇā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Anando, asītimigasahassāni Sākiyagaṇo,
 Rohantaṃigārājā¹⁴ ahaṃ evā“ 'ti. Rohantaṃigajātakaṃ¹⁵. 20

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idaṃ S. Veluvane v. Anan-
 dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-
 bhāyaṃ therassa guṇakathaṃ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁶
 pucchitvā¹⁷ „na bhikkhave idāñ' eva pubbe p' Anandena¹⁸ mam'
 atthāya jīvitāñ pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi, Khemā¹⁹ nāṃ'
 assa aggamaheśi ahośi. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayoniyaṃ nib-
 battitvā navutihaṃsasahassaparivuto²⁰ Cīttakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Ck^s bahupakāro, B^d bahūkāro. ² Ck^s -je. ³ B^d -jānaṃ. ⁴ B^d -āni. ⁵ Ck^s
 ina-. ⁶ B^d -nātha. ⁷ Ck omits anu -- ti. ⁸ B^d -a. ⁹ B^d saggapūraṇi. ¹⁰
 B^d tassa o-. ¹¹ B^d vassasatasahassaṃ. ¹² B^d -ttati. ¹³ B^d -ako. ¹⁴ B^d
 omits rohanta. ¹⁵ B^d rohaṇa-. ¹⁶ B^d adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti.
¹⁷ B^d adds imāya nāma ti vutte. ¹⁸ B^d pi ā-. ¹⁹ B^d adds tveva. ²⁰ B^d chana-

devi vuttanayen`eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsassa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḷaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma³ Cittakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁴ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakunānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaodḍitaniyāmo⁵ ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenāpatino tisu haṃsaghatāsu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātaka āvibhavissati, idhāpi
 M. yatthipāse bandhitvā⁶ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁷ yeva gīvaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olovento Sumukhaṃ āgac-
 chantaṃ disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmaṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavasam gataṃ
 anapekkhamānā⁸ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
- 20 3. Pat' eva⁹ patataṃ¹⁰ seṭṭha, n' atthi baddhe¹¹ sahāyatā¹²,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹³ vacanehi taṃ evālapati, kāmaṃ ti suvaṇṇattaca su-
 vaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekaṃsena pakkamāhi yeva. kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁴, anapekkhamānā¹⁵ ti te ca me¹⁶
 nātakā māyī anapekkhā va gacchanti. patevā 'ti uppat' eva¹⁷, mā anīghāyā¹⁸
 'ti ito¹⁹ gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya vīriyaṃ mā hāpesi.

¹ B^d -ṇṇassa-. ² C^k -nasavana. ³ B^d add atthīti. ⁴ B^s saraṇaṃ. ⁵ C^k
 pāsani-, B^d haṃsānaṃod-. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^k -te, B^d -batto. ⁸ C^k -naṃ.
⁹ C^k pate ca, B^d pageva. ¹⁰ C^k panataṃ, C^s pattaṃ, B^d pakaṭṭaṃ. ¹¹ B^d
 bhante. ¹² C^k -nā, B^d -kā. ¹³ B^d adds pi. ¹⁴ C^k -to. ¹⁵ C^k -kkhā. ¹⁶
 B^d mama. ¹⁷ C^k u; patteva. ¹⁸ all three MSS. -ani-. ¹⁹ B^d etto. ²⁰ B^d
 pattabāyāya.

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nāhaṃ dukkhapareto ti' Dhataratṭha tavaṃ' jahe,
jīvitāṃ maraṇāṃ vā me tayā saddhīm bhavissatīti 116.
gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maraṇadukkhapareto ti⁸ · 5
ettakeu' eva nāhaṃ⁴ jahāmi.

Evaṃ Sumukhena sīhanāde kate Dhataratṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇaṃ yaṃ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
tañ ca vīmaṃsamāno⁵ 'haṃ pata te taṃ⁶ avassajjīti 117.
gātham āha. 10

Tattha etad ariyassa⁵ ti yaṃ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁷ jabe ti bhāsasi etaṃ
ācārasampannassa ariyassa kalyāṇaṃ uttamavacanaṃ, pata te taṃ ti ahañ ca
na taṃ vīssaṃjjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vīmaṃsamāno pata tu⁶ iti
etaṃ vacanaṃ avassajjīti, gacchā⁵ ti taṃ avocaṃ ti attho.

Evaṃ tesāṃ kathayantānaṃ⁹ nēva luddaputto danḍaṃ¹⁵
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataratṭhaṃ assāsento¹⁰ tassā-
bhimukho gantvā apacitīṃ dassetvā haṃsarañño guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahoṣi, so tassa muducittatāṃ ṇatvā
puna gantvā haṃsarājam eva assāsento aṭṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājānaṃ upasaṃkamitvā chaṭṭhaṃ gātham āha: 20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹¹,
ārā pāsāṃ na bujji tvaṃ haṃsānaṃ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padaṃ ti mahārāja tumhādiso antalikkhacaro¹² dijo
apadena¹³ akāse padaṃ katvā yāti, na bujji¹⁴ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁵ pāsāṃ na bujji¹⁶ nāvajjānīti¹⁷ pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II²², III²¹¹)
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi¹⁸ na bujjiatīti. 119.

¹ B^d smi. ² B^d tvaṃ. ³ C^k omīti. ⁴ B^d nāhaṃ. ⁵ B^d -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā t' etaṃ? ⁷ B^d tvaṃ. ⁸ so B^d; C^k panatāṃ. C^s
pantāṃ. ⁹ B^d kathenti-. ¹⁰ B^d -setvā. ¹¹ B^d dvi-. ¹² C^k -kkhe-. ¹³ B^d
-de. ¹⁴ C^k na bujjiatīti, B^d nibbujjīti. ¹⁵ C^k idaṃ, B^d omīti imaṃ. ¹⁶ C^s
adds taṃ. ¹⁷ B^d na jānāsīti. ¹⁸ B^d -jjapi, C^k -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avadḍhi¹ vināso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṃkhaye patte jālaṇ ca pāsaṇ ca patvāpi na jānāti attho.

Luddo³ haṃsarañño kathaṃ abhinanditvā Sumukhena
5 saddhiṃ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvaṇ ca naṃ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṃ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10 10. Kin nu t' āyaṃ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi,
ohāya sakunā yanti⁸, kiṃ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṇ ca naṃ⁹ ti tvaṃ eva ohīyasīti pucchati, upāsasīti payirupāsasi.

Sumukho āha :

15 11. Rājā me so dijo mitto sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa pariyosānaṃ ahaṃ etaṃ na jahissāmi yeva.

Taṃ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' āhaṃ evaṃ-
20 silasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṃ
dadeyya, kim me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṃ sakhino hotu¹¹ pāṇaṃ cajitum icchasi
so te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṃ ti yo nāma tvaṃ, so te ti so ahaṃ, tavānugo ti
esa haṃsarañjā tava vasāṃ anugato hotu. tayā saddhiṃ ekatṭhāne vasatu.

Evaṇ ca pana vatvā Dhataratṭhaṃ yatṭhipāsato otāretvā
tīraṃ¹² netvā pāsāṃ muñcitvā muducittena lohitaṃ dhovitvā

¹ B^d avudḍhi. ² B^d omits so. ³ B^d adds pi. ⁴ C^k tvaṇca na, B^ds tvaṇcenāṃ.
⁵ B^d eko. ⁶ B^d tvaṇceveko. ⁷ B^d kiṃ nu tyāyaṃ. ⁸ C^ks hanti. ⁹ B^ds tvaṇ-
cenāṃ, C^k tvaṇcatāṃ, C^s tvaṇcatāṃ? ¹⁰ so a l three MSS. for pariyāyan? ¹¹ so
all three MSS. for hetu? ¹² B^d saratīraṃ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahoṣi, bandha-
naṭṭhānam² pi na paññāyi. Sumukho M-am³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

12. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi (III²²¹₁₂) 5

yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhipan ti. 125.

Tam sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha nam M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmim kāraṇe ārocite „kin
nu kho me ito va Cittakūṭam gantum seyyo udāhu nagaran“ 10
ti vīmamsanto „mayi nagaram gate luddaputto dhanam la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassambhissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākaṭo bhavissati⁶, tathā mama ñāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saram abhayadakkhiṇam katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaram
eva gantum seyyo“ ti saniṭṭhānam katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmī kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“⁹ ti. „Mayam tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā¹⁰, rañño ārādhane amhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“¹² ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹² somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹³ pāyevā añjalim paggayha dhamma-
katham āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ viditvā paṭha-
maṃ-tāva paṭisanthāram akāsi. Tatr’ imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

13. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalam,
kacci¹⁵ bhoto anāmayam,
kacci¹⁵ raṭṭham idam phītam
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

¹ Ck sañchavi. Cs sachavi. ² Bđ bandhathānam. ³ Bđ bodhisattam. ⁴ Bđ
adds gāthamāha. ⁵ Bđ pucchi. ⁶ Cks -issatīti. ⁷ Cks -lsm. ⁸ Bđ gamissāmi.
⁹ Cks -hehīti. ¹⁰ Bđ mudukam ka-. ¹¹ Bđ omits ko. ¹² Bđ adds va. ¹³
Bđ madhurodakaṃ. ¹⁴ Bđ kiñci in the place of kaccinuu ¹⁵ Bđ kiñci. ¹⁶
so Cks; in the place of Bđ -sasi

15. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayāṃ,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci³ ārā amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva³. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho ārā amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavadḍhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.
21. Sataṃ⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesaṃ tvaṃ kiccā⁷ akkhāhi, nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.

- 15 Tattha kusalan ti ārogyaṃ, itaraṃ tass' eva vevacanaṃ, phītan ti
kacci⁷ te idaṃ raṭṭhaṃ phītaṃ subhikkhaṃ dhammena ca naṃ⁹ anusāsati¹⁰
pucchati, doso ti aparāḍho, chāyā dukkhiṇatoriva⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadisābhimukhaṃ¹¹ chāyā na vadḍhati evaṃ kacci⁷ te amittā na vadḍhantīti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārīnī na hoti,
20 assavā ti vacanapaṭiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena⁵ 'ti paññāvegena, paññā¹⁵ jāvēpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditūṃ samatthā ti pucchati, sammodanti ti yathā yathā
niyuttā honti tato tato sammodant' eva¹⁶ na virujjhantīti pucchati, mayā sut⁸
ti mayā viśsutā¹⁷, maṃ hi loko bahuputtarājā ti vadati, itī te maṃ niśāya
25 pākaṭā jāta ti mayā sutā nāma hontīti vadati, tesaṃ tvaṃ kiccā akkhā-
hīti tesaṃ mama puttānaṃ idaṃ¹⁸ nāma karontū¹⁹ 'ti tvaṃ kiccā akkhāhi
na te vacanaṃ avarajjhissanti²⁰, ovādaṃ tesaṃ²¹ dehitī adhippāyēn' evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. tesaṃ ovādaṃ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogaṃ kicca āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; B^d -nusāmi corr. to -sāsāmi, B^e -nusāsāmi. against the metre. ² B^d kiñci. ³ Cks -ṇakoriva. ⁴ Cks -teriva. ⁵ B^d -dā-. ⁶ B^d -tam. ⁷ B^d kiñci. ⁸ B^d -ru-. ⁹ B^d omit ca naṃ. ¹⁰ Cks -sayīti. ¹¹ so Cks; B^d -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ B^d jātibhoga gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ B^d -dento. ¹⁷ B^d viśutā. ¹⁸ B^d imaṃ. ¹⁹ B^d kārentu. ²⁰ Cks avajjhissanti, B^d avarajjhanti. ²¹ B^d ne-. ²² Cks uppa-. ²³ B^d apadāsu, B^e āpadāsu.

23. Tassa saṃhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamaṇḍho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matim na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmim antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti utthātā⁴ dhitimā naro 5
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137.
26. Etaṃ ve⁵ upamaṃ katvā putte vijjāsu vācaya,
saṃvirūhetha⁶ medhāvī khettabījā⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tattha vinayenā⁸ 'ti ācārena, pacchā kurute yo'gan ti so⁹ ce sikkhi-
tabbasikkhāsu⁹ daharakāle yogam¹⁰ vīriyam akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati¹¹ attānam
uddharitum¹² na sakkoti, tassa saṃhīrapaññassā¹² 'ti tassa asikkhitattā¹³
tato haritabbapaññassa⁹ aniccalabuddhino¹⁴, vivaro ti bhogādīnam chiddam
parihānīti attho, nattamaṇḍho¹⁵ ti nattandho¹⁶, idaṃ vuttam hoti: yathā
nattandho¹⁶ rattikāpo rattim candobbāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni¹⁷ 15
passitum na sakkoti evam asikkhito¹⁸ saṃhīrapañño kismīci¹⁹ eva bhaye
uppanne sukhumakiccāni²⁰ passitum na sakkoti olārikān¹⁹ eva passati, tasmā tava
putte daharakāle yeva sikkhājetum vaṭṭatīti, asāre ti nissāre²¹ lokāyata-
vedasamaye²², sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matim
na tv-eva vindati, bahum sikkhivāpi²³ paññam na labhati yeva, giriduggas- 20
mim ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasaṇaṭṭhānam āgacchanto antarā-
magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātam patvā²⁴ antarā va²⁵ sīdati āvāsam na pāpuṇāti evam etaṃ²⁶ asāram
lokāyatavedasamayasamsārasaññāya²⁷ uggahetvā mahāvināsam pāpuṇāti, tasmā
tava putte athanissitesu vaḍḍhiāvāhesu kicesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag- 25
gīvā²⁸ 'ti mahārāja hīnajātiko pi utthānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṃ ve²⁹ ti etaṃ²⁹ mayā vuttam nartandhan³⁰ ca aggīn ca
upamaṃ katvā tava putte vijjāsu vācaya³¹, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojehi,
evam yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bījā³² virūhati³³ [tath³³ eva medhāvī
saṃrūhati³³ yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatīti. 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. ³ Bd omits va ⁴ Cks utthe-.

⁵ Bd etaṃca. ⁶ Bd -rullhotha? ⁷ Bd khetto. ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbam-. ¹⁰

Cks yoggam, Bd yoga. ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati. ¹² Bd uttari-. ¹³

Ck Bd -tatthā. ¹⁴ Bd niceam phalanabuddhino. ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd

rattandho. ¹⁷ Ck Bd sumukhāni. ¹⁸ Cks asa-. ¹⁹ Ck kismīci, Cs kismīci.

²⁰ Bd -māni-. ²¹ Cks -ra. ²² Bds -yataneveda-. ²³ Cks omit pi. ²⁴ Bd pa-

tītvā. ²⁵ Bd yeva. ²⁶ Bd evam. ²⁷ Bd -yatanabedasamayam sāsasāññāya. ²⁸

Cks evam ve, Bds etaṃ ce. ²⁹ Cks evam. ³⁰ Bd rattandhan. ³¹ Cks vācāya,

Bd dhāpaya. ³² Bd samvi-. ³³ Ck samvi-, Bd yam virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānam¹ sīlesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaḍitvā saddhim Sumukhena uttarasīhapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam’ atthāya jīvitam pariccattam evā“² ’ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi. rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, hamsaparisā Sākiyaḡaṇo³, Sumukho Anando, hamsarājā aham evā“⁴ ’ti. Hamsajātakaṃ.

10 7. Sattigumbajātaḡa.

Migaluddo⁵ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismim migadāye v. Devadattam ā. k. Devadattena hi silāya pavitṭhāya Bhagavato pāde sakalikāya⁶ khate⁷ balavedanā uppajjimsu⁸. T-assa dattanathāya bahū bhikkhū sannipatimsu. Atha Bh. parisam sannipatitam⁹ disvā „bhikkhave, imam senāsanam atisambādhām, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sivikāya Maddakucchim nethā“¹⁰ ’ti āha. Bhikkhū⁷ tathā kariṃsu. Jīvako T-assa pādam phāsukam akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisāpi ’ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
20 S. „kim kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam⁷ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“¹⁰ ’ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araññāyatane ekasmim sānupabbate simbalivane
25 ekassa suvarañño putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesum. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako ahoṣi pañcannam corasātānam nivāso, adhovāte assamo pañcannam isisātānam nivāso. Tesam suvapotakānam⁹ pakkhanikkhamaṇakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahato eko suvapotako¹³

¹ Bd adds pañcasu. ² Bd -ṇā. ³ Bd -ddako. ⁴ C^k sakalikāyakkhalikāya, Bd sakkhalikāya. ⁵ Bd khitte. ⁶ Bd -jji. ⁷ Bd te bhī. ⁸ C^k imāya. ⁹ C^k suka-. ¹⁰ C^k sukapoto.

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu, eko assame vālukathale pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu. Sattigumbo corānaṃ antare vaḍḍhito, Pupphako isiṇaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito⁵ rathavaraṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavatthāya² nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇīyaṃ upavanaṃ³ gantvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utthapanatthāya vanagumbesu poṭhiyamānesu⁶ eko eṇimigo utthāya gamanamaggam olokeno raṇṇo thitaṭṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchantā „raṇṇo passenā“ ti ṇātvā raṇṇā saddhiṃ keḷiṃ kariṃsu. Rājā asmimānena tesāṃ keḷiṃ asahanto „idāni taṃ migaṃ gahissāmiti“ rathaṃ āruyha „sīghaṃ pesehīti“ sārathim ānāpetvā migena gatamaggaṃ paṭipajji. Rathaṃ vegena gacchantaṃ parisā⁷ anubandhituṃ nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva majjhantikā gantvā migaṃ adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa santike ramaṇīyaṃ kandaraṃ disvā rathā oruyha nahātvā¹¹ ca pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattharaṇaṃ otāretvā rukkacchāyāya paṇṇāpesi. So tattha nipajji, sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisidi, rājā antarantārā niddāyati c' eva pabujjhati ca. Coragāmakavāsino¹² corāpi raṇṇo ārakkhatthāya¹³ araṇṇam eva pavisiṃsu, coragāmake Sattigumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nāmaṃ eko puriso cā 'ti dve va¹⁵ ohīyīṃsu. Tasmim khaṇe Sattigumbo gāmakā nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā ābharaṇāni gahessāma“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁵ santikaṃ gantvā taṃ¹⁶ kāraṇaṃ ārocesi.

¹ Bđ tvevassa ² Bđ -vadhāya. ³ Bđ uparambhavanaṃ. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks; Bds minna. ⁶ Ck potthi-, Bđ |ota-. Bds |u-. ⁸ Bds -līnsu ⁹ Bđ -thinādu-
¹⁰ Bđ nivattento. ¹¹ Bđ nhāyitvā. ¹² Bđ omits ka. ¹³ Bđ -ṇatthāya. ¹⁴ Bds
-lu- ¹⁵ Ck vema, Cē ceva. ¹⁶ Bđ omits taṃ.

Tam attham pakāsento S. pañca¹ gāthā abhāsi :

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇasmim takkarānaṃ kuṭim kataṃ,
5 tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatṭhakuṇḍalo²
sobhati lohituṇhiso divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampaṭike sutto rājā sasārathi,
hand' assābharānaṃ sabbam gaṇhāma sahasā mayam. 142.
- 10 5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vattham maṇikuṇḍalaṃ ca
hantvāna sākāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti gaṇam⁴ ohīno⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭim katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasanatthāya kataṃ gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭito kato⁶, luddāni bhāsati⁷ Patikolambena⁷ saddhīm dāruṇāni va-
canāni kathesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituṇhiso ti
rattena uṇhisapaṭṭena⁸ samannāgato, sampaṭike⁹ ti sampati idāni evarūpe
ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena passyha kāraṇam¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā¹¹ 'ti vadati, nisīthe pi raho dāni ti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² ṭhitamajjhantike pi¹³ tath' evā 'ti. hantvāna¹⁴ 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharānaṃ 'ssa gahetvā atha nam pāde gahetvā kaḍḍhitvā ekamante sākāhi
paṭicchādema, iti so vegena sakim nikkhamati sakim Patikolambassa⁷ santikaṃ
35 gacchati.

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokeno rājabhāvam
nātvā bhīto :

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
- 30 Atha nam suvo gāthāya ajjhabhāsi :
7. Atha tvam Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvam¹⁷vijigucchase ti. 145.

¹ C^{ks} -camaṃ. ² B^{ds} -ñi. ³ C^{ks} apa-. ⁴ E^d omits ga-. ⁵ B^d adds parihino.
⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ B^d paṭikolumb-. ⁸ C^k -paṭṭhena, B^d -pattena.
⁹ B^d -ti-. ¹⁰ B^d kāraṇam. ¹¹ B^d adds nāma. ¹² B^d omits pi. ¹³ B^d adds kāle.
¹⁴ B^d paṭikolum-. ¹⁵ C^k gajjati, C^s gacchati, B^d gacchasi. ¹⁶ B^d -rā. ¹⁷
B^{ds} mayham.

Tattha atha tvaṇ ti naṇu tvaṇ, matto ti corānaṃ uccittḥasuraṃ¹ labhivā tāya matto hutvā pubbe, mahāgaḥḍitāni gajjasi, mātarīti² corajettḥakassa bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākḥābhāṅgaṃ nivāsetvā carati, vijigucchase ti mama mātarī naggāya kin nu tvaṇ idāni corakammaṃ jigucchasi³.

Rājā pabujjhivā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya 5
kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ ṭhānaṃ“ ti
sārathīṃ utṭhāpento imaṃ gātham āha:

8. Utṭhehi samma taramāno, rathaṃ yojehi sārathi,
sakuṇo⁴ me na ruccati⁵, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So⁶ sīghaṃ utṭhahitvā rathaṃ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhitiṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano⁸ mahāthāmaassasampanno ti attho.
adhitiṭṭhā⁹ ti abhirūha⁸. 15

Abhirūḥhamatte yeva tasmīṃ sindhavā vātavegena pak-
khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantaṃ disvā sambha-
mappatto⁹ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁰ gatā sabbe ye asmīṃ paricārakā¹¹,
esa gacchati Pañcālo mutto tesam adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcitha jīvitān ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime¹², asmiṃ ti imasmīṃ assame, pari-
cārakā¹³ ti corā, adassanā ti etesaṃ¹⁴ corānaṃ adassanena, mutto esa
gacchatīti¹⁵ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatīti pi attho, 25
kodaṇḍakānīti dhanūni¹⁶, jīvitān ti tumbākāṃ jīvitattḥānaṃ¹⁷ mā muñ-
citha, ayudhahatthā dhāvītvā gaṇhatha naṇ ti.

Evam tassa viravitvā aparāparaṃ vidhāvantaṃ⁹ eva rājā
isīnaṃ assamaṃ patto. Tasmīṃ khaṇe isayo phalāphalattḥāya

¹ Bḍ uccitḥa-. ² all three MSS. -rāti. ³ Bḍs -si kātun na icchasīti. ⁴ Cks
-ṇā. ⁵ Cks -anti. ⁶ Bḍ adds pi. ⁷ Ck bā-. ⁸ Bḍ -ruya. ⁹ Bḍ samvegappatto.
¹⁰ Cks omit va. ¹¹ Ck parivā-, Bḍ -cārikā. ¹² Cks imesaṃ. ¹³ Cs Bḍ -rikā.
¹⁴ Bḍ tesam. ¹⁵ Cks gacchati. ¹⁶ Bḍ -num. ¹⁷ Cs jīvinantānaṃ, Bḍs jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā
paccugamanam katvā paṭisanthāram akāsi.

Tam attham pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lohitanuṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam. 151.
14. Idam pi pāṇiyam⁴ sītam ābhatam girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvam abhikaṃkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmim paricārakā⁶,
sayam uṭṭhāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā 'ti rājānaṃ disvā va tussi, lohitanuṇḍako ti
rattatuṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṃnāmākāni phalāni kāraphalāni⁸ vā, tato pivā 'ti tato⁹ gahetvā pāṇiyam¹⁰
pipā¹¹, ye asmim paricārakā⁶ ti mahārāja ye imasmim assame vicarapakā
isayo te araññaṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹² gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayam¹³ pakkhī dijo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁴ hanatha bandhatha, mā vo¹⁵ muñcittha jīvitam,
icc-evaṃ vilapantassa sotthim patto 'smi assaman ti 155.
gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakūṭiyam suvako, iccevan¹⁶ ti aham pana tassa evaṃ
25 vilapantas' eva¹⁷ imam assamaṃ sotthinā patto.

Rañño katham sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā¹⁸ ekamātukā
ekarukkkhasmim samvaddhā¹⁹ nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahañ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ aham tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cā Bā va. ³ Bā adds t̥hito. ⁴ Ckā -ni-, Bā -ṇi-. ⁵ Bā araññaṃ
uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cā -am. ⁸ Ckā omīti kāraphalāni. ⁹ Bā adds phālakato.
¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Ckā Bā pāṇiyam. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³
Bā vatāyāni. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Ckā -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-
¹⁹ Bā -vadhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa,
 corānan ti so corānañ santike sañvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ
 so satañ ahan ti so asādhūnañ dussilānañ santikañ upagato³, ahañ
 sādūnañ silavantañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Satti-
 gumbañ corā coradhammena corakiriya vīnesuñ mañ isayo isidhammena silā-
 cārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti aham pi isidhammena
 no vinā homi. 5

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

20. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca
 ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158. 10
21. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññamo damo,
 āsanūdakadāyīnañ⁵ amke vaddho 'smi' Bhāratā 'ti 159.
 gāthadvayam āha.

Tattha nikkatti patirūpakena⁷ vañcana⁸, vañcanānīti ujukavañcanāñ
 eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehañ pavisitvā maraṇena 15
 tajjettvā sāhasikakammakaraṇāni, saccan ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucarita-
 dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññamo ti silāñ¹², damo ti
 indriyadamañ, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhigatānañ¹⁴ āsanañ ca udakañ
 ca dānasilānañ, Bhāratā 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

22. Yam yañ hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadvivā asañ
 silavantañ visilāñ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160. 20
23. Yādisañ kurute mittañ yādisañ c' ūpasevati¹⁷
 so pi tādīsako hoti sahaṇāso hi tādīso. 161.
24. Sevañno¹⁸ sevamañāñ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ parañ 25
 saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.
25. Upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,
 pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati
 kusāpi pūti²³ vāyanti, evañ bālūpasevañā. 163.

¹ C^s B^d ca ab-. ² B^d -vadho. ³ B^d upā-. ⁴ C^{ks} -pa, cfr. supra p. 11, 18
⁵ C^{ks} -dāsīnañ, B^d -dāyikañ. ⁶ B^d añgevuḍho-. ⁷ C^{ks} -pena. ⁸ B^d -nāni.
⁹ C^s ujukena vañ-, B^d ujukañ vañ-. ¹⁰ B^d yathā sa-. ¹¹ B^d -bhāgo. ¹²
 B^d silasaññamo. ¹³ C^{ks} -dānañ, B^d -dāyīnañ. ¹⁴ B^d abbhāg-. ¹⁵ B^d sañ-
 tañ. ¹⁶ C^{ks} vasañ. ¹⁷ C^{ks} -sañvūpa-, B^d cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹
 C^s sampuṭṭho sampu-. ²⁰ B^d du-, C^{ks} diṭṭho. ²¹ C^{ks} -pañca. ²² C^{ks} -lipi² ati-
²³ all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī¹ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.

27. Tasmā phalapuṭassēva nātvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisaṃ vā asappurisaṃ vā,
sevamāno sevamānaṃ ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, sam-
phuṭṭho⁴ antevāsikena⁵ phuṭṭho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁴ paraṃ ti paraṃ
antevāsinaṃ⁷ samphusauto⁴ ācariyo⁸, alittan ti naṃ⁹ antevāsikaṃ pāpa-
10 dhammena alittan so ācariyo visadiddho¹⁰ saro sesaṃ¹¹ sarakalāpaṃ viya¹² lip-
pati¹³, evaṃ bālūpasevanā ti bālūpasevano¹⁴ pūtimacchaṃ upanayhanaṃ¹⁵
kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaronto pi¹⁶ avannaṃ akittim labhati, dhi-
rūpasevanā ti dhīrūpasevī hi¹⁷ puggalo tagarādīgandhajātīpaliveṭhita-
pattāṃ¹⁸ viya hoti, paṇḍito bhavitum asakkonto pi kalyāṇamittasevī guṇakittim
15 labhati, phalapuṭassevā¹⁹ ti gandhapuṭassēva¹⁹ gandhapaliveṭhanapaṇṇassēva²⁰,
sompākamattano ti kalyāṇamittasāmsaggavasena²¹ attano paripākaṃ pari-
bhāvanam²² nātvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammāditṭhikā
attānaṃ nissite satte saggam eva pāpentīti desanaṃ yathānuseandhim eva
pāpesi²³.

20 Rājā tassa dhammakathāya²⁴ pasīdi. Isigaṇo pi āgato.
Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama va-
sanaṭṭhāne vasathā“²⁵ 'ti vatvā tesam paṭiññam gahetvā na-
garaṃ gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha aga-
maṃsu²⁶. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upaṭṭha-
25 hitvā saggapadaṃ²⁶ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussā-
petvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā 'ti tasmim kulaparivatṭe satta-
rājāno²⁷ dānaṃ pavattayīmsu. M. araññe vasanto yeva yathā-
kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto²⁸ pāparivāro
30 yevā“ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² B^d yanti. ³ B^d sataṃ. ⁴ C^k sampu-. ⁵ C^k -vāsi-
kāva. ⁶ C^k pu-. ⁷ B^d ācariyaṃ. ⁸ B^d antevāsi. ⁹ B^d taṃ. ¹⁰ B^d -duṭho.
¹¹ C^k yesaṃ. ¹² C^k visāṃ. ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ B^d -sevihi, C^k
-sevino. ¹⁵ C^k upanayha. ¹⁶ C^k karonto. ¹⁷ so C^k for pi? B^d omit hi.
¹⁸ C^k -jātīnīpali-, B^d takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ C^k -ṭassa. ²⁰ B^d -pattasseva.
²¹ C^k -vā-. ²² B^d pāripākabhāvaṃ. ²³ B^d -eti. ²⁴ B^d omits dhamma. ²⁵
B^d āg-. ²⁶ B^d saggapūraṃ. ²⁷ B^d adds isigaṇassa. ²⁸ B^d add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Anando, isigaṇo Buddhaparisā, Puppakasuvo aham evā¹ 'ti. Sattigumbajātakaṃ.

8. Bhallāṭiyajātaka.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikādevim¹ ā. k. Tassā kira ekadivasam raññā saddhim² sayanam³ nissāya 5 kalaho ahosi. Rājā kujjhivā taṃ na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁴ T. rañño⁵ mayi kuddhabhāvam⁶ na jānātīti“. S. taṃ kāraṇam⁷ ūatvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvattim piṇḍāya pavisitvā rañño gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahetvā S-ram pāsadam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusaṃgham nisīdāpetvā dakkhiṇodakam 10 datvā paṇītenāhārena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṃ nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paññāyatīti“ pucchitvā „attano sukhamadamattāyā“ 'ti vutte „nanu mahārāja tvaṃ pubbe kinnariyāyā nibbatitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarīti“⁸ vatvā tena yācito a. ā. 15

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkam migamaṃsam khādissāmīti“⁹ rajjam amaccānam niyyādetvā sannaddhapañcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇaparivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā anu Gaṅgam gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekaṃ Gaṅgam 20 otiṇṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhitvā aṅgārapakkamaṃsam khādanto uccatṭhānam abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripuṇṇakāle thanappamaṇodikā¹¹ hutvā sandati, aṅṅadā jaṇṇuppamaṇodikā¹² hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25 pariante rajatapattavaṇṇā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānāpuppaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihāṅgabhamaragaṇehi¹⁵ samparikiṇṇā vividhamigasamghanisevitacchāyā¹⁶. Evaṃ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kaṃh-. ² Cks rañño, omitting saddhim. ³ Cks -nan. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā. ⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -ratīti. ⁹ Ck -kāleyyaka-. ¹⁰ Bd -a. ¹¹ Bd thanampa-. ¹² Bd jaṇṇukam pa-. ¹³ Bd -rakā-. ¹⁴ Cks -a. ¹⁵ Cs -vihaga-, Bd vihaṅgama. ¹⁶ Bd -nisevitā sitacchāyā. ¹⁷ Bds hemavaṇṇakunnadiyā.

dve kinnarā aññamaññam āliṅgitvā paricumbitvā nānappa-
 kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
 mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te² ete kin-
 narā evam paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
 5 oloketvā accharam pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
 saññaya gumbaṃ pavisitvā udarena nipajjimsu. So tesam
 paṭisallīnabhāvam⁴ natvā dhanukalāpaṃ c⁵ eva sesāvudhāni ca
 ṭhitarukkham nissāya ṭhapetvā padasaddam akaronto saṇi-
 kam⁶ tesam santikam gantvā „kiṃkāraṇā tumhe rodathā“⁷ ti
 10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁸ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṭṭiyo nāma ahoṣi rājā,
 rajjam pahāya migavam acāri so⁹,
 15 agamā girivaram¹⁰ Gandhamādanam
 sampupphitam kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasamghaṃ ca nisedhayitvā¹¹
 dhanukalāpaṃ ca so nikkhipitvā¹²
 upāgamī vacanam vattukāmo
 yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesum. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
 kim idhaṭṭhitā¹³ mantayavo abhiṇham,
 pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
 katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasamghan ti sunakhagaṇam, himaccaye ti catunnam¹⁴
 25 hemantamāsānam¹⁵ atikkame, Hemavatāya¹⁶ ti imissā Hemavatānadiyā¹⁷ tīre.

Rañño vacanam sutvā kinnaro tuṅhī ahoṣi. Kinnarī pana
 raññā saddhim sallapi:

4. Mallāṅgirim¹⁸ Paṇḍarakam Tikūṭam
 sītodiya¹⁹ anuvicārāma²⁰ najjo,

¹ B^d -ruyhanto. ² B^d omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ B^d -sallīnam,
 omitting bhāvam. ⁵ B^d -ni-. ⁶ B^d pakāse-. ⁷ C^k acari yo, C^s vari so, B^d
 -vam sa acāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ B^d nisādha- for nisāda-? ¹⁰
 C^k nikkhamitvā. ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^k -aṅca. ¹³ C^k
 hemantamāsāni, B^d hemavantaṃ māsānam. ¹⁴ B^d -vatāya-. ¹⁵ B^d mallagiri.
¹⁶ B^d -dakā. ¹⁷ C^k ca anu-.

migā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāṅgīrin³ ti samma luddaka mayam imam Mallāgīrīn ca
Paṇḍarakañ ca Tikūṭaṅ ca imā najjo anuvicārāma, Mallāgīrīn⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavāṇṇā⁵ dissamānakasarīrā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṃ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sukiccharūpaṃ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane vilapatha appatītā. 171.
7. Sukiccharūpaṃ paridevayavho, 15
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sukiccharūpaṃ ti suṭṭhu dukkhappattā viya hutvā, āliṅgito⁶
cāsi piyo piyāyā 'ti taya⁹ piyāya tava piyo āliṅgito ca asi¹⁰, āliṅgito cāsīti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' attho, kim idha vane ti kimkāraṇā idha vane antarantarā
āliṅgitvā paricumbitvā piyaṃ¹² katham kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnam pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattim¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññam sarantā, 25
tam ekarattim¹⁴ anutappamānā
socāma, sā ratti punam na hessati. 173.
9. Yam ekarattim anutappath' etam¹⁵
dhanam va naṭṭham pitaram va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagīrin. ⁴ Bā mālagīrin.
⁵ Bds -mānūsavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idhā? ⁸ Bā vāsi.
⁹ Bds tava. ¹⁰ Cks asi. ¹¹ Cks āliṅgimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-,
Bā mayekarattam. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetaṃ. ¹⁶ Cks -rañ ca.

- pucchāmi vo mānusadehavanṇe:
kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.
10. Yam imaṃ¹ nadiṃ passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanāṃ² selakūtaṃ³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamaṃ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.
11. Ahaṃ ca aṃkolakaṃ ocināmi
atimuttakaṃ⁶ sattaliyothikaṃ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
10 ahaṃ ca naṃ mālinī⁹ ajjhupessaṃ. 176.
12. Ahaṃ c' idaṃ¹⁰ kuravakaṃ¹¹ ocināmi
uddālakā¹² pāṭalisinduvāritā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahaṃ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 177.
- 15 13. Ahaṃ ca sālissa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālaṃ¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahaṃ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 178.
14. Ahaṃ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāraṃ,
idaṃ ca no hohiti¹⁷ santharatthaṃ¹⁸
yatth' ajja 'maṃ¹⁹ viharissāmu²⁰ rattim. 179.
15. Ahaṃ ca kho²¹ akaluṃ²² candanaṃ ca
silāya²³ pimsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahaṃ ca naṃ rositā ajjhupessaṃ. 180.
16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ C^{ks} yayimaṃ. ² C^k -mācadanāṃ, C^s -māchadanāṃ. ³ B^d -kulaṃ. ⁴ B^d mañña. ⁵ C^{ks} -baddhatīti. ⁶ B^d adhi-. ⁷ B^d -ḷiyodhi-. ⁸ B^d he-. ⁹ C^k B^d -ni, C^s -niṃ. ¹⁰ B^d ahaṃca taṃ. ¹¹ C^s khu- corr. to ku-, B^d kurakaṃ. ¹² all three MSS. -ka. ¹³ B^d sindhu-. ¹⁴ C^{ks} -niṃ, B^d -ni. ¹⁵ B^d -lassa. ¹⁶ C^{ks} -liṃ. ¹⁷ C^{ks} hoti, B^d hehiti. ¹⁸ C^k santa-, B^d sanharattaṃ. ¹⁹ B^d hattajjimaṃ. ²⁰ B^d -ma. ²¹ C^{ks} vo. ²² B^d aggaluṃ. ²³ B^d -yaṃ.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā t̥hitā
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā samvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadiṃ uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tih' ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha³ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās' ek' imaṃ jīvitāṃ bhūm;pāla,
 ko n' idha kantāya vinā vaseyya. 18 .
20. Āyuñ ca vo⁴ kīvatako nu samma, 15
 sace pi jānātha vadetha āyuṃ,
 anussavā⁵ vaddhato⁶ āgamā vā
 akkhātha me taṃ avikampamānā. 185.
21. Āyuñ ca no vassasahassa⁷ ludda,
 na c' antarā pāpako atthi rogo, 20
 appaṇ ca dukkhaṃ sukham eva bhiyyo,
 avītarāgā vijahāma jīvitān ti. 186.

Tattha mayekarattin⁸ ti mayāṃ ekarattim⁹, vippavasimhā 'ti vippa-
 yuttā hutvā vasimhā 'ti¹⁰, anutappamānā ti anicchamānānaṃ nāma no eka-
 ratto atīto¹¹ ti taṃ ekarattim⁹ anucintayamānā, puna na hessatīti puna na 25
 bhavissati nāgamissatīti socāma, dhanāṃ va naṭṭhaṃ pītaraṃ va petān
 ti¹² dhanāṃ vā naṭṭhaṃ pītaraṃ vā mātaraṃ vā petāṃ kālakataṃ kin nu kho
 turhhe cintayamānā kena kāraṇena taṃ ekarattim¹³ vināvāsaṃ akappayittha,
 idaṃ me ācikkhathā 'ti pucchati, yaṃ imaṃ¹⁴ ti yaṃ idaṃ, aelakūṭaṃ¹⁵ ti
 dvinnāṃ selānaṃ antare sandamānaṃ, vassakāle ti ekassa¹⁶ meghassa utthāya 30

¹ C^k āpu-, B^d amu-. ² C^s su- ³ so C^s B^d; C^k idha for idhā? ⁴ C^s yovā,
 B^d te. ⁵ B^d -vo. ⁶ C^s vaddhano? B^d vuddhato. ⁷ B^d -aṃ. ⁸ C^k mayameka-,
 B^d -rattan. ⁹ C^k rattim, omitting eka, B^d ekarattam. ¹⁰ B^d omits ti. ¹¹
 B^d omits atīto. ¹² C^k B^d omit dhanāṃ va - - -. ¹³ B^d -aṃ. ¹⁴ C^k yaṃān,
 C^s yayimaṃ. ¹⁵ B^d -kulan. ¹⁶ C^k etassa.

vassanakāle, amhākam hi imasmim vasaṇḍe rattivasena vicaratānaṃ eko megho
 utthahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatitī maññamaṇo
 etaṃ nadim uttaritī āha, ahañcā 'ti ahaṃ paṇ' etassa paratiraṃ gatabhāvaṃ
 5 ajānantī supupphitaṃ aṃkolakādini pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothi-
 kañcā¹ 'ti kandalapupphaṇ ca suvaṇṇayodhikaṇ ca ocinanti pana piyo ca me
 mālabhāri bhavissati ahaṇ' ca naṃ mālini hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 raṇena ocināmi, uddālakā p'ṣṭali'sinduvāritā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā. [akalūm⁴ candanañcā 'ti kālākalūñ ca⁵
 rattacandanaṇ ca, rositaṅgo ti vilittasarīro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamiṣṣāmi⁸, nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre
 ti etāni mayā ocinitvā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakam āgataṃ, taṃ
 khaṇaṃ yeva suriyo atthamito¹¹, vijjutā¹² niccharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhrukā honti, itī sā otarituṃ na visahi, tenāha: sāyaṃ nadī mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjuniccharaṇakāle passantā, rodāma 'ti andhakarakāle
 apassantā rodāma vijjuniccharaṇakāle¹⁵ passantā hasāma, samvaritī ratti,
 catukkan ti tuccham, uttariyānā 'ti uttaritvā, tīhūnakan ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yaṃidha mayan ti yaṃ kalam idha mayam vipavasimha
 so ito tīhi ūnakāni sattavassasatāni hontīti vadati, vāsekiman ti vāsam¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumhākam eva vassasataṃ imaṃ jivitaṃ ti vadati, ko nidhā 'ti
 evaṃ parittake jivite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitun ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppamāṇaṃ pucchissāmi ti cintetvā tumhākam kittako āyū 'ti
 pucchati, anusassavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā sutam mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anusassavā
 vaddhato²⁰ āgamo¹⁹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākam
 vassasahassaṃ āyū²¹ antarā ca no pāpako jivitantarāyako rogo pi n' atthi.
 avitarāgā ti aṇṇamaññaṃ avigatapemā hutvā.

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²² vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattim pahāya araṇṇe vi-
 carāmi, aho akiccakāri 'mhīti“ tato ca nivatto²³ Bārāṇasim
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyam ditthan“ ti

¹ B^d -yodhikaṇ ca. ² C^k -pāṭalasindhuvārakā, C^s -pāṭalasinduvārakā, B^d -pā-
 talasindhavāritā. ³ B^d pi. ⁴ B^d āgalu. ⁵ B^d kālāgaluca. ⁶ C^k omīti ti. ⁷
 C^k vilittatā. ⁸ B^d upa-. ⁹ C^k thitāni, B^d thapitāni. ¹⁰ B^d oramatīre. ¹¹ C^k
 attamīno, B^d atthaṅgamito. ¹² B^d vijjulatā. ¹³ B^d suduttarā. ¹⁴ C^k passan-
 tāni. ¹⁵ B^d vijjulatā-. ¹⁶ B^d vassekimitivassaṃ in the place of vāsekimanti-
 vāsam. ¹⁷ C^k anusassavā. ¹⁸ B^d buddhānaṃ. ¹⁹ B^d -mā ²⁰ B^d bu-. ²¹
 B^d -um. ²² B^d ekaṃ rattam. ²³ B^d va vīvatto.

amaccehi puṭṭho sabbam ārocetvā tato paṭṭhāya dānādāni da-
danto bhoge bhuñji.

Tam attham pakāsento S.

22. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ
Bhallāṭṭiyo ittaram jivitan ti 5
nivattatha na¹ migavaṃ acāri
adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

imaṃ² gātham vatvā puna vadanto dve gāthā abbāsi:

23. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ
sammodatha mā kalahaṃ akattha 10
mā vo tapī³ attakammāparādhō
yathāpi te kimpuris' ekarattim⁴. 188.

24. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ
sammodatha mā vivādam akattha
mā vo tapī⁵ attakammāparādhō 15
yathāpi te kimpuris' ekarattim⁶ ti. 189.

Tattha amānusānaṃ ti kinnarānaṃ, attakammāparādhō ti attano
kammadoso, kimpurisekarattim⁶ ti yathā te kimpurise ekarattim kato attano
kammadoso tapi⁷ tathā tumhe mā tapīti⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṃ sutvā utṭhāyāsanaṃ añjalim 20
paggayha D-assa thutim karonti osānagātham āha:

25. Vividham⁹ adhimānā¹⁰ suṇom' aham
vacanapathaṃ tava-m-atthasamhitam¹¹,
muñca giram¹² nudaseva¹³ me darām,
samaṇa sukhāvaha jīva me ciraṇ ti. 190. 25

Tattha vividham¹⁴ adhimānā¹⁵ suṇomahaṇ ti bhante tumhehi
vividhehi nānākāraṇehi alaṃkaritvā desitaṃ dhammadesanaṃ¹⁶ adhimānā¹⁵ pa-
saṇnacittā hṭvā suṇomi. vacanapathan ti taṃ tumhehi vuttam vividha-
vacanaṃ, muñca giram¹² nudaseva¹³ me daran ti kaṇṇasukham ma-
dhuraṃ giram muñcanto mama hadaye sokadarathan nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omit na. ² Bd idaṃ. ³ Bd tapī. ⁴ Cs -se eka-, Bd -rattim. ⁵ Bd
kappi. ⁶ Bd -an. ⁷ Bd tappi, Cks tampi. ⁸ Bd tappiti. ⁹ Cks -dha ¹⁰ Cs
-māna. ¹¹ Bd tavamamattasaññitam. ¹² Cks giri. ¹³ Ck nudayeva, Cs nūda-
yeva, Bds nudasseva. ¹⁴ all three MSS. -dha. ¹⁵ Cks -mānā. ¹⁶ Bd adda
aham. ¹⁷ Cks nudayeva, Bds nudasseva. ¹⁸ Bd omits h. y.

samaṇasukkhāvaha jīva me ciraṇ ti bhante buddhasamaṇa dībbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciraṇ mama sāmi dhammarāja ciraṇ jīva 'ti.

Kosalārājā tato paṭṭhāya tāya saddhim samaggaṇāsaṃ vasi.

S. i. d. ā. j. s. : „Tadā kinnaro Kosalārājā ahoṣi, kinnari Mallikā
5 devī ahoṣi. Bhaḷlāṭṭirājā ' aham evā“ 'ti. Bhaḷlāṭṭiyajātakaṃ'.

9. Somanassaajātaṅka.

Ko taṃ hiṃsati heṭṭheti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkaṇaṃ ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā a. ā. :

- 10 Atīte Kururaṭṭhe Uṭṭarapaṇcālanagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante¹ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikam caranto Uṭṭarapaṇcālanagaraṃ patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariṣo² piṇḍāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganaṃ disvā iriyāpathe³ pasanno alaṃkatamahāthale nisidā-
petvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imam vassārattaṃ
'mama uyyāne vasathā“ 'ti vatvā tehi saddhim uyyānaṃ gantvā
vasanaṭṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhūṇjanti.
20 Rājā pana aputtako putte⁴ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇiyo,
tatth' eva gamissāmā“ 'ti rājānaṃ āpucchitvā raṇṇā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa⁵ rukkhaṣṣa heṭṭhā
25 taruṇaṭṭinapiṭṭhe sapariṣo nisīdi. Tāpasā kathaṃ samutṭhā-
pesuṃ: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā⁶“ 'ti.
' Mahārakkhito pi tesam kathaṃ sutvā „bhavissati nu kho

¹ C^{ks} bhaḷlāṭṭirājā, B^d bhaḷlāṭṭika-. ² C^{ks} -ṭṭijā-, B^d -ṭṭikajā-. 9. Cfr. Cariyā-P.
p. 92. ³ B^d add ciraṇ. ⁴ B^d -rivāro ⁵ B^d -ena. ⁶ B^d -aṃ ⁷ B^d
sīta-. ⁸ C^k -ṭṭi-, B^d ghaṭṭiyeyyā.

rañño putto udāhu no¹ ti upadhārento „bhavissatīti“ nātvā
 evam āha: „mā bhonto cintayittha, ajja paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kučchimhi paṭisandhiṃ gaṇ-
 hissatīti“. Tam sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ 5
 katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā“ 'ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahāraḅkhito tassa nipannakāraṇaṃ nātvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ ādāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahāraḅkhitassa upatṭhānakatāpaso' āgato“ ti rañño 10
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isīnaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha², vegena ken' atthena āgat' atthā“ 'ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño 15
 pavēṇipālako putto uppajjeyyā' 'ti kathaṃ samuṭṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto³' ti dibba-
 cakkhunā olokeno mahiddhikaṃ⁴ devaputtaṃ 'cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kučchismiṃ⁵ nibbattissatīti' disvā 'ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyūṃ, ācikkhissāmi nesaṃ' ti tumhākaṃ 20
 kathanatthāya āgato, kathitan te mayā, gacchāma' ahaṃ ma-
 hārājā“ 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto⁶ kuhakaṃ⁷ tāpasāṃ uyyānaṃ netvā vasanaṭṭhānaṃ
 saṃvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhūñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa⁸ nāmaṃ ahosi⁹. Tadā B. 25
 Tāvatiṃsabhavanā¹⁰ cavitvā tattha paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa
 c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva
 nāmaṃ karīṃsu, so kumārāparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpaso uyyānass' ev' ekasmiṃ¹¹ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca¹² valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe 30
 vikiṇanto dhanāṃ saṅṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bā upaṭṭhaka- ² C^s nivattitvā. ³ Bā^s add udāhuno. ⁴ C^s Bā -ka. ⁵
 Bā -imhi. ⁶ Bā^s -mānaso. ⁷ Bā kuhika. ⁸ Bā tvevassa. ⁹ Bā hoti ¹⁰ Bā
 -nato. ¹¹ Bā omits ev. ¹² C^s -sāka, C^k -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjiti“
 kumāram paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasamessāmīti“ gato.
 Ath' ekadivasam kumāro „jaṭilam passissāmīti“ uyyānam gantvā
 kūṭajaṭilam ekam gaṇṭhikakāsāvam¹ nivāsetvā ekam pārupitvā
 5 ubho hi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sākavathusmiṃ²
 udakam āsiṅcantaṃ disvā „ayam kūṭajaṭilo attano samana-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“³ nātvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“⁴ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami⁵. Kūṭajaṭilo „ayam idān' eva evarūpo paccāmitto“⁶, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetum vaṭṭatīti“⁷ cintevā
 raṇṇo āgamanakāle pāsāṇaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇiyaghaṭam bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīram
 telena makkhetvā paṇṇasālam pavisitvā sasīsam pārupitvā
 mahādukkhappatto viya⁸ mañce⁹ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garam padakkhiṇam katvā nivesanam apavisitvā¹⁰ „mama
 sāmikam Dibbacakkhukam passissāmīti“ paṇṇasāladvāram
 gantvā taṃ vippakāram disvā „kin nu kho etan“¹¹ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannakam disvā pāde parimajjanto paṭhamam
 gātham āha:

20 1. Ko taṃ hiṃsati heṭheti¹²,
 kin nu⁹ dummano socasi¹⁰ [appatito],
 kass' ajja mātāpitaro rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

25 Tattha hiṃsatīti paharati, heṭheṭīti¹³ akkosatī, kvajja setu¹⁴ 'ti ko
 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utthāya dutiyam
 gātham āha:

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassauena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kaṇṭhita- ² Ck sākha, Cs sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaram gato. ⁴
 Cks pacchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, B^s
 bodheti. ⁹ Cks omit nu. ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummano? ¹¹ Bd
 rucantā, B^s durantā. ¹² Ck sotu, Cs so, read? ko ajja setu. ¹³ Cks vihe-, Bds
 bodhetīti. ¹⁴ Bds nitthu-.

- ahiṃsako Renu-m-anuppavissa¹
 puttena te heṭṭhayito² 'smi devā 'ti. 192.
 Itoparā uttānasambandhagāthā Pālinayen' eva veditabbā.
8. Āyantu dovārikā khaggabaddhā³,
 kāsāviyā yantu⁴ antepuran taṃ,
 hantvāna⁵ taṃ Somanassaṃ kumāraṃ
 chetvāna sīsaṃ varaṃ āharantu. 193. 5
4. Pesitā rājino dūtā kumāraṃ etad abravuṃ:
 issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si⁶ khattiya. 194.
5. Sa rājaputto paridevayanto
 dasaṅgulim añjalim paggahetvā:
 aham pi icchāmi janinda daṭṭhuṃ,
 jīvaṃ panetvā⁷ paṭidassayetha⁸. 195. 10
6. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā rañño puttaṃ adassayūṃ,
 putto ca pitaraṃ disvā dūrato v' ajjhabhāsatha⁹: 196. 15
7. Āgañchu¹⁰ dovārikā khaggabaddhā³
 kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,
 akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:
 aparādho ko n' idha mam' ajja atthīti. 197.

Tattha ahiṃsako ti ahaṃ kassaci ahiṃsako silācārasampanno, Renu-²⁰
 manupavissā 'ti mahārāja Renu ahaṃ tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
 pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṃ idha vasīti vatvā pāsāṇaphalakaṃ khipitvā
 ghaṭaṃ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena¹² viheṭṭhito 'smīti evaṃ so
 abhūtaṃ eva bhūtaṃ viya katvā rājānaṃ saddahāpesi, āyantū 'ti gacchantu,
 mama sāmimhī vippaṭṭipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kujjhitvā²⁵
 tassa vadhaṃ āpāpento evaṃ āha, kāsāviyā ti¹³ coraghātakā, te pi pharasu-
 hatthā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varan ti varasīsaṃ chinditvā
 āharantu, rājino ti bhikkhave rañño santike¹⁴ dūtā rañña pesitā¹⁵ vegena
 gantvā mātara alaṃkaritvā attano amke nisīdāpitaṃ¹⁶ kumāraṃ parivāretvā etad
 avocuṃ. issarena 'ti rañña, vitiṇṇosīti pariccatto si, sa¹⁷ rājaputto ti¹⁸³⁰
 bhikkhave tesāṃ vacanaṃ sutvā maraṇabhayatajjito mātu amkato utthāya so

¹ B^d anupavissāṃ. ² C^k -yittho, B^d pothayito. ³ all three MSS. -bandhā. ⁴ C^k
 kāsāvāyayantu, C^s kāsāvāyāy, B^d -viyāhantu. ⁵ C^k gan-. ⁶ B^d vadhaṃ passāsi.
⁷ B^d maṃ netvā. ⁸ C^k -yātha. ⁹ B^d omits v. ¹⁰ C^k āgañcu, C^s āhañju, B^d
 āgacchuṃ. ¹¹ C^k putto. ¹² B^d kote-. ¹³ C^k kāsācika. omitting ti. ¹⁴ B^d
 -kā. ¹⁵ C^k adds ti, B^d omits r. p. ¹⁶ C^k -tuṃ. ¹⁷ C^k so. ¹⁸ C^k pi.

rāḥaputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā² ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā māretuṃ avisahantā goṇaṃ viya naṃ rajjuyā pari-kaḍḍhantā netvā rañño dassayum³, kumāre paṇa nīyamāne dāsigaṇaparivutā⁴ saddhīm orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayam niraparādhaṃ kumārāṃ māretuṃ na dassamā ti tena saddhīm yeva agamaṃsu⁵, āgacchun ti⁶ tumhākaṃ āṇāya mama santikaṃ āgamaṃsu⁶, hantum maman ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko uu idha mama aparādho yena maṃ tvaṃ māresīti⁷ pucchī.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcam, tava doso atimahā“ ti tassa dosaṃ kathento

10 8. Sāyaṇ ca pāto udakaṃ sajāti⁸
aggim sadā paricaranappamatto⁹,
taṃ tādīsaṃ saṃyataṃ brahmacāriṃ
kasmā tvaṃ¹⁰ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakaṃ sajātīti¹² udakoroḥaṇakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādīsaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sāmīṃ Dibbacakkhutāpasam kasmā tvaṃ¹⁶
gahapatīvādēna samudācresīti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṃ gahapatim űeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

20 9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
pariggahā vīvidhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapati¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādīmūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni vallīphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpaso paṇṇika-
25 kammaṃ karonto nisīditvā rakkhati vatim²² katva gopayatī appamatto, tena
kāraṇēna so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesim²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Cks -dassayatha, Bd^s -dissayethā. ² Bd ada-. ³ Bd omits gaṇa. ⁴ Bd āg-, C^s agamim̄su. ⁵ Bd āgacchanti. ⁶ Cks agamim̄su. ⁷ Bd mārapesīti. ⁸ Ck sañchāti, C^s sañjāti. ⁹ so Ck; C^s -carata-, Bd^s -cāri-. ¹⁰ Cks tvaṃ. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti. ¹² Cks sañjāti. ¹³ Ck kāroti, C^s karoti, B^s karohīti. ¹⁴ Cks omit taṃ. ¹⁵ Bd omits taṃ. ¹⁶ Bd taṃ. ¹⁷ Bd gopiyatīppamatto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Cks -la. ²⁰ Cks phalāni, Bd^s phalanīti. ²¹ Bd -tyappa-. ²² Ck catim, Bd ti. ²³ C^s nesa, Ck neya. ²⁴ Bd gahappa-. ²⁵ Bd kathemi. ²⁶ Bd pi.

Te „āma¹ mayam imassa hatthato paṇṇam² ca phalāphalāni³
ca vikiṇāmā“⁴ 'ti⁴ āhaṃsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi 'ssa pavisitvā kumārassa
parisā⁵ paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṃ nī-
haritvā raṇṇo dassesi⁶. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ űatvā: 5

10. Saccaṃ kho etaṃ vadasī⁷ kumāra,
pariggahā vīvidhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto⁸,
brāhmaṇo gahapati⁹ tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa raṇṇo santike¹⁰
vāsato Himavantaṃ pavisitvā pabbajitum varaṃ¹⁰, parisā-
majjhe yev' assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj' eva nikkha-
mitvā pabbajissāmīti“¹¹ so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayhaṃ parisā samāgatā
sanegamā¹¹ jānapadā ca sabbe: 15
bāl' āyaṃ, bālassa vaco nisamma¹²
ahetunā ghātayate¹³ janindo ti. 201.

Tattha bālayaṃ bālassa 'ti ayaṃ rājā sayam: bālo imassa bālassa kūta-
jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahētunā va¹⁴ maṃ ghātaye¹⁵ ti.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁶ attānaṃ¹⁷ anujānāpento itaraṃ²⁰
gātham āha:

12. Daḷhasmi mūle visate¹⁸ virūḷhe
dunnikkhayo veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṃ¹⁹ janinda,
anujāna²⁰ maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle māhante jāte, dunnikkhayo ti dunnikkhaḍ-
dhiyo²¹.

¹ Bḍ pi. ² Cks paṇṇa. ³ Bḍ mūlāpha-. ⁴ Bḍe -miti. ⁵ Bḍ pu-. ⁶ Cks
-suṃ. ⁷ all three MSS. -si. ⁸ Bḍ -yatimappa-. ⁹ Ck -ṇa-, Cḥ -ṇā-, Bḍe sa
brāhmaṇo gahapati; read: gahapati brāhmaṇo? ¹⁰ Bḍ varanti. ¹¹ Cks omit sa.
¹² Bḍ anī-. ¹³ Bḍ ghātaye maṃ. ¹⁴ Ck -nā vaṃ, Bḍ -nā ma ¹⁵ Ck ghāye,
Bḍ ghātayate. ¹⁶ Bḍ adds pitaraṃ vanditvā. ¹⁷ Bḍ adds pabbajāya. ¹⁸ Bḍ -te.
¹⁹ Bḍ tava. ²⁰ Cks -nā. ²¹ Bḍ -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

12. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
sabbañ ca te issariyam dadāmi,
ajj' eva tvañ Kurunam² hohi rājā,
5 mā pabbajjī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha' deva tavam⁴ atthi bhogā,
pubbe v' aham⁵ devaloke ramissañ
rūpehi saddehi atho rasehi
gandhehi passehi manoramehi. 204.
- 10 15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
parivāritā⁹ accharāsañ gaṇena,
tavañ¹⁰ ca bālañ paraneyyañ¹¹ viditvā
na tādise rājakule vaseyyañ¹². 205.
16. Sacc' āham¹³ bālo paraneyy' āham¹⁴ asmi,
15 ekāparāddham khama putta mayham,
puna pi ce edisakañ haveyya
yathāmatin somanassañ karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
dukkhā mā pabbajjī rājā hobhīti tañ¹⁷ yāci, kinnū dha devā 'ti¹⁸ deva ye
20 tava bhogā¹⁹ tesu kin nāma bhuñjītabbam atthi, parivāritā²⁰ ti paricāritā²¹
ayam eva vā pāṭho, tassa kira jātiessaraññānañ uppajjī, tasmā evam āha, para-
neyyan ti andham viya yaṭṭhiyā²² parena netabbañ²³, tādise ti²⁴ tādissassa
rañño santike na paṇḍitena vasitabbañ, mayā attano ñānabalena ajja jīvitam
laddham, nāham tava santike vasissāmiti ñāpetum evam āha, yathāmatin ti
25 sace puna mayham evarūpo doso hoti atha tvañ yathājjhāsayam karohīti
puttañ khamāpesi.

M. rājānañ ovaḍanto²⁵ aṭṭha gāthā abhāsi:

¹ C^{ks} -laphale. ² C^s -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ C^{ks} omit dha, all three
MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavam. ⁶ B^d cāham. ⁷ B^d adds ca. ⁸
all three MSS. -smim. ⁹ C^k -kā, B^d -cārikā. ¹⁰ B^d tu-. ¹¹ C^k -ñi-, C^s -ñi-.
¹² C^{ks} -yya. ¹³ B^d sacāham. ¹⁴ so C^k; C^s B^d -neyyoham; read: -neyy' ah' ?
¹⁵ B^d -bandha. ¹⁶ C^s -kantā, B^d -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ B^d nam. ¹⁸ C^{ks}
kinnu cā ti, B^d kin nu-. ¹⁹ C^{ks} -ge, B^s -go. ²⁰ B^d -cārikā, B^s -cāritā. ²¹
C^{ks} parivārito. ²² C^s yaṭṭhi, B^{ds} pathaviyā. ²³ C^{ks} -bbā. ²⁴ C^{ks} hi. ²⁵ B^d
ovaḍanto.

17. Anisamma katañ kammañ anavatthāya cintitañ —
bhesajjassēva vebhañgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca katañ kammañ sammāvatthāya¹ cintitañ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadrako. 208.
19. Alaso gihī kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{124}{28}$) 5
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paññito kodhano tañ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti³ ca vaḍḍhati. 210. 10
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ katañ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpañidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti 15
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggabaddhā¹²
kāsavīyā hantu¹³ mamañ janinda, 20
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahañ nisinno
ākāḍḍhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213.
24. Kaṭukañ¹⁷ hi sambādham sukiccha¹⁸ patto,
madhurañ piyañ jivitañ laddha¹⁹ rāja
kicchen²⁰ ahañ²¹ ajja vadhā pamutto²¹, 25
pabbajjam evābhimano 'ham asmīti. 214.

¹ B^d -vattāya. ² C^k -gi, B^d -go. ³ B^d -fi, C^{ks} -fñ. ⁴ C^{ks} paṇa-, B^d pana-. ⁵ C^k vahā, C^e vehā, B^d vegasā, B^e cegasā. ⁶ C^k -lam. ⁷ so B^d for sammāpañi-
hitā? C^k -pañidhi, C^e yammāpañiya, C^{ks} omit ca. ⁸ C^k -sattāni, B^d -saṭṭhāni?
⁹ B^d sukhindriyāni. ¹⁰ B^d buddhā-. ¹¹ C^k -um, C^e āgañju, B^d agacchum.
¹² B^d -bandho. ¹³ B^d hantum. ¹⁴ B^d -tuñca. ¹⁵ C^k akasmim, C^e aṃkasmmim,
B^d aṅgasmi. ¹⁶ so all three MSS. for sahasā? ¹⁷ C^{ks} -kañ. ¹⁸ C^e sukicca
corr. to sukiccha, B^d sukiccam. ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three
MSS. -nāham. ²¹ C^e vidhā-, B^d vadhāya mutto.

Tattha anisammā 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitan ti¹ na ca avatthapetvā² na³ tuletvā na³ tīretvā cintitaṃ, vipāko hoti pāpako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipatti evam evaṃ⁵ vipāko hoti pāpako, asaṅṅato ti kāyādihi asaṅṅato dussilo, taṃ na sādhu⁶
 5 'ti taṃ tassa kodhanatthaṃ⁶ na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kammaṃ na kareyya, paṇapeyyā⁷ 'ti paṭṭhapeyya pavatteyya, vegā ti vegena sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhinā yoniso ṭhapitena cittaena katā narassa atthā pacchā anānutappā bhavantīti attho, vibhajjā 'ti imāni kātuṃ yuttāni imāni kātuṃ ayuttānīti evam aññāya⁸ vibhajjtvā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ hontī. kaṭu-kaṇ ti deva kaṭukasambādhaṃ sukicchaṃ maraṇabhayaṃ patto 'mbi, laddhū¹⁰ 'ti attano nāpabalena labhitvā, pabbajjamevābhīmano ti pabbajjābhī-mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devim āmantetvā

15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṃ.

20 Sā pabbajjāyam eva uyyojentī
 26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
 anindito Brahmam upeti ṭhānan ti gātham āha. 216.

26 Tattha nisammā 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādīṭṭhikānam pabbajjaṃ pahāya sammādiṭṭhiyuttaṃ nīyyānikaṃ pabbajjaṃ pabbajja.

Atha rājā gātham āha :

27. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca,
 dukkhitāṃ¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² C^o -tthajetvā, B^d anavatthāto, B^e anavatthāpetvā. ³ B^d a.
⁴ Cks vebhaṅgo, B^d -jasseva vebhaṅgā. ⁵ B^d eva. ⁶ B^d kodhanantaṃ. ⁷ C^o
 paṇapeyyā, B^d panapeyya. ⁸ B^d evaṃ paññāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ B^d laddhā
¹¹ B^d tavāyaṃ. ¹² C^o -ṇe. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d svajja. ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all
 three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ read: maṃ dukkhitāṃ. ¹⁹ so B^d for
 dukkhayase, C^o dukkhitavase, C^k dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāran ti. 217.

Tattha yādisañcā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹. dukkhitaṃ ti pakatiyāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha: 5

28. Ye vippamuttā anavajjabhojino³
parinibbutā lokam imaṃ caranti
tam⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ
na ussahe vārayituṃ kumāran ti. 218.

Tattha vippamuttā ti rāgādīhi vippamuttā, paṇṇinibbutā ti kilesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaggaṃ⁵ ti taṃ tesāṃ Buddhādīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretuṃ na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti.

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

29. Addhā have sevitabbā sapaññā (III ²⁰⁶/₂₅) 15
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino
yes' āyaṃ sutvāna subhāsitaṇi
appossukkā⁷ vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭṭhānacintino 'ti bahukāraṇacintino⁸, yesāyaṃ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jāta, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitaro vanditvā 'sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavannaṇṇāgantvā
devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammaṇa nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḷasavassakālā rājakulaparicārikavesena¹²
devatā yeva upaṭṭhahimsu. Kūṭajaṭilam pi mahājano pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññaṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahoṣi. 30

¹ B^d omits va. ² C^{ks} dukkhayāsi, B^d dukkhāpayāsi. ³ B^d bhogi-. ⁴ C^{ks} nam?
⁵ C^{ks} nam-? ⁶ C^s B^d us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^{ks} -kāraṇin-, B^s -kāraṇacin-.
⁹ B^d adds sā. ¹⁰ C^{ks} -tā. ¹¹ C^{ks} tvā. ¹² C^k -vāraka-, C^s -cāraka-. ¹³
C^{ks} -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahoṣi. mātā Mahāmāyā, Rakkhito¹ Sāriputto, Somanassakumāro aham evā“ 'ti. Somanassajātakaṃ.

5 10. Campeyyajātaka.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k. Tadā hi S. ..sādhu vo kataṃ¹ upāsakā uposathavāsam vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattim pahāya uposathavāsam vasimsu yevā“ 'ti vatvā tehi yācīto a. ā.:

- 10 A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-ratṭhānaṃ antare Campā nāma naḍī, tattha nāgabhavanaṃ ahoṣi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭhaṃ gaṇhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭhaṃ. Ath' ekadivasaṃ Magadharājā
- 15 Aṅgena saddhim yujjhivā yuddhaparājito assaṃ āruya palāyanto Aṅgarañño yodhehi anubaddho puṇṇaṃ Campānaḍim patvā „parahatthe maraṇato naḍim pavisitvā mataṃ seyyo“ ti assen' eva saddhim naḍim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto uḍake ratanaṃḍapaṃ nimminivā mahāparivāro mahā-
- 20 pānaṃ pivati. Asso raññā saddhim uḍake nimujjhivā nāgarañño purato otari. Nāgarājā alaṃkatapaṭiyattaṃ rājānaṃ disvā sinehaṃ uppādetvā āsanā utṭhāya „mā bhāyi mahārājā“ 'ti rājānaṃ attano pallāṃke nisīdāpetvā uḍake nimuggakāraṇaṃ pucchi. Rājā yathābhūtaṃ kathesi. Atha naṃ „mā bhāyi
- 25 mahārāja, ahaṃ taṃ dvinnaṃ ratṭhānaṃ sāmikaṃ karissāmi“² assāsetvā sattāhaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavivā sattame divase Magadharājena saddhim nāgabhavanā nikkhami³. Magadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānaṃ gaḥetvā jivita voropetvā dvisu ratṭhesu r. kāresi. Tato paṭṭhāya rañño ca
- 30 nāgarājassa ca viṣṣāso thiro ahoṣi, rājā anusaṃvaccharaṃ

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 86. ¹ Cks Bd kathaṃ, Bds add kammaṃ. ² Cks -itvā.

Campānadittire ratanamāṇḍapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarañño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhavanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarañño sampattim oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhim nadittiraṃ gantvā taṃ 5
 nāgarājassa sampattim disvā lobhaṃ uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde³ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavaṇṇaṃ mahantaṃ
 ahoṣi. So taṃ disvā vippaṭṭisāri hutvā „mayā katakusala- 10
 nissandena chasu kāmaggesu⁴ issariyaṃ koṭṭhe⁵ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahoṣi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayoniyā⁶
 paṭisandhim gaṇhim, kim me jīvitena⁷ ‘ti maraṇacittaṃ⁸
 uppādesi. Atha naṃ Sumanā nāma nāgamāṇavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti“ sesanāgamāṇavikā- 15
 naṃ⁹ saññaṃ adāsi, sabbā nānāturiyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimṃsu. Tassa taṃ nāgabhavanaṃ Sakkabhavanaṃ
 viya ahoṣi, maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasarīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahoṣi, so tattha nāgarajjaṃ kārento 20
 aparabhāge vippaṭṭisāri hutvā „kim me imāya tiracchānayoniyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhivā dukkhass’ antaṃ karissāmīti“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmim yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamāṇavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyyena 25
 sīlaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā¹⁰ tatrāpi gacchanti, uposatho¹⁰ bhijjat’ eva¹¹,
 so¹² cintesi: „mayā ito nāgabhavanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasitum vattatīti“ so tato

¹ Bā kāreti. ² Cks patthayamāno. ³ Cks sayanapā-, Bds add sirigabbhe ⁴
 Bā kamasagesu. ⁵ Bds -esu. ⁶ Bā -yā. ⁷ Bds maraṇāya-. ⁸ Cks omit nāga.
⁹ Cks omit tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ. ¹¹ Ck bhijjato va, C^o bhijjanteva, Bā
 bhijjate. ¹² Bā tato.

paṭṭhāya uposathadivasesu nāgabhanā nikkhamitvā ekassa
 paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammikamatthake
 „mama sammādhi atthikā sammādhi gaṇhantu, maṃ kīlā-
 sappaṃ vā¹ kātukāmā kīlāsappaṃ karontū“² 'ti sarīraṃ dāna-
 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhūñjitvā nipanno uposathavāsam
 vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca taṃ disvā
 gandhādhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmvāsino⁵ „ma-
 hānubhāvo nāgarājā“⁶ ti tassa upari maṇḍapaṃ karitvā sa-
 mantā vālukaṃ okiritvā gandhādhi pūjayiṃsu. Tato paṭṭhāya
 10 manussā M-tte pasiditvā pūjam katvā puttaṃ patthenti⁷. M.
 pi uposathakammaṃ karonto cātuddasīpannarasesu vammika-
 matthake nipajjitvā pāṭipade⁸ nāgabhanam gacchati, tass'
 evaṃ uposatham⁹ karontassa addhā¹⁰ vītivatto. Ekadivasaṃ
 Sumanā aggamaheṣi āha: „deva tvaṃ manussalokaṃ gantvā
 15 uposatham upavasasi, manussaloko ca sāsāṃko sappaṭibhayo,
 sace te bhayaṃ uppajjeyya atha mayam yena nimittena jā-
 neyyāma taṃ no ācikkhā“¹¹ 'ti. Atha naṃ M. maṅgala-
 pokkharaniyā tīraṃ netvā „sace maṃ bhaddhe koci paharivā
 kilamessati imissā pokkharaniyā udakaṃ āvilaṃ bhavissati,
 20 sace supaṇṇā gahessanti¹² udakaṃ pakkamissati¹³, sace ahi-
 guṇṭiko¹⁴ gaṇhissati udakaṃ lohitavaṇṇaṃ bhavissatīti“¹⁵ evaṃ
 tassā tīni nimittāni ācikkhitvā cātuddasauposatham¹⁶ adhiṭṭhāya
 so¹⁷ nāgabhanā nikkhamitvā tattha gantvā vammikamatthake
 nipajji sarīrasobhāya vammikaṃ sobhayamāno, sarīraṃ hi 'ssa
 25 rajatadāmaṃ viya setaṃ ahoṣi, matthako rattakambalabheṇḍuko¹⁸
 viya, imasmim̐ pana jātake B-assa sarīraṃ naṅgalasīsa-
 ppaṃ mānaṃ¹⁹ viya ahoṣi, Bhūridattajātaka ūruppamānaṃ, Saṃkha-
 pālajātaka ekadoṇikanāvappamānaṃ. Tadā eko Bārāṇasīvāsi-
 māṇavo Takkasilam̐ gantvā disāpāmokkhasaācariyassa santike

¹ B^d omits vā. ² B^d -kho. ³ B^d -gge. ⁴ B^d add gantvā. ⁵ B^d adds dhitarāṃ
 pathenti. ⁶ C* paṭi-. ⁷ B^d -thakammaṃ. ⁸ B^d karonto addhānaṃ. ⁹ B^d -āhi.
¹⁰ B^d -o gahessati. ¹¹ C* pakkaddhissati, C* pakkatṭhissati, B* pakkuyissati?
¹² B^d -kuṇḍiko. ¹³ B^d cātuddasī. ¹⁴ B^d omits so. ¹⁵ B^d -legenduko. ¹⁶ C*
 naṅgala-.

ālambanamantaṃ¹ uggaṇhitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-aṃ disvā „imaṃ sappāṃ gahetvā gāmanigama-
 rājadhānisu kilāpento² dhanāṃ uppādessāmiti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gahetvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamantaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇnesu 5
 tattasālākappavesanakālo viya jāto, matthako sikharena abhi-
 matthiyamāno³ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsaṃ ukkhipitvā olokeno ahiguṇṭhikaṃ⁴ disvā cintesi:
 „mama visaṃ mahantaṃ, sace 'haṃ⁵ kujjhitvā nāsāvātam
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, 10
 atha me sīlaṃ khaṇḍaṃ bhavissati, na taṃ olokessāmiti“ so
 akkhīni nimmīletvā sīsaṃ bhogantare ṭhapesi. Ahiguṇḍika-
 brāhmaṇo⁶ osadhaṃ khāditvā⁷ mantaṃ parivattetvā khelaṃ
 M-assa sarīre opi⁸, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 khelena puṭṭhapuṭṭhaṭṭhāne⁹ photānaṃ¹⁰ utṭhānakālo viya 15
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā dīghato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppīletvā dubbalaṃ katvā sīsaṃ
 daḷhaṃ gahetvā¹¹ nippīlesi. M. mukhaṃ vivari, ath' assa
 mukhe khelaṃ opitvā¹² osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukhaṃ¹³ lohitassa pūri. M.¹⁴ sīlabhedabhayena evarūpaṃ 20
 dukkhaṃ adhvāsento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājānaṃ dubbalaṃ karissāmiti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cunṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁵ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji¹⁶, naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭṭhiman¹⁷ nāma poṭhesi¹⁸. 25
 M-assa sakalasarīraṃ lohitaṃ akkhitaṃ ahosi, so¹⁹ mahāve-
 danaṃ adhvāseti²⁰. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ūnavā vallīhi

¹ Bā ālambāyana-. ² Cā kilā-. ³ Cka abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bc abhi-
 matthaya-. ⁴ Ck -guṇṭhikaṃ, Cc -guṇḍikaṃ, Bā -kuṇḍikaṃ. ⁵ Bā sacāhaṃ. ⁶
 Bā -kuṇḍika-. ⁷ Bā saṃkharitvā. ⁸ Cc mapi, Bc khīpi, Bā ukkhīpi. ⁹ Cka
 puṭṭhapuṭṭha-, Bā puṭṭhapuṭṭha-. ¹⁰ Cka poṭṭhānaṃ. ¹¹ Bā katvā. ¹² Bc
 khipetvā. ¹³ Bā mukhe. ¹⁴ Bā adde attano. ¹⁵ Bā paṭṭakena vedhimaṃ.
¹⁶ so Cka; Bā tantamajjhimaṃ nāma majhi. ¹⁷ so Cka; Bā -poṭheyyaṃ. ¹⁸ Bā
 podhesi. ¹⁹ Cka omit so. ²⁰ Bā -sesi.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantaḡāmaṃ netvā mahājanamajjhe kilāpesi, nilādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu sanṭhānesu aṇuṃthulādīsu pamānesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchati M. taṃ tad eva katvā naccati, phaṇasatam¹ pi phaṇasa-

5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahum̐ dhanam adāsi, ekadivasam eva kahāpaṇasahassam³ saḡassagghaṇake⁴ ca pariḡkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „saḡassam̐ labhitvā viṡṡajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam̐ labhitvā „paccanta-

10 gāme yeva tāva me ettakam̐ dhanam̐ laddhā rājarājamahā-maccānam⁶ santike bahum̐ labhissāmīti“ sakaṭaṇ ca sukha-yānaṃ ca gaḡetvā sakaṭe pariḡkhāre ṭhapetvā sukhayānake nisinno mahantena parivārena M-am̐ gāmanigamādīsu kilā-

pento „Bārānasiyam Uggasenaraṇṇo santike⁷ kilāpetvā viṡṡaj-

15 jessāmīti“ agamāsi. So maṇḡuke māretvā nāgaraṇṇo deti. Nāgarājā punappuna „n' esa⁸ maṃ nissāya māressatīti“ na khādati. Ath' assa madhulāje adāsi. M. „sac' āham̐ gocaram̐ gaṇhissāmī anto peḷāya eva maraṇam̐ bhavissatīti“ te pi na khādati⁹. Brāhmaṇo māsamattena¹⁰ Bārānasiṃ patvā dvāra-

gāmesu kilāpento bahum̐ dhanam̐ labhi. Rājāpi taṃ¹¹ pakko-

20 sāpetvā „amhākam̐ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-rase tumbhākam̐ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe naccissati, mahājano sannipatitvā passatū“ 'ti bheriṇ carā-

petvā punadivase rājaṅgaṇam̐ alaṃkārāpetvā brāhmaṇam̐ pakko-

sāpesi. So ratanapeḷāya M-am̐ netvā citratthare¹² peḷaṃ ṭha-

25 petvā nisīdi. Rājāpi pāsādā oruyha mahājanaparivuto rājā-sane¹³ nisīdi. Brāhmaṇo M-am̐ niharitvā naccāpesi. Mahājano sakabhāvena sanṭhātum̐ na sakkoti, celukkhepasahassāni vattanti¹⁴, B-assa upari sattaratanavassam̐ vassati. Tassa gaḡhitassa māso sampūri, ettakam̐ kālam̐ nirāhāro va aḡosi.

¹ Ck^o pana-. ² Ck^o paṇa-. ³ B^d -aṇceva. ⁴ B^d -nike. ⁵ B^d labhati, Ck^o -raṃ labhi. ⁶ B^d -mattānam̐. ⁷ Ck^o omīti santike. ⁸ B^d -naṃ esa. ⁹ B^d khādi. ¹⁰ B^o samāsamattena, Ck^o mahāsattena. ¹¹ B^o naṃ. ¹² B^d vicittattare. ¹³ B^d rājāsāyane. ¹⁴ B^d pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
 gacchantassa māso sampunño, kin nu kho kāraṇaṇ“ ti gantvā
 pokkharaniṃ oloketī lohitavannaṃ udakaṃ disvā „ahi-
 guṇḍikena' gahito bhavissatīti“ ṇatvā nāgabhavanaṃ nikkha-
 mitvā vammīkasantikaṃ gantvā M-assa gahitaṭṭhānaṃ ca 5
 kilamitaṭṭhānaṃ ca disvā² kantiṃ paccantagāmaṃ gantvā
 pucchivā taṃ pavattiṃ sutvā Bārānasiṃ³ gantvā rājaṅgane'⁴
 parisamajjhe ākāse rudamānā atthāsi. M. naccanto va ākāsaṃ
 oloketo⁵ taṃ disvā lajjito peḷaṃ pavisivā nipajji. Rājā
 tassa peḷaṃ pavittaḥakāle „kin nu kho kāraṇaṇ“ ti ito c' ito 10
 ca oloketo taṃ ākāse ṭhitaṃ disvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
 devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusiṃ⁶ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusiṃ⁶ ti ahaṃ taṃ mānusiṃ na maññāmi,
 tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavitum vaṭṭatīti vadati. 15

Idāni tesaṃ vacanaṇapaṭivacanagāthāyo'⁷ honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
 nāgakaññ' amhi⁸ bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.
3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
 nettehi te vāriṅgaṇā savanti⁹, 20
 kin te naṭṭham, kim pana patthayānā
 idhāgatā nāri, tad imṅha brūhi. 222.
4. Yam uggatejo urago ti cāhu¹⁰
 nāgo ti taṃ¹¹ āhu jano¹² janinda
 taṃ aggahī puriso jīvikattho, 25
 taṃ bandhanaṃ muñca, paṭī¹³ mam' eso. 223.
5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriyyapapanno
 hatthatham āgañchi¹⁴ vanibbakassa,
 akkhāhi me nāgakaññe taṃ attham,
 kathaṃ vijānemu gahītanāgam. 224. 30

¹ Bā -kundi-. ² Bā adds roditvā. ³ Ck^a -siyaṃ. ⁴ Bā rajadvāre. ⁵ Bā
 -ketvā. ⁶ Ck^a -sī, Bā -si. ⁷ all three MSS. -naṃpaṭi-. ⁸ Bā asmi. ⁹ Bā vasanti.
¹⁰ Ck^a cāha. ¹¹ Bā nam. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck patim, C^a Bā -ti. ¹⁴ Bā āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyūpapanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

5 Tattha atthenambhīti ahañ ekam kārāṇaṃ pañca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vāriḡaṇā ti assubindughaṭṭā, urago ti cāhū ti urago ti cāyañ mahājano katheti², puriso ti ayañ puriso tañ nāgarājānañ jīvikatthāya aggahesi, vanibbakassā³ ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubhāvo samāno hatthatham āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ ti pañcasīladhammañ uposathavāsadhammañ ca⁵ gurum⁶ karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac⁷ āhañ imassa upari nāsāvātañ vissajjesāmi bhusamuṭṭhīm⁸ viya karissati evaṃ me sīlañ bhijjissatīti sīlabhedabhayañ⁹ parakkamma⁷ tañ dukkhañ adhivāsetvā tapo karoti viriyañ eva karotīti āha.

Rājā „kahañ⁹ pan⁹ eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath⁹
15 assa sā ācikkhanti

7. Cātuddasiñ pannarasiñ ca rāja
catuppathe sammati¹⁰ nāgarājā,
tañ aggahī puriso jīvikattho,
tañ bandhanā muñca, patī mam⁹ eso ti gātham āha. 226

20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiñ vammīke caturaṅgasamanāgatañ adhiṭṭhānañ adhiṭṭhānitvā uposathavāsam vasanto nippajjati¹¹ attho, tañ¹² bandhanā ti tañ evañ dhammikañ guṇavantañ nāgarājānañ etassa¹³ dhanañ datvā peḷabandhanā pamuñca.

Evañ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācanti¹⁵ dve gāthā abhāsi:
25 8. Soḷas⁹ itthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
vārigehāsaya¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi tañ saraṇaṃ gatā. 227.

9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavañ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^o nāgam. ² B^d -si. ³ B^d uposathañ vāsaddhammañca. ⁴ B^d gurum. ⁵ C^k -i, C^e -ī, B^d bhasmamūṭhi. ⁶ B^d -yā. ⁷ C^o parakkama, B^d parakkamañ. ⁸ B^d kathañ. ⁹ C^k B^d panaso. ¹⁰ B^e sampati. ¹¹ B^d nippajjiti. ¹² C^k omīti tañ. ¹³ C^k ekassa. ¹⁴ B^d adds tañ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ B^d -geha-. ¹⁷ C^k nāriyo, B^d nāri.

Tattha soḷasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddaṅgo ti maññittha, etassa hi ettikā² sabbalaṅkārapatimaṅḍitā itthiyo va³, sesā sampatti aparimāṇā ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanaṃ udakagabbhaṃ katvā tattha sayanasilā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi :

5

10. Dhammena mocemi asāhasena

gāmena nikkhena gavaṃ satena.

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṅ ca maṇikuṇḍalaṃ

10

catussadaṅ⁶ ca pallaṅkaṃ ummārapupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṅ ca gavaṃ sataṃ,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahiguṇḍikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dātubbaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana hetthā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha :

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,

muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

20

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanaṃ eva
amahākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñcissāmi etaṃ ti vadati.

Evaṅ ca pana vatvā M-am peḷato nīhari. Nāgarājā
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṅkatasariro¹³ paṭhaviṃ bhindanto
viya nikkhamitvā atthāsi. Sumanā ākāsā otaritvā tassa san-
tike tthitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno atthāsi.

¹ Bḍ soḷasitthi. ² Bḍ ettakā. ³ Bḍ vā. ⁴ all three MSS. -geha-. ⁵ C*,
dhammi. ⁶ Bḍ caturassaṅca. ⁷ Bḍ ummārapupphāsannibhaṃ. ⁸ Bḍ -kuṇḍi-,
B* -guṇṭhi-. ⁹ C* tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v. j.? ¹¹ C* omits tava. ¹²
C* garu. ¹³ Bḍ adds hutvā. ¹⁴ Bḍ -jānaṃ.

Tam attham pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānam etad abravi:
namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
añjalin te paggaṇhāmi², passeyyam me nivesanam. 233.
- 5 15. Addhā hi dubbissasam³ etam āhu
yam mānuso vissase⁴ amānusanhi,
sace ca maṃ yācasi etam attham
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanan ti mama nivesanam Campeyya-
10 nāgabavanam ramaṇiyam passitabbayuttakam taṃ te aham dassetukāmo taṃ
sabalaṅkāro āgantvā⁵ passa narindā 'ti vadati, dubbissasam⁶ ti dubbissasaniyam⁷,
sace ca 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho
pana taṃ na saddahāmiti vadati.

Atha nam saddahāpetum sapatham karonto M. dve
15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi⁸ vāto girim āvaheyya
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā ca⁹ najjo paṭisotam¹⁰ vajeyyum
na tv-ev' aham rāja musā bhaṇeyyam. 235.
- 20 17. Nabham phaleyya udadhī pi susse
samvaṭṭayam¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā
siluccayo¹² Meru samūlam ubbahe
na tv-ev' aham rāja musā bhaṇeyyan ti. 236.

Tattha samvaṭṭayam¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā ti ayam bhūta-
25 dharā ti ca vasundharā ti ca¹³ samūlam gatā mahāpaṭhavī kilāṇam viya sam-
vaṭṭeyya, samūlam ubbahe ti evam Mahāsinerupabbato samūlo utthāya
purāṇapaṇṇam viya ākāse pakkhaṇdeyya.

So M-ena evam vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
30 yam mānuso¹⁵ vissase amānusanhi,

¹ Ck -rājā, Cs -rāja, both omitting tthu. ⁷ Bđ paggayhāmi, B² paggaṇhāmi?

³ Ck dubbissasac, B² duppiāsāsam. ⁴ read: vissas' ? ⁵ Bđ gaṇṭva. ⁶ Ck

dubbissan, B² dubbissāsan. ⁷ Cks bhissasaniyam, Bđ dubbissāsaniam. ⁸ Bđ
pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta. ¹¹ so Cks for samvaṭṭaye? Bđ -ṭṭeyya. ¹² Bđ sikkhu-

¹³ Cks vasun-. ¹⁴ Bđ dubbissāsam. ¹⁵ Bđ manusso.

sace ca mañ yācasi etam atthañ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 237.

Puna pi tam eva gātham vatvā „tvañ mayā katagunañ
jānitum arahasi, saddahitum pana yuttabhāvañ vā ayutta-
bhāvañ vā ahañ jānissāmīti“ pakāsento itarañ gātham āha: 5

19. Tunhe kho 'ttha¹ ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katānīti. 238.

Tattha ulārā ti ulāraṇisā, jānitaye ti jānitum. 10

Atha nañ saddahāpetum puna sapathañ karonto M.

20. So³ paccatañ niraye ghorarūpe
mā kāyikañ sātamañ alattha kiñci
peḷāya baddho maraṇaṃ upetu
yo tādisaṃ kamma katañ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakammañ, evaṃ
guṇakāraṇaṃ tumbhādisaṃ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati.

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccapaṭiññā tavamañ esa hotu,
akkodhana hohi⁴ anūpanāhi⁵, 20
sabbañ ca te nāgakulañ supaṇṇā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240.

Tattha tavamesa hotū 'ti tava esa paṭiññā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hāsu vivajjayantū 'ti yathā manussa gimhakāle santāpamañ anicchantā jala-
mānañ aggim vivajjenti evaṃ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itarañ gātham āha:

22. Anukampasi⁹ nāgakulañ janinda
mātā yathā suppiyañ ekaputtañ,
ahañ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyavāṭikañ ulāraṇa ti. 241. 30

¹ read: tunhe 'ttha kbo? ² Ck^s -tāniye. ³ Ck^s yo. ⁴ Bd^s hoti. ⁵ Ck^s Bd
anūpanāhi, C^s anūpanāhi. ⁶ Ck^s -a. ⁷ Ck^s Bd -i, C^s -ī. ⁸ Ck^s -ī, Bd -i. ⁹
all three MSS. -si.

Tam sutvā rājā nāgabhanam gantukāmo senam gamana-
sajjam kātum¹ ānāpento

25. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappane²,
dakkhemu nāgassa nivesanānti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaṛaṭṭha-
sambhave assatare yojentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

- 10 24. Bherimutiṅgā paṇavā ca saṁkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa raṇṇo,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nāriṅgaṇassa majjhe ti. 243.

- Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nāriṅga-
15 hassehi purakkhato⁴ parivārito tassa⁵ nāriṅgaṇassa majjhe Bārāṇasito nāga-
bhavanam gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

- Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabhave 'sabbaratanamayaṁ⁶ pākāraṇ ca dvārattālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabhanagamanaṁmaggaṁ⁷ alaṁkata-
20 paṭiyattaṁ māpesi. Rājā sapariṣo⁸ tena maggena nāga-
bhavanam pavisitvā ramaṇiyam bhūmibhāgaṇ ca pāsāde ca
addasa.

Tam attham pakāsento S. āha:

- 25 25. Suvannaṇcitakam⁹ bhūmiṁ addakkhi Kāsivaddhano
sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakatthate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyaṁham Campeyyassa nivesanam
ādiccavaṇṇupanibham kamsavijjupabhasaram. 245.
27. Nānārukkhehi saṅchannam nānāgandhasameritam¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanam. 246.
30 28. Pavitṭhamhi Kāsiraṇṇo¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjimsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Hd senagamanaṁ sajjāpetum. ² Cks -ṇe. ³ read: āvajjayimsu; Cks āvajjimsu.
⁴ Cks -ta. ⁵ Bd -ā. ⁶ Bd sattaratana. ⁷ Bd -gāmimaggam. ⁸ Bd sapari-
vāro. ⁹ Bd -citta-. ¹⁰ Bd sovaṇṇamaye. ¹¹ Bd -samiritam. ¹² Cks omit
so. ¹³ Bd -e. ¹⁴ Ck -a.

29. Tam nāgakaññā caritaṃ gaṇena
 anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
 nisīdi sovaṇṇamayamhi piṭhe
 sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakaṃ³ ti suvaṇṇavālukāya santhataṃ⁴, vyamban ti 5
 alarūkatanāgabhavanaṃ, Campeyyassā 'ti nāgabhavanaṃ pavisitvā Campeyya-
 nāgarājassa nivesanaṃ jāvīsi, kaṃsavijjupabhassaraṃ ti meghamukhe
 suvaṇṇavaṇṇasaṅcārāṇavijju⁵ viya obhāsamānaṃ, gandhasameritaṃ ti nānā-
 vidhehi dibbagandhehi anusaṅcariṃ⁶, caritaṃ⁷ gaṇenā 'ti tam nivesanaṃ
 nāgakaññānaṃ⁸ caritaṃ anusaṅcariṃ, candanasāralitte ti dibbasāra- 10
 candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasaṃ dibba-
 bhojanaṃ upanāmesuṃ tathā soḷasaṇṇaṃ itthisahassānaṃ
 sesaparisaṃyā⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattaṃ sapariso dibbannapānā-
 dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmagaṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
 yane nisinno M-assa yasaṃ vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ pahāya manussaloke vammikamatthake ni-
 pajjitvā kasmā uposathavāsaṃ vasasīti“ pucchi. So pi
 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha: 20

a. So tattha bhutvā ca atho ramitvā

Campeyyakaṃ Kāsirājā avoca:

vimānasetthāni imāni tuyhaṃ

ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,

n' etādisaṃ atthi manussaloke, 25

kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 249.

31. Tā kambukāyūradharā suvatthā

vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā

paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,

n' etādisaṃ atthi manussaloke, 30

kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS. -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bd saṅgataṃ? ⁵ Cks su-
 vaṇṇasaṅcārāṇaṃ-, Bs suvaṇṇavaṇṇasaṅcārāṇaṃ, Bd suvaṇṇavaṇṇasaṅcārāṇa-
⁶ Ck adds va naccanto. ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bd -kaññāgaṇena. ⁹ Bd sesarājapari-
¹⁰ Bd adds pana. ¹¹ Ck pāyanti, Cs pāsanti. ¹² Cks -aṃ.

33. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
- 5 33. Koñcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharāṇṇo² samantato
diviyā ca gandhā satataṃ sampatanti³.
10 n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karomīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahasānāgakaṇṇā sandhāyāha, kambukāyūradharā
ti suvaṇṇābharanādhārā, vaṭṭaṅgulīti pavāḷaṃkurasadisavaṭṭaṅgalī, tambata-
lūpapannā ti abhirattehi batthapādālehi samannāgatā, pāyenti ti dibba-
pānaṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasāṃkhatēhi⁶ sakuṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahāṃsā ca,
sapatantīti manuṇṇaravaṃ ravantā⁷ rukkhatō rukkhaṃ sampatanti, dibbā
ca gandhā ti tāsū pokkharāṇṇesu satataṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
25 paggahevā tapo karomi uposathaṃ upavasāmiti.

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso⁸
alaṃkato kappitakesamassu
surosito lohitacandanena
30 gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ tam atthaṃ :
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bd sampavāyanti. ⁴
Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bd cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bd -ti. ⁸ Ck
vihatattha-. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bd -ja. ¹¹ Ck -ke.

Tattha surosito ti suvilitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

30. Janinda nāññatra manussalokā
suddhī ca¹ saṁvijjati saṁyamo ca¹,
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātimaraṇassa² antan ti. 258. 5

Tattha suddhī cā¹ 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-
saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthi, antan ti manussayoniṁ laddhā
jātimaraṇassa antaṁ karissāmīti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā 10

40. Addhā have sevittabbā sapaññā (supra ⁴⁵³/₁₅)
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵
kāhāmi⁶ puññani anappakāñīti. 259.

Tattha nariyo³ 'ti [imā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15
puññāni karissāmīti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevittabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna mamañ ca rāja 20
karoḥi puññāni anappakāñīti āha. 260.

Tattha karoḥīti kareyyāsi mahārāja⁸.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciram
vasit' amha⁹, gamissāmā“ 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi
mahārāja yāvadicchakaṁ dhanam gaṇhā¹⁰“ 'ti dhanam dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ¹¹
rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,
ito haritvā sovaṇṇagharāni
[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bds jātijarāmara ³ Bds nā-. ⁴ Bds tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Cks ka-
⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti ⁹ Ck -hā, C^o vasītema, Bds vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹
Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for - - suvaṇṇaṁ gharāni rūpiyassa cā - - ?

43. Muttā¹ ca vāhasahassāni pañca
veḷuriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṃ santharantu,
nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.
- 5 44. Etādisaṃ āvasa rājasetṭha
vimānasetṭhaṃ bahu sobhamānaṃ
Bārāṇasiṃ⁴ nagaraṃ iddhaphītaṃ⁵
rajjaṃ ca⁶ kārehi anomapaññā⁷ 'ti. 263.

Tattha rāsīti tesu tesu ṭhānesu tālappamāṇarāsīyo⁷, sovaṇṇagharānīti
10 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti 'evan te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisan ti evarūpaṃ suvaṇṇamayam rajatapākāram
muttāveḷuriyasanthatabhūmibhāgam¹⁰, phītan ti phītam tam¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
ca āvasa, anomapaññā¹² 'ti alāmakapaññā¹².

Rājā tassa kathaṃ sutvā¹³ adhivāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriṃ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakam
hiraññasuvaṇṇādikaṃ dhanam gaṇhantū¹⁴“ 'ti rañño ca ane-
kehi sakatāsatehi dhanam pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalam sahirāññaṃ jātam¹⁵.

20 S. i. d. ā. „evam porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
sathavāsam vasimsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brahmaloḅā cavitvānā¹⁷ 'ti. Idam S. J. v. visuddha-
sankilesam ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātagāmo nām' esa visuddhasatte pi saṅkiliṭṭhe¹⁷
karontīti¹⁸“ vatvā a. ā.:

¹ Ck^s muttānañ. ² B^d he-. ³ Ck^s B^d nīrajā. ⁴ B^d -sī. ⁵ C^k iddhampitā, C^s
iddhamphītā, B^d iddhampitām. ⁶ Ck^s rajjam, omitting ca. ⁷ B^d -ṇā-. ⁸ B^d
evamsante. ⁹ Ck^s nīrajā. ¹⁰ B^d -saṅṭhata- ¹¹ B^d omit tam. ¹² all three MSS.
-ññā. ¹³ B^d adds tam. ¹⁴ B^d harantu. ¹⁵ B^d sahirāññaṃ suvaṇṇajātam, C^k
sahirāññajātam. ¹⁶ B^d -kunḍi-. ¹⁷ Ck^s -ṭṭham. ¹⁸ B^d karotīti.

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthum vitthāre-
tabbam. Tada pana M. Brahmlokā cavitvā Kāsirañño' putto
hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahoṣi, itthi-
nam hatthe na saṅghāti, purisavesena' thaññaṃ pāyenti, jhā-
nāgāre vasati', itthiyo na passati.

5

Tam attham pakāseto S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmlokā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmaseññā vā Brahmloke na vijjati,
sv-āssu' tāy' eva saññāya kāmehi vijjucchatha. 265. 10
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāraṃ sumāpitaṃ,
so tattha patisallīno' eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi' puttasokena aṭṭito'
ekaputto c' ayam mayham, na ca kāmāni bhūñjātīti. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānaṃ samiddhisu sampatti- 15
yuttassa' rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssū' 'ti so kumāro.
tāyevā 'ti tāya Brahmloke nibbatitāya jhānaseññāya eva, sumāpitaṃ ti
pitarā suddham' mānāpaṃ katvā māpitaṃ', rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmāni apassanto vasi. paridevesi' vilapati.

Pañcamā' rañño paridevanagāthā:

5. Ko nu kh' ettha' upāyo' so, ko vā jānāti kiñcanaṃ, 20
ko' me puttaṃ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha' so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṃ
bhūñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo' so ti pi pātho', aṭṭhakathāyam pana
ko nu kho etaṃ upavasitvā upalāpanakāraṇaṃ' jānātīti vuttaṃ, ko vā jānāti
kiñcanaṃ ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇaṃ' jānātīti attho. 25

Tatoparaṃ diyadḍhaabhisambuddhagāthā':

6. Ahū kumārī' tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasamkamma rājānaṃ etad abravīti. 269. 30

1 Bds kāsikā. 2 Bd adds nam. 3 Bds nisīdi. 4 Cks svāssa. 5 Bd patisallīno.
6 Bd -vasi. 7 Ck aṭṭhito? C' aṭṭhino? B' adhito? 8 Bd sampattisū ṭhitassa.
9 Ck svassā, Bd svāsu, C' svāssā. 10 Ck rājā suṭṭha, C' rājā suṭṭhu in the
place of pi- su-. 11 C' mātarāni. 12 Bd -vasīti. 13 Cks -mam, Bd -māpi. 14
Cks khetta, Bd khotta, B' khvettha. 15 Cks -yā. 16 Bds -yo. 17 Cks khetta,
Bd khottha. 18 Ck -yā. 19 Cks add ti. 20 Bd upalobhana-. 21 so Cks; Bd
palibuddhakā-, B' palibuddhana-. 22 Bd diyadḍhā-. 23 all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanātakānaṃ antare ekā taruṇakumārīkā ahoṣi, paḍakkhiṇā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyam sace bhattā bhavissatīti upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinīṃ rājā kumārīṃ etad abravi:

7^b. Tvaṃ nēva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ nēva tassa⁴ aggamaheṣi bhavissasi, gaccha naṃ palobhehi, kāmarasaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“⁵ ti kumārassa⁶ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṃ vādentī madhurena sarena gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

- 15 8. Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasamhitāṃ hadayaṅgamā pemaṇiyā citragāthā abhāsatha. 271.
9. Tassā ca gāyamānāya saddaṃ sutvāna nāriyā kāmaccand' assa uppajji, janāṃ so paripucchatha: 272.
- 20 10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ hadayaṅgamaṃ pemaṇiyaṃ atho kaṇṇasekhaṃ mama. 273.
11. Esā kho pamadā⁸ deva, khiḍḍā esā anappikā, sace tvaṃ kāme⁹ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.
12. Imgha āgaccha corena¹¹, avidūramhi gāyatu, assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.
- 25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāramhi pāvisi, bandhi naṃ¹² anupubbena āraṇṇaṃ¹³ iva kuñjaraṃ. 276.
14. Tassa kāmarasaṃ nātvā issāḍhamiṃ ajāyatha: ahaṃ eva kāme bhuñjeyyaṃ, mā aṇṇo puriso ahu. 277.
- 20 15. Tato asiṃ gahetvāna purise hantuṃ upakkami: ahaṃ eva eko bhuñjissaṃ, mā aṇṇo puriso siyā. 278.

¹ Bḍ naṃ. ² Bḍ -titi ³ Cks omit bha-. ⁴ Bḍ nēvassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read bhaṇat'. ⁷ Bḍs aho. ⁸ Bḍ pamudā. ⁹ Cks kāmaguṇe. ¹⁰ Bḍ chateyyaṃ corr. to chaneyyaṃ, Bḍ chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgacchat' oreṇa? Bḍ āgacchantoreṇaṃ. ¹² Ck bandiṇaṃ, Bḍ bandhituṃ. ¹³ Bḍs a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayam² mahārāja janam heṭhety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi⁴ samhā raṭṭhāto⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitam mayham na te vattabba tāva⁷. 280.
18. Tato so bhariyam ādāya samuddam upasamkamī,
paṇṇasālam karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pāvīsi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi¹⁰ samuddam uparūpari,
so tassa geham pāvekkhi bhattakāle¹¹ upaṭṭhite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇam,
cuto so brahmacariyamhā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalam bahum
sāyam kācena ādāya¹³ assaman upasamkamī. 284.
22. Isī ca khattiyam disvā samuddam upasamkamī,
vehāsāyam¹⁴ gamissan ti sidat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isim disvā sīdamūnam mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhijjamāne vārisim sayam¹⁵ āgamma¹⁶ iddhiyā¹⁷
missibhāv' itthiyā¹⁸ gantvā saṃsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopana
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā²⁰ nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṅghānam khippam anudahanti nam²¹. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porānakam maggam gacchat' eso vihāyasam²⁴. -291. 25
29. Khattiyo ca isim disvā gacchamānam vihāyasam²⁵
samvegam alabhī dhīro pabbajjam samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgam virājayi²⁶,
kāmarāgam virājetvā Brahmālokūpago ahū 'ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² C tyāham, Bd tyāyam ³ Cks -ti dū-, Bd hetetyadū-, B² he-
ṭhetyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? Bd vimāhesi, B² vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
raṭṭhāno, C mahāraṭṭhāto, Bd simāraṭhato, B² tamhā raṭṭhato. ⁶ Ck yācatā,
C yāvata ⁷ Cks kāvade. ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamunchāya, B² vanamucchāya.
¹⁰ Bd āgañchi ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava. ¹³ Cks kācenādāya, Bd kājena
ādāya. ¹⁴ Bd vehāyasam. ¹⁵ B² ayam. ¹⁶ Bd akkamma. ¹⁷ Bd siddhiyā. ¹⁸
Cks missigāmitthiyā, Bd misisāvitthiyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ Bd dupūrato. ²¹ Bd tañ
²² C² isisan? ²³ Bd -do. ²⁴ C² vihāyasam corr. to vihāyasam. ²⁵ C² vihā-
sayam corr. to vihāyasam, Bd vihāsam. ²⁶ Cks -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṃ, bahun¹ ti bahum² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasambhānaṃ ti kāmānissitaṃ pavattayamāuā, kāmāc-
 chandassā 'ti assa Anitthigandhakumārassa kāmācchando uppajji, janānaṃ
 attano santikāvacaṃ parivārakajānaṃ³, uccāvacaṃ ti uggataṃ⁴ anuggataṃ
 5 ca, bhūñjeyyā 'ti sace bhūñjeyyāsi. chādeyyun ti⁵ ete kāmā nāma tava
 ruceyyum, so pamadā⁶ ti sutvā tuṅhī ahoṣi, itarā⁷ punadivase pi gāyī,
 evaṃ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassāgamaṇaṃ⁸ rocento paricārako⁹ āma-
 tetvā iṅghā 'ti gātham āha, tirokuḍḍamhīti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
 mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hanturū
 10 upakkamīti antaravithiyāṃ otarivā¹⁰ māretum ārabhi, vikkandimsū 'ti
 kumārēna kattipayesu purisesu paṭeṣu purisā palāyivā¹¹ gehāni pavisiṃsu, so
 purise alabhanto thokaṃ viṣṣami, tasmīn khāṇe rājāṅgane sannipatitvā upakko-
 siṃsu, janānaṃ heṭṭhetiyadūsakaṃ¹² ti niraparādhaṃ janānaṃ heṭṭheti taṃ
 gaṇhāpetvā 'ti vadimsu, rājā upāyena kumārānaṃ gaṇhāpetvā imassa kiṃ kattab-
 15 baṇ ti pucchi, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumārānaṃ taya kumārīkāya
 saddhīm raṭṭhā pabbajetum vaṭṭatīti vutte tathā akāsi, taṃ atthaṃ pakāseṇto
 S. tañcā 'ti ādim āha, tattha vihāhesīti¹³ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde¹⁴ ti yattakaṃ¹⁵ mayhaṃ vijitā¹⁶ tattake taya na vattabbaṃ, uñchāyā¹⁷
 ti phalāphalathāya, tasmīn pana vanaṃ pavīṭṭhe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi taṃ pacitvā tassāgamaṇaṃ¹⁸ oloketi paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kāle gacchante ekadivasaṃ antaradīpavāsi¹⁹ eko iddhimantatīpaso assa-
 mato²⁰ nikkhamitvā mañjhalakaṃ viya udakaṃ maddamāno va ākase uppatitvā
 bhikkhācāraṃ gacchanto paṇṇasālaya uparibhāgaṃ patvā dhūmaṃ divā imasmīn
 ṭhāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṃ divā nisīdā-
 25 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²¹ dassetvā tena saddhīm anācāraṃ cari,
 taṃ atthaṃ pakāseṇto S. atthetthā 'ti ādim āha, tattha isimāgañchīti²² isi
 āgañchi²³, samuddaṃ uparūparitī samuddassa matthakamatthakena²⁴
 passa yāva sudāruṇaṃ ti passatha bhikkhave taya kumārīkāya yāva sudā-
 ruṇaṃ kammaṃ katan ti attho, sāyaṇ ti sāyaṇhasamaye, divā taṃ vija-
 30 hitum asakkonto sakaladivasaṃ tath' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtaṃ
 āgataṃ divā palāyitum vehāsaṃ²⁵ āgamiṣṣan ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahaṇṇave sīdati, isim divā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā 'ti sac' āyaṃ bhūmiyā āgato abhavissa palāyitvā araṇṇiṃ paviseyya,

¹ C^k bahū. ² B^d -u. ³ B^d paricārīka-. ⁴ B^d -tañca. ⁵ B^d chandeyyurū
 tantī. ⁶ B^d pamudā. ⁷ B^e -ro. ⁸ B^d tassā āg-. ⁹ B^d -rike. ¹⁰ C^e onatvā,
 B^d otaretvā, B^e otāre-. ¹¹ B^d palāpetvā. ¹² C^k -ti dūsa-, B^d janānaṃ pāteyya-
 dusakaṃ. ¹³ so C^k; B^d vivāhe-. ¹⁴ C^k na te vattabbakātāvade, C^e -bbakātā-
 vade. ¹⁵ C^k yatta. ¹⁶ B^d jīvitā. ¹⁷ B^d ucchā-. ¹⁸ B^d tassaga-. ¹⁹ C^e
 -si, C^k antaredīpavāsi, B^d antaradīpakāvāsi. ²⁰ B^d assamapadato. ²¹ B^d
 -kuṭṭam. ²² B^d -gacchīti. ²³ B^d āgacchī. ²⁴ B^d omits matthaka. ²⁵ B^d
 vehāyasaṃ.

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppatanākāram eva⁴ karotīti
anukampaṃ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tīsaṃ pana gāthānaṃ
attho Tikaniṇḍāte vutto yeva, nibbidā⁵ ahū 'ti kamesu nibbedo⁶ jāto, porāṇa-
kaṃ maggaṃ ti pubbe adhigataṃ jhānavisesaṃ, pabbajitvānā 'ti taṃ itthiṃ
manussevasaṃ⁷ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjaṃ pabbajitvā kāmarāgaṃ 5
virājayi virājetvā Brahmaloḍḍipāgo ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmaṃ paṭicca visuddha-
sattāpi⁸ saṃkilissantīti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭi-
tabhikkhu arahattaṃ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro [aham eva
ahosiṃ“ ti. Mahāpalobhanajātakaṃ. 10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakaṃ Mahūmmagge⁹ āvisabhavissati. Pañca-
paṇḍitajātakaṃ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṃ vata passāmiti. Idaṃ S. J. v. nekkhammaṃ¹¹ 15
ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṃ¹²
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-
kālato paṭṭhāya piyasahāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesuṃ.
Te ekadivasaṃ sukhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimṃsu: „amhākaṃ 20
issariyaṃ mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho
kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava
gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace
mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṃ sāmiko bhavissatīti“
evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgaram¹⁵ akaṃsu. Ath' eka- 25
divasaṃ purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-
dvārena nagaram pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ B^d -na āg- ² B^d -titi ³ C^k hi. ⁴ C^k -kāramme. ⁵ B^d -do. ⁶ B^d -dho.
⁷ B^d -ssā-. ⁸ C^k B^d -sattāpi. ⁹ B^d -umaṅge. ¹⁰ C^k omit pañca-. ¹¹ B^d
mahābhikkhamaṇaṃ. ¹² B^d nekkhammaṃ. ¹³ B^d omits piya. ¹⁴ B^d -sayane.
¹⁵ B^d saṅka-.

nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹,
eko pacanabhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakāṭasārakam,
eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko
amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
5 „bhadde imesaṃ dārakānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ
pitā nāma nibaddho n' atthīti“³. „Evarūpe satta putte kin ti
katvā alatthā“⁴ ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ⁵ apassantī nagara-
dvāre ʃhitam nigrodharukkham dassetvā „sāmi etasim nig-
10 roddhe adhivatthadevatāya⁶ santike patthetvā labhim, etāya me
puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvan“ ti rathā
oruyha nigrodhamulāṃ gantvā sākḥāya gahetvā cāletvā „ambho
devaputta⁷, tvaṃ raṇṇo santikā kin nāma na labhasi⁸, rājā
vo⁹ anusaṃvaccharaṃ sahasaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti,
tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ raṇṇo puttaṃ
na desi ito¹⁰ sattame divase samulāṃ chindāpetvā khaṇḍā-
khaṇḍikāṃ kāressāṃṭi“ rukkhaddevataṃ tajjetvā pakkāmi. So
eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti¹¹ paṭipāṭiyā
cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākḥāya gahetvā
20 „rukkhaddevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me
raṇṇo puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāṃṭi“¹² āha.
Rukkhaddevatā āvajjetvā¹³ taṃ kāraṇaṃ tatvato¹⁴ nātvā „ayaṃ
brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena
nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnain
25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Te
„mayāṃ tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāma“¹⁵ ti vadimsu.
Aṭṭhavīsatiyakkhasenāpatīnaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath'
evāhamsu. Sakkassa¹⁶ devarañño santikaṃ gantvā kathesi,
so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte“¹⁷ udāhu no“

¹ B^d ar-. ² C^{ks} omit ga-. ³ so C^{ks}; C^k B^d -naṃ. ⁴ B^d -vattāya-. ⁵ B^d devate.
⁶ C^k labhisi, B^s labhi. ⁷ B^d te. ⁸ B^d adds taṃ. ⁹ B^d omits pu- pīti. ¹⁰ B^d
niṭṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² B^d tathato. ¹³ B^d sakka. ¹⁴ C^{ks} nuccha-
viko putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhavē Bārāṇasiyaṃ pesakārā hutvā tena kammaṇa laddhakaṃ pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjimsu, pañcamaṃ gahetvā ekato va dānaṃ dadimsu², te tato cutā Tāvatiṃsabhavane nibbattimsu, tato Yāmabhavane ti evaṃ 5 anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavanta vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā Yāmbhavanaṃ gamanavāro. Sakko nesaṃ³ santikaṃ gantvā pakko-sitvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantuṃ vaṭṭatīti, Esukārairañño aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattatha“⁴ 'ti āha. Te 10 tassa vacanaṃ sutvā „sādhū deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen' attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāma“⁵ ti vadimsu. Sakko „sādhū“⁶ 'ti tesāṃ paṭiññaṃ gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam atthaṃ ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkāṃ vanditvā 15 attano vimānaṃ eva gatā. Purohito pi punadvase balavapurise⁷ sannipātāpetvā vāsipharasuādīni gahetvā⁸ rukkhamaṇaṃ gantvā rukkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayhaṃ⁹ yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“¹⁰ ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenārubhāvena khandhavivarato 20 nikkhamitvā madhurena sarena taṃ āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro⁸ putte dassāmiti“¹¹ āha. „Mama putten' attho n' atthi, amhākaṃ rañño puttaṃ dehīti“. „Tumhe va demīti“¹². „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“¹³. „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“¹⁴, tayā 25 ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭhatvā¹² daharakāle yeva pabbajissantīti“. „Tvaṃ¹³ kevalaṃ putte dehi, apabbajanakāraṇaṃ pana amhākaṃ bhāro“¹⁴ ti. Sā tassa puttavaraṃ datvā attano bhavanaṃ pāvīsi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti¹⁴. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa 30

¹ B^d -saṃ. ² B^d adamsu. ³ B^d te-. ⁴ B^d -mi. ⁵ B^d bahupu-. ⁶ B^d gāhāpetvā. ⁷ B^d add tam. ⁸ B^d add te. ⁹ B^d tuyhaṃ va dammīti. ¹⁰ C^k hiti. ¹¹ B^d demīti. ¹² C^k aṭṭha-. ¹³ B^d add me. ¹⁴ B^d ahoṣi.

brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam̐ santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ kariṃsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 riṃsu. So gopālakehi saddhiṃ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ kariṃsu. So ajapālakehi saddhiṃ
 vaḍḍhati. Te vuddhim anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam̐ pabbajjābhayena¹ rañño vijitā pabbajite nīhariṃsu,
 sakala-Kāsiratṭhe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā² ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattim̐ disvā rājā ca purohito ca „kumārakā³ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye⁴ tesam̐ kin nu kho kātābbaṃ“ ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesam̐
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma⁵ tāva
 ne pacchā abhiñcissāmā“⁶ 'ti cintetvā ubho pi isivesam̐
 20 gahetvā bhikkham̐ carantā⁷ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tuṭṭho pasanno upa-
 sam̐kamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassam̐ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇam̐ devavaṇṇinam̐
 25 mahājātam̐ bhāradharam̐⁷
 paṃkadantam̐ rajassiram̐. 294.
2. Cirassam̐ vata passāma isim̐ dhammaguṇe ratam̐
 kāsāyavatthavasanaṃ vākacīram̐ paṭicchadam̐. 295.
3. Āsanam̐ udakam̐ pajjam̐ patigaṇhātu no bhavam̐, ($\frac{396}{7}$)
 30 agghe bhavantam̐ pucchāma, aggham̐ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bds adds atipharussā ahesuṃ. ⁴ Cks Bds -yo.
⁵ Bds vīmaṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khati-.

gandhe rase muccanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattīti. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ saccañ
ti⁵ tucchā nissārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 raṇattā⁶ sabbo ekasabhāvo na hotīti⁷, jarañ ti tāta jarañ vā vyādhimaraṇaṇi
vā na koci puttalābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhayo⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca muccanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā³ ti attano¹³
katakammen' eva sattānañ phalūpapatti¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanañ sutvā rājā gātham āha :

6. Addhā hi saccañ vacanañ tav' etañ :
sakammanā² hoti phalūpapatti,
jinñā ca mātāpitaro ca tava-y-ime¹⁶,
passeyyu tañ vassasatañ arogañ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasatañ arogañ tañ passeyyuh, tvañ pi
vassasatañ jivanto mātāpitaro posassū 'ti vadati.

Taṃ sutvā kumāro „deva tvañ kin nāñ' etañ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi :

7. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rājā
20 jarāya mettī naraviriyasetṭha
yo cāpi jaññā [na] marissañ kadāci
passeyyu tañ vassasatañ arogañ. 300.

8. Yathāpi nāvañ puriso dakamhi
ereti ce nañ upaneti tīrañ
25 evaṃ pi vyādhī satatañ jarā ca
upanenti maccañ¹⁸ vasañ antakassā¹⁹ 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mīttadhammo, maraṇena 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāya 'ti pākāṭā²¹ jarāy' eva saddhiñ yassa

¹ Bđ puñcanam. ² Bđ -unā. ³ Cks saccāni. ⁴ so Cks; Bđ yañ saggāñca vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bds sādheti. ⁶ so Cs; Ck -tthā, Bđ pivanañca sā-, Bs pañcannañ sādha-. ⁷ Cks hontīti. ⁸ Bđ paṭibāhikañsamatto nāma atthi, Bs paṭibāhitañ samatto nāma atthi. ⁹ Bds upaccayo. ¹⁰ Cks sesañ. ¹¹ Bđ muñca-. ¹² Bđ omits pa. ¹³ Bđ -nā. ¹⁴ Bds add phalanibbatti hoti. ¹⁵ Bđ yitāta-. ¹⁶ read -taro tavēme? ¹⁷ Bds yassassu. ¹⁸ Bđ upaneti maccu. ¹⁹ Bđ adds ca. ²⁰ Bđ citto ca. ²¹ Bđ -ṭa.

metti bhavēyya yass' etan maraṇaṃ ca jarā ca mittabhāvena nādhigaccheyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā māma puriso nadititthe udakambhi²
nāvaṃ ṭhapetvā paratiragāmiṃ³ jaṇaṃ āropetvā sace aritthena⁴ uppilento piyena
kaḍḍhanto cāleti⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paratiraṃ upāneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakaassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti. 5

Evam imesaṃ sattānaṃ jīvitasamkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yautam eva hi maṃ⁷ vyādhijarāmarāṇāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitaraṃ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā- 10
mīti“ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' esā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁸, yojanikā
parisā ahosi⁹. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātiraṃ patvā
Gaṅgāya udakaṃ oloketvā parikammaṃ¹⁰ katvā jhānāni
nibattetvā¹¹ cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati, 15
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitāro rājā devīti sabbe
sāparisā¹² pabbajissanti, Bārāṇasī suññā¹³ bhavissati, yāva
etesam āgamaṇā¹⁴ idh' eva bhavissāmīti¹⁵“ so tath' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁶ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayīṃsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṃ 20
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātire nisinno, Assapālaṃ
vimaṃsitvā abhisiñcissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁷ geha-
dvāraṃ āgamaṃsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamtvā „cirassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayīṃsu. 25
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁸ paṭha-
mataraṃ mayhaṃ eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayhaṃ¹⁹ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānīti²⁰“

¹ so Bds; Cks nāgaccheyyā. ² Cks -kampī. ³ C^o Bā -mi. ⁴ Ck aritthena. ⁵ Bā ca-
⁶ Bā -netī. ⁷ Cks mama. ⁸ Bā adds nāgarato. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā ahesuṃ.
¹¹ Bā kasiṇapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so C^o Bā; Ck sabbasāparisā. ¹⁴ Cks -sīṃ
eumāṇaṃ, Bds -sī suñño. ¹⁵ Bā adds tāva. ¹⁶ Bā -māti. ¹⁷ Bds dassento. ¹⁸
Bds tassa. ¹⁹ Cks omit kathaṃ. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -ni

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātārā chaddīta-
kheḷena' kammaṃ n' atthi, bālā hi parittakapaṇṇā sattā etaṃ
kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“ raṇṇo
ca pituno² ca dhammaṃ desento dve gāthā abhāsi:

- 5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III $\frac{2+1}{4}$),
manoharā duttarā maccudheyyā⁴,
etasmim paṃke palipe vvasannā⁵
hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.
- 10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,
sv-āyaṃ gahito, na hi mokkh' ito me,
orundhiyā naṃ parirakkhissāmī⁷,
māyaṃ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṃko ti yo koci kaddamo, palipo ti sukhuvālukamisso
saṅhakaddamo⁸, tattha kāmā laggāpanavasena paṃko nāma osidāpana-
vasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti
15 maccuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi laggā c' eva anupavitṭhā ca sattā uttaritum
asakkontā Dukkakkhandhapiyāye vuttappakāraṃ¹¹ dukkhaṃ c' eva maraṇaṃ
ca pāpuṇanti, ten' evāha: etasmim paṃke palipe vvasannā¹² hīnattarūpā¹³ na
taranti pāraṃ ti, tattha vvasannā¹⁴ ti sannā, vvasannā¹⁵ ti pi pāṭho, ayaṃ ev'
20 attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnacittasabhāvā, na taranti pāraṃ ti nībbāna-
pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ nama' attabhāvo pubbe
assagopakehi saddhīm vaddhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena¹⁸ ba-
hum luddaṃ sāhasikakammaṃ akāsi. svāyaṃ gahito ti so ayaṃ tassa kammasa
vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravatṭe¹⁹ sati na hi
25 mokkho ito akusalaphalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti
idāni naṃ kāyavacīdvārāni²¹ pidahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-
kāraṇā: māyaṃ puna luddam akāsi kammaṃ, ahaṃ hi ito paṭṭhāya pāpaṃ
akatvā kalyāṇam eva karissāmi.

„Titthatha tumhe, tumhehi saddhīm kathentam eva vyādhi-
30 jarāmarañāni upagacchantīti“ ovaditvā yojanikaṃ parisamā

¹ Bā adds mama ² Bā pitu. ³ Cks -pā. ⁴ Ck -yya. ⁵ Bā vvasannā. ⁶ Ck
hīnanta-, C⁸ bhīnanta-, Bā hīnatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmī. ⁸ Ck
saṅga-, Bā kaṅhā-. ⁹ Cks omit vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ Cks -ra.
¹² Cks vva-, Bā vi-. ¹³ Ck Bā hī-. ¹⁴ all three MSS. vvasannā. ¹⁵ Cks vva-
sannā, Bā omits ti sannā vvasannā. ¹⁶ Ck -ttha-, C⁸ -nta-, Bā hīnatta-. ¹⁷
Bā vaddh-. ¹⁸ Bā -vihethanū-. ¹⁹ Cks -rapavatte. ²⁰ Bā mamaṭṭhi. ²¹ Bā
-camanodvā-. ²² Cks ru-.

gahetvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
 So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
 samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
 Itaro pi „sādhū“ 'ti sampatiḥchi. Punadivase rājā ca puro-
 hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
 tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
 khimsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
 cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pab-
 bajjaṃ upadhārento vicarāmi, tena me [naṭṭhagoṇassa padaṃ
 viya bhātinaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
 gamissāmīti“ vatvā

11. Gavaṃ va naṭṭhaṃ puriso yathā vane
 pariyesatī⁶ rāja apassamāno
 evaṃ naṭṭho Esukārī⁷ mam' attho,
 so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīti rājānaṃ ālapati, mamattho ti vane goṇo viya
 mama pabbajjāsainkhāto attho naṭṭho, so han ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
 maggaṃ disvā kathaṃ pabbajjaṃ na gaveseyyaṃ, mama bhātikanāṃ gatamaggaṃ
 eva gamissāmi narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
 amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadimsu. So
 „mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
 vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātabban“ ti
 vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
 anāgataṃ n' etam atthīti nātvā
 uppannachandaṃ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
 yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
 parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātuṃ sakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ C^k pariga-. ² B^d -itvā, C^k -dhitā. ³ C^e paṭṭigamana-. ⁴ C^k cito. ⁵ B^d -tikānaṃ.
⁶ C^k -ti, B^d anvesati. ⁷ read natho-? C^k -ri. ⁸ C^e B^d -bba. ⁹ C^k hiyye hiyyo
 ti, C^e bhīyyo hi bhīyyo ti. B^d hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ C^k hiyye, C^e bhīyyo. ¹¹
 B^d ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² C^k omīti sve ti. ¹³ C^e kātuṃ kammaṃ.

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttana kathetabbo, netam-
atthīti yam anāgataṃ taṃ² n' etam atthīti nātvā, uppannachandan ti
kusalacchandaṃ³ ko paṇḍito panudeyya hareyya

Evam Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṃ desetvā
5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ yeva vyādhi-
jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṃ⁴ parisam gahetvā
nikkhamitvā dvinnam bhātikānam santikaṃ gato. Hatthipālo
tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṃ desesi. Punadivase rājā ca
purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṃ gantvā
10 tenāpi tath' eva paṭinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṃ ācikkhi-
tvā „chattaṃ⁷ ussāpessāmā“⁸ 'ti⁹ vadimsu. Kumāro āha: „may-
ham bhātikā kuhin“¹⁰ ti. „Te 'amhākaṃ rajjen' attho n'
atthīti' setacchattaṃ pahāya tiyojanaṃ¹⁰ parisam gahetvā
nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“¹¹ ti. „Nāham¹¹ mama bhātikēhi
15 chaḍḍitakhelaṃ sīsenādāya vicarissāmi, aham pi pabbajissā-
mīti“¹². „Tāta, tvaṃ tāva daharo amhākaṃ hatthabhāro,
vayappattakāle pabbajissasīti“¹³. Atha nam kumāro „kiṃ
tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
maranti yeva, ayaṃ daharakāle marissati ayaṃ mahallakakāle
20 ti, kassa¹³ hatthe vā pāde vā nimittaṃ n' atthi“¹⁴, aham mama
maraṇakālaṃ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“¹⁵ vatvā
dve gāthā abhāsi:

12. Passāmi vo 'ham daharim¹³ kumārim (III ²⁹⁶)
mattūpamaṃ ketakapupphanettaṃ,
25 abhutta¹⁶ bhoge paṭhame vayasim
ādāya maccu vajate kumārim. 306.
14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —
hitvāna kāme paṭigaccha gehaṃ,
30 anujāna maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṃ. ³ Bā uppannaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵
Bā omits ā. n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds to. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchantīti.
¹⁰ Bā -nikaṃ ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāham. ¹² Cks -tīti.
¹³ Bā kassaci. ¹⁴ Cks -īti. ¹⁵ Cks -raṃ, Bā -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abbutta.

Tattha vo ti nipātamattāṃ, passāmi c' evā¹ 'ti attho, mattūpamaṇ ti
 hāsabhāsaliḷvīlāsehi² mattāṃ viya carantāṃ³, ketakapupphanettaṇ ti
 ketakapupphapattāṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhutta
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ paṭhamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogam eva mātāpitunnaṃ upari mahantaṃ sokaṃ pāteṭvā maccu⁸ 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṅghito, sumukho ti kañcaññāsapunnā-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmo ti suvaṇṇasāmo, kusumbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnuatt̐hena
 ca sukhumaṭṭhena ca taruṇakusumbhakeerasadisaparikiṇṇamassu⁹, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvassaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṃ uppāṭento¹⁰ 10
 viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatīti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti 'deva' puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne 'taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 ũeva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṇ ti

Evaṃ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmarañāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṅgātīram eva agamāsi. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisi-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekako
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,
 pahīnasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu, 25
 pahīnaputtassa maṃ' ajja hoti
 Vāseṭṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṇ ti rukkho ti voharaṃ labhati, Vāseṭṭhīti
 brāhmaṇīṃ ālapati, bhikkhācariyāyā 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santīkam eva gamissāmīti. 30

So evam vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrāhmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatīmsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bđ; Cks ccevā. ² Cks bhāvabhāvalilā-, Bđ hāsabhāsavi-. ³ Bđ -ti. ⁴ Bđ
 -mattāṃ. ⁵ Cs Bđ -tvā. ⁶ Hd etaṃ. ⁷ Cs -ra, Bđ -rā. ⁸ Bđ -sadisaṃ-. ⁹
 Bđ unmadento? ¹⁰ Bđ ducchedanīyaṃ. ¹¹ Cks -mīti. ¹² Bđ tassa pi ¹³ Bđ
 -sento. ¹⁴ Bđ -kavaramajha-. ¹⁵ Bđ -ṇu-. ¹⁶ Bđ -ṇu-. ¹⁷ Bđ nesamī.

'ti. ' „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa
santike pabbajissāmiti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho,
mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikoṭṭidhanam brāhmaṇiyā
niyyādetvā yojanikam brāhmaṇaparisaṃ gahetvā² nikkhamitvā
5 puttānam santikam eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya
ākāse ṭhatvā⁴ dhammam desesi. Punadvase brāhmaṇī cintesi:
„mama cattāro puttā setacchattam pahāya 'pabbajissāmā' 'ti
gatā, brāhmaṇo pi purohitatṭhānena saddhim asītikoṭṭidhanam
chaḍḍetvā puttānam nēva santikam gato, aham idha kiṃ
10 karissāmi, puttassa⁵ gatamaggen' eva gamissāmiti“ sā atītam
udāharaṇam āharanti udānagātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
gacchanti puttā ca patī ca mayham,
15 sāham katham nānuvaje pajānan ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakuṇā
asajjamānā gacchanti, himaccaye⁸ ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni
padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira channavutisahasā⁹ suvaṇṇahaṃsā vassāratta-
pahonakam sālīm Kaṅcanaguhāyam nikkhipitvā himassa⁹ bhayena bahi
20 anikkhamitvā cātumāsam tatth' eva vasanti, atha nesam Unnanābhī nāma
makkaṭako guhadvāre jālam bandhati, taṃ¹⁰ haṃsā dvinnam taruṇahaṃsānam
hi dviguṇam¹¹ vaṭṭam denti, te thāmasampunnatāya¹² taṃ jālam chinditvā
purato gacchanti, sesā tesam gatamaggena gacchanti, sā tam attham pakāsentī
evam āha, idaṃ vuttam hoti: yath' eva ākāse koṇcasakuṇā asajjamānā gac-
25 chanti tathā himaccaye vassānātikame dve taruṇahaṃsā tantāni¹³ jālāni
padāletvā gacchanti, atha nesam gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamāpi
puttā taruṇahaṃsā jālam viya kāmajālam¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesam gata-
maggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca patī ca mayham,
sv-āham¹⁵ katham nānuvaje pajānan ti āha.

30 Iti sā „katham aham evam pajānantī na pabbajissāmiti“
sannitṭhānam katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ B^d adds kiṃ. ² B^d ādāya. ³ B^d adds va. ⁴ C^k ṭhapetvā. ⁵ B^d puttānam
ca. ⁶ B^d katāni. ⁷ B^d -leyya. ⁸ B^d chana-. ⁹ B^d vassa. ¹⁰ B^d omīti taṃ.
¹¹ B^d -ṇa. ¹² C^k -ṇānāya. ¹³ B^d tāni. ¹⁴ C^k omīti jālam viya kāma. ¹⁵
B^d sāham. ¹⁶ B^d evamāha.

kiṃ karissathā“¹ 'ti'. „Tumhe pana' aye“² ti. „Ahaṃ³
 pabbajissāmīti“⁴. „Mayam pi pabbajissāmā“⁵ 'ti. Sā tam
 vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisam̐ gahetvā puttānaṃ
 santikaṃ eva gatā ti. Hatthipālo pi⁶ tāya pi parisāya ākāse
 nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito“⁷ 5
 ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa⁸ sabbaṃ dhanam̐
 chaḍḍetvā dviṭiyojanikaṃ⁹ parisam̐ gahetvā puttānaṃ santikaṃ
 eva¹⁰ gatā“ ti. Rājā „assāmikadhanaṃ amhākaṃ pāpuṇāṭīti“¹¹
 tassa gehato dhanam̐ āharāpesi. Ath' assa 'aggamaheṣī'¹²
 „rājā¹³ kiṃ karotīti“¹⁴ pucchitvā „purohitassa gehato dhanam̐ 10
 āharāpetīti“¹⁵ vutte „purohito kuhin“¹⁶ ti vatvā „sapajāpatiko
 pabbajjathāya¹⁷ nikkhanto“¹⁸ ti sutvā „ayam rājā brāhmaṇena
 ca brāhmaṇiyā ca catūhi puttehi ca¹⁹ jahitam̐ ukkāraṃ²⁰ chaḍḍi-
 taṃ²¹ khelaṃ mohena nūḥo attano gharaṃ āharāpesi²², upa-
 māya nam̐ bodhessāmīti“²³ sūnato maṃsam̐ āharāpetvā rājaṇ- 15
 gaṇe rāsīm̐ kārapetvā²⁴ ujumaggam̐²⁵ vissajjetvā jālaṃ pa-
 rikkipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu,
 tattha sappaññā²⁶ jālaṃ pasāritaṃ ṇatvā atibhārikā hutvā
 „ujukam̐ uppatitum na sakkhissāmā“²⁷ 'ti attanā khāditamaṃsam̐
 chaḍḍetvā²⁸ jālaṃ analliyitvā ujukam̐ eva uppatitvā gamimsu, 20
 andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā
 ujukam̐ uppatitum̐ asakkontā gantvā jāle bajjhim̐su. Ath'
 ekaṃ gijjham̐ ānetvā deviyā dassayimsu, sā tam ādāya raṇṇo
 santikaṃ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṅgaṇe ekaṃ²⁹ kiriyaṃ
 passissāmā“³⁰ 'ti sīhapaṇjaram̐ vivaritvā „ime gijjhe olokehi 25
 mahārājā“³¹ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Ete bhutvā vamtivā ca pakkamanti vihaṅgamā

ye ca bhutvā na vamiṃsu te me hatthattham̐ āgatā. 310.

¹ B^d -tha, omitting ti. ² B^d adds kiṃ. ³ C^e -o. ⁴ C^k adds paua. ⁵ B^d
 omits pi. ⁶ B^d ca. ⁷ C^e yoj-, B^d tiyoj-. ⁸ B^d -ke, omitting eva. ⁹ all
 three MSS. -si. ¹⁰ B^d adds tāta, C^k ti. ¹¹ B^d karissatīti. ¹² C^k pabbaja-
¹³ C^k omit ca. ¹⁴ C^k -ra. ¹⁵ C^e B^d -ta. ¹⁶ C^e B^d -ti. ¹⁷ B^d chaḍḍā-
 pessāmā ti. ¹⁸ B^d kāretvā ¹⁹ B^d ujum-. ²⁰ C^k -a. ²¹ B^d add vamtivā.
²² B^d etaṃ. ²³ B^d so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te¹ tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti pasamsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vamiṭvā cā 'ti maṃsaṃ khādītvā vamiṭvā ca, paccāvamissasīti paṭiparibbuñjissasi. vantādo ti parassa vamiṭakhādako, pasamsiyo ti so taṇhāvāsiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi pasamsitabbo na hoti.

Tam sutvā rājā vippaṭisārī ahoṣi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭhahimṣu, so „ajj⁴ eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-tīti“ uppannasaṃvego deviyā thutiṃ karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posaṃ palipe vyaṣannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcāli gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyaṣannaṃ⁷ ti nimoggaṃ, viṣannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā 'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipītvā thale ṭhapeyya, udatāriti⁸ kāmapaṃkato uttāraṣi⁹, udatāṣṭi¹⁰ pi pāṭho, ayam ev¹⁰ attho, uddhatāsīti pi pāṭho, uddhāriti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcārājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā tam khaṇaṃ ñeva pabbajitukāmo hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti. „Tumhe pana¹² devā“ 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti“ „Mayaṃ pi pabbajissāma devā“ 'ti. Rājā dvādasayojanike Bārāṇasīnagare r. chaḍḍetvā „atthikā setacchattaṃ ussāpentū“ 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹³ parisāṃ gahetva kumārass' eva santikaṃ¹⁴ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁵ parisāya ākāse nisīno dhammaṃ desesi.

25 S. rañño pabbajitabhāvaṃ pakāseto
20. Idam vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbajī nāgo chetvā va¹⁶ bandhanaṃ ti 313.
gātham āha.

¹ B^d so. ² C^k B^d paccā-. ³ C^{ks} -iko. ⁴ B^d ca. ⁵ C^e vyaṣuttaṃ, B^d byaṣannaṃ. ⁶ B^d uddhakarī. ⁷ B^d byāsanā. ⁸ B^d uddhatārīti. ⁹ so all three MSS for -reṣi? ¹⁰ B^d uddhamtāsīti. ¹¹ C^e uddhāpīti. B^d uddharitū ¹² B^d adda kiṃ. ¹³ B^d -na ¹⁴ B^d -ke. ¹⁵ B^d tassa pi. ¹⁶ C^{ks} -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devim vanditvā
ekamantaṃ t̥hito

21. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha² 5
rat̥ṭham pahāya naraviriyaset̥ṭho,
tuvam pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsa⁶ 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi.

Sā mahājanassa katham sutvā sesagāthā abhāsi:

22. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷ 10
rat̥ṭham pahāya naraviriyaset̥ṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

23. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷ 15
rat̥ṭham pahāya naraviriyaset̥ṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p. 3.) 20
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, 25
vayoguṇā auupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318.

26. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹³ rattiyo
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ B^d omits ca. ² B^d āro-, C^k arocayitvā. ³ C^k si. ⁴ C^k ne ⁵ B^d hoti.
⁶ B^d sugutto. ⁷ C^k arocayitvā. ⁸ B^d pi. ⁹ C^k B^d accanti. ¹⁰ B^d vāyanti.
¹¹ B^d accanti. ¹² B^d yato-. ¹³ B^d bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhīkilesasambādhehi muñcītvā imasmīm loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodhikānīti¹ yena yena
 odhinā ʔhitāni tena tena² ʔhitān' eva jahissāmi, na kiñci avasissāmi attho,
 accenti³ kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayanti⁴ atucchā
 5 hutvā āyusamkhāraṃ khepayamānā⁵ gacchanti, vayoṇā ti paṭhamavayādayo
 tayo mandasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṃ jahantīti uparūpari-
 koṭṭhāsāṃ appatvā ʔattha tath' eva nirujjhanti, sītībhūtā ti uṇhakērake
 uṇhasabhāve kilese pahāya sītulā hutvā, sabbamatīcca saṅgaṇa ti rāga-
 saṅgādikaṃ sabbasaṅgaṇa atikkamītvā ekā carissāmi, Hatthipālakumāra
 10 santīkaṃ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā ināhi gāthāhi mahājanassa dhammaṃ desetvā
 amaccabharīyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
 „Tumhe pana ayye“⁶ ti. „Ahaṃ pabbajissāmi“⁷. „Mayaṃ
 pi pabbajissāma“⁸ 'ti. Sā „sādhū“⁹ 'ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgarādīni vivarāpetvā „asukatṭhāne ca mahānidhānaṃ
 nidahitaṃ“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dīnaṃ ūeva harantū“
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṃ mahātale thambhe bandhāpetvā na-
 gare bherīṃ carāpetvā mahāsampattīṃ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhāmi. Tasmīm khaṇe sakalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ⁷:
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāma'“ 'ti nikkhanta,
 mayaṃ idāni⁸ kiṃ karissāma“⁹ 'ti. Tato manussā yathāpūritān'
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe⁹ gahetvā nikkhamīsu,
 sabbā paṇā¹¹ pasāritaniyāmen' eva ʔhitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṃ tucchāṃ ahoṣi. Devī pi tiyo-
 25 janaparisaṃ¹¹ gahetvā tath' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 parisāya ākāse nisīno dhammaṃ desetvā dvādasayojanikaṃ
 parisāṃ gahetvā Himavantaḥhimukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṃ Bārāṇasīṃ tucchāṃ katvā 'pabba-
 jissāmi' mahājanaṃ ādāya Himavantaṃ gacchati, kīmaṅga¹²
 30 pana māyaṃ“ ti sakala-Kāsiraṭṭhaṃ saṃkhubhitaṃ¹³. Aparā-
 bhāge parisā timsayojanikā¹⁴ ahoṣi, so tāya parisāya saddhīm

¹ Bđ yato-. ² Bđ adds tathā. ³ Bđ accentī. ⁴ Ck taranti, C^o tarantīti. ⁵
 Ck^o add khādayamānā. ⁶ Ck -o, Bđ pana kiṃ ayye. ⁷ Ck^o itvā.- ⁸ Bđ idha.
⁹ Bđ -esu. ¹⁰ Ck paṇā. ¹¹ Bđ -nikaṃ pa-. ¹² Bđ kīmaṅga. ¹³ Bđ
 -khubbhi. ¹⁴ Ck tisa-, Bđ tiyoj-.

Himavantaṃ pāvīsi. Sakko āvajjanto taṃ pavattim̄ nātvā
 „Hatthipālakumāro nekkhamaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo
 bhavissati, vasaṇatthānaṃ laddhum̄ vaṭṭatīti“ } Vissakammaṃ²
 āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattiṃsayojanaṃ vitthārato
 pannarasayojanaṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre³
 sampādehīti“. So „sādhū“⁴ 'ti patisuṇitvā Gaṅgatīre ramaṇīye
 bhūmibhāge vuttappamānaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇa-
 sālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādini⁵ paṇṇāpetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre māpesi⁶. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre
 ekeko caṃkamo rattitthānadivāthānaparicchinnō⁷ katasudhā-¹⁰
 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu thānesu nānāvapaṇṇa-
 surabhikusumasañchannā⁸ pupphagacchā, ekekassa caṃ-
 kamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike
 ekeko phalarukkho, so eko⁹ va sabbaphalāni phalati, idaṃ
 sabbāṃ devatānubhāvena ahoṣi. Vissakammo³ assamaṃ⁶ mā-¹⁵
 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre thapetvā „ye keci
 pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“⁴ 'ti jātihiṅgulakena
 bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde
 migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhā-
 nam eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka-²⁰
 dattiyāṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena maina
 mahābhinnikkhamaṇaṃ¹⁰ nikkhantabhāvo nāto bhavissatīti“
 dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjalīṅgaṃ¹¹
 gaḥetvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otarivā katipaye aparā-
 paraṃ caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbājetvā assamapadaṃ²⁵
 vicārento taruṇaputtānaṃ itthīnaṃ¹² majjhe¹³ thāne paṇṇa-
 sālāṃ¹⁴ adāsi, tato anantaraṃ mahallakitthīnaṃ, tato anan-
 taraṃ vañjhitthīnaṃ¹⁵, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ B^d mahābhinnikkhamaṇaṃ. ² B^d visu-. ³ B^d -ṇamaya āsanā-, C^k kaṭṭhat-
 tarapaṇṇasattaraās-, C^o kaṭṭhattharaṇapaṇṇasantaraās-. ⁴ C^k -hi. ⁵ C^o rattitthikā
 paricchinne. ⁶ B^d -o. ⁷ B^d ekeko. ⁸ B^d assamapadaṃ. ⁹ C^k gaṇhātū, C^o
 gaṇhatu. ¹⁰ C^o -nikkhammaṃ, B^d -nekkhamaṇaṃ. ¹¹ C^o -jjaṃ-. ¹² C^k itthi-
 gaṇaṃ, C^o B^d itthīnaṃ. ¹³ B^d majja-. ¹⁴ C^o -lā. ¹⁵ C^k vajjh-, B^d majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṃ kira rājā n' atthīti“
 āgantvā alamkatapaṭṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ
 āruyha tattha tattha ratanarāsīm disvā „evarūpaṃ nagaraṃ
 pahāya pabbajjakālato paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' eṣā uḷārā bha-
 5 vissatīti“ surāsoṇḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kam pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ² āgatabhāvaṃ űatvā
 paṭimaggam gantvā ākāse nisinno parisāya dhammaṃ desetvā
 assamapadaṃ netvā sabbaṃ parisam pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajimsu. Satta rājāno bhoge³
 10 chaḍḍayimsu⁴. Chattimsayojaniko assamo nirantaro⁵ paripūri.
 Yo kāmavitakkādīsu aññataraṃ vitakketi mahāpuriso tassa
 dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁶ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁷ yebhuyena jhānābhīṇṇam⁸ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloke nibbattiṃsu,
 15 tatiyakoṭṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloke nibbatti,
 eko chasu kāmasaggesu, eko isiṇaṃ pāricariyaṃ⁹ katvā
 manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattiṃsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsaṇaṃ apagatanirayatiracchānayanipettivīsayaśura-
 kāyaṃ¹⁰ ahoṣi.

20 Imaṣṣiṃ Tambapaṇḍīpe paṭhaviḍāka - Dhammaguttatthero
 Kaṭakandhakāravāsi - Phussadevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalavāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggirivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsīvattthero¹⁵ Kālavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgatthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapacchā nikkhantapurisā¹⁶ ahesuṃ, tenāha Bhagavā:

Abhittharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātabbaṃ.

¹ B^d -yattam-. ² B^d vanantaram. ³ C^{ks} sattarājabhoggā. ⁴ B^d chaḍḍitvā. ⁵ B^d -rā. ⁶ B^d -naṃ ceva. ⁷ B^d omits ne. ⁸ B^d -ā. ⁹ B^d paricā-. ¹⁰ C^{ks} -nirayaṃ-, C^o -nirayaṃ - - visayaṃ-, B^d -taṃniraya - - yoniyāṃpettī-. ¹¹ B^d katakandarākāra-. ¹² B^d uparimaṇḍakamolavāsi-. ¹³ B^d mālayamahā-. ¹⁴ B^d taggadvāsi-. ¹⁵ B^d gāmantā-. ¹⁶ B^d -parisā. ¹⁷ B^d tattha kalyāṇaṃ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“² 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahoṣi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisā Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“³ 'ti. 5
Hatthipāla-jātakaṃ.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ² ūeva ā. k. Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“³ 'ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmā-dattassa rañño aggamahesī gab-bham paṭilabhitvā laddhagabbhāparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare³ puttaṃ vijāyi. Tassā⁴ purimattabhāve ekā sapatti⁵ „tava jātaṃ pajam khāditaṃ labhissāmīti“ pattha-naṃ ṭhapesi, sā kira sayam vaṃjhā hutvā puttamātukodhena⁶ 15
tam patthanam katvā yakkhayoniyam nibbatti. Itarā rañño aggamahesī hutvā imam puttaṃ vijāyi. Sā yakkhinī tadā okāsam labhitvā deviyā passantiyā⁷ va bhībhaccharūpā⁸ hutvā āgantvā tam dāra-kam gahetvā palāyi. Devī „yakkhinī me⁹ puttaṃ gahetvā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20
kam mūlakakandaṃ¹⁰ viya murumūrayanti¹¹ khādītva devim¹² hatthavikārādīhi rosetvā¹³ tajjetvā¹⁴ pakkāmi. Rājā¹⁵ sutvā „kim sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṅhī ahoṣi, puna deviyā vijāyanakāle gālham ārakkham akāsi. Devī puna puttaṃ vijāyi. Yakkhinī¹⁶ āgantvā tam pi khādītva gatā. Tatiyavāre 25
tassā kucchiyam M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanam sannipātāpetvā¹⁷ „deviyā jātam jātam pajam ekā yakkhinī

¹ B^d -bhinekkhamanaṃ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. ² B^d -nikkhamanaṃ. ³ B^d -samayantare. ⁴ B^d tassa. ⁵ C^k -im, C^s -i, B^d sapattakkā. ⁶ B^d puta-hetu-. ⁷ B^d -ye, C^k -ya. ⁸ C^k bhīmbha-, B^s vibhaccha-, B^d vibhacca-. ⁹ C^k me yakkhinī. ¹⁰ B^d mūlakandaṃ. ¹¹ C^k -ti, B^d murumūrakeronti. ¹² B^d deviyā. ¹³ B^d pakāsetvā. ¹⁴ B^d tajjentā. ¹⁵ B^d adda tam vacanaṃ, B^s tam. ¹⁶ B^d sā ya-. ¹⁷ B^d -pātetvā.

khādati, kin nu kattabban“ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā
 nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇam
 bandhitum vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa' bhāyanti,
 ayogharam katum vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti attano
 5 vijite kammāre sannipātetvā „ayogharam karoṭhā“ 'ti āṇā-
 petvā āyuttake² adāsi. Antonagare yeva ramaṇiye bhūmi-
 bhāge geham paṭṭhapesum, thambhe ādim³ katvā sabbe⁴ ge-
 hasambhārā ayomayā va ahesum, navahi māsehi ayomayam
 mahantam caturassasālam⁵ niṭṭhānam agamāsi, tam niccam
 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhaparipākam
 nātvā ayogharam alamkārāpetvā tam ādāya ayogharam pāvīsi.
 Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇam⁶ puttam vijāyi, Ayogha-
 rumāro t' ev' assa⁷ nāmam karimsu. Tam dhātīnam datvā
 mahantam ārakkham samvidahitvā⁸ rājā devīm ādāya nagaram
 15 padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam eva abhirūhi.
 Yakkhī⁹ pi udakavāram gantvā Vessavaṇassa udakam¹⁰ ha-
 rantī¹¹ jīvitakkhayaṁ pattā. M. ayoghare yeva vadḍhitvā
 viññūtam patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me
 puttassa vayapadeso¹²“ ti amacce pucchitvā „soḷasavasso
 20 deva sūro¹³ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhitum
 samattho“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaraṁ alam-
 kārāpetvā „ayogharato tam nīharitvā ānethā“ 'ti āha. Amaccā
 „sādhū devā“ 'ti dvādasayojanikam¹⁴ Bārāṇasim alamkārāpetvā
 sabbālamkāravibhūsitam maṅgalavāraṇam ādāya tattha gantvā
 25 kumāram alamkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kula-
 santakam alamkatanagaraṁ padakkhiṇam katvā pitaram Kā-
 sirājānam vandatha, ajj' eva setacchattam labhissathā“ 'ti
 āhamasu. M. nagaram padakkhiṇam karonto āramāraṇeyyakam
 vaṇṇapokkharāṇibhūmirāṇeyyakam pāsādarāṇeyyakādīni

¹ B^d atheko yakkhīni nāma ayogharam. ² C^k ay-. ³ B^d ādikam. ⁴ B^d -a. ⁵
 C^k caturassālam, B^d catusā-. ⁶ C^k -ṇa, B^d -ṇasampannam. ⁷ B^d tvevassa.
⁸ B^d -dehi. ⁹ B^d yakkhīni. ¹⁰ C^k -ka. ¹¹ B^d vahanti. ¹² B^d vayappatta-
 padeso. ¹³ C^k B^d su-. ¹⁴ B^d -niyam.

disvā cintesi: „mama pitā maṃ ettakaṃ kālāṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhuṃ na adāsi', ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhīni
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jivitaṃ laddhaṃ“ 'ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya² Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmim³ bandhanāgāre vasim, bahi oloketuṃ
 pi na labhim', yakkhīniyā hatthato mutto pi panāhaṃ n' eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje ṭhitakālato paṭṭhāya
 dunnikkhamaṇaṃ⁴ hoti, ajj' eva mama pitaraṃ pabbajjāṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajjissāmīti“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā atṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kim karoma devā“ 'ti vadimsu.
 „Puttam me ratanarāsīmhi ṭhapetvā tīhi saṃkhehi abhisiṅ-
 citvā kañcanaṃālaṃ⁵ setacchattaṃ⁶ ussāpethā“ 'ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen' attho, ahaṃ pabbajjissāmi, pab-
 bajjāṃ me anujānāthā“ 'ti āha. „Tāta rajjāṃ paṭikkhipitvā 20
 kiṃkāraṇā pabbajasīti“⁷. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 māse Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena⁸ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketuṃ
 pi na labhim, Ussadaniraye khitto viya ahoṣim, yakkhinito⁹
 mutto 'mhīti pi ajarāmaro¹⁰ na homi, maccu nāṃ' esa na¹¹ 25
 sakkā kenaci jinituṃ¹², bhava ukkaṇṭhito¹³ 'smi, yāva me vyā-
 dhijarāmarāṇāni nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alam me rajjena, anujāna maṃ devā“ 'ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ B^d nādāsi ² B^d add ca. ³ C^k eka-. ⁴ B^d add ussadaniraye khitto viya
 abosi. ⁵ B^d -maṃ. ⁶ B^d -āṇca. ⁷ B^d -jissatīti. ⁸ B^d yakkhani-. ⁹ B^d
 -nihatthato. ¹⁰ B^d ajaro amaro. ¹¹ B^d ni, C^k nāme na. ¹² B^d add vañ-
 cetuṃ. ¹³ B^d ukkakkhito.

1. Yam ekarattīm paṭhamam̐ gabbhe vasati mānavo¹
abbh' uṭṭhito va sayati sa gaccham̐ na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam̐ hi tam̐ jātijarāy' upaddutaṃ,
tam me matī hoti: carāmi dhammam̐. 321.
- a. Caturaṅginim̐ senam̐ subhimsarūpaṃ
jayanti raṭṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum̐³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum̐⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihī
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padham̐sayanti,
na maccuno bhañjitum̐⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā
nagarāni maddanti janam̐ hananti,
na maccuno madditum̐ ussahanti, etc. 325.
7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
20 dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhitum̐ ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam̐ hi tam̐ khīyati dīgham̐ antaram̐,
25 sabbam̐ hi tam̐ bhañjare kālapariyāyam̐¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam̐ evam̐ hi narānarīnam̐¹¹
calācalaṃ pāṇabhuno 'dha jīvitam̐¹²
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

¹ C^o B^d -ṇa-. ² C^k B^d ji-. ³ B^d -tum. ⁴ C^{ks} -veyyā. ⁵ B^d muñci-. ⁶ all three M^sS. su-. ⁷ C^k pahañjanti, B^d pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum̐, B^d muñcitum̐. ⁹ B^d dūrepātī, B^e dūrepātī, C^{ks} pure pāti. ¹⁰ C^{ks} kālakiriyā. ¹¹ C^k narānanārī, C^o narānanārīm, B^d narānarīnam̐. ¹² C^k pāṇabhuno dha-pivikaṃ, C^o pāṇabhuno dajīvitam̐, B^d pāṇabhūno-.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tārakarājasāṇṇibho,
yad abbatitāṃ³ gatam eva dāni taṃ⁴, 5
jiṇṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā pisācā athavāpi petā
kupitāpi te assasanti manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe pisāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanāṃ karonti,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daḍḍenti viditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daḍḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetuṃ,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰,
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, — 20
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sīhā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānaṃ,
na maccuno khādituṃ¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṅgamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS. for -nīva? ² B^d nā-. ³ C^k abbhānīnaṃ, B^d yadubbhattitaṃ.
⁴ or dānitaṃ? C^k dhānitaṃ, B^d patamevanādi. ⁵ C^k B^d jīnassa, C^e chinassa.
⁶ B^d -sitaṃ mussahanti. ⁷ B^d viditvāna. ⁸ B^d -tuṃ muss-. ⁹ B^d rājāno, C^k
rājito? ¹⁰ B^d pi na ca br. pl. ¹¹ C^k apekhamatti, B^d apekkhamatti. C^e
apekhamatti corr. to -matthi? ¹² all three MSS. -tuṃ. ¹³ C^k -raṅ. ¹⁴
C^k -to. ¹⁵ C^e B^d mohanti. ¹⁶ C^k mohituṃ.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum² ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṃ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam viṣaṃ hananti,
 na maccuno daṭṭhaviṣaṃ hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Veteraṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujāṅgamānaṃ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340.
- 10 22. Vijjādharaḥ ghoram adhīyamānā
 adassanaṃ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṃ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, (Dh. p. 126, Jāt. I. 51.
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 95.]
 15 esānisamso dhamme suciṇṇe:
 na duggatim gacchati dhammacāri. 342.
24. Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90.3.)
 adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yame karattin ti yebhuyyena sattā mātukucchimbi paṭisandhim
 20 gaṇhantā rattin gaṇhanti, tasmā evam aha, yaṃ paṇ' ettha attho: yaṃ eka-
 rattim vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhim gabetvā mātukucchisaṃkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalabhāvena paṭiṭṭhāti, abbuṭṭhito va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakaṣaṃkhāto abho⁵ uṭṭhito nibbatto
 vāyuvegāhato⁶ paṭigacchati tath' eva

25 Paṭhamam kalalam⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṃ, (Cfr. Milinda- p. 421.)
 abbudā jāyati⁹ pesi, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano.
 ghanā pasākhā¹² jāyanti kesā lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṃ c' assa bhuñjati mātā annapānaṃ ca bhojanaṃ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti

30 imaṃ¹⁵ mātukucchiyaṃ kalalādhāvaṃ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādhāvaṃ āpajjamāno satataṃ samitāṃ gacchati, sa gacchaṃ na nivattatīti

¹ C^{ks} ḍayhanti, B^d ḍassanti. ² B^d ḍassitum. ³ C^{ks} -ti dassanaṃ, B^d na maccuno rājassa vajanti adase-. ⁴ C^k vassati, B^d vasayātīti. ⁵ C^{ks} abbhā. ⁶ B^d -vegena hato. ⁷ C^k kalam, C^s kalalā. ⁸ C^k kalā ⁹ C^k -ti, B^d -te. ¹⁰ C^s pesi, C^k omits pesiyā. ¹¹ C^{ks} nibbattate. ¹² C^k pasākhā, C^s pasākha, B^d pañcasākhā. ¹³ B^d nakhāpi. ¹⁴ B^d -si. ¹⁵ C^s idaṃ, B^d tattha imaṃ.

sa cāyam¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesiādīto vā abbu-
 dādībhāvaṃ khīḍḍādasakato² maṇḍadasakabhāvaṃ vaṇṇadasakādīto vā³ khīḍḍā-
 dasakādībhāvaṃ pāpūṇitūṃ na nivattati⁴, yathā jaṇ' eso valāhako vātavegena
 saṃcuppūṇiyamāno⁵ ahaṃ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
 gantvā pakatībhāvena ṭṭhasāmīti⁷ na labhati yad assa gatam⁸ tam gatam eva
 yaṃ antarabhitam tam antarabhitam eva hoti tathā so pi kalalāḍḍībhāvena gaccha-
 māno gacchat' eva, tasmīṃ tasmīṃ koṭṭhāse saṃkhārā purīmapurimānaṃ⁹
 paccaya hutvā paccato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
 khārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹⁰ puna tam¹¹ nivattitvā
 tath' eva karissamā 'ti na labbhanti¹², tattha tatth' eva antarādhāyantīti dasseti,
 nayuyjhamānā ti ubhato mūḥasaṅgāme¹³ yujjhantā, na balena vassitā
 ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁴ upagatā samannāgatā, na jīraṇṇīti¹⁵
 purimanakāraṃ¹⁶ āharitvā evarūpāpi narā na jīraṇṇi na cāpi miyyare¹⁷ ti
 attho vedītabbo, sabbam hi taṃ ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ pāṇi-
 maṇḍalam¹⁸ mahāyante¹⁹ pīḷiyamānā uccughatikā viya jātiyā ca jarāya ca
 upaddutaṃ niccaṃ pīḷitaṃ, tam me matī hotīti²⁰ tena kāraṇena mama pabba-
 jītvā dhammaṃ carāmīti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginin ti hatthi-
 ādīhi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhīṃsarūpan ti suṭṭhu bhīṃsa-
 jātikam²¹ -enaṃ, jayaṇṇīti kadāci ekacce rājāno attano senāya jīnanti²², na
 maccuno ti te²³ pi rājāno mahāsenassa maccuno senaṃ jayitūṃ na ussa-
 hanti, na vyādhijarāmarāṇāni madditūṃ sakkonti, muccare ekaceyyā²⁴ ti
 tehi hatthiādīhi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
 pana santikā muccitūṃ na sakkonti, pabbañjantīti²⁵ etehi hatthiādīhi
 paccatthikarājūnaṃ nagarāni bhañjanti²⁶, padhamsayantīti mahājānaṃ
 dhaṃsento²⁷ padhamsento²⁸ jivitakkhayaṃ pāpentī, na maccuno ti te pi
 maraṇakāle patte maccuno bhañjītūṃ na sakkonti. bhinnagalā pabhinnā ti
 tīsu ṭṭhānesu pabhinnā²⁹ evaṃ bhinnā hutvā madaṃ³⁰ galantā³¹ paggaritamadā
 ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccaṃ madditūṃ na sakkonti, issāsīno
 ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepatīti sarāṃ dūre
 pātetūṃ samattā, akkhaṇavedhīno ti aviraddhavedhīno vijjuḥlokena
 vijjhanasamattā vā, sarāṇīti Anotattādīni mahāsarāni³² khīyanti yeva,
 sasalakānanā ti sapabbatavanasaṇḍā³³ mahāpathavī pi khīyati³⁴, sabbam
 hi taṃ ti sabbam idaṃ saṃkhāragataṃ dīgham antaram ṭṭhatvā³⁵ khīyat' eva,

¹ C^{ks} sabhāvaṃ. ² B^d khiddāda-. ³ B^d omitsjvā. ⁴ B^d -tīti. ⁵ C^k saṃcunni-,
 C^s saṃsaṃcunni-, B^d sucuppamāno viya, B^d sucunniyamāno. ⁶ B^{ds} tatheva.
⁷ C^k ṭṭha-. ⁸ B^d yaṃ disaṃ ketaṃ. ⁹ B^d omits purīma. ¹⁰ C^s karo, B^d
 gato. ¹¹ B^d naṃ. ¹² C^{ks} labbhanti. ¹³ C^s calha-?, B^d byule-, B^s bvūlha? ¹⁴
 C^k omits yodhabalena vā. ¹⁵ C^k ji-, B^d ja-. ¹⁶ B^d -maṇḍala-. ¹⁷ C^k meyyare,
 B^d na cāpi na-, C^s na cāpi na corr. to na cāpi mi-. ¹⁸ C^k -la. ¹⁹ B^d -tena.
²⁰ C^{ks} hotī. ²¹ C^{ks} -takam, B^d bhīṃsanakajātikam. ²² B^d jayanti. ²³ B^d
 atite. ²⁴ B^{ds} ekaceyyā. ²⁵ B^d pabhī-, B^s na bhī-. ²⁶ B^{ds} pabhī-. ²⁷ so
 all three MSS. ²⁸ B^d vidhamsento. ²⁹ C^{ks} bhinnā. ³⁰ B^d maddam. ³¹ C^k
 gal-. ³² B^{ds} add pi. ³³ C^{ks} omit su. ³⁴ C^{ks} -yanti. ³⁵ B^{ds} katvā.

kappuṭṭhānaggim patvā Mahāmeru pi agginukhe madhusitthakam viya vilīyat' eva, anumatto pi¹ samkhāro ṭhātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyan³ nassanakālavāram⁴ patvā sabbam bhāṅjare⁵, sabbasamkhāragataṃ bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanattham Sattasuriyasuttam⁷ āharitabbam, cañcalan ti cañcalam sakabhāvena ṭhātum asamattham nūnabhāvavinābhāvasabhāvam eva, pānabbuno dha jīvitān ti idhaloke imesam pānabbhūtanam jīvitam, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suram disvā udare baddham sātakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadumo va kūle lujjamāno⁸ lujjati, yathā esa paṭo ca⁹ dumo ca¹⁰ cañcalā evam sattānam jīvitam devā 'ti, dumap-
 10 phalānevā² 'ti yathā pakkāni phalāni vātābatāni¹¹ dumaggato bhūmiyam patanti idhaloke tath' eva ime mānavā jarāvātābatā¹² jīvītā¹³ galitvā¹⁴ maraṇapaṭhavīyam patanti, dabarā ti antamaso kalalabhāve ṭhitāpi majjhimaporisā nārīnarānam majjhe ṭhitā ubhatovyañjanakanapumākā, tāra karājasannibho ti yathā tāra karājā kālapakkhe¹⁵ khīṇo puna juṅhapakkhe pūrati na evam
 15 sattānam vayo¹⁶, vayo sattānam hi yad abbatitā¹⁷ ṭatam¹⁸ eva dāni taṃ¹⁹ na²⁰ tassa punāgamanam atthi, kuto ratīti jarājīṇṇassa kāmaguṇesu rati pi n' atthi. te paṭicca uppajjanakasukham kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, pisācā ti paṃsupisācākā, peṭā ti peṭṭivīsaiyikā, assasanti ti assāvātena upahanti²¹ āvisanti²² vā attho, na maccuno ti maccunū pana te pi²³ assasena vā upahanitum āvisitum vā²⁴ na sakkoti, nijjhāpanam karonti ti balikammavasena khamāpenti pasādenti, aparādhake ti rājāparādhakarakē²⁵, dūsake ti rajjadūsake, heṭhake ti sandhicchedādhī lokavīthake, rājāno ti rājāno, viditvā²⁶ dosam ti dosam jānitvā yathārūpena daṇḍenti²⁷. na maccuno ti te pi maccunū daṇḍayitum na sakkoti, nijjhāpetun ti sakkhīhi²⁸
 25 attano niraparādhabhāvam pakāsetvā pasādetvā, na aḍḍhakā balavā tejavā-
 jīti ime aḍḍhā ayam kāyabalañāṇabalādīhi balavā ayam tejavā ti evam pi na maecurājassa apekkha-m-atthi²⁹, ekasmim pi satte apekkhā pemaṃ sineho n' atthi, sabbam evābhimaddatthi dasseti, passajjhā 'ti balakkārena abhībhavitvā, na maccuno ti te pi maccunū khādītum na sakkoti, karontā³⁰ ti māyam
 30 karontā³¹, mohenti³² abhūtam bhūtam katvā dassenti³³ mohenti³⁴, ugga-
 tejā ti uggaṭena visena³⁵ samannāgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dhama-
 mantarī Vetaraṇi ca Bhojo ti ete evannāmakā vejjā, ghoramadhī-
 yamānā ti ghoram nāna vijjam adhiyantā, osadhehīti ghoram vā gandhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyayan. ³ Bd -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Bd bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ cfr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. ⁸ C^o nu-. ⁹ Cks Bd va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Bd vāta-. ¹² so Ck; C^o jarānavānabatā, Bd jarātena hatā, B^o tena hatā. ¹³ Ck pītā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Bd kāle-. ¹⁶ Cks omīti vayo. ¹⁷ Bds yadubbhatitā, Ck yadabbhatīti, C^o yadabbhanitā. ¹⁸ Bd ka-. ¹⁹ Bd -kaṃ. ²⁰ Cks omīti na. ²¹ Cks -hanti. ²² Bd maccu - -, Cks maccu pana te su. ²³ Cks omīti vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bd -tvāna. ²⁶ Bd daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bds sikkhati. ²⁸ Ck Bd -matti. ²⁹ Bd -to. ³⁰ Bd moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bd visatejena. ³³ Bds tehi osadhehi.

riṃ vā vijjāṃ sāvetaṃ osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhattīti yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṃ ti chasu kāmaggesu³ sukhaṃ āvabati pāpetīti paṭisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuvīsati-gāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjāṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentaṃ eva maṃ⁶
vyādhi-jarāmarāṇāni⁷ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayadāmaṃ bhinditvā⁸ mattahatthi viya Kaṅcanapaṇjaraṃ bhin-
cītva⁹ sihapotako viya kāme pahāya mātāpitaro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath' assa [pitā „mama pi rajjen' attho n' atthīti“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva uikkhami. Tasmim nikkhante⁹
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḍḍetvā nikkhamiṃsu. Samāgamo mahā¹⁵
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁰ jātā, taṃ ādāya M. Hima-
vantaṃ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ nātvā Vissa-
kammaṃ¹¹ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojanavithāraṃ
aṣṣamapadaṃ¹² kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparaṃ¹³ M-assa pabbajjā¹⁴ ca ovādādānaṃ ca Brahmalo-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamaniyatā¹⁵ ca sabbā heṭṭhā-²⁰
vuttanayen' eva veditabbā.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹⁶
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni
aheṣuṃ, parisā¹⁷ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito aham evā“ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Vīsatinipāta-vaṇṇanā niṭṭhitā¹⁸.²⁵

¹ B^d tehi osadhehi. ² C^k vadanti. ³ C^k kāmaggesu. ⁴ B^d -tiyā gā-
C^k omīti maṃ. ⁵ C^k omīti jarā. ⁶ B^d chinditvā. ⁷ B^d omīti mātā -- bh n-
ditvā. ⁸ B^d adda yeva. ⁹ B^d -niyā. ¹⁰ B^d visu-. ¹¹ B^d adda māpetvā. ¹²
B^d ito. ¹³ B^d pabbajjivā. ¹⁴ B^d anappāyatā, B^s anupāyatā. ¹⁵ B^d mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁶ B^d sesapa-. ¹⁷ B^d -tassa vaṇṇanā niṭṭhitā samattā.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.